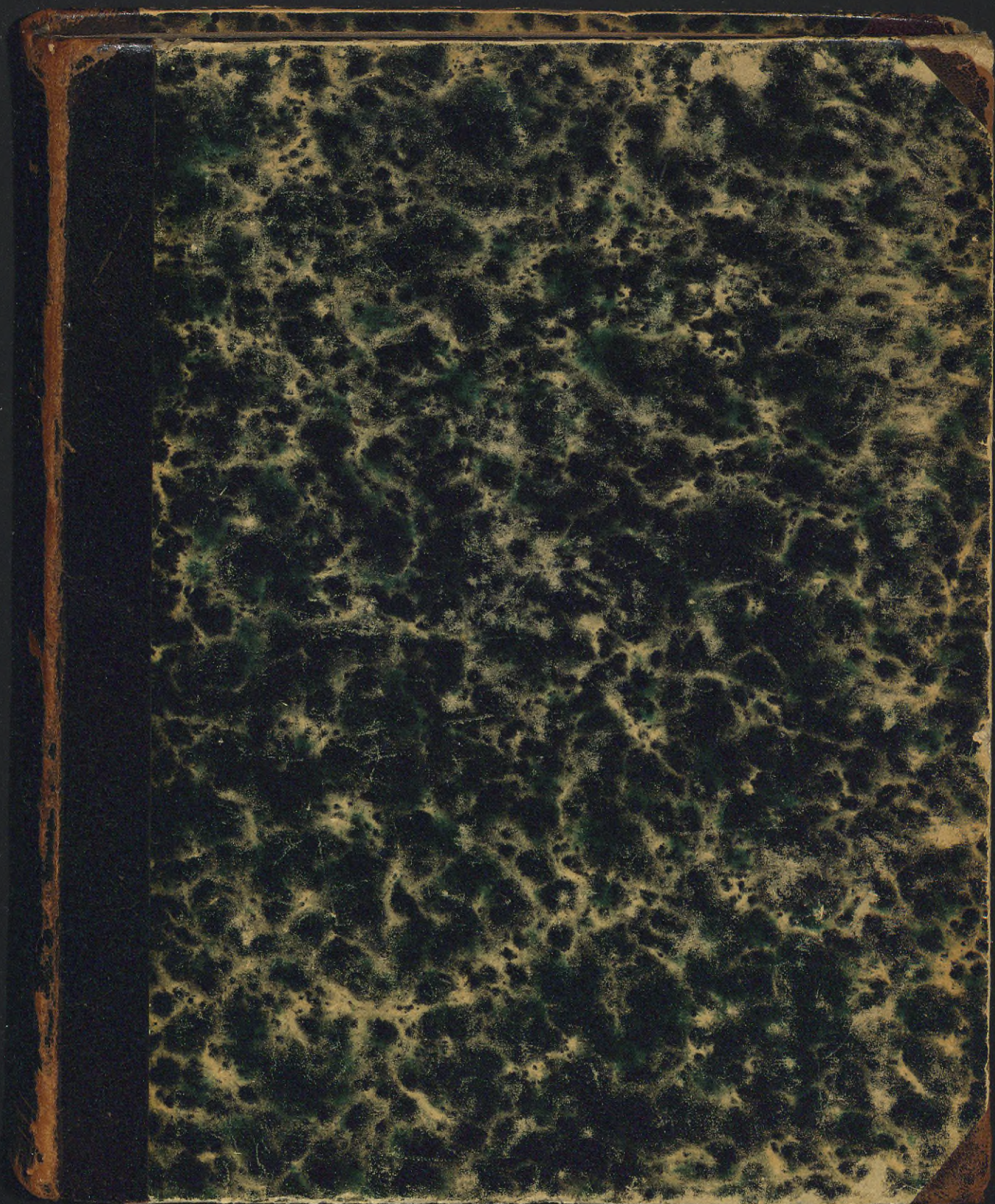

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Allmänna Sektionen

Tidn.
Sv.
[Stockholm]

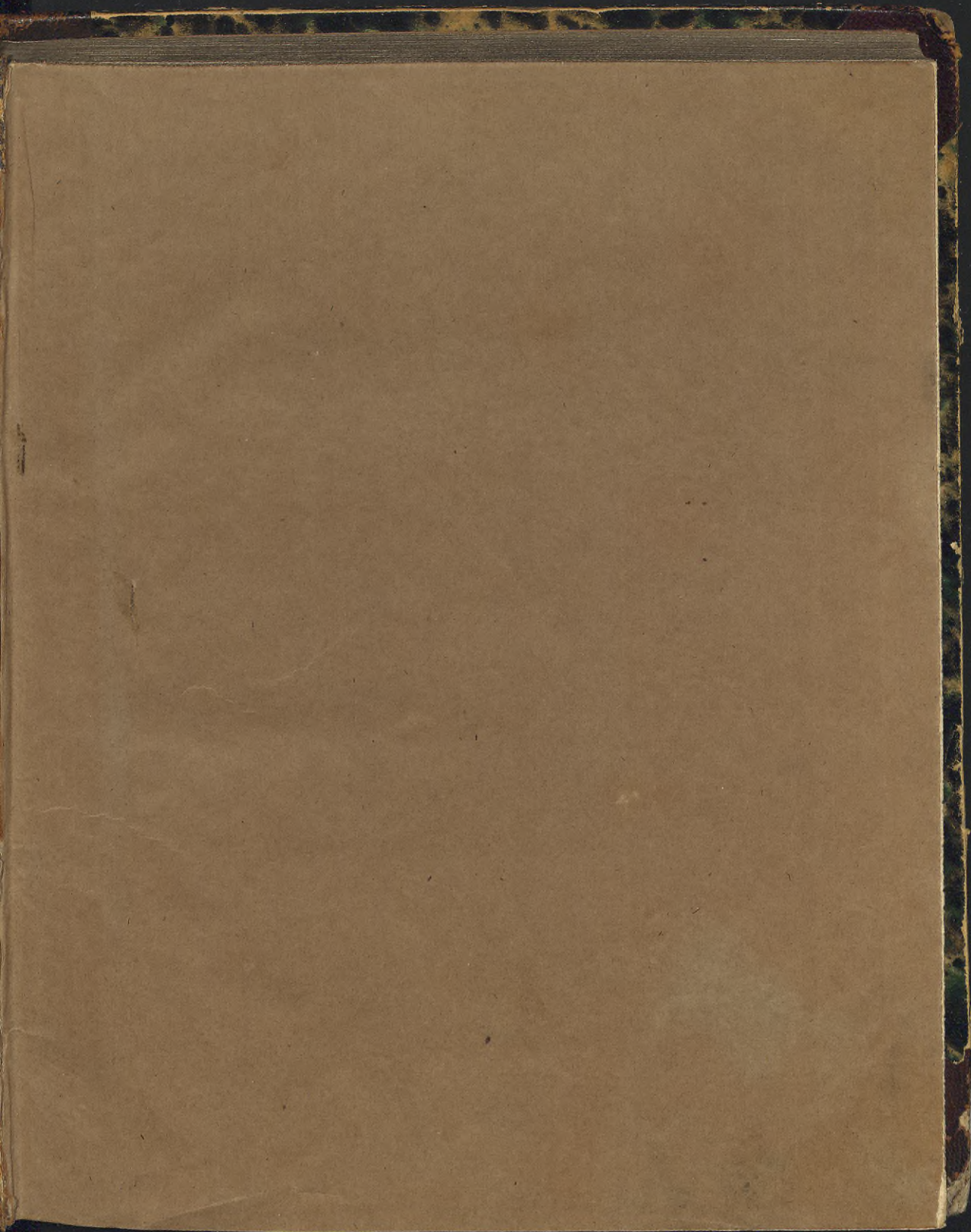
TRANEMÅLA
SAMLINGEN

SKÄNKT TILL
GÖTEBORGS
STADSBIBLIOTEK
AF
AUGUST RÖHSS

Handwritten signature

N:o I.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Måndagen den 17 Juli 1809.

Sång. *)

Kärlek till ett Fosterland!
Udla hat till Slafvens band!
Höga känsla, Hjeltars wrede!
Du ett skakadt Manhem lede
Öfver farors dysfra rymd
Till en harnn, som än är skymd!

Du, som än i Norden fanns,
Gjut kring CARL den äras glans,
Som du fordom göt kring Wasa,
Krön, till hwarje öwåns fasa,
Med din ewigt gröna krans
Wåra Hjeltar än, som hans!

Winsk, O Manhem! hwad du war:
Dypt i hånfoernas förwar
Stå din forntids bragder skurna:
Hwilken lott ur öders urna,
Som din Hjeltband än drog,
Alldrig hon fêrtryckets tog.

Du, som samnat Bältens haf,
Som Germanien lagar gaf,
In du Gudars ynness röner:
Wasar, Sturar, Torstensöner
Födra än din frihets glaf:
Manhem! nej, du blir ej slaf!

*) Utur den af Swenska Akademien behönda Sängen till Sjunde Krensens Åra.

Kärlek till ett Fosterland!
Adla hat till Slafvens band!
I wäret bröst er låga nären
Och kring Sweas Landamären
Höjen än till heunes wärn
Swears arm och Swears jern!

Recension. Historie.

Den Swenska Stats-Författningens Historia, af G. U. Silwerstolpe.
Stockholm, 1809. Marquardska Tryckeriet. 94 sidor 8:00. S. 16 s. B.

Ibland den mängd Ströskrifter, som under det sist förflutna halfåret utkommit, är den närwarande ostridigt en af de få, som icke böra dela de öfrigas öde, och den förtjenar här så mycket mera en granskning, som den har en stor publicitet. Likasom alla Hr S. Skrifter utmärker den sig genom ett lätt föreställningsfäkt och en behaglig stil. Den är likwäl blott ett Utkast, och tyckes nästan endast vara författad i afsigt att gifwa ett summariskt begrepp om de Regerings-Former som under de senare Seklerna hos oss varit antagna, hwarföre och Författaren börjar med den Anmärkningen att "i Sverige har icke något alswarligt försök blifwit gjort att genom form-
"liga Akter bestämna en Grundlag, innan Gustaf Adolf och Axel Oxensjerna ut-
"arbetade Riksdags-Ordningen af år 1617" m. m. hwarwid han i en Not undantager Konunga-Balken i Lands-Lagen, Urs-Föreningen och Gustaf I:s Testamente *). Denna början väcker imedlertid genast hos Läsaren den misstankan att Hr S. icke med nog kritisk blick genomträngt sitt ämne, och den delen af Arbetet som afhandlar de äldre tiderna ger honom många anledningar att icke ändra sitt första omdöme. Några bewis härpå torde vara tillräckliga.

Det är owäntadt att Hr S. (sid. 3) låter Sveriges äldsta Adel (Tignarmän **) bestå af slafwar. Ordets bruk bewisar likwäl att han har orätt. Författaren till Herwarar Sagan säger (Kap. 5.) om Bjarnar Jarl att fast än han ej bar tignars namn, war han ej mindre rik än mången Konung, och i 15 Kap. af samma Saga säges om Konung Hejrokr att han tignade (dyrlade) Freya mest af alla sina Gudar. Wisserligen bestodo Konungens Embetsmän oftast af hans slafwar, men dessa hade icke tignars namn.

Icke heller nämnas Länsmän straxt efter Ynglinga-Ättens utrotande; de Embetsmän, som då styrde i Prowinserna kallades Jarlar och Herfar; men Kolonierna woro likwäl icke sammansmälta till ett helt, ty långt efter Fjwar Widsadme ***) om-
talar Sylkis Konungar, som icke woro beroende af Upsala Konung.

*) Landskaps-Lagarna, som på så många ställen bestämma både Konungs och Undersätares Rättigheter äro likwäl redan försök i der wägen, och Raimare Förening af 1397 och 1436, Raimare Kecess af 1483 tillika med Unions-Konungarnas Försäkningar, woro werkeligen mer än försök.

**) Stafwas oriktigt Tignarmän. Utminstone finnes i de tveckta Upplagoerna af våra gamla Sager icke någon Thor (þ) nyttrad i detta ord.

***) Hwarföre Herr S. kallat honom Widsarne känner Recensenten icke. Sturleson har Widsadmi (Ynglinga Sagan Kap. 46, sid. 54 i Köpenhamnska Upplagan, af Schönig).

Beskrifningen på den förändring Svenska Stats-Författningen undergick ifrån Kristendomens införande till Folkunga-Attens upstigande på Thronen, har icke nog ordning. Författaren talar om de privilegierade Stånden, ehuru inga andra än de Andeliga ännu ägde några egentliga Privilegier och dessa woro länge så inkränkta, att Kyrkorna skattade för den jord de ägde öfver wisa Tunneland. Numogen samledes också wid Riksdagen till en sådan mängd, at den stadga Magnus Ladulås utgaf deremot, war förmodeligen en nödwändighet då man sökte att förekomma wäldgästning. Att denna Stadga alldeles förböd alla som ej enkom blifwo kallade att insinna sig wid Riksdagen är likafå oriktigt. Possessionaterna fingo icke heller Konungens Domsrätt öfver sina underhafwande förr än under Kalmare Unionen.

Då Hr S. sid. 12 säger, "att Konungen utwidgade sina Besittningar genom Hemmanens upplåtande under Förlånings-rätt åt den af Tignarmännen utskapade "Adeln", bewisar han att han har ett alldeles falskt begrepp om dessa tiders Adels, hwarmed alldeles icke kan förstås andra än Konungens Embetsmän, och dessa inne hade merendels sina Lån som ett slags Lön. Icke heller war Lånsrätten nänsin årtlig, om icke då Lånen woro pantsatte, hwilket ganska ofta hände. Det war således Embetet eller Förtåningen som utgjorde Adeln, ty annan Adels fanns icke i Sverige före Kalmare Förening, och de Adelsbref som under den tiden blifwo utdelta medförde inga Medborgerliga företrädes-rättigheter, utom den att bruka ett Sköldemärke. Frälse-rättigheten war wid sin början icke en så stor förmån som Hr S. tyckes föreställa sig. Man behöfwer blott anmärka att en Ruffhäst borde wara wärd 40 Mark, hwilket war en betydande summa på en tid då en Öre icke wärderades till mer än en half Mark *), och utrustningen af ett Krigslepp beräknades icke högre. Frälsemannen skulle desutom wara försedd med full Rustning.

Herr S. förblandar allt för mycket Frälse och Adels, hwilket i äldre tiderna alldeles icke war det samma. Hans begrepp om dessa tiders Krigstjänst och Besättningsfakt öfverensstämma icke heller med våra gamla Stadgar. Många bewis härpå kunde anföras, men Recensionen af en Bok som blott uptager 6 ark bör icke blifwa en Afhandling, och våra flesta Histori-skrifware hafwa så litet eller så oredigt upptagit dessa ämnen att man lätt kan misledas. Rec. skulle icke heller med denna stränghet bemöta en förtient Författare, om han icke fruktat att Hr S. historiska autoritet skulle hos de flesta Läsare gifwa ett slags sanktion äfwen åt hans mistag.

Anekdot.

Wid ett af de Tyfka-Hofwen hände sig icke länge sedan, att en ung Hof-Fröken befann sig i en wiss ganska brydsam belägenhet. Hennes Försinna tog saken ganska hårt och hon måste omsider bekänna med hwilken af Hofwets Eleganter hon lefwat på en så förtrolig fot. Denne, som war en ung Officer och ej trodde sig ensam brottslig, efterstickades genast och tillspordes efter en lång straff-predikan, om han ej tänkte gifwa sig med henne? "Ers Höghet, swarade han: så se hur de andra göra.

---

*) Sällinge Laghen. Widherbo Walf. 18 Flok.

Till Allmänheten.

Sedan behöfwet af en Tidning, mera odelt ägnad åt Witterheten och Litteraturen, redan länge varit insedt och des afhjäljande hittills af Allmänna wästen försgäwes påfalladt, får man här med underrätta Litteraturens Wänner, det en sådan, enligt följande i Näder gillade Plan, med denna dag begynt utgiswas. — 1) Då Utländiska Nyheter nu mera icke, utan at göra Allmänhetens smak och håg för Lektürens nöjen den sista orättwisa, kunna anses som ett nödwändigst behöfwet för en egentligen Litterär Tidning, inkränker man sig här endast till införande af hufwudsakliga Statspapper såsom Proklamationer, Manifeste, Traktater, m. A. och ännar äfwen, så wide rummet tillåter, en gång i Manaden lemna ett kort historiskt och politiskt Sammandrag af den förfutna Manadens märkwärdigaste händelser, hwarigenom en lättare och redigare öfwerigt af samtidens historia skall winnas och de egentligen politiska Tidningarne blifwa af en redbarare nytta. Ett omständigare upptagande af denna Artikel skulle icke kunna ske utan på bekoftnad af de öfriga mera rikhaltiga och lätteligen förwandla Tidningen till en wantlig Gasett. — 2) Skaldestycken i alla ämnen, Originaler och öfversättningar. — 3) Dramatisk och alle hwad dermed äger gemenskap, Afhandlingar i dithörande ämnen och Theater=Anekdoter; men i synnerhet granskning af uppsförde Theaterstycken, så wäl i anseende til författarnes, som de spelandes förtjenst. — 4) Historiska eller kortare berättelser och Romanser. — 5) Korta, populära Afhandlingar i politiska, moraliska och wästra ämnen. Reserioner och spödda tankar i samma ämnen. — 6) Geografiska och statistiska Underrättelser. Besynnerligheter hos särskilda folklag, deras lynnen, plågleder m. m. Wästra märkwärdigheter i särskilda Länder, Besynnerligheter i den Organiska Naturen. — 7) Korta Historiska Taflor öfwer wisa, wigtiga Epoker af Wäldshistorien, och märkwärdiga förfälg. Bidrag till Ördenshistorien, i synnerhet den äldre. Handlingar till upplysning i war egen Historia, fört ej genom tryck meddelade eller mindre kända. Anekdoter ur äldre och nyare Historien om namnkunniga Statsmän, Hjeltar, Lärda och Konstnärer, äfwen som korta Lewernes-beskrifningar öfwer sådana. — 8) Recensioner af utkommande Swenska Skrifter, hwarwid man ännar iakttaga en medelwäg imellan det altför wettenskapliga och nytliga Behandlingsfättet. Skrifter af mindre betydhet anmälas endast med ett kort angifwande af deras värde. Underättelser om Arbeten, som Utomlands utkomma, hwilka antingen för sitt klassiska värde förtjena att kännas, eller ock för det samband de äga med Fäderneslandets Historia, Geografi och Statistik, eller för den nytta war Hushållning Handel eller Wäringar deraf kan tillfalla. — 9) Lärda Nyheter. Läs och Metrologi. Underrettelse om namnkunniga, lefwande författare och Konstnärer, samt deras Arbeten. Om nya upptäckter i Wetztenfaper och Konster. Nyheter från våra inhemska Lärosäten. Underrettelse om Lärda Societeters och Konst-Akademiens utafatta Prisämnen och utdelade Besödnigar — om Donationer och Inrättningar till Litteraturens och Konsternas förmån, äfvensom i Allmänhet om allt hwad som kan tjena till upplysning om Litteraturens och Konsternas tillstånd. — 10) Sista sidan af hwarje Nummer ägnas, efter omständigheterna, åt Annonser i Litterära ämnen.

På 76 Nummer af denna Tidning, emottages i Herrar Ueters & Comp:s Bokföda Prenumeration med En Ritsdaler Tjugesjwa Skillingar Bantko, eller lika med hwad för Ritsdags-Tidningen erlågges, hwilket, i anseende till segradt pris på tryck och papper och öfriga till Bladets underhållande nödwändiga kostnader, ej förde kunna anses dyrt. Till en ödrigan utkomma Trene Nummer hwarje wecka, af ett half Årf hwardera, nemt Wändagar, O. sdagar och Fredagar — beröende det för öfrigt af den bewägenhet hwarmed Allmänheten behagar undersödjia Utgifwates företag, huru snart de kunna uppfylla sin önskan och sitt egentliga systemål, art i ett ordentligt Dagblad så förwandla sin Tidning. Som Uppslagan ej blir stor, sålas till en ödrigan inga särskilda Nummer, på det fullständiga switer för Prenumeranter i det längsta måtte blifwa att tillgå. Annonserna betalas efter samma beräkning som i de öfriga Tidningarna, och inga flera emottagas än de, som med säkerhet kunna i nästa dags Blad införas. De som behaga i något af öfwanstående ämnen bedra Tidningen med Bidrag, äfwna dem, under Adress till Utegifwarne af Journal för Litteraturen och Theatern i Herrar Ueters & Comp:s Bokföda, der Bladets utdelning besdries.

Onsdagen utgiswes N:o 2.

Stockholm, tryckt hos Direktören och Kongl. Bålt-Boktryckaren Peter Söhm.

N:o 2.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Onsdagen den 19 Juli 1809.

Om Allmänna Minneswårdar.

Den första känsla som röjde ett Samhälles förädlings war, utan twiswel, tacksamheten. Minnet af en wälgörare intröfades djupt hos ett folk, och fortplantades, äfwen sedan han self upphört att wara, det förblandade sig med aningen om ett tänkande wäsendes pändlighet, och erkänslans hymner förwandlades omsider till en Gudstjenst. Men sinnligheten fordrade äfwen ett föremål; ur den oformliga massan framkome en bild, och ändteligen upprestes tempel likasom till dess boning. Nu ombyttes wälgöraren, genom inbillningen, till en högre wärelse; man trodde att de krafter hwar med han werkat till mensklighetens sällhet blifwit öklade genom hans öfswergång till andra rynder, man föreställde sig hans makt så stor som man önskade den att wara, och behofwet, i samband med förtroendet, frambragte på en gång andakten och widspjesseln.

Med den politiska frihet, som wisa Stater förwärfwade, framträngde äfwen en dagning i begreppen. Samfundets stora män, bleswo icke mer förwandlade till Gudar, men deras minnen förwarades genom stoder och taffor. Denna belöning för tjenester emot Fäderneslandet, endast tilldelad den werkelige storheten, wäckte en ädel afund i de själar, som med lika förmodgenheter kände sig kunna förwärfwa samma ära, och ynglingen suckade efter tillfällen att wisa den kraft som låg fördold i hans bröst. Men denna lätta utwäg för staten, att belöna en nyttig handling, förlorade snart sin werksamhet. Begäret att winna en namnkunnighet, som man icke kunde försjena, födde den fåfånga, som ofta är starkast hos personer utan förtjenst, och äran upphörde att blifwa en driffjäder till det nyttiga i det ögonblick den förwandlades till en gunst. Rom's despoter funno ändteligen äfwen detta smicker otillräckligt. De willo helsas för Gudar; deras högnod fordrade Tempel, och helswa deras bildstoder bleswo helgedomar hwilkas närwara fordrade en slawiff wördnad.

Kristendomens införande utplågade icke denna fåfånga; men gaf den en hells annan riktnings. De rike ägde nu lätta tillfällen att förewiga sina namn genom kyrkbyggnader eller andeliga stiftelser, eller ätminstone genom präktiga grafwårdar, och Kanoniseringen war ingen ting annat än en förändring af Romarnes Apotheoser,

ehuru icke förbehållen åt Regenterna. Sedan det omsider lyckats för Komerska Biskopen att tillägna sig ett allmänt wälde i wår Werldsdel, blef han också ensam den som utdelte oddligheten; fåfången blef således ett nytt stöd för hierarkien. Men de stora och mäktiga, som ändteligen wille äga ett företräde i själwa sin ryktbarhet, trodde detta ändamål kunna winnas genom skådepennningar, som förwarade deras bedrifter och genom sin kostbarhet icke af många kunde härmas. Fåfången blef likwål här bedragen af sig sjelf. De efterlefwandes behof förstörde minneswårdarne, och ämnet återgick till den glömska det förtjente.

Man måste göra de andeliga den rättwisan att de bibehöllo ett slags smak för konsterna under det allmänna barbari som öfwerhöljde Europa. Kyrkorna och klosteren woro denna tiden ett slags Muséer, och skulptörerna hystofattes hufwudsakligast med att pryda grafwar. Ju mer medelåldrens mörker började stingras ju mer utwidgades likwål konsternas verkningsskrets, och wisserligen hade de alldrig hunnit sin närwarande grad af fullkomlighet, om fåfången icke ansatt deras idkare, såsom werktug hwarigenom ära och oddlighet kunde winnas.

Det är icke utan intresse för en granskare af mennisko, hjertat att se huru fåfången, för att pråla med sitt namn i en kyrka eller på en allmän plats, dolt sig stundom i gudaktighetens, stundom i undersåttighetens skida. Man skänker en ofta onyttig prydnad åt Tempel; man upprejer en sten som underrättar efterwerlden att en Konung rest den wägen, eller spiset på det stället; men man glömmar alldrig att utsätta hwem som gjort gåfwan; man glömmar alldrig att inhugga den trogna tjennarens namn, som underrättat sina Medborgare att den regerande gjort en sak hwilken hwar och en annan dageligen gör, eller åtminstone kan göra efter.

Desa Minnesmärken kunna emedlertid räknas ibland öfhyldiga. Den obetydliga saken, likasom personen hwilken sökt att föremåga den, stricka icke sitt rykte utom den lilla krets der åsynen af wården ger en beständig påminnelse derom, och åsynen de Höfdingar som på hwar milypåle i Länet låtit inrista sina namn, hafwa icke derigenom förwårswat någon oddlighet. Men det gifwes ett annat slag af Minneswårdar, upreste af smickret och heigade åt makten, en förmjelle af Grekernas och Romarnas bruk sedan deras seder börjat förderwas, och som icke kan underlåta att medföra samma följder. Man nöjer sig icke längre med att uppsätta ärestoder åt de döda; man will intränga i efterwerldens rätt och företomna dess dom; man will blända forskaren och likasom tvinga honom att antaga Marmorns inskrifter för Håfvernas. Men man glömmar att samningen en gång återtager sitt wälde, likaså wäld, samt som man beröfwat henne det. Man glömmar att äwren dessa enwälos herrar, som i Rom upphystade sig till Gudar, kunde hwarken genom sina Tempel eller sina gyllene stoder förwåra sina namn eller sina minnen ifrån förbannelsen. Med samma elddrag som historien målat deras fåfånga har hon målat deras straff. Hon har icke endast wisat oss dessa odjar i sin höghet, under det sagan och hotet bewakade deras portar och man fruktade likaså mycket för att intråda der, som att uteslängas derifrån *); hon har åsynen wisat oss deras stoder fullstörtrade och förstörda, ett ämne för det allmänna föraktet och åtbljet, och dessa bilder af en inbillad gudomlighet stympade af en hämb, som i hwart hugg trodde sig wedergålla en öfbrätt **).

*) Observabantur foribus horror et minæ, et par metus admisis et exclusis.

PLIN, PANEG.

***) Illæ autem aureæ et innumerabiles statuæ strage et ruina publica gaudio litaverunt &c.

PLIN, PANEG.

Det är besynnerligt att Lagarna, som ofta sträcka öfvermåttiga omsorger till saker af ringa värde, sällan gjort någon uppmärksamhet på de största bebudningar en Stat kan gifwa: Allmänna Minneswårdar. Lagstiftare utan tillräckelig människos kännedom hafwa funnit det lättare att straffa ett brott än att uppmuntra till en dygd. Man har lånat former och misbrukat ifrån Latien, men dess nyttigaste Stiftelser har man alldeles försummat. Det war icke folkmångd, icke rikedomar som beredde Roms öfvermakt; det war en rättwis utdelning af Eklöfs, Kronorna som gjorde Romerska soldaten så ofdrickrätt; det war triumftåget, och den sparsamhet hwarmed det bewiljades, som mångdubblade äran af segern. Så snart Despoterna med sina flaskwor tillbönde sig de hedersbewisningar som endast tillhörde förtjensten, blef Rom icke mer hwad det varit, emedan driffjädern till dess storhet war förslappad.

Allmänna Minneswårdar borde icke för hastigt få uppresas öfwer de döda, och aldrig öfwer någon lefwande. Det är bekant att under sjelfwa Revolutionsyrat tog Franska Regeringen det beslut att ingen kunde få ett rum i Pantheon förr än tio år efter sin död. Ur en helt olika synpunkt beskådas en handling af det närvarande Släktet och af det kommande; det förra dömer blott efter utseendet, det senare efter följderne. Okunniga om driffjäderna till en gerning kunna wi ofta taga medelmåttans slumplycka för snillet's segerkraft, och konsten att synas för styrkan att vara; wi kunna beundra en gerning som stötar våra efterkommande i ett gränslöst elände. Med hwad skal waga wi då att inkräkta de Släktens domsrätt som skola följa oss eller uppsätta, som ett föremål för deras wördnad, bildstoden af de personer som kanne bidragit till deras lidande? Hafwa wi då sjelfwa utan granskning antagit våra Fäders Lagar emedan wi fordra att våra barn skola blindt lyda våra beslut? — Wisserligen måste begäret att råda liggja djupt implantad i människans bröst, då hon så gerna wil befälla öfwer en tid då hon sjelf icke mera är.

Sällan likwäl har den allmänna entusiasmen upprest en oförtjent minneswård. Smickret har deremot upprest så många flera. För at smickra en Regent föreslår Lycksökaren att uppsätta hans bild; hwar och en, som i framtiden önskar sig någon gunst, flyndar att bidraga dertill — och fruktan att anses för frondörer förleder mångden. Se der ett offer af den allmänna tacksamheten! Genom dessa och dylika falska wördnadsbetingelser förledes likwäl Regenten. Han tror folket lyckligt under sin styrelse då det knutar deröfwer; han tror sig följd af det allmänna bifallet under det ett allmänt misnöje är färdigt att utbrista; och smickraren, som fruktar att förlora sitt inslytande genom ett förändradt Stats-System, underhåller hans willkårelse och uttyder lidandets återljud för Demagogens härskri.

Man har länge sedan anmärkt, att i en Stat der Försten är despot sträcker despotismen sig trappwis utföre till hwar och en som innehar den minsta del af makt. Det förhåller sig på samma sätt med smickret. I den mån man kan skada är man också säker att bli fruktad. Människorna wisa ettast den största undergiftwenhet för dem de hata. Dersöre hafwa också några folkslag framburit offer åt den onde på det han icke skulle göra dem något ondt. Under en despotisk Regering finner hwar och en Satrap alltid några underhafwande smickrare, som genom honom wilja göra lycka; förhållandet blir det samma som i anseende till Regenten; men då dennes bildstoder blifwa i framtiden ett ämne för det allmänna hatet, blifwa hans Gunstlingars sällan annat än föremål för det allmänna föraktet.

Emedertid har Staten förlorat den enda utwäg den äger att göra rättwis på åt en stor man, som under sin lefnad blifwit misständ, eller som uppoffrat sitt lif

de des tjenst. So huru skulle eftermeriden finna det en ära att sättas i bredd med dem som erhållit sitt beröm på samningens befohåttad?

Det gifwes ett annat slag af Allmänna Minneswårdar: sådana som uppresas för Historien. Det behöfwer icke anmärkas att den frångaste samning bör teckna deras inskrifter; dessa inskrifter böra hwarken innehålla någon twetydighet eller något som icke förtjenar att minnas. Det är en skymf för tidshwarfswets upplysning att se dyrbara Marmor-Pyramider uppsatta utan annat ändamål än att öfwerföra till eftermeriden ett platt smicker; men om de tillika förolämpa samningen, då blifwa de ett olyckligt bewis på det förakt hwarmed ett folk kan behandlas af sina Förtroffare.

Stats-Papper.

Proklamation till Rom och Kyrefostatens Inwånare, wid tillfälle af des införlifwande med Fransiska Wäldet, af den tillsförordnade Extraordinära Juntan, Gifwen Rom d. 10 Juni 1809.

Romare!

Den första bland Hjeltar förenar Er med det första bland Riken. Det war billigt att det första Folk på jorden delade fördelarna af sin bättre Lagstiftning och glansen af sitt Namn, med det första som föregått detsamma på ärans bana. Det war genom sin sås storhet, sin flokhet i råds. Wagen och af sitt lyfande ryckte, som Edra Förfäder eröfrade werlden.

Blott önskan af Ert wäl har förestafwat Beslutet om Er förening med Frankrike. Den tidpunkt, som är wald till des utförande, förklarar för Er bewetfegrundern dertill. I blifwen en del af Franska Wäldet i det ögonblick då alla uppoffringar göras till des upprätthållande. I fallens att dela Triumfens ära utan att hafwa delat de faror, hwarmed den winnes.

Öppnen Edra Häfder. Sedan långliga tider tillbaka uppräknade de blott Edra olyckor. Er narfurliga Swaghet gjorde Er till en lätt eröfring för hwarje Krigare, som framträngde öfwer Alpena. Förenad med Frankrikes, blir des styrka Er. Alla de olycklige följderna af Er Swaghet upphöra. Olycklige som Nation, woren I det ej mindre såsom Medborgare. Det stände och den osundhet, som råder i Edra Städer och Landsorter, hemisade länge för Europa och Er sjelfna, att Edra Regenter, delade imellan allför olifartade omsorger, icke förmådde förskaffa Er den sällhet, som I nu skolen finna.

Romare! såsom förenade, men icke eröfrade såsom Medborgare, men ej underkufwade, blir icke allenast wår makt Er, wåra Lagar skola äfwen tryggas Ert lugn, lifafom de tryggat wårt.

Under det I, genom denna förening, sättens i åtnjutande af allt det goda, som I saknaden förloren I intet af hwad I ägden.

Rom förblifwer hädanefter som hittills, Kyrfans synliga öfwerhufwuds Residens. Och den efft doterade och öfwer allt främmande inslytande, äfwen som alla säfänga jordiska Betrakterer upphöjda waticanen, skall för werlden framställa den renaste Religion, i en ännu högre glans. En annan omsorg skall i Edra alderdoms-minnen förwara den ära Ni ärfst af Edra Förfäder och Konsterna, des Snilletts Wänker, af en stor man uppmuntrade och riktade med alla efterddmen och wönster, skola icke mera nödsafas att annorstädes söka hwarken tillfällen eller belöningar för sina Gudomliga Ingifwelser.

Sådan är, Romare! den framtid, som öppnar sig för Er och hvars grundwal den Extraordinära Juntan skall lägga.

Att garantera Er Stats-skuld, att upplifwa Ert återbruk och Edra Konster, att på allt sätt förbättra Er närwarande belägenhet, ändteligen att förekomma de rådar, som förbättringar af missbruk så ofta föranleda, äro wår höga Regents befällningar och affigt.

Romare! om I underhöfjen wåra bemöddanden, skolen I för winna de fördelar wåra önskingar och erhållna befällningar åläggas och att förskaffa Er, och tillika lätta wåra omsorger för detto ändamål.

Salicetti. James. Grefwe Wollfs Guvernr, President.

Fredagen utgifwes N:o 3.

Stockholm, tryckt hos Direktören och Kongl. Bålt-Boktryckaren Peter Sohm.

N:o 3.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Fre dagen den 21 Juli 1809.

Fransyska Kupletter, adresserade till Hans Majestät Konungen, och affjungna wid tillfälle af en Fête på Kongl. Slottet, den 17:de dennes, årsdagen af Sjöslaget wid Hogland.

Un Cavalier.

Quand sur la Scène de Thalie
il s'agit de chanter les Rois,
on n'a pas toujours du Génie,
on n'a pas toujours de la Voix.
Mais lorsque la reconnaissance
trouve matière à son élan
dans Tes vertus, dans Ta vaillance, |
on a toujours du Sentiment. | bis

Une Dame.

Il paraît faible, ce suffrage,
Mais daignés l'accueillir toujours!
le simple sentiment, je gage,
est un peu rare dans les Cours.
Après des Grands parfois nous sommes
dans le cas d'en avoir trop dit;
mais pour les Bienfaiteurs des hommes |
jamais on n'aura trop senti. | bis

Un Cavalier.

Rappelles Toi ce jour de Gloire,
ce jour, où l'humide élément,
gage et témoin de Ta victoire,
fut couvert de débris flottans!

C'était alors que notre ivresse
chantait les exploits du *Vainqueur*;
mais aujourd'hui notre tendresse
couronne le *Libérateur*! L bis

Une Dame.

O Toi, dont la vertu civique
réunit le Chêne au Laurier!
que Ton humaine politique
y joigne encore l'Olivier!
De nouveau consacres Ta vie
à préparer notre bonheur!
& fais regner dans Ta Patrie L bis
la Paix qui regne dans Ton cœur!

(De Fyra sista Verserna i denna Kuplett afsångos i en Allmän Chorus.)

Historisk upplysning om Hans Förstteliga Söghets, Prins CHRISTIAN AUGUSTS
af Holstein, Sonderburg, Augustenburg, Sveriges utkorade Thronföl-
jares, Genealogi.

Holsteinska Huset, som är ett af de äldsta i Tyskland, härstammar på manliga sidan ifrån Grefvarna af Oldenburg. Genom Christian I uppslog denna Slägt på Swenska och Danska Thronen, men bibehöll sig endast på den senare. Den delade sig efter Fredrik I i tvänne Linier, hvaraf den ena sått namn af Kungliga och den andra af Hertiglīga eller Gottorpiska Linien. Kungliga Linien delade sig åter, efter Christian III:s död, i den Holstein, Glückstadtiska och den Holstein, Sonderburgiska. Till den förra af dessa hörer Danska Konungahuset. Konung Fredrik II:s yngre Bror, Hertig Johan stiftade Sonderburgiska Huset, som efter honom delte sig 1) i Holstein, Sonderburg till Sonderburg, 2) till Nordburg, 3) till Glücksburg och 4) till Plön. Efter Alexander, Hertig Johans äldste Son, delade sig hans Slägt å nyo i flera grenar, och Tredje Sonen, Ernst Günther, byggde Slottet Augustsburg, på Den Alsen, hvaraf hans efterkommande tagit sitt namn. Hans Tredje Son, Fredrik Wilhelm forplantade Alten genom sin Son, Christian August och Soneson Fredrik Christian. Denne sistnämde Furste efterlemnade trenne Söner: hvaraf Hertig Fredrik Christian, som är född 1765, har efterträdt sin Fader, och Hertig Christian August, född den 9 Juli 1768, nyligen blifwit af Sveriges Ständer utvald till Thronföljare.

Lärda Nyheter.

Franska Institutet hade d. 5 sists. April en offentlig sammankomst, hvarvid Sekreteraren förklarade att intet af de inkomna Witterhets, styckena funnits fullkomligt värdigt Priset. Af 28 Läsings-skrifter i Poessen erhöles 2 mention honorable och af 19 i Wältaligheten utmärktes 3.

För Femte gången utsatte Institutet till Läsings-ämne: Tableau littéraire de la France au 18te Siècle.

I anseende till Poesien, hvars Läsings-ämne war Les Embellissemens de Paris, gjorde Sekreteraren följande Anmärkingar:

"Det allmänaste fel i de poetiska stycken som blifwit insända till Läsning är Planens ofullkomlighet. Planen, denna väsentliga del af alla Arbeten, är wiserligen icke den som frambringa de mest originala och mest lysande skönheter, men utom den förlora de största skönheter en del af sin werkan."

"Denna konst att anordna, att sammanbinda och graduera idéerna, så att den ena ger behag åt den andra, fordrar af Författaren en måda, som stundom är swår att förena med talangens orädlighet. En ung Poet anser gemenligen Versificationen för det viktigaste; knappt har han flygtigt uppgjort ett ämne, innan han stundar att fatta i vers någon del som mest behagar honom; han tecknar en figur utan att weta hwar han skall ställa den; han mätar andra planen af sin tassa innan han gjort utkastet till den första. Den som följer denna metod, kan utsä många skönheter i ett arbete; men ett godt arbete skall han alldrig göra."

"De första ideer som wisa sig för Snillet äro sällan de lyckligaste. Den rika, se inbillning så wäl som den låtraste talang behöfwa att understödjas af öfwerlägghingen. Man måste först betrakta sitt föremål på alla sidor, för att kunna fatta de mest gynnande synpunkterna; man måste i synnerhet afbida inspirationens ögonblick, och detta ögonblick är det, då tankar och känslor, efter att hafwa hunnit en viss mognad, lifasom fordra att uttryckas genom målarens pensel eller skaldens lyra."

"Allt hwad som rörer människornas inbillning genom en stämpel af storhet och skönhet, tjänar att rena idéerna, att hyssa federna, att upplysa hjärtarna; och allt hwad som tjänar att fullkomna de fria Konsterna, tjänar också att fullkomna Sljädernas och Handelns yrken. Dessa olika synpunkter äro passande att göra talsan af en stor och rik Huswudstads både omwärlande och inlagande."

"Konsten att beskrifwa de föremål som fattas af våra sinnen är utan twifwel en kostbar del af den poetiska talangen; men den är endast en samre del deraf. Det är icke nog att i harmoniska Vers måla hvar en af dessa föremål, man måste i synnerhet tala till förståndet och röra hjertat. Den blott beskrifwande Skaldekonsten, kall i sig sjelf, trötter lätt genom sin längd, om Poeten icke förstår att upplifwa sina fysiska bilder genom inblandandet af rörande ideer, känslor eller erindringar. Denna konst kände isynnerhet Virgilius, den är känd af alla stora Skalden. En af dessa, som wi icke behöfwa nämna, (Delille) har i ett af sina poemer, erindrande sig de förwånande lemnningarna af Roms gamla Minneswårdar, tecknat des triumf-bågar på detta sätt:

Sous ces portes passaient les dépouilles du Monde.

"Det är Konstens fullkomlighet att, så förstora, genom påminnelsen af lysande händelser, ett föremål som redan i sig sjelf är stort."

Åkerbruks, Societeten för Seine-Departementet har för år 1810 uppgjort 15 särskilda Läsings-ämnen, hwaribland kunna nämnas:

Den bästa uppfinning af Plogar, högsta Priset 6000 Fr. och tvenne accessit som kunna wara 1500 Fr. hwardera.

För Afstaggandet af Trådesjord, Belöningen gifwes i Guld-Medaljer.

För Bomulls-plantering.

För införandet af något förut obekant gödnings-ämne, i hwilken del af Frankrike som helst.

För en Åkerbruks-Almanack.

För praktiska observationer i Veterinair-Konsten.
Kejsarliga Wetenskaps Akademien i Petersburg har uppgifwit följande
Läsningens ämnen:

För år 1810.

Att fullkomna Teorien om Slafar, och deraf göra regler för byggnaden af dessa wigtiga Arbeten på det fördelaktigaste sätt, på det att deras nyttjande må så mycket som är möjligt blifwa 1:o säkert, 2:o skynsam, 3:o ske med besparing i byggnads-omkostnaden och i underhåll, men i synnerhet i anseende till den wattenmassa som för Transport, Sartygens passage är nödwändig.

För år 1811.

Akademien har oemotfägeligen gjort Wetenskaperna en stor tjenst, då hon utgifwit de systematiska extrakter som hon lärt göra ur de Byzantiniska Författarne, genom den afledne Herr Stritter. Folkslagens Historia, och synnerhet de Folkslags som äro af Slawonska Stammen, har wunnit mycket derwid, genom den lätthet som dessa extrakter hafwa gett Historiskriswarne, att i ett litet antal volumeer finna hwad de förut woro twungna att söka i nära 40 stora folianter, som äfwen woro swåra att erhålla.

Emedlertid felar os ännu en kronologisk Historia öfwer dessa Författare, hwilka ofta berätta händelser och historiska fakta utan att anföra tiden, eller om de utfatta den motsäga de sig i anseende till datum. Pagi, Bayer, och synnerhet Ritter hafwa med framgång arbetat att ersätta dessa brister; men som mycket ännu återstår att upplysa har Akademien, som är angelägen att fullborda hwad hon redan gjort för de Byzantiniska Författarne, walt till sitt Läsningens ämne för år 1811.

En Kronologi som är fullkomligt jemförd med, och så mycket som är möjligt rättad och verifierad efter de Byzantiniska Författarne, ifrån Staden Konstantinopels grundläggning till dess eröfring af Turkarna.

Priset är 100 Holländska Dukater, Tiden innom hwilken Läsningens Skrifterna böra wara insända är för den Första Frågan den 1 Juli 1810, och för den Andra den 1 Juli 1811.

(Utur Monitören.)

Till salu finnes:

Å Herrar Wters & Compis samt Wiboras Boklädare, äfwen som å Boktryckeriet wid Slottsbacken: Utdrag ur Englands Historia om den i detta Land timade Regemens-förändring, år 1688. Häftad 12 skil. Banco.

Hos Herr Wter & Compis, Wiboras och Delen: Engelska Stats-Sekreteraren Cannings Förfäring i Parlamentet rörande Sveriges Krigs-System och den del Engelska Ministären deri ägt, 1 skil. 4 r:st.

Nästa Måndag utgifwets N:o 4.

Stockholm, tryckt hos Direktören och Kongl. Fält-Boktryckaren Peter Cöhm.

N:o 4.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Måndagen den 24 Juli 1809.

Svenska Sång: Gudinnan

till Herr Baron G. L**** i anledning af ett af honom författadt Fransyskt Poem. *)

Ne, min Baron! skall jag försaka
Det ljuswa hopp att äga Er?
För en Rival jag ser Er waka
Hwad harm! och mig Ni öfwerger!
Att i en Sal mig offer-bära,
Som Themis blott till fristad sät,
Der kärande, men icke låra,
Lwå dar i weckan språka blott —
Se der den gunst, Ni tacks beskåra!
O! men när Gracer ta emot,
Med öppna armar i sitt gille
Aeropagens Ledamot,
Då är jag glömd — och af hans snille
Läggs offret för Rivalens fot!
Hur skulle ock, i Hofwets Kretsar,
Jag något bifall hoppas nå,
Der Smink och Seder, Språk och Spetsar
Ifrån Paris blott — bifall få.
Haf ömkan dock med Landets Lärna,
Som tillstätt här så oförskädat,
Att Ni förbryllat hennes hjerna,
Och öfwergif en skön kokett,
Som, fast af lof och segrar mått,
Sökt röfwa från mig Örenstjernst.

Se hwad jag gör för Leopold:
 Han skådar äger, alla dagar,
 Så wäl som Låfarn, — i sitt wålb
 Fastän han öfwer hårdhet klagar. *)
 Ni wet ej, hwad jag tänkt, Baron!
 Jag har ett Tempel, der jag dyrkas,
 Och der, i sann Horatssk ton,
 Min Lag med efterdömen yrkas.
 I detta Tempel wille jag
 För Er en dag en Lånstol sinna:
 Der skule Ni, i Sångmöds lag,
 Ej mer försmå Er Niskarina!
 Men, då i den Akademien,
 Som ståtats till den Swenskas ära,
 Förtienst af Franka Poësin
 Med skäl en stol ej kan begäras,
 Låt oftare den Madrigal,
 Den Sång, som flyter från Er penna,
 Till harm för en för skön Rival,
 De Nordiska behagen känna:
 Min lön skall bli — odddligt Lof
 Och plats — i Witterhetens Riken,
 Mer fredlig än i Politiken
 Och mera stor än i ett Hof!

*) Se Noten till Virginia, 3:de B. af des Saml. SE. p. 108.

Dramatiskt.

Prolog till ett Divertisement, uppfördt på Kongl. Slottet, d. 17 Juli 1809.
 Stockholm, Direkt. Sohm, 1 ark 4:0; ej till salu.
 Orden af Hans Excell. f. d. Riks-Marskalken, m. m. Here Grefwa Örenstjerna,
 Musikken af Herrar Müller och Crusell.

Sedan Redaktören i No 3 haft det nöjet medela sina Läsare ett af den 17:de
 Juli-Festens litterära Minnen, återstår det för honom att anmäla ännu ett, lika myc-
 ket som det förnämnda undandragit offentligheten, såsom endast tryckt för ett inskränkt
 antal Personer inom Hofwet. Red. skulle begå en indiskretion genom des framdra-
 gande inför en större Publik, om det, såsom tryckt och af en så berömd Författare,
 möjligt kunde förblifwa okändt eller ens mindre kändt.

Personerne i Prologen äro Sweriges Skydds-Gudinna, Neptunus, Mars,
 Sirener och Krigare. Sweriges Skydds-Gudinna föreställes sittande ibland ruiner
 och omgifwen af sina förra Stora Konungars Minnesmärken, utmed Gustaf III:s
 Aresnod, försänkt i djupa betraktelser. Under en Monolog öfwer hennes sednaste olycks-
 öden, fäst hon sina blickar på sin Sköld och apostropherar den sålunda:

"Bland mina Kungars Stoft, hwars Wårdar omge mig,

"Du hwilar: wäntande wid deras Minnes-Stoder,

"En mäktig, som förmår ännu att lyfta Dig!"

"Men du skall ej wänta länge! . . . Du upplystes af en atin, wan att föra Dig? . . .
skulle jag mistrosta när CARL lefwer till mitt förswar? . . . Sverige mistrosta på sin
Konungs Segerdag? . . . Nej! . . . Jag återfinner mitt Mod, min Styrka, min Känsla
af mig sjelf wid detta namn och wid denna dagen. . . . (Efter en stunds hwila.)

Och J! mine Krönte Förswarare af alla Tidewar! antingen Hjeltarnes Glys
Röwall eller de Förklarades Boning emottagit Edra Skuggor: Skåden till det Fo-
sterland J styrkt och till den Konung som går i Edra fotspår; Odens Tretton-
hundriga Kämpa: ätt! Wasa! Kungars Stamfader och Estersyn; Gustaf Adolph,
äfwen i ödden segrande, Germaniens och Sanningens Förswarare! Carl! Wäl-
stens Beherrskare eller Sarmatens Skräck! Waken öfwer Er fordna Thron! . . .
Och Du! senaste föremål af min kärlek och af mina tårar; Du, hvars enda begär
war Dit: Folks Sällhet och Swenska Namnets Ära; Du, ifrån hwars bortgång
Himlen ännu tynger öfwer mig samma wrede hwarmed Han tillåt Dig att ryckas
ur mina armar; Tredje Gustaf! åkalla för mig de Gudar som fordom hjälpte Dig
att arbeta för mitt wäl: åkalla Dem för det Fäderne-land Du ålskat och upphöjt
bland Folkslagen, och för den Broder, åt hwars Wård Du Sjelf anförtrodde Din
Thron, när Du förbytte den mot Odödlighetens! —

(Neptunus och Mars infomma sedermera på Scenen åtföljda af Sirener och Krigare.)

Neptunus. Återwänd att frukta, ädla Gudinna. De Odödlige hafwa hört
Din röst. Wi föra till Dig deras Bud.

Mars. Dina föra Konungar woro församlade i Odets Tempel. De anro-
pade det Nikes bestånd som De i sina Tidewarf förswarat. För första gången blef
Odets bewekt. Nederstigen, sade det, till Swerges förjande Skydds Gudinna, Du,
Neptunus och Mars, dem hon bland Gudar beständigast dyrkat, och förkunnen henne
Odets wilja. Sågey, att hennes frälsning war hos mig besluten, förän Jag hör-
de hennes böner. Öppney hennes hjerta att känna den tröst hon äger inom sina
egna Murar och hennes Ögon, dem tårar fördunklat, att se den Förswarare hon
bär i sitt eget Sköte.

Neptunus. Han, som redan war Din tillflykt, han skall ännu blifwa det.
Gudarne hafwa förenat Din sällhet med Hans lycka, Din upphöjelse med Hans ära.

Mars. Han skall återge glansen åt den Krona Han förswarat.

Swerge. Ja, det är till Honom jag flytt. Besört och utan wård, kastade
jag mig i Hans armar. Huru glad höjde ej kärleken Honom på min Thron, för
än Odets wilja ännu war kungjord åt min åkallan? —

Mars. Där upplyfter jag öfwer Honom till Ditt beskydd Segrarnes Banner.

Neptunus. Och jag återger Honom där den Treudd jag i dag för Tjuguet
är sedan förtrodde i Hans händer.

Swerge. Huru stor är ej min Lycka! ålskade Gudmakter, mitt Nikes äd-
ka Banner! I öden då ännu Edra wälgerningar genom Walet af den dag då J
låten dem förkunnas.

Neptunus. Denna Dag är ej mindre en Högtid i Mitt Hof. J Dag bröt
CARL wid Hoglands Stränder Sin första Lager. J Dag återställade fiendens
Fåsten och Mina rynder af frigtets åstor från Hans hand. Af Mig Sjelf war Han
underwist att befalla inem Mina Niken. Han syntes der med Mitt eget Wäpne.
Han trodde blott gå att försöka Mina Lårdomar; Hans första öfning blef en Seger.

Mars. Jag afundades, om Gudar kunde det, Din förmänsrätt i Hans Ber-
drifter. Men det tillhörde Dig att först kröna den Hjelte, med hwars Ungdom Du

hade sluttat Förbund. Nu tillhör Han alla Segrens Gudar gemensamt. Mars hvi-
lar med lika rätt under Flaggans Skydd som under Janans.

Swerge. Följen mig; Skydom: följen mig till min Konung. Vår om Honom på
våra Sköldar till Sitt Folk, som är samlat att sira den Stuttande Julis Ursfest!

Neptunus. Han förekommer Din önskan. . . . Du ser Honom; Han kallas
till Ditt möte.

Swerge. (Hållande mot Honom med räckta händer.)

Prins, ensam qwar för Mig af Carlar och Gustafver,

Af allt hvad Jag haft kärt, förent i Din Person!

Du som har ärfvat nu, när Stoftet Dem begrafver

Med lika medfödd rätt, Mitt Hjerta som Min Thron!

Som Hjelte och Regent, ren Swerges Barn Dig sira;

Och när Ditt ädelarod, med högre tänkesätt,

Will af Min kärlek mer än af Din Födselsrätt

La mot i Swerges Wäl, Din Fars, Din Broders Spira;

Min Åra och Mitt Wäl, allt, anförtror Jag Dig.

Winn Lagren för Dig Sjelf och Fridens Palm för Mig!

Fullkomna Dina Werk och Wår Förenings Lagar;

Och antag, CARL Den Tretronde,

Af Mig, från denna stund till Hädens sista dagar,

Det Tillnamn Du förwårst: CARL Den Wälgörande!

(Chœur af Sirenerne och Krigarne som följt med Mars och Neptunus.)

Himlarna som sig försöna,

Gaf oss Dig, af Gustafs Ått:

Wasars Swärd och Wasars Krona

Vårs af Dig med samma Rätt.

(Duo af Sirenerne.)

Öfwer rymden af den bölja

Som har sett Hans Försig bragd,

Swärja wi att Hjelten följa,

Swär Hans Kunga Flagg blir lagd:

Och med hägnad af de Länder

Himlen lämnat i Hans Magt,

Öt Hans Wimpel och Hans Stränder

Helga en Oddslig Wakt.

Chœur.

Himlarna som sig försöna,

Gaf oss Dig, af Gustafs Ått:

Wasars Swärd och Wasars Krona

Vårs af Dig med samma Rätt.

Swärpå, och efter ännu några Kupletter, som rummet ej tillåter att anföra,
Swerge gifwer Konungen handen och förer Honom in till Spektaklet.

Onsdagen utafwies No: 5.

Stockholm, tryckt hos Direktören och Kongl. Bålt. Boktryckaren Peter Sohm.

N:o 5.

Journal

för

Litteraturen och Theateren.

Onsdagen den 26 Juli 1809.

Mitt förslag.

J en tid, då så många förslager kläckas, måste väl läsaren tillåta mig att äfwen uppgifwa ett. Men jag bör genast erinra, att det hvarken rörer Representationen eller Constitutionen, eller Bewillningen, dessa bägge favorit ämnen för våra politiska förslagsmakare — ej heller inrättningen af något Riks- bollkastnings och Dans-Collegium, helst dessa lösliga nöjen väl thyförentan, så länge vår ungdom ännu har goda armar och sunda fötter, låra komma att florerera och Utländningar ej just derföre torde bosätta sig i Sverige. Icke heller föreslår jag att Herrar Pastorer skola gratis Döpa, Wiga och Begrafwa folk, ännu mindre att de skola, efter predikan i kyrkan, predika på kyrkogården öfwer Lin- och Boskaps-skötsel, icke heller att en stackars ogift Embetsman på Landet skall åtnöja sig med foder för en half ko, till des han bliv gäst, då han får foder för den andra hälften (det förstår sig, om den ej imedlertid swält ihjäl): Nej, allt detta är långt öfwer eller under mig: Jag föreslår:

Inrättningen af ett nytt Kurhus.

Men, ser jag icke redan många af mina läsare rycka på axlarna, och höra jag icke andra inwända, att wi ha ett Kurhus förent? Dock, sådant bör man alltid bereda sig på då man föreslår nya, helst nyttiga saker. En gång när min Inrättning hinna bli gammal, kan den i sin ordning på lika sätt tjena att återopas, för att göra en nyare och bättre öfwerlöddig. Imedlertid låter jag ej afsträcka mig. I förwåg får jag säga, att här ej är fråga om något wanligt Kurhus. Det är den skillnaden mellan andra Patienter och mina, att dessa löpa bäst då de äro sjukast och att endast den, som förmår, att bota dem, wet att de äro sjuka. Korteligen: jag föreslår

Et Kurhus för osanna Rykten.

Swär och en finner lätt huru wådliga de kunna blifwa för Allmänna lugnet, isynnerhet om de röra människors wigtigaste angelägenheter och hinna sprida sig bland den lätt förwillade Menigheten, samt öfhyfveligen huru lätt det är för hwarje

illafinnad eller låtsinnig att ibland Medborgare väcka oro och fruktan. Vår egen erfarenhet kan bäst öfvertyga oss här om. För icke länge sedan hotades vi med en Ryss Landstigning. Droppar och Fartyg voro redan församlade på Åland, sårdige att på första wink sätta sig öfver till Elfsånabben — andra exempel att förtiga.

En Inrättning som förekommer ogrundade Ryktens fringspridande och derigenom alla de obehagliga följderna deraf, är således af högsta nödvändighet i ett väl inväntadt Samhälle, och kan med skäl kallas Riksgagnelig. Hvem ser icke att min är sådan? Jag hade och dertföre tänkt gifwa detta Kurhus, Förslag en ståtlig Titel och att åtminstone kalla det Förslag till Swea Rikes ewiga bestånd eller något dylikt; — på sätt Bager kallade sin Ansökning om några Erans nedbyggande, Förslag till Wäders anskaffande för mina Öwarnar; men, som denna Titel redan torde vara nyttjad, beslöto jag att helt enkelt kalla den Mitt Förslag, Jag skulle väl kunna, som hwarje stor Man,

Sumere superbiam, quaesitam meritis.

Och öfwerlemna åt någon wansig att närmare utveckla sättet till dess utförande. Men, äfwen denna åra är för stor för att tillhöra någon annan. Se då här ungefärligen Hufvudomständigheterna derwid:

1:o) Instruktionen för Quarantaines Instalten på Kensö skulle i allt tjena till efterrättelse för detta Kurhus, så mycket mera som osanna Rykten äro lika så smittsamma och farliga som Gula Febern.

2:o) Direktionen: — ty det är klart, att en Direktion bör tillsättas och lönas, hvars Öfwer Direktör eller Ordförande jag sjelf väl måtte blifwa: — äligger att genast till Allmänhetens tjänst utgifwa en Underrättelse, huru den bör förhålla sig i misstänkta fall, i likhet med den, som Quarantaines Direktionen på Kensö utgifwit, hwart framför allt anbefalles, att om några stinkande Rykten skulle från Fremmande Skepp uppstå på Swenska Stränderna, de då, till förekommande af smittans widare spridande, genast och på stället begrafwas af den dem först träffar, utan Präst och isynnerhet utan Klofakare, emedan erfarenheten lärt, att de snarast ansickas af smittan.

3:o) Att alla fringlöyande betydligare Rykten skola anhöllas af den första som råfar dem och vara förbundna att för honori uppvisa wederbörlig Attest eller Sundhets Pass, antingen att de komma ifrån alldeles säkra och obeknittade ställen, eller ock att de undergått behörig Kur och nu hafwa frihet att opåtal fringwandra. För annat fall böra de arresteras och föras på Kurhuset, hwarest de tillika, för underlåtagendet af denna skyldighet, böra undergå en, i förhållande till smittans wådlighet, lämpad bestraffning.

Sådan är ungefärliga idén af min Inrättning, hvars nytta och förträfflighet jag hoppas att Allmänheten af det anförda tillräckligen inser. Jag ämnar med första på wederbörlig ort ingifwa en utförligare Plan dertill, som jag förmodar skall förskaffa mig den indrägtiga Syfta, som jag nu söker. Skulle äfwen detta mistlyckas, ämnar jag utgifwa den af trycket; späckad med bra owert emot dem, som ej antagit den, då jag är säker om god affättning, om också arket skulle komma att kosta 12 Skillingar Banco.

Projektmaterius.

Recension.

Theologi.

Psalmer af Joh. Olof Wallin; Sörsättning. Stockholm, Marquardska Tryckeriet, 1809, 3 ark 12:mo. Häft. 10. Skill.

Då Rec. i Stockholms Posten, No: 16 och 23 för siffler är, anmätte Sednare Samlingen af de Omarbetade Psalmerna, kunde han ej återhålla den önskan, som säkert alla Hr. Dr. W:s Läsare lika lifligt med honom delade, att ett arbete af så mycken förtjenst och nödvändighet i afseende på den så länge wäntade, förbättrade Psalmboken icke så snart måtte upphöra. På det mest tillfredsställande sätt har denna hans önskan nu blifwit uppfyllt. Sedan Förf. hittills blott sparsamt skänkt Allmänheten Originaler, om Rec. rätt minnes; endast twenne (Döwelsen, och Tålmod och Förnöjsse i Gud), framträder han nu nästan med en hel Samling deraf. De så, som rummet här tillåter att anföra, skola bewisa med huru mycket skäl Allmänheten beklagat denna Förf:s sparsambet. Läsaren skall här igenfinna den skära lyriska ton, som detta Skaldeslag gjort till en af sina högsta fordringar, och som i så hög grad utmärker J. B. Rousseaus Söliga Sönger; Samma lifwande och jemna wärma transpirerar här, att jag så må säga genom en lika glänsande yta, och förfätter Läsarens sinne i en lindrig och ljuf rörelse, mera öfwerensstämmande med Religionens höga sauntingar, mera werksam till hjertats förbättring, än dessa sinnets wäldsamare wäktelser, hwilka, till sin natur, alltid äro söga waraktiga.

Denna Samling innehåller följande Tya Psalmer: Gud, Tron, Kärleken, Hoppet, Förnöjsamheten, Första Natwardsgången, Morgonpsalm, Aftonpsalm, Sader Wår, Twenne Måltidspsalmer, Menniskohjertat, Beredelse till döden och en Begravningspsalm. Till dessa kunna äfwen räknas Hr. Dr. W:s Parastras af Davids 42 och 43 Psalm, äfwen som en Bön efter Predikan, af Choräus. Omarbetade Psalmer i denna Samling äro: No: 153, 159, 232, 234, 235, 246, 273, 359, 360, 369 och 370.

Af denna Förteckning igenkänner Läsaren säkert flera förut behandlade ämnen, hwaribland Rec. exempelwis will nämna Gud, Förnöjsamhet, Första Natwardsgången, och Sader Wår af Hr. Dr. Ödman. Mera till bewis af olikheten i dessa båda förtjena Författares behandlingsätt, än för att afgöra något förtråde dem emellan, anför Rec. här, med sina Läsares tillstånd, följande verser ur dem begge:

Första Natwardsgången.

Dr. Ödmanns Psalm.

Du från lifwets första dagar,
Wård om dessa hjertan bar:
Deras öfsuld dig behagar:
Blif des styrka och förwar.
Gif att de, från denna stund,
Glutne uti ditt förbund,
Ömt på dina armar bäras
Och utaf din kärlek näras.

Dr. Wallins Psalm.

Den troana arm, som för min wanmakt stödde,
Den hulda barm som wid min smärta blödde,
Den ömma röst, som lärt mig älska dig,
De skola snart ej wara till för mig.

Men du, som war, som är och ewigt blifwer!
Jag wet att du mig icke öfvergifwer,
Allenast jag, hwad helst mig förestår,
Din wilsa gör och dina wägar går.

Milde Jesu, dem ledsaga
 På den wäg dem förestår,
 Låt ej werldens kärlek draga
 Dem ett steg från dina spår.
 Gif af ditt försönings-blod,
 Dem i faran kraft och mod,
 Låt din kärlek, då de falla,
 Dem till syndsam bättring falla.

Jag wet, at att du den swaga ej förskutter,
 Som kärnlans tår wid Nådens Altar gjuter
 Och söker der, i enafid, som du bod,
 Mot qwasen tröst, mot frestelserna stöd.

Der, gode Gud, der will jag råd begära
 Mot willans-makt, mot werldens onda lära,
 Der hemta kraft till seger och till frid
 I sorgernas och bjelsternas strid!

Det är ej möjligt att skrifwa wackerare verser än dessa. Tankarnes redbarhet och enkelhet swarar hos begge dessa Förf. fullkomligen mot vers-byggnadens förtjenst. — Och likwäl skall Doct. Wallins Psalm säkert röra mer än den första. Orsaken är den, att det är der Barnet sjelf som talar, då deremot i Doct. Ödmanns det är en annan. Man urfyller der twenne föremål, nemligen Barnen och Församlingen. Der W. sammansmälter dem till ett. Genom det ofskuldfulla hjertats egen listiga målning af sina känslor i detta högtidliga ögonblick, som wänte igentännas af alla, blifwa alla Barn. Samma olikhet i behandlingsfätt, röjer sig ätwen i Psalmerna öfwer Sader Wär.

Der Ödmanns Psalm.

v. 4.

Så i glädje, som i smärta,
 Höre dig wår dyrkan till.
 Glädje og dit ömma hjerta,
 Som wårt bästa alltid will.
 Styrke og i middans dagar
 Hoppet under ditt beskydd.
 Himlen lyder dina lagar!
 Ware du på jorden lydd!

v. 7.

Gif wårt hjerta kraft att löwa
 Sina tankar och begär.
 Dwis den eld och bryt den yra,
 Som förwillar och förtär,
 Låt af oss ett samwet häras,
 Synnade för dia wärnings-ord
 Och wårt hjertas ofskuld näras
 Af det blod, som är wår tröst!

Der Wallins Psalm.

Himlar lyhna till din wilja,
 Himlars härar sig ej skilla
 Från de lagar du dem ger!
 Meniskan blott är laglös wordens
 Må din wilja ske på jorden,
 Som hon i det söga sker!

Wi förwillas på wår bana,
 Än af werldens onda mana,
 Än af wåra lustars swall!
 Serre för oss ej i fara,
 Men i frestelsen beware
 Wåra fötter ifrån fall!

Innehållet af hwarje bön är i begge lika troget och i lika sköna verser uttryckt, men hos Hr Doct. W. mera med Bödens egna ord, hwilket gör den mera igenkännlig. Härwid kan Rec. icke underlåta att anmärka den alldeles egna förtjenst Hr Wallin har af de Bibliska Språkens användande i sina Psalm, hwilket sker ofta utan förändring, och alltid utan att man märker att han dertill sökt någon anledning. Swertom finner hwar och en att hans mening på detta ställe icke funnat uttryckas med andra eller bättre ord än Bibelens egna. Som ett bewis, så wäl härpå, som hans Psalms förtjenst i öfrigt, om den annars mera behöfwer bewisas, må sökande tjena:
 (Fortsättning och slut i nästa Nummer.)

Nåstg Fredag utgifwes N:o 6.

Stockholm, tryckt hos Direktören och Kongl. Bålt. Boktryckaren Peter C o h m.

N:o 6.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Fredagen den 28 Juli 1809.

Slut af Recensionen från N:o 5.

Beredelse till döden.

Mina lefnads-timmar stupå
Mot det stilla målet ner:
I det tysta, mörka, djupa
Sjunka de allt mer och mer:
Dagen i sin skymning skrider
Och går icke upp igen;
Herre! blif mig när! — det lider,
Lider snart till aströnen!

Snart, från alle hwad lifswet äger,
Går jag bort att, fall och stum,
Sofwa på mitt hårda läger
I mitt tränga hwilorum;
Döwer mig, den gamla lagen
Lider snart, wid mullens fall:
Menska! du af jord är tagen
Och till jord du warda skall!

Är jag färdig? Är jag mogen?
Har jag, under dagens tid,
Werkat tålig, öm och trogen,
För den goda Natans frid?
Har jag, när mitt hjerta brister,
Något södt för hoppet qwar;
Någon tillflykt, när jag misser
Allt hwad här min glädje war?

Ne! i jordens sitta sköte
Mullnar blott en wanskelig kropp,
Andan kallas till ditt möte,
Wäskwande, ur gruset opp!
Han skall wid din domstol ställas
Att, för ewighetens dag,
Pröfwes, dömmas, wedergållas
Efter helighetens lag.

Domare! jag är ej färdig
Att för dina blickar stå:
Fader! Måd! jag är ej wärdig
Att de sällas krona få.
Jag har lefwat blott för werlden,
Jag har glömt mitt sanna wäl,
Lyckan, Lustarna och Glården
Hafwa ägt min hela själ.

Nu jag ser det, nu jag känner
Huru arm och swag jag är.
Ära, Röjen, Skatter, Wänner
Allt mig öfswergiswer här. . . .
Stödra Wänskap, som jag knutit,
Ufla Skatter, som jag öft,
Tomma Röjen, som jag njutit,
Sällka Ära, som jag sökt!

Gud! miskunda dig, jag beder
Som ett willadt barn sin Far:
Myck mig ej i grafven neder
Mitt mina halswa dar;
Tryck mig ej i dödens sjätte,
Innan döden blir min vän:
Jag har mycket att förbättra,
Mycket att begråta än.

Men förgäfwes jag begråter
Mina dyra, flydda år,
Synden kallas icke åter,
Skulden ensam återstår:
Rej, till forsrets fot jag dignar —
Herre! styrk min swaga Tro!
Jag behäfwes och wälsignar
Nådens kraft till hjertats ro.

Jag är frälsad; jag will prisa
Herren, som är allom god,
Och min tro med kärlek wisa
Och mitt hopp med tålmod.
Jag will bryta syndens wana,
Segra i begärens strid,
Och gå fram de frommas bana
Tills jag når de sällas frid!

Du, som ser hwad jag besluter,
Du, som wet hwad jag förmår
Och min suckan ej förskuter,
Och mitt löfte ej försmår!
Du skall se min wanmakt dömma,
Men min wiljas redlighet
Och, wid ångrens tårar, glömma
Mina bristers myckenhet.

Nu, o Gud! för dina lagar
Jag mig böjer trygg och nöjd:
Bill du skifta mina dagar
Ur åt Lifwets qual och fröjd,
Efter snart min Ande skilja
Ifrån Stofvers tunga band,
Gode Fader! se din wilja
Jag mig lemnar i din hand!

Ordet Din i sista versen har wid tryckningen blifwit uteflutit, som Läsarne
skolewes sjelfwa böra rättas. — Rec. kan icke afhålla sig från att meddela ännu
en af Hr Dr: W:s Psalmer — Tron. Då den, som warligen sjunges, har stora fel
både mot konstens och smakens regler, bør Allmänheten wara Hr Dr: W. så myc-
ket mera förbunden för denna, som i Rec. tanka är af den högsta lyriska fullkom-
lighet.

Jag tror uppå en Gud, som med sitt ord befallt
Naturens kraft och tingens skara
Och warelser och werldar skara,
Och styr och uppehåller allt.
O kraft och Wisshet utan life!
Du gäms, Dändlige! för Dödlighetens sin
Men Döden wärdar din Gerson
Så widsträckt som ditt Allmacts-riket!

Jag tror en Frälsare, som röddes af vår nöd
Att himlens bud till jorden bära,
Och gaf oss Friden med sin lära,
Och gaf oss Lifwet med sin dödd.
O! Nåd och kärlek utan life!
Förbarmare! Du ser till en försmittad hop
Och låter upp, för ångrens rop,
Ditt hierta och ditt Nådetsfel!

Jag tror en Andas kraft, som lefwande går ut
Af Ljusets Far till Jordens Ödner,
Och bättringen med framgång kröner
Och pröfningen med saligt slut.
O Ljus och sällhet utan life!
Sugswalare! du gee vårt swaga hierta fröjd
Och öfwer brist och qual och dödd.
Du öppnar Herrlighetens Rike.

Så höre en Sång vara författad, ämnad att sjungas wid hvarje offentlig Gudstjenst. De fyra sista verserna i hvarje strof skulle, i en sticlig Componists händer, utgöra en Chorus af den mest sublima effekt. — Kärleken är äfwen en af de sönaste Psalmer i denna Samling. Hvilken Vers, till ex. denna:

Den Helige du fåfängt prisar
Med Böners mängd och Sångers ljud,
Om ej din mensko-kärlek visar
Din sanna kärlek till din Gud.
För honom fåfängt du begråter
Din brist wid Nådens Altar-sot,
Om du en Broder ej förlåter
Hwad han har brutit dig emot.

Förnöjsamheten förtjenar så mycket mer att utmärkas, som dess otacksamma meter, till Minrods båga, fordrar en öfverlägsen styrka, för att handteras med sticlighet. Också skall hvar och en som icke äger denna styrka, och försöker den, endast lemna ord och rim. Då Dr W. här säger om den förnöjde:

I okuld säll, Han stängt sitt hjärt Och stängt sitt bröst för Nörden; I ensald wis, Han söker pris Af Gud och ej af världen:	Af Guds behag Hans företag Och ömningar ledsagas: Hans lefnads rymd, I mörker stomb, Af Jesu Lära dagas:	Den Lärans edst Är Nåd och Tröst Ät hvarje själ som blöder; Dess enkla Gud Är: frukta Gud Och älska dina Bröder! —
---	---	---

Beundrar man lika mycket tankarnas skönhet, som versifikationens. — Meniskors hjertat närmar sig, i Rec. tanka, genast den djupare filosofiska blick, som der, i synnerhet i de första stroferna, förråder sig, mera till det Moraliska Odet, än till Psalmen. Parafrasen af Davids 42 och 43 Psalm (efter Lingstadius) är en verklig Andelig Cantate. Ränslornas stundom håftigare, stundom mildare utgjutelser, verslagets ombyte i förhållande till dessa fordringar, själwa styckets längd; allt berättigar det till detta namn. En Seydn blott skulle förmå att visa hela Poetens förtjenst, och framkalla ur detta stycke alla de musikaliska skönheter, som der slumra. — Huru sublimt förjer ej David! hvilken strid imellan hans smärta och hans förtröstan till sin Gud: Slutligen segrar denna sednare och upplöser hans håftiga sorg i ett lustigt hopp, der sorgen ännu swagt förråder sig, liksom den håftiga stormen, i hafwets dnyning. Huru söna äro ej dessa verser:

Du, som fordom styrka gjutit
I ett bröst, betryckt och dmt.,
Jcke har du mig förfjuntit,
Jcke har du mig förgjdmnt;
Jcke har du blott till nöden,
Blott till lidandet och döden,
Herre! detta hjerta dömt.

Stilla dig, du bitera smärta,
Lofnen, hemiska klageljud:
Blöddiga, betryckta hjerta,
Hoppas åter på din Gud!
Än skall han mig Nåd bewisa,
Än skall jag med hignad prisa
Min Förlöfware och Gud.

Dr Dr W. har dedicerat denna Samling, af sina Psalmer åt det nu wid Kilsbagen församlade Högwärdiga Presbyterskapet, som i sina berömdvärda bemödanen för en förbättrad yttre Gudstjenst skall finna ett ypperligare och wärdigare tillfälle att göra rättwisa åt Dr Dr W:s förtjenst om Swenska Kyrkan, än det Rec. nu häft. Han skulle göra sig en förebräelse af den widlöstighet hwarmed han uppfyllt denna sin

kyldighet, om han ej fruktade att derigenom göra sina Läsare en ännu större; Minnet och Författaren försvara den; och Rec. fruktar att han sålän torde finna ett sådant försvar.

Karakteristik af Preussiska Majoren von Schill.

(Efter Politisches Journal för Maj 1809.)

Major von Schill, som nyligen gjort sig så ryktbar genom ett företag, hvilket förmodligen icke ännu blifwit rätt upplöst, härstammade ifrån en söga bekant Schlessk Familj, och hade ringa förmögenhet. Han tjente som Subaltern wid Drottningens Dragon-Regemente; men märktes knappt, emedan han försöksade inga Penningar, gjorde inga skulder, spelte icke, och ansåg icke hvar och en med förakt som ej war Militär. Wid Querstädt blef han bleferad i huswudet; men i den allmänna förvirringen undkom han fångenskapen, lät förbinda sig och for till Kolberg att söta sina sår. Under det han vistades här kom den ena berättelsen efter den andra om Fransmänernas hastiga framträngande, äfwen till Kolberg. Schill, ännu icke fullkomligt läkt, steg till häst med förbundet huswud, och följd af sin betjent, lemnade han Kolberg. I nejden af Stargard fann han några Dragoner af sitt Regimente, som slogo sig till honom. Med dem och några andra, som ranzonerat sig sjelfwa, försökte han åtkilliga anfäll på Fourage och Proviant-Transporter, hvilka Fransmännerna wille föra ifrån Högra Oderstranden till den Wenstra; dessa lyckades. Hastigt ökade han sin lilla höp, utsträckte sina anfäll äfwen till Penninge-Transporter, och sökte nu att bringa ordning och plan i sina Operationer.

Napoleon hade riktat sin egentliga Operations-linia öfwer Berlin och Rastrein till Weichseln åt Thorn och Warschau. Wronde Afdelningen skulle eröfra Schlessen, en annan skulle verka ifrån Stettin emot Swenska Pommern och Stralsund. Så wäl Wor, som Hinter-Pommern tycktes i början icke hafwa föstat hans uppmärksamhet, och sannolikt trodde han, att dessa Landskaper af sig sjelfwa måste falla i hans händer, när han blef Mästare af Weichseln ifrån Warschau ända till Danzig och Elbing. Schill märkte detta, och begagnade det tillfälle som lemnades honom. Lemnad åt sig sjelf, och fullkomligt affuren ifrån Kungliga Hären, fornerade han en Tropp, hwartil han använde sådana som ranzonerat sig sjelfwa och några få Unglingar, som wille gå in i Krigs-ståndet. Genom de Penningar, den Proviant de Hästar m. m. som han tog ifrån Fransmännerna, uppsatte han en Fricorps af 800 till 1000 man, hwilken till större delen bestod af Kavalleri. Med ett Infanteri som war halfnaket och barfotadt, med ett Kavalleri som ofta war utan Sadlar och hade Wårjan i ett Rep hängande öfwer Axeln, fortsatte nu Schill sina Ströfverier, och höll Högra Oderstranden, ifrån Stargard ända till Sjökusen, ren ifrån fiender. Dessa, som woro förswagade genom sin aflägsenhet ifrån huswud-Arméen, och nödsakade att starkt besätta huswud-platserna på Wenstra Oderstranden, kunde icke med makt kasta sig på Schill och hans Ströfcorps; emedertid fortsatte han hwad han börjat, försåg Kolberg tillräckligt med Proviant, hämtade sjuwågen Wapen och Ammunition ifrån Swerige, stiekade till Kungliga Arméen mycket Penningar, som han icke behöfde, och hade alltid Kolberg bakom sig som en tillflykts-ort.

(Fortsättning och slut en annan gång.)

Nåsta Wändag utafw 3 N:o 7.

Stockholm, tryckt hos Direktören och Kongl. Hält. Boktryckaren Peter Sohm.

N:o 7.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Måndagen den 31 Juli 1809.

Några Reflexioner öfver förbättringen af vårt Kyrkowäsende.

Bland Sveriges öfriga Ständer är äfwen dess Presterskap församladt, att, af en lika grundad som urgammal Rätt, öfwerlägga med sina Medborgare om den hotade Statens försvar, blomstring och säkerhet. Man ser med nöje deribland ett urval gdras af kunniga och nitiska Män, som med förenad omtänka skola skärskåda och bestämma hwad som närmast rör det Högw. Ståndets kallelse i Samfundet, Religionens helgd jemte Cultens förädling och wärdighet. Det är ärofult för dem alla, och tyfinnerhet en oförgånglig Minneswård af Swenska Kyrkans upplyste Störesman, att, i tider som tyckas draga allmänna uppmärksamheten nästan odelad åt andra håll, äga lugn och förmåga, att äfwen syfellsätta sig med dessa menstligheters ömma angelägenheter, — alltid stora och wigtiga, men så ofta förbisedda wid tidens mera påtryckande fordringar. Mennecko wännen gläder sig, att, bland det ädla utfäde, som mellan tidens Wolkaner drifstigt mögnar till Samhällets fysiska och politiska trefnad, se frödet sålunda utkastas äfwen till de stordar, som, då jorden upphört att bäfwa, skola inbergas åt Upplysningen, Hjertat och Sederna.

Men winnes detta ändamål lika säkert som det äfystas? frågar en hwar, som listigt och redligt intresserar sig för saken? Hur skall Werket företagas och fullbordas, att det hwarken blir ett lappwerk, som någon tid kan dölja, men alldrig bota de gamla brisfälligheterna, ett επιβλυσμα γάρως ἀγναφθ επι ματιω παλαιω, — eller ett hastwerk, som blänker en stund med nyhetens behag, till dess Sloden Kommer och Wädrret blåser derpå; utan ett fast och färdigt arbete, som i sitt wärde, mer än i den yttre sanktionen, äger willkoret både för sin werkan och sin waraktighet?

Hwad som härwid skall göras, bör göras snart, och bör göras wäl. Derom måtte wi till en början alla komma öfwerens.

Snart — ty tillfället, en gång släppt, kommer sällan eller alldrig åter. Tiden är längesedan inne; sinna, wäckta ur sitt wanliga läge genom andra hwälfningar, äro bättre än någonsin stända äfwen för en dylik Reform; de påfordra den; de äro mogna och beredda att mottaga den. Och jag har äfwen ett wigtigt skal

härfdre i Swenska Spåkets närwarande beskaffenhet. Jag påstår ej, att icke vårt Modersmål med tiden skulle kunna både mera riknas, nogare bestämmas och finare nuanseras, än hitintills kunnat se; men jag tror, att, hwad styrka, renhet och behag angår, har det redan haft en klassisk ålder, som, ehwad maner vår witterhet än kommer att antaga, åtminstone ej kan öfwerträffas. Jag tror, att det är Kellgrens, Lehnbergs och Gyllenborgs enkla, kraftiga och harmoniska Språk, som både är wärdigt att höras i Helgedomarna och att der förwaras. Om de äro förswunna, dessa Smakens Lagstiftare och Mönster; om deras så wärdiga Medbröder och Esterföljare äfwen snart skola tystna; hafwe wi åtminstone den fördelen framför en Esterwerld, att wi stå närmast deras tid. Derfdre, medan ännu deras Tungomål höres i oförblandade ljud eller i något icke föraktadt återljud, ägnen, förtjente Fäder! ägnen Gudspråket åt Gudomligheten, innan det kanske blir föråldrade och dödt — och det J gören, görer snart.

Men wäl — utaf det enkla skälet, att det kan göras wäl: blott man will betjena sig af de rätta medlen, undanröjda hindren för deras werksamhet, och lemna dem behörigt rådrum. Ett är förr eller sednare bör ej komma i beräkning. Blir allt wäl gjort, så är det och tillräckligen snart gjort, om och införandet af förbättrade Religionsböcker ej skulle allmänligen påjudas förr än t. ex. med nästa Riksdöte. Detta hindrar ej, att de förut kunna wara fullbordade, fringspridda och bekanta. Så mycket bättre, om de på detta sätt, genom sitt verkliga och erkända wärde, i förhand fått bana sig wägen till Församlingarnas förtroende. Det allmänna bifallet skall sedan möta dem, och göra deras antagande både lätt och efterlångadt. Men fullkomningens stämpel böra de, så widt möjligt är, bära. De böra innefatta, om jag får säga, quintessencen af tidens tankeodling, mennisko-känslans förädling och Christendomens anda, framburna till våra Esterkommande på Wärdighetens och Skaldekonstens ömsom högtidliga, wäckande, upplystande, dansom rörande, trösthliga, ljusna, alltid enkla, lediga och melodiska Språk. De böra wara så färdiga, så förträffliga, att åtminstone Samtiden finner dem utan brist. En Constitution kan förbättras, om det behöfs, med hwarje Riksdag; den kan bära inom sig fröet till progressif duglighet för olika tider: men Katekes, Handbok, Psalmbok, Bibelöföfning, en gång godkända och funktionerade, böra wara det för Setter. Är det nu en otidig önskan, är det ej fast mer en rättwärdig fordran, som man gör å både menlighetens och Religionens wägnar, då man begär, att i ett så wigtigt, så grundlagswärf, Fosterlandets erkända Snillen måtte kallas och uppmanas till biträde?

Jag medger gerna, att de förtjenta Män, åt hwika detta Wärf under Riksdagen är uppdragit, äro utmärkta för Snille och Kunskaper, Redbarhet och Rit. Ingen rättwis kan wägra dem sin högaktning, och de äro öfwer allt mitt beödm. Men det wore wäl en lyckligare hazard, än man har los att wänta, om de, som af sina Medbröder blifwit utsedde till helt andra förtroenden, skulle ensamme förena äfwen alla de egenstaper, som erfordras till i fråga warande sak. Man kan wiseligen wara en elok och aktningwärd Riksdagsman, utan att behöfwa wara litteratör: men det senare måste man nödwändigt wara, jemte mycket mer, om man här will uträtta något som blir waraktigt. Är man ännu i vårt Tidewärf så bunden af Formaliteter, att, i ett mål af denna wigt, i en sådan verklig samwetsak, man, för att äga en röst, skulle behöfwa Pollett till Plenum? Denna undstykan gäller wist ens behöfde wara Prest, för att i detta fall bli rådfrågad och hörd: men om, genom tidens gynsamma stic, hellsa Presterskapet råknar inom sig Medlemmar, icke blott

godkända, utan namnkunniga, både som Lutare, Författare och Konstdomare, så wet jag ej, om det är större orättwisa mot dem eller mot Församlingen, att icke fullkomligt betjena sig af deras sfielighet, deras smak, deras af en lycklig utöfning inhemtade kannedom, — då man är i begrepp, att för ewärdeliga tider stadga normen för en wärdig andakt och en upplyst Gudsdyrkan. Swarföre icke sätta sådane Män i nödwändighet att wid detta tillfälle verka, gagna och medbeta af sin erfarenhet, sin djupsinnighet eller sin fina känsla? Här låter ej säga sig, att det blir bra nog, så länge man tror att det kunnat blifwa bättre. Uminstone skall en hemlig misstanka derom billigt äga rum, så länge man saknat i antalet af de tillfallade en Ödmann, Dahl, Åsfröm, Lilljenwalldh, Wallin, Sagberg, Sedrén, P. Thyselius och kanske några andra, som det Högw. Ståndet bättre än jag, lärer känna och värdera.

Weberhörande skulle oriktigt inwända, att de betjena sig af de Materialier, som dessa anskaffat, eller af de råd någon af dem discursiue kunnat framställa, under det de sjelfwa ex officio förbehålla sig både wilja och förstånd i utöfandet. Endast de som lagt hand wid saken, införlifwat sig med densamma genom ihärdigt bemödande, derigenom fått en klar öfversigt af ämnena, och i det allmänna bifallet en borgin för framgången af sitt bemödande, endast de kunna bäst bedömma både hwarannan och sig sjelfwa; de böra ej erkänna andra Domare: och jag tror, att det tillhör dem att både uppställa och verkställa planen för hela arbetet. En Kommitte må det tillhöra att sätta dem i werksamhet, och, med sitt anseende af allmänt fullmäktighet, gifwa kraft och wigt åt saken. Ingen måtte wäl här anse mig nog orättwis, att misškänna de äfwen i detta hänseende försjente Män, som besinna sig i Pastoral Divisionen, en Tingstadius, en Rosensteir, en Stenhammar m. fl., men de betraktas ej då som Riksdagsmän, utan som enskilda, af hwilkas Snille och erfarenhet man i hwarje fall med glädje skulle begagna sig. — Hvad eljest Materialierna angår, som wisserligen i god och oegennyttig affigt blifwit lemnade ad pios usus, så tror jag wäl, att ingen makt i werlden kan hindra Författarne att reklamera sin Egendom, i fall Executores testamenti skulle, mot deras akt och mening, wilja disponera deröfwer, eller tilläfsventyras sficka deras Barn i mindre godkände Sällskap till Esterwerlden.

(Fortsättning och slut i nästa Nummer.)

Slut af Preussiska Majoren von Schills Karakteristik, från föreg. Nummer.

Daktat alla bemödande kunde hatt icke erhålla något understöd ifrån Preussiska och Rysska Hären. Hans affigt war att göra en stark diversion och derigenom understödja Insurrektionen i Schlesien under Pleß. Då de Italienska Regementerna ändteligen word komna till Berlin, sfickades de att i förening med andra tillstådande Troppar, både göra slut på Schillska Ströfwerierna och belägra Kolberg. Detta twingade Schill att lemna Stargard, Mangard och Wollin, och draga sig under Kolbergs Kanoner. Här war hans förnämsta omsorg att sätta Byen Sellow, Hohenbergs Klansen och Majkühle i försvarsstånd, hwilket han, daktat alla chifaner, verkstälde så godt som det i hastighet war möjligt. Derpå for Schill till Smerige, för att härifrån skaffa hjelp till Kolbergs undsättning. Men Konunge. befallte honom att gå med sin Corps till Stralsund. I affigt att verkställa denna befallning återwände

Han till Kolberg med 3 Fartyg, men kunde ej afhämta mer än halfannan Squadron; Kommendanten vägrade honom de öfriga emedan han sjelf behöfde dem. På detta sätt kom Schill till Stralsund, der han slutligen förenete sig med Blücher'ska Corpsen, hwarwid han blef Major. Sedan Fransmännen utrymt Berlin och Schill i spetsen för sin Corps inryckte i denna Husvudstad den 10 December 1808, blef han nästan förgudad af folket, och Fredrik Wilhelm II. befallte att den Bataljon som Major von Schill hörljat att upprätta skulle för alltid bära hans Namn.

Drömmen.
Österländsk Gabel.

Aaron Raschid tyckte i en af sina Drömmar att han var i afgrunden. De första han såg woro en Dervisch och en Konung. Hwarföre är du här? sade han till Dervischen. "Emedan jag haft ärelöshet som en Konung." An du? sade han till Konungen: "Emedan jag haft Religion som en Dervisch."

Anekdot.

Regenten (under Ludvig XV:s minderårighet) wille en dag gå på Wasseraden, men önsföde att icke bli igenkänd. Efter årtulliga öfwerläggningar derom med sina Hofmän, beslöt han att öfwerlemnna saken åt den bekante Abbé Dubois, som föregaf sig känna ett oswifligt medel, men som han förbehöll sig att icke förrän på Wasseraden så wisa. Regenten måste lofwa det och tillika att icke onådigt upptaga, om han skulle finna Abbés frihet nog stor. — Knappst inkommen i Salen, helsades Prinsen bakifrån med några duktiga puffar af en spetsig sko. Han wände sig om, kände igen Abbén och sade: Nå, nå, min kära Abbé, Ni gör mig alltförmycket oigenkännlig.

En olycklig äkta Mans Bibel, betraktelse.
Epigram.

Jag läste härom da'n i Bibelen, min wän,
Att hwad Gud tog från Job han dubbelt gaf igen.
Hwad tröt i Gubbens sorg, ändå förfräcktlig nog,
Att Herren ej hans hustru tog!

Till salu finnes:

Af Tyndet har utkommit och säljes hos Herrar Utter & Compé, Wiborg och Delén & Compé till 8 Skilling Banco häftad och skuren: Sång till Guds Arméns Åra af P. W. Wallmark, Skrift som wunnit Stora Priset i Swenska Akademien, den 8 sista Juli.
Englands Constitution eller Engelska Regerings-författningen, jämnförd med den Republikanska Styrelsen och de andre Europeiske Monarkier af J. L. de Lolme. Öfvers. från Frankiskan 1 & 2 Delen. Säljes hos Herrar Utter & Compé, Wiborg och Delén & Compé å 1 Riksdaler 8 Skilling Banco.

Nästa Onsdag utgifwes N:o 8.

Stockholm, tryckt hos Direktören och Kongl. Hålt. Boktryckaren Peter C o h m.

N:o 8.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Onsdagen den 2 Augusti 1809.

Några Reflexioner öfver förbättringen af vårt Kyrkowäsende. Slut från föregående Nummer.

"Men", fortsar man kanske att invända, "så öfvertygade vi äre om förtjensten hos alla de öfswannande, så mycket frukta vi, att en öfad mängd af Köster blott skulle verka skiljaktighet i tänkesättena och uppstos i saken. Quot capita, tot sensus; vi äre många nog förut." Ja, M. H. I ären wist många nog förut — och det är beklagligt för både eder och oss. Det Ganna, det Goda, det Rätta är enkelt och e.t., i hwad sak som helst. Detta enda finnes lätt och snart af det goda och öwäldiga begreppet. Nu skall hwar och en Medlem ha sin mening, hwar och en med sitt eget winddome bewisa wärdigheten till den plats han innehar, hwar och en komma fram med sitt Diktamen, hwilket skall förfäktas i det yttersta: och när man mycket fridit, mycket ordwexlat, mycket förifrat sig pro et contra, så kan det wäl hända, att sunda förnuster, som genast hade rätt, sent omsider får öfwerhanden, efter mycket onödig förspillelse af tid och bläck; men så kan det ock lätteligen hända att det dukar under, efter det sällan är trätgirigt. Jag uppenbarar inga Ständshemligheter, ty jag är ej ihitterad; men jag wet hur det går till i werlden. Jag är dersöre af en tanka, som kanske för mängden skall låta paradox, men som erfarenheten bestyrkt och hwarje öwäldig tänkare lærer både godkänna och önska realiserad. När säg man någonsin ett Werk af sann storhet, jemn öfwerensstämmelse, elegans och bestånd, som ej, i det hela; warit frukten af en enda menniskas lediga förnuga, lugna forskningar eller ädla, outtröttliga uppoffringar? Jag appellerar till allt wördnadswardt och redbart i werlden. Dersöre wänta wi oss med tillförsigt en god Bibel-Öferset, efter wi hört att Swerges första Orientalist, tillika så högaktrad för sin smak, sin redlighet, sin Tolerans, ensamt påtagit sig detta ärofulla och mödosamma Werk. Dersöre wänta wi oss med samma tillförsigt en både fattlig och praktisk Lärobok i Christendomen, efter wi nu weta att en sådan är författad af den så allmänt wördade högsta Wärdaren af Swenska Kyrkans angelägenheter. Använden nu, M. H. denna erfarenhet på de öfriga föremålen för edra Ecclesiastiska omsorger, och jag tror, att det bästa I kunnen göra, är, att I för hwartdera ämnet (ware sig Handbok, Psalm, eller Evangelii. Bok) efter bästa öfvertygelse utwäljen en Man,

som Jansen för stickligast att, i hwårt särskilt fall, både öfwerse det hela och sammanfålla delarna. Öfwerlemnen till honom edra Anmärkningar, edra Förslag eller edra pia desideria, utan att lägga tvång på hans verksamhet eller utlåta honom för onödiga konfiderationer. När J sålunda fått eder man gifwen, så är det wäl sedan troligt, att han sjelf bäst känner, med hwilka han bör afociera sig, för att kunna ansvara både för arbetets fullbordan och duglighet. Men sjelf bör han icke allenast kunna anmärka, utan äfwen fylla hwad som brister; han bör koncentrera inom sin individuella förmåga allt hwad tiden har förträffligt i den wägen, och anse som sin högsta ära, ja, som en del af sin existens, att, med hwad försakelse som helst, kunna efter någon tid framlägga det honom uppdragna arbetet, till allas tillfridsställelse, och till sin egen; ty någon annan belöning bör aldrig komma i fråga. Sedan kunde alltförwäl någon Eklestiasit, Committé eller Pastoral-Division genomse Werket, för att bewitna dess renlärighet; men innan det kan få wederbörlig stadfästelse, bör det wara granskadt och gilladt af Swenska Akademien.

Detta är mina tankar i allmänhet om saken, och jag tror att många tänka på samma sätt. Jag hade förefatt mig, då jag denna gång fattade pennen, att öfwer hwarje särskilt ämne, som för närvarande är under Pastoral-Divisionens granskning, göra mina wälmenande Anmärkningar; men då jag mot förmodan finner att mitt företag redan wäxt till en Afhandling, will jag wid detta tillfälle inkränka mig till det, som jag anser wara utaf mesta både wigt och swårighet, nemligen Psalmbocken.

En Psalmboek bör innesatta hela vår Religion. Christendomens Tro och Dygder läror böra derutiinnan så sälligt, men så ädelt, så enkelt och derjemte så bewekande, så warmt, så andaktsfullt, och tillika så rent, så lärorikt framställas, att de tillfridsställa menstliga känslan och begreppet i alla deras olika odlings- grader. Jag tror på en nära förwanthet mellan det goda och det Böna: och en Psalmboek, der dessa lyckligt förenades, skulle ej allenast blifwa en permanent Code de gout, till hwilken man i alla tider kunde hänwisa hwarje oblyg och obuden witterhets-försökare; den skulle deruti mer för den sedliga och religiösa känslan blifwa en stadigwarande Organ, som, från första stunden af menniskans gryende begrepp, öppnade det oskyldiga hjertat för Dygdernas behag och Christendomens löften, ristade i hennes själ, liksom med gyllne bokstäfwer, alla Religionens Gede- och Tröste-Reglor, och med en slags magisk wärdhet ledsagade henne bland lifwets frestelser och sorger. Deruti börde således det Heliga, som Ordet och hjertat förestafwa, liksom i ett obesmittadt offerkäril, frambaras så oblandadt, ej blott af tidens brister men äfwen af des manér, att menniskornaturen, i alla åldrar och lägen, der utan möda igenkänner sina ärlaste behof och lugnas eller upplyses i sina ömmaste angelägenheter. Lyckans gunstling skall ej der med ligghet, än mindre med affmak, läsa eller höra den Ewiges nåde, wägar, Hans bud och Hans domar; han skall röras till ömhet mot lifar af den Christliga kärlekens stilla, fallande röst; han skall wäckas till en fruktbarande ånger af Helighetens allwarliga stänma; han skall, af grafwens enkelt högtidliga Sång, under warande oro påminnas om wanstligheten af allt, utom gudaktigheten och hoppet. Och den fattige, som i sin lösa ostast ej har en Bibel, skall der alltid äga en tillräcklig och tillgänglig skatt för sin egen och de sinas uppbyggelse, underwising och hugswälse. För hwarje Stånd, hwarje ålder, hwarje sinnes-ställning, hwarje ångt af lifwet, af döden och ewigheten, hör detta andaktens wade mecum innehålla warningar, lärdomar, tröstegunder och uppmaningar. Och i betraktande af allt detta, huru mycket fattas ej ännu, innan wi kunna sägas hafwa förråd till en ny Psalmboek?

Hur samtvedsömt bör det ej ältigga wederbörande, att, med fördomsfri omtänka och redligt nit, härwid söka swara mot både samtids och efterwerlds rättmätiga anspråk? — Efter min oförgräpliga mening hafwa wi, utaf allt hwad i den wägen blifwit under sednare år försökt, ej mer än omkring 150 dugliga Psalmer, hwilka wäl icke alla äro förträffliga, men kunna blifwa goda genom Författarnes egen åtgärd (någon annan bör ej ens supponeras). Detta antal är likwäl wackert nog: och då lyckligtwis dessa Författare ännu lefwa, och flera desutom torde förmås att bidraga till det ädla ändamålet, så ser jag ingen omöjlighet, att, om två eller tre år, äfwen så Psalmer öfwer de bristande ämnena. Dessa, sammanlagde med dem som förtjent omarbetas ur gamla Psalmboken, utgöra en både fullständig och tjenlig Samling af Kyrko-sånger, utan att man behöfwer söka hjely hos medelmåttan, än mindre hos odugligheten, ehuru öfwerfödigt tjenstaktiga de äfwen här wisat sig. Då blir det ock tillfälle at använda flera äldre wackra Psalm-melodier, som ej böra gå förlorade, både dersöre att de äro kände af folket, som ej så lätt fattar de nya, och dersöre att dessa slags Kompositioner i wår tid falla sig swårare. —

Dessa mina Anmärkingar underskäller jag en hwar, som ej är likgiltig för Religionens helgd och alla des wigtiga påföjder. I synnerhet önskade jag att twänne Män, hwilkas upplysta tänkesätt och redbara nit man allmänt erkänner, och af hwilkas åtgärd man söljakteligen fordrar så mycket mera, Talmannen för Prestes-Ståndet och Ordföranden i Pastoral-Divisionen, ej wille bortkasta detta blad oläst. Antingen jag sedan har rätt eller orätt, så är mitt samwete fredadt. Det wet jag, att ingen wältänkande skall mispkänna mitt uppsåt.

Dramatik.

Förleden Fredags den 28 Jult uppfördes Selmsfelt, Dram i 5 Akter, och Erwins norna eller Förtroendet, Farce i 1 Akt. —

Båda dessa Pjeser äro ifrån en wida äldre Period än den som ligger inom denna Journals granskings-område. Num. kan således icke hålla sig till annat än hellsäwa Representationen. Hwad den första Pjesen angår, detta dyrbara minne af en kor Konungs kärlek för Bitterheten, så blef den i allmänhet rätt wäl spelad. — Wid Jacob Grundels Rol twistlar Num. att den strängaste Granskare skulle kunna hafwa något att erindra; så wäl uttryckte Aktören den angifna Karakteren. Hela stycket igenom war han den ärlige, håftige och melankoliske gubbe, som Författaren föreställt honom, och i synnerhet wisade han, efter Num. tanke, i de Scenerne då han förenade Gustaf och Mari, och då han åter igenkände sin Son, prof af det fannaste, pathetiska Spel.

En imponant figur och wärdighet i Aktionen af de lugna ställens utmärkte den Aktör som förestälde Selmsfelt. Men deremot öfwerigick han ty wår! altid till swulst så snart affekt skulle uttryckas, det wille säga: han öfwerdref wida så wäl gestikulation som modulation öfwer den känsla som i orden uttrycktes. Deras hånde äfwen, att han med swårighet slet fram slutmeningarne af hwad han hade att säga. Selmsfelt är wäl en angrande, af samwetsqwal plågad Son, men han är tillika en åldrad Frigare, och en sådan antager wäl aldrig, äfwen i inbrotter af den högsta affekt, en så släpande Predikton, och sådana obehagliga rpekningar och slängningar på kroppen som Aktören nyttjade. Denne bör icke af en mindre bildad

Parterers handflappningar låta förleda sig att tro, det aktionens sublimitet består i att sträcka armarna öfver hufvudet o. s. w. —

Margreta spelades af vår Theaters första Tragiska Akttris och spelades med den värdighet, den känsla och den grace som alltid utmärker henne. Det enda man kan hafwa att anmärka, war att hon redan i första Scenen tog en för djup ton; men det blir alltid ett stort prof af hennes theatraliska Konst, att det likväl icke kunde hos henne märkas något betydligt afsmattande i känslans uttryck. — De öfriga Personerne hafwa endast bi-roller, men det fordrar äfwen en utmärkt talang att spela dessa med natur och behag, och i synnerhet när de så spelas som Surtigo och Mari's: då uppfylla de fullkomligen sitt ändamål att understödja Hufvud-Aktörens Spel och medverka till frambringandet af den afstade effekten; — Num. har ofta sett den unga Aktören som spelade Dahlbergs Roll, och alltid sett honom med förskadt nöje, ty hans framsäg åro, från den ena gången till den andra, så märkliga, att de icke kunna undslippa ett uppmärksamt öga, och detta lofwar oss i honom med tiden en stor Aktör. Att han ännu icke är den första i sin genre bör hvarken förtryta honom, eller förefalla någon underligt, då man ihågkommer, att fullkomligheten endast genom ett ihärdigt bemödande och uppmärksamhet på kännares råd och anmärkningar kan ernås, men aldeles icke genom en selffår förnöjsamhet med det första steget öfver medelmåttan. För det närvarande hade man ej mera wid honom att anmärka, än att han ej gaf tillbörlig akt på den som talade till honom. I första Scenen af 2:dra Akten wände han till och med ryggen åt Helmsfelt, under det denne talade. Det är sant att Helmsfelt war hans vän, men han är dock tillika hans förman. Denna egenkap berättigar honom till en attention, som han i alla fall kan fordra, enligt artighetens allmänna Lagar.

Esterpjesen är en Farce utan synnerligt värde. Num. skall dersföre icke länge uppehålla sig wid Aktionen.

Sittalens Rol spelades af samma Aktör som i det föregående Stycket så wäl agerat den muntra och raske Surtigo; och tyckes han wida bättre spela de mera allvarsame komiska, än de högre Karrikatur-Rolerna, ty i dessa märker man lätt att han will imitera den förtjente Aktör som icke wisade sig i aften, men tillika, att han will dölja sin imitation och dersföre blir hans Spel alltid öfverdrifwit.

Mr Greta war ett nytt prof af den wäl kände Aktörens öfverträffande talang för Röring-roller. Lovisas Roll spelades af en akttris som alltid ses med nöje på Theatern, och som äfwen denna gången spelade med sin wanliga ledighet och behag. Deremot kunde man hafwa mycket att påminna emot den unga aktisen som förestälde Lotta, om hon spelat i en betydligare pjes, ty hon spelade utan allt deltagande och frampladdrade hwad hon hade att säga precist som en öfverläst lära.

De twänne öfriga Aktörerna som spelade Carl och Pelle, hwilka länge varit ett par af Publikens älsklingar, hade denna gången så obetydliga Roller, att Num. will spara att tala något om dem till dess han får se dem i några andra, mera swarande emot deras talanger.

N:o 9.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Fredagen den 4 Augusti 1809.

Bröllops-Wisa, den 17 Juli 1809.

Jag är lycklig, jag är ung,
Kärlek vill jag sjunga;
Sjungen Kärlek, hjertats Kung,
lyckliga och unga!
Innan åldern, tung och wis,
kommer med beswären,
sjungen i förenadt pris
Wären och Cytheren!

Helsen, wid min Lyras slag,
Dem, som med hwarandra
hand i hand, från denna dag,
genom lifwet wandra:
Ynglingen, hwars tro är wård
Glickans tro i döden:
Luffen Dem en lycklig färd
genom Lifwets öden!

Han, i nyttans tunga spår,
sträfwande och trågen,
skall gå fram der mödan får
tistlar öfwer wägen;
båra lugn, wid andras wäl,
sina pligters börda,
och med samma lugna själ
werldens otack förda.

Hon, i Gratiens lätta gäng,
skall wid sidan swäfswa
och med lek och dans och sång
alla forger häfswa;
göra wägen lätt och kort,
och så ofta stanna,
föde att torka swetten bort
från den tröttes panna.

Han skall, på en wädlig höjd,
ställd i ryktets dager,
ofta böta hjertats fröjd
åt sitt Snilles lager;
waka för ett namn — att se'n
afundas och äras
och, liksom midnatts-lampans sten,
lysa — och förtäras.

Hon i huslighetens krets
skall sig ärad tycka, —
med sin Wakes lof tillfreds,
lycklig af hans lycka.
Nöjd och treflig på sin plats,
skall hon ej förtryta
om hans tjäll i ett palats
aldrig sig skall byta.

Han skall vara, hwart det bär,
billig, men ej blödig;
anse, då han Rätt begär,
Råden öfwerlödig.
Han skall äga kraft och mod
att för sanning strida;
hellre wåga gods och blod,
än förtrycket lida.

Hon skall vara from och huld
och, med blödiget sinne,
plåna orättwisans skuld
ewigt ur sitt minne.
När ej agget henne spar,
när betrycket särar,
skall hon äga till förswar
sålmod — och tålar.

Han skall, flyddande och stark,
leda jemt sin Kära;
henne på en ojemn mark
uti sammen bära;
alldrig bli för wis och färd
och af lite joller,
lite prät och lite färd,
göra Protokoller.

Hon, på gamla werldens sätt,
skall hans drägt bereda,
laga till hans bästa rätt
och hans hwila freda.
Lifsom Rankan fring sitt Stöd
trygg och trogen lindas,
skall hon uti lust och nöd
wid hans hjerta bindas.

Så skall Gofen wärdig bli
Rikens tro i döden,
deras färd ett lustparti
genom Lifwets öden.
Så skall glädjen hwar minut
wandringen förhöna,
så skall friden, wid des slut,
møderna belöna.

Politisk öfwerfigt af de händelser som föregått Kriget emellan Frankrike och Österrike *).

Från den känsla af swaghet hwari Presburgska Freden författ Österrike, wakenade det likasom på en gång till känsla af kraft och selfständighet, i det ögonblick man märkte att Angelägenheterna i Spanien icke kunde afgöras utan ett starkt bombdande af franska sidan, att Frankrike således nödgades att dela sin Makt och derigenom förswaga sig.

Man kan icke begripa hwarför Österrike fann tillfället att återtaga sitt förlorade inslytande mera gynnande i Europas numrande läge, än om Wären 1807. Då stod Napoleon, efter en af de swåraste Winter-Kampanjer, med en utryttad Armé, sedan han varit tvungen att använda sina yttersta krafter, och dröfde, emot sin wana, att begynna Fälttåget, till åndeligen Ryssarnas framträngande Makt lika som med wäld ryckte honom fram att tillkämpa sig Freden i Tilsit. En kraftig förklarung af Österrike wid detta tillfälle skulle wisserligen varit af större wigt. Man

*) Denna Afhandling är nästan ett Sammandrag af den som finnes inörd i Minerva för Maj 1809. Då Redaktörerna, enligt sitt löfte, ämnat upptaga Resultaten af Krigshändelserna, borde en öfwerfigt af händ som föregått vara nödwändig.

wolke icke wäga den. Man wäntade ännu ett år, tills nya händelser gifwit anledningar till nya misshöjen; och en Diversion inom Spaniens gränser blef ansedd för mera kraftig än en Diversion i Preussen.

I Frankrike hade man wäl märkt att Wienska Hofwet förändrat öfjeller, isynnerhet sedan Österriska Kejsaren blifwit förinåld med en Systers af den krigiske sinnade Erke-Hertig Ferdinand. Man kände mer än wäl, att wyfdrandet emot Spanien wäckt en förbittring som sedermera ökades derigenom, att Romerska Provinserna blefwo tagne i besittning, och genom de sieg som försöcktes emot Påfwen. Österrikes rustningar hade i hellswo sin början icke förblifwit obekanta, men man wille låtsa att icke weta något, ämningstone så länge man ännu hoppades att Spanska angelägenheterna skulle kunna afgöras utan att använda mycken styrka: Napoleon hade ändå alltid den utwägen öfrig att antingen genom Diplomatisch eller Militärisch makt bringa Österriska Kabinettet till tystnad. Men då han fört före sin afresa från Bayonne till Paris, i Juli 1808, märkte att ett allvarsamt Fåltåg i Spanien war nödwändig, började man tänka på att komma till en förklaring med Wienska Hofwet.

Första steget härtil skedde i en Not från Ministern för Utrikes Affärerna Grefwe de Champagny till Österriska Ministern i Paris, Grefwe von Metternich, af den 16 Juli 1808. Tönen härtil war wäl ganska moderat, men röjde likwäl en wif grad af oro. Den äfsejdes af ett privat Bref, hwari Franska Ministern på ett förtroligt sätt anmärkte hwilka följder Österrikes rustningar kunde hafwa. Innan Grefwe von Metternichs svar på detta bref war ankommit skref Franska Ministern likwäl ännu ett iskrän Toulouse af den 27 Juli, med förnyade föreställningar i anseende till rustningarna *).

Österriska Ministern, i sin Not af den 22 Juli, beswarade några andra Punkter hwaröfwer Franska Hofwet klagade, men undwel hwad som rörde Krigs-rustningarna. Detta upptogs likwäl i ett privat bref till Grefwe de Champagny, af samma dag, hwari von Metternich med den största Diplomatische konst förswarar den nödwändighet hwari Österrike war, att genom en Allmän Konstriktion göra sine Arméer fullständiga, och wederslägger ryktet om Österrikes krigiske affigter genom andra rykten som beskyllade Frankrike för att wilja börja ett nytt krig.

Denna brefweyling fortsattes emellan Ministrarne; och likaså iskrigt man i Franska sidan fordrade att rustningarna skulle inställas, lika så iskrigt påstod man i Österriska sidan att inga skendeliga affigter wore förenade dermed. Indetligen återkom Kejsaren till Paris, och hade den 15 Augusti ett samtal med Herr von Metternich i detta ämne; Han förklarade härwid huru många anledningar han hade att mistänka Österrike. "Edra Prinsar," sade han, "hafwa genomrest Provinserna, edra Proklamationer hafwa uppmanat folket till Fäderneslandets förswar, ert Landwårn stiger till 400,000 män; det öfwas i Wapen och är till en del bestädt; edra Råfningar äro provianterade, och hwad som säkrast tyckes båda ett krig; I hafwen låtit köpa Hästar; för det närwarande hafwen I 14,000 Artilleri-Hästar. Allt detta har icke kunnat ske utan stora omkostnader, och likwäl tånstån I hellswo att edra Finanser äro i en swag belägenhet."

Kejsaren upprepar tillika äfkilliga öfdrätter, som blifwit tillfogade Franska Embetsmän och Underfätare, försäkrade huru litet Österrike hade att frukta, huru litet det war i stånd att insjaga fruktan hos honom, och lofwade wilja göra allt hwad igenom detta Rike trodde sin säkerhet kunna besfordras.

*) Man torde framdeles i detta Blad kunna meddela deka för Tidshwarfrets Historia så mätliga wärdiga Aftter.

Krigs-ryktena affstånade härefter. I Frankrike tycktes man blott vara sysselsatt med Rustningarna emot Spanien; I Österrike undwet man sorgfälligt allt hwad som kunde wäcka något uppsående, men i tyfihet fortsattes hwad man påbegyunt. Tillredelserna steddde nu isynnerhet i Ungern, der en stor del af Armén sattes på Krigsflot, under förewändning att draga en Kordon emot Turkarna, och förse Fästningen Comorn med nya och starkare Försvarswerk. Ett steg, som i sin natur icke kunde blifwa doldt, måste likwäl märkas: den iswer hwarmed man påskyndade Ungeriska Insurrektionen på Riksdagen i Presburg.

(Fortsättning och slut i nästa Nummer.)

Till salu finnes:

Uf Trycket har utkommit och säljes hos Herrar Utter & Comp:re, Wiborg och Delén & Comp:re till 8 skilling Banco häftad och kuren: Sång till Finska Arméns Åra af P. A. Wallma: F. Skrift som wunnit Stora Priset i Swenska Akademien, den 8 Mill. Juli.

Englands Constitution eller Engeliska Regerings-:Författningen, jemförd med den Republikanska Styrelsen och de andre Europeiske Monarkier af J. L. de Lolme. Öfvers. från Fransiskan 1 & 2 Delen. Säljes hos Herrar Utter & Comp:re, Wiborg och Delén & Comp:re å 1 Riksdaler 3 Skilling Banco.

Uf Trycket har utkommit och säljes hos Herrar Utter & Comp:re, Wiborg och Delén & Comp:re Några Underrättelser om Upsala, Gamla Upsala, Mora-Stenar, Sko-Kloster, Sigtuna och Rosersberg, af Wallmark, häft. och kuren 8 Mill. Banco. — På samma ställen finnes äfwen: Sång till Finska Armén af P. A. Granberg, 8 Mill. Riksgälds. — Arminne öfwer Axel Örenstjerna af Granberg, häft. 24 Mill. — Dito Läsning för Scuntimmer af densamme, 1:sta Häftet, med en Musit-planche, 16 Skilling.

Uf Trycket har utkommit och säljes hos Herrar Utters & Comp:re och Wiborg, äfwen som på Boktryckeriet wid Slottsbacken, till 12 Mill. häftad: Utdrag ur Englands Historia, om den i detta Land ämnade Regements-:förändring, år 1688. — Der sammastådes såljas äfwen: Sornemanns Resa i det Inre af Africa, öfvers. af S. Bennet, häft. 36 Mill. Riksgälds-mönt.

På Boktryckeriet wid Slottsbacken, å 4 Skilling: Krigs-Sång för Kongl. Stånka Landts wårnat, af Tegné. — Förhö till en Sång till Finska Armén, 2 Mill. — Bref, tagne af en Rysk Courier före krigets Utbrott, häft. 12 Mill. — Dito på Fransyska, 12 Mill. — Berättelser om Sögndligheterna wid Aftäckningen af Sögstfällig Konung Gustaf III:s Staty, häft. 16 Mill. — Pröfning af Riks-:Sistoriographen Zallenbergs Historiska Anmärkingar öfwer Uppenbarelse-Boken, af Clewberg, häft. 32 Mill. — Marschroute från Göteborg till Stockholm, samt från Stockholm till Göteborg, 32ne särskitta wägar, 2 Mill. hwardera Bladet. — Twenne stora Swenska Herrars Rese-Beskrifning ifrån Copern till Asten, Fjördeswädelandet och Christi Graf, 4 Mill. — Zur Todtenseger des Dokt. C. W. Lüdcke, 16 Mill. — Nachricht von der zweitten Ordination des Herrn Pastors Seider, 8 Skilling. — Schulbuch, 16 Mill. allt Riksgälds-mönt räknat.

Uf Trycket har utkommit och säljes hos Hrr Utter & Comp:re, Wiborgs och Delén & Comp:re Engeliske Stats-Ministern Cannings, Förklaring i Parlamentet, i anledning af en derstädes af Lord Petty gjord Motion rörande Sweriges Krigs-Systeme och den del Engliska Ministären deri ägt, 2 Skilling.

Nästa Måndag utgifwes N:o 10.

Stockholm, tryckt hos Direktören och Kongl. Fäkt. Boktryckaren Peter Schum.

N:o 10.

Journal

för

Litteraturen och Theateren.

Måndagen den 7 Augusti 1809.

Inskription på en Colonne, Koftrale, wid Feten på Kongl. Slottet den 17 Sift.
Juli: *)

Att

Hoglands Segrare,

Till ewig Minnes-Toll

Uf Lagren som Han gick att på deß böljor skära,

Och, — efter Tjugo års fdrökt, obdöslig Åra, —

åt

Sveriges Räddare och Fadren för Sitt Folk.

---

*) Den war placerad midt emellan båda Fönsterna i det första af de Rum, som S. M. Konungen skulle påsera, för att inkomma till Spektaklet, och ganska rikt ekläverad. Rummet war för dfrigt rundtomkring beforesadt med alla under förra Finska Kriget eröfrade Flaggor och Wimplar. I det Andra Rummet, der Prologen uppfördes, syntes Ruinerna af ett Tempel och i Fonden deraf en enda bibehållen Hwalsbåge, hwarunder Gustaf I:s, Carl X:s och Gustaf III:s Bustar på Piedestaler woro uppresta. I Tredje Rummet war den egentliga Theateren, der den Franska Komedierna Le Musard uppfördes, af Personer inom Kongl. Hofwet. I Prologen (Se N:o 4.) föreställes Sveriges Skydds-Gudinna af Stats-Fruen, Fru Grefwinnan Mils Gyldenstolpe, Neptunus af Hof-Marskalken Herr Baron S. Klingenspor, Mars af Sveriges Lieutenanten Herr Grefwe C. Anderswård, Sirenerna af Fröknarna: Kammar-Fröken A. C. Griefendorff, Hof-Fröken G. S. Silswersparre, Fru Grefwinnan Eric Cederström och Fröken S. Lewenhaupt; Krigarne af Herrar: Lieutenant. Baron Taube, Ryttmästaren von Öwanten, Lieutenant. Mellerhjelm och Maulé.

Recension.

Politik.

Englands Constitution, eller Engelska Regerings-författningen jämförd med den Republikanska Styrelsen och de andre Europeiska Monarkier, af J. L. de Lolme; Öfversättning från Fransyskan. Stockholm, Marquardtska Tryckeriet 1809, 8:vo. Första Delen 170 sidor. Andra Delen 185 sidor. Häft. 1 Riksd. 8 Skill. Bando.

ett arbete som öfverstiger några få ark börjar nästan att blifwa ett Genomen bland de Produkter som våra Bokpräpar lemna, och man är icke utan anledning till den fruktan, att mängden af Ströskrifter skall ingifwa Allmänheten ett slags obenägenhet för de Afhandlingar, som icke kunna rymmas på några blad. Rec. äskar äfwen att icke göra Öfversättaren en otjenst genom den anmärkningen, att den Bok han anmäler fordrar mer än några timmars flygtig uppmärksamhet. — Efter mycken motsägelse har man omsider medgifwit, att kändedomen af de inre omständigheter som bidragit till ett Rikes Revolutioner eller till dess wälmakt är åtminstone lika så vigtig, som förteckningen på de Konungar som innehafte dess Thron, och att en Lag-förändring intager med större skäl sitt rum i Historien än berättelsen om ett Biläger, oaktat de högtidligheter hwarmed det senare blifwit firadt. Men detta medgifwande har, om wi så få säga, blifwit eröfradt af Upplysningen, och likt alla eröfringar, skall det förmodeligen ännu länge behålla åtminstone hemliga fiender.

Englands Constitution behöfwer intet större bewis på sitt värde än sjelfwa sin waraktighet äfwen under de Stats-hwälfningar som förefallit i detta Land. Herr de Lolme har icke allenast gifwit ett begrepp om denna Constitution i alla sina delar, han har granskat den som Filosof och med hänseende på andra Länders styrelse. Det wore för widåfittigt att upptaga Planen för hans Afhandling, wi inifrånke oss derföre till ett Utdrag af det som rörer Tryckfriheten. (Andra Del. sid. 31 och 32).

— "Uti en Stat, der folket icke wägar yttra sig utan för att säga angenäma saker, kunna så wäl Försten, som de åt hwilka han ansötrött sin myndighet skundom mistaga sig om det allmänna tänkesättet; eller kunna de i brist af den kärlek, hwaraf man förwägrat att gifwa dem wedermålen, ändöja sig med att injoga fruktan, och wara tillfreds att se myckenheten nedslagen återhålla sin flagan."

"Men när Lagarne lemna det allmänna omdömet fritt lopp att yttra sig, kunna de Styrande icke för sig dölja de obehagliga Sanningar, som på alla håll låta sig höra. De äro blottställda för skämtet af hwilket det gröfsta ej är det som mest fårar. Liksom Lejonet i Fabeln få de nu lida af de fiender som de mest förakta: de måste stanna i loppet och nödgas att afstå från sina orättwisa förslag; hwilkas med omsorg förehållna utförande, i stället för den beundran som borde wara deras föremål och belöning, blott ädrager dem förödmjukelse och affky."

"Med ett ord, hwar och en som efterfinnar driffjädern för det man kallar stora affärer, och människans ömtalighet för sina likars omdömen och sätt att tänka, skall utan swärighet medgifwa, att om möjligen Tryckfriheten finnes i en despotisk Stat, och det som wore ännu beswärgeligare, att den der ägde rum utan att ändra Constitutionen, skulle den ensam utgöra en motwigt emot Förstens makt. Om, till exempel, i någon Österrändsk Stat, det finnes en Helgedom, som hållen i wördnad genom

folkens urgamla Religion, lemnade dem flydd som der afgäfwö sina anmärkingar af hwad slag som helst; om derifrån utkommo tryckta Skrifter, dem ett påsatt Sigill gäfwö helgd, och desä för hwarje dag undersökte och bedömde Radis, Bascharnas, Biskrens, Divans och selswa Sultans uppdrande, skulle en sådan Inrättning innan fort införa Friheten."

Hwad Öfversättningen angår, skall förmodligen ingen Läsare undgå att finna det företråde Andra Delen har framför den Första. Der förefalla dels några Gallicismer, dels otydligheter, t. ex. sid. 2. "De (Engelsmännen) synas öf i detta affeende wara såsom den, hwilken, för det han alltid bodt inom sitt Palats, ej hafte nödigt att känna det hela, det stöna i sammansättningen och alldrig rönt werkan af första ögnakastet;" — sid. 15 "Wägge ändarne af Riket gäfwö hwarandra hand" — sid. 39 "Sheriffen sjelf besörjer Walet i Grefskapet icke för än tio dagar och icke sednare än sexton." — sid. 157. "som allt hwad han (Försten) estergaf skedde eller syntes ske af hans egen rörelse."

Politisk öfversigt af de händelser som föregått Kriget emellan Frankrike och Österrike. (Slut från föregående Nummer.)

I Erfurt fick Napoleon det bekanta Brevet från Kejsar Frans II. af den 18 September. Detta Brev, som yttrade de mest fredliga tänkesätt, öfverlemnades af Baron St. Vincent, som war underwist att fortsätta hwad Gref von Metternich börjat. Men emedan Österrike alldeles icke wille afbryta sina Rustningar, och till den ändan fordrade att de skulle anses såsom hörande till dess Organisation, påstods å Franska sidan åtminstone ett ögonskenligt bewis att afsigten dermed icke war fiendelig. Af denna anledning fordrade Napoleon, att hans Bror Joseph skulle erkännas för Spansk Konung. Detta erkännande hade i den ställningen varit af betydlig fördel för Frankrike. Först hade den bordt göra en stor werkan på Spanjorerna, som icke litet räknade på en Diverston ifrån Österrike; och sedan kunde ett sådant steg mycket hafwa befordrat de Freds-förslag, som ifrån Erfurt gjordes England, i båda Kejsarnes namn. Baron de St. Vincent lofwade detta erkännande å sin Monarkens wagnar, och twistigheterna ansågos såsom bitiggda.

Kan hända trodde man werkeligen, å Franska sidan, de så många gånger gifna högtidliga försäkringar att inga Offensiva affigter hystes. Detta är så mycket samtyktare, som Napoleon den 12 Oktober underrättade de Konungar och Förstar som woro Medlemmar af Rhen-Förbundet, att de efter behag kunde affleda sina Troppar. De Franska Regementen som stodo i Hertigdömet Warshau och i Preussiska Staterna singo befallning till återmarsch, och en stor del deraf tog vägen åt Spania.

För att emedlertid göra Frankrike fullkomligt säkert om Rysslands tillgifwenhet, erhöft Kejsar Alexander, wid Mötet i Erfurt, en förstoring i sina Länder; han skulle i Wester få taga Finland i besittning, och i Öster få fria händer med Turkarna. Ryssland lofwade också offentligen att wara Frankrikes Bundsörwandt i Krig som i Fred.

Napoleons öfvertygelse om Österrikiska Hofwets fredliga tänkesätt räckte likwäl icke länge, emedan de nya underrättelser som kommo ifrån Wien tjenade till ingerting mindre än att bekräfta det; ömmerhet wisade det sig snart att man icke hade allsware med Konung Josepfs erkännande. Österrik: gick också ett steg längre i sina

Rustningar. Hittintills hade Arméen icke gjort någon egentelig offensiv rörelse, nu uppröbt merkeligen en del deraf och tågade ifrån Gallizien till Böhmen. Hörsden blef att den nys organiserade Franska Rhen-Arméens Huswud-*quartier* förlades i Erfurt i stället för i Maynz, och åtskilliga Franska Divisioner, som varit ännade till Spanien, qvarblewo i Tyskland.

Omkring medlet af December hade imedertid äfwen ifrån Pettersburg inlupit underrättelser, som låto förstå huru liten böjelse Österriska Hofwet hade att uppfylla de löften Baron de St. Vincent gifwit i Erfurt. I den Traktat som på detta sistnämnda ställe slöts emellan Frankrike och Ryssland, hade äfwen något blifwit stadigt angående Österriska Monarkiens Integritet, men sannolikt med någon, kanske obetydlig, inskränkning. På denna Punkt stödde sig Ryssa Ministern då han påskyndade att Österriska Kabinettet skulle uppfylla sina löften, och deremot tillbödd Rysslands Garanti emot Frankrike. Furst Kowraki's Depescher woro ingenting mindre än tillfredsställande i detta afseende, och Kejsar Alexander förklarade i ett Bref till Grefwe Romanzoff, som då uppehöll sig i Paris, att Österriska Ministerna alldeles icke woro att tro.

Detta war ungefärligen sakernas ställning då Kejsar Napoleon kom till Madrid. Ifrån denna tid medförde hwar Kurir nya underrättelser, som alla röjde Österrikes planer. Rustningarna der i Landet hade nu så allvarsamma wändningar, att man icke mer kunde twiffa om affigterna. Man röjde en mera direkt Kommunikation emellan Hofwen i Wien och London, och det sednare hade tydeligen pekats på der förvaras Rustningar i sin Förklaring angående de nya Freds-Förslagens förkastande. Spanska angelägenheterna måste nu hwila. Sedan Napoleon jagat Engelsmännerna ur Spanien, och ganska litet återstod för att blifwa fullkomlig Wästare af Landet, måste han lemna sitt Werk ofullbordadt. Han återwände genast till Paris och gjorde i sin färd, med wanlig hastighet, anstalter till Fälttåget emot Österrike. Ingen explikation emellan båda Hofwen föreföll mer. Å Franska sidan betjente man sig af offenseliga Tidningar att kungöra sakernas tillstånd och bereda Nationen på det förestående kriget. I Österrike fortsattes rustningarna med så mycken styrka, att äfwen opartiska åskådare syntes denna gången berättigade att wänta stora saker; och så utbrast ändteligen kriget den 9 April 1809.

Med fiendeligheternas utbrott gaf Österrike tillika ut ett Manifest, hwari det förklarade att affigten med kriget endast war Monarkiens egen säkerhet, hwilken icke war möjlig att winna så länge icke Tyskland war oberoende af främmande makter; Fälttåget började härpå genom Österriska Arméens inbrott i Böhern.

Till salu finnes:

Englands Constitution eller Engelska Regerings-Författningen, jemförd med den Republikanska Styrelsen och de andre Europeiske Monarkier af J. L. de Lolme. Öfweri. från Fransiskan 1 & 2 Delen. Säljes hos Herrar Utter & Comp:é, Wiborg, och Delén & Comp:é à 1 Riksdaler 8 Skilling Banco.

Nästa Onsdag utgiffwes N:o 11.

Stockholm, tryckt hos Direktören och Kongl. Fält-Boktryckaren Peter Sohm.

N:o II.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Onsdagen den 9 Augusti 1809.

Wänskaps Sång,
(efter Rabbe.)

Barndoms fröjd, lik barndoms smärta,
O hur hastigt flykter den!
Likväl trängtar barnets hjerta
till en lifa, ärig wän.
Tom är glädjen, odelt njuten;
bitter tåren, ensamt gjuten;
Lifwet öde utan wän.

Andra nöjen, andra plågor
rycka till sig Ynglingen;
Lidandet af hjertats lågor
lindras, deladt af en wän;
och den älskade bör äga
någon att sin lycka säga,
om han rätt skal njuta den.

Lätt är sorgen för de unga
mot den lott som förestår.
Dagens hetta, dagens tunga
kännas först i Mannas år.
Men hwad motgång, hwilken smärta
trycker ned den Mannens hjerta
wid hwars sida wänskap går?

Tungt på Gubbens hjässa stänkes
Aldrens snö att böja den;
Men af wänskap också stänkes
honom eld och mod igen.

I en krets af gamla Wänner
han, af fordna nöjen, känner
fordna tiders sällhet än.

Du som lust wår Barndom leder,
Du som muntrar unga bröst,
Du wår raske mandoms heder,
Blif wår swaga ålders tröst!
Och när glädjens lustflott falla,
Wänskap! kom att återkalla
Minnets Wår åt lifwets höst.

Sammandrag af Krigs-händelserna imellan Österrike och Frankrike under de
förflutna Månaderna.

Rnappst war Krigs-förklarungen (den 9 April) utfärdad, innan Österrikiska Troppar inbröto i Böhern. Erke Hertig Carl, högste Befälhafware öfwer de Kejsersliga Tropparne, utgaf en Proclamation till Tyska Nationen, uppmanande den att förena sig med Österrike emot Frankrikes eröfrings-lystnad. Böhernarne, allt för swaga att göra motstånd, drogo sig undan; Hofwet flydde, och den 16 Maj inryckte den framträngande Hären i München. Wid samma tid togo öfwen flentligheterna sin början i Pohlen och snart intogade Erke Hertig Ferdinand i Warschau, sedan Befälhafwaren, Först Pomiatowsky ingått en Konvention, enligt hwilken han skulle draga sig inom Rycka gränser. Tyrolerna började att resa sig. Hela Tyskland war i en hemlig gäsning och Franka Hårarne tycktes wara allt för spridda att kunna motstå den Wolkan som hotade att förstöra dem. Framgången gynnade likwål icke länge Österrikarne, och om man icke just med Franka Bulletiner kan säga att de bleswo slagna af himmelens eld, måste man åtminstone medgifwa, att den hastighet hwarmed Napoleon öfverraskade sina fiender war lik bliztens. Den 12 om aftenen fick han genom Telegraferna den underrättelsen att Österrikarne passerat Inn. Han lemnade genast Paris. Redan den 17 war han i Donauwörth och ehuru de Troppar han hade att tillgå woro till största delen Böherska och Wirtembergiska bleswo likwål Österrikarne angripna den 19, och flera dagar efter hwarandra slagna wid Tann, Abensberg, Eckmühl, Peissing, Landshut och Regensburg, hwarwid de förlorade Artilleri, Bagage, Kasor och flera tusende fångar; följden häraf bles, att de måste den 23 retirera från München. De segrande närjade sig nu mer och mer Österrikes Huswudstad. Sachsiska Arméen under Förstens af Ponte-Corbo befäl inryckte i Böhmen ifrån Regensburg, och förenade sig wid Teinitz med Hertigen af Auersstädt. Vice Konungen af Italien hade der en lika framgång. Den 13 Maj inryckte Franka Tropparne i Wien efter 2 dagars motstånd som slutades genom Stadens bombardering. Härifrån bestod Kejsar Napoleon att gå öfwer Donau för att ankalla Erke Hertig Carl. Detta företag skulle verkställas midt emot Ebersdorff, der Donau, genom twenne Dar, delades i 3 armar, hwardöfwer broar anlades. Öfvergången skedde den 19 och 20 Maj, och de twenne påföljande dagarne föreföllo de märkwärdiga slag som woro nära att slutas med Franka Arméens undergång. De bryggor som blifwit lagda öfwer Donau förstördes, och fastän Franka Bulletinerna föregifwa att denna olycka endast uppkommit genom Flodens owanliga stigande, är det mer sannolikt att den skett genom

de brinnande Fartyg som Erke-Hertigen lät gå utföre strömmen att sätta eld på den. Napoleon wisade emedertid wid detta tillfälle kanske det första profwet af sin öfverlägsenhet som Anförare. Afskuren från alla Reser, förräder och från den förstärkning han väntade af tunga Kavalleriet och Hertigens af Auerstädt Corps, som woro qwar på höggra stranden, måste han uthärda en fortsarande eld af 200 kanoner, nödsakad att spara sin egen Munition, för att icke wara alldeles utblottad under reträtten. Men ehuru Segren således onckeligen bles på Österriska sidan, kunde liksom ingen widare fördel dragas deraf, och bryggorna återställdes följande dagar så, att Franska Arméen utan större förlust återkom till höggra Donau-stranden, der Napoleon afsbadade en förening med den Italienska.

(Fortsättning och slut i nästa Nummer.)

Lärda Nyheter.

Wettenskaps-Akademien i Köpenhamn har till Läsning för innew. år 1809 föreslagit följande fyra ämnen:

1) För Matematiska Klasen.

"Att förklara sammansättningen och Teorien af en Watten-Tub, genom hwilken man tydeligen kan urskilja de föremål som finnas på Hafsbotten." Man fördrar analytiska Reglor hwarigenom man kan bestämma radierna och bränn-punkten, så wäl som Tubens widd och storlek.

1:o Man antager att Objektiv-glaset nedsänkes i Hafwet, och att Oculair-glaset är i Luften; 2:o att Hafwet är lugnt eller ännu icke har någon betydlig rörelse. 3:o Att djupet icke är för stort och icke öfverstiger 20 till 30 famnar; så att en tillräckelig myckenhet af strålar kunna inkomma i Tuben. Dessa Watten-Tuber böra, så mycket som är möjligt, i klarhet närma sig till goda Astronomiska eller Landt-Tuber.

2) För Fysiska Klasen.

Hwad hafwa Meteorologien och kunskapen om Atmosferens tillstånd i de högre Luft-rymderne, wunnit genom Aerostatiken? Huru kan man, utan för stor omkostnad, och med mindre ballonger, som icke kunna bära en människa, göra Experimentet för att finna och upplysa läran om Luftens Elektricitet, der relativa förhållandet emellan syrgas, quäs-gas och kol-syra i olika höjder öfver jord-ytan; den grad af värma hon innehar, luft-wäggornas olika rörelser i de högre Regionerna, och andra omständigheter som kunna bestämmas eller upplysas.

De tekniska delarne och Instrumenternas sammansättning böra wara tydeligen förklarade genom goda Ritningar och deras bruk bekräftade genom Experimentet.

3) För Historiska Klasen.

Att jemföra de bästa och nyaste berättelser som wi hafwa om särskilda Indiska eller Tartariska Nationers Gudstjänst och Religions-begrepp, jemte deras meningar om Gudarnas och Werldens första ursprung och äldsta tillstånd, samt andra wiktiga Epoker, med de begrepp som wi, efter Nordiska Mytologien, kunna förmoda att våra Förfäder haft om samma ämnen.

4) För Filosofiska Klaffen.

Som det i våra dagar finnas många Filosofer, som wisa en större lust att insådra, åtminstone hwad ord och namn angår, en alldeles ny Filosofi, än att syftlofitta sig med att fullkomna sina föregångares uppfåftrer, frågar man om en Eklektisk Filosofi icke har något som med skäl kan göra den antaglig, och om den har det, hurudan den bör vara? Hwilda Personer förnämligast hafwa förtjent att hedras med detta namn, och om, efter dessa Resultat, de Filosofer som fordom wore en prydnad för den Alexandrinska eller nya Platoniska Skolan, kunna kallas Eklektiska, eller, efter några's tanka, snarare Syntretiska.

Priset för den Skrift som belönas är en Guldmedalj af 50 Danska Dakaters wärde.

Läsning: Skrifterna, i alla dessa Ämnen, kunna vara författade på Latin, Fransyska, Engelska, Tyska, Swenska eller Danska, och insändas före årets slut till Akademien's Sekreterare, Professor Thomas Bugge i Köpenhamn.

(Utur Monitören.)

Till salu finnes:

5 Utter & Comp:s Bokläda såljas Några ord om Tryckfriheten, 8 skill. Banco. Af trycket har utkommit och såljes hos Herrar Utter & Comp: Wiborg, Delén & Comp: till 6 s häftad och Purit: Utdrag af Konung Gustaf III:s till Råds-Protokollet, d. 26 April 1774 afgifne märkwärdiga yttrande om Tryckfriheten, dess nödwändighet och nyttiga insyrtande på Regentens företag, med upplysningar ur Historien.

Af trycket har utkommit och såljes hos Herrar Utter & Comp:, Wiborg och Delén & Comp: till 8 skilling Banco häftad och Purit: Sång till Ginfka Armen's Åra af P. A. Wallmark, Skrift som wunnit Stora Priset i Swenska Akademien, den 8 siff. Juli.

Af trycket har utkommit och såljes hos Herrar Utter & Comp:, Wiborg och Delén & Comp: Några Underrättelser om Upsala, Gamla Upsala, Mora-Stenar, Sko-Kloster, Sigtuna och Rosersberg, af Wallmark, häft. och Purit: 8 skill. Banco. — På samma ställen finnes äfwen: Sång till Ginfka Armen af P. A. Granberg, 8 skill. Riksgälds. — Åreminne öfwer Axel Örenstjerna af Granberg, häft. 24 skill. — Läsning för Fruntimmer af densamme, 1-sta Häf- tet, med en Must-planche, 16 skilling.

Af trycket har utkommit och såljes hos Herrar Utter & Comp: och Wiborg, äfwen som på Boktryckeriet wid Slottsbacken, till 12 skill. häftad: Utdrag ur Englands Historia, om den i detta Land timade Regements-förändring, år 1688. — Dersamma sådes äfwen: Sornes manns Resa i det Inre af Africa, öfwer, af S. Bennet, häft. 36 skill. Riksgälds-mynt.

På Boktryckeriet wid Slottsbacken, å 4 skilling: Krigs-Sång för Kongl. Skånska Landt- wärnet, af Tegner. — Förfök till en Sång till Ginfka Armen, 2 skill. — Breef, tagne af en Ryf Courier före krigets Utbrott, häft. 12 skill. — Dito på Fransyska, 12 skill. — Berät- telser om Sögtidigheterna wid Åstäckningen af Sögsfällig Konung Gustaf III:s Staty, häft. 16 skill. — Pröfning af Riks-Historiographen Sallenbergs Historiska-Åmärkeingar öfwer Ippenbarelle-Woken, af Clewberg, häft. 32 skill. — Marschroute från Göteborg till Stockholm, samt från Stockholm till Göteborg, 3:ne särskilda wägar, 2 skill. hwardera Blad- det. — Twenne stora Swenska Herrars Rese-Beskrifning ifrån Copen till Aften, Förtrofwade- landet och Christi Graf, 4 skill. — Zur Todensener des Doct. C. W. Ludeke, 16 skill. — Nach- richt von der zweiten Ordination des Herrn Pastors Seider, 8 skilling. — Schulbuch, 16 skill. allt Riksgälds-mynt.

Af trycket har utkommit och såljes hos Her Utter & Comp:, Wiborg och Delén & Comp: Engelske Stats-Ministern Cannings Förklaring i Parlamentet, i anledning af en der- stades af Lord Petty gjord Motion rörande Sweriges Krigs-Systeme och den del Engel- ska Ministären deri ägt, 2 skilling.

Nästa Fredag utgifwes No: 12.

Stockholm, tryckt hos Direktören och Kongl. Hält. Boktryckaren Peter Cohn.

N:o 12.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Fredagen den 11 Augusti 1809.

Fiskarn och Delfinen.

(Babel efter Pfeffel.)

En Fiskare engång emot en klippa slogs,
Att båten krosades och han i djupet drogs
Med bördan af de fyllda näten:
En fram Delfin, som hört hans barkanswärda läten,
Samu dit och på sin rygg bar Fiskaren i land:
Som skrek, med höjd harpun: ditt lif är i min hand,
Dock, till bewis att ock wi menstor ädelt tänka,
Min wän, will jag dig gifwa lifwet skänka.

Jemförelse imellan Ungdomens och Alderdomens werksamhet.

Ungdomens werksamhet är Styrkans och Iwerms. Besluter hon, så är öfwerläggningen ögonblickets werk; hon känner sin förmåga och tvekar ej. Verkställer hon, så trotsas alla hinder, så störtar hon till målet. Det är en häftig forsk som brådskupad hwälfwer utför klippan sin brusande wåg. Inga mödor trötta, inga faror förskräcka: målet är förefatt, det skall hinnas. Hon finner ett slags nöje i sjelfwa swärigheterna; hon föraktar en lättwunnen seger. Motståndet ökar des iswer; det måste brytas. Lugnet städar hon med föraktets känsla, såsom swaghetens behof, eller lätttingens njutning. Passionerna äro stormwindar; de rafa oftast utan afbrott och återhåll. Urelshnaden, driffnaden till alla des företag, systar alltid till det stora och wädliga. Estertankens warningar och råd höras sällan: hon är en beswärlig wän, hvars kärwa föreställningar plåga det eldiga werkningsbegäret. Denna starka drift, i sin fria och wägsamma fart, föraktar den tröga wanlighetens bana, lider ej omständigheternas twång, skapar sjelf utsigter, tillfällen och medel. Söker hon Hjeltarnes ära, så är det Achilles som rusar lik ett Lejon mot farorna: drifwes hon

af herkslystnaden, så är det Alexander för hwilken en Werld ej är nog Jatt erdfra: utbryter hon i Statsmannens planer, så är det ynglingen Cesar som will styra Senaten och kufwa Rom. I allt röjes ett begär som stråfwar oupphörligt till nya och driftiga företag, en styrka som söker allt hos sig sjelf och som finner intet omöjligt. Alderdomens werksamhet deremot kan kallas Måttans och Betänksamhetens. Hennes beslut är den mogna undersökningens: hon mistror sin styrka, men wäntar allt af sin klofhet. Werkställandet öfwerlemnas åt försigtigheten som förefser, och flugheten som afböjer hindren. Hon framgår omärkligt men säkert till målet. Det är en hemlig Mina som långsamt men ofelbart bereder det fästes fall, mot hvars trotsiga murar styrkans wåldskraft tillbakastufsat. Den lugna öfwerläggningen är själen i des werkning: alldrig öfwerflar passionen, alldrig förleder begäret. Moddan förlites ej med krafternas inkränkning, och faran troffas ej onyttigt: försigtigheten undwiker den. Helt olif ungdomens är den ärelystnad som drifwer alderdomens företag. Ofra för swag att sjelf utföra, will hon så mycket mer underwisa och rēda. Det är wisheten, mognad af åren, som will wägleda den oersarna ungdomen. Sjelf lyst wid erfarenhetens fackla, följer hon sin jemna och undersökta strāt, tager lag af omständigheterna, nyttjar med klofhet de tillfällen och medel som erbjuda sig. Sādan den aldrigens werksamhet, hwad frets han wäljer eller mottager för utöfningen deraf. Står han i spetsen för Hårarne; det är Nestor till hvars kloka råd Hjeltarne lyfna: befaller han från Thronens höjd; det är Augustus som fredsam beherskar den öfwerwundna werlden: är han medlem af styrelsen i en fri Stat; det är Cato, som med jemnwigtens asmätta styrka mellan Styrelse- Wakterna, betager dem alla tillfället att förtrycka, och skyddar den allmänna friheten. Det är här icke begäret till det nya och driftiga, men wisheten som drager nytta af redan wundna fördelar, får att bibehålla och öka dem, och lemnar åt tiden att fullbordad hwad klofheten uttänkt och börjat. Men bland de många och wexlande dragen i denna tasla stannar jag wid ett som kanhända skall falla utslaget. Det är myndigheten och wördnaden som ärfölja alderdomen, äfwen oberoende af lyckans och maktens upphöjelse, och wida skilda från den öfweraskande häpenhet, som den yttre storheten någon gång intrycker. Hwad förträfflig njutning att se sig ålydd af den undergifna styrkan, att ännu kunna befalla, sedan man upphört att werka. Det är en stor syn att skāda en aldrig man ålydd och wördad blott för sin wishet och sina dygder. Sā, nedstigande från sin höghet till privat Ståndets lugn, ärföljdes Sully i sin alderdom af den allmänna wördnaden, och sedan han länge upphört att styra Staten, herskade han ännu i tackfamma Medborgares hjertan.

Sammandrag af Krigs- händelserna imellan Österrike och Frankrike under de förflutna Månaderna. (Slut från föregående Nummer.)

Under det man wäntade på de stora händelser som bereddtes wid Donau wisade sig Österriska troppar osfömodadt i en annan del af Tyskland; dessa kommo ifrån Böhmen, och gingo öfwer owägade bergstrakter för att angripa Konungen af Sachsen, i hvars hufwudstad de också inryckte den 11 Juni. Men ehuru affigten war att göra en diversion i Westfalen, blef det icke möjligt att utan en större armē bibehålla de gjorda erfbringarna. Österrikarne tågades således tillbaka wid underrätelsen om den styrka som samlades att angripa dem, och lemnade Dresden innan månadens slut. Erke-Hertig Ferdinand war icke lyckligare i Pohlen, som redan före medlet af månaden fann sig befriadt från hans Troppar.

Inmedertid hade Italienska Armén nalkats och efter en seger wid Piave föllde den rått efter Erke-Hertig Johan, som nära wid Raab förenade sig med Erke-Hertigen Palatinen. En ny träffning föreföll här, och årsdagen af Slaget wid Marengo (den 14 Juni) firades genom en afgörande seger, som Vice-Konungen vann öfver Österriska Styrkan; härigenom twangs Fästningen Raab till öfvergång, sedan det säfängt försökts att der inkasta förstärkning. Man förbigår de mindre träffningar som föreföll. Napoleon war nu färdig att å nyo passera Donau. Tre stora broar woro anlagda öfver Floden, och alla anfaller tagna att betäcka dem för anfall och brännare. Om natten till den 5 Juli skedde den märk-wärdiga öfvergången; en mörk och stormig natt dolde Fransmännernas planer, och deras ställning war om morgonen sådan, att Österrikarne icke kunde begagna sig af de förstansningar hwarpå de använt så mycket arbete. Slaget fortkor icke allenast hela dagen; det förnyades följande morgon med dubbel hästighet. Det war likwäl afgjort före middagen den 6. Österrikarne måste icke allenast lemna fältet, de förlorade många Kanoner, flera Kanor, och (efter Fransta uppgiften) 20,000 Fångar, utom döde och sårade.

Den stora förlust denna Batalj förorsakat, å båda sidor, beredde ett stillestånd, som den 12 Juli slöts på en Månad. Enligt de öfverenskommelser som derwid blifwit träffade innehar Fransta Armén hela Österrike, och en stor del af Mähren.

Uppfinningar.

Herr Chladni från Wittenberg i Sachsen, har nyligen uppfunnit ett musikaliskt Instrument, som han kallar Clavi-Cylinder. Det har wunnit bifall af Conservatoire Imperial i Paris.

Clavi-Cylindren består af ett Klaver, bakom hwilket är en glas-cylinder som wändes genom en pedal. Denna cylinder är icke den ljudande kroppen, men den frambringar ljudet genom gnidning emot verkets inre mekanism. Man kan förlånga ljudet efter behag crescendo och diminuendo, i den mån man trycker tangenterna. De höga tonerna i detta instrument hafwa mycken likhet med Flösten och ännu mer med klarinetten, och de djupa med Basongen; men mest närmar det sig intill Harmonikan.

Enligt Hamb. Politisch. Journal för April 1809, har Herr Chladni spelat för Fransta Kejsaren, som talat med honom nära två timmar, och sedermera gifwit honom 6000 fr. såsom en uppmuntran. Hwad som mest fästade Monarkens uppmärksamhet war sättet att likasom göra tonerna synliga. Detta verkställes derigenom att Herr Chladni bestro en glastafva med sand, och stryker på kanten med en fiolstråke. Efter den särskilda punkten der rörelsen sker förmerar sanden parallelliniga kors, quadrater, ovaler, halfeirklar i vinklarna, o. s. w. med en beundransvärd regelmässighet. Hr Chladni säger alltid bestämt förut hwad figurer hwar stråk skall frambringa. Kejsaren har uppdragit en särskild Kommissjon af Geometrer och Musik-idkare att efterforska dessa fenomeners lagar och uppsöka deras förhållande till de geometriska figurerna. Det är märkwärdigt att de toner som frambringa spetsiga figurer göra ett obehagligare intryck på nerfwaga menniskor än de som frambringa runda; det synes häraf, att skönhet och wälljud på samma sätt röra våra Nerwer, bero af samma lagar, och på lika sätt upptäcka sig för ögat eller kännas af

Annena. Herr Chladni är nu syfselfatt att öfversätta på Fransyska sitt System för Akustiken.

Theater Nyhet.

Franska Theatern i Hamburg hade förledit år till Föreståndare Herrar Rainvile och Jaume; sedan deras Administration upphört hafva de öfriga Medlemmarne förmerat ett Sällskap och spela för egen räkning. M:elle Pellet anses som den bästa bland de spelande; men de många brister som röja sig i flera Karakters-Roller, göra att Representationerna i allmänhet äro af föga värde.

Engelsk Annon.

Det ges ingenting, som kan öfverträffa Engelska Annonserna i finlighet att reta Läsares nyfikenhet och hvad man kallar Chalataneri. Tyckarna synas wäl af alla komma dessa sina mönster närmast, men äro ännu lika så långt ifrån dem, som wi äro ifrån Tyckarna. Likwäl kan denna konst med tiden äfwen här hinna sin höjd och de framsteg wi gjort dessa sednare åren tyckas ge hopp derom. De hederliga och dygdiga Slickor, som i Dagl. Allehanda åsunda Amtsjest, bewisa det med sitt Exempel. — De Engelska Tidningarna bestå icke, som våra, af ett wanligt halft ark i liten Qwart, utan af ett helt ark i största Regal folio, och första och sista sidorna innehålla nästan endast Annonser, på det att, ehuru bladet än må läggas, Annonserna aldrig måtte kunna undslippa Läsarens uppmärksamhet, hwar till äfwen kommer, att första raden deraf alltid är tryckt med stora Bokstäfwer. I ett af dessa Blad lästes för någon tid sedan följande Annon: En Guiné att winna på trenne, — jemte helsa, skönt utseende och styrka — för den som köper Coleyers Silkesstrumpor med Bomullsfötter.

Till salu finnes:

I Utter & Comp:s Boklåda säljas Några ord om Tryckfriheten, 8 fill. Banko. Af trycket har utkommit och säljes hos Herrar Utter & Comp: Wiborg, Delén & Comp: till 6 sk häftadt och skurit: Utdrag af Konung Gustaf III:s till Råds-Protokollet, d. 26 April 1774 afgifne märkwärdiga yttrande om Tryckfriheten, dess nödwändighet och nyttiga inslytande på Regenters företag, med upplysningar ur Historien. På Boktryckeriet wid Stottsbacken, å 4 skilling: Krigs-Sång för Kongl. Skanska Landts wärn: t, af Tegner, — Försök till en Sång till Sjnska Armén, 2 fill. — Bref, tagne af en Ryss Courier före Krigets Utbrott, häft. 12 fill. — Dito på Fransyska, 12 fill. — Berättelser om Sögndigheterna wid Aftågningen af Sögnsfullig Konung Gustaf III:s Staty, häft. 16 fill. — Pröfning af Riks-Historiographen Sallenbergs Historiska Anmärkingar öfwer Uppenbarelse-Boken, af Clamberg, häft. 32 fill. — Marschroute från Götheborg till Stockholm, samt från Stockholm till Götheborg, zine särskilda wägar, 2 fill. hwardera Bladet. — Twenne stora Swenska Herrars Rese-Beskrifning ifrån Copen till Asten, Förlofwade: landet och Christi Graf, 4 fill. — Zur Todtenfener des Dokt. C. W. Ludeke, 16 fill. — Nachricht von der zweiten Ordination des Herrn Pastors Seider, 8 skilling. — Schulbuch, 16 fill. allt Nissgålds-mont.

Nåsta Måndag utgifwes N:o 13.

Stockholm, tryckt hos Direktören och Kongl. Hått-Boktryckaren Peter Sohm,

N:o 13.

Journal

för

Litteraturen och Theateren.

Måndagen den 14 Augusti 1809.

Ryska Kejsarinnan Elisabeths Uppmaning till Inwånarne i Stor-Förstendömet
Finland att förklara sig för en egen Stat. Sifwen Moskau, den 18 Mars
1742. *)

Manifest.

Wij Elisabeth den Första, med Guds Nåde Kåiserinna och Sielstrådande Fru
öfwer hela Ryssland, ic. ic. ic.

Öfver hwarjon och enom, i synnerhet Ständerne och Inbygiarnom uti Stoor-
Fürstendömet Finland kunnigt och witterligt:

Uppå hvad för et oråtrådigt Sätt och Wiis å den Swåniska Cronans sida
Kriget emot det ryska Riiket, är uti några åhr mediteradt, som och wärkeligen uth-
brutit och begynt wordet, sådant kan hela världen och de Swåniska Undersåtare sels-
wa, hwilcke icke heelt och hållit strida wiisa emot et sundt förnuuast och öfwerwå-
gande, nogå bekandt wara. Det är så mycket onödigare wiidlyffrigt att berätta så-
som igenom selswa Krigets fortgång och däröfuid, ifrån des första begynnelse de
Ryska Wapen af Gud förlåhnta wålsignelse tydeligt och klart nog å daga lagdt, att
Gud intet oråtrådigt företagande någonsin beskyddar, och att de på oråtmåttigt wiis
påbegynte strider och twedräcker, alltid den råtmåttiga med sin mächtige hand
hielp bistår; Wij hafwom wid Wår Faderliga Kåiserliga Arfweliga Throns antrå-
dande, så wål af upprichtig åstundan med Wåra grannar uti frijd och wånskap att
leswa, och Wåre Undersåtare, igienom en så wål in- som utom Wårt Riike befås-
stande roligheet, uti et mer och mer floriserande och beståndigt wålstånd att sättja,
såsom och i synnerhet af Wår emot det angråntzande Swåniska Riiket och des Unders-
såtare alltid hafde wållwilligheet, detta fordrurande Kriget, och härigenom Underså-
tharena å hånge sijdor tillfogade Ruin och öfhyldiga blods utgiutande med en ey
ringa ömheet behiertadt, och för denksuld å Wår sids ey försummat allg mögeliga
medel och wågar att förhindra denna krigslågan och Gudi misshageliga fiendskapen

*) Detta märkwärldiga papper har blifwit Ned. meddeldt af en Samlare, och afstrucket här
förändradt.

att förkorta och igienom frijdens återställande den förra gränspoppeliga wänstapen och allmänna säkerheeten uppå en beständig och säker grund att bestå kunna; Wi hafwom Wår uprichtiga Intention och wälmeenta benågenheet för detta hålsosamma Wårket igienom allehanda upptänckte benågne bemödelser på det aldratydligaste för ögonen att ställa uti intet måhl fela lätit Krigs-Operationerna under de lyckeligaste progrefserne af Wåre Wapen uppå en långom tid suspenderat, och i fyra månaders tid uppå de ifrån Swånksa sidan kommande Frids-propositioner fäsfångdt wåntadt, och emedertijd de Swånksa Undersåtare wijd alla lågenheter allahanda wånliga bemötelser wedersfara lätit, och att det, som till frijdens återställande tjena kunnadt på mögligaste sätt å Wår sidu uprichtigt användt, i det hopp att igienom dyslika Wåra frib-ålfkande beteelser, den Swånksa Cronana åfwenledes till likmäctigt sinnetag och tanka bewåga, och sålunda igienom samtelig cooperation och uprichtigt upstått et wijdare utbredande af det förderfweliga onda, ofsyldiga länders och Undersåtares förbedelser samt alle andre krigs skadelige fölgachtigheter uti tid förebygdt, och att en Gudi behagelig Friid till önsfeligit stånd bringas kunde.

Wij äro uti denna Wår wålwillige benågenheet så mycket mera bestärkt worden, aldenstund Os ey obekant är att detta orättrådiga kriget är icke effter allmew åfrundan och enhällig consens af sampteliga Sweriges Rikkes Ständer och Undersåtare påbegynt wordet, utan ett ey ringa antaal af de samma heelt annat sentiment hafst, hwilka de skadeliga och sårhliga fölgachtigheter af detta på orättrådigt sätt påbegynta Krig uti billigt öfwerwågånde tagit och sådane personers samwettlösa Demarcher och företagande, hwilka den ewigt helligt slutna Friiden egen willigt brutit och Fäderneslandets almänna wålfärd för deras privata affeende och egennyttiga Passioners full på oföfswarligt sätt att upoffra, ingen försyn och skam hafst, altijd detesteradt; och såsom naturligit är, att under detta antaal Inbyggarna uti Furstendömmet Finnland sig åfwenwål besinna, hwilka hafwa så mycket större orsack att önska ett skyndsamt krigs slut, emedan de samma jempte deras länder och godz wijd detta kriget en stor Calamitåt och Ruin aldraförst ofsyldigt utstå och lidja måste.

Wij tage sådan deras liden skada af Christeligit medlidande floormodigt och så mycket mera til hiertadt, såsom Wi i följe af åwanrörde Wår frijdålfkande benågenheet, icke det ringaste affeende och Intention hafwa Wår Macht att utwidga och nya Conqueter at giöra, ey heller åfrunde aldrig af Sverige det ringaste, uthan allenast et godt wånstaps-underhållande; altå hafwe Wij och, wijd detta emot Wår wilja följande fortduurande af det förderfweliga kriget och bloodjutgiutande; och Wår wälmeente frijds benågenheet, des önsfåde måhl ånnu intet ernå kunnadt, uthan Wåre Krigs Troppar warit twungne in uti Finnländska grantzerna å nyo att inrycka; för godt och nödigt besunnit, åfwan rörde Wår benågne Intention, som och, det Wåra Troppar ingalunda i det affeende, något att eröfra eller occupera, dit marcheradt; Wij wese Ständerna och Inbyggarna uti Furstendömmet Finnland, igienom denna Wår Declaration och Manifest bekandt giöra, som och hwarjom och enom af dem härmedelst, deras egit samt deras Fäderneslands bästa och nytta wälmeent för ögonen ställa låta, försåkrandes derhoos på det trassligaste, att, så framp de sig wijd detta kriget stilla och roligt förhålla, af Krigs Operationerna och det där till behörliga företagande ingen deel taga ey heller sig till någon fiendskap emot Os och Wåra Troppar bruka låta, samt, uti als inga måhl den Swenskå Arméen med hjelp undersödjå, uthan deras Intention med Os uti gramspoppelig wånstap och frijd att lesfwa igienom wårkeliga Proof bewisa; i följe häraf skal åfwanbemeldte Ständer och Inbyggare uti Furstendömmet Finnland å Wår sidu icke den ringaste

Kada tillfogas, uthan hwar och een wijs ett fullkomligt nyttjande och bestjande af deras godz; och egendom rooligt och uthan det aldraringaste förtryck förblifwa, och där utinnan Wår Protection och beskydd på alt sätt och wijs ånjuta; härhoos Wij och af uprichtig mening, och såsom Wij uthom des icke åstunda en foot bred fremmande Land Och att tillägna, giärna tillåta, och uppå alt sätt och wijs befordera welom, att meerbemeldte Furstendömme Finland, så frampt detsamma sinntadt wore, sig utur Sweriges wälde och Jurisdiction att befrija och löös giöra, på det framdeles detsamma, åfwen som nu igenom någre Personers egennyttigheet skiedt, såfram af ett fördärfweligt frijg och de aldrastörsta där af flytande Calamitäter undwijska Kunde; såsom et frijt och af ingendera delen dependerrande Land, under deras egen, emellan sig etablerande Regeerings Form på en sådan foot och med alla sådana råtter, Privilegier och Immuniteter förblifwa wilja, som det till deras egen nytta och ewigwarande besättning på det aldrabästa och efter deras egen åstundan tiens och de helswa sig sådant önska kunna; hwarhoos Wij dem och så till beskydd och Understödsjelse uti sådan deras nya Inrättning wijs alla lägenheter och fordrande äro tillfallne med Wåra Troupper, enär och huru mycket de hselv åstunda, at bistå, som och uti all deras öfriga begiäran, hwarutinman de sig hselst, wijs denna Intentions bättre och tillförläteligare befordran, emot Och att yttra för nödigt befinna, med all beredwilligheet och Nådig wälwillighet dem att hielpa och afistera, benägne wara welom.

På detta sätt och igienom detta medel kan Finland, enär de sig på åstundan värde wijs uti en egen Författning och Regeerings Form befinna, till Barrière och Skiljesmähl emellan de Ryska och Swänska grantzerna tiens, och åfwen därigenom, dem Swänskom, alle härtils för det nära granskapet skud med Ryska Rikket, hafde eroo och befruchtande betagit warda, fölgachtelligen och Cronan hselst efter billigheten, och så frampt detsamma till framdeles Conservatton af en fast wänskap med Rysk land råt alwarlig inclination hafwer, denna Proposition en ogilla kan.

För det öfriga tillbjuda Wij Och så å Wår siido altid Ständerne utt Furstendömmet Finland öfwer en oförtrycker Conservatton och Julgörelse på ofwanstrefne dem uthaf Och Nådigt gifne tillsäyelse, igienom den allersolennessa försäkring och wärksälligt Prof, efter deras egen åstundan att bekräfta; men så frampt emot alt godt förmodande denna Wår goda benägenheet och wälwilliga Intention af Furstendömmet Finland icke antages, uthan Indbyggjarena därstädes af otidig egenstunnigheet under detta påstående friget sig emot Och och Wåra Troppar till fiendligt företagande bruka låta, och den Swänska Arméen med någon hielp till handa gå, so sinnom Wij Och då emoth Wår wilja och egen Inclination nödgade detta Landet igienom Eld och Swärd att förhärja låta. Hwilket alt Wij hwarjom och enom till behörlig Esterrättelse igienom detta Wårt Manifest befallt, lungdra och Publicera låta. Gifwit Moskau den 18 Martii 1742.

ELISABETH

(L. S.)

Dramatik

Förleden Torsdag, den 10 dennes uppsfördes på Kongl. Dramatiska Theatern
Korsvararne Städespel i Fem Akter af Rossebue.

Ehuru ganska mycket kunde erinras emot hellska pieceen såsom konststycke betraktad måste dock Anm. medgifwa, att den af alla Herr Kozebues, som han sett eller läst, mest wunnit hans bifall. Stilen bibehåller hela stycket igenom en jemn tragisk wärdighet när man undantager Scenen med den Turkiska Elafwinna i Andra Akten, som dock icke har någon ting, som stöter i det burleska — och detta är i sanning en icke ringa förtjenst hos Herr Kozebue. Hvad som gör att denna piece alltid skall gifwa folk, är att den har mycket Spektakel. Den är i detta afseende ett slags Opera. De tåta ombytena af Scenen, allt efter som Författaren för sina affigter behöfwer än Koröfvarnes läger, än klostret och särskilda rum deri, än skogen utanföre desamma, o. s. w. behaga alltid mängden af åskådare, ehuru mycket de äro strida mot sannolikheten och sära den strängare Dramatikens regler. Men om det å ena sidan måste medges, att en Dramatisk Författare genom denna frihet wida lättare kan leda händelsen, måste det å den andra icke eller nekas, att då denna är wald med skicklighet, som i Koröfvarne, osannolikheten i detaljerna så till sägandes uppswäles af det lifliga intresset för Huswud. Personen.

Denna föreställdes nu af en Aktis, som på intet sätt war en sådan Koll wuxen. — Oberåknadt hennes röst, som i Anm. tanka hade någon ting determinerat, och hårdt, hwarigenom den mera närmade sig till en karlröst, woro hennes gester ganska generade, och i synnerhet hennes rörelser med handen, som man kunnat tro wara facile, emedan den endast rördes wid armleden och i beständigt samma directioner, äfwen som fingrarna alltid woro stela, och tycktes hafwa swurit ett ewigt förbund att ej skiljas åt. För den som sett denna Koll förut spelad af andra Personer, war stillnaden ännu mera frappant. Den Aktör som föreställde Rudolph, spelade förträffligt. Endast skulle Anm. tillstyrkt något mindre gall röst i den förtwiflade Scenen. Den Aktör, som föreställde Emiven utmärkte sig nu som alltid i dylika Roller. Han äger ledighet och behag i gesterna, fullhet och böilighet i rösten, och hans aktion winner alltid, så snart han modererar denna. Abbedissan, ehuru en secundair roll, gafs af en Aktis, som alltid emottages med Handklappningar. Scenerna med Salomé och Emma, der hennes stora talang hade ett friare utrymme, lemnade ingen önskan öfrig.

Till salu finnes:

Försök till en Kritik öfwer Fr. Schiller, af L. Sammarstöld, såljes i Herrar Wiborgs och Utters & Compie Boklädor, 16 Mill. Bantö.

Af Trycket har utkommit och såljes i Wiborgs Bokhandel, en Skrift under Titel: Utan Anspråk, innehållande ett kort förslag, at så wäl i Juridiskt som i Ekonomiskt afseende gagna Södernesländer, till 6 Mill. Bantö.

Af Trycket har utkommit och såljes hos Hrr Utter & Compie, Wiborg och Delén & Compie: Engelske Stats. Ministern Cannings Förklaring i Parlamentet, i anledning af en derstädes af Lord Petty gjord Motion rörande Sweriges Krigs-Systeme och den del Engelska Ministern deri ägt, 2 Skilling.

Nästa Onsdag utgifwes N:o 14.

Stockholm, tryckt hos Direktören och Kongl. Bktryckaren Peter Cohn.

N:o 14.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Onsdagen den 16 Augusti 1809.

Den Skenhelige.

(Efter Pfeffel.)

En Fiskare på Liberns strand
Drog en gång ur sin kattsas sköte
Den största Gådda glad i land.
"Förwågne! båfwa wid mitt möte,
Skrek hon" — och wörda min Person:
"Wet den är helig — wet: Passion,
"Kors, swamp och kalk och spjut och spikar,
"Kort: allt, hwarom man här predikar,
"har i mitt hufwud — sitt förwar." —
Besynnerligt! jag det ej neka wägar

For Fiskaren fort — Min wän, förlåt dock, att jag frågar
Hwad du i denna mage har?

Den för ett Helgon tycks ej bland de minsta wara
Och wittna om nog stor Apsitt.

Men om du icke snart täcks swara,

Så har jag här en knif . . . "Råd, Råd! Herr Eremit:

"Der fins en liten frukost bara,

"Ett duöfin Aborrar, en Ul, en . . . "Håll Bandit!

Det trodde jag: Din Religion

Har blött i hufwudet sin thron,

Ifrån allt wälde utsluten

Utsöfwer hjertats region.

Rej du skall dö", — och på minuten,

Wes Gåddan stekt, på Helgons sätt,

Turnerande, som gissas lätt,

Ifrån en god moral — en ännu bättre rätt.

Öfver Rysslands förhållanden till Frankrike och orsaken till Fredsbrottet dem emellan, 1805.

Ryssland, för hundra år tillbaka knappt i stånd att försvara sig emot Sveriges anfall eller sina rebelliska Bojarers djerfwa företag, utan Marin och utan ett enda Krigsflott, beherrskar nu Baltiska och Swarta hafwen, Hellesponten och Bosphoren, befaller i Constantinopel lika så oinskränkt som i Petersburg; des inflytande sträcker sig öfver hela Europa och des beherrskare kan med ett enda penndrag underkastas Persien och Turket sin Spira. Jüngting skulle då kunna skydda äfwen det aflågsna Indien, källan till Englands makt och rikedom, emot detta ständigt växande Ryssland, som då wore på punkten att blifwa twenne Werldsdelaräs Lagstiftare.

Om också, ända ifrån Peter den I:es, Rysslands Skapare och förstorare, en oafbruten följd af lika talang-rika, lika werksamma och djerfwa Regenter innehafte des Thron, skulle det likwäl icke på en så kort tid kunnat uppgå till en så swindlande höjd, om icke Frankrikes swaghet, Englands likgiltighet, Österrikes politiska oförjoglighet och Preussens tillika med de öfriga Nordiska Makternas derof nödwändigt härflytande twungna förhållanden, dertill mest bidragit.

Ryssland waktade under sin stora Czar till känsla af sin kraft och det wiste att bruka den på ett sätt så fullkomligen swarande emot des engång antagna förstorings-system, att det beständigt ända till närwarande tid utwidgat sina gränser och kunnat uppsvälja än ett distrikt, än en Provins, än ett helt Rike.

Men Ryssland måste nu inse, att Frankrike, efter des politiska omskapning, war ett helt annat Frankrike, än det förut under Ludvig XIV:s Esterträdare warit, att Frankka Nationens genom en mängd Revolutioner högst spända energi och werknings-kraft och des genom den sällsyntaste wapenlycka gjorda erbringar gifwit denna Stat en sådan styrka, att af alla Europas Makter endast den war i stånd att sätta oomkullspädiga Frankor för Rysslands jättereg. Desså kände man på Nevas stränder den Man som stod i spetsen för Frankka Regeringen för wäl för att ett ögonblick kunna twifla, det han icke snart skulle godt göra den fordna Frankka Regeringens begångna fel i afseende på Rysslands oförda fullständiga af sina förstorings-planer. Det kunde dersöre lätt förutses, att de sedmare under Paul I:s med Frankrike ingångna wänkskapiga förbindelser, hwilka äfwen under Alexander en kort tid fortwarade, säkert icke skulle äga länge bestånd. Äfwen utan afseende på den naturligtwis mer och mer växande afund som Frankrikes tilltagande ofantliga makt måste wäcka hos en Stat, hwilken lika med Frankrike efterkräfwade herrwäldet på fasta Landet, äro Rysslands och Frankrikes förhållanden hwarannan rakt motsatta.

Sedan Bosphoren blifwit öppnad för Frankka Handelsflott, är Handeln på Swarta hafwet, i förening med den Levantiska i allmänhet, en af de wigtigaste föremålen för Frankka Regeringens omsorger. Frankrike måste, i anseende till sitt närmare och mera gynnande läge, draga en betydligen större winst af denna Handel än hellswa England och när några års fred hunnit gifwa Frankka Spekulations-andan en högre riktning och Sjöfarten den stora omfattning och werksamhet, hwartill den kan bringas; när tillika Industrien och Wårings-åiten åter upplifwas, Fabriker och Manufakturere; återwinna sitt blomstrande tillstånd och slutligen inga krigiska mått mera lägga hinder i vägen för Landthushållningens fortkomst, så måste denna handel ofrividigt blifwa en af hufwudkällorna till Frankrikes National Rikedom. Naturligtwis kan det således icke vara Frankka Regeringen likgiltigt hwem som har at besaka öfwer

Dardanellerna, eller med andra ord, hvem som är Herre i Konstantinopel och således skulle kunna, när han det så för godt funne, försvåra eller fullkomligen stänga denna Handelsväg.

Turkiska Riket hade ända hittills beständigt gått sin fullkomliga upplösning närmare: Utan ordning och skada inom sig och utan kraft utom sig, ägde det ännu liksom af Rysslands synnerliga nåd sitt bestånd. Men, så mycket än Turkarne alltid äro Turkar, insågo de dock säkert, att af alla Makter i Europa endast Frankrike kan stödjå deras sunfande Stat och äfwen skall bemöda sig att göra det — åtminstone för någon tid. Om Porten är genom åtskilliga opolitiska steg och i synnerhet genom att icke erkänna den nya wärdighet Frankrikes beherrskare tillagt sig, wid denna tid snarare tycktes aflägsna sig från Frankrike, kände det senare, äfwen så wäl som hela Europa, att Porten, tvungen af Rysslands mäktiga inslytande och föremplet hotad af dess granskap, icke på annat sätt kunde uppföra sig.

En Ryss Flotta som ligger segelfärdig i Sebastopol, samlingsplatsen för hela Rysslands Marin i Swarta hafwet, kan inom få dagar infinna sig utanför Seralsjens murar och göra slut på Osmanernas wälde i Europa. Men Frankrike kan imedertid, alla dessa stenbara och utomdes högst obetydliga mishälligheter oaktadt, allbrjan medge, att Ryssland tillåter sig det sista afgörande steget emot Porten. I början af Kejsar Alexanders Regering wiste Franska Kabinettet att genom Diplomatiske konstgrepp ännu en gång förhindra utförandet af den på nytt i fråga warande Delningsplan af Europeiska Turkiet, som redan i Kejsar Pauls sista Regeringsår uppgjordes, emedan dess öfriga planer, hvilka endast efterhand kunde bringas till mognad, gjorde detta Kabinett till en lag, att så långt möjligt war, någon tid undwika ett uppenbart fredsbrott med Ryssland, men skulle trängande omständigheter inträffat, är det alldeles intet twiswel underkastadt, det ju Frankrike, dertill uppmannadt eller icke, skulle upphäfwit sig till Turkiska Rikets Garant och beskyddare.

Frankrikes nästan fullkomliga öfwerwälde i Italien skulle betydigen hafwa låtat och gynnat detta inblandande, understöddt desutom af Turkiets sista wäpnade styrka: Portens erkänsla skulle i ett sådant fall stå i fullkomligt förhållande till det å Frankrikes sida under en trängande fara lemnade beskydd och kunde icke hafwa någon mindre följd, än att Porten lemnade i Frankrikes händer hela handeln på Arkipelagen, och Swarta hafwet, samt alla hamnar i dess Provinsier från Syriens Kuster ända till Trebizont, med ett ord hela Lewantiska Handels i ordets widsträcktaste mening. Konstantinopolitanska kanalen äfwen som Dardanellernas skulle genast blott till Frankrikes uteslutande fördel sätta Swarta hafwet i förbindelse med Arkipelagen och det öfriga Werldshafwet: Hårtill skulle och kanhända ännu komma, att den höga Porten, för att under Frankrikes skyddande egid, öfver kunna öfwerlemna sig åt sin öfverksamhet, asträdde till dessamma Candia eller Morea eller beggedera såsom militäriske positioner.

(Fortsättning i nästa Nummer.)

Dramatik.

Den 13 sst. Augusti uphödes Den Öfwe och Dumbe, eller Mobs de l'Espé Historisk Skådespel i 5 Akter och Grefwen af Castelli, Comedi i 3 Akter med Balletter.

Dele twänne Hefer äro så ofta uppförda, och följakteligen så wäl kända af Allmänheten att någon Recension af deras innehåll wore öfverflödig. Man. will derföre i det hallet anfordra ett par Ordwor i afseende på den Theatraliska aktion i allmänhet, hvilka alltid stola leda hans stöddaren.

En passabel Aktör är den, som nått och jämt uttrycker Författarens mening och affigt med hvarje framstäld person. En god åter är den, som ger lif och styrka åt denna mening, och genom sin konst fullbordar Författarens affigt att behaga och röra. Men nu händer ofta att en Aktör som ännu ej hunnit att blifwa passabel, genast vill wata god, och beröfve med falska gester och en oriktiga modulation bortskämmer Författarens hela bemödande. Detta är ett fel hwaremot måst bötfästas, ty det förråder ett origtigt och skadligt maner. — Swar och en som något tänker öfwer något anförde Anmärkning, läser, i det han inser dess riktighet, sjelf lätt derur kunna härleda Reglorna för den olika Aktion som fordras i Tragedien, Dramen och den högre eller lägre Komedien; Anmärksmåder således ej uppehålla sig derwid, utan kan genast öfwergå till granskningen af de öfwan-nämnde Hefernes Representation.

Abbeéns Roll spelades till åskådarnes fullkomliga nöje. Den alswarsamma wärdighet och den lugna tillfredskänneligheten öfwer sitt ädla bemödande, som tillhöde denna Roll, uttrycktes på det måst rörande sätt. — Att med sanning och natur geäta en lång berättelse, är kanske det swåraste Problem i den Mimiska konsten, och likwäl skedde detta wid närvarande tillfälle på ett nästan felfritt sätt. Om Aktören någon gång föll in i för stor hastighet — hwilket alltid förråder att hwad som säges är öfwerläst — så hämtade han sig genast, och antog åter det passande framställnings-sättet. Härigenom gjorde denna berättelse äfwen all den werkan som Författaren dermed åsyftat, och det wore att önska att Publikens applauser alltid gjordes med lika rättwisa som denna gången. — Det bör äfwen anmärkas att de som spelade Fru och Herr Franwals Roller, genom det otwungna sätt hwarpå de uttryckte sitt deltagande i Abbeéns ord, i hög grad bidrogo att stärka intronket hos åskådarna.

Theodors Roll är onekligen en af de swåraste som på någon Theater kan framställas, ty den består icke allenast helt och hållet i Pantomim utan genom denna Pantomim skall en Dumbes Person föreställas. Det war ett Fruntimmer som spelade denna Roll, och Anm. appellerar till alla de som wore närvarande wid detta tillfälle om denna Aktion icke war förtäffelig. Wid första inträdet uttryckte hon en mindre nöjd med hennes Aktion. Hon inträdde med nog mycken pretention, och förvånade hwarfen deltagande eller andagt wid Abbeéns wälsignelse. Men detta mindre förbelagliga intresset utplånades sedan med hwarje gång hon wissade sig på Theatern, och förwandlade sig till ett odeladt bifall. Hennes gester wore utmärkta af lika mycken tydlighet och natur som grace, och hennes Aktion, wid det tillfället då hon tillfrågades hwilka de sörsta Män wore som hedrat wäret tidshwars, war så intagande, så sann och så rörande, att den frampräskade talar ur alla ågon.

Den förste Aktören, som föreställde St. Alme, har länge varit wä Theaters Primo Amos eos, en Roll hwartill hans figur redan med tillräcklig billighet qualificerar honom. Wisserligen är ingen känsla så swår att efterhärma som kärleken, och ingen som blir så sabb som denna genom en falsk Representation. Och då deutom denna passion i nästan alla våra Dramer, uttryckes på ett nog öfvermåttigt sätt, så måste man medge att denna Rol fordrade en öfwanlig talang för att passabelt representeras.

Herr Franwals person föreställdes i denna Aktörs wärliga maner; det will säga, med mycken Örtjenst och wärdighet wid alla ställen af mindre affekt, men med någon öfwerdrift wid de Patetiska. Grefwen af Castelli spelades i allmänhet utmärkt wäl.

Balletten war nått och behaglig. I synnerhet dansade Mamsell Grönfors med wärlig skicklighet. — Den lilla Gobe, som wid Hefens slut war Mamsell Grönfors moitie, förtjenar äfwen en uppmanran.

Till salu finnes:

Sörskild till en Kritik öfwer Fr. Schiller, af L. Sammarfeld, sålles i Herrar Wibergs och Alfers & Compes Bokläder, 16 stll. Banco.

Nästa Fredag utgives N:o 15.

Stockholm, tryckt hos Direktören och Kongl. Sält, Boktryckaren Peter Sohm,

N:o 15.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Freddagen den 18 Augusti 1809.

Smärre Skrifter, utkomna sedan denna Tidnings början.

Blandade Ämnen N:o 3. Stockh. Marquardska tryckeriet 79 sid. 8:o. 8 f.
De förutgående nummer af denna Skrift innehålla Artiklarna: Monarki; Anbeten i Staten; och försökt att bestämma grunderna till representation af Swenska Folket. N:o 3 har Artikeln Statistik.

I de egentliga Ströskriften, som under nuvarande Riksdag utkommit, har ännu ingen Auktor wisat en så omfattande kannedom af rikets inre tillstånd, som Auktors till dessa afhandlingar. De förslag han uppgifwit till rättelser och förbättringar äro således icke grundade på gissningar, och äfwen om dessa förslag icke skulle wara antagliga äro de upplysningar han meddelat wärdiga lagstiftarens uppmärksamhet.

Är den af Tull Arrende Societetens Herrar Fullmäktige, i November månad år 1806, gjorda underdåniga ansöknung, att till qwarblifwande i Riket så försälja förbudna konfiskerade Manufaktur waror, Ett Bewis af Herrar Fullmäktiges Nit om de Swenska Manufakturernas förkofran? Stockh. J. P. Lindh. 18 sid. 8:o. 6 f.

Den wäld författaren röjer i undersökningen af sin fråga, gör att denna skrift nästan icke kan anses annorlunda än som en enskift stridskrift, och således hörer till ett slag som i detta Blad icke kan upptagas. Recens. anmärker endast, att författaren föddjer sig allt för mycket på den satsen att Swenska fabrikerna kunna försörja riket med sina nödwändighets waror, hwars oriktighet alldrig wisat sig tydligare än då Kronan wid infallande krig, warit i behof af beklädning för Armén.

Memorial, ingifwit till Söglof. Ridderkapet och Adeln d. 27 Julii 1809, af f. d. Riks Rådet m. m. Herr Friherre Johan Liljencrans. Stockh. Delén 12 sid. 4:o. 4 f.

Om och icke författarens namn warit tecknad på detta memorial skulle den uppmärksamme läsaren likwäl icke mislkänna den person, som med så utmärkt förtjenst, under flera år, haft styrelsen af Sweriges finanser. Att nämna något om denna skrifs wärde wore således öfwerflödigt; man berömmar icke den wise som meddelar de kunskaper hans egen erfarenhet samlat; man begagnar hans råd.

Utlåtande angående Grunderna för Bewillningen, underbetecknad: C. af Wet-
terstedt. Stockholm Lindb 1809, 18 sid. 8:o. 4 s.

Den wårde Riksfattaren af denna skrift synes ha tagit till walspråk Ciceros märk-
liga ord: ad consilium de republica dandum caput est nosse rempublicam — en
maxim som synes ha fallit i temlig förgåtenhet. Bland de förslag till bewillning som
ännu blifwit uppgifna, torde förmodeligen icke finnas något, som rörjer en fullkom-
ligare kännedom af såderneslandets inre belägenhet. Det är ingifwit till Rikens
Högst. Ständers Bewillnings-Utskott d. 7 siff. Juli, och tyckes egentligen wara
en wedertläggning af ett annat projekt, som icke kommit till Allmänhetens kunnskap. —
Herr af W. bewisar i synnerhet orimligheten att wilja taxera alla hemman lika
blott för deras benämning af lika mantal; han wisar, genom exempel, tagne bland
de Ågobeskrifningar som finnas på Kongl. Landtmåteri-Kontoret, att inom samma
Län, ofta inom samma Socken gifwas mantal, hwilkas storlek i förhållande till
hwarandra äro såsom 1 till 12, 1 till 14, 1 till 25. — Han hade kunnat tillägga,
att olikheten i deras behållning, sedan grundrentorna äro betalda, är ännu större, att
äfwen twenne hemman af lika storlek icke ofta äro af lika produktiv förmåga, och,
med ett ord, att hemmanens beskattning efter deras benämning af helt Mantal,
halft Mantal, o. s. w. är icke mindre obillig, än om man i Städerna wille be-
lägga alla Hus med lika afgift, utan afseende på de olika fördelar som kunna dra-
gas af det ena framför det andra. (Fortsättes).

Öfwer Rysslands förhållanden till Frankrike och orsaken till Fredsbrev-
emellan, 1805.

(Fortsättning från N:o 14).

Man kan här af finna, huru högt nära Frankrikes intresse är förenadt med
Turkiska Rikets existens, eller med hwarje annan Stats, som under des skydd
i dessa trakter grundas, äfwensom med des fullkomliga oberoende af Rysslands insly-
tande; men just i denna punkt mötes dessa båda Malters planer, och måste nöd-
wändigt stöta på hwarandra, såsom twenne hwarannan motwerkande stentliga krafter.
Rysslands stora Rational-Intresse bjuder likaledes oestergrifligen, som strax skall wi-
sas, att Portens kraftlösa inre och yttre tillstånd fortfar, och att densamma fullkomli-
gen beror af sin mäktiga Grannes wälbehag, eller ändteligen nästan blir des Provinz.

Den fria obehindrade utförseln af Rysslands Produkter, hwilka ännu icke på
långt när swara emot jordmånens godhet och hwilka, wid en tilltagande population,
och då genom Regeringens fortsatta wisa bemöjande återbruket sluttigen alldeles be-
frias från lifegenkskapens skattar, naturligtwis mer och mer måste förökas — fordrar
öundgängeligen att densamma måste hafwa en öppen, osförd och derföre fullkomligen
oberoende förbindelse med alla Haf och åt alla håll.

Peter I. ansåg redan derföre wigten och nödwändigheten af Herrawäldet och
Handeln på Swarta Hafwet. Under Catharina II. wanns det förra och grund-
lädes den senare. Äfwen utan Ryske Alexanders nitiska och kraftiga medwerkande
hade, welså med medelmåttigt understöd från Regeringens sida, Handeln på Swarta
Hafwet bordt winna sin dåwarande betydthet och stora liflighet.

Flera stora och segelbara Floder, såsom Dniester, Bug, Dnieper, Don, (hwil-
ken senare genom en Kanal ännu skall förenas med Wolga), hafwa sitt utlopp i

Swarta Hafwet. Dessa Strömmar genomfåra Ryssland åt alla håll, upplåga under sitt lopp flera mindre, och kunna lätt sättas i förbindelse med de andra. Alla Rysslands widsträcktä Provinsers affästningar kunna på de samma med lätthet fortflaffas till de wid Swarta Hafwet belägna Städer, och alla Utländska importwaror derifrån på samma sätt fringspridas till alla delar af detta land *).

Då nu widare, såsom en följd af Frankrikes fred med Turken, en frt segelsfart på Swarta Hafwet blifwit alla Handlande Stater tillåten, så skola de wid Wedelhafwet belägna alltid med ojemförligt större begärlighet söka Rysska produkterna, än då de hemtade dem antingen genom en mycket längre väg, i Östersjöns hamnar eller erhöilo dem ur andra handen af Engelsmännen, Danstärne, Holländarne eller Hanse-Städerna. Nödwändigt måste nu alla Rysska hamnar wid Swarta Hafwet — äfwen om Regeringen der anlade ännu flera, hwilket, i anseende till den ynniga utförseln, tyckes wara alldeles oundgängligt och derföre säkert skall ske, — uppfyllas med alla Sjöhandel drifwande Nationers sartyg: konkurrensen skall sige till det högsta, och Ryssland skall deraf draga den dubbla nyttan, att icke allenast till det dyraste pris kunna sälja sina egna så mycket efterförta Produkter, utan ock att för det lägsta pris kunna erhålla alla de waror det behöfwer af Utläningen. Då nu de utförda warornas wärde wida öfversäger de införda, och Skillnaden godtgöres med reda penningar, måste detta hafwa ett ganska fördelaktigt insyttande på hela Rikets Wexelkurs, och om ett krig i Norden skulle störa Rysslands handel på Östersjön, så har det likwäl i söder denna stora väg öppen, hwarpå det kan till alla delar af werlden sprida sina öfwerföddiga Produkter.

Regeringen sjelf måste, äfwen utan afseende på de tydliga fördelar, som den beständigt stigande Rational rikedomien måste tillkynna henne, af denna så widsträcktä handel likaledes hemta en omedelbar och ganska betydlig winst, emedan den i de många och till en del ganska stora Sullarna, skall finna en ynnig åder för Skattkamraren. På alla detta lands öfriga Statskrakter, på Befolkning, Produktion, Landhushållning, äfwen som på Jawärnarnes sit och arbetsamhet, har denna så wigtiga Handel redan hittills haft ganska fördelaktiga verkningar, hwilka då de nödwändigt måste hålla lika steg med den tilltagande Handels-werksamheten, skola på alla grenar af Statens styrka, yttra en merkan, som ej kan beräknas. På hebarna utmed Dnieperns stränder, der fordom rosigiriga horder af Saporog-Cosacker kringströfwade, ser man nu stitiga landbrukande familjer, och wid Flodens mynning höjer sig det nya af en skön himmel omgifna, och genom sin handel mer och mer blomfrande Eherfon.

(Fortsättning i nästa Nummer.)

*) För det närwarande brukas wäl land-transporter ännu ganska mycket, och äro, i anseende till öfwerfödd på lifsmedel och dragare, i samrhet i de wid Swarta Hafwet liggande Provinser, alldeles icke kostsamma; men när wid stigande befolkning och tilltagande handels-werksamhet, äfwen Städernas industri, som för det närwarande är ganska obetydlig, kommer att mera utwas, och Fabriker samt Manufakturur att inrättas, då måste man fört rätt inse de fördelar, som en widsträckt Strömspeppning har för den Inländsk och Utländska handeln.

Dramatik.

Förleden Måndag uppfördes på Kongl. Dramatiska Theatern Ariadne på Naxos, Melodram, och Alexis eller Desfordren.

Bendas förträffliga Musik har gifwit åt det första af dessa stycken en ryktbarhet hwilken det i intet annat afseende förtjenar, och genom intet annat medel kamrat

winna. Utom Ariadne på Naxos hafwa också Melodramer i allmänhet wunnit föga bifall, sedan den beundran förlorat sig som wäcktes genom uppfinningens nyhet.

Melodramen fattar Aktörens konst på ett otacksamt prof. Emedan orden och musiken icke hafwa annan förbindelse än att båda, genom olika medel, söka att uttrycka samma känslor, måste han likasom låna sin deklamation åt en främmande organ, som ofta icke frambringar annat än en öfwerflödig repetition. Det är sant att wid mälningen af starka passioner göra dessa afbrott en lycklig effekt. Under det orediga tillstånd hwari sinnesrörelserna stundom författa själen, afbrytes talet, tungan blir stum, men musklernas spänning, men bröstets swallning, men ögonens wilda, sorgliga eller trånande blickar fortfara mellan de bruna uttrycken. — Emedertid kan hela stycket icke föreställa en tasta af weplande passioner. Der måste gifwas ställen som blott innehålla berättelser; mälningar af en njuten lycksalighet, eller bilder ingifna af hoppet; — och på dessa ställen i Melodramen, hwad återstår för Aktören, under de mellanstunder då musiken tvingar honom, till tystnad, annat än att fullfölja en deklamation som ingenting betyder, eller att förblifwa ordrlig.

En granskare som föreställer sig dessa swårigheter måste wara billig i sina fördringar. Han måste göra den Aktis som föreställde Ariadne den rättwisa, att hon på några ställen, t. e. då Dreaden underrättar henne om Thesei flykt; då hon tycker sig se honom i afgrunden, till och med wid slutet af Scenen spelade, äfwen som förträffligt; men hon glömde under de lugnare ställena, att det tragiska fordrar en wisf wårdighet i tonen som är alldeles oförenlig med det precipiterade uttal hon nyttjade, hon glömde att till rollen af en Konungadotter fordras en annan Modulation af rösten än till en foubrett-rol. — Den Aktör som spelade Theseus förtjenade det bifall han alldrig saknat; wi önska likwäl att han icke genom antagandet af en sned kroppsställning förswagade effekten af den ädla figur han så wäl wet att föreställa. Må han äfwen erindra sig att armarnes parallela lyftning och sänkning är en gest, som sparsamt bör användas. — I anseende till Dekorationen måste wi anmärka att skeppet war för stort att synas wid horisonten, i synnerhet som grekernas fartyg denna tiden woro föga annat än båtar.

Musiken till Aleris bewisar att det werkelige föna bibehåller sitt wärde oaktadt modernas nyheter. Denna pjes spelades i allmänhet wäl, om man icke will jemföra de smärre rollerna med det öfwerträffande i spelet hos Louisa, Montauciel, Bertrand, och äfwen fångwaktaren. Wi önska att den Aktör som föreställde Aleris wille öka det beröm han förtienar för sin ädla röst, genom sitta beundrande att förwärfwa ledigare rörelser, hwilket kanske snart skall lyckas, om han sörjer att af-lägga de hastiga och lit som taktmässiga ryckningar hwarigenom han öfwergår ifrån den ena ställningen till den andra. Den unga Aktis som spelade Jeannette har en lycklig röst och lofwär merket. Wi wisja blott erinra henne att för att blifwa fullkomlig i sin konst måste hon likasom oupphörligt tubilla sig werkligheten af den händelse hwari hon deltagar på stådeplatsen; och efter denna erinran fråga wi henne, om hon, med sådan litgiltighet som hon nu wisade, skulle kunna taga afsked af en som går till döden, äfwen om denne olycklige wore henne fullkomligt obekant?

Af Trycket har utkommit och säljes hos Herrar Utter & Combe, Wiborg och Delén & Combe Några Underrättelser om Upsala, Gamla Upsala, Mora-Stenar, Sto-Kloster, Sigtuna och Rosersberg, af Wallmark, häft. och Kuren 8 Skill. Banko. — På samma ställen finnes äfwen: Sång till finska Armén af P. A. Granberg, 8 Skill. Nilsgålds. — Ureminne öfwer Axel Örensfrjerna af Granberg, häft. 24 Skill. — Läsning för Gruntimmer af densamme, 1:sa Häftet, med en Muskl-planche, 16 Skilling.

Nästa Måndag utgives N:o 16.

Stockholm, tryckt hos Direktören och Kongl. Høft. Boktryckaren Peter S o h m.

N:o 16.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Måndagen den 21 Augusti 1809.

Till Fru S — g, swar på bjudningen till en Säte.

Blickar Du ner i min dal, Du Syster af wåna Kamener,
Hulda Kariternas Wån, Lesbiska Systrarnas Mor!
Bjuder Du Herden att, högt på molnongjutna Olympus,
Kusas af gudarnas dryck ur en Ambrosisk pokal?
Eller att, hänförd i Seliskons lund, bland Sångens gudinnor
glömma sin ensliga dal, glömma sin sandeliga flöjt? —
Mig, under middagens brand, bjöd Pan, Arkadiska guden,
Lågst utmed älfwernas brädd walla min irrande hjord;
Mig, genom aftonens flor, den blida Sesperus städar
Helst i Dryadernas dans eller i Saunernas lek.
Trygg är min blick i bygdernas hem, och glad och förtrolig,
Men, på en strålande höjd, blicken är blyg och försagd;
Klar är min röst i våldernas djup, och älskad och ledig,
Men, uti gudarnas sal, rösten är bruten och stum.
Dersför i bygdernas hem jag bor, och sjunger och leker,
Dersför i våldernas djup irror jag sorglös och glömd,
Står jag mig pipor af was, och hwilar i fluggan af widet,
Eller af häckarnas sorl söfwes och wäckes igen.

Likwål jag ofta förde min hjord, och förde så gerna,
Medansför bergets fot, der Du förtrollande sjöng;
Der, ur en mirtelund, så lust Du hördes förena
Med Calliopes röst Sapphiska lyrans behag.
Hwarföre tiger din sång? O hwarföre står jag och lyfnar
Såfångt, och såfångt igen, efter de himmelska ljud?
Likt de Ménaliska ljud, likt dem från höga Dodona,
Än uti tystnadens stund, fylla de öra och själ.
Hwarföre tiger din sång? Du, Syster af wåna Kamener,
Hulda Kariternas Wån, Lesbiska Systrarnas Mor!

Locka, de lekande tonerna fram ur hwilande fyratt,
 Som i en förjande gran hänger förgåten och stum.
 Sjung för lunder och dalar och berg, som Jebus Dig lärde;
 Lunder och dalar och berg skola beswara din sång.
 Sjung! och Olympens mäktiga gudar och blida gudinnor
 Skola, som sordom, ännu trifwas i dödligas hem,
 Afka sitt Tenpe i Nordliga fält, och Själlens Sorakte,
 Och, under granarnas hwallf, Paphias heliga lund.

Smärre Skrifter, utkomna sedan denna Tidnings början. (Fortsättning från N:o 15).

Sofistiska Anmärkningar öfwer Göran Johansons fortsättning af Filosofiska och Ekonomiska Reflexioner; författade af Jon Pehrson. Stockh. Delén. 30 sid. 8:o. 8 s. Banko.

Dessa Anmärkningar äga, i allmänhet, wida mer förtjenst än de behöfde för att wedertägga en skrift utan värde. Någon gång har författaren likwäl icke varit alldeles owäldig; och då han söker att förswara billigheten af författningen af d. 17 Febr. 1803 om Backstuga- och inhyses-hjones krono-utskyder, synes tydeligen att afsigten endast varit att framdraga berättelsen om ett föröswadt misbruk af embetsmannamyndigheten.

Berättelse om Swenska Allwänna Magazins Inrättningens Upphof, fortgång och närwarande stiel m. m. Stockh. Delén. 31 sid. 8:o. 8 s. Banko.

Man söker förgäfwes i afhandlingen hwad denna titel lofwar. Allsammans är endast ett förswar för inrättningens bestånd, ehuru författaren gerna will ändra styrelsen derwid och föreslår till den ändan en ny lönings-stat. Berättelsen är tillrägnad Rikets Högst. Ständer med den ödmjukaste erinran att om de anförda skälen icke äro sådana, att de kunna anses hafwa fullkomligen bewisat nödwändigheten af en Allmän Magazins inrättning, så finner Utgifwaren sig uppmannad att uppgifwa ännu flera anledningar, m. m. Rec. hoppas att denna hotelse har sin goda werkan på Rikets Ständer, i synnerhet om författaren kan sätta dem i förbindelse att också läsa hwad han skriver.

Tankar om Närings-frihet, Stockholm Delén 29 sid. 8:o. 8 s. Banko.

Rec. fruktar att han med skäl kan kalla denna skrift en ropande röst i öken. Afwen med de oemotfägeligaste bewis skall författaren icke öfvertygga dem som hafwa sin fördel af frä-författningar, att de äro skadliga för det allmänna, och kan han wäl hoppas att pluraliteten af hans läsare icke har någon strårättighet att förswara? Utan Anspraak. Stockh. N. Cohu. 15 sid. 4:o. 8 s. Banko.

Författaren föreslår ett slags ny domstol, hvars ledamöter under namn af Lands-Råd skulle icke allenast utgöra de projekterade förlösnings-domstolarna, utan och upptaga de flsta ekonomiska mål som nu tillhöra Håradsbödingarna. För att aflösa dessa nya embetsmän will han indraga Lagmans beställningarna, och bezagna sig af lönerna, men bristen will han fylla dels genom Särads Saköre medlen, dels genom inrättningar (bör wara insättningar) af Spannemål i de redan inrättade Sockne-Magaziner, dels genom Råd-är af de wäkanta regala Pastoraten. — Som denna skrift redan på titelbladet gifwit tillkänna huru öfkyldig den är, behöfwer Rec. icke inlåta sig i någon widlöftigare bewisning deraf.

Om Skjuts-Inrättningen i Swerige. Stockholm Carlbohm 1809, 30 sid. 8:o. 8 s. Banko.

Ehuru denna skrift är förut tryckt, och ehuru den egentligen borde räknas ibland

de smärre skrifter som i detta blad endast anmätas, finner Rec. ännu denna gång vara af så allmän vikt, att han måste vara widhöfzigare än eljest. Han börjar således med att anföra ett stycke ur sjeftwa afhandlingen, sid. 8:

"Skjutolegans fastställande till ett wist för milen, för alla tider på året, och på alla orter i Riket faller genast i ögonen såsom en orimlighet. När man wet huru landet omwexlar i läge; huru det ena stället är wida mera befoladt än det andra; huru olika rörelsen förhåller sig på stora landsvägar omkring större städer eller samlingsställen, emot andra mindre frequenterade; huru årstidernas olikhet och de omwexlande arbetstiderna mångfaldigt förändra dagswerkens wården; huru folksamlingar, tillkomna af marknader, brunnresor, nöjen och högtidligheter samt hwarje-handa andra tillfälligheter, ibland fordra ett mångdubbladt antal af skjutsande, m m.; när, säger jag, man wet allt detta, blir det sannnerligen bedröfligt att finna, det man så lättfinnigt förbigår alla dessa wigtiga omständigheter;"

Med lika sanning wisar Förf. (sid. 13) den moraliska skadan som inrättningen af Hållskjutsen förordssakar; han wisar orimligheten af det sätt hwarpå de taxor upprättas som nu finnas på gästgifware-gårdarna, och föreslår att ställa hela skjutsinrättningen på entreprenad; auktion wid hwarje gästgifware-gård.

Men oaktat den skarpa blick hwarmed förf. insett misshruken wid närwarande skjutsinrättning måtte han också betraktat sitt ämne på alla sidor? Då han (i noten, sid. 20, 21, 22) yttrar den mening att skjutslegan borde vara hög, måtte han också granskat giltigheten af de skäl han anförer? Det har alldeles undfallit hans uppmärksamhet att betalningen för foror alltid står i ett nära förhållande till skjutslegan, ehuru den senare blifwit bestämd af regeringen och den förra varit en fri öfwerenskommelse. Sverige, som är så gles bebodt, måste antingen uppgifwa hopen att öka sin folkmågd och sin wälmåga genom befordrandet af handel, slöjder och fabriker, eller också måste författningarna understödja dessa näringar genom möjligheten att fringsforida deras produkter i landet, hwilket icke låter sig göra om skjutslegan, och således äfwen forslöner uppjagas till ett öfwerdrifwit pris. Utskilliga fernsbruk kunna icke existera utan landtransporter, och att genom Kanal-inrättningar i någon betydlig mån befördra inrikes kommunikationen lärer wäl icke blifwa möjligt så länge wära wintrar göra kanalerna obrukbara ofta mer än halftva året.

De olägenheter hwaremot förf. ifrar sid. 25 kunna rättas, så att de öfstadkomma ännu swårare. Det synes wäl obilligt att skilja den skjutsande ifrån böningen af sin häst; men då den resande har ett åkdon-hwarpå endast en person kan ryttmas, och författningen bokstafstigen binder att den skjutsande ej får nekas rum på åkdonet, kunde någon twist uppkomma angående skyldigheten att gå, ehuru denna skyldighet, enligt all sultkonst, nu åligger wäl den resande. Skulle man åter färdas med ett större åkdon och t. e. begära 4 hästar, torde det blifwa swårare att afgöra hwilken af de fyra bönderna, som möjligtwis kunde framkomma med en häst hwardera, hade största rättigheten att föra, ty rättigheten att åka kunde icke bestridas någon. Det ansvar en skjutsbonde underkastades, ifall han upphöll den resande, kunde icke heller, afpassas emot den möjliga förlusten, då den som reser att bewaka en wiktig sak skulle lätteligen, genom en tillståndning af motparten, kunna uppehållas på wägen tills fatalierna woro förlorade.

Rec. önskar att den afknings-wärde författaren icke må anse dessa anmärkingar såsom ett begär att tadda; endast genom upptäckten af de misbrök en stadga kan öfstadkomma kunna dessa misbrök förebyggas. Han tror således att bland de olägenheter som wid en ny skjutsinrättning förtjena att komma i öfwerwägande äro äfwen dessa, att den som icke nödwändigt wäl färdas med eget åkdon, reser för det när-

warande med mera kostnad och långt mindre beqvämighet här än på de flesta stäl-
len utrikes, och att mindre waru-transporter äro ojemförligen dyrare och beswärligare
hos oss. (Fortsättes.)

Öfwer Rysslands förhållanden till Frankrike och orsaken till Fredsbrottet dem
emellan, 1805. (Fortsättning från N:o 15).

De ofantliga Landssträckor, som wattenas af de i Swarta hafwet flytande ström-
mar, fordom litet eller intet odlade, höjas nu af alla slags sädesfält, och wid flo-
dernas stränder beta oräkneliga hjordar af allehanda nyttig boskap.

Man ser häraf, huru wigtig Handeln och den fria Sjöfarten på Swarta hafwet
verkelligen är för alla delar af Rysslands inre styrka, korteligen för hela dess natio-
nal: Rikedom; men alla dessa herrliga utsigter, alla dessa med skäl så högt spända för-
hoppningar skulle snart försvinna, och alla de nys uppräknade fördelar wara blott
öfwergående, eller högst prekära och owisa, och swarta hafwet förlora hela sin wigtighet
för Ryssland, så snart dess förbindelse med medelhafwet icke är fullkomligen försäkrad.
Ryssland måste nödwändigt, för sin handels trygghet och upprätthållande, wara Mästare
af Bosfören och Hellesponten, eller och den makt, som kan öppna och tillsluta Dar-
danellerna helt och hållet stå under dess inflytande. Inga Fredsslut, inga Handels-
Traktater kunna härutinnan lemna Ryssland en tillräcklig garanti. Det måste icke
allenast för det närwarande utan äfwen för framtiden derom äga den fullkomliga-
ste säkerhet. Det kan omöjligen öfwerlemnna de förnämsta källorna till sin Politiska
styrka liksom åt en främmande Macts wälbehag eller blottståta dem för faran af
ett fiendligt inflytande, hwilken efter behag skulle kunna hämma kommunikationen med
detta haf, efter sina affigter öppna eller stänga dess wigtigaste hamnar och sluteligen
förwandla hela handeln på swarta hafwet i ett Monopol. Turkiska Rikets fria och
oberoende existens kan således alldeles icke mera förlikas med Rysslands wigtigaste in-
tresse: hwarje bemödade af en annan främmande Makt att befästa denna så djupt
fallna Stat för att derigenom något återställa dess alldeles förswundna yttre po-
litiska anseende, skall dervid af Petersburgiska kabinettet alltid anses för ett fiendeligt
och dess eget intresse högst särande steg. Men, som man redan wisat, stadga Frank-
rikes och Turkiets inbördes förhållanden ett naturligt och nödwändigt förbund imel-
lan båda Staterna, och den som känner Franska Regeringens esprit lærer wäl intet
ögonblick twifla, att ju densamma, så snart dess öfriga planer nått sin behöriga mognad
och den redan förut beräknade tidpunkten inträffat, oaktadt dess wänstapliga förhållan-
den med Ryssland, hwilka desutom blott kungä wara momentella och alstrade af
Kabinetts Intriger, äfwen utan att derom wara anmodad, skall påmvinga Por-
ten sitt beskydd eller Garanti på det sätt som en Makt, lik Frankrike, plägar gifwa
dem, och inblanda sig i detta rikets, med dess egna så nära förenade, intressen.

(Forts. e. a. g.)

Rättelser:

I sista Numern af denna tidning, står i en del exemplar 2:dra sidan, 20:de
raden nerifrån: Lydder, bör wara Lydd; sista sidan 19 raden öfwanifrån — till och
med wid slutet af scenen spelade äfwen som för råffligt, bör wara: äfwen som
wid slutet af scenen, spelade till och med förträffligt.

Nästa Onsdag utgiswes N:o 17.

Stockholm, tryckt hos Direktören och Kongl. Fält- och Boktryckaren Peter Gohm.

N:o 17.

Journal

för

Litteraturen och Theateren.

Onsdagen den 23 Augusti 1809.

Verser, sagda till General-Löjtnanten m. m. Herr Grefwe J. A. Cronstedt, wid en Fête, gifwen af Des närmaste Anhöriga, d. 17 dennes, årsdagen af Bataljen wid Mlawo, der han swårt bleferades, och tillika hans äldsta Dotters födelsedag.

Swad känslor på en dag, som året återhwalfwär,
Swad stilda känslors mängd, som dagen åt oss ger,
Af en förfluten tid, för hwilken minnet skälfwer,
Och af en wäntad tid, åt hwilken hoppet ler!

För Fosterlandets wärn att segra eller falla,
Wid äran och Dig sjelf Du, främst i hären, swor.
Du föll — och Hjeltens fall bebådade oss alla
Förlust af Wän och Far och Make eller Bror.

Men, när ett mordiskt bly din sida genombäror
Och knekten modfäld står, som saknar ditt befäl, —
Det war de spådas bön, det war en Makas tårar
Och Wänners trogna suck, som återhöll din själ.

Hon återkom ännu att, i en plågad hydda,
Begydda, till wår tröst, ännu ett lefnadslopp,
Som ömt ledsagades, ur faror redan flydda,
Mot nya farors hot, — af fruktan och af hopp.

Men, faran är förbi och farhågan förswunnen.
Wit in på nöjers ban ifrån triumfens stig,
Och, aldrig wärande och aldrig öfwerwunnen,
Af kärleken i dag låt öfwerwinna Dig!

I denna glada krets Du ser den trogna Maka,
Som skänkte Dig i dag sin första Umhetöspant;
Barn, Wänner, Afslingar, som dina händer skaka,
Och Himmel och Natur wid Dig för ewigt bandh.

Nej, aldrig skomen mer skall Dig ifrån oss födra:
För troget och för tått Du sluts till våra bröst.
Nej, aldrig skall Du mer Bellonas härskri höra:
Det öfverröstas skall af våra böners röst.

Lägg, Hjelte! bort din hjälm. För nåjets blomsterkransar,
För hjertats mirt i dag en dyrköpt lager, glöm.
Mint våra lekars ro, tag del i våra dansar!
Minutens fröjd är mer än tidehvarfs beröm.

Den husda tidens hand, som läker hvarje sweda,
Skall, på en mulen dag, ge Dig en stilla qväll,
Och Dygden Dig en lön, en rättwis lön, bereda
Uti din Konungs nåd, ditt hjerta och ditt tjäll.

Öfver Rysslands förhållanden till Frankrike och orsaken till Fredsbrottet dem emellan, 1805. (Författning och slut från N:o 16).

Litafå llet kunde det å andra sidan wara något twifwel underkastadt att ju, sålänge Turkiet's närwarande swaghet och kraftlöshet fortfor och den beklaganiswårde Sultan icke tillåt sig något steg, som ej Ryssa Ambasadören förut gillat, detta rike wäl å nu någon tid bortåt skulle få framsläpa sin prefära existens; men också, att det minsta försök att undandraga sig detta högst beswärtliga förmynderskap ofelbart skulle föranleda till ett fiendtligt anfall af Ryssland.

Rysslands och Frankrikes wigtigaste Stats-Intressen äro således i uppenbar strid med hwarandra, och försätta dessa begge måktiga Stater i en fiendtlig ställning till hwarandra. Det war derföre naturligt och öfwerensstämmande med en wäl beräknad stats-klofhets grunder, att Ryssland, så snart det emellan England och Frankrike utbrustna kriget tog en allwarfsam wändning och förbyttes till ett hårdnackadt Rationalkrig, med begge händer skulle omfatta detta tillfälle, för att krossa Frankrikes Makt och såmedelst göra des tillkommande planer ofskadliga. Men då det, i ansesende till sin stora ofskägenhet, ensamt och utan allierade ingenting betydligt kunde företaga emot Frankrike, så måste det naturligtwis använda alla sin Diplomatiks konstgrepp för att tillwägabringa en ny Koalition emot Frankrike, och wäl möjligt, sätta hela fasta landet åter i läga. Om Pressen, detta i hela Europas tanka womfullstöttiga Bålwerk för det Nordwästliga Ryssland, icke med så oblysklig som förbrändanswård hastighet ramlat, — hwilket wäl ingen menligk Politik kunde förutse) om icke franska härarna derigenom blifwit i stånd att föra kriget ända till gränserna af Ryssland och nästan ända till hjertat deraf, — hwad wägade wäl Ryssland wid detta för de andra Makterna så höga spel? Icke det ringaste. Iwertim: Utgången deraf måtte blifwa hwilken som helst (af alla dem, som då möjligt kunde förutses); des winst war intet ögonblick twifwelaktig. Ty, segra de koaliserade Makterna, så winnes ändamålet; Frankrike tränges tillbaka inom sina förra gränser, des makt krossas och, genom en lång följd af utmattande krig, sättes det ur stånd att vidare bekyrra sig om hwad som föregår i Constantinopel eller Ispahan. Det genom åtskilliga, om också lyckliga, sättnäg ännu mer förswagade Österrike kan då så mycket mindre wäcka någon farhåga, som de öfriga Europeiska staternas Geografiska belägenhet och förhållanden icke

tillåta besamma att sätta sig emot Ryssländs affigter. Tro åter de Koalitionerade olyckliga, gifwa några sättogs icke det resultat man önskat: wästan: Ryssa härarna draga sig då tillbaka inom sina egna gränser, der de, liksom blodmasken inom sitt skal, icke mera kunna ätkommas. England har för öfrigt bestridt krigsomkostnaderna och den lidna folkförlusten kan ej särdeles betyda för ett land, som har ganska få fabriker och manufakturver och öfwer 42 millioner menniskor. Ryssland går således — (alltid förutfatt, att Preussens olycka ej inträffat) oförswagadt och oskadadt ur striden och har tillika deraf förordat den betydliga vinst, att några af dess måttigaste och farligaste grannar blifwit fullkomligen utmattade; att selswa Frankrike — ty äfwen Seegrar kunna ofta gifwa en stat djupa och blöddande sår — förswagadt genom så många, af så stora uppoffringar åtföljda, om och lyckliga krig, blifwit för besamma mindre farligt än det nödwändigast måst blifwa, om man lemnat det i ro på fasta landet.

Så lätt man nu kunde förutse det parti Ryssland skulle wälja, så mycket det än öfwerensstämde med dess egna förhållanden och planer, att sätta sig i spetsen för en Koalition mot Frankrike, lika så swårt och man kan wäl säga, lika så orimligt måste det, just i anseende till dessa planer, förefalla en sund statslöshet, att någon enda makt skulle kunna biträda en sådan koalition. Det war wäl lätt att begripa, det Frankrikes stora tillwärt måst wäcka de öfriga Staternas afund, och tillika deras hemliga önskan att återföra besamma inom sina gamla gränser, men det war emot all, äfwen någorunda förnustig, sannolikhet, att man kunde guse det ögonblick man walde för gynnande i afseende på det föresatta ändamålets winnande, och att någon stat skulle kunna förena sig med Ryssland. Om något war att befara af Frankrikes öfwermakt, hotades då icke Europa lika mycket af Ryssländs? Och, sedan Europas politiska jemwigt en gång war sörd och twänne jättelika stater bildat sig, som hotade att underkufwa hela fasta landet af Europa, måste man då icke inse, att icke det minsta kunde befaras af twenne sådana staters förbindelse, hwilken, i anseende till deras förhållanden, icke kunde wara annat än en chimär, men wäl, att hela kontinentens fall och undergång skulle blifwa en nödwändig följd, om dessa begge kolosjer stötte emot hwarandra. Hwilket besynnerlig Politik således, att af alla krafter understöddja den ena lika mäktiga staten, för att med den fullkomligen krossa den andra och enda, som ännu kunde hålla den förra inom Frankorna, samt derigenom desto lättare göra Europa till dess rof? Måste icke hwarje aldrig så litet tänkande Statsman anse som en lycka, att, sedan i Norden ett så sentkanswärdt och Europas selsfändighet redan så ofta hotande rike uppstått, nu äfwen i söder ett dylikt bildat sig? Ty blott härigenom förswann all fara Utan denna oflöka koalition, skulle således Europas öfriga stater, förenade i ett skönt, harmoniskt verkande förbund, föreskrifwit af deras heligaste intressen, nu kunnat hålla jemwigten imellan begge dessa kolosjer och derigenom för alltid försäkra Europas selsfändighet.

Lärda Nyheter.

Franska National Institutet har förlängt till d. 1. Oktober År 1810 tiden för beswarande af följande Astronomiska Prisfråga, sedan intet Svar derpå inkomit förre terminen inkommit, neml. Teorien af Planeten Pallas's perturbationer, eller i allmänhet teorien af de planeter, hwilkas excentricitet och inclination äro betydligare, än at deras perturbationer (oordentligheten i deras rörelser) kunna, genom de kända metoderna, med tillräcklig noggrannhet uträknas. Priset är för dubbladt, eller en Medalj af 6000 Fransks wärde (1000 Riksd. Banko).

Samma Institut har framställt en Fråga i Natural-Historien, att besvaras inom samma tid, mot en belöning af 3000 Franks, så lydande: Att undersöka, huruvida de Djur af Blötmaskarnas Klas, hwilka äro kända under namn af Aste-rias, Echinus och Holothuria hafwa någon Cirkulation (omlopp af vätskor) och om så är, huru den förrättas och genom hwilka Organer? Wilkor för denna Afhand-ling äro: för öfrigt, att den bör grunda sig på Observationer anställda på lefwande Djur och innefatta äfwen andedrägtens Organer, ifall sådana finnas, äfwen som den stora Cirkulationens. Undersökningen behöfwer icke anställas med flera än en art af hwardera Släktet, men bör uppläsas med bifogade ritningar af de granskade delar.

Medicinska Societeten i Bordeaux har framställt följande Pris-Fråga att mot en belöning af 300 Franks besvaras inom den 30 Juni 1810; Swad werkan hafwa haft eller hafwa ännu de hypotetiska Systemerna i Medicinen på denna Wet-tenskaps framsteg, i afseende på des egentliga ändamål (sjukdomars botande). Swaren böra adresseras Postfritt till Sällskapets Sekreterare, Herr Caillan.

Medicinska Societeten i Marseille har å nyo framstätt i följande förändrade ter-mer, förra årets Prisfråga, om Apoplexiens (Slagets) art och behandling, sedan in- tet nöjagtigt Swar inom den förr uttatta tiden inkommit, neml. Att bestämma Apoplexiens (Slagets) lynne och beskaffenhet, beskrifwa des flera arter, wisa hwilka sjukdomar stå i hemlig förening med den, utstaka den behandling, som hwar-je art kräfwer, jemte Spödsmedel, hwarigenom fallenhet för denna sjukdom min- skas eller undanrödjes? Societeten fordrar af de tässande en undersökning 1:o hwad lefnadsfatt och hwilka födoämnen verka till beredande af denna sjukdom: 2:o hwilka förändringar af Atmosfer och årstider der till wess bidraga; 3:o hwilka belägenheter af orter och boningsplatser gynna des utbrott; 4:o hwilka orsaker för öfrigt, antin- gen fysiska eller moraliska, kunna anses hafwa någon del i åstadkommande af denna förfärliga sjukdom. Priset är 600 franks; och Societetens dom afkunnas i publika sammankomsten, som infaller wid slutet af år 1810. (ur Monitören).

Till salu finnes:

Af Trycket har utkommit och säljes hos Herrar Utter & Compie, Wiborg och Delén & Compie till 8 skilling Banco häftad och kuren: Sång till Kinska Arméns Era af P. A. Wallma E. Skrift som wunnit Stora Priset i Swenska Akademien, den 8 skil. Juli.

Af Trycket har utkommit och säljes i Wiborgs Bokhandel, äfwen på Direktör Sohms Boktryckeri, huset No: 7 wid Slottsbacken: Wördsamt Memorial, utpläst uti Höglofs. Ridderska- pet och Adels Pleno, den 9 Aug. 1809, wörande wisa inrotade misbruk wid Indelnings- Werket, Ruff: och Notehållaren till försång, jemte Förslag till deras häfwande, af Szwerske Lieutnanten och och Ridb. Friherre A. Funck. Kostar 16 s. Riksgäldsmynt häftadt.

Försköl till en Kritik öfwer Fr. Schiller, af L. Sammarthöfd, säljes i Herrar Wiborgs och Uppers & Compie Boklädar, till 16 skil. Banco.

Af Trycket har utkommit och säljes i Wiborgs Bokhandel, en Skrift under Titel: Utan Anspråk, innehållande ett fort Förslag, at så wäl i Juridiskt som Ekonomiskt afseende gagna Söderneslandet, till 6 skil. Banco.

Af Trycket har utkommit och säljes hos Herr Utter & Compie, Wiborg och Delén & Compie: Engelske Stats-Ministern Cannings Förklaring i Parlam. nte, i anledning af en der- sådes af Lord Petty gjord Motion rörande Sweriges Krigs-Systeme och den del Engel- ska Ministären deri ägt, 2 skilling.

Nästa Fredag utafwies No: 18.

Stoekholm, tryckt hos Direktören och Kongl. Hält. Boktryckaren Peter S o h m.

N:o 18.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Fredagen den 25 Augusti 1809.

Utaget om Embetsmäns Inkomster och deras Bewillningar till Staten.

Man har länge gjort den Anmärkning, att de personer som uppoffra sig helt och hållit för Statens tjenst, som derföre ej sällan måste försätta Wården om egna angelägenheter, och sina enskilda fördelar, med ett ord, Embetsmännen äro tilläfsventyrers sänst lottade i Statens förmåner, swårast tryckte af des bördor. Infränkte inom ett merendels högst ringa lön-belopp, utan möjlighet att den kunna öka om tiderna blefwe alldrig så swåra, (jag undantager dock här dem som njuta Indelta Löner, och wore det ej rättwist att alla Embetsmän hade sådana?) synes för de fleste som tråka den beswärliga Embetswägen intet annat på slutet blifwa öfrigt än brist och fattigdom. Ej sällan finna sig enskiltes Tjenare bättre lottade än Statens. De förre måste både födas, klädas och betalas: Staten betalar wäl sina, men så litet, att det föga räcker till föda och kläder. I sanning bör man undra att någon Ungling, som har att wälja ett yrke för sin framtid, wäljer Embetswägen, då alla andra löfwa honom en lättare och rikligare utkomst. Tilläfsventyrers är det endast en lycklig fåfånga som gjort, att icke Statens Wärf blifwit alldeles obestridda, eller fallit helt och hållit i odugliga eller egenmyttiga händer.

Under ett så oblidt öde skulle dock Embetsmannen, hwars hela bana är en beständig pröfning för tålamodet, willigt nog draga sitt tunga kors, och trösta sig, fastän Slaf, att wara det endast för Staten, om icke ännu ett öfvermått af lidande tillkomme, som öfswergår tålighetsens wanliga gräns. Det är ej nog att han slafwar för Staten, han måste äfwen skatta till den. Staten ger honom med ena handen en ringa årspenning för hans möda i des tjenst, och återtar med den andra en ej obetydlig procent deraf för sina behof. Det är endast på papperet han njuter den ringa Lön honom blifwit tillagd, deraf afdrages ändå, under den ena Artiklen så mycket, under en annan så mycket, och när dessa afdrags summor hopplås, så lärer mängen Embetsman finna, att han förlorar en god fjerdedel af sin påräknade knappa lifsbergning. Enskilte som antaga Tjenstehjon, måste för dem utbetala Krono-utskyllererne, utan att afdraga beloppet derföre på deras Löner. Helt annorlunda hushållar Staten med sina Tjenare.

Det gifwes derjemte återhanda sätt hwarpå dessa utskulder och kostnader för Embetsmän kunna betydligt ökas, utan att deras inkomster i minsta mån blifwa förbättrade. En Embetsman söker en högre Fullmakt, eller erhåller en sådan genom Öfwerhetens nåd; han får då till en början med dryga omkostnader utlösa den, och derefter sedan ärligen betala till Staten en drygare Bewillning. Ett sådant sätt att utmärka och belöna förtjenster, tyckes naturligen medföra den motsatta werkan att alldeles förqwäfwä dem. Det gamla ordspråket: Virtus laudatur et alget skall då i alla tider finna sin tillämpning. Man kunde säga, att om sådane utmärknings-sätt wore, hwad de borde wara, skulle de anses som en artig Taxa på den rika fåfångan och odugligheten.

Det tyckes ock werkeligen, som wid upprättandet af Cyflor och bestämmandet af Löner för dem, wåra kloka Förfäder nemligen, haft det stora föremål i sigte, att inga andra skulle tjena Staten än de som äga enskilt förmögenhet. Wisserligen kan sägas, som man tycker, med något skäl, att ingen annan kan wara intresserad för Statens wål, än den som äger någon del i des förmåner. Men männe icke åfwen på andra sidan kan anmärkas, att Wården om enskilda affärer är oftast hinderlig och skadlig för den om Statens? Om inga andra Embetsmän funnos än Possessionater och Näringsöfdkare, huru komme Embeten att förwaltas? Skulle ej det enskilda intresset oupphörligt råka i strid med det allmänna bästa? Och saknas wål exempel i denna wäg? Tilläggom försumnelsen af allmänna ärenderna, som öfelbart blefwe följden, då de enskilda, alltid mera intresserande, mera båtande skulle tillika skötas. Tilläggom ändteligen den ringa utsigten att finna sticcklige Embetsmän, då ingen från ungdomen gjort detta yrke till sitt egentliga, utan alla, derjemte öfwerlemnade åt andra omsorger, skulle handtera det som en blott bisak.

Om det således, som jag förmodar, lärer medgifwas, att Staten behöfwer färskilte Medborgare till allmänna ärendernes förwaltande, ensamt egnade åt detta yrke, så lärer man också inse både rättwisfan och nödwändigheten deraf, att de personer som dertill uppoffra sig, njuta en afspasad uppmuntran och belöning för sin möda. Det lärer icke kunna i fråga sättas, att Embetsmännens Löner och Inkomster, i jämsförelse till närwarande tids så mycket ökade dyrhet, äro alltför knappa och otillräckliga. En förhöjning af dem wore således ganska billig. Men då beträgligen i Stats Werkets närwarande swåra brist och oreda möjligheten dertill icke ännu för en längre tid sig wisar, hwad återstår för Staten att göra för dese nyttige, men alltför wanlottade Medlemmars bästa; icke att belöna deras möda hwartill hon saknar utwågar, men att blott wara rättwis så långt hon förmår? Utan twiswel att lindra, om ej alldeles borttaga, deras bördor; att befria dem från tryckande utskulder, som minska deras förut nog knappa tillgångar, eller att åtminstone förståna dem från de Artrickar deribland som, alldraminst grundade på billighet, kanste derjemte härkast trycka. Det blifwer således frågan, huru wida kunna och böra Embets- och Tjenstemän, alldeles befrias ifrån Krono-utskulders erläggande, i och för innehafwande Cyflor, eller förnånade Karaktärer: och, om derwid någon betänklighet skulle möta, hwad billig jemkning borde de winna i de afgifter som dem hitills warit påförda?

Den förra frågan wore tillåfwentys redan tillfyllest beswarad genom den anmärkning att det är Staten till hwars tjänst de uppoffra sig, som bör betala deras möda, men icke de Staten som drager nyttan deraf. När Staten bewisjar åt den eller den Embets- och Tjenstemannen en wis Löd, så inser jag icke någon billighet deruti, att han skall af samma Löd till Staten återbetala något mer eller mindre.

Sådant tyckes desutom wara alldeles under Statens wärdighet. Om och Lönen wore af det betydliga belopp, som sålän inträffar med Löner här i Riket, att kunna sättas i likhet med verklig förmögenhet, ware sig i Fastigheter eller Kapitaler, så lärer dock swärligen sjelfwa Principen att beskatta den kunna försvaras. Hvad som är en betalning eller belöning för gjorda Tjenster mot det allmänna, kan icke sättas i likhet med en inkomst som jag drager af en Egendom, eller Råntan af ett utsatt Kapital. Man skulle i sådant fall äga Eyslor, på sådant sätt som man rör om sin enskilda förmögenhet; man skulle efter behag kunna disponera och använda dem. — Det är wäl sant, att Staten wid Eyslors tilldelande kan anses berättigad sätta det wilkor, att af inkomsten wisa Procent till Stats-Kassan böra återfalla; men jag finner intet skäl hwarföre Staten det bör göra, jag tror mig finna många hwarföre den intet bör göra det. Om det i allmänhet måste finnas hårdt och obilligt att Embetsmän för sina Löner taxeras, hvad bör man då dömma om de afgifter som påläggas Embetsmän för blotta Karaktärer hwarföre de ingen inkomst njuta? Om de genom Öfwerhetens nåd winna en högre Fullmakt, blifwer icke i sådant affeende denna ynnest till sin påsöjd det samma som verklig onåd? Man kunde säga, att de i stället för belöning, måste plikta för sina Tjenst-meriter. — För att således i allmänhet dömma, tyckes wäl allt skäl wara att Embets- och Tjenstemän blifwe i och för deras Löner, Eyslor och Karaktärer, för alla afgifter alldeles befriade.

Men om deremot skulle inwändas att Statens behof och ådragna flusder, nödwändigt kräwa en ökad Bewillning, och att denna Bewillnings utgående till dess fulla belopp, icke med säkerhet kan påräknas, med mindre icke äfwen Embetsmannas-Klassen dertill i mer eller mindre mån bidrager, så skulle i sådant fall en tvingande nödwändighet auktorisera, hvad med en sträng rättwisa icke synes inståmma. Det blifwe då i repartitions-sättet som den möstligaste billighet och jemfning borde sökas, på det bördan endast måtte läggas der den minst skulle trycka. Det borde äminstone, som mig synes, derwid tagas till grund, att de Embets- och Tjenstemän hwilkas inkomster icke förflå till en nödwändig utkomst, efter närwarande tidens pris, icke borde med några afgifter betungas. Löner af 1, 2, å 300 Riksdaler äro verkeligen att räknas af sådant slag. Jag tror att ingen med mindre än 400 Rikdalers Lön, borde något betala, och i alla fall, en ganska ringa afgift. Denna afgift kunde progressiwt ökas för hwart 100:de tal deröfwer, men dock till ganska måttligt belopp. — Jag tror i alla fall, att alla egentliga Karaktärs-afgifter, så för Löntagande som Lönlöse, borde alldeles affkaffas; med undantag af Karaktärer, gifna åt Personer af känd förmögenhet som icke böra till Embetsmannas-Klassen. Det wore, med ett ord, den Princip jag wille tillstyrka, att äfwen, så wid tillämpning äger rum, söka inom Embetsmannas-Klassen träffa endast verklig förmögenhet, som ej låter kunna dermid bedömmas efter annan grund än större Lön och inkomster: ty den sanning kan ej numera uddgå att allmänt erkännas och antagas att verklig förmögenhet af hvad natur och slag, som helst, måste blifwa den enda rätta måttstapen för all beskattning.

Desa anmärkningar låra af hwar owäldig Läsare finnas så grundade i sakens natur, att det allmänna omdömet i detta ämne föga torde medgifwa flera meningar. Jag wägar hoppas denna owäldighet äfwen hos de öfriga Medborgares Klaser, som säkert låra göra Embets-Klassen all rättwisa, och hwarken kunna finna den oförskent af de så knappa arwoden den för sin möda af Staten njuter, eller anse det med billighet instämmande att den genom dryga afdrag skall widsännas en tryckande förminskning i en påräknad, nog oberydlig inkomst.

Lärda Nyheter.

Kongl. Preussiska Vetenskaps- och Bitterhets-Akademien har framställt följande Prisfrågor, att besvaras inom den 1 Maj 1810, neml. i Matematiska Klasen: Uppgifter af en fullständig Teori om Sydrauliska Wäduren (Spiral-pumpen), med afseende på Wattnets adhesions-kraft. De Läsande kunna efter behag grunda sin uppgift antingen på redan kända egenskaper, eller ock på sådana, som de hessive utrönt, likväl med wiffkor, att Resultatet af Kalkulerna alltid må insämna med erfarenheten. I Bitterhets-Klasen: En historisk och kritisk underrättelse om Amfytionernes Råd, hwaruti wisas, med större noggrannhet och fullständighet än hittills skett, denna Inrättnings ändamål, widdens af dess makt, göromål och medel, till hwad grad den werkat på Greklands politiska ställning, med beständigt hänseende på de särkilta tidskiftena af dess uppkomst, dess högsta wärde och dess fall, hwilka icke böra förblandas. Läsingsfrifterna böra insändas postfritt till Akademien beständige Sekreterare, och komma att quarblifwa i Akademien Arkiw. Priset för hwardera af Frågorna är en Gulmedalj om 50 Dukaters wigt, eller ock dess wärde i penningar, efter Författarens wäl.

(Utur Monitören.)

Till salu finnes:

Af Trycket har utkommit och sålles hos Herrar Utter & Comp. Wiborg och Delén & Comp. Septuaginta Latini eller: Försök att genom Giuttie Reglor lära Latin; af C. Rabe, 1 N:ler. — Sentenser o: d Räknebot af densamme, 24 Nill. — Utdrag af Konung Gustaf III:s yttrande om Tryckfriheten, 6 Nill. Nils-gälds. — Gutschuths Lekar för Barn, 3:ne Samlingar, med Kopparstick, 1 Nillsdaler. — Försök till en Kritik öfwer Sr. Schiller, af L. Sammarfeld, 24 Nilling.

Af Trycket har utkommit och sålles hos Herrar Utter & Comp. Wiborg och Delén & Comp. till 8 Nilling Banco häftad och sturen: Sång till finska Arméns Åra af P. W. Wallmark, Skrift som wunnit Stora Priset i Swenska Akademien, den 8 Nill. Just.

Af Trycket har utkommit och sålles i Wiborgs Bokhandel, äfwen som på Direktör Sohns Boktryckeri, huset N:o 7 wid Slottsbacken: Wödsjant Memorial, uppläst uti Höglofs. Ridderskapet och Adels Wäno, den 9 Aug. 1809, öfwrande wisa inrotade misbråk wid Indelnings-Werket, Rust- och Noteshållaren till försång, samt Föreslag till deras häfswande, af Öfwerste-Lieutnanten och Nidd. Friherre N. Junck. Kostar 16 s Nills-gäldsmynt häftadt.

Af Trycket har utkommit och sålles i Wiborgs Bokhandel, en Skrift under Titel: Utan Anspråk, innehållande ett kort Föreslag, att så wäl i Juridiskt som Ekonomiskt afseende gagna Häderne-landet, till 6 Nill. Banco.

Af Trycket har utkommit och sålles hos Herr Utter & Comp. Wiborg och Delén & Comp. Engelste Stats-Ministerns Canning's Föreläsning i Parlamente, i anledning af en deri skädes af Lord Petty gjord Motion rörande Sweriges Krigs-Systeme och den del Engelska Ministären deri ägt, 2 Nilling.

Af Trycket har utkommit och sålles hos Herrar Utter & Comp. och Wiborg, äfwen som på Boktryckeriet wid Slottsbacken, till 12 Nill. häftad: Utdrag ur Englands Historia, om den i detta Land timade Regements-förändring, år 1688. — Dersammalädes sålles äfwen: Sörnermanns Resa i det inre af Africa, öfwer, af S. Bennet, häft. 36 Nill. Nills-gäldsmynt.

Nästa Måndag utgives N:o 19.

Stockholm, tryckt hos Direktören och Kongl. Fält-Boktryckaren Peter Sohm.

N:o 19.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Måndagen den 28 Augusti 1809.

Wisa.

Må wära Lärde, med inbrudes strider,
tropa åt werlden hur galen den är ;
Alla de wise från aflågsna tider
skratta och winka och hwissa så här :
Fåfångt mot dårskapens wälde att skratta ;
Klohetens barn, hören opp att predika
och låten Narren bli narr om han will.

Tanten, som sextie wintrar fördrifwit,
ifrar mot Flickan, som joltrar och ler ;
Klagar hur flyktigt wårt tidewarf blifwit,
förjer de seder som äro ej mer.

Fåfångt mot dårskapens wälde att skratta,
Wishetens Dotter! hör opp att predika
och låt den unga få le då hon kan.

Gubben, med anfall af gickt och podager,
yrkar på måttlighet bäst han förmår,
Forntidens dygder till estersyn tager,
Samtidens undergång hotar och spår.
Fåfångt mot dårskapens wälde att skratta,
Wishetens Son! O hör opp att predika :
ofta war förr icke bättre än nu.

Wänner! wid glasen, som winka förtroligt,
skulle wi tänka på dårarne? Nej,
njutom de flyende timmarne roligt :
Werlden kan tadlas men bättrar sig ej.
Fåfångt det wore att larma och skratta ;
Klohetens Barn! hören opp att predika,
och låten Narren bli narr om han will.

Jemförelse imellan Ungdomens och Alderdomens sällhet.

Det är icke för att afgöra företrädet, men för att utwisa beskaffenheten och slagen af olika åldrars sällhet, som en jemförelse dem emellan kan finna rum. Wäljom till föremål för denna jemförelse de lifwets tillstånd, genom hwilkas skillnad från hwarandra, den mest märkbara olifhet uppkommer: Ungdomen och Alderdomen. Hwarutt bestå Ungdomens njutningar? Jag tror mig kunna swara: mera uti inbildningen än i verkligheten. Känslorna, begären, passionerna, tanken, alle har tagit intryck af inbildningen. Wisar sig något föremål så är det framstäldt af bildnings gästwan; njutes det, så äger denna njutning af inbildningen sitt förnämsta behag. Det synes som nöjet, äfwen under selswa njutningen, ännu efterjagades af den alltid förut swäfwande bildningen. Upphörligt fästade på framtidens diktade förhoppningar, drages sinnet från det närwarande, och likasom flyttadt ur verklighetens werld, lefwer i en selskapad tanke-rymd, frigjordt ur tidens och omständigheternas twång. Lifwet framställer sig som ett omätligt fält, bland hvars oändligt afwerlande utfigter och föremål, bildningen med lika frihet som hon skapat, utwäljer dem, wid hwilka hon med mesta behag fästet sig. Allt i denna skapelse är hennes eget werk; föremål, personer, händelser: allt röres och omwexlas i den ordning och efter den plan hon sjelf utskafat. Af bildningen födes hoppet, och det är Ungdomens lifligaste njutning. Man kunde kalla det, en mera eldig än estertänksam wån, som alltid lofwar, sällan uppfyller löftet; som oftast bedrager, men upphörligt påkallas; och i hvars diktade sällheter sinnet ännu söker en tillflykt i de mest verkliga qual. Det försköbnar utfigterna af lifwet, leker med plågorna, aflägsnar alla smärtande föremål, och skapar ännu himlar för den tusande bildningen då afgrundar öppna sig för våra fötter. Hwad är då Ungdomens lif? Ett lif i hoppet och inbildningen: hennes sällhet? En njutning, ej af hwad hon verkligt ägt eller äger, men af hwad hon föreställer sig mest lyckligt och behagligt. Beträktom nu Alderdomen. Hwad äro hennes njutningar? Ostridigt mera verkliga. Inbildningens tid är förswunnen: föremålen framställa sig som de äro, och det stadgade sinnet förskuter hwarje tanke hänförd utom verklighetens gräns. Det låter sig ej förledas af intagande willor; det söker mindre lifliga men verkligare njutningar. Möjd med den inskränka krets der han lefwer, finner den äldre nog deruti för sina krafter och begär, och äger ej behof att tillskapa en werld för tanken, då han ej bör hafwa något mer att önska i den verkliga. Lifwet framställer sig lika som en dröm, hvars äfylliga bilder tillfälligtwis återkomma för tanken, men af hwilka de obehagliga icke mer äga makt att förfära, eller de nöjsamma att förwilla sinnet. Ur Hoppet Ungdomens, så är Minnet Alderdomens hypersta njutning. Man kunde lifna det wid en gammal bekant, som gerna påminner oss förlutna händelser, och hvars berättelser wi med ett verkligare nöje afhöra, i den mån selswa sakerna förlorat i det starkare och alltför nära deltagande, som de fordom hos oss wäckte. Om de förswundna utskaterna af lifwet återkallas med mera lifnöjdhet, är äfwen tanken af det tillkommande mindre blandad med de proande föreställningar, som ärfölja Ungdomens förhoppningar. Hos de gamle är hoppet, då det insinner sig, ärföljdt af ett slags förtröstan som lugnar sinnet, och likasom öppnar för tanken en säker hamn mot owisshetens swallande wågar. Alderdomens lif är Minnets och Lugnets: des sällhet, en njutning af det verkliga och närwarande, utan inbildningens tillsatser, och hoppets selskapande utfigter. — Föreställom oss lifwet som en dag. Ungdomen är des morgon. Hon lifnar den leende morgonrodnan, skänrande i mångfärgad prackt wid kanten af horisonten, som bådär

den annalkande dagen, sprider lif i naturen, eldar hoppet och bildningen. Mamma-
 äldren är dess middag: siddande af ljus och värma har dagens blofs uppträde på så-
 flets höjd; naturen synes i sin fulla prakt, hon njuter nästan wannåttig sin lycka;
 då oförväntat ett stigande moln skymmer ljuset, en uppväjande Orkan förödder så-
 gringen. Alderdomen är astoneu af lifwet. Den nedgående Solen har för ett ögon-
 blick åter framträdt ur molnet, och sprider sina sista strålar kring den mörknande
 rynden, stormen har upphört, tyfnaden råder, och nattens dysira stor, som smånta-
 gom drages öfwer naturen, påminner att hwilans tid är kommen.

Smärre Skrifter, utkomna sedan denna Tidnings början. (Forts. från N:o 16).

Uno von Trassenberg, Berättelse af Friherre Doll. Strengnäs, 1809, 16 fl. B:ko.
 Man upptäcker genast att denna lilla Roman är ett Original-stycke, emedan
 det målar våra egna seder, och det blir så mycket mera angenämt för Recensenten
 att göra rättwisa åt Autorns förtjenst. Wisserligen finnes deruti några ställen som
 han önskat varit utelämnade (t. ex. hwad som läses ur Stockholms Posten och något
 annat dylikt); wisserligen finnes i det hela ingen sammanhängande plan. Men detta
 sista fel står ännu i Förf. makt att afhjelpa genom en fortsättning, och det första
 godtgöres af det werketigen Uttiffa salt hwarmed Berättelserna äro kryddade. De
 minst lyckliga ställen äro de som äro lånade ur andra Romauer: såsom Bedragaren
 hwilken ger sig ut för Maris Far; — deremot är Ordens Receptionen förträfflig,
 och målningen af det sätt hwarpå Unglingar insöckas i spel olyckligtwis allt för
 sann; man skulle nästan säga att Förf. på stället affskrifwit Konversationen. — Äfwen
 i Skildrandet af Iagndliga Scener röjes den listigaste Natur, och man finner lätt att
 Förf. äfwen skulle kunna gifwa wärdighet åt sin styl om hans ämne fordrade det. —
 Wi önska således att han må fortfara; men wi önska isynnerhet att han helst wille
 uppehålla sig wid vår tids herrskande dårskaper; hans pennas Skall, utan twiswel,
 blifwa för dem en fruktanswärd gifel.

(Fortsättning e. a. g.)

Till Allmänheten.

Så alla Herrar Post- & Förwaltare i Riket kunna nu Exemplar af denna Tidning
 requireras emot erläggande af i Riksdalen 24 Skillingar i Prenumerations-afgift och En
 Riksd. B:ko i Post-arkwode för Exemplaret af halfwa årgången, eller 76 Nummr. I Stock-
 holm emottages denna Prenumeration med 1 Riksd. 24 Skill. B:ko, i Herrar Witer & Compes Bokförlä-
 gars Den i Räder gillade Plan för denna Tidning är följande: 1) Då Utståndna Röheter
 nu mera icke, utan att göra Allmänhetens smär och häg för Retswens nöjen den sidska orättwisa
 kunna anses som ett nödwändigt wehifel för en egenteligen Literär Tidning, inkräpker man sig
 här endast till införande af "huswudialliga Statspapper", såsom "Proklamationer, Manifeste,
 Traktater" m. s. och ämwar äfwen, så wid rummet tillåter, en ådå i Månaden lemna "ett kort
 historisk-politiskt Sammandrag af den förflutna Månadens märkwärdigaste händelser", hwarjerom
 en lättare och redigare öfwerfigt af samtidens Historia skall winnas och de egenteligen politiska Tid-
 ningar blifwa af en redbarare nytta. 2) "Skald-synken" i alla ämnen, Originaler och öfwerfätt-
 ningar. 3) "Dramatisk" och allt hwad dermed äger gemenkap. 4) "Historieter" eller kortare
 Berättelser och Romauer. 5) Korta, populära "Åhandlingar i politiska, moraliska och wätra
 ämnen". Reflektioner och strödda Tankar i samma ämnen. 6) "Geografiska och Statistiska Under-
 rättelser". Bespinnerligheter hos särskilda Folkflag, deras sanner och plägseder m. m. Särskil-
 märkwärdigheter i särskilda Länder. Bespinnerligheter i den Organiska Naturen. 7) Korta "histo-
 riska Tankor öfwer wisa, wigtiga Epoker af Werlds-Historien"; och märkwärdiga Folkflags Bidrag

till Odens-Historien, i synnerhet den äldre; Handlingar till upplysningar i vår egen Historia; förut ej genom tryck meddelade eller mindre kända; Anekdoter ur äldre och nyare Historien om namnkunnige Statsmän, Hjeltar, Lärda och Konstnärer, äfwen som korta Beskrifningar öfwer sådana. 8) "Recensioner" af utkommande Swenska Skrifter, hwarvid man ämnar iakttaga en medelmåg emellan det allsfr wettenskapliga och yttliga Behandlingsättet; Skrifter af mindre betydhet anmälas endast med ett kort angifwande af deras värde; Underrättelser om Arbeten, som utomlands utkomma, hwilka antingen för sitt klassiska värde förtjena att kännas, eller också för det samband de äga med Fäderneslandets Historia, Geografi och Statistit, eller för den nytta wår Hushållning, Handel eller Naringar deraf kan tillfålla. 9) "Lärda Nyheter"; Lärda Nekrologi; Underrättelse om namnkunniga, lefwande Författare och Konstnärer, samt deras Arbeten; Om nya Upptäckter i Wetenskapen och Konster; Nyheter swån wåra inhemska Lärosäten; Underrättelser om Lärda Societeters och Konst-Akademiers utsatta Pris-ämnen och utdelade Belöningar, om Donationer och Inwäntningar till Litteraturens och Konsternas förmån, äfwen som i allmänhet om allt hwad som kan tjena till upplysning om Litteraturens och Konsternas tillstånd. 10) Sjå sådan af hwarje Nummer egnas, efter omkändigheterna, åt "Annonier i litterära ämnen". — Till en början utkomma tre Nummer hwarje wocka, af ett halft ark hwardera; neml. Mandagar, Onsdagar och Fredagar, beroende det för öfrigt af den bewägenhet hwarmed Allmänheten behagar underhördja Utgifwarnes företag, huru inart de kunna uppfylla sin önskan och sitt egentliga systemål, och i ett ordentligt "Dagblad" få förwandla sin Tidning. Som Uppslagan ej blir stor, sålles till en början inga särskilda Nummer, på det fullständiga switer för Prenumeranter i det längsta måtte blifwa att tillgå. Annonserne betalas efter samma beräkning som i de öfriga Tidningarne, och inga flera emottagas än de, som med säkerhet kunna i nästa dags Blad införas. De som behaga i något af ofwänsående ämnen hedra Tidningens nummer utkommit, som innehålla: "Sång; Recension af Swenska Stats-Författningens Historia, af Herr Silwerstolpe; Om allmänna minneswärdar; Proklamation till Roms och Kyro-Statens Inwånare, wid tillfälle af des införlifwande med Fransiska Riket; Fransiska Kupletter, till Hans Majestät Konungen, afjungna wid en Fête på Kongl. Slottet den 17 tilldne Juli; Historisk upplysning om Hans Furstliga Höghets Prins Christian August af Holstein-Sonderburg-Augustenburg, Sweriges utförade Thronföljares, Genealogi; Swenska Sång-Gudinnan till Herr Baron G. L. i anledning af ett af honom författadt Fransiskt Höm (vers); Recension af den wid tillfälle af ett Dwertisement på Kongl. Slottet den 17 Julii uppförda Prologen, af S. Eric. m. m. Herr Grefwe J. G. Orensjerna; Mitt Förlag; Recension af Herr Dokt. J. O. Wallins nyligen utgifna Psalmes; Den bekante Preussiske Majoren von Schills Karakteristik; Reserioner rörande förbättringen af wårt Rorkomående; Theater-kritik öfwer sista Representationen af Helmselt; Historisk öfwerfåg af de händelser, som föregått Kriget emellan Österrike och Frankrike; Inskriftion på en Colonne-Nostalre, wid Fêten på Kongl. Slottet, den 17 till. Juli (vers); Recension af De Wolmes Skrift öfwer Engelska Konstitution; Wänsaps-sång efter Rabbet; Sammandrag af Krigs-händelserna imellan Österrike och Frankrike, sedan Krigets början och till Stilleståndet, den 12 Juli; Wetenskaps-Akademins i Adpochhamn utsatta Pris-ämnen för innew. år. Fiskarn och Dessinen Gabel efter Pfeffel (vers). Jemförelse imellan Ungdomens och Alderdomens werksamhet. Herr Ebladnis nya musikalska Instrument. Nyssa Kejsarinnan Elisabeths Upmaning till Inwånarne i Finland att förklara sig för en egen Stat, 1742. Dramatit. Den Penhelige, Gabel (vers). Öfwer Rysslands förhållanden till Frankrike och Orsaker till Fredsbrottet dem emellan, 1805. Dramatit. Smärre Skrifter, utkomna sedan denna Tidnings början, med korta Omddömen deröfwer. Dramatit. Till Fru H. = g, swår på bindningen till en Fête, (vers). Berber, sagda till General-Löjtnanten, Herr Grefwe J. A. Cronstedt, wid en Fête, gifwen af des närmaste Anhöriga den 17 Augusti årsdagen af Baratsen wid Ulawa, der han swårt blefverades, och tillika hans äldsta Dotters Födelsedag. Franska National Institutets utsatta Pris-ämnen. Något om Embetsmäns Inkomster och deras Bewillningar till Staten, Kongl. Preussiska Wetenskaps och Witterhets-Akademins utsatta Pris-ämnen.

Nästa Onsdag utgifwes No 20.

Stockholm, tryckt hos Direktören och Kongl. Bokröckaren Peter Sohm.

N:o 20.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Onsdagen den 30 Augusti 1809.

Psalmen N:o 251, omarbetad.

I.

En syndig man, som såg uti syndens dwala,
Han hörde en röst af himmelen till sig tala:
Wak upp! Du skall ditt slöfode pund betala —
Bed Herren Gud din fattiga själ hugswala!

2.

Från ståndens ro, der du af begären jagas,
Till grafwens hem skall du innan fort ledsagas;
Ett bud är sagdt, som aldrig kan återtagas:
Att du skall dö — och sedan för domen dragas.

3.

Will du för gull, för ära och nöjen sika?
En hög och låg, den fattiga som den rika,
På dödens wink de måste ju alla wika,
På Domens Dag de warda ju alla lika?

4.

Då batar ej att mäktig och herrlig heta,
Att heta lärd och mera än mängden weta, —
Att efter winst kring länder och watten leta, —
Att pustande på fädernas mull arbeta.

5.

Då Herren Gud skall komma i makt och ära,
Att räkenkap af alla, för allt, begära,
Det batar ej att skrud eller trasor bära;
Ej hwad de sätt, det skola de alla skärg.

6.

Förlorade son! hwem skall din förhoppning tända,
När nådens tid är skriden en gång till ända?
Statt upp och säg: jag vill till min fader wända,
Jag vill i dag med änger till Herran lända.

7.

Då skall Han ej en båslande rörfaf bräcka,
Då skall Han ej en rökande weka släcka!
Sin starkhets arm skall Han åt den swaga räcka
Och med sin stöld sitt wärnlösa barn betäcka.

8.

Barmhertige Gud! så låt af ditt ljus en strimma
Bebåda oss förlofningens morgontimma!
Låt oss, som bo i mörker och obbens dimma,
I dag din nåd, din ewiga nåd förnimma!

9.

O måtte wi då wårt wäsende så ransaka,
Så älska Dig, och på våra hjertan waka,
Att aldrig mer wi falla i synd tillbaka
Och, för des lust, wår ewiga ro försaka!

Recension.

Natur-Historie.

Flora Virgiliana, eller Försök att utreda de Växter, som anföras uti P. Virgillii Maronis Eclogæ, Georgica och Æneides, jemte Bihang om Romarnes Mat.wäxter, af Anders Jahan Retzius. Lund 1809, hos Prof. Lundblad. 13 ark 8:00, 16 skilling.

Om man med skäl klagar öfwer bristen på fullständig och noggrann kännedom om de hos äldre Författare förekommande Natur-afstier, måste man säkert med erkänsla möta bemödanen att afhjelpa denna brist. Icke nog att Plinii, Teofrasti's och Dioscoridis skrifter till större delen ännu äro tillslutna böcker; äfwen hos en del af de öfrige mera allmänt kända Författarne är man på de ställen der wepters namn förekomma, owis om deras riktiga betydelse, och således äfwen om den egentliga meningen. Bland dessa Författare känner man snarast dessa swårigheter wid läsningen af Virgilius, Romis ädlaste, renaste och mest berömda Skald. Föränledd dels af sitt ämne, dels af den honom egna förtrolighet med naturen, i hvars stötte han blifwit uppfödd, hemtar han ofta ifrån den sina bilder. — Flora Virgiliana skall således med nöje emottagas, icke blott af hwarje naturkännare, utan äfwen af hwarje wän utaf den sköna litteraturen, för hwilken, i brist af Botanisk kunskap, många sköna uttryck, många träffande bilder och ädla tankar skola gå förlorade.

Men ett arbetes värde bör bestämmas ej blott af den nytta man deraf kan hemta, eller den upplysning det sprider, utan äfwen af de swårigheter des företagande och utförande mött. Då Författarens namn är en tillräcklig borgen för det

förra, äro hans föregångares okunnighet eller wärdslöshet det fullkomligt för det senare. Naturligtwis är det icke lätt för den, som sett naturen lefwande blott i de Nordligare delarne af Europa, att med säkerhet bestämma de natur-afser, som pryda den Sydligare. Denna swårighet hade kunnat warit afhjulen genom en Flora Italica, men äfwen en sådan äga wi icke. Dertill kommer, att de egenheter, på hwilka Skalden fäst sin uppmärksamhet, icke just alltid gifwa någon anledning, att med säkerhet finna föremålen, hos hwilka han såg dem. Detta skall således bestämmas genom samtida Författare, som närmare beskrifwit växterne, och sådana har ej Rom att framwisa, om man undantager Plinius. Den som känner i hwad kraftigt tillstånd, natur-historien war innan någon klassifikation för densamma användes, och innan dess eget språk danades, lär förmodligen finna, att icke mycket äfwen ifrån denna källa är att hemta. Så många swårigheter sammanlagda med sålshytbeten af Botaniska kunskaper hos de äldre Författarnes kommentarer göra det förklarligt, hwarföre man ännu nästan alldeles intet, eller åtminstone med söga framgång bearbetat denna del af Litteraturen, och gifwa en ny styrka åt den erkänsta, med hwilken wi böra emottaga Flora Virgiliana.

Efter ett kort Företal, innehållande anledningen till arbetet, uppräknas alla af Virgilius nämnda växter i alfabetisk ordning, såsom det tjenligaste, att efter behag få förklaringen öfwer den växt hwarom man är owis. Wid hwar växt, granskas de förklaringar man förut gifwit öfwer den, och, i fall de befinnas falska, gifwes den en ny och riktigare bestämmelse, samt slutligen nämnas och förklaras de ställen, der denna växt hos Virgilius förekommer. — Detta sätt att behandla ämnet, gör arbetet icke blott till en bok för Wetenskaps-älskare och Litteratörer, utan äfwen till en nyttig Skolbok.

Att ingå i några detaljerade anmärkingar angående hvarwa arbetet, och de särskilda deri förekommande förklaringar, anser Rec. så mycket mera öfwerflödigt, som dess arbetets förrjensk förbinder det, dels ock det inkränkta rummet.

Det tillagda Bihaget om Romarnes matväxter är intressant i flera afseenden, och i synnerhet såsom gifwande begrepp om deras luxe och en del af deras ekonomi.

Lärda Nyheter. (Ur Monitören.)

Académie du Gard (i Nîmes) hade redan 1807 uppgifwit till Lästings-ämne ett Episkt Skaldestycke öfwer Henrik IV:s död. Lästings-tiden blef sedan förlängd till November 1808, då M. Victorin Fabre erhöll stora Priset och M. Mollevault de Nancy accessit.

Till Lästings-ämne för 1809 har Akademien utsett Historisk och Kretisk Mémoire öfwer Saracenernas wislelse i de sydliga delarne af Frankrike och öfwer de spår som der finnas efter dem.

För 1810 har Akademien uppgifwit till Lästing: Ur minne öfwer M. de Servan, Akademiens Ledamot, Priset är en Guld Medalj af 300 Frankes värde.

En Celtisk Akademi har blifwit stiftad i Paris, hwars ändamål är att samla upplysningar i de ämnen som röra Celtiska, Galliska och Franka Antiquiteterna. Den utgifwer hwar Månad ett Häfte af sina Memoirer under Titel af Memoires de l'Académie Celtique, ou Recherches sur les Antiquités celtiques, gauloises et francaises. Hwart Häfte utgör omkring 160 sid. i 8:vo och är prydt med gravurer. Hwilet om året utgör 4 Vol. af 550 sid. hwardera, och slutas med ett sak-register.

Subskriptions-priset på 12 Häftan är i Paris 25 Fransks; postfritt lemnas det på hwad plats som helst, inom Franska gränser, för 32 Frank.

Det är att förmoda att detta arbete skall gifwa många upplysningar äfwen i våra Nordiska Antiquiteter.

Ofantlig Setma.

Enfaltig Engellska Tidningarna fanns i London 1807 en wid namn Lambert, som wågade sju centner, war 71 tum hög, omkring lifwet 9 fot och 4 tum tjock, samt omkring smalbenet tre fot och en tum — allt Engellskt mått. Som hans ofantliga setma wid en resa till en af Englands Province-städer, samtade omkring honom en mängd nysskna, besldt han, på riktigt Engellsk wis, att af sin mage draga ett bättre parti än han hittills gjort, och att ärmingsstone låta den self bidraga till sitt underhåll, som Läsaren torde finna billigt. Hårmsen att ej förr ha fallit på det rådet att wisa den för pengar, då han redan kunnat profitera ansenligt, öfwertygades han ärmingsstone af denna händelse, att den wäl skulle löna en landtransport till London, och fick ändteligen med mycken möda och emot tredubbel försön plats för den i nästa dit afgående postwagn. Det är att förmoda, att han på Loyds Caffehus deponerat den, att han der råkat flera spekulanter, haft flera fördelaktiga andud att hyra ut den på dag, wicka eller månad, gifwit anledning till flera betydliga wad, och slutligen, som en försigtig Engellsman, tagit Assurance på sin wara, om hwar's stora wårde han nu, waktadt all sin blygsamhet, så påtagligen öfwertygades. Annonsern förmåler endast, att han bodde på den och den gatan, i det och det huset, war så och så tjock der, så och så tjock der, o. s. w., att alla dessa groteska lemningar kunde betraktas, mätas och astecknas för 3 Skilling Sterling — eller ungefär desamma hwar'söre Elefanten här wisades — samt att han wågade råkna på den upplysta Londoniska Publikens och alla Kännares ymness; och man ser af Engellska Tidningarna, att han i högre grad skordat den än någon Björn och någon Elefant före hans tid. Hwad som lär wara säkert är, att han nu retirerat sig tillbaka till sitt förra hemwist, med en pung fullkomlig pendant till hans mage, och att han, om den för-ra än framdeles skulle astaga, i den senare ändå skall åga en säker borgen för sitt bestånd, en egendom mera ränderande än något Kronobränneri, någon Diskont, Actie och något hus i Stockholm — det Bergstrahlska icke ens undantaget.

Till salu finnes:

Åftrycket har utkommit och säljes i Wiborgs Bokhandel, äfwen som på Direktör Sohns Boktryckeri, huset N:o 7 wid Slotsbacken: Wördsamt Memorial, uppläst uti Hög. Ridderkapet och Adels Plenö, d. 9 Aug. 1809, rörande wisa inrotade missbruk wid Indelnings-Verket, Huss- och Kottehållaren till försång, jemte Förslag till deras häfwande, af Öfwerste-Lieutenanten Altd. och Friherre H. Sundt. Kostar 16 s. Riksgäldsmynt häftadt.

Nästa Fredag utgives N:o 21.

Stockholm, tryckt hos Direktören och Kongl. Fält-Boktryckaren Peter Söhm.

N:o 21.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Fre dagen den 1 September 1809.

Till en wacker Flicka, jemte afskriften af ett Poëm, som hon begärt af
Sörfattaren.

Poeten ej nekar hwad Gracen begär:
Hwad wore han henne förutan?
Det är ju af henne allena han lär
att stånna den klingande lutan?

När han i en jungfrubur, Färlig och glad,
Bland bägar och Zitrör sig smyger,
Han är Chrysaliden på blommornas blad,
Som sedan mot rynderna flyger.

Men swäfwar han högt öfwer himlar och jord,
Och följes och hejdas af ingen:
Men, hwiska de Sköna ett allmaktens ord,
Så hwilar han genast på wingen;

Och kommer tillbaka så listig och warm,
Att frysa bland Zitrör och bägar,
Och sweda sin winge ibland på en barm,
Ibland på ett öga som lågar.

Då fatta de kunnna Behagen sin wån
Med händer som smeka och hela,
Och fröjdas när Sommarens fågel tgen
Begyinner att quicka och spela.

Han spelar och sjunger En Hjertars beröm,
In hjertats och omhetens lagar,
Och hoppets förtjusning och sällhetens dröm,
Och ungdomens flyktiga dagar.

Om lyckan och äran ej söka hans lund,
Skall han deras saknad ej röna,
Ty hufvare län är en myfsande mun,
En leende blick af de Sköna.

Disticher, efter S. Schiller.

Två värde och yttre anseende.

"Blott till hjertat ser Gud". — Men som blott Gud ser till hjertat
Laga att också wi se något dragligt hos dig.

Wän och Fiende.

Köfbar är mig en Wän, men ock en fiende gagnar;
Wisar en Wän hwad jag kan, fienden lär hwad jag bör.

Godhet och Storhet.

Blott två bygder det ges. O wore de alltid förenta,
Alltid den gode stor, alltid den store god.

Barndomen *)

Barndom! Hvilket förtjusande ord att uttala! Hwaraf kommer det att denna ålder så ofta väcker vår afund, och hwad böra wi döma om den saknad med hwilken wi erinra oss den, om icke att den varit våra nöjens ålder?

Gäfwän att behaga och intressera hwar och en tillhör endast barndomen, och utgör en af dess mest intagande rättigheter. Ehuru barnet icke kan göra sig reda för den tillgifwenhet det väcker, och ehuru det njuter den utan att tänka derpå, måste man icke dess mindre räkna den ibland de förmåner det äger, emedan wi jemföra denna ålder med de åldrar som följa den, och dessa senare winna icke på långt när en allmän tillgifwenhet.

Om wi forska efter orsakerna härtill, skola wi finna äfkilliga, och först deribland att barnet är utan högmot och pretentioner. Han, som bibehåller allt i en ewig jemwigt, har stadgat att andras bifall och wätwilja skulle wara i omwändt förhållande mot den beundran wi hysa för oss sjelfwa; Han har welat med rättwisa, att den som alltid sjelf ägde ett högt begrepp om sitt värde, icke skulle finna samma öfvertygelse

*) Af Herr Azais, i des Afhandling Des compensations dans les destinées humaines, nyligen utkommen i Paris.

hos andra, äfwen då han förtjente det genom sina egenfäpner eller sina fördelar; Han har deremot gifwit oss en böjelse att älska den, som glömmet sig sjelf och fördrar ingenting. Barnet är i denna belägenhet; och denna lyckliga egenfäp bidrager så mycket att göra barndomen älskwärd i våra ögon, att wi satta samma slags tillgifwenhet och wälwilja för alla dem som hafwa ett barns enfald och upriktighet.

Barndomen behagar genom sin täckhet och sin swaghet. Ännu mer, den har i våra ögon en omärkt tjuskraft, som uppkommer af kärleken till oss sjelfwa, sympatiens och lifhetens tjuskraft. Det är en bild af hwad wi äro i våra motgångar, i war afundsjuka, våra misnöjen, våra fel. Alla våra sinnen rödras på ett angenämt sätt af detta älskwärda föremål. Lydet af dess röst är böjligt, lent och melodiskt; dess rörelser äro ofonflade; sjelfwa dess tårar hafwa ett rörande behag; och om det glada barnet har något i sitt ansigte som uppliswar, gläder och tröstar, har det lidande barnet något som intager och beweker.

Men denna så spåda och så älskwärda ålder är den alltid den lyckligaste, äfwen för det barn hvars föräldrar sucka i armod? Stundom, och allt för ofta hafwa föräldrarne ingen annan ordfak till sitt misnöje än sitt behof och den känsla af eländet som ouphörligt förnyar sig; och då måste barnet, waktadt sin ofskuld, ofta lida deraf, emedan dess tillwarelse, som det icke kunnat neka att emottaga, förorsakar det gemensamma lidandet, eller åtminstone fördöler det. Det är allt för sannt, att en mängd af bekymmer och ledsamheter åstadkomma wisa sinnesförfattningar, hwari det är en lindring att få bannas och att wara obillig. Ehuru oförnuftigt och barbariskt det må wara, att på dessa swaga oftydliga fasta tyngden af sina bekymmer och sitt lidande, är det icke dess mindre sannt, att det fordras själsstyrka, dygd, och wanan af ett mildt och upplyst förstånd, för att under ledsamheterna icke wisa sitt misnöje emot annat än de werkliga ordfakerna dertill, för att icke förargas på allt och i synnerhet på det, som, af rådbhåga och swaghet, icke wägar annat än lida, och icke kan göra motstånd. Om man frågade de flesta barn som blifwit slagna eller illa behandlade, hwad de hafwa gjort för att förtjena det straff de undergått, skulle de med sanning kunna swara: jag har ingen ting gjort, men lyckan har warit obeskedlig emot min far. Det finnes inga barn, som äro i stånd att gifwa detta swar, emedan de ännu icke kunna werkningarne af de lidelser, hwilkas offer de äro; men de kunna dersföre icke mindre orättwisan af det sätt hwarpå man behandlar dem. Det är wid dessa grönna tillfällen, som de små warelsernas tårar rinna önnigt, och rinna öfwen, sedan den fysiska smärtan upphört.

Drag af en Katolsk Prest.

Jranska Staden Corbeil, hörande till Departementet de Correze hade i November 1808 åstiftliga Inwånare blifwit anklagade, att de på ett buttersamt sätt stört den katolska Gudstjensten. De tillkallade wittnena, som woro wänner eller slägttingar af de anklagade, föregåfw äro att de hwarken hört eller sett något. Emedertid behöfdes iniet mer än en förklaring af Presten, som war känd för en ganska redlig man, och på hans yttrande skulle en mängd mera förwirrade än straffbara menniskor blifwit utmärkta som gudlösa fridsförstödrare. Hwad gjorde nu denne wärdige lärare? Han förklarade: "at de heliga förreätningar hwarmed han då warit syblöfakt, hade så sätat hans upmärksamhet, att han icke haft annat för ögonen än en fridens Gud, som

"gifwit sig sjelf till offer, för att derigenom försona den swaga menflighetens för-
"brutelser."

De anslagade blefwo härpå befriade. De gingo hem under wälsignelser öfwer
den goda Presten, hwars faderliga läror de lofwade att hädanefter bättre följa.

Lärda Nyheter.

Under Namn af Nouveau cours complet d'agriculture théorique & pratique &c.
utgifwes i Paris ett Åkerbruks Lexikon som sträcker sig till alla delar af denna wig-
tiga Wetenskap. Utgifwarne äro Ledamöterna af Åkerbruks Sektionen i Franska
Institutet. De hafwa i synnerhet bemödat sig att göra sina Underwisingar tillämp-
liga för alla klimat och all slags jordmån.

Smärre Skrifter, utkomna sedan denna Tidnings början (Forts. från N:o 19).

Stogen Hohelbe eller Albert v. Weltzlar, Öfversättning af Jeannette v. Breda,
Första Delen. Stockholm, Delen 1809, 132 sid. 8:dd. h. 21 fl. 4 rst.

Wi äga så Öfversättningar af så mycken förtjens som denna. Man behöfwer
icke här, som ofta eljest, öfversätta tillbaka på Original. Språket för att begripa
hwad Swenska meningen är. Sjelfwa Romanens förtjens kan man icke bedömma
af Första Delen; den lofwar likwäl ätskilliga intressanta Scener och en intrig hwars
upplösning Läsaren icke med sannolikhet tyckes kunna gissa.

(Forts. e. a. g.)

Till salu finnes:

På Tryckeriet wid Slottsbacken: Nytt Fältmarkskalken Graf Souwaroffs Porträtt, till 6 fl.
B:co. Han härstammade från Swenska Finland.

Äf Trycket har utkommit och säljes hos Herrar Utter & Comp:re, Wiborg och Delen & Com:re
Septuaginta Latini eller: Försök att genom Guttie Regior lära Latin; af C. Rabe, 1 R:ter. —
Sentenser och Räknebok af densamme, 24 fill. — Utdrag af Konung Gustaf III:s yrkande
om Tryckfriheten, 6 fill. Riksgälds. — Eusebiius Lefar för Barn, 3:ne Samlingar, med
Kopparstick, 1 Riksdaler. — Försök till en Kritik öfwer Fr. Schiller, af L. Sammarfeldt,
24 fill.

Äf Trycket har utkommit och säljes hos Herrar Utter & Comp:re och Wiborg, äfvensom på
Boktryckeriet wid Slottsbacken, till 12 fill. häftad: Utdrag ur Englands Histori, om den i
detta Land timade Regements-förändring, år 1688. — Der sammastädes säljas äfwen: Sorne-
mans Resa i det inre af Africa, öfvers. af S. Bennet, häft. 36 fill. Riksgäldsmynt.

Äf Trycket har utkommit och säljes i Wiborgs Bokhandel, äfvensom på Direktör Cohms Bok-
tryckeri, hufet N:o 7 wid Slottsbacken: Wärdiant Memorial, utsläst uti Hög. Ridderkapet och U-
delns Meno, d. 9 Aug. 1809, rörande wisa inrotade missbrus wid Indelnings-Verket, Af- och Note-
hållaren till försång, jemte Förslag till deras härfwande, af Öfwerste-Lieutnanten och Ridd. Friherre
N. Funck. Kostar 16 fl. Riksgäldsmynt häftadt.

Nästa Måndag utgifwes N:o 22.

Stockholm, tryckt hos Direktören och Kongl. Fält-Boktryckaren Peter Sohm.

Journal

för

Litteraturen och Theateren.

Måndagen den 4 September 1809.

Om skillnaden emellan borgerlig och politisk frihet.

Af Gentsz.

Om borgerlig frihet och politisk frihet skola ställas ifrån hvarannan måste man utmärka dem på följande sätt: Borgerlig frihet är det tillstånd, hwari Stats Borgaren endast lyder Lagen, och en Lag som är grundad på rättvisa. Politisk frihet är det tillstånd, hwaruti hwar Stats Borgare icke lyder någon annan Lag än den, hwartill han gifvit sitt bifall, omedelbarligen eller genom någon slags Fullmakt.

Då man i denna betydelse betraktar den politiska och den borgerliga friheten, förhålla de sig till hvarannan likasom medel och ändamål. Borgerlig frihet är det högsta och yttersta målet hwartill en Stat kan hinna. Politisk frihet är ett af medlen hwarigenom detta ändamål kan winnas, och den är det desutom endast på ett wist sätt.

Sättet, hwarigenom den borgerliga friheten öfwerensstämmer med den politiska, finnes äfwen i de nybnämnda definitionerna. Således, om den Lag hwartill Medborgaren sjelf gifvit sitt bifall, och den enda han lyder, är tillika en rättwis Lag; då, men endast då, är den politiska friheten förenad med den borgerliga.

Politisk frihet kan finnas utan borgerlig. Om hwar Medlem af en Nation wäljer sin Representant, och alla Nationens Lagar komma ifrån en Församling af des Representanter, så stiftar den sjelf sina Lagar, och är i politisk mening demotfägeligen fri. Men om denna fritt walda Församling stiftar orättwisa Lagar, eller om den går så långt, att den tillägnar sig en annan makt än Lagens, då söker man för gäfwes den borgerliga friheten under des slugga.

Om politisk frihet skall leda till borgerlig, eller ej, beror endast af de organer Nationen wäljer att uttrycka sin wilja i de Lagar, hwarest den skall regeras. Äro dessa organer så beskaffade, att de icke äro andra Lagar än rättwisa, (det will säga: som äro uppgjorda efter allmäns gällande maximer), och i sina Handlingar icke kunna undwisa att följa dessa Lagar, då har Nationen både politisk och borgerlig frihet; eljest icke.

Der den politiska friheten är ett medel att vinna den borgerliga är den också det säkraste medlet dertill, och således en stor förmån. Borgerlig frihet kan existera utan all politisk, men säkerheten att den skall blifwa waraktig kan endast erhållas genom en riktigt organiserad politisk frihet.

En Nation som tror sig hafwa wisshet och skicklighet nog att riktigt organisera sin politiska frihet — ett göromål hwilket icke är ibland de lättaste, har rätt att sträfwa derefter: om det ofta är en förmåten önskan att deltaga i Lag-stiftningen är den likwäl tillätlig, och att wilja gifwa en säker grund åt den borgerliga friheten är ett berömdvärdt företag. Men en Nation som har den inbillningen att allt är gjort då den politiska friheten är wunnen, och att den borgerliga, som är Samsfundets högsta ändamål, kommer sedan af sig sjelf, denna Nation arbetar på sin olycka, och dess förblindelse är ännu fördersligare, om den, för att erhålla politisk frihet uppoffrar en gammal författning, som wäl icke war politiskt fri, men hwarigenom den ägde borgerlig frihet, eller åtminstone en anseelig grad deraf.

Den som icke känner annan Lag än en beherrskares nyck, eller den som jemte Lagen äfwen lyder en Herres wilja, är, i politisk mening, denne Herres Slaf. Den som lyder Lagar, men Lagar, som äro orättwisa och förtryckande, är dessa Lagars Slaf. Den som lyder rättwisa Lagar och endast lyder dem, är en fri Underfåte. Om han jemte denna förmån äger en fullkomlig säkerhet om dess fortsarande, en säkerhet som grundar sig på Statens organisering, då njuter han den högsta grad af frihet, som kan tänkas i ett borgerligt Samsfund.

Öfwerallt, der den politiska friheten icke leder till den borgerliga, urartar den snart till ett tomt namn; och har till och med, så länge den råker, icke något värde. Allt sjelf wara Representant, eller wälja Representant till en Lagstiftande Folkförsamling, kan i och för sig sjelf endast tillfredsställa en barnslig säfänga: den som är nöjd dermed förtjenar knappt att wara verkligen fri. Men att icke bära andra band än de som läggas af en rättwis och för alla lika gällande Lag, hwarifrån denna Lag och må komma, detta bör wara en förnuftig mans högsta önskan; detta är en odlad Statsborgares rätt.

Politisk så wäl som borgerlig frihet hafwa sina grader. Det torde icke wara alldeles onyttigt att undersöka hwilket som är högsta graden.

Högsta grad af politisk frihet måste finnas der, hwarest Lagarna gifwas i en Församling af hela Nationen och der hwar Medlem deraf, utan undantag, har en röst i Lagstiftningen. En sådan Författning kan endast finnas i en ganfska liten Stat. I sin fullkomlighet har den också ännu alldrig funnits, och hwad som är märkwärdigast, den skulle snarare wara wädlig för den borgerliga friheten än tjena till dess bestydd.

Högsta grad af borgerlig frihet skulle finnas der, hwarest alldrig någon annan makt än Lagens wore gällande, och hwarest Lagen alldrig förde annat Språk än rättwisans. Man behöfwer endast yttra dessa wilkor för att wisa sakens omöjlighet.

Den skillnad som här blifwit anförd emellan politisk och borgerlig frihet, bör noga iakttagas af den som will filosofera öfwer politiska föremål.

Granskar man dessa begrepp ännu widare, så wisar sig skillnaden emellan borgerlig och politisk frihet, äfwen i en annan dager.

I grunden gifwes det blott en enda politisk frihet: och det är denna som flera Statsmän kallat för den borgerliga. Den som blott lyder rättwisa Lagar är så fri, att han icke kan blifwa det widare. Men, hwad som är upphöfvet till denna frihet eller dessa rättwisa Lagar, och hwad som går i borgen för deras bestånd, äro bisaker, som icke egentligen höra till begreppet om en Stats frihet. Den högsta borgerliga

frihet skall wiserligen blifwa waraktig om den grundar sig på den politiska; men den är icke nödwändigt förbunden dermed. Deremot är det icke riktigt att gifwa namn af frihet åt den medelbara eller omedelbara andel, som den enskilde medborgaren har i Lagstifningen.

Det gifwes ingen borgerlig frihet i Staten, om icke den njutes af alla dess medlemmar utan undantag. Den rättsliga lagen känner ingen skillnad, och der borgerlig frihet herrskar, är ingen öfwer lagen. Men slikswa Lagstifningen har i de äldre tiderna alldrig blifwit ansedd som en allmän medborglig rätt. Om lagen skrifwes af tre personer eller af tusende, om jag samtyckt dertill personligen eller genom Fullmäktig, offentlig eller i tyshet, allt detta är likamycket när den blott är rättvis, och enwäldig. Den som lyder en rättwis lag lyder endast sig sjelf. Men huru kan man egentligen falla det frihet, som, utan någon obillighet, kan sträcka sig till ett större eller mindre antal af Medborgare, öfwerlätas åt en enda eller åt ett Sällskap, förwaltas personligen eller genom Fullmäktig?

Granskar man noga, finnes det således blott ett enda slag af politisk frihet: det andra, som man wanligen ger detta namn, är blott en wis form, tillhörande borgerliga Samsundet, och som under wisia wilkor blir ganska wälgörande för friheten. Emedan man ofta funnit friheten förenad med denna form, har man gifwit slikswa formen namn af frihet.

Det blir nu begripligt huru wi i början kunde säga, att den ena friheten är medlet, och den andra ändamålet; den ena friheten tjänar den andra. Uttryck af detta slag skulle utom denna förklaring icke hafwa någon rätt mening. Montesquieu säger: "Den politiska friheten (i motsats af den borgerliga) är den opinion man har om sin egen säkerhet." Wore politisk och borgerlig frihet det samma så wore denna definition obegriplig eller i högsta grad willkorlig: hon är intetdera, om man, utan att hålla sig wid ett mångtydigt ord, endast betraktar den sak som skall betecknas dermed.

Öfwerligt af Spaniens Politiska ställning.

Jugenting har, kan hända, i högre grad wäckt Europas deltagande och ousliga wäntan på utgången, än de händelser, som inom mindre än ett års förlopp tilldragit sig i Spanien. Föreställningen af ett Rike; som i maha uppreste sig emot sina besegrare, upplifwade minnet af de gamle Germanernas företag emot det fordna Roms kolosala makt, och den framgång, som krönte Spanjorernas wapen, lofwade att blifwa ännu mer waraktig då de understöddes af det rika och mäktiga England. Men dessa utsigter förswunno snart. Hwarfen årstidens beswärligheter eller de sjelf, som Naturen tycktes hafwa ställt till ett bälwerk emot erbjären, hindrade Napoleons härar att framtränga, och Madrid erkände för andra gången hans Bror för sin Konung. Engelska Arméen stod wid Fransmännernas inbrott i Spanien i tre afdelningar; en under General Baird i Corunna, en under General Moore i Salamanca, och en under General Hope i Uranjuez. Sedan Castanos war slagen och Madrid kapitulat, drogo Engelmännerna sig tillbaka; men förledde genom Franska Arméernas Marscher ryckte de åter fram att angripa Hertigen af Dalmatien (Soult), och anlände till Sabagun den 21 December. — Denna rörelse war förut beräknad, emedan man hade genom falska bref, som man med lit låtit falla i deras händer, gif-

wit dem sådana underrättelser som skulle locka dem att rycka fram. — Den 22 December bröt Napoleon opp isfrån Madrid, i afsigt att den 25 eller 26 kunna saka sina fiender i ryggen. Men den snö som betäckte den höga bergskräcken Guadarama gjorde det omöjligt för Artilleriet och Kavalleriet att på två dagar komma öfver; och ett håstigt töväder, som följde på den föregående stränga kölden, försvårade den öfriga passagen, emedan alla bäckar förvandlades till strömmar öfver hvilka man måste göra bryggor. Underrättad om sin fara, och affuren vägen till Lisabon, bestod General Moore att retirera till Corunna, förföljd af Fransmännerna som nödgade honom till en träffning innan han kunde embarckera, och hwarvid han self blef skuten. Engelsmännernas förlust wid detta återtog war betydelig; efter deras egna påståenden i Parlamentet förlorade de alla sina Magasiner, Femtusen hästar, flera kanoner och ätta till Tientusen Man *).

(Fortsättning e. a. g.)

*) Denna berättelse är hufvudsakeligen tågen efter de debatter som i detta ämne föreföllo i Parlamentet och hwarvid Oppositions-partiet yrkade starkt att en undersökning borde ske öfver orsaken till förlusten. Lord Milton anmärkte derwid, att om undersökningar stett öfver hvad som förefallit wid Gerrol, Helder och Dünkirchen hade man kanske icke nu behöft att begråta ett så stort antal tappra män, och en ädel Nations trädsom. — Af Ministern och General Stewart blef Engelska förlusten uppgifwen till Femtusén Man.

Smärre Skrifter, utkomna sedan denna Tidnings början. (Fortf. från N:o 20).

Swen har Rätt eller Den svåraste Riksdags-frågan. Stockholm, S. A. Nordström, 16 sid. 8:vo. 4 Skill.

Denna Skrift söker att bewisa, hwad ingen är okunnig om, att alla politiska ämnen kunna betraktas från stridiga synpunkter. För öfrigt äger den förtjensten af en god stil, en förtjenst som icke är allmän bland våra skrifter.

Anmärkingar om Piteå Lappmark och Underdånigt Förslag till Lappmarkens uppodling. Stockholm, Delén, 38 sid. 8:vo. 8 Skill.

Det är wisserligen berömligt att tänka på uppodlingar äfwen i de landskaper af riket, som synas wara mest wanlottade af Naturen. Men förmodeligen lär ingen omwäldig kunna anse dessa tracter berättigade till ett företräde af Regeringens omsorger så länge wi hafwa, i ett blidare klimat, stora sträckor af jord som ligga öde. Jurättningen af Landt-Råd torde icke heller wara det bästa sättet att befordra uppodlingar, då underhållet af dessa embetsmän bleswe en säker utgift för staten, men den påräknade nyttan kan hända ganska osäker. — Det omkostnads förslag som wid slutet finnes infördt öfver gjorda uppodlingar, skulle gifwit ännu mera ljus i det ämne författaren sökt att afhandla, om han tillika bifogat ett förslag på den uppodlade jordens afkastning.

Nästa Onsdag utgifwes N:o 23.

Stockholm, tryckt hos Direktören och Kongl. Fält-Boktryckaren Peter Sohm.

N:o 23.

JOURNAL

för

Litteraturen och Theateren.

Onsdagen den 6 September 1809.

Öfversigt af Spaniens politiska ställning. (Forts. från föreg. Nummer.)

Napoleon förklarade i det Manifest han utgaf, att han ansåg Spanjorernas resning icke som ett uppror, utan som en kärlek till den frihet, hwilken han, långt ifrån att förstödra, snarare kom att befästa. Han upphäfdde de lemningar af Feodal wäldet som ännu woro öfriga; förklarade Inquisitionen för ewigt afskaffad, indrog Landstullarna, sekulariserade en del af de många Egendomar som endast tjenade till underhåll för lättjesulla Munkar, och gjorde åtskilliga nyttiga Författningar, som lyckligt fullföljde kunna en gång bringa Spanien ur den wanmakt hwarur kanske endast en erofvare förmår att lyfta det, genom ett fullkomligt krossande af Aristokratiens och Fanatismens bojor *). Men oaktat Fransmännernas framgång war insurrektionen ännu icke dämpad, och isynnerhet bibehöll General Romana sig i Asturien. De betydligaste Fästningarna inkråttades emedlertid efter hand, hwaribland isynnerhet woro Ferrol och Saragoza; den senare gjorde ett hårdnackadt motstånd, hwilket man med skäl jemförde med Innewanarnes i det gamla Rumantia. Hertigen af Dalmatien bröt in i Portugal och bemäktigade sig Oporto. — Det är sannolikt att hela Spanien snart skulle warie i Franskt wäld och äfwen Portugal, om inga frigs oroligheter ifrån Östra sidan nödsakat Napoleon att dela sin uppmärksamhet. Österrikes tilltagande rustningar tvingade honom att återvända till Frankrike, och kriget i Tyssland blef en diverfion, hwaraf hans motståndare icke försummade att begagna sig.

*) Spanien, som fordom warit så riktbar för sin tappra och krigiska Adelt, har wäl under de senare åren warit något i tilltagande, i anseende till sin Folkmängd; men Inquisitionen hade så nedtryckt Innewanarnes fordna esprit, att detta land icke mer thoftes wara bebodt af samma Folk som under Carl V räknades för den tappreste Nation i Europa. I anseende till dess Folkmängd hafwa wi den tillförliteligaste förteckning derpå i den beskrifning öfwer Spanien, som i slutet af förledet är utgafs i Paris af Herr de la Borde. — Efter hans upgifter åade Spanien wid slutet af Femtonde Seklet 15 Millioner Inbyggare; 1688 åade det ännu öfwer 10 Millioner; 1700 wid Carl II:s död 8 Millioner; men 1715 under Filip V endast 6 Millioner. Folkökningen hade likwäl sedan warit så mycket i tilltagande att 1768, under Carl III, funnos der 9 Millioner 307,804 Innewanare; 1787 och 88, under samma Konungs sista Ræterings-år, 10 Millioner 143,975; hwilket antal sedan den tiden blifwit ännu ökad med 200,000 Personer.

Innan Fransmännerna hunno att intränga i Portugall hade Spaniska Generalerna likväl börjat att samla nya krafter efter sina förluster. En Spansk Corps, under Castogal, stod wid Sierra Morena; en annan under Cuesta, i Estremadura, och hade sitt höghvarter i Truxillo; En förenad styrka af Engelsmän och Portugisare stod i Alcantara, och Romana med sin Tropp war i Portugall, i Tras os Montes. Af Portugalls Generaler stod Silveira i Tras os Montes; Freire wid Minho floden; Bacelar i Beira; Miranda i Estremadura, och Lopez i Alentejo. Franska Arméen war fördelad i sju Corps, hvilka kommenderades af Hertigen af Bellune (Victor), Hertigen af Dalmatien, General Suchet, General Sebastiani, Hertigen af Treviso (Mortier), Hertigen af Elchingen (Ney), och General St. Cyr. Höghsta befälet öfwer sijnänande Corps tillhörde likväl Hertigen af Castiglione (Mugereau); Reservo Arméen kommenderades af General Desolles.

England, waksamt på hwarje tillfälle att skada sin fiende, och underrättadt om den stora hwalstning som i Tyskland war beredd, dröjde icke att utrusta en ny Armé, som skulle understödja Operationerna i Portugall och Spanien. Höghsta befälet här öfwer anförtroddes åt Sir Arthur Wellesley. Fransmännerna hade emedertid på försiktiga ställen i Spanien haft åtskilliga fördelar. St. Cyr hade i Catalonien slagit Generalerne Castro och Reding, hwarestefter han intagit Neus och belägrade Tarragona. Sebastiani hade wunnit en seger öfwer Andalusiska Arméen wid Sierra Morena, och Hertigen af Bellune tvingat Cuesta att med förlust lemna Truxillo. Wid Almaraz passerade de Tajo floden, och Oporto intogs med lätthet. Men denna wigtiga plats kunde icke länge bibehållas. De troppar som fälttåget i Tyskland gjorde nödwändigaste måste öfwen till en del hämtas ifrån Spanien; och Franska Generalerna, som icke längre kunde understödjas i sin utwidgade ställning, måste draga sig närmare tillsammans. Nya troppars ankomst till Portugall gäfwö Engelsmännerna en betydlig öfwerlägsenhet. Den första söjden här af blef Oportos återtagande och Franska Arméens reträtt ur Portugall. Ferrol och Corunna måste likaledes utrymmas. På båda sidor började man nu att bereda sig till ett afgörande fältslag. Hertigens af Bellune och Sebastianis Corps, förstärkte med troppar ifrån Madrid, anfölls den 27 silledne Juli, General Wellesley wid Talavera de la Reyna *). Rönningen af Spanien förde sielf befälet. Engelsmännerna tvingades första dagen att wika med förlust; men följande dagen förnyades anslaget och båda tillogna sig segren. Swad som är säkert är, att slaget war blodigt, och på båda sidor stupade mycket folk.

(Forts. framdeles.)

*) Den kallades i äldre tider Libura eller Ebura. Tillnamnet de la Reyna har uppkommit deraf, att den firdom warit anlagd till ett slags löggeding för Drottningarna.

[Smärre Skrifter, utkomna sedan denna Tidnings början (Forts. från No. 22).

Griftetal, hållit då Kongl. Höghets Hof-Predikanten, Vice Pastorn och Communiastern, Herr Pehr Westmark begrofs ic. ic. i ark. 810 Stockholm, Carlbohm.

Som ett prof på selen i detta Tal må följande tjena: : : "Detta frohöande slag som sålde honom war så öfvermodadt. Hälsans färg på hans kinder, Mannadäre: s Mognas styrka i hans rörelser, förnöjessens stråle i hans ögon, öfwerlägning, väst.

"het och afgörande beslut i hans förrättningar, och hans dagar woro så dyrbara, efter menckligt omdöme, så nödwändiga — allt tycktes lofwa en mängd af gånande, frögdande hans lefnads-år. Men den Ewige ser och tiger: han, som allena wäld hafwer, han såg det icke så. Himmelen mulnar, det mörknar om midnatten. Herren lät höra sin röst i dunder; han sände sitt ljungande: denna sköna Ceder på Libanon (Comministern Westmark) ligger der spillrad, förtärd. Der ligger den nu, stoft och aska. Icke war Herren derföre vred? Nej på hans försärmående är ingen ånde", o. s. w. — Ex ungue Leonem.

Memorial till Rikets Höglofliche Ständers Stats-Utskott angående Tullverket, Ingiswitt af Carl August Grevesmöhlen. Stockholm, Delén, 32 sid. 8:vo. 8 stilling.

Författaren föreslår åtskilliga förändringar wid vårt Tullverk, hwilka tyckas wara ganska nödwändiga. Den betydligaste är Landt-Tullens upphäwande. — Af den förteckning han gifwit på hela summan af Landt-Tullen och Acciserna samt beslags-medlen för 1809 (bör wara 1808) ser man, att den stigit till 259,275 Riksd. 16 Skill. — Det Författaren i grund känner det ämne han behandlar röjer sig öfwer allt i hans Skrift. (Forts. e. a. g.)

Archivet i Simancas.

På Filip II:s föranskaltande blefwo Spaniska Monarkiens Handlingar förwarade i Simancas, en obetydelig plats i neiden af Valladolid. De papper, som röra Amerika, och isynnerhet det första tidehwarfwet af dess historia, äro så sällfunda, att de uppsäga det största rummet i Archivet, och utgöra 873 stora packar. För Utlämnningar blifas de med en besynnerlig sorgfällighet; äfwen för Spaniska Undersåtarna har Archivet i Simancas aldrig blifwit öppnadt utan på Regeringens uttryckeliga befallning, och äfwen sedan de erhållit den, tillåts dem icke att afskrifwa några papper utan att betala oerhördt dryga afgifter. Konungarne af Bourboniska Huset hafwa lemnat sakerna i det tillstånd de funnit dem; men den nya Spaniska Regeringen torde förmodligen följa andra grundsatser.

Lågöt om politiska Spådomar.

För att hastigt kunna döma öfwer den rådande karakteren i en Stat behöfwer man sålän mer än läsa dess allmänna Tidningar. Se här ett Utdrag utur Münchner Politische Zeitung för den 24 April 1809 *), hwilket kan gifwa ett begrepp om den grad upplysningen hunnit i Väjern.

Sedan Författaren lämpat åtskilliga Språk ur Bibeln på Nben-Förbundet och dess församlande, säger han:

"På detta sätt förenade sig tappra Hårar, mer och mer, med den store Napoleons, för att winna det högst moraliska och religiösa ändamålet, en ewig Fred. — Äfwen en hundraårig fred är redan en ewig fred för det lefwande Släktet: blott för en sådan borde människligheten tacka Gud. — Allt några spådomar af wisa Män, som de gamle kalla Profeter, syfta derpå, är ostridigt; således har man funnit att

*) Införd i Hamburgiska politiska Journalen för Maj 1809.

en mycket gammal bok, som har till tittel; Ewig Spådom ifrån år 1521 till världens ända, profeterar att denna hundraåriga fred i Kristenheten skall komma 1811; Bröd, Vin och Kläder skola då finnas för godt pris. Den som skrifvit henne hette Joseph Justo, och härstammade ifrån Neapel. Parisiska Wetenskaps-Akademien höll den wård sin uppmärksamhet, hon skall (enligt Journ. de Paris, Mars 1807) hafwa öfwerlemnad den åt Ministern Louvois, och tillika hafwa funnit att hwad der blifwit sagt riktigt och ofelbart under en tid af 140 år. Den blef änyo upplagd i Versailles och innehåller 54 sidor. — Men att denna hundraåriga Fred först skall börja med år 1811 är icke ofannolikt.”

(Fortf. e. a. g)

Dramatik.

Förleden Måndag uppfördes: En Egendom till salu och Gubben i Bergsbygden.

Den förra af dessa Piecer äger en intrig som utvecklar sig på ett oväntadt sätt; Den har likwäl icke wunnit derigenom, att Öfversättaren förflyttat Scenen till Sverige, då sederna icke äro wåra. I allmänhet tåla Franka Komedier sällan att lokaliseras hos oss. Om namnen af de ställen som omtalas blifwa mera bekanta för åskådaren; stötes han så mycket mer deraf, att se dessa kända orter påtrugas sedwanor som alldeles icke tilhöra dem; Han flyttar sig deremot i inbillningen med lika lätthet till ett annat Rike, och öfverser äfwen det mindre fannolika i händelsen då han föreställer sig ett land hwars bruk och lesnadsätt han icke ofta känner så wäl som sitt eget.

Det Stycke som nys nämndes spelades ganska wäl: isynnerhet kunna wi icke nog beundra den talang som wisades i Poetens roll. Den konsten att spela med liflighet och likwäl alltid med sanning, att i de Scener som sänka sig ned till det komiska gå så långt Naturen af Rollen tillåter, men alltid förstå att stadna wid denna gräns, den har säkert aldrig på Svensk Theater blifwit utöfwad med så mycken fullkomlighet som af denne Aktör.

Lika lyckligt woro rollerna walda i Gubben i Bergsbygden. Om wi här saknade den Aktör som wanligen föreställer Evar, hade wi likwäl det nöjet att se honom replacerad af den som wi nys haft tillfälle att göra full rättwisa, och som genom konsten af sin mimik skulle, wid första anblicken, lått kunna inbilla en åskådare att han innehar den wördnadswärda älderdöm han så wäl skildrar. Kanste är det wanan att höra honom i de komiska Karakters-Rollerna som gör att wi tycka hans röst icke wåra alldeles så lycklig i det seriösa. Claras lätta och naiva spel kunde icke öfwerträffas, och Jojo, så wäl som Charles, woro fullkomligt på sina ställen.

På denna Tidning Prenumereras i Herrar Ueters & Comp:s Bokläda med 1 Riksd. 24 Skill. Banco för halfwa årgången, eller 76 Nummer, och på alla Post-Kontor i Lands-Orterna med 2 Riksd. 24 Skill. samma mynt, eller 1 Riksd. 24 Skill. i Prenumerations-afgifte och 1 Riksd. i Post-afswode.

Nästa Fredag utgives No 24.

Stockholm, tryckt hos Direktören och Kongl. Fält-Boktryckaren Peter Sohm.

N:o 24.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Fre dagen den 8. September 1809.

Till Fru B. ****

Dagen efter Des Rammsdag.

I det fordna Lattens bygg,
Rik på fester, som på dygd,
Stod ett tempel, sälla hägnadt,
Under tåta Lindars skygd,
Owintlig Dygd och Godhet ägnadt.
Dit hwar dödlig offer bar;
Af sin dotter ledd, en far
Kom att tacka för sin Waka,
Kom att be Gudinnan waka
För den unga flickans dar:
För den Man, Gudinnan skänkte,
Till des Altar, dag från dag,
Sig den gode Wakan skänkte
I förenade behag.
Mistaren och Mistarinnan
Mötte tjusta der hwarann
Och, förenadt, för Gudinnan
Deras blyga rökwerk brann.

Men den dag des årsfest firas,
Och des Altar blomster-firas,
Tänk! en Nejdens herde fanns
Utan rökwerk, utan frans.
I hans fönster ingen urna
Kring hans rum sin ånga gjöt:
För hans suckar, skrigt burna,
Flora grynut sitt öra slöt:

Hösten flöstat fältens reban
 Och hans ödsliga parterer —
 Blott ett enda stånd, ty wår —
 War förwispnad längesedan.
 "Stackars Damis, suckar han,
 "Till Gudinnans altar komma
 "Endast med en wisnad blomma,
 "Når de andras är så grann,
 "Nej! o nej! — det går ej an!
 "Dock, om i mitt bröst hon blickar,
 "Hör den warma bön det slickar,
 "Ser mitt ögas tyfsta gård,
 "Blir jag hennes bifall wård.
 Nu han gick — och hwarje öga
 Gåfles på hans tomma stöt,
 Men en Skydds-gud i det höga
 Kranfar af hans suckar knöt.

Nästa dag, då festen slutad,
 Templet tomt på Skaror war,
 Mot sin staf förtroligt lutad
 Damis dit sitt offer bar:

Lycklig Male, Son och Far,
 Genom Dygder, som du hågnar,
 Hulda! dig jag ofedd ägnar
 Swad för dig blott wårde har!

Kejsar Napoleons Karakteristik.

(Af en berömd Tysk Sörfattare.)

Nitt bedömma de nu lefwande Regenter, är en rättighet, som uteslutande tillhör våra Efterkommande, ty Samtidens lof eller tadel är alltid mistänkt. Det förra kan härleda af nedrigt smick, det senare af partiagg. I medlerid kan det dock wara tillåtit att anteckna några blott i allmänhet karakteriserande drag, när de sitta fram ur en massa af bekanta Handlingar, så helt och hållet af sig själwa och så naturligt, som ångan af en blomma.

Napoleon är, som man wet, Själens i sitt Kabinett, sin Hår och sin Marin. Slutna och outgrundeliga, äfwen för dem, som närmast omgifwa hans Person, gro och mogna alla stora Tankar och Planer i hans eget hufwud. Hans hemligheter kunna således hwarken köpas med guld eller upptäckas genom de finaste intriger, eller gifas af den slugaste och skarpsyntaste Diplomat. Redan häraf kan man till en del förklara hwarför Napoleon hittills ännu alldrig mislyckats i sina Planer. Desutom är ett hastigt beslut och ett hastigt utförande redan i sig sjelf en borgen för åtminstone en half framgång; men nu är hos Fransyska Kejsaren tänka och utföra ett och detsamma. Tillika spelar han alltid högt spel och sätter merendels allt på ett enda kort. Cesar och hans Lycka: är Frankrikes Walspråk. Under det de andra med

Beklämda hjertan och orolig betänksamhet öfverwäga, afwäga och beräkna allt, utsluta ur sin beräkning alla händelsens åtgärder, och feberligt rysa wid hwarje ny och drifsig tanka, öfverraskar och förvirrar Napoleon dem genom det genialiska i sina medel, genom det utomordentligt owanliga i sina steg och innan de ännu hunnit sansa sig från sin bestörtning, är det afgörande slaget redan gjordt. På detta sätt är det lätt att begripa att alla hans företag alltid måste krönas af den lyckligaste framgång. Lyckan är ej blind; men hon bär endast den på sina wingar, som sjelf äger styrka nog att höja sig.

Smärre Skrifter, utkomna sedan denna Tidnings början. (Forts. från No 23).

Åminnelse-Skrifter öfwer Fru S. A. U. Elmén, född Blix. Stockholm, Delén, 42 sid. 8:oo. 12 Skill. Banks *).

Författaren till den första af de här samlade Minnes-Skrifter, Herr Granberg, har icke, som wanliga Lofstalare, genom ett ordrikt beröm uppdrifwit ett wanligt och obemärkt lefnads-lopp till höjden af ett owanligt och beundransvärdt. Hans Tal är, hwad det bär waka wid dylika lifbegängelser, mindre ett Tal öfwer, än i anledning af den döda — en underwifande och rörande Tassa af alla de dygder, som pryda könet i des olika belägenheter i lifwet, en Tassa, hwari säkert alla den aflednas wänner igenkänna henne, och hwarwid lika säkert alla andra stanna med wälbehag. — För öfrigt synes denna Samling föga göra anspråk på något annat wärde än fullständighetens; ty, utom Graf-Skrifterna och Personalerna, — har äfwen sjelfwa Tacksägelsen här fått sitt rum. Rec. fallar med sitt det andra af Minnena, Personalier; ty det innehåller egentligen icke annat än en uppräknig af människans wanliga öden, födelse, uppfostran, giftermål och död, börjad med profaisk Poesi och späckad med poetisk Prosa.

*) Samlingen är prydd med Fru Elméns Porträtt och inkomsten af föreläsningen tillfaller de fattiga på Nånndön.

Wälgörande Stiftelser.

En så kallad Société philanthropique har i Paris omsorgen om de fattiga, och sjukhusen. Den hade under förleden winter 7 sjukhus der soppor utdelades. Af deras offentliga berättelser ser man desutom, att de fattigas antal blifwit betydligt förminskadt genom de Werkstäder, som på Kejsarens befallning blifwit öppnade.

Mortaliteten ibland de fattiga har, genom goda anfaller för de sjuka, blifwit så förminskad att ehuru den 1803 förhöll sig såsom 1 till 13, har den 1808 förhöllt sig såsom 1 till 27. De besparingar som blifwit gjorda wid de sjukas underhåll hafwa likwäl warit så betydliga, att då hwar sjukling det första året kostade Societeten 40 fr. 75 c. (omkring 7 Riksd. Banks wid måttlig kurs) har omkostnat den 1808 icke för hwar och en öfwerstigit 16 fr. 86 c.

Nya Försörjnings-Societeter, hafwa uppkommit; Paris har för det närwarande öfwer 50, hwilkas gromål är att understöda minst 4000 Familjer och uppmantra dem till hushållning och goda seder.

Lärda Nyheter.

3 Tyfkländ hafwa följande intressanta Böcker och Skrifter nyligen utkommit:

Von Groß. Historisch-militärisches Handbuch für die Kriegs-Geschichte der Jahre 1792 — 1808, enthaltend eine genaue Uebersicht aller Feldzüge und Landungen, welche in diesem Zeitraume statt gefunden haben; med en topographisk Militärisk Atlas af 20 Kartor och Planer, i stor 8:o.

Villers Lettre à Mad. Beauharnois sur les événemens qui se sont passés à Lubeck dans la Journée du Jeudi le 6 Nov. 1806. 8:o 3:me Edition, augmentée d'un Epilogue. 12 Groschen. Finnes äfwen på Tyfka.

Aussichten der Hauptstadt des Französischen Kaiserreichs vom Jahr 1806 an von Pinkerton, Mercier und C. S. Cramer 2 Bände mit Kupfern 8:o 1807 — 1808. 3 Thaler 8 gr.

Katechismus zum Gebrauch in sämtl. Kirchen des Französischen Kaiserreichs. Ausd. franz. übers. 2te Aufl. 1807.

Innan årets slut utkommer:

Le Plan de Napoléon et celui de la Providence, par Ch. de V. 8:o.

(Fortsättning e. a. g.)

Till salu finnes:

3 Direktör Syrbergs Bokläda: Historia Captivitatis Francisci I. Galliarum Regis, nec non Vitae Imperat. Caroli V. Imper. in Monasterio. Addita Relatio Vitae Mortisque Caroli Infantis Philippi II. Regis Hispaniarum Filii. Authoribus Prud; de Sandoval, Episcopo Pampeloniae et Ludov. de Cabrera de Cordua 8:o Liber rariss. 6 Riksd. Banco.

3 Direktör Syrbergs Bokläda mid Stortorget sålles: Atlas Nouvelle de la Chine, de la Tartarie Chinoise et du Thibet, contenant les Cartes general; et particul; de ce Pays et la Carte du Royaume de Corée, levées sur les lieux par Ordre de l'Empereur Cang-Hi avec tout exactitude imaginable par les P. P. Jesuites Missionaires à la Chine &c. Redigées par M. D'Anville. Précédés d'une Description de la Boucherie par un Officier Suedois, &c. grand Imper. fol. ou Atlas format rel. en veau, très rare. Description des Arts et métiers, faites et approuvées par Messieurs de l'Académie Française de Paris, 100 Parties. Ouvrage Magnifique enrichie de plus de 3000 de superbes Estampes et fig. grand papier Imper. folio. Swaraf de första 30 Partierne äro inbundne i Franska Band.

3 Direktören och Kongl. Hof-Bokhandlaren Syrbergs Bokhandel finnes till salu: Traité sur la Cavallerie par le Comte Drumond de Melfort. Marechal des troupes legères; grand format, Imperial folio. avec un grand Nombre de Superbes Estampes et Planches. Edit. très rare. 24 Riksd. Banco. Nouvelle Traité sur le Mekanisme de l'Artillerie par Dularq. av fig. gr. in 4:o relié 6 Riksd.

Följande inbundne och de fleste nu mera sällsynte Bibliotheksskrifter såljas i Dir. Syrbergs Bokläda: Histoire Général des Voyages p. M:r Prevost, Tome 20:te gr. in 4:to av. Cartes et Est. gr. in 4:to br. 3 Riksd. 24 Stll. Banco. Memoires sur l'Administration des Finances d'Angleterre, p. M. Grenville gr. 4:to br. 2 Riksd. Memoires sur la Navigation dans la Mer du Nord. &c. av. Carte p. M. le B. Engel. gr. 4:to 24 Stll. Memoires pour servir à l'Histoire du XVIIIe Siècle, contenant les Negotiations, Traités, Révolutions et autres Documents Authentiques concernant les Affaires d'Etat, &c. par M. de Lamberti. 14 Vol. gr. in 4:to Reliés 40 Riksd. B:fo. Le Parfait Negociant p. J. Savary, 8:e Edit. augm. par son fils. gr. 4:to rel. 4 Riksd. 24 St. B:fo. Théorie et Pratique du Commerce et de Marine. p. Ustamitz. N. Ed. à Madrid. gr. 4:to rel. 4 Riksd. Richesf. de la Hollande. gr. in 4:to br. 3 Riksd. allt i Banco.

Några Måndag utgifwes N:o 25.

Stockholm, tryckt hos Direktören och Kongl. Fält. Boktryckaren Peter Schim.

N:o 25.

JOURNAL

för

Litteraturen och Theateren.

Måndagen den 11 September 1809.

Om den stora Nytta, Spel medföra i ett Samhälle.

Bland de flera medel till Upplysningens hämmande, hvilkas nyttjande ty värr! försummas, tror jag att Spel isynnerhet bör räknas. Satsen torde synas paradox; men jag hoppas man skall finna den ganska antaglig när man läst följande skåt, dem en Magistrats person i en Tyss Riks Stad nyligen uppgifvit för en Nordisk Resande; som uttrade sin förundran öfwer det utmärkta bestyrd Spelhusen derstädes åtnödo.

"Vi hafwe, sade den förståndige Borgmästaren, Gudlof alldrig varit smittade af det fordna Francka Jemlikhets Systemet. Men det gifwes en annan förnuftig Jemlikhet som wi mycket yrkat, jag menar: Jemlikhet i Förstånd. Vi kunna alldeles icke tåla här i Staden, att den ene är klokare eller flickigare än den andre, och hafwe för att uppnå detta prisvärda ändamål gjort flere Skrå inrättningar här än på något annat ställe i werlden. Vi hafwe gifwit vårt lärda Universitet samanta form som det löfliga Smickare Embetet, och Witterheten skall också hafwa sitt ordentliga Skrå med första. Utmärker någon Yngling håg att höja sig öfwer hoven, så blifwer han strax hämmad i sitt stigande. Wisja Wån af Smillo och Kunstfäper dominera öfwer andra, så dröjer det ej länge innan de hindras derifrån, och medlet är Spel! Ty wid ett Spelbord inkränkes den första Själ till en lika så liten Waschl som den minsta. Den som förstår Tie Språk, måste här se sig i paralell med den som knappt kan läsa Modersmålet. En ganska liten portion af öfning och bakflughet är nog för att spela en så lysande Roll här, som talanger och mod spela i allvarsamma saker. Då allt kommer an på minnet, undwiler man här att röja sina tankar och det som är ännu mera: man undwiler att röja att man har alldeles inga.

Den andra förmänen som Spel medförer, är att det afhåller folk från att läsa eller politisera för mycket. Min Herre lärer förmodligen icke wara ofunnig om hwilken farlig sak Upplysningen är i ett wäl inrättadt Samhälle, eller hwaraf kommer det öfwekliga läsandet och resonnerandet? Onekeltigen deraf, att man icke spelar ofta nog. Bara folket spelade, så hade det mindre penningar att använda till böc-

fer, mindre tid att läsa, mindre skicklighet att förstå och begagna sig af Lektur. Genom beständig uppmärksamhet på små och onyttiga saker försvagas nitet för de viktigare, och den som endast tänker på Spel, huru skulle han kunna känna Patriotens eld, följa Filosofens forskningar?

Men utom det att folk genom Spel wänjas från att tänka rätt, wänjas de äfwen genom detta förträffeliga medel att tänka falskt. Om min Herre förstår sin Politika, lärer han lätteligen inse huru nyttigt det senare är för Samhället. Det är ju icke möjligt att allt skulle gå efter råderwisans föreskrifter. Hwem kan wäl alltid tillsluta sina öron för Guldet's ljuswa klang, för Wänner och Slågtingar? Det kan ju icke i ett Samhälle wara annorlunda än att syflor någongång måste utdelas efter convenience?

Hwad! ropade den Nordiske Resanden, så går det ej till i mitt Fädernesland! — Ett Fädernesland måste då ligga norr om Nordcap swarade den Tyfse Borgmästaren och sortför: Detta obegripeliga, denna slump, som ses i de bästa Regeringsfält, denna i pöblens ögon mindre rättwisa fördelning af Embeten och Hyberstecken — igenfinnas de icke i Spel? Hwar sannas oftare den stora grundsats: att Lycka är bättre än Förstånd? En grundsats som borde inpräglas i alla underhafswandes hjertan, och som är oundärlig i ett Samhälle, der ordentliga Befordrings-Lagar skola hållas i helgd.

Barnen, inföll den Resande, lära följakteligen här i Staden för underwisas i att Spela än i att läsa. Det har werketigen, swarade Tyfsten, varit föredraget, och man har all anledning att tro, det denna uppfostrings-metod genom ett Höglöst Råds-Dekret införes och antages. Det är redan så långt kommit, att våra unga Herrar — ty ni måste weta wi hafwa inga Barn. — på en gång begynna att känna bokstäfverna och korten.

Utmu en förmon af Spel får jag nämna, sade en högmtydig Diacomus. De diskurser som föras der man icke spelar kunna lätteligen blifwa skadliga för Religion och öf: andlige; Kortspel deremot förhindrar allt samtal och följakteligen äfwen allt som rörer öf: Jag anser Spel wara ganska nyttigt till hämmande af fritänkteri." Några trumpna moralister, sade Resanden, hafwa gjort det inkast mot Kortspel att det nöje man derwid njuter är grundadt antingen på fåfänga eller på girighet. Dessa moralister hafwa rätt uti hellswa påståendet, swarade Stadens Jiskal; men dragom här af ingen slutsats mot Kortspel. Det närer fåfängan, säga de. Gode! derigenom fattas karakterer och titlar, dessa den medborgerliga sammanlesnadens högsta prydnader, i aftning. Då någon här i Staden af Regeringen blifwit hedrad med en titel, bjuder han sina wänner till sig, tillika med sin Rekommandator, hwilken wid Spelbordet liksom i förbigående underrättar dem om hans nyligen wundna karakter. Det närer girighet, säger Ni. Ja! säkert gör det så, men det läwer också folk att sätta wärde på penningen — och bör man wäl sätta wärde på något annat? —

Jag tackar Er, mina Herrar, sade den Nordiske Resanden, för alla de obekanta sanningar, Ni lärt mig. Låt se! Kortspel är då nyttigt 1:o till att göra de sluga och de dumma lika, 2:o Nöddigt för att hindra Upplysningens framsteg, och att slappa folkets tankekräft. 3:o Bidragande att afwända Allmänhetens uppmärksamhet från wiktigare föremål. 4:o Beskyddande för Hierarkien. 5:o Uppmuntrande till en honnête ambition, och en lossig idoghet.

Hwiska outfäsliga förmåner! Huru illa Montesquieu, Raynal och Sieyès gjort: då de icke nämnt Spel såsom hufwud-bristfjädren i ett Medborgerligt Sam-

Hälle! Hådan efter skall jag wisst icke anse Spanjorerna för ett suppyft och ohoffadt folkslag; ty hwar spelar mer än der?

Smärre Skrifter, utkomna sedan denna Tidnings början (Först. från N:o 24).

— Om Swenska National-Skolor. Stockholm, hos H. A. Nordström, 1809, 32 sid. 8:oo, 8 stll. Banco.

Bland de många Ströskrifter, som under närvarande Riksdag lemnat Prästen, torde denna, för dess wigtiga innehåll, förtjena någon mer än wanlig uppmärksamhet. Den yrkar, under namn af National-Skolor, egna, från de lärda audeles afflida, Underwisingss-anstalter för den del af Rikets Ungdom, som ännas till Handel, Slöjder och smärre Syflor. Författaren, som öfwerallt röjer en sunde tänkande och med Pedagogikens framsteg bekant lärare, uppehåller sig dock mindre wid, att bewisa nyttan, nödwändigheten och förhållandet af de Lärowerk han förefår, än att uppgifwa hwad och huru i en sådan Skola borde läras. Denna teckning upptager mer än två tredjedelar af Skriften (från sid. 5 — 26), och framställer såsom gånande för all Ungdom i en sådan Skola: 1) allmän Själsodling, 2) Praktisk dygdeläras och Religions-implantande. 3) Språk-kunskap, hwilken i mån af försittit bestämmelse kan utwidgas till ett eller twenne utom Modersmålet. 4) Historia och Geografi, 5) den kannedom af Wetteckskapernas Resultater, som i alla lefnads-stånd är lika behöflig. — Här är ej rummet att ingå i någon granskning af dessa förslag; Nec. får blott göra uppmärksamhet på Författ. wälgrundade påminnelser om nödwändigheten af Modersmålets lärande, om nyttjandet af Swenska Måns Biografier till wäckande af Fosterlands kärlet hos Ungdomen, om wigten af en förwärfwad färdighet att råka i huswudet, m. m. men deremot måste beklagas, att Förf. så föga kände Pestalozzis metod, att han p. 11 kunnat kalla den en blott mekanisk efterhärning, då den just innehåller ett wät afpassadt framstridande från det enklaste till det swåraste.

Sedan Förf. utstakat de Underwisingss-ämnen och metoder, han önskar för sin National-Skola, bewisar han att wära, i all wälmening inrättade Apologiske-klasser, omöjliggen kunna blifwa swarande mot ett ändamål, förr än de fullkomligen stillas ifrån Trivial-Skolorna, och så en tillökning af twenne klasser. Detta är ock hans önskan, — genom hwars uppfyllande han hoppas se rätta National-Skolor framgå. Till lönen för deras nya lärare förefår han es del af Stipendii-medlen, Skolpenningars betalande af alla förmögne måns barn, m. m.

Churu olika man än må tänka i alla dessa ämnen, och ehuru wäl de kunna betraktas utur en wida högre synpunkt, och behandlas med mera grundlighet, än i denna lilla Skrift kunnat se, så önskar dock Nec. att den måtte blifwa läst och pröfwad af alla, som tänka och werka till wårt Uppfostrings-werks förbättring.

Opposita.

Öfversättning från Tyskan.

Med böcker, tusentals, har You fyllt opp sin sal;
men ingen lärdom röjs uti hans skrifter.

Handolfus tror sig sjelf den största General,
fast ingen hört ett ord om hans bedrifter.
Ett präktigt galleri Wops mödar sig att få,
ehuru målning är hwad minst han känner;
Och Wopast, som wist hafte sluge männer,
är icke fru ändå.

Dramatiskt.

Förleden Torsdags uppfördes Claudine eller Skoputsaren, samt Slottet Montenero.

Man måste göra den rättwisa åt Aktion i den första Pièces, att den i allmänhet war god. Mor Simons och Betjentens roller gästos isynnerhet med Natur och fanning. Alkaren och Claudine utmärkte sig äfwen, i anseende till sängen, som war skön och animerad. Ann. kan dock icke underlåta att erinra, det alla roller af den sentimentalitet, som Claudine's, fordra en röst, som är mera möckelse, att jag må nyttja detta Franska uttryck, och att denna Aktis, då hon ej kan gifwa en sådan egenkap deråt, åtminstone bör söka att mindre precipitera sitt uttal, och att på ståten der en högre affekt skall uttryckas, icke falla in i ett wist obehagligt gnäll. Hwad Gessifikation beträffar, hade den icke den ledighet, som Ann. önskat — och han kan ej nog rekommendera bemödbandet derour, så wäl hos den Aktör, som spelade Alkarens, som isynnerhet hos den Aktis, som spelade Claudine's Roll. En Franskt Dramaturg anmärker ganska riktigt, att gessens behag ligger hufwudsakligen i Armens rörelse, men att denna rörelse, då måste utgå från Armbågen; Deras följer, att alla rörelser, som antingen ske endast i öfret, eller i armliden, medelst handens blotta wibrerande, äro stela och högst obehagliga.

Den andra af dessa Pièces spelades på ett sätt, som lemnade ingen buffan öfverig. Lauras Roll, onekligen en af de swåraste som på någon Theater kan föreställas, gafs med ett behag och en fanning, hwarmed den säkert på så Theatrar lärar gifwas. De öfriga Aktörernas spel war, i samma förhållande, ferroräffigt. Man röjde hos dem alla det bemödbande de gifwit sig att tillfredsställa Publikum — ett bemödbande, som bör lifwa hwarje sam Konstnär — och des bifall war också icke i något ögonblick twiswelaktigt.

Till salu finnes:

3 Direktör Sjöbergs Bokläda säljes: Le Philosophe devenu Chretien, par la Contemplation de la Nature, p. le Cit. Bardon. gr. in 8:o An XV. 1 Riksd. Banco. Nouveaux Principes de la Langue Allemaigne p. M. Junker, 2:de Ed. Simplifiée gr. 8:o 1806, 2 Riksd. Banco. La Richesse Commerciale, ou Principes d'Economie Politique, appliquee à la Legislation du Commerce, p. Simonde. 2 Vol. gr. in 8:o An XV. 4 Riksd. Banco. La Science des Negocians et tenants de Livres 2:de Ed. par Boucher. gr. 4:to av. fig. An XI. 6 Riksd. Traité des Assolemens, ou de l'Art d'Etablir des Rotations de Recoltes par Pictet. gr. in 8:o 1 Riksd. 16 Skill. Traité de Legislation Civile et Pénale, p. J. Bontham, publiés en François par Et. Dumont. 3 Vol. gr. in 8:o 4 Riksd. 8 Skill. Banco. Voyage au Canada. 1795 — 1797 tr. de l'Angl. d'Isaac Weld, av. Carte et XI Planches 3 Vol. gr. in 8:o An XV. 8 Riksd. 32 Skill. Banco.

Nåsta Onsdag utgives N:o 26.

Stockholm, tryckt hos Direktören och Kongl. Fält: Boktryckaren Peter Sohm.

N:o 26.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Onsdagen den 13 September 1809.

Stats-Papper.

Protest af Påswen Pius VII emot Kejsar Napoleon.

Pius VII Pontif.

De mörka planer, hvilka det Apostoliska Sätets ständer anlagt, hafwa omföder gått i fullboran. Sedan den skönaste och anseeligaste delen af våra Länder blifwit på det wäldsamaste och orättwisaste sätt of fräntagen, se wi of, under owardiga förewänningar, och med så mycket större orättwisa, helt och hållet beröfwad vårt werldsliga Herrawälde, wid hwilket vårt andeliga oberoende är på det nogaste förenadt. Under denna grymma förbójelse tröstas wi af den föreställningen, att wi lida detta swära misföde, icke för någon förgripelse emot Kejsaren eller Frankrike, som alltid varit föremål för vår warmaste säderliga tillgifwenhet, ej heller för någon werldslig politisk intrig, utan för vår obenägenhet att förråda våra skyldigheter.

Att behaga menniskor och misshaga Gud är icke tillåtet någon, som bekänner Katolska Religionen, minst kan det tillåtas des hufwud och befordrare.

Då wi desutom äro skyldige Gud och Kyrkan att från of öfwerlemnna våra rättigheter ofrånka och orubbade, protestera wi emot denna nya wäldsamma inkräkning, och förklara den för kraftlös och ogiltig.

Wi förkasta med oryggeligt beslut hwad Franska Kejsaren kan ämnna att anslå till underhåll för of och de personer som utgöra vårt Kollegium.

Wi skulle alla hölja of med wanheder inför den heliga Kyrkan om wi tillåto att vårt uppehälle berodde af den som inkräktat hennes myndighet.

Wi anförtro of helt och hållet till Försynen, och de trognas tillgifwenhet, och skola wara nöjda att gudeligen sluta våra bedröfliga dagars swära bana.

Wi tillbedja, med djup ödmjukhet, Guds outransakeliga beslut; Wi anropa hans barmhertighet för våra goda Undersätare, hvilka alltid skola wara vår glädje och vår krona; och sedan wi i detta swära prof gjort hwad våra pligter fordrat af of, förmane wi dem att alltid oryggeligen förblifwa wid sin Tro och Religion,

och förena sig med oss, att med sucket och tårar, både för sig sjelfwa och inför Altaret, anropa Jhusets högsta Fader att han wille wärbigas förwandla våra försöjares nedriga affigter. Gifwit i vårt Apostoliska Palats, den 10 Juni 1809.

Pius Papa VII.
(Loco Signi.)

(Utur London Chronicle.)

Smärre Skrifter, utkomna sedan denna Tidnings början. (Fortf. från N:o 25).

Beskrifning på en Italiensk Trösk-Maschin, ett ark 8:00 med Planche. Stockholm, Sohm, 12 Skill. Banco.

Ibland de tryckta dåligheter, som förmågan att rita bokstäfwer och ord på papper ännu i våra dagar alstrat, tåslar onskligen denna om första rummet. Detta gäller, ehwad man betraktar Beskrifningen, eller stylen deri, eller sjelfwa Maschinen. Hela meriten består i den behagliga fortheten, som likwäl råkat gå nog långt, då Afhandlingen endast utgör 5 sidor i Oktav, när deremot ett mycket löswande, men mycket bedragande Företal intager 6 sidor, och då Författaren, — ty han synes wilja wara mer än Öfversättare, — glömt bort eller ansett ligkiltigt att säga, huru wida, hwarest, när och huru Maschinen med nytta nänsin möjeligen kan begagnas i Sverige.

Kan den då, frågar någon, ej brukas med förmån? — Skapnaden och effekten swara starkt Nej; ehuru Maschinen, sid. 4, angifwes för ett det enklaste och till ändamålet mest beqwäma Werktyg, som man någonsin kan påfinna. När våra wanliga Tröskwerk sålkan fullkomligt utslå allt slags Såd: när Norrlands Slåwältar redan äro wida bättre, än den Italienska: och när, i deras ställe, de nu mer antagne än bättre Buggwältar, (beskrifna i Wett. Akad. Ekon. Handl. Tom. IV. sid. 49) behöfwa fullt ut alla sina företräden af hastighet, lugg-antal och tyngd, för att göra nödig werkan; så ser man förut hwad en lätt, åttaslåg Wält af 20 tumms diameter skall uträtta. Här är ej fråga om, att genom ihärdig nötning så någon Såd ur halmen, utan om all Säden, om winst i tid och arbete.

Och på hwad sätt skulle wäl Maschinen göras användbar? — Skulle man, jemte Logarne, äfwen der skog ej finnes, bygga stora särskilta Hus för detta slags tröskning? Eller skulle Säden utslåpas ifrån Logarne, för att under bar himmel, i sinuts och regn och snö, — wanliga stämpeln på vår tröskningstid, — undergå den der operationen? — Wår Auktor swarar, sid. 12: Bred ut Säden i Snäcklinie: låt den torkas wäl några timmar i solkenet: gör början (hwarmed)? wid yttre kanten, och fortfar till sjelfwa medelpunkten. Men plötsligen underlåter han att uppträcka formen af en Snäcklinie, hwarmed Snäckans gång och segling i hafwet förmodeligen förstås, men hwilken alla ej så noga torde hafwa utrönt: och likaså förtiger han konsten att göra solken, när man will: konsten att med en NB Cylindriff, (i Coniff) Wält föra omkring inwid en medelpunkt: och konsten att rensa Såd, uppsopad på bara marken, eller hämtad ur snödrifwan, ifall solkenet Jultiden ej kan göras nog starkt. Han hade dock icke bort wara så förbehållsam om dessa konster. Eller hafwe wi kanske ännu om dem en ny Beskrifning att förwänta?

Landsorter, och äfwen ägt en rättshäffens kännedom om de Norra Landskaperna, så hade hans raisonnement varit helt annorlunda; nyttan för Gårderneslandet, att de Södra Landskaper odlas är ostridig, men skola de kunna fullkomnas, så bdr sökas fördrifwa kylan från de Norra Landsorterna som bewisligen kunna blifwa fruktbara och söda en Million kanffe ännu mera menniskor. Anonymen yrkar ett bifogadt Förslag, på den odlade jordens aflastning; wore han kunnog om odling, kunde han ej på sådant sätt raisonera; karr, eller myrjord, sedan den är utdikad, skall hafwa tid att torka och sätta sig innan den kan besås. Den som skrifwit anmärkningarne om Piteå Lappmark har wistats der i flere år, och gjordt hwad han omskrifwit, öfwerfer således att den tadlar som i dessa ämnen ingen ting känner.

S w a r :

Skall någon Läsare af föregående Antikritik finna sig öfvertygad att Piteå Lappmarks uppodling förtjenar mer Regeringens omsörger än de södligare orterna, det enda som Rec. i No 22 satt i fråga, då har Författaren wunnit sitt ändamål, men det är en olycka för hans försvar, att i de åberopade trovärdiga betygen på intet ställe säges, att jorden är tjenlig till odling framför flere Landsorter. Hade Förf. med mindre öfvertygelse om sin egen ofelbarhet läst ömdömet, och äfwen ägt en rättshäffens kännedom om de Södra Landskaperna, hade hans raisonnements varit helt annorlunda. Efter Förf. System, att Lappmarkens odling skall drifwa kylan ifrån de Södra orterna, borde man också börja odlingen närmare stränderna af Is. hafwet för att drifwa kylan ifrån Lappmarken. Rec. är wäl icke kunnog om odling så länge i Norr, men då han på andra trakter sett uppdikning af karrjord, och sett denna jord inom femte året gifwa förträffelig Skörd, har han trodt, att på en ort, hvars fruktbarhet blifwit så berömd, skulle förhållandet wara någorlunda lika. Rec. är således i mycken förbindelse för det öfwerseende man har med hans ofunnighet, och ännu mer för den lärdom han fått, att karrjorden i Lappmarken är lika så rödg att sätta sig, som wisa Författares inbillning, att allt hwad de frambringa är ojemförligt.

Theater: Nyheter.

I det nya Theaterhuset i London, som har namn af Covent-Garden äro 30 privata Loger, hvilka redan äro uthyrda till 400 Guineer (nära 5,000 Riksd. Banco) hwardera om året. De äro inredde med mycken smak och till hwar Loge hörew ett stort Rum.

En Franssk Journalist har utgifwit en förteckning på alla de nya dramatiska Stycken som blifwit uppförda i Paris, sedan 1800. — Efter denna förteckning hafwa blifwit gifne, på dessa nio åren:

Åf Comedie Française, 27 Komedier i 1 Akt och 10 i 3 Akter; 10 Tragedier och 5 Komedier i 5 Akter.

Åf Academie Imperiale de Musique, 18 Operor och 24 Balletter.

Åf Theatre de Louvois, 330 Komedier i 5 Akter, 3 Akter och 1 Akt.

Åf Vaudeville, 340 Pjeser i en Akt.

Åf Theatre Montansier, 300.

Åf Theatre de la Gaite och L'Ambigu Comique, tillsammans 400 Vaudeviller och 568 Melo-Dramer.

Nästa Fredag utgifwes No 27.

Stockholm, tryckt hos Direktören och Kongl. Fäkt. Boktryckaren Peter C o h m.

N:o 27.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Fre dagen den 15 September 1809.

Sällsaps: Sång.

Lycksalig den, som stödd på eget stöp,
Till gäster inga gynnare behöfver,
Men dricker Bror skål med dem allihop,
Och har ändå till slut Buteljer öfver.

Lycksalig den, som, hängrig Noctan två,
Ej väntar främmande, när han ser salen,
Och, när han gäspar, utan frus kan gå
Att taga sig en middagslur på maten.

Lycksalig den, som, fri ur tvångets band,
Kan, bäst han gitter, prata eller sjunga,
Och, när han bara fått en tår på tand,
Ej är så noگا om en tand för tunga.

Lycksalig den, som får, med hjertlig fröjd,
En glad och god och egen Summa klappa, —
Som är så nöjd, när hon ser Subben nöjd,
Och säger: drick, och håll dig rolig, Pappa!

Lycksalig den, som alltid lefver wis,
Att ej hans Privilegium inskränkt blifver,
Ty Glädjen blott är hans Fidei Commis
Och Flit och Dygder hans Prærogativer.

Smärre Skrifter, utkomna sedan denna Tidnings början (Forts. från No 26).
Om Tolerancen. Stockholm, Marquardska Tryckeriet 1809, 16 sid. 8:vo. 4 fl. B:fo.

Författaren säger, att "flera ord i vårt Språk äro besvärade med bristen att sakna en bestämd mening" och det måtte man wist, likwäl på bättre Swenska, kunna säga om de ord, som fylla dessa 16 sidor. "Att handla ärligt d. å. äralikt och att förminska människors eländen" är ej, som han påstår, alltid det samma: åtminstone vinner ej en eländig Författare på en ärlig Recensent. "Ordet Tolerance (så börjas hellska Texten) har på en tid wunnit ett slags favoritkap hos Män af diverse stånd, tänkesätt och seder: detta Fenomen, hwars närmaste orsak jag tror mig weta, har wäckt hos mig den misstanken, att detta ord är af samma Cryptogamiska släkte som ordet ära." Auktor finner dock ej för godt att uppenbara oss orsakningen och citationer ur Bibeln, Pres. Privilegierna och Missgernings Balken om hwarandra, skulle söka utleta hwad han menar med sin Tolerance: om han eljes menar något. Den wink han tyckes gifwa dertill, sid. 11, är ej heller den gnistigaste: "således (heter det) tvingas ingen med wäld, att bewisla den allmänna Gudstjensten, att begå Rattwarden: men den detta utan giltigt försall framhårdande underlåter, bör i och med det samma anses hafwa afslädt sig egenheten af en ärlig Medborgare, och bör således anses icke kunna vara Wittne wid Dop och wid Dominisolar, icke kunna uppföstra barn, icke kunna vara Förmyndare, icke Embetsman i Staten." Detta är wist icke den Lärans Språk, som yrkar saktmod, fördragsamhet och allmän wälwilja, och som tillåter oss pröfwa allt, för att friwilligt behålla det goda. Sådant förtjenar nu mera icke wedertläggning, utan medömkän; men äfwen denna känsla skall blandas med harm hos hellska den saktmodigaste, när Fört. strax derpå oförlynt förklarar: "detta är en icke blott Religiöse, utan Moral-Civile Intolerance, owillkorligen grundad i Samhällets enhet, lugn och wälfärd" och han blyges ej, att äfwen wiisa bestyrka denna sats med några wrängda och missbrukade Bibelspråk.

Författarens naiva bekänneelse, att "änneris wigt förledt honom till en brådskä, synbar af hwarje Läsare uti bristen af fullständighet, ordning och klarhet" må, för öppenherligheten och det egna i slursliden, gälla hwad den kan till hans ursäkt: men en Rapsodi, full af otålksamhet, af barbarismer i språk och tankar och (att nyttja hans egna uttryck) en hellska inbillad Elokhets-geimacet, bör anmärkas i våra dagar, mera för besynnerligheten skull, än för wärdan af Fenomenet. Sådana slags Författare blifwa nu mera hwarken farliga eller odödliga. Man kan lifna dem wid Läderlapparna, mörkrets ofskadligaste fåglar, som ibland om natten, man wet ej hwarföre, anlända till människors boningar, der de, slumrande bakom sönsertluckan, öfverraskas af morgonen. Då wäsnas de på sitt wis, släcka en fund med sina små fula wingar, till barnens håpnad — och fara åter till flögs.

Ett Medborgerligt Fader Wår till Konung C A R L XII. Stockholm, Deten,
ett halft ark 4:to, 1 stll. Banko.

Churu närwarande Skrift, till stil och framställningsfätt, är under kritiken, höder den likwäl, i anseende till sin werkligen rara oförsynlighet, till det slag af Skrifter, som icke bör undgå Granskarens uppmärksamhet. Att förtiga det olämpliga i en parodisk wrängning af den förnämsta bland våra Böner till det Sögsta Wäsen.

det, emot hwilket äfwen den första Jordiska Wärdighet alltid måste för mycket konstatera, för att icke skada det höga allsvar, som ligger i denna Bön — synes ett dylikt försök, om också icke alldeles förkastligt i Tunis och Marocco, eller annorstädes der wisa för en Regent nyttiga Sanningar endast genom apotheserande Bönformler kunde framtränga — wära alldeles öfwerföddigt och obehörigt i ett upplyst Land, som Wårt, der en god och älskad Konung icke allenast öppnat alla utvägar till kommunikation med sitt Folk, utan äfwen i sina egna Tal och Framställningar till beksamhet, äfwen som i sitt förhållande, beständigt wisat, att han känner sjelfwa de grundsatser, som man här på ett så osmakligt sätt wil meddela. Då således hwarken nyheten eller driftigheten af sjelfwa Sanningarna, ej heller nyheten af deras ifråsättning *) gör denna Skrift märkwärdig, wore det följakteligen endast i stilen, som dess förtjenst ännu skulle kunna sökas. Men då Rec. försäkrar, att i enlighet med hwad han förut anmärkt, densamma är under Kritiken, såsom wansköld af burleska ord och hwardags talesätt, att ej säga verkliga grofheter, torde Läsaren finna, att denna Skrift i alla hänseenden förtjenar Guds, Konungs och Allmänhets stora misfundsamhet.

Då Förf. wägar parodiera Herrans Bön, hoppas Rec. att han ädelmodigt öfwerfer med följande Parodi af hans, så mycket mera, som ändamålet dermed icke är att sitta förargelse, utan nytta, både i anseende till honom sjelf och hans talrika Samrater.

En Auktoraligt Sader Wår till Phoebus, wåra Skriblerer till dagelig uppbyggelse.

O store Joibos Apollon, Wår och alla Skrifwandes Sader och Patron, Du, som är i Simlom, Solens och Snillet's Gud! prisadt och helgadt warde ditt namn, detta stora Namn, som wi så ofta i säwitso misbrukat och utan bönhörsel äfcallat. Tillkomme ditt Rike endast dina sanna Tillbedjare och Åsklingar, dessa Snillet's heroer, som du i lika hög grad gifwit förmåga, som wilja till din tjänst! Wi, arme Stjamp- och Synbare, nedfalle här i stoftet inför dig och erkänne med ånger och rulle wåra öfwerträdelser. Wi hafwe tagit en olycklig fingerkläda för kallelse äte blifwa Författare, trötat Wänner och Allmänhet med wåra omogna alster, förgräpwe oss emot det ahdraheligaste i ditt rike, kriticerat, korrigerat, travestierat och parodierat, och, ehuru du oupphörligen låtit förstå ditt misshag till wår Prosa, så wäl som till wåra Mim, likwäl ända hiriut enwist framhårdat i det onda — och till och med wägar mäta oss med dig. Nu — se din wilja, din redan så länge och så högt förklarade wilja med oss, der du är i Himmelen, såsom den och fordom stett med Marsyas, under din wandring på jorden! Men misfunda dig öfwer oss och straffa oss icke, som honom, med förlusten af hud och dron! Wid begge swärja wi i dag, att öfwergifwa både Vers och Prosa; men, Gif oss, wi besje derom, utan allsköns behof af den olycksaliga pennan, wid något annat finger-sjessättande Arbete, eller, om dig så behagar, wid plöjen eller spaden, wårt dagliga Bröd — och förlåt oss, Nådige Joibos, hwad wi så grustigen emot Smaken och det Allmänna Wettet oss försyndat hafwe, förlåt oss wåra Kulder, såsom och wi förlåte dem, som, ware sig i Stockholms, eller Extra-Postern, Journalen för Swensk Litteratur eller Journalen för Litteraturen och Theatern oss margfaldiga sargat hafwa och oss samt wåra Skrifter många lustiga infall — Skyldige äro. Wid åsyn af Bläck

*) Wåra Läsare torde säkert erinra sig en lita osmaklig parodi af Litaniën, som, under namn af Swenska Folkets Bön utkom 1792.

och Tryckswärta, dessa olycksfulla Werkligg för våra onda lustar och begär, Inled
och icke i frestelse, utan håll våra singrar, och framför allt, — våra Präkar, och
fråls of ifrån Ondo. Ty Riket, det stora Oddslighetens Rike, är ditt och Mat-
ten att framfalla och belöna Snillen, och Herrligheten, den herrliga gåsivan, att
med ärlighets fruktansvärda wapen gifla alla Skriblerer, såsom du med våra För-
fäder gjore hafwer ifrån Ewigbet och med våra Esterfommande gdrandes warder till
Ewigbet. — Och alle Folket skall säga Amen!

(Fortsättning e. a. g.)

På denna Tidning Prenumereras i Herrar Utters & Comp:es Boklåda med
1 Riksd. 24 Skill. Banco för halfwa årgången, eller 76 Nummer, och på alla
Postkontor i Lands-Orterna med 2 Riksd. 24 Skill. samma mynt, eller 1 Riksd.
24 Skill. i Prenumerationsavgift och 1 Riksd. i Postavgif.

Till salu finnes:

I Direkt. Sjöberg's Boklåda säljes: Oeuvres Completes d'Ovide, trad. en Fr. auxquelles
on a ajouté la Vie de ce Poète, les Hymnes de Callimaque, le Pervigilium Veneris, l'Épître de
Lingendes sur l'Exile d'Ovide et la traduction. en vers de la belle Élegie d'Ovide, sur son départ
par le Franc-de-Pompignan et J. C. Poncelin. 7 Vol. avec superbes Est. gr. in 8:o Paris An
VII. 10 Riksd. Banco. Oeuvres de Nancini-Nivernois. Publiées p. l'Aut. av. 2 Portraits 5 Vol.
grand in 8:o 6 Riksd. Banco. Oeuvres d'Hist. Natur. et de Philof. p. C. Bonnet. gr. in 4:to av.
Est. & fig. 8 Vol. 24 Riksd. Banco. Le même en 18 Vol. av. Est. gr. in 8:o 18 Riksd. Banco.
Oeuvres Diverses de M. Borde, membre de plusieurs Acad. 4 Vol. av. Portr. gr. 8:o br. 4 R: d.
Oeuvres de Clermont, Commissaire d'Artill. Cont. La Geometrie pratique de l'Ingénieur, l'Arith-
met. Milit. &c. av. fig. in 4:to 2 Riksd. Banco. Oeuvres de Gesner. 2 Vol. grand in 8:o av.
Portr. et Superb. Est. gr. 8:o Papier fin. br. 6 Riksd. Banco.

As Trycket har utkommit: Samlade Arbeten för Ungdomen, af Berquin. Andra De-
len, innehållande 6 Theaterpjäser. Framför Arbetet finnes en gravure, föreställande en Scene ut-
ur Dramen Affedet. — Första Delen innehåller Sörfattarens Lesverne, sam 6 Theaterpjäser och
19 Moraliska Berättelser; samt en gravure föreställande en Skogspar, hwarest Berquins busse
befranjas af Ungdomen. — Hwarje Del kostar 1 Riksd. Banco i fotoveradt pappband, och säljes i
Utter & Comp:es samt Wiborgs Boklåder i Stockholm äswenom hos wauktige Bothandels-Com-
missionärer i Landsorterna. På samma påsen säljes äswen: Carl Gaudison, eller Ungdomens
Wänster, af Berquin, med gravurer. Kostar 44 Skill. Riksgäldsmynt. inb.

På Boktryckeriet wid Slottsbacken, å 4 Skilling: Krigs-Sång för Kongl. Skånska Landet
wårnet, af Tegner. — Fördt till en Sång till Jinska Armén, 2 Skill. — Bref, tagne af en
Rysk Courier före Krigets Utbrött, häft. 12 Skill. — Dito på Fransyska, 12 Skill. — Berät-
telser om Sögtidigheterna wid Affäckningen af Sögsfälig Konung Gustaf III:s Staty,
häft. 16 Skill. — Pröfnin, af Riks- Zistorlographen Sallenbergs Historiska- Anmärkingar
öfwer Uppenbarelse-Boken, af Cl. mberg, häft. 32 Skill. — Marchroute från Göteborg till
Stockholm, samt från Stockholm till Göteborg, zine såsillta wägar, 2 Skill. Banco hwar-
dera. — Twenne stora Ewanta Herrars Rike-Beskrifning ifrån Choen till Afsen, Förlosswade-
landet och Christi Graf, 4 Skill. — Zur Todtenfeier des Dokt. C. W. Adede, 16 Skill. — Nach-
richt von der zweiten Ordination des Herrn Pastors Seider, 8 Skilling. — Schulbuch, 16 Skill.
allt Riksgäldsmynt.

Några Måndag utgives No 28.

Stockholm, tryckt hos Direktören och Kongl. Fält-Boktryckaren Peter Sohm.

N:o 28.

JOURNAL

för

Litteraturen och Theatern.

Måndagen den 18 September 1809.

Recension.

Geografi.

Portugisisk Resa, Beskrifwen i Brev till Wänner, af C. J. Ruders. Tredje Delen. Stockholm, Delén, 1809, 281 sid. 8:vo, i Nilsd. Banks.

Swär och en Resande betraktar gemenligen de Länder han genomfar, eller der han wistas, ur en särskilt synpunkt, som bestämmes efter det Lands sätt att tänka hwari han fått sin bildning. Häraf kommer, att äfwen pålitliga Res. beskrifwars stundom icke blifwa rätt begripliga för andra än sina Landsmän, eller, hwad som händer ännu oftare, att deras Arbeten förlora hela sitt värde genom Öfversättningen. Hos oss, hwarest Litteraturen icke har att fryta af många egna Produkter öfwer en wiß storlek, är också ett original af detta slag, icke att betrakta annorsunda än som en gåfwa åt Allmänheten, emedan hon sällan håller Författaren räkning för den mödan att tänka sjelf, hwilken onckeligen är större än att endast ombyta Språk för andras tankar, ota utan att ändå kunna uttrycka dem.

De twenne föregående Delarna af denna intressanta Rese. beskrifning äro redan lemnade åt Allmänheten. Författarens stil är således känd, likasom det sätt hwarpå han meddelar sina berättelser. Tredje Delen innehåller tillika äfkilliga anteckningar om England och isynnerhet London, hwaraf wi wilja meddela ett stycke af det som rörer Spektaklerna (sid. 221 och följ.)

”Det är en betydlig skillnad emellan Engelska och Portugisiska Aktörers gestikulation. För de Södra Folklagen i Europa bör denna del af Aktionen icke vara så swår, som för de Norra; ty de förre hafwa det mesta af Naturen. De kunna i dagliga sammanlesnaden uppöfwa den ända ifrån de spädbarns åren, och konsten behöfwer nästan endast bemöda sig om undwilkande af det offielliga, det öfwerdrifna. I Norden åter påfar det icke att likligen uttrycka sig genom ton och åtbörd; men jag tror dock ej att alla der sentera mindre. Gestikulationen är hos oss hel och hållen förwiß till Theatern. Den är der en konst som med möda måste läras och inöfwas; ty den är så fridande emot en till Natur förwandlad wana, att den person skulle nästan

anses för galen, som i umgänge beledsagade sitt tal med handens starkare rörelser. Den blir derför oändeligen swår för våra Skådespelare, emedan de, åtminstone i den så kallade Dramen och i Komedierna, böra tillfredsställa två nästan stridiga fördringar, nämligen den att bruka årbörder enliga med Naturen, och tillika wälka sig att sela emot sin Nations wana och Konvention, som tytt förbjuder dem. — Om Tragedien är här icke frågan. — För Swenska ögon förekommer ock den Engelska Theater-Aktionen naturligare, ty den närmar sig mera till vår. Hwad jag mest gillar hos Brittiska Aktörer är, att jag aldrig såg dem falla in i denna onaturliga passion, detta ledbrütande armfåkeri, detta hysteriska skrån, hwaraf ej såltan på Theaterer i Norden en del af Publikerna sättes i förjusning; ehuru stridande allt detta är både mot hufwans Naturen och så wäl de Södra som Norra Folkslagens wanor.

Förf. har till slut, i ett Bihang, gifwit Swenska Läsare ett begrepp om Portugisiska Bersens skanson; tillika med ett Fragment af Lusiaden i literal Öfversättning.

G a n g a.

Indisk händelse.

Ganga war Mafa åt en wälmäende Inbyggare i Landskapet Hindowns. En ömsesidig kärlek gjorde dem till det lyckligaste Par som bodde wid stranden af Ganges.

Efter sin wana hämtade hon en morgon watten ur floden. En af de stora wid Mogols Hof, som en händelse förde denna wäg, såg henne och blef intagen af hennes skönhet. Omwan att strida emot sina begär, sprang han af hästen, omfattade den unga qwinnan, kastade sig med henne i sadeln, och flyndade bort med sitt ros, utan att gifwa ett på den olyckligas rop.

Daleb, hennes Man, wäntade förvägswes på hennes återkomst; ändteligen skyndade han sig till stranden af floden för att söka henne. Hela dagen irrade han omkring i denna affigt, och sent på aftonen wände han först om till sin boning, der han hoppades att återfinna henne. Men hans hopp bedrog honom. En djup ångslan intog nu hans sinne och efter ännu några dagars fåfång wäntan besegrades han af sin smärta. Hans rikedomar förlorade allt sitt wärde; han tog på sig en Joghis *) kläder, och gjorde ett löfte, att icke återkomma till sitt hus förrän han igenfunnit sin Mafa. Härpå begaf han sig på wägen, utan att hufwans wäntan han ämnade sig.

Under det han genomwandrade det widsträcktta Mongoliska Riket hade Wälsustingen bragt den nästan liflösa Ganga på ett af sina Landtgodds och med wäld rådwat hwad hon icke friwilligt wille bewilja honom. Öfwergifwen af hela werlden måste hon öfwerlemna sig åt hans begär och efter förtoppet af två bedröfliga år hade hon blifwit mor åt twenne barn. Nu trodde tyrannen att han kunde mildra den stränga waksamhet hwarmed han sökt att förhindra hennes flykt och dölja henne för alla efterspaningar. Hans foglighet gick omsider så långt, att han tillät sin fånge att stundom så hämta frisk luft i trädgården.

En dag då hon, fördjupad i sorg, begret sin stilsnåsa från den Man hennes hjerta älskade, wäcktes hon ur sina bedröfliga betraktelser af en tiggare, som på andra sidan om muren anropade de förbigående wägbrände. Ganga lyfnade med hela sin själ, och tvisflade snart icke mer att den röst hon hörde war hennes Mans.

*) Ett slags bot-öfwande Munkar i Ost-Indien.

En allsmåttig kånsla hånförde henne; hon stög till porten som gick ut åt fäket, och med ett gånst skri ropade hon tiggaren wid namn. Denne, icke mindre rörd wid ljudet af en så kär röst, skyndade till porten, och snart öfvertygades det förwånade Paret, att det underwerk som förde dem tillsammans icke war en förwillelse.

Med så ord berättade Ganga sin händelse för sin älskade Daleb; med fannings ofonstlade färger målade hon sin ofkuld, sin oförändrade ömhet, det lidande hon utbårdat sedan de skildes, den smärta som förtårde henne, och beswor honom ändteltigen att hjälpa henne, bryta hennes bojor och tillåta henne att återkomma i hans armar.

Swart ord hon talade war ett dolksång för Daleb. Han måste samla alla sin själs krafter för att erinra sig, att en strång och oföränderlig Religions-stadga nekade en hustru, som blifwit wäldsförd, att återförenas med sin man, ja till och med förbödd dessa Makar allt vidare umgänge med hwarannan. Swem skulle wäga att måla twenne hjertans förtwiflan, som med lifa ömhet älskade hwarannan, och kände öndöjligheten att häfwa de hinder som satte sig emot deras önskingar.

Efter en lång rådpåläggning, och många utgjutna tårar, påminste Ganga sig, att endast två dagresföret derifrån låg Jaggarnaths berömda Tempel, hwarest den Mongoliske Öfwerste-Presten wistades. "Gå, älskade Daleb, gå till honom", ropade hon, "rådspå Gudarne förtrogne. Kånste skall hans mencklighet uppfinna en linbring i vårt bedröfliga öde, kånste skall han kånna något medel som tillåter oss att å nyo knyta våra band. Ingen bot-öfning, icke en gång någon marter skall afsträcka mig, om jag endast kan åter blifwa din, och wisa dig min kärlek och min trohet; gå, skynda!"

Med klappande hjerta begaf sig Daleb genast på wägen, och kom efter några dagar tillbaka med Öfwerste-Prestens swar. Hans bleka ansigte förrådde tillräckligen hans själs bedröflighet.

"Du kan följa mig," sade han till Ganga, men Öfwerste-Presten fordrar att du föder till honom dina begge barn. — "Mina barn, säger du? Himmel, hwad kan vara Öfwerste-Prestens affigt!" — "Jag wet det icke, men du måste beqwäma dig dertill om wi icke skola för ewigt stillas åt. Men hwaroföre fruktar du för dessa barn? Böra de wara dig så låra? Kan du anse dem för dina då de äro frukten af en barbarisk wäldsfamhet!" — "Ne! så förhålliga de och i detta affeende kunna wara för mig, är jag likwäl deras mor. — Och kan jag besluta att med egen hand öfwerlemnna dem åt den olycka, som kånste wäntar dem? — Likwäl måste det ske, bästa hustru, eller jag måste för alltid öfwergefwä dig."

Daleb aflägsnade sig wärlteligen med bliddande hjerta. Den darrande Ganga ropade honom tillbaka; stum som förgens bild stod hon för honom, och hennes själ framlyste blott i hennes ögon. Efter en lång och smärtande strid ropade hon ändteltigen med snyftande röst: "Lofwa mig då åtminstone att du will förena dina böner med mina att utwerka nåd för dessa arma wareser. Om du älskar mig, Daleb, kan du föreställa dig den förfräckelse hwarmed Naturen måste uppfylla mitt bäswande Modershjerta."

Daleb lofwade allt hwad hon begärde. Följande morgon flydde Ganga, med båda sina barn, ur tyrannens hus, och följde sin Man till Jaggarnaths Tempel, der de wifade sig för Öfwerste-Presten. "Det gifwes blott ett medel," sade han, "att åter förena er med hwarannan utan att uppwäcka förargelse, och följakteligen utan att reta Gudarnes wrede. Ganga, man kan twifla om din ofkuld, emedan den icke har andra vittnes än dig själv. Du måste bewisa den för hela werlden."

Det enda sätt hwarpå wi och äfwen din Man, kunna tillåta att det sker, är, att du uppoffrar åt äran och kärleken de pligter, som du tror dig wara skyldig Naturen, och med egen hand offentligen dödar de barn som säit lifwet genom din olycka."

Likafom trosad af äskan genom dessa försträckande ord, låg Ganga sanslös för Braminens fötter. Hennes Makas omfamningar väckte henne ur sin wanmakt. Han blandade sina tårar med hennes och båda anropade Öfwerste-Presten om mildring i denna stränga dom.

Efter en lång tystnad swarade Braminen, wänbände sig till den tröstlösa Modren: Gudarne måste åtminstone hafwa ett offer. Wäl ett af de båda barnen eller underkasta dig sjelf det dödsstraff som Lagen utsätter för otrogna Makar. Ganga, ehuru darrande, reste sig nu upp. Daleb, ropade hon, har du nästan twiflat om min trohet? — Nej, åskade Ganga; nej, alltid har jag i dig funnit den ämaste och trognaste Maka. — Wälan, swarade hon med lugn blick, så kan jag nu försona Naturen och kärleken med hwarandra: Dufamma mig, dyraste Make! Förbarma dig öfwer dessa oskyldiga barn. Kom ihåg att de warit minna. War hådanester deras Far. . . . Mig kan man föra till döden.

Daktadt Dalebs böner och lärar utfördes Ganga följande dagen till den allmänna platsen, under en högtidlig och sorgelig sått, och ledlagad af ett talrikt presteskap. Med lugnt ansigte och säkra steg uppträdde hon på en med hwitt linne beklädd ställning, som war upprest för hennes afrättning. Daleb, som Presterna måste hålla tillbaka, upphådde ett gällt klagerop, som genomträngde allas hjertan.

Nedan woro hans Makas ögon förbundna, redan framträdde hon utan att darra sin hals åt skarprättaren. — Wälan war upplystad, nu skulle den falla. — Håll, ropade Öfwerste-Presten, det är nog! Gudarna och Rättwisan äro tillfredsställda, menniskorna skota äfwen wara det. — Ganga, Himmelen återkänker dig din Make; din rena bygd gör dig wärd att äga honom, och hans kärlek gör honom wärd att äga dig. Gån tillbaka i eder boning. Monarken, som jag will underrätta om edra bygder, skall åtaga sig er hämd, och göra er så lyckliga som I förtjenat att wara.

(Ur en Engelsk Res-beskrifning.)

Rättelse:

I N:o 26, sista sidan, andra raden af Theater-Nöheter står, nära 5,000 Riksd. Banco, bör wara: nära 2,000 Riksd. Banco.

Till salu finnes:

Från Kopparsråken är utkommen Karta öfwer Batavien eller N. P. Holland; efter nu warande indelning uti Departementer, och hwarest ses de Lär som Engländerne nu inrehaswa, samt Ghelde-Strömmen med der belägne Stansar, och Antwerpen med en mängd Kanaler beomring; Sålles i Utter & Compes Bokläda för 24 st. Banco.

Nästa Onsdag utgives N:o 29.

Stockholm, tryckt hos Direktören och Kongl. Fäkt. Boktryckaren Peter Cohn.

N:o 29.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Onsdagen den 20 September 1809.

Silenus.

Den Gud, som genom Kronans tratt,
I lifwets galla glädjen späder,
Är ej så fin, förnam och platt,
Som mången menar eller qwäder.

Hans runda kinders purpurfält
Af himmelsblåa näsan klyfwes,
Och af hans hår, till hälften fällde,
En tofwa wid hwart öra yfwes.

På hakan, uti fällar lagd,
Förnöjelsen har slagit låger,
Och ögats blirande smaragd
Gutär åt hela werlden säger.

Med stökig hatt och sneda skor
Han fredligt genom lifwet lunkar;
Blott när han ser en nykter broor
Han någongång på huswet runkar.

Öbland man honom ligga ser,
Lång, widöppen, och bar i barmen,
Och låta hålla i sig mer,
När han ej orkar röra armen.

Lifwål, wid ljudet af en sång,
Hwärt hans Fosterfon berömdes,
Det sågs han slumrat in en gång
Så tungt, att siewa stänkan glömdes.

Det nyaste Förslaget.

På en tid då nästan hvar och en som kan föra pennan bewisar sin patriotiska genom Förslaget till Rikets upphjelpande, torde det icke wara otjenligt att också jag upptäcker några af de många obegagnade utvägar wi ännu hafwa till storhet och wälmakt. — Det är alldeles ingen ting annat än åstundan att gagna mitt Fädernesland som förmår mig att göra dessa upptäckter, men skulle jag derwid tillika kunna gagna mig sjelf så will jag i tyfhet medgifwa, att den affigten icke warit alldeles främmande för min plan.

Då jag genomfarit Sverige har det ofta förwänat mig, så wäl som det förwänar hvar och en främling, att se så stora tracter alldeles öde. Man har wäl föreslagit uppodlingar, men dermed går så långsamt, och derigenom skulle desutom Follition förorsakas med andras fördelar och beqwänligheter. Man föreslår att sälja Krono-Allmänningar, Krono-parker, Rekognitionsskogar m. m.; det är sant: man skulle härigenom kanske kunna indraga några Millioner till Drätsel-Werket och på ett sefel fördubbla Rikets Golsmångd; men då män nu för tiden så mycket talar om ägande rätten, wänne det är billigare att göra förändringar i de förwänar och Priuilegier Staten med öfwerläggning gifwit, än i de som wederbörande, efter omständigheterna, sjelfwa tillwållat sig?

Utän att derföre wilja ändra gamla wanor under förewändning att de äro skadliga för det hela, utan att wilja twinga jorden till att frambringa Säd der bon af sig sjelf endast frambringa Emultron och Enbår, är det just af des naturliga egenheter jag will begagna mig, och sedan jag uppgifwit enkelheten af mitt Förslag skall man säkert finna mycket anledning att derpå lämna Sällers bekanta Sentens: "den som är stor i det lilla skall bli större i det stora."

Man besinne blott den ofantliga mängd af bår som wäxa i våra skogar och ödemarker; man föreställe sig hwilken Riksgagnande hushålls princip det skulle wara om af dessa bår tillreddes inhemska Winer hwarigenom icke alienast flera tusende Riksdaler årligen kunde besparas som nu gå till Utlänningar utan en wida större summa indragas genom exporten af denna nya produkt; Man besinne widare den mängd af Windfållen som uppfylla våra skogar och hwilka kunde användas dels till pottaste-tillwerkning, dels till bränse wid de Gesever-brännerier som borde anläggas. Man kan tillägga inrättningen af bast-fabriker och flera nyttiga påfund hwilka jag för forthetens skull förbigår.

Men om detta stora ändamål skall winnas är det nödwändigt att ett Skogs-Kollegium inrättas hvars Ledamöter åtminstone borde så lika wärdighet med de af så många föreslagna Landt-Råden och till skilnad ifrån dessa kunde kallas Skogs-Råd. De kunde sedan fördelas i Bår-plochnings Departementet, Windfålle-förvaltnings Departementet, o. s. w. Löne tillgångarna wore wäl för det närwarande icke så lätta att föreslå; men om Kronan wille owillfortligen lemna Skogarna till deras disposition är jag säker att, med någon outhälska, skulle de innan kort kunna löna sig sjelfwa.

Mitt andra Förslag är att draga fördel af våra många fiskrika insjöar, wid hwilka Allmänna fiskerier kunde anläggas, och limfoknings-anstalter inrättas för att begagna den mängd af fiskfall som nu utan nytta bortkastas. De som singe uppsendet öfwer dessa Inrättningar, hwilka likwäl borde drifwas för Kronans räkning, kunde af öfwananförde skal få namn af Sjö-Råd.

Utt jag känner ännu en mängd af förmåner som Staten skulle winna genom dessa nya Embeten behöfwer jag här icke upprepa. Om man lemnar behörig uppmärksamhet på dem jag uppgifwit will jag icke länge göra en hemlighet af de öfriga.

Bref till ett Feuntimmer om Wänskapen.

Nej, Min Fru, Wänskapen, detta enda ord, som i min föreställning sammanfattar alla dygder, all ära, och all sällhet — är wist icke ett tomt ord. Edra älskwärda egenheter, edert rena och känslofulla hjerta har sagt mig, att den är mycket mer än alla lyckans och naturens skatter; ty man kan äga dem alla, utan sällheten — men icke den utan Wänskapen.

Nej, den är icke ett ord utan motsvarande verklighet, diktadt för ett ögonblicks tröst, af en swärmande inbillning. Detta själarnas förtroliga umgänge, ledt af en hemlig dragningskraft, besästat af inbördes aktning, och fortsatt, i alla skiften, genom en otvungen öfwerensstämmelse i känslor och tänkesätt — det skall alltid finnas i dödligheten. Låt mig hoppas, ännu wid sedlighetens förfall under sedernas förfining — att, så länge i ett döbligt bröst Dödlighetens anda lefwer, så länge der ligger lyckalighetens begär med kraften till en verklig sinneshöghet: så länge skall också en sann Wänksapsgrund wara till hos alla folk — den skall äga, oaktadt säkunnighetens mörker och säfänglighetens fringspridda altaren, sina egna beständande tempel och en helig dyrkan öfwerallt på jorden. Nå hwem som will draga swarta skuggor kring den älskade bild han målar; må han, af lynnets nyck eller sorglighet, förmörka sin egen lefnadsstafva; och, med hoppet om winsten af en verklig wän, utsluta ur sitt sinne en närwarande glädje, och betaga sig, genom misströstan, hellska sällhetens möjlighet. Jag ber att få tro på Wänskapen! — och förälskar mig i den tanken, att den ännu bland myckenheten kunde äga sin Orest och Pylad; fastän denna dygd, i sin fullkomlighet, är för stor för tränga hjertan.

Nå wara att den icke ingår i mängdens tillslutna själ; och passar icke ihop med ståndens sinne. Det är något helt annat som sätter de flesta menniskor i rörelse, och leder deras steg. Det är Iran, om man will; det är Egennyttan och Usunden ännu mer; det är lättfinnet och obetänksamheten; och — de weta ofta icke hwad — men det är icke Wänskapen! Den wiker gerna undan för ärelsynadens säfånga; och sätter fältan i de stora gästgubden, till bords med den rika. Den är länge ofönd för sin sällsynhet; och ofta misstänkt för sin uppriktiga ton och sitt ofonstlade wäsen. Den tål ingen förställning, och inga uppsälliga brott; men förlåter öfwermåningen, och fortsar ännu att älska den felande, så länge den äger hopp om hans förbättring. Den stljer sig från de wanliga sällsapsdygderna genom ett högre alskar än de, och genom en längre waraktighet än ögonblickets. Sanningen, Rättriskan är des ewiga grund och des ofwiktiga beståndssämne. Det älskade föremålets säubet är des enda behof, och wiskoret för des egen. Den ensidiga fördelen förlits icke med des natur; de sluta icke tillsammans; de bryta sig mot hwarann — ty Wänskapen lefwer endast af meddelandet. Förgäwes talar en kall wisshet sitt språk: den lyssnar blott till själens stämna. Ofundstall och fri, låter den fångla sig blott af sympathiens band; och lyder inga andra lagar än hjertats. Egennyttan, det är sant, misbrakar ofta des namn, och älskar att härma des wäsen; umgangeslynnnet gör sig deraf intet samwete; höfgheten tycker sig ha rätt dertill. Dessä är Wänskapen gemensigen på långt af stånd från Enillets och Rangens anspråk. Den will icke beundras, och afundas:

den vill aftas, och wälsignas! Den är sällan i nöjets granna samqwäm; och låter nästan alltid förgäfwes wänta sig der den mest prisas: i waltens förmat och i dryckeslagen. Man bjuder den, och längtar att den skall komma; man inbillar sig fröndom att den är närwarande; man smickrar sig att kunna behålla den qwar; och, förrn man wet ordet af, så är den borta! Den är sökt i alla werldens delar, men icke utmärkt på något wist rum. Den bor icke företrädeswis i palasset; men är sällan borta från den torftiges hem. Regenten tröffar den sällan i purpurns drägt — snarare i kojans lugn och under wallmarns klädnad. Gementligen är den blott den stilla Dygdens sölseslagare. Den ofonstlade naturen är des södsöbygd, och hyddan är des tempel. Under det den saknas i öfwerstöddets boningar, kommer den ofta opäminst i nödens tjäll; inställer sig med tröstens kall wid den lidandes lägor, med hoppets löften i alderdomens qwäll, och wistlar frid i dödens tinnma! När alla andra fågnader förlora sig eller fly, då dröjer ännu Wänskapen qwar, att upfylla deras rum, och förmildra deras affed. Då Kärleken är längesedan utfloknad, och Helsen småningom förgår, då dröjer ännu Wänskapen qwar med sina hulda omsorger; och ersätter ännu den Gamles saknader, på samma rum der han lekte med des barndom, swor dygd och trohet åt des känslas ålder, och tillfredsställde des manna-är.

Smärre Skrifter, utkomna sedan denna Tidnings början. (Forts. från No 27).

Memorial innehållande förslag till reglerande af Rikets Finanser; hos Wälhoff. Borgare. Ståndet ingifwit den 28 Augusti 1809 af Herr Bergs. Rådet Birg. Fr. Rothhoff. Stockholm, Delén, 30 sid. 4:ro. 8 skill. Banko.

Den redighet och ordning hwarmed denna Finansplan är författad gör den intressant äfwen för den som icke gjort Finans-ämnen till sitt yrke. — Rikets skuld upptages här till 29 och en half millioner, hwaraf detta Krig, kostat 18. Förf. antager, att årliga bewillningen skulle kunna stiga till 2 och en half millioner, och anser den tillräcklig för ändamålet, så wida fred snart erhålles. — Men Förf. har här tagit för gifwit hwad likwäl icke så är. Ty att man af Nationen under ett brinnande Krig kunnat utpräsa en sådan eller ännu större summa, bewisar ej att man under freden kan göra detsamma, så mycket mindre, som den effort Nationen gjort för att tillwäga bringa denna summa, naturligtwis måste ha medtagit en stor del af hennes tillgångar — en fanning, som utgången ty wärr alt för mycket bestyrkt. Det är för att winna lindring i sina Bördor, som hon önskar freden, och det är för att winna denna åter som hon widtog det enda medel som henne återstod till sin räddning. Det har icke ingått i Förf. plan att föreslå sletswa fördelnings-sättet af bewillningen.

I dag utgives 29:de Arket af det Hederwårda Bondeståndets Protokoller, swarande emot No 58 af de öfrige Resp. Ståndens. De återstående 7 arken hoppas man oförtöfradt kunna lemna i Resp. Prenumeranternas händer.

Nästa Fredag utgives No 30.

Stockholm, tryckt hos Direktören och Kongl. Fält-Boktryckaren Peter S o h m.

N:o 30.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Fre dagen den 22 September 1809.

Swad har Europa för sin kultur och sin sällhet att frukta och att hoppas af Frankrikes öfvermakt?

Besvarandet af denna wigtiga fråga tillhör mera Filosofen än Historie-skrifwaren. Det ges i hela Historien ingen tidpunkt som kan jemföras med den närwarande, följaktligen ingenting, som genom analogiska slutsatser kan leda oss till upplösning af detta problem. I allmänhet ingår här i en och samma föreställning allt för mycket, som icke står i nödwändig förbindelse med hwart annat. Således beror till en Stats sällhet wist icke endast af en ständigt tilltagande Industri och kultur. Denna sällhet kan icke vara annat än summan af alla Medborgarnes. Men källan till den enskifte Medborgarens sällhet kan icke sökas annorstädes än i hans eget bröst; följaktligen beror också en Nations lycka eller sällhet helt och hållet af dess Medlemmars karakter; men denna bestämmes, som Herder på något ställe sagt, af ort och tid. Klimat och Natur bidraga wida mindre till dess bildande, än Religion, Stats-författning och den ström af uppträden och händelser, som omgifwa och liksom forslåpa den med sig. Hwilka stora förändringar har ej en enda mennisko, ålder werkat nästan i alla Europeiska folkslags seder, äfwen som i hela deras sätt att tänka och känna? Wår tids Fransos är på långt när icke mera densamme, som under Ludvig XV. Sjelfwa Britterna äro ej mera hwad de woro före och under Amerikanska kriget: den närwarande Tyfken liknar icke mer den som tillhörde Fredrik den Stores tids hwart, och de ur en lång och tung dwala uppwaknade Italienarne likna sig ännu mindre. Hwad de skola blifwa, må framtiden utwisa, men något stort har man allt skäl att wänta. Folkslagens lynne har således förändrat sig nästan lika mycket som deras yttre form — emedan de werka och återwerka på hwarannan. Skulle, i följe här af de nya formerna, på intet sätt wara förenliga med Nationernas karakter och esprit, så kunna desamma ej heller lossa sig lång waraktighet, och det så mycket mindre, som wår af så många haschwitar och bergskedjor genomstrurna Europeiska halfo af naturen sjelf tyckes ännad till boningsplats för flera af hwarandra fullkomligt oberoende och för sig sjelf fritt werkande folkslag. Utan att likwäl här wäga mig för långt i denna Labyrint af Hypoteser och Spekulationer, will jag blott korteligen

widbröra några af de Resultater, som nödvändigt och lifsom af sig sjelfwa härflöta från Europas nya Författning.

Hwad Ansiktyonernas wisheit icke förmådde uträtta i det lilla Grefland, skall nu blifwa Francka Öfwerwäldets Werk. Genom Frankrikes fortsatta segrar och ständiga ernående af sina syftemål, kan omsider ett säkert hopp om en Allmän och oförbrut fortwarande fred nu åter uppvärma hwarje människowäns hjerta. På den långa och bedröfliga period af blodiga krig och wilda förödelser som wi öfwerleswat, är det nu mera än någonsin sannolikt, att ett waraktigt lugn skall följa, som skall göra alla folkslag lyckliga och gynna alla fredens blidare yrken. Ingenstädes gifwes det mera något att eröfra: Frankrike är mått af makt och storhet, och alla de öfriga Europas Makter stå under dess skyddande Egid. Dödsfall och Års-anspåt, dessa fordom så rikhaltiga fåvor till ewiga twister och föröddande krig, skola icke mera så snart störa Europas lugn. Frankrikes öfwerwägande röst skall alltid afgöra de twistliga frågorna: Regeringarna, numera befriade från det så pinsamma och nu fullkomligen onyttiga bemiddandet att förskaffa sig insyrtande i fremmande Stater och deras Kabinett, skola nu helt och hållet egna sin tid och sin uppmärksamhet åt sina Länders inre administration, och, såwida de hittills, tywår på ett reaktigen uteflutande sätt, följda grundsatser förswara sin gamla rätt, så skola Industri, Handel, Näringskät och alla rikande konster hinna sitt Zenith. Deras folk skola likna de stitiga, opphörligt samlande Myrorerna. De ofantliga stående Arméerna, som hittills uppslukat Staternas wärg, skola småningom förswinna och hädanefter uppoffra sina krafter åt Pflers bruket, Konsterna och Wetenskaperna — onekligt en af de största wätgeringar, som kunde tillfalla Europa, om blott utsigten af en ewig fred och den sorglösa öfwerlygelsen att ingen fiende mera kan hota Staterna också icke förmådde utrota alla spår af de Europeiska Nationernas fordna hjelte-anda. Ett ständigt mer och mer blomstrande wälstånd, rikedom, lugn och njutning skall då ersätta Europas Stater förlusten af deras Sjellständighet; det politiska oket skall blifwa ljust och ett gyllene Edehwarf uppgå öfwer wår Werldsdel. Staternas och Kollslagens sällhet, äfwen som deras wetenskapliga kultur, synes således wida mer wiana än förlora genom den politiska Författning, som Europa nu begynner antaga.

Snarare synes man böra twifla, om detta politiska tillstånd är lika fördelaktigt och gynnsamt, äfwen för den högsta möjliga utweckling af alla människonaturens krafter, och om, i följe deraf, en ewig fred icke uppenbartigen motwerfar detta höga ändamål. Det synes kan hända paradoxert att ingenting forsskyndar människornas fullkomlighet mera än krig; men det förhåller sig likwål så, och alla äldre och nyare folkslags kultur-historia bewisar denna sanning. Långwariga och af alla fysiska och moraliska olyckor årsföljda krig kastade wäl menskligheten alltid några steg tillbaka i sin förädling; men hon wann alltid härigenom ny kraft och swingade sig sedan hastigt dubbelt så många steg högre. Barbarernas förödelser, Stagen wid Marathon, Thermopylä, Platåa och Salamina måste föregå Perikles's Edehwarf, och under det långa försödrande Pelopponnesiska kriget såwa en Plutarck sin rikaste föröd i Grefland. I krig med alla Latiens folkslag, och ofca under inre strakningar, antog Rom denna öfwermenskliga hjelte-karakter, som ådragit sig alla århundradens beundran och wdronad. Midt under fortsarande stormar och borgerliga krig stego i nyare tider det medlersta Italiens Gråder till sitt högsta flör. Genom de wästruna blodiga krigen med Frankrike bildade sig denna Brittiska hjelte-anda, som bannlyste Despotismen från Albions stråder och på denna länge så lyckliga Ö åt Friheten och Lagarna upprättade de stdnaste Altaren. Midt under fruktanswärda, sekel-långa

Sjö-krig uppsteg Stor-Britanniens Handel och Sjömakt till sin högsta höjd och skänkte Nationen Kultur, Statter och Rikedomar, större än något Follslag på jorden ännu ägt.

(Fortsättning e. a. g.)

Smärre Skrifter, utkomna sedan denna Tidnings början. (Forts. från N:o 29).

De Oekonomiske Orsakerna till Swenska Folkets nu warande Wanmakt, m. m. Stockholm, Delén, 84 sid. 8:yo. 21 still. 4 r:st. Banco.

Författaren uppöfver källan till Sveriges Wanmakt i indragningen af de Lån Banken gaf på Fastigheter. Han genoutöper det huswud-saktligaste af våra allmänna Finans-operationer ifrån 1735 till 1776, och pågrävar Åkerbrukets och Påringarnes uppmuntran såsom det enda sätt att öka Rikets Folkmågd och wälmåga. En warm känsla för Fäderneslandet röjes öfver allt i denna skrift, hwars stil för öfrigt är ren och tydlig. Denna wärma har likwäl på några ställen förledt Förf. att anse sin enskilda öfvertygelse för bewis, och efter Rec. tanka hafwa huswud-orsakerna til senare tidens oredor undgått hans uppmärksamhet. — Rec. som är af alldeles olika mening med Förf. i anseende till den öfwerlagade penningbristen och deraf uppkomna höga warupriser, wäl likwäl endast nämna några stora misstag hwarpå Förf. grundat sina Räknelser. Han antager wår Penningstock till 15 Millioner. Om han kastar ögonen på Bilagorna till Kongl. Maj:ts Allmänna Proposition till Stats. Rikstet af den 9 Juni 1809 skall han finna, att utom sådana Sedlar som egentligen kunna kallas Bankens egna, och 15 Millioner Riksgälds Sedlar som äro eller skola realiseras, och hwaraf icke ännu en fjerdedel försömnit genom Amortisements-fonden, har endast detta krig öfåt Penningstocken med den nämnda Summan. — Sid. 64 säges att England årligen fringsförder 50 å 60 Millioner Pund, första delen i Papper af ny Kreation m. m. Förf. har här ett oriktigt begrepp om Engelska Stats-skulden; deraf cirkulerar endast Räknan, som åter går in genom Lagor. Hade England satt så mycket pappers-mynt i omlopp, hade det länge sedan warit ruineradt; man wet hwad werkan det hast när Engelska Banken inställt betalningen. Den har likwäl, enligt Smith, aldrig haft mer än 11 Millioner i omlopp. — Samma Författare säger äfwen, att efter den högsta beräkning han känner, har England i Guld och Silfver mynt tillsammans 30 Millioner Pund.

Om den föreslagna Göta Kanalen, Memorial af Biskoppen m. m. Doktor Carl von Rosenstein, uppläst hos Högwördiga Prest. Ståndet den 18 Aug. 1809. Stockholm, Delén, 8 sid. 4:to. 2 still. Banco.

Säkert gifwes det ingen husware känsla för den som älskar sitt Fädernesland, än förefattningen af de utwägar, hwarigenom det kan öka sin wälmåga. Denna känsla röjer sig öfwerallt i nyssnämnda Memorial, lika upplyst warm, som i allt hwad wi förut äge i denna wäg af samma aktningswärda Författare, hwilken ej aktrat fremmande hwarfen till sitt yrke eller sitt anseende som Lärj, att omedelbarligen werka för Kosterjordens odling, ware sig genom Skrifter, eller egna företag. Wå han tillåta Rec. att här framkasta några små betänkligheter, föränledda af hans lika uppriktiga nit för den goda saken.

Då frågan är om en stor och kostsam inrättning, som nu bör göras, måste man icke måste hafva något afseende på Landets närvarande ringa Folkmångd, som kan begagna den, och måste man icke alltid wid sådana företag bör göra någon afräkning från fördelarne, i anseende till våra winstrar, som icke allenast göra Kanaler, utan obrukbara halfwa året, utas ofta, på de ställen der Slusarna ej kunna tömmas, genom den våldsamhet hvarmed isen utvidgar sig, skada murar och fördäningar? Om Stats-Kassan wore nog rik att för den framtida nyttan göra en uppoffring af halfannan Million, skulle dessa penningar ofweligen vara väl använda hertill; eller, om hos oss finnes några enskilda, som, för att förewiga sitt namn, kunde och wille göra denna dyrbara gåfwa åt Staten, då ägde wi hopp att se detta arbete fullbordadt; men, om Allmänheten, med säkerhet att återfå sina förskott eller åtminstone räntan dertföre, skall bestrida byggnads-kostnaden, då torde werkställigheten ännu vara af lägsen, emedan ersättningen efter all sannolikhet är omöjlig. — Den af Herr Stats-Rådet m. m. Friherre von Platen utgifna Berättelse, som Herr Doktor R. Åberg spar, beräknar omkostnaden för den så kallade Östgöta Kanalen, emellan Wetteren och Östersjön, till 927,504 Riksd. Banco, och för Westgöta Kanalen, eller den emellan Wetteren och Wetteren till 669,987 Riksd., således tillsammans 1,597,491 Riksd. Banco, i hwilken räkning man likwäl icke upptagit wärdet af den jord som skulle gifwas i ersättning åt dem, genom hwilkas ågor Kanalen borde dragas. På hwad sätt skall någon ränta för dessa penningar kunna betalas? måste icke årliga omkostnaden af underhåll och betjening wid 56 Slusar, 5 bestämmande slusar och 19 wind broar skall upptaga större delen af slus-penningarna, hwilka måste vara mycket billiga så wida passagen med fördel skall begagnas? Rec. anmärker ännu en gång, att han önskar detta arbetes fullbordan, men efter flera sak-kunniges omböme fruktar han, att werkingen icke skall swara emot de krafter, som dertill måste användas.

Det är kanske endast i det i alla afseenden rika England, der enskilda förmögenheten är så stor att en Subskription af några hundrade tusende Pund lätt kan insamlas, det är kanske endast der, man kan anlägga stora Kanaler. I hellska Frankrike har man börjat finna dylika inrättningar nog kostsamma *). Rec. ämnar icke uppgifwa något Förslag; han nämner endast upplysningswis, att Herr de Bettancourt, af denna anledning ingifwit till Franska Institutet Modell till en Slus för små Fartyg **).

(Fortsättning e. a. g.)

*) Se: Memoire sur les Moyens d'avitaillement, en tems de guerre, les Armées navales &c. par Mer Rochon. Den finnes insädd i N:o 20 af Monitören för t år.

**) Beskrifningen på denna Slus, som med beröm nämnes af Herr Rochon, finnes i Bulletin de la Société d'encouragement pour l'industrie nationale för 1808.

På denna Tidning Prenumereras i Herrar Ueters & Comp: Bokläda med 1 Riksd. 24 Skill. Banco för halfwa årgången, eller 76 Nummer, och på alla Post-Kontor i Lands-Orterna med 2 Riksd. 24 Skill. samma mynt, eller 1 Riksd. 24 Skill. i Prenumerations-afgift och 1 Riksd. i Post-afwode.

Nästa Måndag utgifwes N:o 31.

Stockholm, tryckt hos Direktören och Kongl. Fält- och Boktryckaren Peter Söhm.

N:o 31.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Måndagen den 25 September 1809.

Wid Tidningen om Svedens afflutande med Ryssland.

Du som, återskänkt åt våra själl,
helande de sår som ännu blöda,
lofwar åbon trygghet i sitt tjäll,
lofwar odlarn frukten af sin möda,
esterlångtade och ljuswa Fred!
det betryckta Fosterlandets frälsning!
för ditt altar falle folken ned,
ware deras tacksamhet din hälsning!

Stoltare du kom i fordna dar,
då wårt rykte ännu fyllde jorden,
och då segren, på en lagrad char,
lik en brudgum, förde dig till Norden;
Men du kom ej mera skön och mild
till ett land, som sina barn begråter,
till ett folk, som, tröstadt af din bild,
ur sin långa döds-kamp waktat åter.

Med en suck för Swenska namnets glans,
för det mod som inga öden dämpat,
Frigets Åra bröt sin sista krans
åt de hjeltar som i Finland kämpat.
Ännu, skakande sitt hemiska blöf,
Svedens Furie stod på våra stränder,
men du kom med råddningen till oss,
och för din Olio hog återwänder.

Gulda Fred! af hoppet ömt begärd!
 kom att sluta härjningen och mordet,
 blif ej endast jordens dyrkan wärd,
 sträck ditt wälde äfwen öfwer jorden!
 Bädad oss af årets rika skörd,
 må du alltid rika frukter bära,
 och wår sällhet, af dig återförd,
 grunda Swerges Sjelsbestånd och Åra!

Spaniska Drottningen Elisabeth.

Då Carl V, som war både Romersk Kejsare och Konung i Spanien, hade 1556 fattat det beslut att nedläggja Regeringen, för att begifta sig i ett kloster, önskade han att lemna sin Son, Filip II, i godt förstånd med Franska Konungen Henric II, hwars öfwerlägsna frigslycka han self kort förut erfarit, och stöt fördenstull med honom ett fem-årigt stillestånd.

Ett af de fredswillkor, som under denna tid uppgjordes, war förslaget att för-
 måla Spaniska Infanten Don Carlos, som war enda Sonen af Filip II och hans
 första Gemål Maria af Portugall, med Prinsessan Elisabeth, Konungens af Frank-
 rike, Henric II:s äldsta Dotter.

Don Carlos war i sitt trettonde år, Elisabeth blott i sitt tolfte, men owan-
 ligt utbildad för sin ålder. Emedan båda Hofwen med nöje antogo denna förbin-
 delse, upptändes snart i den unga Prinsessans hjerta en liflig tillgiwenhet för den
 Gemål man ämnade henne. Den som kännt huru den första kärleken likasom skänker
 en ny warelse åt wår själ, skall icke förundra sig att Prinsessan fann ett hemligt
 nöje uti att nära denna nyttända låga, utan att nänsin föreställa sig att den en gång
 kunde blifwa farlig för hennes dygd och för hennes lif.

Don Carlos war icke mindre tillfreds med sitt öde. Den intagande beskrifning
 man gjort på hans förlofwades skönhet, och hennes pdrätt, som hon gifwit honom,
 gjorde det djupaste intryck på hans unga hjerta. Med en Spanst ästares otålighet
 önskade han att kunna meddela sin tillkommande brud de känslor, som äsynen af
 hennes ansigtsdrag uppväckt.

Men denna ljufwa förhoppning räckte icke länge. Statsintriger upptände å
 nyo krigslågan. Lyckan war denna gången mindre gynnande för Frankrike, och efter
 twenne förlorade slagningar såg det sig tvinget att göra fredsförslag. Filip, som ge-
 nom Engelska Drottningen Marias död för andra gången blifwit enkling, bestod nu
 att self gifsta sig med den Prinsessa som warit ämnad åt hans Son.

För den känslofulla Elisabeth kunde det icke wara annat än försträkeligt att
 öfmergifwa en ung älskanswärd Prins, för en stolt och herrskysst man, som, efter
 sina år, kunde wara hennes far. Emedlertid underkastade hon sig sitt öde, och be-
 stod att förjaga bilden af Don Carlos ur sitt bröst.

Hon sökte likwäl att i det längsta uppskjuta sin afresa till Spanien. Eburn
 Hertigen af Alba, redan i Juni 1559, hade i sin Konungs namn förlofwat sig med
 henne, lemnade hon icke Paris för än i början af November, reste så långsamt
 som det war möjligt, och inträffade emot årets slut i Madrid, der bilägret fullbord-
 dades i Januari 1560.

Hafde, tektarne äro icke ense om Don Carlos karakter. De Spanska Unoli-
fegna tillägga honom ett wildt och håstigt sinnetag. De Franska säga alldeles mot-
satsen: de småla honom som en ganska fullkomlig och älskansvärd Prins.

Så mycket är wist, att hans kärleks bedragna förhoppningar försatte honom i
en stilla sorg och en dyster melankoli, som gjorde honom hatad af sin Far, emedan
han tydde att det häröfde af hans otålga begär att Regera sjelf. Stött af sin
Far och hans Hofmän, flydde han Hofwet och sökte ensamheten, talte om Konun-
gen utan aktning, och öfwerlemnade sig åt några förtrogna hwilkas intresse det war
att hålla honom i denna sinnesförfattning.

Don Carlos ägde alla de yttre behag som verka på en äffadare. Hela hans
kroppss biloning war intagande, hans hy war utmärkt skön, och hans ögon woro
fulla af eld och liflighet.

Han hade rest att möta Elisabeth. Denna Prinsesas owanliga skönhet gjorde
genast ett starkt intryck; men ju mer han betraktade henne, ju mer kände han hwad
han förlorat, och hwad han dagligen skulle lida af hennes åsyn. Hans beundran
förwandlades nu till smärta och bedröfwelse; han såg på henne med en fruktan som
wittnade om den inre striden i hans själ, och likwäl kunde han knappt wända bort
ögonen ifrån henne.

Stifetten fordrade, att Infanten tog sin plats i Drottningens wagn midt emot
henne. I de rätta och försulna blickar han fastade på henne kunde hon låsa den
werkta hennes åsyn gjorde på honom. Af sin sida märkte han Elisabeths förlägna
uppsörande och hennes djupa, tankfulla tyfnad; han anade härat, att hon deltog i
hans lidande, och den glädje denna tanka wäckte, gjorde att han på ett ögonblick
förglömde det.

Under detta tysta samtal ankommo de till Madrid, och Infanten syntes ganska
glad; men Elisabeth förmodde så litet att dölja sin bedröfwelse, att Filip tydeligen
kunde märka den. Den harm han kände deröfwer war han icke i stånd att qwässa,
och sade, dersöre med köld och någon bitterhet till henne: "Det misshagar er wäl att
ni ser några grå hår på mitt hufwud."

(Fortsättning e. a. g.)

Smärre Skrifter, utkomna sedan denna Tidnings början. (Forts. från N:o 30).

En Deuts. Säret, Rå och Rös. Fråse, Skatte, Fråse, Rente, och Intecknade
Capital. Ägares Ögennyttige Tankar om Grundläggning till en Natio-
nal. Representation, en Riks. Beskattning, samt något om Indelnings-
och Förswars Werken. Stockholm, Marquardtska Tryckeriet, 18 Ad. 8:vo.
4 Rthl. Banco.

Författaren synes wara wälmenande och äfwen ifrig i sin Patriotism; man kan
icke heller neka att han i grunden äger liberala begrepp, ehuru wertsällandet af
hans Förslag låter förefalla honom lättare än det förmodeligen är. Hans sätt att
uttrycka sig har deremot alldeles mislyckats. För dem som icke anse blotta titeln
för ett utträdligt prof på stilen i arbetet, kan följande proffsyte tjena; det är af
första sidan. —

"Indeligen hafwa Rikets Förmåttige fått fria händer, för att utan fruktan
för Despotismen, med sparsamhet och förstånd reglera Grundlagen, Stats. Hushäll-
ningen och Förswars Werket." o. s. w. — Ut med sparsamhet reglera Grundlagen

och Stats-Hushållningen, skulle efter ordens naturliga mening betyda att icke göra många regleringar der; men Författaren bewisar straxt efter, att detta på intet sätt varit hans tanka."

Tänkar om Stats-Skulder och Beskattningar, m. m. Stockholm, Delén,
31 sid. 8:vo. 8 Skill. Banco.

Detta ämne har knappt mera redigt kunnat afhandlas än i denna lilla Skrift, som för öfrigt snarare innefattar allmänna principer än en detaljerad plan. Den i mångas tankar oupplösliga frågan: "om en närvarande generation har rätt att genom Stats-Lån försätta sina Efterkommande i skuld," har blifwit besvarad på ett tillfredsställande sätt; liksåledes har nödvändigheten af en högre ränta på de föreslagna perpetuella Länen blifwit wisad. I Rec. tanka bewisar dock alltid hög ränta, den må erbjudas af en Stat eller af en enskilt, ringa förtroende till Läntagarens betalnings-förmåga, och innebär således, redan derigenom, något afsträffande för Långiswarne, som fullkomligen uppväger det retande i den högre räntan, emedan naturligtvis ingen för denna vill riskera att förlora hela kapitalet. Ju lägre ränta Staten således behöfwer ge, ju mera förtroende skall den vinna, ej allenast inom sig sjelf utan äfwen hos Utlåningen. Förf. uppgifwer tillika de beskattningar som med skäl kunna förhöjas, och wisar huru särskilda afgifter på samma waror kunde sammanlösas.

(Fortsättning e. a. g.)

Lärda Nyheter.

På Kejsar Napoleons befallning har nyligen Contre-Amiral d'Entrecasteaux's Resa blifwit utgifwen. Den utgör 2 Del. i stor 4:to af mer än 1500 sidor på fint papper med en Atlas af 10 plancher, föreställande planen af de kuster och hamnar som blifwit besökta under Resan, och ett Bihang som innehåller det sätt man nyttjat wid Kartornas och planernas Konstruktion och afteckning, tillika med 35 plancher som tjena till upplysning häruti. Priset är 120 fr.

D'Entrecasteaux blef utskickad, att uppsöka La Peyrouse, om hvars råddning man då ännu hade något hopp. Han seglade ifrån Brest den 29 Sept. 1791 och dog under Resan den 29 Juli 1793.

Denna Resa har gifwit oss många nya upplysningar i Geografien. Den är utgifwen af M. de Kœl, som efter Amiralens död fick befälet på ett af Skeppen, och sluteligen blef Chef för Expeditionen. Den Atlas som utgör 3:e Delen är af M. Beaumonts Beaupré som varit med på Expeditionen. Den öfverträffar alle hvad hitintills är bekant i detta slag. Kartor och planer äro gjorda med en sällsynt precision och efter nya metoder, som förklarar i Bihanget. Gravuren svarar emot det öfriga. (Utur Monitören.)

I dag utgifwes till Res. Prenumeranter, Arket N:o 30 af Hederwårda Bondeskändets Protokoller. Med Tryckningen af de återstående Arkten fortsättes oafbrutet, och med första förtages Tryckningen af Andra Bandet.

P. Sohm.

Direktör och Kongl. Sält- och Boktryckare.

Några Ord dag utgifwes N:o 32.

Stockholm, tryckt hos Direktören och Kongl. Sält- och Boktryckaren Peter Sohm.

N:o 32.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Onsdagen den 27 September 1809.

Anteckningar hörande till Prins Christian Augusts Biografi.

Denne Förste är född den 9 Juli 1768, således 41 år, och ännu oförmålt. Innan han inträdde på den militäriska banan, förvärfvade han vid Universitetet i Leipzig den wettenskapliga bildning, som äfwen danar anföraren. I Österrisk tjenst lärde han den praktiska krigs-konsten, utmärkte sig under flera fälttåg, och uppsög gradwis till General-Major. I samma egenkap inträdde han i Danska Arméen, då han tillika blef Chef för Sächska Regimentet, som då låg i Garnison i Fredericia på Jutland. Han upfattade sig här att bilda detta Regimente, och att förbättra och styra de militäriska Underwijsnings-anstalterna. Regeringen erkände Prinsens Nit och, för att öppna ett större fält för hans talanger, utnämndes han till kommenderande General i södra delen af Norrige och Inspektör öfwer Infanteriet och lätta tropparna. Han blef tillika Chef för Söndensfeldska Regimentet och Kommendant på Fästningen Fredriksteen. Dessa poster innehade han flera år, och förvärfvade, genom sin ädla karakter och sina enkla seder, en entusiastisk kärlek af Norrmännerna. Han delade deras hafre-bröd, och de penningar han sparade genom sitt inkränkta lefnads-sätt använde han till Statens bästa.

Prinsens ädla uppsörande emot Swenska krigs-fångarne, så wäl som den tap- perhet hwarmed han under förra årets fälttåg försvarade Norrska Gränsen, är tillräckligen bekant. — Vid förändringen af Dannebrogss-Orden blef han ensam Stor-Kommendör, som är högsta graden af denna Orden. Sedan hans Wal till Thron-följare i Sverige war bekant, utnämndes han af Konungen i Danmark till Fält-Marskalk och Ståthållare i Norrige, hwarwid han bibehöll sina öfriga militäriska be- ställningar såsom Inspektör öfwer Infanteriet och Lätta Tropparna, o. s. w. Till kommenderande General i Norrska Arméens första divisions-distrikt, kallades Prins Fredrik af Hessen i stället för Prins Christian August, som nu mera har öfwer- befälet i detta Distrikt.

Spaniska Drottningen Elisabeth.

(Fortsättning från N:o 31.)

Den sextonåriga Elisabeth förenade med det behagligaste utseende så mycken liflighet i själen och så mycken godhet i karakteren, att äfwen de kallförmigaste icke kunde se henne utan fara. Man sade om henne, att hon war icke allenast det första utan också det skönaste fruntimmer i Spanien.

Till Elisabeths olycka war hennes Gemål den ende som icke förtjustes af dessa behag. Hans stolthet, hans höga begrepp om en Monarkes storhet och hans Spaniska karakter qwäfde de känslor af ömhet som wille uppfästa, och om han stundom kände ett nöje af den föreställningen att han ägde den skönaste person i sitt Rike, fann han det likwäl under sin wärdighet att på något sätt wisa henne denna känsla, eller ens låta henne ana den. Han bemödade sig i det skattet, isynnerhet i Hofwets närwara, att alldrig bemöta henne utan med den största föbd.

De högtidligheter som anställdes för den kungliga förmåningen woro förbi. Silip hade ännu icke wifad de sista äre-betygelsen å det sin Far, som i en Munk-cell i St. Just slutat sin bana; dit reste nu Hofwet.

Under det Silip war sysselsatt med andakts-öfningar och begravnings ceremonier, besökte Drottningen de sköna romantiska nejder som omgäfwat klostret. Carl, som i sin Styfmors blickar länge märkte en wiss melankoli, och långtat efter ett enskilt samtal med henne, träffade henne oförmodadt på en ensam promenad. Han nyttjade detta tillfälle att erinra Drottningen om den tid då de woro bestämda för hwarannan, betygade sin smärta öfwer förlusten af denna utsig, och öfwer sin närwarande belågenhet, som endast tillät honom att wisa den minsta delen af sina känslor och sin högaktning. Elisabeth bad honom kalla denna högaktning till hjälp, så ofta han råkade i frestelse att säga henne något som hon, hwarken i egenkap af Drottning eller Mor, borde höra. Den blandning af oro och nöje hwarmed Elisabeth afförde en kärleks-förklaring, som ännu ingen wägar göra henne, förbadde likwäl känslor i hennes hjerta, som uttryckte mer än medlidande. Alla de samtal Prinsen sedan hade med Drottningen woro af samma innehåll, men hade eck samma gränser.

Dessa ädla, men öfarsamma hjertan funno imedertid tweane listiga spioner wid Silips Hof. Den ene war Don Juan d'Alustria, naturlig Son af Carl V, som ganska tydligt röjde sin kärlek för Drottningen, och den andra en Waka till Carls Supernbr Rui Gomez, sedermera Hertig af Eboli, som sielf bekände för sin Wans Elef den ödjelse hon hyste för honom. Den förre blef, med förakt, afwist; den senare, som war känd för en farlig och hämdgerrig person, bemöttes med höflighet; men hennes skarpsynta öga upptäckte lätt, att denna höflighet kom ifrån ett kallt hjerta, och att hennes kärlek förswädes. Mellan dessa båda skedde ett slags sammanstämning emot Elisabeth och Carl, hwilkas fara wäpte med hwart ögonblick.

Carl talte med frimodighet öfwer Statens angelägenheter, isynnerhet öfwer Inquisitionen då den dömt några andeliga till bålet, för hwilka den afledne Kejsar Carl V hafst mycken aktning. Han talte så högt och med så mycken bitterhet emot denna Munk-församling, att folket också började yttra sitt misnöje, och Silip såg sig twungen att sticka sin Son, Don Juan, och Prinsen af Parma till Universitetet i Alcala. Här föreföll en händelse af de wiatigaste följder för Carl. Han wille rida på en häst som man skänkt honom, och som ingen af hans folk kände styra, men utgången swarade icke emot hans mod; hästen reste sig, slog öfwer och särade Prinsen så farligt i hufwudet, att Läkarne twiflade om hans räddning. Nu war ingen-

ting mera angeläget för honom än att taga sitt sista affsed af Drottningen. Hårtill walde han sin gunstling, Martis Posa; det snärtande intryck som detta bud gjorde på Drottningen undföll icke Hertiginnans af Eoli graniskande blick; hon tog det för ett afgörande tecken till hennes kärlek för Prinsen. Elisabeth trodde att hennes heder tillåt henne att trösta en älskare som låg i dödens armar; hon skref till honom ett bref som innehöll allt hwad kärlek och sorg kunna uttrycka. Detta deltagande uppfyllde Carls önskingar på ett sätt hwarom hans mest swärmande förhoppningar endast kunnat drömma, och helade honom bättre än Läkarnes skicklighet. Han såg sig snart i stånd att återwända till Madrid, dit Konungens wilja, och ännu mer hans egen böjelse, kallade honom.

(Fortsättning e. a. g.)

Smärre Skrifter, utkomna sedan denna Tidnings början. (Forts. från N:o 31).

Memorial, innehållande Förslag till winnande af en nödig och mera allmän Läkare-wård på Landet, uppläst hos Söglof. Ridderskapet och Adelen af Carl Traswensfelt. Stockh. Lundh, 1809. Ett ark 4:to, 2 stll. Banco.

Och

Diktamen till Söglof. Ridderskapet och Adels Protokoll den 6 September, innehållande Tillägg och Förklaringar wid Förslaget om en nödig och mera allmän Läkare-wård på Landet, samt Anmärkningar wid Medicinal-wården för Armeen; af C. Traswensfelt. Dersammastädes 4 stll. Banco.

Den princip, hwarifrån Förf. hufvudsakligen utgår, är att Presterna på Landet borde äga tillräcklig insigt och öfning uti Läkare-wetenskapen, så att en hwar inom sin församling kunde befatta sig med Läkare-wården wid wanliga, förefallande, så in- som utwärtens sjukdomar, och att Provincial-Medici borde erhålla en sådan förbättring i sina löner, att de icke behöfde för blotta utkomsten utöfwa sin wetenskap, utan fast mer för sina insigtens fullkomnande och öfning, nödlidandes hjälp samt Presterskapets biträde wid swårare händelser. Det ges wäl ingen, som med äfwen den minsta uppmärksamhet följt Läkare-wården på Landet, hwilken ej infer, huru högt obetydligt den, i sin närwarande författning, swarar emot sitt ändomål. Att en förbättring är nödig och att den bäst och lättast kan ske på det af Förf. föreförelagna sätt, är ostridigt. Man bör hoppas, att ett upplyst Presterskap befar Författarens berömdwårda nit för en så god sak och äfwen häruti går Lidehwarfweits och Fäderslandets behof till mötes, desto hellre, som fråga här icke är om andra, än dem, som hädanefter wälja Läro-ståndet till wäres Genus.

(Fortsättning e. a. g.)

Dramatiskt.

Föreliden Lördag uppfördes de bägge Kammar-Pöjerna och Tand-Doktorn.

Det sätt hwarpå Hufvud-Rollen spelas i den förste af dessa Pjeser, har blifwit så mycket berömdt, att ingen ting mer kan tilläggas. Äfwen de andra Rollerna

blifwa wäl gifna, och de anmärkingar man med skäl skulle kunna göra emot Aktio-
nen träffa endast några af de monologer som nog ofta här förefalla. I den drama-
tiska konsten, är det kanske swårast att gifwa Monologen på ett sätt som gör den
sannolik, ty han blir det alldeles icke, när Aktören wid inträdet genast flyndar sig
fram emot Åskådarne för att liksom berätta dem hwad som syfvelsätter honom, eller
eljest, med ögonen fästade på Publiken, omtalar sina känslor. — Af den Aktis som
föreställde Fru Ritsberg hade man likwäl funnat begära ett listigare uttryck af den
moderliga känslan, isynnerhet röjde hennes spel icke nog oro wid det tillfället då
hennes Son dånar och Konungen hjälper upp honom.

Tänd: Doktern är en Kars, och således frifallad ifrån Dramaturgiens åstetiska
fordringar. Detta slags Pjeser kunna förmodligen icke umbäras så länge en stor
del af Publiken, och kanske den som har de mesta pretentionerna, alldrig finner sitt
deltagande listigare wäckt, och alldrig hjertligare yttrar sitt bifall än då Aktören ka-
stlar sig på golfwet eller skakar pudret ur peruken. Dokterns Roll spelades efter an-
märkarens tanka för mycket kallt; han talar om sina många göromål, och under den
långa dialogen stod Aktören så tåligt och hörde på hwad Niklas talte eller söng, att
han tycktes icke hafwa haft annat att göra. Under samtalen med Niklas, syntes
han wara angelägen att få hålla honom i handen, ehuru Niklas icke är en figur
att kurtisera, och hwad han säger icke heller ger anledning dertill. Karaktererna af
Lasse och Niklas äro i sig sjelfwa så löbliga, att de måste spelas förträffligt för att
icke genom öfwerdrift blifwa osmakliga; också har Åskådaren i anseende till deras
Aktion intet vidare att önska. Den Aktis som spelade Juli, utom det beröm hon
förtjenar för sin sång, förtjenar det äfwen för den uppriktighet hon wisade wid sin
Roll, isynnerhet för det eljest wist icke allmänna iakttagandet af en Skådespelares
första skoldighet, att icke wara orörlig de ögonblick han ingenting har att säga. Hon
orde likwäl tillåta den påminnelsen, att hon sundom antager en affekterad ton som
är mindre wacker än hennes eget naturliga uttal. Stålarms Roll är så obetydlig,
att den lemnar Aktören föga tillfälle att wisa sin talang.

Till salu finnes:

Utter & Comp:s Bokläda: Anvisning till mennisko-känneheten, eller walda Reglor i Kost-
onomiken och Temperaments-Läran, 16 stll. — Hus-Läran för Religion och Seder, af Spal-
ding, 12 stll. — Swenskarne i Bender, Biografier, 9 stll. — Underrättelser om tillverkningssättet
af de finaste Fransiska Wäl-sorter och Bomador, 4 stll. Afseg.

Af Trycket har utkommit: Samlade Verben för Ungdomen, af Berquin. Andra De-
len, innehållande 6 Theaterpjäser. Framför Verbet finnes en gravure, föreställande en Scene ut-
ur Dramen Affedet. — Första Delen innehåller Författarens Lesverne, sam 6 Theaterpjäser och
19 Moralska Berättelser; samt en gravure föreställande en Sögsjark, hwarest Berquins husse
befranzas af Ungdomen. — Swarie Del kostar 1 Riksd. Banco i koloreradt pappband, och sålies i
Utter & Comp:s samt Wiborgs Boklädar i Stockholm äfwen som hos warlige Bokhandels-Com-
missionärer i Landsorterne. På samma ställe sålies äfwen: Carl Grandison, eller Ungdomens
Mönster, af Berquin, med gravurer. Kostar 44 stll. Afsegälds-mynt. inb.

Nästa Fredag utgives N:o 33.

Stockholm, tryckt hos Direktören och Kongl. Fält-Boktryckaren Peter Söhm.

N:o 33.

Journal

för

Litteraturen och Theateren.

Fredagen den 29 September 1809.

Swad nytta kan Söderneslandet hemta af de presterliga och medicinska Studierernas förening? — Swilka äro hindren deremot och huru kunna de afhjelpas? — I anledning af Herr Prof., Doct. C. Traswenselts Memorial och Diktamen i detta ämne.

Det lärer utan swårighet medgifwas att våra Provincial-Medici, som ofta hafwa Lön af 20 till 30 mils omkrets, omöjligen kunna sträcka sin åtgärd öfwerallt der den behöfwes, äfwen om Staten med den största frukostighet belönade deras möda. Men när man bestumar, att hela deras Lön icke öfwerstiger 100 Riksd., bör man förlåta, om de, för att åga sin bergning, uppoffra sin tid åt den enskilda sjuk wården ibland de förmodnare klaserna, och, utom wid tillfällen af allmännare farsoter, öfwerlemnna de Arbetande och medellösa, ehuru de för Staten nyttigaste, åt sitt öde, eller åt qwacksalwars och kloka gubbar. Det är sant: gångbara farsoter bortrycka wiserligen en mängd mennisko lif, och fördelen af att wid dylika tillfällen åga en kunnig och werksam Provincial-Medicus är oskattbar. Deras fördelser äro dock öfwergående: emedan häftigheten af deras utbrott gör dem snart kända; men det gifwas andra, så mycket farligare som de rafa i tyfhet och förstöra icke blott närwarande utan äfwen tillkommande Generationer. Jag menar den Veneriska sjukkan, som ty wår mer och mer begynner sprida sig ibland Alumogen, och hos den förorsakar så mycket större olyckor, som des lefnadsfatt mera än de andra Samhälles klasernas bidrager till sjukdomens forplantande, och en falsk blygsel eller ett wist wid densamma såfadt begrepp om skamlighet desutom gynnar des härjningar, hwilka ofta icke yppas för andra än Charlataner för än der onda icke mera kan hjälpas. Men icke nog med denna, redan nog frätande, kräfte på Samhälles kroppens ädlaste delar: hwem har ei af egen erfarenhet haft tillfälle att besanna de lidanden af långwäriga frokor och illa artade bensår, som hemlöka den arbetande klassen och ofta göra flera bland densamma för hela lifstiden onyttiga både för sig selfwa och andra? Lifwål skulle alla dessa sjukdomar ganska lätt botas, om tillfällen genast i början gifwas till inhemtande af kunniga Läkares råd och förefrister; men ett sådant tillfälle skall alltid saknas så länge icke inom hwarje Pastorat eller Socken en Läkare är art tillgä. Nu finnas i

Sverige 1205 Pastorater, och antagom, att detta antal Läkare skulle vara tillräckligt för Allmogens helso-wård, ehuru Socknar gifwas, isynnerhet Norrät, som i anseende till sin widd nödwändigst fordra sin egen Läkare. Jag frågar: Medgifwa Statens tillgångar att löna en sådan mängd Läkare och att löna dem så tillräckligt, att de, utan att behöfwa åstas om praktisk ibland Herrskaper och Ständs-personer, eller att låta betala sig af Allmogen, ty i dessa båda fall skall ändamålet lifafullt förseas — kunna åga sin nödwändig utkomst? Beswaras denna fråga med Nej, så erkännes tillika, att ingen annan eller bättre utväg för Staten gifwes till winnande af en för alla des Medlemmar lika oumbärlig helso-wård, än att anbefalla och uppmuntra dem som inträda i Andeliga Ståndet att förwärfwa sig Medicinska kunskaper. Hwar och ett Lands olika beskaffenhet och tillgångar fordra olika anstaltter för ett och samma ändamål. Hwad som i ett folkrikt och af förmögna Görpaktare bebodt land, der Läkare, efter behof, af sig sjelfwa bildas, wore en öfwerflödig omsorg, blir iwertom högst nödwändig i ett land, som är fattigt både på folk och penningar. Statsmannens förtjenst bedömmes der, lifasom den mekaniske Werkmästarens, af hans snittlighet att med en och samma kraft på engång drifwa flera hjul. Ju mera man der kan uträtta med ett mindre antal Embetsmän, ju större förmån för Staten. Besparingen af des penningar är redan en winst; men den af des Medlemmar ännu större. När skall man lära att inse denna sanning?

Man behöfwer icke mycken skarpsinnighet för att finna, det en Folk-Lärare alltid borde vara Läkare. Har man glömt eller will man ej minnas att wår Gudomlige Religions-Stiftare och hans första Lärjungar wore det och att Egyptiska Presterna hade Läkare-konsten till en betydlig del att tacka för det näst Gudalika anseende, hwari de stodo? — Detta ligger i Sakens Natur: själ och kropp äro så innerligen förenade, bådas lidanden så mycket verkande och åter-verkande på hwarandra, att den ena nödwändigst fordrar kännedom af den andra. Tillfällen gifwas af grannliga samwits-mål, der en Prest isynnerhet behöfwer råd af Läkare-wettenskapen, och huru många har icke i dessa wigtiga ögonblick beflagat sin okunnighet der! Huru många anledningar till instäpande af wälförhållighet, försontlighet och andra Samhälls-dygder, som derigenom gå förlorade! Hwilken huf skelsättning skulle det icke vara för ett känslofullt hjerta att, utan omsorg för sin utkomst, så uppoffra sig åt den lidande menckligheters hjälp och tröst! Och huru mycket skulle icke dessa dubbelt wälgörande åtgärder lättas af hwarandra! Förtroende är wilkoret för Läkarens lyckliga werksamhet, äswensom för Själ-sörjarens. Hwem förstår bättre än han, ingifwa och underhålla det? Ståld i de närmaste och wigtigaste förhållanden till sina Hörare, skulle han ej med framgång werka på deras öfvertygelse i hwarje ämne, äfwen öfwer deras fatnings-förmåga? Går honom till Läkare — och fördomen för Läkemedel och inbillningen om ett oundwiltigt äde och en wis författ ddstimma skall förwinna lika hastigt som deras wansliga kur metoder: bakframläsning af Fader Wår, Gemuddiga figurer och knappålar — en widskelpelse, som anslagar Tidewarwets och sjelfwa Läro-ståndets upplysning. Hwad är det som gör att quacksalwars, kloka gubbar, karingar och figurer icke allenast icke framdragas till wälförtjent wäst för sina utdragder mot Samhället och menckligheten, utan till och med tålas, antas och utbasunas? Utan twiswel ingenting annat än brist på ordentliga Läkare och den stora okunnigheten i Läkare-wettenskapen.

Norre credulité fait toute leur science.

Men förena Hellowården och Själawården — och detta med skal öfwerflögade anda skall icke mera hemföka Samhället. Om akning, förtroende och kärlek för Lä-

raren har det wigtigaste inslytande på afnningen för sjelfwa Religionen, hwem inser ej, att intet krafftigare medel skulle gifwas till främjande af begge dessa ändamål, än denna förening af Lärarens och Läkarens yrken? Och, om i Politiskt afseende, endast nyttan af en sak bestämmer dess värde, hwem finner ej att Preste-ståndet i denna egenkap skulle blifwa af dubbel nödwändighet och wigt för det Allmänna, och att följaktligen alla försök mot dess politiska existens ifrån detta ögonblick skulle blifwa fruktelösa? Men nog om den moraliska och politiska nyttan af dessa yrkens förening. Man behöfwer blott tänka fördomsfritt för att tänka rätt i ett ämne af denna tydlighet. Frågan att torde kunna anses afsjord — och derigenom är redan mycket wunnit. — Frågan huru återstår att upplysa. Derwid möta större svårigheter.

Författaren tror sig härwid böra hänwisa Läsaren till hwad Herr Prof. Trafs wensfelt p. 7 och 8 af sitt Dicconen i detta afseende anförd och erkänner med tack samhet, att hwad han i det följande wägar föreslå egentligen, äfwen som det föregående, blott är en utveckling af denne afnningens värde Läkarens ideer. Wisligt har han insett, att maktligheten skulle uppresas sig mot ett så beskaffadt förslag, som genast fattes i verkställighet — och derföre öfwertemnat densamma åt framtiden i det blygsamma hopp, att wi åminstone skola tillåta en möda som wi sjelfwa — slippa. Han utsätter en tid af fem år efter förslaget antagande såsom en termin, hwar efter ingen singe prestwigas, som ej tagit Medicinska och Chirurgiska araberne efter åminstone Underläkare, Examen — och denna termin synes vara tillräcklig. Nå det tillåtas mig att här upptaga några infäst, som man troligen skall göra emot möjligheten af förslaget utförande. Om det lyckas mig att fullkomligen beswara dem, wägar jag smickra mig med att tillika hafwa wisat både möjligheten och sättet till begge yrkenas förening.

(Fortsättning e. a. g.)

Dramatik.

Förleden Onsdag uppfördes Juden och Bildhuggaren eller den sällsynta Sistrum.

Den, som will se ett mästerverk af minnst konst, måste se Schewas Koll, sådan den föreställes på vår Theater. Författaren har i denna karakter werfeliget lagt så mycket motstånd, att man skulle kunna twifla om den är en ädel mans eller en okråres. Schewa är snål till den grad att han swälter sig sjelf och sitt tjenstfolk och fritoflig till den, att han känner bort 50,000 Pund Sterling på en gång och utan att uppföras dertill af den mest trängande nöd. Men den ypperliga Aktören synes — och alla twifvelsmål försvinna — och man ser blott den ädle, redlige Mannen, som endast är mugg för att kunna vara wälgörande. Det är omdöligt att uppräknat alla Herr Sportsbergs Kona ställen. Med hwilken godhet och med hwilket lugn, som endast ett godt samwete kan gifwa, säger han icke till unga Bertram: Werlden känner mig litet eller intet: jag nekar icke att ju mina penningar rullera något; men jag sjelf deremot rullerar alldeles intet ut. — Hela Scenen med Stephan Bertram i 3:de Akten, förtegnar skönhet att nämnas: med hwilken ädel frimodighet säger han icke dessa ord: Jag beskyddar Sonen — men icke

mot Fadren: det är mig icke möjligt att förmoda Fadern och förtryckaren i en och samma person, m. m. Men i Fjerde Akten, då han af Fru Goodison under rättas, att unga Radcliffs Far varit den, som i Cadix räddat hans lif, haru Sublime är icke hans Spel!

De öfriga Rollerna gåfwos också wäl. Stephan Bertrams utfördes med denna Aktörs wanliga flicklighet, ehuru hans minne äfwen nu då och då slog honom felt. Fredriks och Carls Roller förtjena berömmas, isynnerhet den sistnämde, och Fru Radcliffe's Kunde ej anförtros i bättre händer. Den Aktis, som spelte Elise, gjorde äfwen sitt bästa, ehuru det fordras mycket mer för att spela denna swära roll wäl. Scenen med Fadren i sista Akten gaf hon onefeligen bäst. Om hon besittar sig om mera naturliga gester, som hon denna gång med framgång tyckes göra, om hon i stället af hög passion mera modererar sin röst och framför allt aflägger det breda uttal, som hon ger åt wisa ord, t. ex. kärlek och hjerta, m. s. som hon prononferar kärlek och hjerta, skall hon säkert förwärfwa sig Publikens ynnest, isynnerhet i Roller af mindre sentimentalitet. — Jabal kan på ingen Theater spelas förträffligare, isynnerhet kan Ann. aldrig förgåta hans naive gråt. Rachel gafs af en Aktör, utmärkt för sin talang i dylika Roller.

Hwad Esterpjefsen beträffar, behöfwer Ann. i afseende på Aktionen blott nämna, att nästan samma Aktörer spelade i den, som i den första. Den samme, som förut med sitt sublima spel gjort den mera bildade Publikens wällust, gjorde nu Parterrens och Galleriets genom sitt sätt att spela full, som icke röjde den minsta nyfkerhet icke ens i någondera foten — en förtienst, som man wet, att sjeifwa Garriek icke alltid ägde. Den Aktör, som förestälde Fru Slammerström, war här på sitt rätta ställe. Fru Södermans Roll lemnade, som allt hwad denna förtjenta Aktis föreställer, ingen ting att dufka. De öfriga Aktörerna hade mindre tillfälle att wisa sin Talang. Grefwens Roll gafs med all den beskryddande förnämhet som den fordrar, och denna Aktör så wäl wet att föreställa. —

På denna Tidning Prenumeraras i Herrar Ueters & Compie Bokläda med 1 Riksd. 24 Skill. Banco för halfwa årgången, eller 76 Nummer, och på alla Post-Kontor i Lands-Orterna med 2 Riksd. 24 Skill. samma mynt, eller 1 Riksd. 24 Skill. i Prenumerations-afgift och 1 Riksd. i Post-arswode.

Ä dag utgives till Resp. Prenumeranter, Arket No 31 af Hederwårda Bondesändets Protektoller. Med Tryckningen af de återstående Arken förtfares oafbrutet, och med första företages Tryckningen af Andra Bandet.

P. Sohm.

Direktör och Kongl. Fält-Boktryckare.

Nästa Måndag utgives No 34.

Stockholm, tryckt hos Direktören och Kongl. Fält-Boktryckaren Peter Sohm.

N:o 34.

JOURNAL

för

Litteraturen och Theatern.

Måndagen den 2 Oktober 1809.

Sång,

vid en fête på Börsen den 30 September 1809.

Nu ett fridens andetag
den trötta fosterjorden andas,
och hoppets återfödda dag
bland återstridna blodmoln randas.
Med tröstens blick ur sorgens tår,
Den ädla Swea ser mot höjden,
och glämnier oförbundna sår,
betagen af den första fröjden.

Med Svärdet nedfäldt i sin hand,
med spridda hår och vinden härjad,
på en förstörd, men lugnad strand,
hon sitter lidande, men bergad.
Så seglarn, wid en klippig kust,
der djupets graf åt honom bäddas,
om ock han räddas med förlust,
han tackar Himlen att han räddas.

Var hälsad, ljuswa, hulda Frid!
Må du af inga stormar hotas,
må i din famn, en bättre tid,
de fordna långa fäder botas!
Om segerns sista hopp försvann
och Aura slets från moderlandet,
du dem skall närma till hwarann,
bewarande föreningsbandet.

Från Stridens bölja, lyckligt fångd,
Vi gå till fredliga bedrifter;
Bland tagarne, skall skördars mängd
betäcka våra bröders grifter:
Europa värda Swears namn,
fast ej af Swears wapen tuknad,
och Swenska flaggan i hwar hamn
franswaja tryggad, om ej fruktad.

Stats-Papper.

Följande Cirkulär har ifrån Kejsar Napoleon afgått till Biskopparna:

Herr Biskopp! . . . Segarne wid Enzersdorf och Wagram, hwarest härskararnes
Gud så synbart beskyddat Frankrikes härar, måste i våra Undersåtares hjertan upp-
väcka den lifligaste tackfambet. Det är dertfore vår wilja att ni wid emottagandet

af denna skrifwelse, öfwerenskommer med wederbrände, och församlar vårt folk i kyrkorna för att gifwa Himmelen de tackfågels och böner, som öfwerensstämma med de kånflor hwilka upplifwa oss. Wår Herre Jesus Kristus, ehuru härstammande af Davids blod, wille icke stifta något timmeligt Rike. Ewertom fördrade han att man i jordiska ting skulle lyda Kejsarens föreskrifter. Han upplifwades endast af Återsöbningens stora föremål, och själarnas salighet. Wi, såsom Årswingar af Cesarernas makt, hafwa beslutit att upprätthålla wår Throns oafhångighet och våra rättigheters integritet. Wi skola framhårda i det stora Werket, Religionens återställande. Wi skola omsgifwa des tjenare med den glans, hwilken wi allenast äro i stånd att gifwa dem. Wi skola höra deras röst i allt hwad som rör det andeliga och har afseende på samwets, friden. Midt under Lågrets omsorger, under krigets oroligheter och försträckelser, flynda wi att underrätta er om dessa våra böjelser, för att öfwerleimna åt föraktet dessa werk af okunnigheten och swagheten, af ifskan och wansinnigheten, hwarmed man bemiddat sig att i våra Landskaper utströ oroligheter och twe-drägt. Man skall icke förwilla oss i det stora ändamål som wi eftersträfwä och hwilket wi lyckligtwis redan till största delen hafwa hunnit, nemligen återställandet af wår Religion. Altaren, derigenom att man will inbilla oss, att des grundsatser, såsom Greker, Engländer, Protestanter och Calvinister påstå, äro oförenliga med Thronernas och folkens Sjelfständighet. Gud har gifwit oss tillräcklig upplysning för att icke kunna deltaga i sådana willfarelser. Wårt hjerta, så wäl som våra Underfåtare, känna ingen sådan fruktan. Wi weta att de, som wilja göra själarnas ewiga salighet beroende på fördelen af timmeliga, tillfälliga ågodelar, äro långt ifrån Hans Ånda och Religion som sagt: Mitt Rike är icke af denna werlden. Som detta bref icke har annat ändamål, beder jag Gud att Han wille taga er, Herr Biskopp i sitt heliga beskydd.

Gifwit i wårt Kejsarliga Läger i Znaim i Mähren den 13 Juli 1809.

NAPOLEON.

Swad nytta kan Öderneslandet hemta af de presterliga och medicinska Studierernas förening? — Swilka äro hindren deremot och huru kunna de afhjelpas? — I anledning af Herr Prof., Dokt. C. Trauwensfels Memorial och Diskamen i detta ämne.

(Fortsättning från föreg. Nummer.)

Prest- och Läkare-Studierna, säger man, äro af den widsträckt omfattning, af den alldeles egna beskaffenhet, att de fordra, hwart för sig, en Ynglings hel-sinle och flit under Læro-åren. Swad detta inkast beträffar, kan det icke anses för annat än en kompliment, som man will göra sig sjelf och sina egna kånflor, och det wore önskligt att den alltid wore förtjent. Det exempel Herr Prof. Trauwensfelt nämmer af en i år Promoverad Philos. Magister och Prest, som blifwit Med. Licentiat, bewisar, att en förening af båda Studierna, äfwen efter våra Underwisingns-anstalters närwarande inrättning, alltför wäl låter sig göra. En stor del af de Ynglingar, som egna sig åt Presteståndet, taga gemenligen den Filosofiska Graden, i afseende på de förmåner Författningarna dermed förena. Denna Grad och den medicinska fordra (äfwen som Presteståndet) samma underbyggnad, och, till en betydlig del, alldeles sam-

ma specimina, ell. exam. Theol.; exam. Stili, och Exercitii Disputation — och olifbeten af de Wetenskapen, hwari dessa Grader skiljas, torde, wid närmare eftersinande, mera bestå i den enas Praktiska nytta framför den andra, än i den förra tid, som den ena fordrar framför den andra. Natural-Historie, Physik, Mathematik, Astronomi, Oriental. Språk m. m.; se der allt saker, som en snäll Promovendus måste lägga sig på — att förtiga allt det lärda fräp, hwarmed han blott för en enda dag i sin lefnad måste möblera sitt hufvud och som han sedermera alldrig får tillfälle att begagna. Skulle wäl Medicinska Wetenskaperna fordra mera tid än allt detta nyfnända, och skulle ej denna tid på dem wara olika nyttigare använd? Wiseligen. Jag wägar således tro, att om Föreläsningarna från början såst de fördelar wid den medicinska Graden som wid den filosofiska, wi nu bland Professoratet skolat äga lika många Medicin-Doktorer som Philos. Magistrar. Den tid af 25 år, hwarförinnan ingen får prestwigas, lemna äfwen önskligt rådrum till båda yrkenas förening. Jag will icke nämna att många gifwas, som långt för denna ålder på en gång warit Promoverade Doktorer och Magistrar, ehuru bewisande det än wore för mig fattis: Jag will endast påstå, att förra delen af dem som egna sig åt Lärostandet wantligen mycket förr innehafwa de kunskaper, som Constatiorerna fordra wid inträdet deri; — fast jag derföre ej will påstå att ju icke flera skulle behöwas — och att de, i anseende till sin ålder, nödsakas tillbringa flera år med konditionerande, hwilka med mera nytta både för dem sjelfwa och Samhället kunnat uppoffras åt Medicinska Studierna. Det hinder, som sökes i dessa Studiers widlöfthet och den instränkt tiden till deras inhemtande, skall således lätt öfwerwinnas af en flitig studerande, isynnerhet om en uppöf och Fäderneslands älskande Regering dermed för enar uppmuntran och undersiöd i Läro-åren och motsvarande belöning i framtiden, ware sig, som Herr Prof. Traufwensfelt förelär, genom beräkning af dubbla år, hwarom fråga desutom redan warit väckt för Comministrar wid sämre lägenheter, eller, i fall detta ansågs för mycket, af wisa år för Medicinska Graden, som till en början ej borde blifwa mindre än 6 år.

Men, hwad som isynnerhet skulle bidra till ett snart och ofelbart winnande af detta högst nyttiga ändamål, wore en efter Tidshwarfweks och wårt Lands behof mera lämpad Inrättning af våra Skolor och Gymnasier. Språken, de Historiska och isynnerhet de Praktiska Wetenskaperna, så nödsamma och nyttiga i alla yrken och hos oss ty wärr så mycket försummade, borde wara det enda, som der lärdes. Allt borde wid de mindre Läro-werken, efter wisa af de förra godkända Läro-böcker, förbereda den högre undervisningen wid de nyfnända, så att deras Lärare ej behöfde, som nu, syfvelsätta sig med de första Elementerna af sina Wetenskaper, ännu mindre lära att delinera och konjugera. I samma förhållande borde Skolorna stå till Gymnasierna. Först då skulle Fäderneslandet kunna wänta sig fullkomlig nytta af de publika Läro-anstalterna; först då skulle det för sin tjenst finna ett tillräckligt antal flitliga ämnen. Som Latinska Språket alltid blir nödwändigt att lära för hwar och en wetenskaps-ätkare, och isynnerhet för en Läkare, borde det hufvudsakligen läras wid Skolorna. Efter den korta och gena metod, som flera hos oss utkomna Läro-böcker deri gifwa wid handen*), skulle det säkert inom kort tid och med den fullkomlighet kunna inhemtas, att det sedermera hwarken-wid Gymnasium eller Akademien behöfde upptaga så mycken tid på andra och nyttigare kunsta-

*) Till ex. Septuaginta Latini, eller först ett igenom Gjutte Reolur lära Latin, af Caspar Rabe och Elementar-Bok för Begynnare i Latinska Språket, af Akenberg.

pers beöfnad. I sammanhang med detta Språk kunde Romerska Historien ganska länpligen bibringas. Grekiskan och Hebraiskan kunde förvisas, den förra till Gymnasium, den senare till Akademien. Kännedom af Grundspråken synes dock numera icke vara så nödig för den egentlige Folt-Läraren, då han äger en tillförlitlig och af våra största Filologer utarbetad Bibel-Öfversättning att tillgå; och för en Läkare är Hebraiskan alldeles öfverflödig och nästan likaså Grekiskan. Hippokrates och Galenus ägas i goda Öfversättningar — och de Techniska Termerna läras genoutbruket. I allt fall står tillfälle för honom öppet att lära detta Språk och det troligen efter en kortare och lättare metod än wid en Skola, om han dertill har tid och håg. Men, i stället för dessa Språk, borde man wid Skolorna föredraga de första grunderna af Natur-kännedomen i allmänhet, och af någon del af Natur-Historien, till ex. Botaniken, såsom den nöjsammaste och allmänt nyttigaste, men isynnerhet den wigtiga kunskapen om människo-kroppen, eller den så kallade Anthropologien och det nödwändigaste af Dietetiken. Här kunde äfwen början göras med Osteologien eller kunskapen om benen i människo-kroppen, såsom en förberedelse till Anatomien. Det gifwes ingen Yngling, som icke skulle finna sig road af dessa studier, och det gifwas säkert inga studier, som bibringa ett högre begrepp om Skaparen eller som kraftigare tjena att implantera kärlet till Religion och dygd i ett ungt sinne. Wid Gymnasierna, der, enligt 3:die §. af Kongl. Maj:ts Circulaire-Bref till Consi-
storierna i Riket af den 21 Augusti 1786, — en Lektor bör finnas, som är Medicin-
Doktor, hwilket synes hafwa fallit i temlig förgätenhet — skulle tillfällen gifwas att vidare fullfölja och fullkomna dessa praktiska studier, isynnerligen grunderna af Anatomien, och af Materia Medica. De historiska Wetenkaperna, och isynnerhet Kä-
derneslandets Historia och Geografi skulle der, äfwen som den lägre Mathesen, före-
dragas, men för öfrigt ingen abstrakt wetenkap, utom Theologien och Moralen
efter någon godkänd Lärobok, emedan det alltför ofta händer, att en Yngling, som
wid ett Gymnasium studerat en abstrakt wetenkap efter en metod, wid Akademien
måste se icke allenast metoden utan äfwen hellska systemet fullkomligen ogillas och
således begynna att först med mycken möda glömma hwad han förut lärt, och sedan
att studera som en alldeles ny wetenkap, hwad han trott sig redan känna. Huru
mycken tid förspillas icke härigenom, som kunnat nyttigare användas, och huru myc-
ket liknar icke en sådan Underwisning Tornbyggnaden i Babel! I en tid, då alla
Wetenkap, men i synnerhet de, som grunda sig på erfarenheten, wunnit en otro-
lig tillväxt, är det af första wigt, att han icke spöfsättes med annat än hwad
som är ytterst nödigt af de andra, på det han icke så länge må uppehållas i för-
gärdarne, att han icke hinner känna hellska helgedomen. Men, efter en sådan wid de
mindre Läro-werken lagd grund, skall han wid Universitetet, der numera inga Språk-
studier eller Elementar-Underwisningar hindra honom, både lättare och kortare för-
wärfwa den högre wetenkapliga bildning, som hans förenade Prken kräfwa. Sedan
den äges, som borde inträffa wid 22 å 23 år, kan början göras med det praktiska,
för hwilket så mycken tid som är möjligt måste inkräktas från det Theoretiska.

(Fortsättning e. a. g.)

N:o 35.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Onsdagen den 4 Oktober 1809.

Riksdags: W i s a.

Du, som politiskt öfverflod,
Will stora planer hwälfwa
Och tror att allting går på tok,
Som wi ej göra sjelfwa;
Blå böcker nog du redan köpt
Och bultat nog din panna,
Så fyll, då du din kanna stöpt,
Med Nektar samma kanna.

Och du som, singgande på tån,
I alla watten fiskar,
Som släpar folk med dig i wrån
Och lefnads-reglor hwiskar;
Som fructar sjelfwa Lyckans nåd
Och regn då Solen skiner,
Hör opp att slösa goda råd,
Men slösa goda winer.

Du, som för Statens egendom
Ell wäktare dig ställer,
Som råds att banken kan bli tom
och brista när det galler;
War obekymrad om dess guld:
det är ej wårdt att spara!
Hwad mer, om Banken ej är full;
blott du det jemt kan wara.

Du, som, att jemka tankar hop
och meningar förena,
uti en Klubb, till bifallsrop,
will samla fyra plena;
Var nöjd om sakerna ej dras
Till detta höga forum:
Ståll hellre till i ett kalas
Concilium Plenorum.

Du, som så ifrigt åt ditt Land
will Tryckfriheten skänka
och hoppas lösa alla band
Som hindra oss att tänka:
Hon är wålsignad, som man wet,
Och gör kanske wår lycka;
Men det är bästa Tryckfrihet
att på ett glas få trycka.

Och du, som jemt sunderar på
Når Riksdagen skall sluta
Och du till lugnet återgå
och årans hwila njuta;
Jag ser ej något godt uti
att detta slut beramma;
Nej, Riksdagen må ewig bli,
Om hälen blir der samma.

Swad nytta kan Fäderneslandet hemta af de presterliga och medicinska Studiernas för-
ening? — Swilka åro hindren deremot och huru kunna de afhjelpas? — I anledning
af Herr Prof., Dokt. C. Trauwenselts Memoriat och Diktamen i detta ämne.
(Fortsättning och slut från föreg. Nummer.)

För det praktiska af Läro-Embeter åro goda anstalter träffade wid Universiteterna
genom de der inrättade Seminarier, men för det praktiska af Medicinen nästan in-
ga eller åtminstone högst otillräckliga. Men att läsa Medicin utan att dermed för-
ena det praktiska, är det samma som att läsa Geografi utan Karta, eller Botanik
utan växter. Man kan beskrifwa alla sjukdomar till namn, kännetecknen, kur-meto-
der ic; men går man ur Katedern direkt till Sjukhången, skall man säkert finna sig
i förlägenhet. Jag wådjar härwid till alla unga Läkares egen erfarenhet. En Pro-
fessor må aldrig så tydligt beskrifwa pulsationens grader: hans elewer föla ändå icke
derom så det tydliga begrepp, som om han kan föra dem till Sjukhångarna och der
låta dem höllwa, med uret i handen, erfara dem. Nyttan af praktiska undervisnings-
anstalter i Medicin är länge sedan afgjord, och i de flesta stora städer häfwa och så-
dana blifwit inrättade. Stockholm äger en delik för Chirurgen, som, ehuru wan-
lottad i afseende på Löneutgångar *, i afseende på Lärarnes nit och selfförärfelse, kan

*) Anatomia-Professoren (Höfver-Dir. och Ridd. Hagström) har 333 Rtd. 16 s.; Anatomia-
Professoren, (Dokt. Gadelius) 100 Rtd. och Cemia och Med. Professoren (Dokt. Bergelius)
166 Rtd. 3 s. i löner. Erdoch deras oegennyttiga nit för sitt wete och Fädreslandets tjänst
kan förmoda dem att uppoffra icke en, utan flera timmar om dagen, åt unga Läkares bildande.

hända är bättre lottad än någon af de öfriga Syfkon. Tillräckligen understödd af Staten, skulle denna Inrättning lätt kunna utwidgas och göra ännu större nytta. Som det härwarande stora Lazarettet tillika lemnar de yppersta tillfällen att lära känna de flesta sjukdomar och deras behandlande af våra sticketigaste Läkare och Operatörer, är det alldeles nödvändigt för den blifwande folkskolan att hafwa bitwisat denna Läroanstalt, och skulle det till den ändan förestrifwas honom som en owillkorlig skyldighet att här taga den Chirurgiska graden, och wid befordringar, afseende derå sätts framför den Medicinska, som det skulle stå i hans behag att taga eller icke.

Widare invänder man: Presterskapets tid medgifwer icke att delas emellan något annat yrke, utan att eridera försummas. Hörs. finner dock att den temligen allmänt delas med Sushållningen — och detta yrke står minst af alla att förena med Prestekallet, äfwen som i allmänhet med tankans lugnare yrken, som fordra en fullt komlig frihet ifrån alla yttre omsorger, hwartill ett mindre Landbruk, der man self måste vara både Inspektör och Rättare, är en så rik källa. Om Bostadsjorden utarrenderas och Presterskapet, lika med en del andra Tjenstemän, erhåller utfodring för wisa hästar och för antingen af Församlingen eller Kronan, skall wist all nödig ledighet winnas till båda yrkenas behöriga skötande. Det förstås att wid de mindre lägenheter, der Bostället afkastning utgör det hufwudsakligaste af inkomsterna, en motsvarande förbättring i de sednare bör äga rum. Klokarne, som desutom, enligt Församlingarne, böra förstå att vaccinera och läta åder, m. m. kunna, så wäl i Läkarewården som annars, vara Presterna till biträde, i synnerhet i smärre ekonomiska befattningar inom församlingarne, som hitills onödigtwis för dem upptagit mycken tid.

Det wigtigaste inkasiet återstår att beswara — wåra studerandes meddelöshet i allmänhet och i synnerhet deras, som egna sig åt Läroståndet, tillåter dem ej att tillika uppoffra sig åt ett så kostsam studium, som det Medicinska, hwilket fordrar betydliga utgifter i och för Böcker, Instrumenter och en längre tids wistande wid Akademien m. m. Genom den planmäßiga Inrättning af Studierna, som jag föreslagit, skulle wäl den sifnämnda omsändigheten mycket förlora af sin wigt. Som examina äro egentligen de Specimina, hwarigenom kunskaper och sticketighet i synnerhet kunna utrodnas, så borde Medicinä Licentiat Examen blifwa det enda, som en S. Ministerii Candidat skulle undergå och både examen Stili och Disputationerna honom efterskänkas, såsom blott bewisande ståndighet i att skrifwa eller tala Latinska Språket, hwilken man astföör wäl kan sakna, utan att derföre vara mindre sticketig i sin sak. Härigenom skulle ansenlig besparing för meddelösa Studerande winnas. Afskaffades tillika promotions ceremonien för dem — hwilken i alla fall blott är en formalitet, eller också kostnaderna derwid, som, i widrigt fall, borde af staten besfridas, så infer hwar och en lätt, att det Medicinska studium ej skulle blifwa så kostsam som man föresätter sig. Genom Medicinalafgittens högst nödiga förskötande, som numera hos Rikets upplossa Ständer ej lärar möta någon swårighet, torde desutom wisa Stipendier för S. Wpist. Studiosi till en början kunna inrättas, hwilka penningar wäl icke kunde vara bättre använda. Inmedertid borde den författning tagas med de redan existerande, att hwarken aflägsen slägtskap med Testatorer och Professorer eller ledamotskap af något wist Landskap, eller rekommandationer, utan enast sulte, arbetsamhet och behof, dessa nödwändiga wittor för allt literært understödd, dertill berättigade. Genom Donationsbrefwens staswiska efterdöjd ända till närwarande tider synes Testatorernes skuggor böra vara försonade för en sådan öfödnad, enär ändamålet icke annorsunda står att winna, så wida det annars varit, att genom större medel till kunskapers inhämtande sätta en yngling i tillfälle att på det möjligast största sätt gagna sitt fädernesland och icke att, på mera förtjentas

beföfnad, gifwa pensioner åt släktingar eller Provinsmän — ty Landsmän äga wä rättma icke. — Men, om man ännu längre skall fortsara dermed, synes man dock för denna sin artighet kunna fordra af de privilegierade Sökanderne att de göra Läro-embetet i denna des widsträcktare omfattning till sitt hushwyrke, så framt deras anspråk skola blifwa gällande. Alla stipendii-förmåner böra åtnjutas till des den Chirurgiska graden är tagen eller rättare till och med det 25:te året. Om den praktiska Underwisingssankalten i Stockholm tillika så utwidgades, att fria husrum, med ljus och värma kunde på stället erhållas, som icke skulle fordra särdeles mera än inlöp af ett hus — så skulle en ganska betydlig besparing winnas i de kostnader, som det så oundgängliga wistandet härstädes fordrar. Enär äfwen Adjunkters och Komministrars wilstor förbättras, som är nödigt och efter en annan reglering af Presterskapets löningsfätt, möjligt, och en i författningar grundad större befördringsrätt winnes, är det mer än sannolikt att förmögna föräldrar skola bestämna sina barn för ett yrke, som lofwar en säker utkomst och en snar befördran hellre än att föpa dem från grad till grad inom militären eller att låta dem inom den civila vägen, först under flera års lönlöshet förtära deras blifwande arf och sedan wid en usel lön framlestwa sina öfriga dagar på befofnad af sina pligter eller sina Kreditorer. Af samma orsak skulle också ingen fattig och arbetsam Yngling behöfwa frukta för att sätta sig i skuld till sina studiers fullföljande eller att, om äfwen denna utwäg ej skulle stå honom öppen, genom ett eller annat års längre uppstof, med konditionerande förwärfwa sig hwad han dertill ytterligare kunde behöfwa. Det är att förmoda, att Herrskapet och andra på landet boende Ståndspersoner hellre skulle tråffa så kallade års-ackorder med sin Prest, än med den aflägsse boende Provins- eller Stads-Läkaren, och härigenom skulle äfwen någon förbättring i det yngre Presterskapets inkomster kunna winnas. Om hitills hwarje af dessa yrken särskilt sunnit dem som derät uppoffrat sig, wore det en orimlighet att tro, det de, förenta, icke skulle finna ännu flera. — Jag wågar således med mycket skäl påstå, att den öfverlagade Prest-bristen, just genom denna förening af båda yrkena, på sätt den här blifwit föreslagen, bäst och snarast skall afhjelpas för det närwarande och äfwen för framtiden förekommas.

Sådana äro de omständigheter af förewarande ämne, på hwilka Förf. welat sätta den upplysta Allmänhetens uppmärksamhet. Om det lyckats honom att undanröja några swårare betänkligheter deremot, att uppgifwa en eller annan nyttig wint i afseende på verkställigheten, har han wunnit sin önskan. Det är förlätligt, att wid såderneslandets och mensklighetens gemensamma och heligasse angelägenhet glömma sig sielf och sin egen ofullkomlighet. Wi ha genom Finland förlorat en tredjedel af wår folkmängd: öfwer hundra tusen af wåra Krigare hafwa stupat eller på annat sätt förlorats — en mängd Inwånare af alla klasser hafwa härjande farsoter borttryckt. Det är tid att inse denna sanning: Ju mindre folkmängden är i afseende på Landets widd, ju angelägnare måste äfwen des bibehållande wara i afseende på Landets odling och försvar. Ja, om Finland skall eröfras inom Sweriges landamären, som en mild och upplyst Konung sagt, o, glömmom icke att till denna eröfning fordras armar! Som wisa eröfrare förjom för de stridandes helsa, skyndom att förbinda de sår, som ännu förlama deras werksamhet och för dem göra såderneslandet till ett hemvist för Invalider — och en starkare, talrikare Generation skall uppstå och den stora eröfningen blifwa lätt och säker!

Nästa Fredag utskwes No: 36.

Stockholm, tryckt hos Direktören och Kongl. Håll. Boktryckaren Peter Sohm.

N:o 36.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Freddagen den 6 Oktober 1809.

Cantate wid den Concert, som uppfördes i Stockholms Storkyrka den 4 Oktober, till förmån för Westerbottens genom Krigets wäldsamheter olycklige Inwånare. (Orden af Doktor Wallin, Musikken af Kongl. Kapellmästaren Eggert) (*).

Chorus.

Lustiga budskap, som Friden förkunnar
Suckande länder och swidande bröst,
Guldene Friden, som Himlen förkunnar
In till de plågade dödligas tröst, —
Lustiga budskap, som Friden förkunnar!
Tusende hjertan och tusende munnar
Helsa ditt möte, wälsigna din röst.

Recitativ.

Men hwilka jämnens rop! . . . mitt hjerta blöder . . .
Hwad suckar, hwad klagande ljud,
Som tyftas ej af Fridens bud! —
Ack Bröder! —
Når, herran krigets larm, wår dag i ro förstöt,
Wi stötte wåra wårp, wi bergade wår gröda,
Wi trycktes emot wånners stöt,
Och njöto, efter dagens möda,
I wåra stilla hem en hwila, trygg och stöt:
Då swämmade, lik de förskörande wågor,
Som swalla utan dam och strand,

(*) Omtryckes här, i anseende dertill att 2:ne stropher blifwit i det tryckta Exemplaret, för Sångens skull, uteslutna.

En gruslig fiende kring våra Bröders land;
Der märktes dagen blott af plundring och af plågor,
Der lysste natten blott af fasanfulla lågor
Från deras hyddors brand.

Hwad Borgarns slit förvärt, hwad Bondens swett besparat,
Den armas skärf, den rikares förråd,
Allt sköfladt är förutan nåd,
Och blott ett uselt lif bewaradt
Ut nakna menckobamnars hop,
Som, släpande sig tungt bland graswar och ruiner,
Knappt mäktat höja röddens rop,
Rår hungren dem förtår och Rordan kring dem hwiner.

Solo.

O du, som glad i Fridens skygd
Har bröd och bädd och fosterbygd!
Lacka för Friden,
Lägg på dess altare
Omhetens offer åt olyckans sou!
Du är i tiden
Blott en förwaltare
Utaf den Ewiga Godhetens lån.

Chorus.

Ru skall det moln förswinna,
Som Rorrstenslikt i blodigt stück
Förfärligt öfwer nejden gick, —
Och trösten småningon till alla hjertan hinna
Och glädjen klarna opp i hwar förgräten blick!

I skuggan af Oliven,
Wid glada hymners återfall,
Njut, Fria Folk! ditt lugna fall,
Njut Fridens sälla skänk, af samma händer gifwen,
Som sträcktes till ditt wärn på branten af ditt fall!

Inbyggare af Swea!
Omfamnens broderligt en hwar
Och sungen Sell åt Folkets Far,
Som kommer, ny Saturn, med Ceres och Afrea,
Och bådär gryningen af lyckligare dar.

Lycka ske Konungen! Lycka Nationen!
Frihet och endragt och ära och dygder
Leswe i Göthernas urgamla bygder,
Leswe i Göthernas manliga bröst!
Lycka ske Konungen! Lycka Nationen!
Ljude från hyddan och sware på Thronen
Lärlerens röst.

Smärre Skrifter, utkomna sedan denna Tidnings början. (Forts. från N:o 32).

Memorial till Rikens Höglof. Ständer angående en ny Strömrensningss-förordning; med dertill bifogadt Projekt, af J. G. Norlin. Stockholm, Lindh, 15 sid. 8:o. 4 fl. Banco.

Detta Memorial rörer endast Strömrensningen i Stockholms Län, och Förf. anmärker ganska riktigt, att erfarenheten ådagalägger orimligheten af generella Förordningar i ekonomiska ämnen. Sakens angelägenhet tyckes tala för sig sjelf, och projektet till författningen war lämpadt efter ändamålet.

Då man läser ett förslag om Strömrensningar kan man icke gerna utan harm erinra sig den värdslöshet hwarmed man tillåter alla de wilar och wattendrag omkring Stockholm att småningom uppgrundas, så snart de icke af sig sjelfwa hållas öppna. Äldre Kartor utwisa att den rännil som utfaller i Packartorgs-fjärden en gång warit en kanal som funnat passeras med båtar; wederbörandes likgiltighet eller egennytta har förwandlat den i ett stinkande dike, och samma öde tyckes med tiden wara bestämmt åt den så kallade Clarassjön. Wänne icke de frosbor som här mer än på andra orter äro gångbara till en del hafwa sitt upphof ifrån de till det mästa artificiella färr, som omgifwa Hufwudstaden? Det kan åtminstone icke nekas att ångor som uppsliga ifrån sådana ställen äro högst ofunda, och nödsöra, isynnerhet wid islofsningen, en luft, som ensam behåder deras stadliga verkningar. Den som sett huru årliga uppmondringar anställas i andra delar af Riket, undrar billigt att dylika anstalter skola wara mindre widtagna i Hufwudstaden. Man skrifer om nytran att anlägga Kanaler genom öfstilliga provinser i Sverige; wänte dessa skrifter också öfwertygga om oberäknsamheten att låta de Kanaler Naturen sjelf anlagt, blifwa icke allena obrukbara utan äfwen stadliga. Det är bekant hwad werkan Pontiska Eräfsken haft på atmosfären der omkring; hos oss kan werkningen wäl icke blifwa så stor, men man tyckes likwäl ämnat att låta den sitta till sin höjd innan man will sätta gränser dersöre.

Upplysningar angående Schill.

Man har förut i denna Tidning N:o 6 och 7 meddelat denna besynerliga Mans karakteristik; det torde intressera våra Läsare att äfwen weta anledningen till hans djerwa företag. Dessa underrättelser äro länste ur samma källa som de förra.

Herr von * * * * hade i hemlighet stiftat en Orden, som i allmänna Tidningar kallades Dygdoföreningen (Eugendverein). Han försöde att intressera flera personer dersöre och förnä dem att blifwa ledamöter. Föreningens föregifna ändamål war: Den Lyfka Redlighetens återställande och bibehållande, uppmontran till Patriotism och borgerliga Dygder i närwarande tider. Dessa sedna namn wunno ett stort antal af förståndige män, och äfwen Schill blef öfwertalad af wänner att ingå deruti. Ordensstiftaren lofwade sig mycket för sina widsträckt planer af denne mans tilltaggenhet och anseende. Den 10 December förl. år kom Schill till Berlin och ingick i närmare förbindelse med Ordensstiftaren, Kurförfsten af Hessen och Hertigen af Braunschweig-Öels. Man har efteråt fått weta, att han redan då tänkt på det företag han sedan verkställde, och i hemlighet fött att köpa wapen, förmodeligen att förse Insurgenterna dermed. Efterhand kom han i en fullständig breswexling med de misnöjde i Westfalen. Under det han wisade sig helt sorglös i alla de försä Societeter i Hufwudstaden, beredde han sig till sin expedition.

Till dessa förberedelser hörde också att han dageligen lät sitt Kavalleri manövrera på exercis-platsen, med fullt bagage, och gaf sitt folk små fester för att helt och hållet vinna dess tillgifvenhet, hwilket likwäl tycktes vara öfverflödigt, ty dessa menniskor hade en kärlek för honom som war utan exempel. Hastigt förswann han med sina Kavallerister om aftenen den 29 April; man fick weta att han tagit Potsdams wägen, icke långt ifrån Berlin meddelat dem sin plan och uppmanat dem att följa sig, hwarwid han likwäl lemnade frut åt hwar och en att fara tillbaka; men hwem wille lemna honom då han war så allmänt älskad?

Knappt wiste man att han war på andra sidan Elben, förr än man tillika fick weta att han varit nödsakad afslågsna sig. Konungens af Westfalen Minister hade i medlet af April erhållit kunskap om Schills förbindelse med de misnöjda i Westfalen. Detta meddelade han åt Preussiska hofwet och Konungen bestod genast att kalla Schill till Königsberg för att undersöka hans utspörande och låta straffa honom; men en af den anlagades hemliga wänner, som tillika war ledamot af Dygde-Orden, underrättade honom genom en Kurir om den fara som förestod. Schill stundade därför att verkställa sin plan, som kanske ännu icke war alldeles mogen. Han afreste ifrån Berlin den 29 April, och den 1 Maj diktom Konungens befallning, att han skulle infinna sig i Königsberg för att rättfärdiga sig. De första underrättelser som då woro bekanta från Krigsteatern, gafswo honom desutom något hopp. Österrikarne hade haft fördelar i Italien, inryckt i Warschau, besatt München, och Tyrolen war i resning. Detta allt wiste man i Berlin den dagen han for derifrån. Men huru hastigt förändrades utträdet! Redan den 30 bleswo slagen wid Landshut och Regensburg bekanta, och Schill måste börja med att förtwifla om framgången af sin expedition. Katastrofen är bekant.

Hans öde har aflytt wisa beta hufwuden. Man har fått weta att han handlade utan autorisation likasom utan klohet. Likwäl finnes ännu ett antal anhängare som twifla på hans ödd och söka att göra andra tillwetatliga. Man måste emedertid beklaga att Preussiska Arméen på detta sätt förlorat en af sina tappreste Officerare och flera låcka personer som stodo under hans befäl. Dygde-förenings-Orden bles upplöst så snart man erhållit kunskap om dess existens och bestämmelse. Redan före Schills död hade flere Under-Officerare och Soldater beattwit sig tillbaka, ångraande att de låtit förläda sig. Öfwerlewän af hans tropp som gaf sig på wikkor att föras tillbaka öfwer Preussiska gränsen, wistas på den lilla öen Uesedom i Wor-Pommern, och afsidar der det straff som torde öfwergå den, efter den undersökning hwarmed man nu är sysselsatt. De gemena, som förut kommit freiwilligt tillbaka, antagas wid ett Uhlän-Regemente som uppsättes af andra troppar.

Trettionde Andra Arket af Hederswårda Konde-Ståndets Protokoller utgiffes i dag till Res. Prenumeranterne. Tryckningen af andra Bandet företages öfverfswadt — I anseende till brist på ritliga arbetare, hwarigenom så wäl detta, som flere andra Arbeten gå långsamt, emottages ju för dess hessre att låra Boktryckeri-Konsten äne wälartade och med goda bewis försedde Ynglingar, emellan 15 och 18 års ålder, hederlige mäns barn, på förmånliga wikkor, och med förbehåll af all möjlig seint och ett wänfapsfullt bemötande.

Peter Sohm,
Direkt. och Kongl. Fält-Boktryckare, boende
i Skomal. Embetets Hus N:o 7 wid Slotsbacken.

Nästa Måndag utgiffes N:o 37.

Stockholm, tryckt hos Direktören och Kongl. Fält-Boktryckaren Peter Sohm.

N:o 37.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Måndagen den 9 Oktober 1809.

Hertigens af Braunschweig-Dels Tåg ifrån Leipzig till utloppet af Weser.

Hertig Fredrik Wilhelm af Braunschweig-Dels ledde i mycken tyfhet efter sin Gemäls död. Kort förut hade han uppehållet sig i och omkring Altona, och äfwen gjort en resa till Sverige under Hertiginnans wiftelse i Skåne. Då kriget utbröt emellan Österrike och Frankrike uppehöll Hertigen sig i Böhmen, der han sökte att wärfwa en fri corps. Med denna blef han likwäl icke så snart färdig som Schill, hwilken redan hade omkommit i Stralsund innan Hertigen af Dels öppnade sin militäriska bana, genom ett infall i Konungariket Sachsen, i förening med en Österrikisk corps. Men då Konungen i Westfalen i spetsen för en ansenlig här flyndade, i slutet af Juni, till Sachsens befrielse, retirerade han så wäl som General Am Ende ifrån Dresden åt Frankiska sidan, dit Österrikarne framträngt med en ansenlig styrka ifrån Böhmen, under Kienmeyers befäl. Wapenhvilan, som den 12 Juli aflödes wid Znaym, och som war en följd af slaget wid Wagram, satte också i dessa nejder ett mål för alla fiendtligheter, och beröfwade Hertigen allt bistånd och skydd af Österrikiska tropparna. De utrymde Dresden, som de för andra gången intagit, och drogo sig tillbaka öfwer Böhmska gränsen.

Men Hertigen af Dels följde dem icke dit. Med sin corps som bestod af 1900 man, hwaraf 700 woro Kawalleri, ryckte han ifrån Altenburg emot Leipzig, der lugnet nyss war återställt och föga militär sanns. Likwäl kunde han icke intränga utan blodstrugjutelse i denna stad, hvars invånare wäcktes ur sömnen genom hans ankomst den 26 Juli om morgonen. Eftermiddagen tågade han åter ut för att fullfölja sin marche till Halle, dit han kom den 27 mot morgonen. Han dröjde icke heller här någon dag, utan tog wägen öfwer Eisleben åt Halberstadt, der ett Westfaliskt Infanteri-regemente hade den 30 Juli om förmiddagen inryckt. Om aftonen wisade sig Braunschweigiska corpsen. Westfalerna gjorde ett tappert motstånd, och fortsatte striden ända inpå gatorna i Halberstadt, sedan de blifwit twungne att lemna sin första ställning wid porten. Hertigen, som under träffningen hells fäktat i ledet med sina swarta Husarer, wände sig efter denna seger till sin södelse-ort, der hans förfäder fordom hafte sitt säte. Sent om aftonen den 31 Juli intågade han med en del af

sina tröppar och ett batteri i Braunschweig, på hvars wallar han tillbragte natten, insvept i en kappa. Han kunde icke tillåta sig någon hvil, ty på alla sidor war han förföljd. Westfaliska Generalen Reubell koncentrerade 4000 man af sin division wid Ohoff. General Gratien hade med en Holländsk division brutit opp ifrån Erfurt och närmade sig åt Nordfjör. General-Ljtnanten von Ewald gick med en Dansk korps öfver Elben, in i Hannoveriska landet, för att betäcka stranden af denna flod. Reubell förföljde Hertigen närmast, och Westfaliska awantgardet hade dageligen träffningar med hans folk. Den häftigaste af dessa, som föreföll den 1 Augusti om eftermiddagen, nära Braunschweig, war den efste sedan han lemnat Sachsen; Hertigens häst blef der skjuten undan honom. Följande dagen gick han ifrån Braunschweig, och gjorde en rörelse likasom han ämnat sig åt Celle. Dit togo också de Westfaliska tröpparna sin kosa. Men då man minst förmodade flod Hertigen för Hannover, der han inryckte den 3 Augusti om morgonen, och marcherade widare på eftermiddagen genom Neustadt åt Minden, der han inträffade tidigt den andra dagen. Nu gick Hertigen öfver Weser, ref opp bron efter sig, och följde elfwen längs efter. Om middagen den 4 Augusti war han i Hoya. På detta sätt skyndade han fram på wensra stranden af Weser, under det en del af hans korps, för att göra en falsk demonstration wände sig emot Hansesstaden Bremen. Till denna stad kommo de swarta Husarerna den 5 Augusti om aftonen, besatte portarna, och skyndade andra dagen derifrån. Hertigen af Dels fortsatte emedertid sin marche genom Oldenburg och Delmenhorst; han tillbragte natten emellan den 5 och 6 Augusti på sednare stället, och det syntes som han sökte att komma till Ostfriesland för att embaruera der på kusten. Men emot förmodan gick han wid Huntebrück öfver den lilla elfwen Hunte som faller i Weser, bemäktigade sig alla fartyg och handelsfkepp som lågo wid Elsfeth och till sbrere deler woro tomma, och förde sin tropp om bord, natten emellan den 6 och 7 Augusti, sedan han gwarlenmas sina hästar och med wald förflostat sig sjöfolk i denna af skeppare bebodda trakt. Den 7 om morgonen gick Hertigen helt till segels under Engelsk flagg, och anlände den 8 med en del af sin Frikorps till den af Engelsmännerna besatta ön Helgoland, hwarifrån han den 11 Augusti seglade med sin folk till Engeland.

Om Hertigen tillåtit sig det ringaste dröjemål hade han alldrig kunnat undkomma; ty General Reubell hade knappt hunnit negden af Celle innan han fick under rättelse om Hertigens egenseliga destination och stöndade genast till Weser. En del af hans tröppar transporterades på wagnar. Redan den 7 Augusti inryckte han i Bremen. Under wägen slog hans awantgarde med de Husarer som blifwit gwarlemnade att betäcka embarueringen. Då den genom dessa häfliga marcher uttrötade Westfaliska korpsen den 8 Augusti hann till Oldenburgska hamnen Elsfeth, hade Hertigen längesedan embaruerat och war redan wid Helgoland. Likwäl lyckades det för Daniska tröpparna, som stodo på högra Weserstranden wid Bremerlehe, att aflåra och uppbringa två skepp som förde Hertigens effekter och något af hans folk.

På detta sätt togade Hertigen af Braunschweig-Dels på fjorton dagar genom halftwa Tyskland, omkring af öfvertägsna fiendliga härar, och delande alla faror och mödor med sina följeslagare. Lyckligare än Schill handlade han och med mera klohet och sticklighet. Men hans tropp öklades icke heller under hans långa marche; man lemnade honom hwad han requirerade, och man icke kunde wägra, men det inre lugnet blef alldeles icke stördt i de trakter han genomtogade, och han sökte icke att klaffa sig några anhängare.

I det första samtal han hade med Drottningen bad hon, honom att få tillbaka sitt bref, som hon trodde sig hafwa skrifvit till en döende, och hvars innehåll och uttryck hans då warande belågenhet, endast kunde rättfärdiga. Men ehuru ofta hon förnyade sina böner woro de alltid förgåfves. Carl kunde icke stilla sig wid bewiset af en kärlek, som war för honom det dyrbaraste på jorden.

Gomez och Alba, Philips Gunstlingar, ehuru eljest fulla af en hemlig afund emot hwarannan, sammansatte sig att förta en Prins, af hwilken de säkert kunde wänta att han en gång skulle straffa deras illgerningar. De trodde sig wara fullkomligt öfvertygade om den kärlek Don Carlos bar för Drottningen, och twiflade icke att den war gynnad. De glädde sig att kunna meddela Konungen en så wigtig upptäckt, men fruktade tillika att denne förolämpade Man, skulle förblanda angifwaren med förbrutaren, och uppoffra båda åt sin hämd. De nöjde sig således med att göra honom uppmärksam på åskilliga omständigheter, hwilka wäl icke kunde ingifwa honom några mistankar om sin Gemäls dygd, men emedertid wäckte hans beslut att nogare låta gifwa akt på Drottningens uppsörvande. Han önskade att finna en waksam och trogen spion i den första Hof-Damen, och efter många ombyten erhöill således Hertiginnan af Eboli denna beställning. Drottningen kände ganska wäl affigten med detta wäl, och wiste allt hwad hon hade att frukta af denna arga och listiga qwinna.

Wid denna tid insunno sig de Nederländske Deputerade i Madrid, för att utwerka någon mildring i den hårdhet hwarmed Protestanterna behandlades. Till Inquisitionens förargelse hade Prinzen råta samtal med dem; han stärktes af Drottningen i sitt beslut att bedja sin Far om Ståthållerskapet, och lofwade att om han erhöill det wille han med sitt hufwud swara för Provinsernas trohet. Infanten war ålskad af Nederländarna, det kunde icke twiflas att ju hans plan skulle lyckas och han derigenom winna anseende wid Hofwet. Af dessa skäl sökte Alba och Gomez att hindra det; den förre så mycket mer som han sjelf efterstråfwade att blifwa Ståthållare. De behöfde endast låta förstå huru lätt det i Nederländerna skulle wara för Infanten att ingå i förbindelse med Frankrike, för att öfvertala Konungen att icke uppfylla Infantens begäran. Likwäl gjorde han detta med ett slags warsamhet; han gaf honom hopp att han sjelf skulle ledsaga honom till Nederländerna, och insätta honom i Ståthållerskapet. Han lät verkligen göra alla anstaltet till resan, och när dese woro färdiga måste han uppfinna någon förewändning till uppskof, hwar till han walde en hufdom.

Infanten wille en gång anföra Flottan emot Turkarna som belägrade Mattha; han wille gifwa sig med Erke-Hertiginnan Anna, Dotter af Kejsar Maximilian II; men dessa önskiingar, hwarigenom Carl lätt kunnat winna anseende hos Nationen och wid Hofwet, motsatte sig Filip, eller snarare hans Gunstlingar, och genom ett besynnerligt öde hände, att Konungen sjelf tog öfwen denna Prinsessa till Gemål.

På detta sätt war Don Carlos ofta sinnad att öfwergifwa Hofwet. I swiden Drottningen ansåg något företag; hwaraf hans werksamhets begär syfvelattes, för det säkraste medel att hela en passion hvars olyckliga utgång anade henne; men Infantens bortresa stridde emot den nedriga plan som war anlagd för hans undergång.

Carls hat mot sin Far yttrade sig ofta i en bitande ton, han dolde sig icke ens för dem han wisste wara förrådiska. En gång war stort sällskap hos Drottningen. Man talade mycket om Konungens resa till Flandern. Carl begrep ganska wäl att alle war ett blandwerk, och, sedan alla, utom honom, Don Juan och Hertiginnan Eboli, woro bortgångna, undföll honom den sarkasmen: Carl V har rest nog för sig och sin Son; Konung Filip behöfwer hwila ut för sig och sin Far. Hertiginnan Eboli och Don Juan talade sakta med hwarannan och tycktes icke märka något. Carl slyfselfatt med sig sjelf, tog ett hwitt papper, lade det tillsammans i form af en bok, och skref på första bladet: Filip His stora och undersamma resor. På hwart blad satte han en af dessa öfwerkrifter: Konungens resa ifrån Madrid till Eskurial; resa från Eskurial till Toledo; från Toledo till Madrid; från Madrid till Aranjuez; från Aranjuez till Pardo; från Pardo till Eskurial *) o. s. w. Just under det att Drottningen läste dessa bittra satirer måste hon skynda till Konungen som hastigt blifwit sjuk; hon gaf papperet tillbaka åt Prinsen, som kastade det in i ett Kabinett hwartill Drottningen hade nyckeln. Men Hertiginnan Eboli, som hade falska nycklar till alla lås i wåningen, bemäktigade sig papperet strax efter deras bortgång och dilade i skåpet en wäl härmad affskrift. När Elisabeth kom tillbaka fann hon densamma föreskälde sig intet bedrägeri, tänkte endast på att hastigt förstöra den, och kastade den på elden.

Konungens försäkning blef snart straffad med en verkelig sjukdom. Under denna tiden wille han beständigt hafwa Drottningen hos sig. Carlos såg sig derigenom beröfwad det nöjet att tala med henne. Under dessa omständigheter samtyckte Elisabeth för första gången att stundom emottaga bref ifrån Prinsen och beswara dem. Marfis Wosa, Carls ungdoms-wän, blef utwäld till bresförare. Wosa war till själen så wäl som kroppen den skönaste Karl wid Philips Hof. Han gaf ett sällsamt exempel på möjligheten att förena hofmannens behag med den redliga mannens dygder. Elisabeth fann den adle Wosa wärd hela sitt förtroende. Hon tänkte endast på att dölja sitt förhållande med Carlos, och föreskälde sig aldrig att man kunde kasta den ringaste mistänka på hennes okonstlade umgänge med Wosa, mycket mindre att man kunde besylla henne för att hysa brottsliga känslor för denne unge man. Wosa sjelf trodde lika litet att han kunde mistänkas; han war fri och otwungen i sitt uppförande och wisade Drottningen den finaste uppmärksamhet.

Konungen blef emedertid frisk och Elisabeth för tredje gången hafwande. Hans glädje härdfwer war utan gränser, emedan han nu hoppades en ny thronföljare, men den räckte icke länge. (Fortsättning och slut i nästa Nummer.)

*) Alla dessa orter ligga i Madrids grannskap.

AF Trycket är nolligen utkommen: Andra Delen af Kalmars Unionens Historia, författad af Peter Adolf Granberg: Sälles här i Stockholm uti Ulter & Comis Bokläda i Stockholm-brinken, samt hos Direktör Carlbohm, boende en trappa upp uti Huset No 20 i Svetsjens Backe mid Regeringsgatan å Norrmalm, och kostar inhäftad i blätt papper 26 Skill. 8 rist., samt uti Exemp. 24 Skill. Banks. Första Delen af samma Historia sälles äfwen på förenämnde ställen, och kostar inhäftad i blätt papper 24 Skill., och uti Exemp. 21 Skill. 4 rist. Banks. Den som af dessa 2:ne Delar behagar på en gång köpa 5 ohäftade Exemplar, undfar wänlig rabatt, emär han sig anmäler hos Historiens Förläggare, Direktören Carlbohm i Stockholm.

Nästa Onsdag utgives No 38.

Stockholm, tryckt hos Direktören och Kongl. Bält. Boktryckaren Peter Sohm.

N:o 38.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Onsdagen den 11 Oktober 1809.

Smärre Skrifter, utkomna sedan denna Tidnings början. (Fortsättn. från N:o 36.)

Förslag att till Statens underlättande, Stats. Verket må undgå ett Åldår wid yppande Vakanser af Emb. ten och Syflor så i Civile. som Militäre, och Eck. lestaflit. Stater, m. m. Stockholm Kongl. Tryckeriet, 1 ark 4:o. 2 s. 8 rst. Bifo.

Man ser af seltwa titeln att Författ. vill låta alla Embeten stå obesatta ett år, eller låta efterträdaren tjena detta år utan lön. En kalkul öfwer Statens förmodade inkomst genom verkställandet af detta förslag har blifwit uppgjord, som, äminstone på papperet, lofwar en betydlig årlig inkomst åt Drätselverket. Förf. har endast förslömt två små omständigheter som borde föregå hans förslag. 1) Om det låter verkställa sig; det vill säga om alla Embeten kunna wara lediga ett år. 2) Om det är rättwist att Embetsmannen måste förlora året sakna den knappa lön som Staten består honom.

Det blefwe för widlöftigt att här ingå i den första af dessa punkter, emedan man till den ändan borde göra tillämpningen på alla särskilda Embetsmannas klasser. Rec. anser det desutom mera wigtigt att granska den senare, helst en sak tyckes böra författa af sig sjelf, om den strider emot allmänna Rättwisan.

Grunden för all beskattning är det bestydd man njuter af Staten för sig och sin egendom; genom detta bestydd utöfwas hwad man kallat ägande rätt, hwilken icke allensast sträcker sig till hwad man redan förwärfwat, utan lika oemotfägeligen till den förmåga hwarigenom man förwärfwar något. Staten har således icke mera rätt till frukten af min inbda än till min egendom. Om denna princip icke antages, så förfwinner all medborgertlig frihet; och samma lag, som kan befälla den ene underlåten att använda sina kunskaper utan ersättning till samfundets tjenst, kan befälla den andre att på samma sätt använda sina kroppskrafter; ty man måste erinra sig att Embetsmannen i anseende till sin egendom icke njuter större skattfrihet än andra medborgare, att han desutom wid hwar befordran erlägger wisa afgifter som efter sista Charta Sigillata, afgiftens förhjuing äro nog dryga, och att han ändrest

gen återbetalar till Staten i Bewillning en del af den lön han emottager. Man föreslog nyligen i ett af våra dagpapper, att Staten skulle erhålla ett Rådår af behållningen i alla Sterbhus; detta wore onekligen mera rättwist, ehuru paradoxt det kan synas; ty ännu har ingen kunnat bewisa att det gifwes en Naturlag som ålägger äfwen föräldrar att lemna gif åt sina barn, men det gifwes onekligen en, som ålägger Staten, betraktad som individ, att betala sin skuld. Jurättningen med Rådår har uppkommit genom ett slags öfwerenskommelse med Embetsmannen, som derigenom förskaffar sin enka eller sina barn ett litet understöd. Likväl har man redan tillräckligen bewist, att alla afdrag äro mera skadliga för Staten än den obetydliga inkomst de gifwa kan gagna den. Att begravningshjelpen så sällan utbetalas, bewisar att få soffor erhållas utan genom aford och med samma skäl som man nekar en som genom aford erhållit en syfla att första året draga lönen deraf, med samma skäl kan man tillägga Staten första årets inkomst af all den egendom som köpes.

Samfundet fordrar trohet och oegenytta af sina Embetsmän; kan wäl denna fordran sägas vara billig om Samfundet hufvud, genom sitt exempel, likasom autoriserar dem att wara egenyttiga och orättwisa?

Diktamen af Friherre Carl Samiltor, till Böglöf. Ridderskapets och Adelsns Protokoll den 31 Juli 1809, angående Ändring och Indragning af de Civila Embetsklasserna i Sverige. Stockholm. Delén, 1 ark 4:0. 2 s. B:ko.

Att en Förändring i anseende till Embeten och Tjenstemän är nödwändig låter icke kunna nekas. Att de göromål som nu syfsätta hela West och Kollegier skulle likaså wäl kunna besöras af några få personer, under inseende af den Stats-Sekretärer till hwars Departement de höra, kan med lika lätthet bewisas, isynnerhet om man medgifwer att ett mål icke blir mera redigt derigenom att det upptages wid många Domstolar. Först till ifrågakommande Diktamen har föreslagit en nästan dylik reform. Efter hans förslag borde 3 Presidents, 1 Vice President, 6 Kammar-Råds, 7 Kommerse-Råds, 3 Kammarrätts-Råds, 11 Apellorers, 2 a 3 Stats-Kommissariers, med deras löner kunna indragas. Af den lönebesparing som härigenom skulle uppkomma fordrar han likväl med billighet, att de qwarblifwande Ledamöternas fingo en nödig tillökning i deras löner; och statens winst skulle efter hans tanka hufvudsakligast blifwa den: "att då antalet i alla grader af Tjenstemän härigenom förminskades, skulle nödwändigt ett större antal än hittills af män af uppfostran och insigter, wända deras häg ifrån endast Tjenstemanna yrken till jordbruket och andra näringar".

Den förändring som blifwit föreslagen i anseende till Domstolarna skulle efter Rec. öwertygelse minska Rätttegångarna och således blifwa wälgörande äfwen för sederna. Men att en högre Rang skulle derförde wara erforderlig för Håradshöfdingarne kan han icke anse som en nödwändighet. Men kanhända har Först. genom detta tillägg endast welat gifwa ett offer åt den sáfånga som han funnit råbande i sitt tidehwarf. (Fortsättning e. a. g.)

Spanka Drottningen Elisabeth.

(Fortsättning och slut från N:o 37.)

Posa kunde lätt erhålla någon wigtig beställning; det war tid att tänka på hans fall. Det behöfdes blott att wäcka en gnista af mistänka hos den tyranniske Konun-

gen och hans svartskufka föreställde sig straxt de svartaste bilber af förräderi och tro- löshet. Han började att grubbla öfver tiden af Elisaberhs grofesk, och fann allt orif- tigt. En blodig hämd gäste nu i hans hjerta, och en olycklig händelse påskyndade desß utbrott.

Ibland fröjdebetygelserna öfver Konungens tillfriskning, war också ett präktigt Turnerspel. Hwar och en Riddare måste förklara sig för någon af Damerna wid hofwet, och dagen före festen bära hennes färg. Drottningen hade ett ganska talrikt sällskap. Hon lät Markis Posa nämna de Damer som redan funnit sina Riddare: De enda som etikett och rang tillåto att förklara sig för henne, woro Infanten och Don Juan; men ingen af dem hade gjort det, emedan båda kånhända, fruktade att förråda hwad de wille dölja. Således war Drottningen den enda som icke fun- nit någon Riddare, och skämtande beklagade hon sig deröfver. Posa war den enda wid hofwet som wågade tala med henne i en lätt ton. Han sade med en tillgjord allwarsamhet, — att hon i detta fall har att hämnas på Naturen; hade hon varit skön som andra, så hade hon wäl också funnit en Riddare. Detta skämt upptogs med bifall, och Drottningen swarade likaså allwarsamt, att hon wille straf- fa hans Djerfhet, och besallte honom derföre att wara hennes Riddare, för att låta honom kånna den skammen att uppwakta den fulaste wid hela Turnerspelet. Detta galanteri torde hafwa blifwit berättadt för Konungen på ett sätt som föröfkte hans redan wäckta mistankar, och han blef öfvertygad att dessa woro grundade, då han på Posas sköld fick se en strålande sol med denna öfverskrift: Ingen kan se mig utan att antiändas. Posa wann första priset, med en skicklighet, som i Si- lips ögon icke war annat än en werkan af hans passion för Drottningen. Konun- gen blef utom sig af raseri, och under föregifwande af en sjukdom, besallde han att turneringen skulle upphöra.

Posas död war bestämd, och hans afrättande skulle ske offentlig; men då Go- mez och Alba föreställde Konungen att Prinsen skulle söka att hämnas sin gunstlings död, ändrade han sin föresatt och legde lönnördare. Dessa werksällde sitt böfstycke om en natt, och sedan mordet war skedt, ställde sig emot dem som följde Posa lika som de tagit misstie om personen. Drottningen och Prinsen gifwade wäl ett så drifligt företag endast kunde komma ifrån Konungen; men de föreställde sig icke att man i Posa trodde sig hafwa straffat en förment älskare.

Med en skad öfver förnyade nu Don Carlos sin ansökan att blifwa skickad till Nederländerna. Gillis, wilsrådlig, dröjde att swara, tills Gomez öfwerlemnade ho- nom den lilla boken om Konungens resor, med den anmärkningen, att han ansåg för sin skyldighet att meddela honom någon liten upplysning om Infantens karakter. Det bitande skämter uppwäckte all hans wrede. Han ansåg detta gåckeri för ett tecken till en ännu straffbarare förbindelse emellan Drottningen och Infanten. Denna för- modan blef åter wacklande då han erinrade sig Posa. En af dem måste således haf- wa varit Elisaberhs älskare, och den andre deras förtrogne, men hwilken af dem som varit det ena eller det andra, denna öwisshet försatte honom i en gruffig oro. Han lät säga Prinsen att han war för ung för en beskickning, hwarwid hans person desputom utlattes för en alltför stor fara. Hertigen af Alba skulle först skickas dit med en Armé, det stod honom fritt att sedan sölja efter.

Infanten föruttag att hans undergång war beredd. Han hade tåta samtal med de Nederländska deputerade, och man trodde att han welat ställa sig i spersen för res- bellerne för att trofna sin far. Denne fick emedertid weta hans beslut att resa bort och lät arrestera honom. Bland hans papper funnos werfeliga bewis på ett hem-

ligt förstånd med Neberländerna, tillika med det bref som Drottningen skrifwit till den döende Carlos. Mera behöfdes icke att uppelda Philips bloddriftiga hämd. Infantens process blef öfverlemnad åt Inquisitionen. Han emottog sin dödsdom med kallsinthet. Endast den tanken smärtade honom att ett lika öde hotade Elisabet.

Denna lät bedja honom att söka blöfda den fördömde Konungen. Han kastade sig för hans fötter och erinrade honom att det war sitt eget blod som han ännade utgjuta. Men tyrannen, som man smickrat med den jämförelsen att han lifasom den ewiga fadren i himmelen icke skonade sin enfödda son, swarade med eu fall min: "När jag har elak blod räcker jag fram armen och låter astappa det." Prinsen sprang hastigt upp och frågade om badet war färdigt? Man hade tillåtit honom att sjelf wälja dödsfått och han hade walt Senelas, att låta öppna ädrorna i ett warmt bad. Vid bortgåendet frågade Konungen, om han hade något annat att säga honom? — "Ingenting vidare, swarade Prinsen, och endast lydnad, undergifwenhet och afstning för wisa personer kunde förnä mig till det förnedrande steget att bedja er om nåd, utom hwilket jag skulle dö med mera ära än ni lesiwer". Konungen gick ifrån honom utan rörelse, och den adle ynglingen öfverlemnade sig modigt åt döden.

Drottningen sade sin Gemål allt hwad en rättwis harm öfwer hans grymhet kunde ingifwa henne. Hennes mod, hennes klohet, och Franska hofwets hämd, hos hwilket hon förmådde så mycket, wore tillräckliga skal för Filip att icke länge uppsjuta fullbordandet af sin swarta plan.

Twå månader efter Infantens död kom Hertiginnan af Alba en morgon till Drottningen med en medicinsk dryck. Drottningen wägrade att taga den, emedan hon wäddade wäl. Koningens inträdde i samma ögonblick och förebrädde Hertiginnan sin enwisshet; men denna ursäktade sig dermed, att det war efter läkarens föreskrift ett nödwändigt medel att befordra en lycklig nedkomst. "Om så är, sade Konungen, måste ni taga det". "Emedan ni will så, swarade Drottningen, will jag det äfwen". Hon dog samma dag, under de förträckligaste plågor, i sitt tjugesjerde år.

Man fann barnet dödt i hennes lif, och hjernan alldeles förbränd. Hos Philip förmärktes icke den ringaste förändring. Naturen tocktes hafwa förlorat sina rättigheter hos honom. Förgäfves skal man i werldshistorien, wore det ock under grusligheterna af den blodigaste revolution, söka en menniska som med kall blod mördat sin Son och sin maka med den lifstrukt hon bar i sitt bröst, och som sedan med ett djestwulstt nöje sågnat sig öfwer sin gerning.

Äfwen Elisabets fiender erkänna hennes obestäckade dygd; de erlåna att hon icke en gång af lättsinthet begått något som rättfärdigar det hårda öde som träffade henne *).

*) På denna händelse är det som Schiller grundat sin berömda Tragedi Don Carlos, hwars öfversättning nyligen blifwit i Eldriktarne annonserad. Företaget är drifligt och förtjenar uppmärksamhet, men det är att önska att öfwerättaren wäl pröfwar sina krafter innan han wägar ett sådant försök.

Rättelse:

I N:o 36, 2:dra sidan, 3:de raden står, Der lyst: natten, läs: Der lystes natten; samma sida 30:de raden står, Njut fria folk, läs: Skjöt, u. m.

Nästa Fredag utgives N:o 39.

Stockholm, tryckt hos Direktören och Kongl. Bält. Boktryckaren Peter Cohn.

N:o 39.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Fredagen den 13 Oktober 1809.

Transumt af det Underdåniga Betänkande, som ätföljt de af Kongl. Majestät i
Måder tillförordnade Herr Kommitterades förslag till Tryckfrihets- Förordning.

Då Kommitterade nu i Underdånighet så till Eder Kongl. Majestät öfwerlemnade
Förslaget till en ny Tryckfrihets- Förordning, wåga de Underdånigst utbedja sig Eders
Kongl. Maj:ts höga Uppmärksamhet till de grunder, enligt hwilka de sökt uppfylla E.
K. M. Nådiga Befallning, att bereda Swenska Folket fördelarna af en rättsskaffens
Tryckfrihet på ett sätt, att Tryckfrihetens misbruk må förekommas.

Då Regeringsformen af den 6 sissl. Juni, i 86:te §. förbjuder alla i förwäg
lagda hinder för skrifterns tryckning, hafwa Kommitterade, med skyldigt affeende deraf
och i lycklig öfwerensstämmelse med sina egna grundsattser och tänkesätt trott sig bde
ra i Underdånighet föreslå upphäswandet, så wäl af den widsträcktare Theologiska
Censuren som af all dylik för särskilta Boktryckerier, äswensom af all i 2 och 8 §§.
af den för Hof- Kansleren utfärdade Instruktion af den 23 Februarii 1802 föreskrif-
wen Inspektion af på Tryckerierne inlemnade Manuskriptter, men förnämligast och isyn-
nerhet af Boktryckarens ansvarighet, såsom det största i förwäg lagda hinder ge-
nom det twång hans öfwerdrifna betänkligheter eller mindre kannedom naturligtwis,
äswen under den i öfrigt oinfränktaste tryckfrihet, skulle lägga på författare och U-
gifware. Men Kommitterade hafwa icke bland dessa hinder kunnat eller bordt räk-
na en infränktare och wederbörlig Censur af Läroböcker och officiella Skrifter i
Statens antagna och till desf skydd föliakteligen berättigade Religion, då ingenting
deraf för den allmänna Tryckfriheten är att befara — ej eller Theater- Censuren,
då nyttan och nödwändigheten deraf för Sedernas helgd äro så allmänt erkända, att
de ej behöfwa bewisas, och ingen tryckfrihet derigenom på något sätt infränkes, emte-
dan denna Censur icke angår tryckningen utan blott uppdrandet af Theater- piester,
och då isynnerhet, utan detta medel, ingen kontroll eller tillsyn öfwer dylika skrifter
wore möjlig.

Sedan Kommitterade sålunda sökt undanröja alla för Tryckning i förwäg lagda
hinder och derigenom återställt hufwudwillkoret för Tryckfrihetens möjlighet, hafwa,

till förekommande af des missbruk, Kommitterade endast ägt följande tvänze medel: Förbud och Waksamhetsmått.

Hwad förbuden angår, hafwa Kommitterade följt 2:ne Principer: 1) Att ingen ting antaga som brottsligt, hwilket ej Samhällets eller nödwändigt yrkade, att det för sådant borde anses; 2) Att inskränka straffbarheten till brottets eller förbryttelsens högre och derigenom påtagligare grader. Genom denna inskränkning af Lagstiftningens område inom des naturliga och nödwändiga gränser hafwa Kommitterade ansett sig winna hwad de önskade, neml. att inrymma ett desso större åt Förfuset och Tankfriheten; och då utwidgandet och befästandet af deras rättigheter, snarare än förekommandet af alla möjliga smärre otillbörligheter, bör vara ändamålet af en Tryckfrihets-Förordning, som skall blifwa grundlag, hafwa Kommitterade så mycket mera trott sig böra stanna wid desha högre grader af brottslighet, som en gräns endast omkring dem kan uppdragas med den beständighet ämnets wigt så oundgängligen fordrar, då nemligen alla de mindre swärligen skulle kunna i lagbuden innesattas, utan att desha sijnämnda derigenom skulle få en lika så owiss som widsträckt tillämplighet, hwarigenom för obilliga ållagare ett fritt fält skulle öppnas att qwälsa förfusets frihet och att slutligen inskränka den inom de trängaste gränser samt söljafveligen hela ändamålet af en Tryckfrihets-Förordning alldeles förfelas.

Hwad Waksamhetsmått angår, hafwa Kommitterade följt som princip, att ju mera friheten utwidgades, ju mera woe waksamheten derpå en owillkorlig pligt, som Samhällets trygghet ålade. Den allmänna grundsatsen för all borgerlig frihet, att ingen må hindras från att göra hwad han will, men att den brottsliga straff måste vara säkert och oundwifligt, hafwa Kommitterade så mycket mera ansett nödwändigt att här följa, som en Tryckfrihet, hwilken byggdes på en annan princip, ej skulle eller kunde äga långwarigt bestånd. Långt ifrån att således beswära eller hindra Tryckfriheten, skola de af Kommitterade föreslagna, ytterst nödwändiga waksamhetsmått, i deras tanka, snarare tjena att försäkra och befästa densamma. Behörig uppmärksamhet på hwad af trycket utkommer kan och bör ej anses såsom något slags band på hellsa friheten; men wäl såsom ett för Samhället oundwärligt förnugighetsmått emot de möjliga större missbruken deraf.

I anseende till hellsa Tryckfriheten och tryggandet af des rätt, hafwa Kommitterade wäl sökt att, så långt i deras förnåga stätt, befrämja denna huswudsakliga äfstyning genom klart bestämmande af hwad såsom förbudit anses borde; men då bestämningar af denna beskaffenhet swärligen låta med fullkomlig noggrannhet göra sig, hafwa Kommitterade sökt tillägga andra goda medel till samma stora och wigtiga ändamål, dels genom den 6:te § i Förordningen, som innehåller des rätta ändamål och tillämpning samt reglorna för den sijnämnda, dels genom det föreslagna Rättegångsfätter. I Tryckfrihets-Kommitténs sammanwerkande med Domaren, tro Kommitterade sig hafwa fullkomligen ersatt hwad som tilläfwentyr skulle sinas brista i hellsa lagbudens ytterst fullkomliga bestämmande, och äga en säker borgen för deras förståndiga och liberala tolkning. Det är emellan desha båda på hwarannan verkande och återwerkande krafter, som Kommitterade hoppas att Tryckfriheten bäst och säkrast skall fortsätta sin påbegynnade bana, och öfwer Fäderneslandet sprida alla Upplysningens frukter.

Kommitterade inse wäl möjligheten af flera små irregulariteter och otillbörligheter i Tryckfrihetens bruk, hwilka liksom skola befinna sig utom Lagens omfång och af den ej kunna gripas; men, då desha ej funnat åtkommas utan genom förbud, som skulle blifwit nästör obestända, och derigenom allt förmycket underkastade arbete

tråra tyndingar, hvarigenom åter hellska hufvudändamålet, Friheten, skulle råkat i fara och osäkerhet, hafwa Kommitterade trott att sådana hellre borde tålas och dens manligare utvägen wäljas, att ej anse dem med alltför stor ömtålighet eller farhåga, utan öfwerlemla dem åt det förakt, hvarigenom de kanhända tillräckligt straffas. Kommitterades grundsatts har derwid warit, att en Tryckfrihetslag, som gjorde alla förseelser möjliga att beifra, gjorde just derigenom all verklig Tankfrihet i det närmaste omöjlig: Och, då denna Förordning skulle blifwa att anse såsom grundlag, hafwa Kommitterade fruktat att deri införa något annat än det, om hvars nödwändighet och fullkomliga motsvarighet till det dubbla ändamålet, Ordning och Frihet, de warit tillräckligen försäkrade. De hafwa derföre ansett wisare att låta en längre erfarenhet afgöra hwad till möjliga missbrüks förekommande ännu kunde wara nyttigt att tillägga, än att embarassera grundplanen af detta arbete med sådana osäkra mått, som tilläfsventyres i utöfningen skulle tillintegro hela affigten dermed.

Det stora systemålet för Kommitterades bemödanden har warit, att all dens Tanke och Tryckfrihet, skulle blifwa Nationen tillhörig, som möjligst kunde stå tillhoppa med det nödwändiga förekommandet af uppenbara och samhällsförstörande brott. — I denna för Nationen wigtiga och wälgörande mening hafwa Kommitterade tagit Eders Kongl. Majeståts Nådiga Befallning och öfwerlemla nu till Eders Kongl. Maj:ts höga pröfning, huruvida de, genom sitt arbete, lyckats att swara emot Eders Kongl. Majeståts ådelwödigas affigter.

Kommitterade anhålla underdånigt att på följande omständigheter ytterligare få fåsta Eders Kongl. Maj:ts Nådiga uppmärksamhet:

I anseende till de i denna Förordning föreslagna straff hafwa Kommitterade trott sig böra i walet deraf uppfylla tidehwarfrets och menflighetens fördringar lika mycket som Lagstiftningens; och då denna sistnämnda, såsom fullkomligen tillräckliga för sina ändamål, egentligen erkänner endast 3:ne slag, nemligen förlust af lif, af personlig frihet eller af större eller mindre förmögenhet, hafwa Kommitterade hellre föreslagit fångelse å fästning än fångelse å watten och bröd, ehuru detta straff i war Lag allmänna förekommer. Kommitterade hafwa derwid hast afseende, dels på hellska Tryckfrihets-brottens natur, såsom ej i likhet med de fleste andra gerningsbrott, medborgares lif, egendom eller öfriga personliga trygghet omedelbart angripande; dels på det nyssnämnda straffets ytterst hårda beskaffenhet, oberåknad nödwändigheten af att, enligt hwad förut blifwit anmärkt, i en Förordning, hwilken skall såsom grundlag för framtiden stadfästas, iakttaga och följa förordningarna af ett upplyskare Tidehwarfs misbare tänkesätt.

På samma grund och då Tryckfrihets brotten endast på ett indirekt sätt, eller blott genom Opinionen, kunna skada allmänna och enskilda säkerheten, då de gröfre gerningsbrotten twertom raft leda till förstörande deraf, och en ostraffad mördare eller röfware följaktligen alltid måste anses som en wida både farligare och afskyrwärdare brottling än en författare till hwad förgriplig skrift det ock wore, hafwa Kommitterade ansett de i denna Författning upptagna brott ej wara af den natur, att något af dem skulle behöfwa från Preskription undantagas, ehuru belagda med samma straff, som de brott efter allmänna Lagen, för hwilka en sådan åger rum.

Nästbort Kommitterade widare infert, att hwarshanda missbruk af de förhöljda skrifterne Satiren, Allegorien och Fronten, kunna sig uppå och furut nödwändig. Heren af ett stadgande, som gjorde möjligt för Lagen att beifra dem, hafwa Kommitterade likwäl, i anseende till swårigheten, att ej säga omöjligheten, af deras bewisning äfwen i de för Lagen mest bestämbara eller gröfre fall, icke trott sig kunna der

emot lemna något särskilt stadgande. Endast i 8:de mss. af 3:de S, rörande Skrif-
ter emot Utländska Makter, hafwa Kommitterade ansett möjligt att omfatta äfwen
det ifrågakvarande slaget deraf, men derwid fastat willkoret af redan uttryckt misnöje
från Utländsk Makt, hvarigenom en dylik skrifts åsytning, såsom redan genom des
verkan tillräckligen bewist, alldrig kan komma att bero af Domares eller Utlagares
ensidiga tolkning, och detta stadgande ej heller på något sätt södra den allmänna
Tryckfriheten.

Med djup Undersätelig Wördnad, Nit och Trohet framhärda

Stormåktigste, Allernådigste Konung!

Eders Kongl. Maj:ts

Underdånigste och Tropliktigste
Ejenare och Undersätter

G. Adlerbeth.

G. Poppius. Gust. af Wetterstedt.

Carl v. Rosenstein. C. G. Leopold.

P. W. Wallmark.

Af trycket har i dessa dagar utkommit: Ryska Kejsarinnan Catharina II:s Historia, af J.
Castera. Öfversättning. Första Delen. — Författaren till denna Historia har haft tillfälle att hem-
ta sina uppgifter ur de pålitligaste källor. Han har haft enskilt bekantskap med personer i Norden,
som ganska noga kände allt hvad som tilldrog sig wid Kiska Hofwet. Han har haft i sina händer
depecherne af Grefwe Rantzau Nischberg, som war Dansk Ambassadör i Petersburg och på det närmaste
förbunden med Gregorius Orloff. Efter en Memoire af Soltikoff sjelf har han uttryckt berättelsen om
denne Kammarherres käflekshandel med Catharina under de första åren af hennes äktenskap. Han
har nyttjat Franske Ministrens wid Rysska Hofwet hemliga memoirer och depecher. Den sisse Frans-
ske Ambassadören i Petersburg under Catharinas Regering, Herr Graur, nu mera Keiserlig Fransk
Sivv-Ceremonie-Mästare, hvilken i många år lefde i Catharinas och Potemkins intimaste societet,
har gått Författaren tillhanda med sina råd och upplysningar, samt förklarad hans Historia i allt
tillförlitelig, äfwenom Sivvste Loharve, General Kociusko m. fl. — Denna Bok säljes hos Bok-
handlarne Utter & Comp. och Mag. Wiborg för 32 s. Banco höftad. — Hela Werket består af 3
Delar, och om Allmänheten gynnar detta företag med sitt bifall, skall fortsättningen ofelbart ut-
komma innan årets slut.

3 dag utgifwes till Resp. Prenumeranter, Arket N:o 34 af Hederwårda Bondeståndets Proto-
koller. Med Tryckningen af de återstående Arkten fortfares oafbrutet, och med första företages Tryck-
ningen af Andra Bandet.

P. Sohm.

Direktör och Kongl. Sält-Boktryckare.

Nästa Måndag utgifwes N:o 40.

Stockholm, tryckt hos Direktören och Kongl. Sält-Boktryckaren Peter Sohm.

N:o 40.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Måndagen den 16 Oktober 1809.

Debatterna.

Rimsaga efter Pfeffel.

Quot Capita, Tot Sensus.

Uppå ett Engelskt Skepp det hände,
Att om den frukt, som Låfarn wet,
Att man i Edens Trädgård bet,
En gång en häftig twist sig lände.
Ah! skrek en Tysk, den är ej rar:
I Tyskland äts den alla dar.
I Tyskland? — Ah ni skämtar bara,
Monsieur, en Fransman höres swara
(Men höfligt, på Fransosens sätt)
Den war, parbleu! en fransk renett.
Nes, ropte Tysken, på min heder,
Mein Herr, trots tusen franska eder,
Kins den wld Borstdorf än i dag,
Dch fett och ätit den har jag.

Debatter i Filologi,
Filosofi, Ekonomi
Dch annat mer, som sluts på i,
De likna Kärngars deruti,
Att opponerten öfwerstrikas,
Men sällan öfwertygas plår.
Hans hehbet först signalen är,
Att han med Preses will förklås.
Att något slut på saken få,

De wädja till två Jesuiter,
 Som derbredwid uti en wad
 Stätt hjertans nöjda och hört på
 Och ropa samfält: Kojoliter,
 Hwem, hwem har rätt utaf oss två? —
 "Rätt? — Ingen! — Ingen? Hurufä?
 Af någon bok ha wi erfarit,
 Att det en Kokostårna varit —
 Häll, skrek en Swensk, för tusan nej
 Go Herrar, nej, det war det ej:
 I Swerge blott den frukten finnes,
 I Tjelkestad, der Adam bott,
 Som en af våra lärda trott —
 Och kallas rönnbår, om jag minnes.
 Skribonius, Herr Skeppskaplan,
 En ifrig Presbyterian,
 Slog nu i fras sin tobakspipa
 Och ropte: jag ej kan begripa
 Godt folk, hur man den djerfhet har,
 Att Kabbala så grovt förwända:
 Må ingen storm för er skull hända!
 Jag swär att det en — pudding war.

Smärre Skrifter, utkomna sedan denna Tidnings början. (Fortsättn. från N:o 38.)

Afskeds-Predikan i Stockholms Storkyrka den 12 Söndagen efter Tref. Sönd.
 1809, af Carl P. Hagberg. Stockholm tryckt i Marquardtska Tryckeriet
 1809. 8:o 24 sid. 5 s. 4 rst. Bando.

Utan att, i anledning af närwarande skrift, anskåta en lång jemförelse, eller stifta något slags rangordning emellan de olika prediko-sätten — utan att deribland lemna ett owillkorligt och kanske orättwist föreråde åt den sentimentala stilen, der känslan gifwer lag, och går föransittet i förwäg — betraktom endast swärigheterna af dess bruk, och den werkliga förtjenst, som konsten att dermed lyckas förutsätter. När till det ordningsfulla, och genom trygga slutsatser underwisannde lärosättet, som wisferligen äger sin wärdighet och upphöjning, fordras blott ett moget, riftadt, och i sin framställning redigt och lust ombdme, då begär det andra nödwändigt derjemte en warm och liflig bildningsgästa, som lätt upptager alla ämnen och, i det den öfwerlåter dem åt känslans behandling, ger eld åt uttrycken — en eleftrisk själsfullhet, med ett ord, som slår och genomtränger åhörarns eller läsarns sinne. Det ena, som lemnar hans sinlighet i fred, medan det blott syfselfätter hans förstånd, äger derföre mindre anspråk då det andra förutsätter en högre sänning än den att grunda eller bestäma en kall öfwertgörelse. För att snarare winna sitt ändamål, som är hjertats förbättring, använder talaren känslans trostkraft att sätta det i brand, och skaka det, att jag så må säga, inom sina egna förskänningar. Detta sätt torbrar ett lyckligt natur-anlag, och påfallar desutom wid användningen en större konst, dels i och för sig-sjelf, dels genom de flera swärigheter som uppkomma från åhörarns sida.

Menniskosinnet, det äfktiga så wäl som det upphöjda, det falla så wäl som det höjda, tror sig äga rätt att dömma öfwer detta föreställningsfätt; och wiserligen, fastän det senare är lifligt rödte, har likwäl talarn blott till hälften wunnit sitt ändamål, så länge det förra ännu har sin is qwar, och såfångt angripes i sin ofruktbara löld, af den frambrötande solstrålen. Det swåraste derföre för den som will öfwer-tyga genom hjertats ton, och bewisa genom den inre känslans bifall, är att kunna omwexla detta språk, att af samma strängar som han beständigt sätter i rörelse twinga nya toner, och i längden underhålla samt harmoni, utan att handen tröttnar eller strängarne slappas. — Denna förtjenst är Doktor Hagbergs. Rec. hänwisar läsaren till närwarande skrift, wif att den skall emottagas af Hufwudstadsens inwånare med samma kärlek och bifall, som man emottager affkedet af en Wån och en af sina wärdigaste Lärare.

Diktamen till Söglof. Stats. Utskottets Protokoll den 20 Sept. 1809, angående de Löne-förbättringar för Kongl Hof. Rätts. Staterna och Kollegierne, samt indragning af Biskopps. Löner wid timande Vakanser. Stockh. Lindh. 1 ark 4:o. 2 s. Banks.

Öfwer dessa och flera af de föreslagna indragningar låter det tilligt säga sig både mot och med. Skola Biskopps. Embetens indragas, så torde också Presidents. Embetena böra i Kollegierna undergå samma öde; Ty det ena Kollegiet bör lika litet sakna en Styresman som det andra; och kan den äldsta Ledamoten vara Ordförande i det ena så kan han och wara det i det andra; men kanhända skulle detta slutligen föra dit man icke wille. Rec. är i allt fall öfwerlygad, att alla de som påstått sådana tjensters indragning hwilka efter deras tanka woro öfwerlöddiga, förutsatt att de Embetsmän som nu äro innehafware deraf, icke derigenom skulle blifwa lidande; han är öfwerlygad att Rikets Ständer icke skulle gilla ett förslag af motsatt sätning, och närwarande Diktamen ger ett nytt bewis på riktigheten af hans öfwerlygelse.

Memorial, ingifwit och uppläst uti Rikens Söglof. Ständers Bewillnings. Utskott af Grofshandlaren B. S. Santesson, den 25 Sept. 1809. Stockh. Lindh. 1 ark 4:b. 2 s. Banks.

Detta Memorial innehåller en reservation, dels i anseende till Utskottets förslag att beskatta Karakterer, dels i anseende till den plan som blifwit följd wid Bewillningens uträknande af Tjenstemäns löner.

Om säsången att eftersträfwä en Karakter kunde qwäfwä genom beskattningar, så wore ett dubbelt ändamål härmed wunnit, men erfarenheten har bewisat motsattsen, och då en Karakter, ätminstone någon gång, blifwit gifwen som en belöning för werklig förtjenst, synes det icke wara billigt att fordra en årlig afgift för den wedergällning hwarigenom Staten ofta anser sig hafwa uppfyllt sin förbindelse, och hwilken icke alltid berott på dens fria wilja, som blifwit hedrad dermed, att emottaga eller afflä. Hr S. anmärker ganska billigt, att "om Karakterer böra taxeras med Bewillning, borde de sammna, för enstämmighet i principen, äfwen stadgas å Rid-darskiernor och Kommandörsbänd, upphöjelse till Adeligt, Friherrligt och Grefweligt stånd, samt för Doktors. Professors. och Proffewärdighet med flera, heist dessa äro af enahanda egenkap med andra Karakterer i allmänhet, och kunna indjeligen meddelas både förtjenste och oförtjenste". — Hr S. föreslår ett annat medel att taxera den så kallade säsången, som skulle bestå deruti, "att öka Charta Sigillata. afgiften,

för alla Karakters-fullmakter, något ansenligt". Han förmodar att den större omkostnad, hwilken den fåfänge på en gång skulle wärdännas, borde wäcka mer återhållsamhet än då han får sin tittel likasom på kredit.

Ansörande till det Hederwårda Bonde-Ståndets Protokoll den 26 Sept. 1809, af Riksdags-fullmäktigen Jonas Säckanson från Turlunda. Stockh. De-
len. 1 ark 4:o. 2 s. Banko.

Då den idoge odlaren, som önskar att göra sin jord fruktbar, men saknar föränd-
ga dertill, och saknar utwägar att för dräglig renta erhålla det understödd han behöf-
wer för att winna sitt ändamål; då han ser Statens penningar understödja söderiet
och lärtförmågheten, då han ser wingleriet, genom hjelp af ett namn och fortsatta
omsättning, njuta frukten af ett lån, som, användt af hans slit, skulle gagna icke
allenast honom sjelf utan äfwen fäderneslandet; då frågar han, med en billig harm;
om hans mödosamma yrke icke äfwen förtjenar de styrandes omtänka?

Sådan är ungefär den råbände andan i detta Memorial, och Förf. uttrycker i
synnerhet sitt misnöje deröfwer, "att Banken bispringer Diskonterna med stora sum-
mor, men har inga för jordbruket".

Likwäl har Förf. mistagit sig i sitt begrepp om penningbrist, och han delar det-
ta mistag med flera som skrivit i samma ämne, isynnerhet med Författaren till de
ekonomiska Orsakerna till Sveriges wannakt, af hwilken skrift han sjelf säger
att han hämtat mycken vägledning. — Hvad förslaget angår att nedsätta lagliga
rentan på utlånta Kapitaler, så torde det vara honom obekant, att de stater hwarest
de mesta penningar warit i rörelse och åkerbruk, handel och närningar warit i sitt
födrika stor, hafwa just warit de i hwilka Regeringen öfwerlemnad åt långsivare och
låntagare att sjelfwa öfwerenskomma om rentan; och det lärer undfalkit honom att
allt owillkorligt stadgande här om är ett ingrepp i den medborgerliga friheten. Han
behöfwer likwäl icke frukta att Rec. härmed wille förswara veder; ty erfarenheten har
bewisat att rentan alltid warit lägst på de ställen der den warit fri.

På Trettiofve ark af Författningen af Hederwårda Bonde-Ståndets Protokoll emottages
i Herrar Utter & Comp:s samt Wiborgs Bokläddor Prenumeration med Twå Riksdal. Banko. Jag
wägar så mycket mera wäcka på de förra Respekt. Herrar Prenumeranters förtjänande ynnest, som
detta warit willkoret wid första Prenumerationen, och som jag, utan det uppfyllande å deras sida,
icke kan i anseende till de med detta Werk förenade dryga kostnader och det inskränkt antalet
Prenumeranter derå, uppfylla mina ingångna förbindelser, i afseende på Utgåifningen. Med tryck-
ningen har jag nu blifwit så i skändsatt att stunda, att minst två ark i wexan eller fem ark på
florton dagar komma att utlemnas. Stockholm den 14 Oktober 1809.

Peter Sohm,
Direktör och Kongl. Fält-Boktryckare.

Till salu finnes:

Af trycket har utkommit och säljes i Wiborgs Bokhandel för 32 s. Banko: Orsakerna till
Sverborgs öfwergång och tillståndet under dess heligtig, af N. G. Wäth.
Af trycket har utkommit och säljes i Wiborgs Bokläda: Frågor och Reflexioner rörande Ban-
ko-lån, h. 8 s. Banko; En för Staten nyttig Finance-Ministers egenkapar, h. 8 s. Banko; Tan-
kar om Brännwinsbränningen, i synnerhet af spannmål, h. 8 s. Banko.

Nästa Onsdag utgiswes N:o 47.

Stockholm, tryckt hos Direktören och Kongl. Fält-Boktryckaren Peter Sohm.

N:o 41.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Onsdagen den 18 Oktober 1809.

Rustningarne. Fabel.

Bland de många folk af hvilka wi icke ens weta namnet, fanns äfwen ett, som under sin lysande tid af sina grannar fick namn af det stridbara, och sedan lika som på sje bibehöll detta namn till sitt fall. En gammal Författare berättar des såde på följande sätt, hwilket wi med skäl gifwit namn af Fabel:

En af des äldsta Konungar war älskad af en bland de mäktigaste Zeerna. Sjelf hade han genom sina stora egenheter gifwit sitt land ett anseende, hwilket det förut aldrig ägt; men han önskade äfwen att gifwa waraktighet åt sitt werk, han önskade att hans efterträdare måtte fullfölja hans stora planer och hans folk derigenom blifwa det yppersta bland de Nationer som woro kända. Idkeltigen bad han Zeen uppfylla denna önskan, och hon lofwade att göra allt hwad som icke stridde emot Naturens ewiga ordning.

En dag då Konungen, mer än wanligt sysselsatt med sitt ädla förslag, hade inneslutit sig i en aflägsen del af sitt palats, öpnades oförmodadt en dörr till ett stort hwall, af hwilket han förut aldrig wetat. Zeen wisade sig i detsamma och införde den bestörte Konungen, som på väggarna blef warse en mängd af blänkande rustningar af owanlig storlek. Detta hwall, sade hon, innehåller de medel hwarigenom din öftra yttrede önskan en gång kan bli uppfylld. Låt dem som omgifwa din thron, endast wara sådana män som äro i stånd att bära dessa rustningar, och förmana dina efterträdare att de häruti alltid följa ditt efterdöme.

Konungen lydde, och hans efterkommande iakttago noga hans föreskrift. Inom några seklers förlopp war Nationen en af de mest ansedda, och erhöi, som redan är berättadt, likasom företrädsvis namnet af den stridbara. Men under denna tiden hade man och börjat anse rustningarne med ett slags helig wördnad, hwilken äfwen sträckte sig till de personer som buro dem.

Härunder hade dessa personer också endast blifwit walde efter Zeens föreskrift. Stora wålbildade menniskor, som genom en hårdad uppfostran utwecklat de krafter Naturen gifwit dem, woro hellskrifne till dessa hedersposter, utan afseende på om deras försäder förut innehafte dem, eller om de härstammade ifrån den lägre folkskafen.

Men denna ordning började småningom att glömmas. En och annan af dem som hellska burit rustningarna, förmodde Monarken att i förhand löfva dem åt deras söner, och slutligen blefwo de lifasom ett arfwegods emellan wisa slögter. Dessa påstodo till och med, att Heen gifwit dem en wis öfwer naturlig styrka, som gick i arf ifrån far till son. De rustningar som händelsewis blefwo lediga, kunde wäl någon gång bortskänkas åt sådana, som woro wyrne att bära dem, men merendels erhöles de genom höfgunst, och medlet dertill war smicker.

Härigenom uppkom emedlertid den olägenheten att rustningarne nästan alltid woro för stora; ty mången yngling som af Naturen warit ämnad att uppfylla en af dem, försummade att genom öfning erhålla den fullkomlighet som för honom war möjlig att hinna, emedan han redan förut fått belöningen dertföre. I början jemfande man sig fram dertmed så godt man kunde; men när disproportionen slutligen blef alltför stor, när dwärgar omsider skulle wisa sig i de wopen som blifwit danade för Patagoner, då måste man betiena sig af mekaniken. Med tilhjelp häraf drefs också saken så långt, att en liten pygling, som hells uppfyllde minsta delen af maskinen kunde med temmelig lätthet styra honom. Folket som alltid såg sin Konung omgifwen af samma kolossaliska figurer, mistänkte ännu icke att många af de besjdrade hjelmarna woro toma, och att warelsen som förwånade dem genom sin storhet, skulle öfta, om man twungit honom att krypa fram ur sitt fodral, warit minst ibland hela den hop som begäpade honom.

Det är med en Stat lifasom med en menniska: den som en gång förwårswat sig ett wist rykte, kan stundom rätt många gånger hafwa gjort sig owärdig deraf, innan han alldeles förlorar det; men det allmänna förtroendet har också en gräns, och sedan erfarenheten en gång rubbat den gamla grundwal hwarpå det hvilat, blir det alltid dubbelt swårt att lägga en ny.

Den Stat wi omtalar njöt länge den ära den förwårswat; men grannarnas tilltaggenhet lärde omsider folket att det icke mer ägde sina gamla förswarare. De som kände sig utrustade med förmåga att af egna krafter bära de heliga rustningarne och kommit nog nära att se huru de styrdes, förargade sig dertfwer. Man upplyste mängden derom, att de hufwuden för hwilka den bugade sig woro toma, och att hwilken som helst kunde lifasomwål styra maskinen. Slutligen inbröt en fiende och bewisade hwad man förut endast hwiskat. De blanka Rustningarna, som på Rationens högtidsdaggar bländat allas ögon, kunde icke förswara sig hellska och dwärgarne som framskredde med dem fruktade att krossas af deras fall. Konungen, som nu först såg sin belägenhet, måste fly ifrån sin hufwudstad, och folket, utan anbdrare, måste underkastat sig segraren . . . .

Här slutar den gamle Författarens manuskript; tiden har förstört det öfriga.

Swarre Skrifter, utkomna sedan denna Tidnings början. (Fortsätn. från No 40.)
Memorial, uppläst uti Sgloss, Ridderskapet och Adelsns Pleno, den 11 Sept. 1809, rörande halftwo Swenska Riksmaktens Indragning under Frestid, af Corfitz L. Coek: Öfwerste och Riddare af Kongl. Swärds-Orden. Stockholm Marquardska Tryckeriet. I halst ark 4:o. 2 s. Banto.

Enligt det uppgifna förslaget skulle Kronan genom denna indragning ärligen kunna winna 385,438 Riksdal. Författaren har betraktat saken ganska wäl på den ekonomiska sidan; men hwarföre har han icke lifasom gerna tillsyrkt att indraga tre sjerde

delar eller äfwen fem sjettedelar af Armén, då winsten blef så mycket större? Res. önskar emedertid att det måtte bero på Sveriges egen wilsa och närwarande belägenhet att kunna verkställa ett sådant förslag.

Wördsamt Memorial, uppläst uti Söglöf. Ridderskapet och Adels Pleno, d. 9 Aug. 1809, rörande wisa inwojade misbruket wid Indelnings-Verket; Rusk och Rothållaren till försång, jemte förslag till deras häfwande, af Friherre Fr. Ad. Ulr. Sunck. Stockh. Sohm, 23. sid. 40. 16 s. Riksg.

Det är en wanlig följd af alla despotiska Regerings-principer, att den Styrandes nyck måste anses för lag af den lydande. Ibland de många exempel wi erfarit derpå äro äfwen de som utgåra ämnet för detta Memorial. Likwäl har Författaren endast i allmänna drag framställt misbruket, men han lärer ansett dem så wäl kända, att de flesta af hans läsare skulle med nya bewis kunna öka taflan deraf.

Dramatiskt.

Förbliden Lördag den 14 dennes uppfördes Småstaden, Komedi i 4 Akter. Öfwerfättning efter La Petite Villa, af Picard.

Flodrig, en ung rik Karl, har farit från Stockholm af förtwiflan eller harn öfwer sin älskarinnas förmenade trodsighet. Denna älskarinna (Fru Lybbblad) har likwäl farit efter honom utan att han wet deraf, men hennes Kusin, Nordeman, som är Flodrigs wän och reskamrat, är underrättad derom. De resandes wagn har gått sönder nära wad en liten stad; och sedan de wid landsvägen råkat göra bekantskap med äfkilliga af inwånarne, promenerade in till staden. Knappt äro de inkomna innan Flodrig får se på afstånd en gammal Ramsell, Nina, i hwilken han genast blir förtjust, och skrifer henne till. Nordeman, som tror sin wän säkrast kunna hotas genom ett narraktigt äfwentyr, styrker honom i den tankan att Nina är ung och fäst, hwilket han för sin närfsynthet icke kunnat urskilja. Nina, som i högsta grad är behagfull och romanesk, emottager hans bref, svarar derpå och lofwar honom ett möte. Här uppträder han genast sitt mistag och följer att draga sig ur spelet, men hennes bror, Werngren, som är stor Proccesmakare och gerna will blifwa af med sin syster, har swarit Flodrigs bref och kommer att hota honom med en rättgång, om han icke will gifwa sig med systern. Ninas tårar och Werngrens hotelser göra naturligtwis en wotkraft werkan; men Nordeman har likwäl ännu icke wunnit sin afsigt att wäcka hos Flodrig den afsnål han stelf har för Småstaden. Han beslutar i det skälet att göra en wist hos en Fru Solberg, till hwilken de förfett sig med rekommendations bref ifrån hennes bror. Fru Solberg, som i början tror dem wara ett par fattiga stackare, blir icke förr, genom slutet af breswet, underrättad att Flodrig äger 4000 Riksdalers årlig inkomst, innan hon genast för sig helf uppgör en giftermålsplan för sin dotter; hon öfwerhopar dem dersöre med höfligheter, och will alldeles icke tillåta att de bo på något annas ställe än hos henne. Hon presenterar för dem denna dotter, af hwars talanger hon fryter, och som hon slutligen låter sjunga. Söngen öfwerensstämmar med stickans drifiga wäpighet, och Nordeman, som will wisa sin wän dessa fruntimmers werkliga karakter, säger, under det han berömmar dem, att denna röst borde göra så mycket angenämare intröf på honom, som den liknade hans hustrus. Knappt hör Fru Solberg att Flodrig skall wara gift innan hon bortwisar sin dotter, och erintar sig att de rum hon erbudit dem,

wors fulla af waror. Fru Grönstedt, en af de personer med hwilka de i första Af-
 ten gjort bekantskap, inkommer i det samma att bjuda Fru Solberg till aftonen på
 sin Societet, dit de resande äfwen äro budna. Hon får weta det bryder hwari de
 äro om herberge, och låter förstå att hon anser föregifwandet om rummen som upp-
 dikadt; hon vill icke heller tillåta dem att flytta till någon annan än henne, och detta till-
 bud emottages. Men en Herr Blyfelt, som vill gifta sig med Fru Grönstedt, och icke
 med godt öga ser hennes höfthet emot en karl som efter hans tanka vill förföra
 alla fruntimmer, förmår henne att också wisa dem ifrån sig. Om aftonen sedan säll-
 skapet war åtskildt, kommer således drängen ut med deras saker och ett bref ifrån
 Fru Grönstedt, hwari hon höfligt underrättar dem att hennes reputation skulle lida
 om de qwarblefwo i hennes hus. Flodning får i det samma en utmaning ifrån Bly-
 felt, och straxt derpå en skänning ifrån Werngren. Han är nu likaså förargad på
 Småstaden, som han i början warit nöjd dermed. Fru Lindblad, som under de före-
 gående Afterna haft några enskilda samtäl med Nordeman, och ledsnat att söka för-
 likning med en karl, hwilken är lika obefändig som svartsjuk, har omsider beslutit att
 resa till Stockholm. Hon vill likwäl förut tala med sin Kusin; men i mödret
 tar hon Flodning för Nordeman, och upptäcker under samtälet, att den person som
 Flodning sett henne omfamna, warit hennes bror. Hårfpå följer genast en försoning
 och ingenting hindrar mer deras bortresa än utmaningen. Nordeman wet äfwen att
 undanröfja detta hinder. Han väcker upp Blyfelt, som, wtd den underrättelsen att
 Flodning är gift och vill resa bort, förklarar sig färdig till förlikning, emedan han icke
 vill slåss med andra än ogifta. De resande lemna således Staden, och Blyfelt lyck-
 önskar sig att så wäl hafwa kommit ifrån sin duell.

Då Huswändstadens Allmänhet på mer än fem månader icke sett något nytt
 stycke uppföras på Dramatiska theatern, hade den haft rätt att wänta ett bättre.
 Det ringa intresse som finnes i Originalen har alldeles gått förloradt sedan man un-
 der öfversättningens lokaliserat händelsen; ty det gifwes ingenting osmakligare än en
 satir som syftar på obekanta dårskaper, och de seder som här förlöjligas äro icke
 våra småstäders. Intrig saknas här alldeles, och utom Minas och Charlotts roller
 finnes ingen enda, som, hos oss, ens har förtiensten af karrikatur.

En komedi af detta slag kan endast blifwa draglig genom Aktörernas bemö-
 dande, och på denna sidan tyckes allmänheten icke hafwa stål att klaga, isynnerhet
 då den andra gången uppfördes. Den Aktör som eljest med så mycket skicklighet
 spelar karingroller är likwäl icke här på sitt ställe, som Mina, och all hans konst är
 onyttig då Naturen icke gifwit honom den röst som fordras för att härma en flicka
 som vill delja sin ålder under sin kånslösamhet. Denna roll skall också alldrig med
 fördel kunna spelas af en karl, och de åskådare som erinra sig hwad effekt den gjor-
 de då pjesen gafs af franska truppen, låra förmodeligen wata af samma tanka.
 Kanste skulle Flodnings roll winna om den speltes med något mer wärma; Flodning
 är en ung Narr emot hwilken våra mest eldiga små herrar kunna anses såsom fleg-
 matiska. Den passion hwaraf han upptändes för Mina har ett så starkt drag af öf-
 werdrift att den karakteriserar honom. Denna roll är desutom så mycket mera swår
 som den är onaturlig. De öfriga personerna gjorde af sina roller allt hwad de kun-
 de göra, isynnerhet utmärkte sig Fru Kuhlman genom den naiveté hwarmed hon
 spelte Charlott.

N:o 42.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Frehdagen den 20 Oktober 1809.

Konung Johan den Sjendes i Portugall Tal wid Riksdagen i Lisabon i Januari månad 1641 *).

Representanter af mitt trogna folk! med hvilka känslor ser jag er ej i dag församlade omkring mig! Huru lifligt måla sig ej i edra anleten de förflutna årens olycko: och kommande tiders hopp! Hvad säger jag! Nej, i dessa säror, som bekymren pligt, i dessa blickar, som cärrar dunklat, der triffas ej Hoppet och Glädjen! Huru gerna, jag ser det, önskadet J ej i dag att råda dem der — och huru flygga de ej tillbaka från en fristad, för dem så främmande! Wåtan! framståtom ännu en gång tafsan af wåra lidanden! Wi kunna ej se den för ofta: det är af den wi stola lära att skatta vår befrielse, och vår tillkommande sällhet.

Hwar är vår fordna ära, wårt fordna wälfstånd? Frågom dessa uslingar, som släpa sig slytolska på våra torg, dessa gubbar, som ihjälhungra på de fålt som när, de deras säder, äro de den Store Emanuels fordom så lyckliga folk, äro de Gasmas Landsmän? Hwar är den slaga som swajade wärdad och fruktad på alla haf? hwar denna idoghet som bestattade hela werlden? — Allt är förloradt. Wåra söner äro ryckta ur våra armar att dö i fremmande länder, för en sak som ej är vår! — våra provinser och städer äro sköftrade och ödelagda af fienders eller egna förtryckares rofslytnad — Moluckiska öarna, Ormuz och det rika Brasilien oss frändrifwade — och med dem vår Handel, wårt wälfstånd och vår sällhet försvundna! O! mitt ofsterland! när jag ser dig blöddande under olyckor och plågor, ser jag ett rof, som wilda tigrar råfa att sönderslita! . . . Och hwar, hwar skall du finna hjelp och räddning? — Utom dig? Se Holland riktadt af dina förluster, England skakadt inom sig och ännu för swagt att råda dig en räddande arm, Frankrike, din enda naturliga

*) Portugall hade, som bekant är, i ferte år sukat under Spanska oret, då det i Dec. 1640 genom några behjertade och patriotiske män, Rodrigo de Cunha, Petro de Mendosa, Anton och Michael de Almeida, Francisc. de Mello, Jean Pinto Ribeiro m. fl. derifrån befriades medelst en Revolution, som satte Hertig Johan af Braganza på Thronen. Han sammanställade Portugallska Ständerna till ett Riksmöte i Januari månad året derpå, wid hwilket tillfälle man tillägger honom detta Tal.

Bundsfröware, utan flotta, sjskelfakt att kufwa Österriska huset, Swerige fördrj-
padt i ett långvarigt felg! Nej! endast inom dig sjelf, i dina söners bröst, skall du
lösa dina Bundsfröwarter, dina söd. Heliga fosterlandskärl, Enighet och Stry-
ka i faran, förakt för döden, mod till uppoffringar, sjelförfakelse och glömska af
eget wäl, J, som upprätthållen det obetydliga Grekland mot Persiens förenade hävar
och Rom emot Rom, Miltiaders, Camillers och Gracchers dygder! — J, endast J,
kunnen bereda wår räddning!

Wördade Ständer! J ären här församlade att åter upprätta ert olyckliga Fäder-
nesland. J hafwen gillat den timade Revolutionen, J hafwen betygat en Cunha,
en Almeida, en Mello, dessa patriotiske män, er tacksamhet för deras wägsamma
företag till er räddning. Hertigen af Braganza har förfakat det enskilda lifwets
luga för den stormiga höjd dit edra önsningar endast kunnat förmå honom att upp-
stiga. Han helsar er i dag ifrån sina faders Thron. Hans enda ärelöfnad är att
göra er lyckliga och hans enda stolthet det hopp han derom äger. J gån att gifwa
er en Konstitution. Besinnen att ett tillfälle att grunda fäderneslandets sällhet, så-
dant som det närwarande, aldrig torde återkomma; att höjden af wårt förtryck och
af wåra dygder berede oss på stora uppoffringar, på uppoffringar af alla enskilda in-
tressen, att wåra sinnen i närwarande stund, lika den glödgade bronzen, antaga hwarje
form, som J gifwen dem, men att de, en gång härnade i densamma, lete utan med
wäld emottaga den minsta förbättring. Jag kan ej vara likgiltig för den makt J
gifwen mig. Jag begär, att ingenting skall sjettra min werksamhet för ert wäl.
— Eller, hvad stulen J säga om den hjälpe, hwilken i ögonblicket af sitt fosterlands
förswar, låt iföra sig en rustning, som gjorde hwarje friare rörelse omöjlig, och med
densamma hjälpa förswaret? Stulen J ej misstänka hans redlighet, ej anse ho-
nom som en feg förwårdare af er och fosterlandets heliga sak? Kanhända fordrar
des närwarande ställning snarare en Konung med utwidgad än inskränkt makt. Jag
begär att J noga beräknen hwarje kraft, som skall drifwa de sårskitta hjulen i den-
na konstiga maskin, att intet deribland måtte stanna eller gripa in i det andras bana
och derigenom södra det hela gäng, och att J, så långt menisklig wisshet förmår, förut-
sen alla möjlige hinder för densamma. Jag begär att J undanröjen alla frön till
misshärligheter emellan medborgare, alla företräden som ej äro personliga förtjenster,
alla anledningar till partier och ständehat, dessa furier, som så länge härjat wårt
olyckliga land. Jag begär slutligen redighet och tydlighet i sjelfwa Grundlagens bokstaf,
att intet missförstånd om des mening må äga rum, hwarjen hos styrande eller folk, eller eder
tid upptagas med förklaringsar deraf. Medgifwer ej tiden att utarbete en sådan,
wålan: faststället blott grunderna deröfve och utfätrén en wis termin till des anta-
gande. Uppmanen fosterlandets Wise och Tänkare att i detta wigtiga ämne bistå er
med sina råd och upplysningar och bannlysen det löslige höghud som tror, att all kun-
skap, alle förstånd och all erfarenhet inskränkes inom så tränga gränser, som wäg-
garna af edra samlingsrum; förkastan twertom en representation, som förnekas er alle
biträde utifrån, och tron, att den ej behöfwer annat bewis för nödwändigden af en
förbättring. — Wibehållen inmedertid wår gamla Konstitution. Det war en tid, som
äfwen den gjorde oss lyckliga. Mitt hjerta och mina kända tänkesätt, men ännu me-
ra fäderneslandets närwarande ställning böra vara er en säker borgen, att den ej
skall misshandlas.

Men ännu återstår ett stort och wigtigt föremål för wåra bekymmer. Wår
Granne i öster, detta fruktansvärda Spanien, som hotat att för ewigt uppsvälja
oss i sin Ocean af makt, denne stolte Silip, som hittills skruttit af att solen aldrig går ned i

hans länder, förlorar of inset ögonblick ur sigte. Må den fred, som wi njuta, ej insöfwa of på brädden af den afgrund, hwarur wi så nyligen blifwit räddade! Må wi ej tro of berättigade att underlåta alla anskalter till vårt förswar, att minsta vår krigsmakt! Endast öfvertygelsen att man ej ostraffadt skall angripa of, att wi skola förswara of, att wi ej känna något wal imellan döden och wanåran, endast denna öfvertygelse är grundwalen för vår frihet och vår sjelfständighet, är borgen för vår afening hos våra grannar, borgen för waraktigheten af freden! Nej! Lyfnen ej till dessa förrådiska röster, som beständigt omtala vår swaghet, vårt armod. Wi äro starka, om wi blott wilja vara det! Lyfnen hellre till dessa wärdiga medborgare, som uppmana of alla utan åtskillnad att inskrifwa of bland fosterlandets försvarare, att helga våra lediga stunder åt wapendningar! Ja, samne fädernejorden blott ett widsträckt läger af egna modiga krigare! Det är det enda medlet att för alltid afslägsna fiendtliga.

Wolkoner hafwa skakat wåre fädernesland. De hafwa qwarlemnat en afgrund, djupare än den på Roms Torg. Wårt Förstånd bör säga of hwad Orakel fordom förkunnade, att endast vår förnämsta styrka, förnär att igensyfta den. Men denna styrka är Själens, är det fasta, oryggliga beslutets och den hjertelika dygdens. Endast genom dem beherrskar menniskan sitt döe. Portugiser! här står eder Curtius: Han har swurit, liksom Romaren, att jemna denna afgrund: Han wll, som han, störta sig i det djup, i djupet af oändliga skoldigheter; men öfvergifwen honom ej, räcken honom trofast er hand och följen honom! Förwitsten icke om fäderneslandets räddning. Innu är ingenting förloradt, om endast kärleken till fäderneslandet icke förkolnat. Och det har den icke. Nej, det är i olyckan, som stora själar äga sin högsta kraft, lit dågen, som, ju hårdare den spännes, desto håstigare forstlyndar pilen. — En fåwettig Yngling försör i ett ögonblick de idoga myrornas trefliga hem. Hwad göra de? Synas de ett ögonblick willrådigra? Förlora de en dyrbar tid med hämslyftra anfall mot de ofsyndliga werttygen för den låtsinniges illbragd, med långsamma begrundningar af orsakerna till sin olycka? — Och, när de begynna sitt arbete på det upprättande, sträfw de i stilda flockar, på stilda wägar, hwar och en åt sitt håll, endast betänka på sin egen säkerhet, på sina egna fördelar? Nej! Med en werksamhet, som för dygat lemnar ingen hwila, med den forlande bäckens hastighet med en enighet, som tillåter ingen stillnad i bördor eller företråden, sprida de sig omkring sålten, att samla nya förräder till sin förstörda boning. Der digna några under en hårda, för stor för deras krafter — strax släppa de andra sitt mindre strå och lå till deras hjelp. Dag från dag höjer sig deras byggnad, och till den öppna åskådarens förundran, står den snart, om icke lika stor, åtminstone lika lycklig som förut. Sublima Bild af ett Samhälle, som lifwas af en sann medborglig anda! talar du icke i detta ögonblick kraftigare till våra hjertan än alla ord? Om mina Landemån! ware den alltid närwarande för edra sinnen och gifwe den er alldrig något skat att rodna öfwer ert förhållande! Wätte ni, upphöjda öfwer alla små och obetydliga föremål, endast se det stora hela, och med enig och kraftfull hand arbeta på det upprätthållande! Fäderneslandets ögon äro riktade på er: af er wäntas det sin räddning. We eder om det målsignelser och tacksamhet icke följa er, då ni återwänden till edra tjäll, i sammen af edra makar och edra barn!

Sändere Skrifter, utkomna sedan denna Tidnings början. (Fortsättn. från N:o 41.)
Anförande, uppläst i Bonde-Ståndets Plenum den 21 Aug. 1809, af Riksdagsgamman Anders Danielsöf från Elfsborgs Län, m. m. Stockh. Lindh. 17 sid. 4:o. 6 s. Banko.

Det påståendet att all jord bör beskattas lika, som gjordes af några Ledamöter i Bonde-Ståndet, gaf anledning till trenne Diktamina deremot, hvilka blifvort särskilt tryckta. Detta anförande är en vederläggning af dessa Diktamina.

Utan att upphäwa sig till domare i frågan, wälte Rec. likwäl göra den rättwisa åt detta anförande, att det är skrifwit med grundlighet, och med en owanlig känneedom af wänt äldre Kammar-werk. Författaren genomgår de hufwudsakligaste förändringar som ske i Swenska hemmans beskattning och uppgifwer orsaken dertill; wisar således huru Skatte, frälse och säteri uppkommit.

Emedertid skulle man af ett yttrande (sid. 12) kunna sluta att Förf. icke allwärtigt önskar en allmän resning, emedan han förefår att den Skatte- och Kronojord, hwars ränta redan blifwit fastställd, borde från ytterligare resning undantagas. Det är likwäl endast genom en allmän resning som den frågan en gång kan afgöras, om Säterierna werkeligen innehäwa jordågor som swara emot Skattehemman af lika mantal; och det har wisserligen aldrig varit deras mening som först wäckt frågan, att hemmanen för sin benämning af helt eller hafst mantal skulle beskattas lika, utan afseende på deras olika areal. Rec. påstår icke heller att detta är Förf. tanke, han bevisställer endast till honom self huruvida hans uttryck icke på detta sätt kan missytidas.

Annmärkingar om Tull-Werket, m. m. af Erik Erl. Bodell. Stockh. H. U. Nordström, 48 sid. 8:o. 12 s. Banko.

Wi förundra oss öfwer att wår Handel och wåra Märningar i allmänhet, alltid varit i en dålig belägenhet emot wåra grannar Tyfkarnas; men wi borde snarare förundra oss deröfwer att de kunnat bibehålla sig i sin närwarande ställning, då de gwaßwas under en massa af försäffningar, som nästan alla sträfwa till att nedtrycka dem. — Märwarande skrift afhandlar detta ämne. Förf. wisar skadan af Landtullens inrättningen, likasom den werkelige förmån Riket skulle hämta deraf, att alla warder bleswte tillåtna till införsel emot en wiss tull, som efter hans tanke icke borde öfwerstiga 12 procent. Skriften är författad i anledning af Hr Grevesmåghens till Beswillingens Utskottet inlemnade Memorial i samma ämne, och till större delen en Kritik på de inifränkningar der föreflås. Hr D:s Annmärkingar äro ganska wigtiga för de upplysningar de meddela, de omfatta öfwen en större mängd af ämnen än Hr G:s Memorial, men i stil och bewisningsfätt äro de af en olika förtjenst.

I Delens och Kompis Bokhandel emottages, till denna månadens slut, subskription på Kejsarinnan Catharina 2:s Besworne, hwara 8 ark äro tryckte och kunna uttagas af Nummeranterna. Utgifwaren, som flera år varit i Ryssland, har begagnat sig af de trovärdigaste Författare, hvilka han jemfört med de underättelser han self samlat. De flesta som skrifwit denna Kejsarinnas Historia hafwa varit förledde af hat, smick eller oriktiga berättelser, och då Utgifwaren icke haft för affäat att blott lemna Swenska Allmänheten en wacker Roman, har han icke oinfränkt kunnat följa någon af dem.

Nåsta Måndag utgifwes N:o 43.

Stockholm, tryckt hos Direktören och Kongl. Böktryckaren Peter Cohm.

N:o 43.

JOURNAL

för

Litteraturen och Theatern.

Måndagen den 23 Oktober 1809.

Något rörande den föreslagna Inrättningen af så kallade Förläknings-Domsstolar.

Detta förslag, som en wärd Patriotisk Lehamot af Ridderskapet och Adeln wid 1800 års Riksdag wäckt och wid den nu påstående med så mycket isfver å nye påyrkat, förtjenar wisserligen den största uppmärksamhet, och bär åt des oegennyttiga författare förwänta en billig gård af medborgerlig saksamhet. Af de i detta ämne till Allmänhetens kunnskap komne Handlingar inhämtas, att Förslaget, som wid sistnämde Riksdag blef till Lag-Utskottet remitteradt, icke af desamma mottogs med det bifall, som des framställare med så mycket skäl tycktes hafwa bordt wänta. Nie är hafwa sedan förfutit, utan att man widare påtänkt denna förbättring i wår Lag-skipning, hwaras nytta utomdes af många blifwit med häftighet bekridd, och hwaras närwarande Riksdag äfwen företedt oförmodade bewis. Den wärde upphofsmannens bemödannde att winna af Konstitutions-Utskottet denna gång någon handläggning derwid, slog äfwen felt; Utskottet sann det utom gränserna af sin besättning, och Projektet hade det öde att återkomma under ett Lag-Utskotts pröfning. Om det utslag desamma fällt eller fäller, blifwer för honom mera gynnande än Antecessorernas wid förra Riksdagen, är för mig alldeles obekant. Nya Inrättningar hafwa samma olikhet i öde, som nya menniskor, hwilka på wärlds theatern uppträda; somliga winna, ifrån första stunden, tycke och bifall, man wet-ofta icke hwarföre, så efterhand alle förre anseende, och tyckas ändteligen ej mer hafwa att frukta några skiftet; andra återigen wöta från första öganblicket swärigheter, öfwerwinna dem kånhandta, träffa alle flera, strida länge mot sit ödelida öde, men wödgas ändteligen gå tillbaka för motståndens öfwerlägsenhet. Jag wille önska att Förläknings-Domsstolarne icke måtte få hänföras till senare slaget.

I sanning, om någon projekterad ny Inrättning bar att befara starka, ja nåstan öfwerwinnerliga motstånd, så är des wist denna. Den strider uppenbarligen emot en stor mängd menniskors intrefse, den lägger band på flera de starkaste begär och passioner, hwilka icke äro wana att tåla några, den åstadkommer en total rubbning i den antagna gamla ordningen i wår Lagskipning, hwarwid Domare, Adwor

Kater och Parter sedan århundraden hunnit wänja sig, den är ändteligen för inga andra nyttig än för någre enfsldige, fattige Parter, som icke förstå att utföra Rättegångar, och icke hafwa råd att hålla sig Advokater. Det låter wist ganska wackert och berömligt att söka bilägga uppkomne twister emellan Medborgare, att göra omwänner till wänner, att återställa frid och förtroende i sammanlesnaden, som så swärli- gen winnes, så lätt rubbas; men då man deremot på andra sidan wäger alla de olägenheter som dermed följa, då man betraktar Domare ståndet och Advokaternes beklagliga öde, mångas förlorade rätt genom dyllka otjenliga jemfningar, ja hellska Lagens sämedelst werkade kraftlöshet eller umbärlighet, då så många saker, utan dess rådfrågande, utan affeende på dess tydliga föreskrifter, och endast efter den naturliga billigheten (som dock i de flesta fall är så högst obestämmd), blifwa afflutade, så låter sig icke en hwar i dessa ämnen bewandrad Tänkare inse, att 1800 års Riksdags högst upplysta Lag. Ulfvott hade sina goda skäl att affstyrka en inrättning som all- ifrån Hedens hörs varit alldeles okänd, ja aldrig förut omtalt i detta urgamla Rike.

Om Projektet till Förliknings-Domstolar skulle antagas, följde icke deras, om jag ej bedrager mig, att många af nuwarande Rätter och Domstolar blifwe, antingen alldeles öfverflödige, eller åtminstone i de flesta fall umbärlige? Om en Part som kommit i en Egendoms-twist, hade den utwäg att wända sig till en Rätt hwars åst- gande wore att söka förlita honom med sin Wederpart, så kunde ju lätteligen hända, att han, i fall icke tråtgirigheten wore hans passion, kunde falla på det orödet att sitta i bdrjan bilägga målet, och på sådant sätt blifwe saken icke widare anhängig hwarken wid Kammerets eller Rådshugn Rätt i Staden, eller Håradets och Lagmans- Rätt på Landet, ännu mindre komme den till Hof-Rättens handläggning, och hellska Konungens högsta Råd, eller Domstol, kunde möjligen också så söga eller in- tet att dömma öfwer? Hwar och en, som litet tänker i dessa ämnen, ser wäl att så- dant icke bär sig. Det är wäl sannt, att i alla fall en hwy Kriminal-mål, som icke äro af den beskaffenhet att kunna underkastas Förliknings-Domstolarnes åtgärd, komme att öfverlemnas till bedömande af de hittills existerande Rätter. Men, i anseende till mängden af våra Rätter, (wi hafwa ju en så stor mängd Sora Privi- legiata, att ofta en Part ej kan weta hwart han eller hans sak rätteligen hör) så besfarrar jag att antalet af mål blifwe nog ringa, och hwad som wärre är, sådana Brottmål äro onefligt de sämsta och minst intressanta, emedan de wänligen ingenting rendera, hwarken åt Domaren eller Advokaterna. Hwem vill hafwa möda och bes- swär och ingenting njuta dertföre? Jag tror dock att den förman häraf skulle winnas, att de ofta så swära och inwecklade frågorna, hwar ett mål rätteligen bdr upptagas, skulle blifwa mera sällsynta, ty då ingen profit sig wisade för den ena eller andra Rät- ten att lägga hand wid en sak, är wäl troligt att den genast utan all tids utdrägt, alla ömgångar, och alla utslag, komme dit den hör.

Enär frågan wäcks om rubbning af existerande, ja från urminnes tider befin- teliga inrättningar i ett Land, så är det ju lika billigt som naturligt, att man måste söka affeende på de personers wilkor och omständigheter, hwilka derwid äro anställde. En Domare i Staden, eller på Landet, en Notarie, en Skrifwäre, en Waktmästare, en Biterådare, hwad han må nämnas, råka wäl icke, som en hwar wet, stort på sina ordindrä löner eller inkomster, (hwilka wist äro nog knoppit tillfurna) utan wid stiensternas emottagande kalkulera de hufwudsakligen på de extra inkomster dermed äro förknippade, ofta långt betydligare än de förra. Efsen af Domar, Utslag, Protokol- ler, Extraditor, Inrättnings och andra påskrifter och bewis, ja blotia Diarie Extrak- ter, inbringa wackra summor på wederbörliga ställen, och göra äfkilliga Juridiska

följor rätt begärliga, som dessförutan troligen af ingen skulle efterstås. Dessa extra inkomster, i allmänhet kända under namn af sportler, (hvarmed dock Gåfvor och Skönker ingalunda böra förblandas, såsom mera beroende af en hvar rättskändes fria vilja och omtänka) singe utan twifvel en swår stöt, i händelse de projekterade förliknings-Domstolarne blefwo fatte i werket. Det är wäl sannt, att wid dessa Domstolar borde wist åtskillige Lagkunnige wän finna plats, borde många skicklige Saksförare kunna finna fält för sina talanger, hwilka naturligtwis skulle riktas emot sjelfwa esprin af dessa Rätter; men ostridigt, åtminstone högst fruktansvärdt är, att dessa nya Domstolar toge alldeles för många inkomster ifrån de gamla, hwilka likwäl utgöra ett långt större antal, och så wäl behöfwa allt hwad för rättwisans skull är dem kan offras. Det frågas således, hwad ersättning har Staten att lemna de wid dem anstälde Tjenstemän? Eller skola de så plöseligt upproffras åt det nya Projektet, att för lika människor, som borde pliktas, straffas, eller wäl betala Domare och Advokater? Nej! Man skall icke taga Brödet utur munnen på Öpen, som . . . som — tröstar.

När Konung Gustaf den Förste, Stormördrig i äminnelse, införde Reformationen i Sverige, nödgade han det stora antalet af våra Munkar att gå ur Klofren, och till större delen inträda i Prest-ståndet. Utan twifvel war detta ett stort intrång för det senare Ståndet, som derigenom fick ett ansenligt antal af obudna medlemmar, hwilka såftade med dem wid hwarje uppkommen Prestslagenhet (likasom de wärldsliga Doktorerna snart torde komma att göra). Detta, i förening med andra obehagliga innovationer, verkade som man wet, håstiga misshöjen, ja flera åsventyrliga uppror, under denna Konungs Regering. Kasus är wäl här icke alldeles densamma, men effekten kunde möjligen lika den förra, om ej tidens upplösning och ett mildare National-humne hindrade det. Man skulle här göra zine fördelningar af ett Einbeis-stånd, med alldeles olika intressen, den ena pålystande att förlikas, den andra att uppröra medborgare emot hwarandra; den ena lefwande af fredens förbar, den andra af frigets rof, båda hwad man will, men icke patriotiska, sårbiga att om intresset bibb spela en motsatt roll.

Ännu en bedräglig werkan af detta förliknings-projektet; (jag ber dock i förband om ursäkte hos de sakkunnige, att jag är så ofullständig, ty jag tror att många flera swåra följder kunde uppräknas) jag menar den, att Juridiska Wetenskapen som, i sitt nuwarande skick är, som man wet, ett Måsterwerk af wisheit, skulle så alldeles förlora sitt konstiga och höglärda utseende, ja, blifwa så förenklad och simpel, att till och med den, som aldrig genomläst Teyrman eller Drangel, kunde falla på den förwäntade tanken att anse sig för Jurist. Jugenting är lättare än att uppmana folk att förlikas, det kan ju hwar och en Klockare, och hwar och en Klockare kunde således nyttjas till förliknings-Domare. Jag inser ej just hwad Lagkunskap här till kan erfordras. Wäl kunde inför en sådan Domstol en listig Advokat inställa sig, som med konstiga invändningar och klyftiga resonnementer förwillade både Domare och Parter, men sålden i sådant fall blifwo ingen annan, än att Domaren gaf det sinneiska Utslag, som i alla fall ej är så sällspordt, att salen wid wanlig Domstol får upptagas. Han kunde då ingalunda riskera sin reputation. Hwar till tjenade då hela den Juridiska kursen wid Akademien, med skriningar och examina, äfwensom de nya prof af insigter, som wid antagandet i Hof-Rätterne och Justitiä-Expeditionen fordras, samt förordnanden att sitta Domare, som så mycket gälla i Juridisk befordrings wäg? Hwar till tjenade detta allt, enär man med föga eller ingen Juridisk kunskap, likwäl kunde finnas besogad att sitta och dömma sina Medborgare? Jag fruktar med allt skäl att föga någon mer skulle i grund lida den Lagfareheten. Men deremot tror jag, att den

Wettenskap som man kallat Intrigen, skulle winna så mycket större förkofran och fullkomligare utveckling. Advokater skulle framträda såsom Heltwa försönligheters fändebud, hvilkas talang skulle röja sig i de mest djupsinliga och invecklade Förliknings-förslag, hvarvid motparten troligen ej kunde mera förlora, än en han wid vanlig Domstol tappade sin sak. Sannolikt skulle dessa förslag blifwa antagna, så framt ej en lika löstlig Advokat på andra sidan förstod att reducera dem till hwad de verkliga wore. Skulle Förliknings-Domaren händelsewis vara bättre Jurist eller Kalkulator, än hans kall egentligen fordrade, så sökte man wäl mot honom wisa en billig erkänsla, hwilken man alltid borde anse wäl betalt, enär en viktande förlikning kunde winnas. — En hwar ser häraf, att insörandet af Förliknings-Domstolarne, skulle såmedelst gifwa åt Lagfarenheten en ny form, göra de lärda Juristens mödor om intet, och gifwa lust åt en hoy intriganter att begå infände olagligheter och afhjelpa dem med ännu olagligare förlikningar.

Ingen menniska har högre älskat att förlikas, och lefwa i fred med hela werlden än jag. Ingen har mera kunnat bära affky för de långa widlöftiga Rättegångar som wid våra wanliga Domstolar förefalla, och der Uslaget ej sällan dröjer tilli Partierne gått ur werlden, eller procesat bort sin mesta förmyndhet. Men med allt detta twelar jag dock att, åtminstone i hela dess widd, tillflykta den projekterade Förliknings-Domstols inrättningen. Jag anser den ganska god och hedrande för dess uppsinnare, jag har sagt det, men jag anser både den och honom för goda, för att i en tid då mängden ännu hänger nog mycket fast wid det gamla, blottkastas i en vjemn strid mot en öfwerlägsen skara af wedersparter, som wäpnade för det egna intresset flöta wäga allt att behålla platsen.

Alt tencket har i dessa dagar utkommit: Ryska Besättningen Catharina II:s Historia, af J. Casters. Öfversättning. Fösta Delen. — Författaren till denna Historia har haft tillfälle att hemta sina uppgifter ut de pålitligaste källor. Han har haft enskilt bekantkap med personer i Norden, som ganska noga kände allt hwad som tilldrog sig wid Rycka Hofwet. Han har haft i sina händer decherne af Grewe Kantzau Alshberg, som war Dansk Ambassadör i Petersburg och på det närmaste förbunden med Gregorius Orloff. Efter en Memoire af Soltkoff Helt har haft uppsatt berättelsen om denne Kammarherres käteckshandel med Catharina under de första åren af hennes äktenkap. Han har uttjat Francke Ministernes wid Rycka Hofwet hemliga memoires och depecher. Den sste Francke Ambassadören i Petersburg under Catharinas Regering, Herr Segur, nu mera Keiserliche Francke Öfwer-Ceremoni-Mästare, hwilken i många år lefde i Catharinas och Potemkins intimaste societet, har gått Författaren tilhanda med sina råd och upplysningar, samt förklarar hans Historia i allt tillförlitligt, äfwenom Öfwerste Laharpe, General Kosciusko m. fl. — Denra Bok sålles hos Bokhandlarne Utter & Comp. och Mag. Wiborg för 32 fl. Wanks häftad. — Hela Wertet. består af 3 Delar, och om Allmänheten gynnar detta företag med sitt bifall, skall fortättningen ofelbart utkomma innan drets slut.

I dag utgiffes till Resp. Prenumeranter Arket No 37 af Hederwärda Bondskändets Protokoller. Med teckningen förfäres oafbrutet.

Nästa Onsdag utgiffes No 44.

Stockholm, tryckt hos Direktören och Kongl. Häst. Boktryckaren Peter Sohm.

N:o 44.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Onsdagen den 25 Oktober 1809.

Till Malvina, efter Baggesen.

Dagen ingen glädje förde,
Natten mina sorgar förde,
Ljus och sällhet hade fört;
Wid ditt leende, Malvina!
blefwo glädjens känslor mina,
blef mitt hela lif förbytt.

För jag såg Naturen döde;
Solens strålar föllo döde
i mitt öga mörka st;,
Nu med tacksamhetens tjusning
ser jag morgonrodnans tjusning
och Naturen ewigt ny.

Himlen endast öfver tände;
Jorden endast suckarände,
Bäckens susning ingaf skedd;
Nu, då strån och äfver tiga,
af djens melodier siga
ifrån flod och dal och bäck.

För mitt sorguppslida hjerta
kände endast ägg och smärta
då det icke slog för dig;
Nu det endast dig tillhör,
ingen plåga mera rör,
ingen sällhet undflyr mig.

Förr, med häpen blick, mitt öga
såg en makt uti det höga,
som med straffet wäpnad war;
Nu, hur säu på tankens wingar,
öfwer rynderna jag swingar
mot en mild och älskad far!

Wid hans thron min andakt bröjer,
och den glädiesång jag höjer
delar och förskönar du.
Ingen vredesblick han sticker;
ty igenom dina blickar
ser jag denne fader nu.

Hand i hand wi wilja wandra
lifwets bana med hwarandra;
och wid öddens Ängels bud,
i den sista suet wi draga,
skola våra själar toga
på en gång sin flykt till Gud.

Utländsk Litteratur.

Allgemeines Europäisches Staats- und Adress-Handbuch für das Jahr 1809, von
G. S.ffel. Erster Band. Weimar 1809, 749 sid. 8:o.

Författaren beräknar Franska Kejsardömet's folk mängd, med dess Kolonier till 39
millioner 347,397 inwånare, des storlek uppsättes till 16,784 qwadratmil (förmodet-
gen tyska); Frankrike med Hertrurien och Parma, men utom Län Förfstendömen och
Kolonier, räknade 1807, 2294 städer och emot 104,000 byar. Det war indelt i
114 Departementen, hwaraf III woro fördelade i 447 Guvernementer, 3587 Kan-
toner och 49,877 Socknar eller Communautés. I städerna bodde omkring 9,700,000,
och på landet omkring 28,143,000 personer. Statskuldens ungefära belopp anser
Herr S. stiga till 2000 millioner Franks. — Hela Stor-Britanniens område utgör
efter Författarens uppgift 105,121 qwadratmil, hwaraf likwäl icke mer är 5624 lig-
ga i Europa. Folk mängden i alla de länder som utgöra detta rike eller lyda derun-
der mottager han till 63 millioner 375,000 menniskor; men af dessa bo likwäl nära
47 millioner i de andra werldsdelarna. De förenta Britaniska rikenas statskuld
uppgafs 1807 till 586 millioner 637,280 Pund Sterling.

Dramatik.

Förleden Fredag uppfördes Bröllops-Gåfwan och Opera, Komiken.

Bröllops-Gåfwan, hwartil Originalen är af Jissand, äger, lifasom alla denna
Författares pieter, sanna och starkt utmärkte Karaktärer. Kanste har alldrig en
Egoist med mera natur warit framställt på theatern än Jissand här målat honom i
Lagnanwen; denna lilla, föraktliga warelse, som är allt för sig sjelf, och talar om

dygdena för att synas äga dem. Vi måste också göra Herr Schlander den rättvisa, att han i denna roll likasom utdömmar all sin konst. Denna öfvertiggelse om egen förtjenst, utan förnåga att dömma om andra, detta högmåd, som icke förstår att ställa emellan gåckeriet och wdronaden, denna likgiltighet för brottet förenad med fruktan för dess wanheder, och dessa kännetecken af egoismen blifwa så wäl uttryckta hos Lagmannen, att intet enda af de drag författaren gifwit honom, gått förloradt. — Efter Numärkörens tanka har den Utkör som spelar Hof-Rådet, icke så fullkomligt inträngt i den Karakter Författarens här wille föreställa. Hof-Rådet är en person hos hwilken begäret att spela, qwäst alla begrepp om dygd och nåsian alla känslor af ära. Med mera förstånd än Lagmannen, är han också mera nedrig än denne, emedan han endast betjenar sig deraf att leda andra efter sina affigter. Hans makas lastmod och hans härns tillgifwenhet, uppwäcka endast hans harm, emedan han anser det som hemliga föbreädelser, och om den saderliga känslan will framtränga då han wisar sin son ur huset, är detta endast för ett ögonblick och emot hans wilja. Han är nog ofäl för att wara tyrann, men han äger icke nog sinnessyrka dertill. Kall och sluten inom sig sjelf, bör han således i sitt ansigte icke wisa andra rörelser än misnöjets, och slikswa hans estergifwenhet bdr uttrycka en inre harm öfwer sin swaghet. Daktadt hans wackra fraser, tyckes hans försöning med Darner, i sista Akten, icke wara annat än en werkan af hans förödmjukade högmåd, förödmudet med hans egenmytta; ty han har sunkit för lågt att kunna begripa ett werkeligt ädelmod. Denna Karakter är wiserligen här tecknad starkare än den i allmänna lewernet wisar sig; men olyckligtwis är den der icke sållsynt, och hufwudbragen stola lätt upptäckas hos hwar och en werkelig spelare. Kommissarien är af en alldeles motsatt Karakter och spelar förträffligt; detta beröm kan med lika rättwisa gifwas åt Darner, Hof-Rådinnan, hennes Dotter och Anton, och de Scener hwar de hade tillfälle att wisa hela sin talang blifwo måsterligt gifna. Hederensens roll är nåsian utan intresse, men Utkören förtjenar äminstone bifall för sitt bemödnande att lyckas deruti. Den Utkris som spelade Ugata, tyckes också här wara bäst på sin plats: Scenerna med Lagmannen och med Kommissarien blifwo i synnerhet wäl spelte.

Opera Komiken är ett liter stycke af utmärkt god intrig, och spelas på ett sätt som tyckes uppfylla åskådarnes önskan.

Swär på de Beskyllningat som Öfversättaren af Catharina 2:is Historia, i sitt Företal gjort mig.

Af öfning för den Respektive Allmänheten och för mina talrika Subskribenter, anser jag mig skyldig att förklara, att den Historia jag utskrifwer under namn af Kejsarinnan Catharina 2:is Besworne, icke grundas endast på egen erfarenhet, som Hr Caseras Öfversättare anfdr, utan efter de trovärdigaste Författare och de säkra underrättelser jag i Moskand erhållit.

Öfversättaren frågar om jag kan återöpa Sweriges Ambasadde, såsom Casera återopat Segur! Jag skulle tyngt kunna återöpa icke allenast min fornda Höga Förmans, Hans Excell. m. m. Hr Baron Stedingks witsord öfwer allt hwad jag anfdr, som skrider emot Caseras uppgifter, utan äfwen deas, som mera noggrant känna Anna händelserna, än Casera och des Öfversättare. Herr Segur har d-hutom alldrig sjelf intogat hwad Casera berättat, och skulle icke kunna göra det.

Att icke någon samning kall finnas i 55 åst, skrifa af en så skicklig hand som Caseras, bdr wäl ingen kunna beskrifa. Men för att äfwen här bewisa den rinaa trovärdighet som ligger af Caseras berättelser förtjena, will jag anföra, att hela den rosen han läser Prinseban Daschow soela senare gången uti Petersburg, är så mycket mera falsk, som hon då icke fanns uti denna stad. Hela Moskows och Petersburgs uuplysta Folksticker stola icke allenast kunna intyga det, utan äfwen att Prinseban Tarakanow slutade sina dagar på ett af Allmänheten icke kändt sätt, sedan hon varit 6 månader i fångelse, och icke att hon esrer 6 års fänenskap bränktes af Newårödmomens öfwerwåms

ning, som Castera intygar. För att äfwen visa att Hr Castera är lika opålitlig Geograf som Historiekrifware, vill jag nämna följande. Herr Castera berättar, och Sfwersfättaren efter honom, pag. 4, att den största och nyttigaste Kanal, och hwilken förenar Wolgafoden och Ladogafjön, är en, som han kallar Wischnoi-Wolodzock m. m. (Ett fullkomligt o-rykt namn) — Märkligt är, att icke någon Kanal med sådant namn funnits eller finnes i Ryssland. — Men till Sfwersfättarens under berättelse anföres: att Ladoga kanalen, är för det närvarande den största och nyttigaste i Ryssland. Den blef byggd till föreförkommande af flere slags faror för transporten på Ladogafjön. Den börjades att byggas på 1730-talet, är belägen uti en ganska fåreaktig trakt och sträcker sig från floden Wolchow och staden Nya Ladoga, längs jödra stranden af Ladogafjön till Newastrommen. Den har kostat otroliga penningesummor och mycket folk, som förolärades wid gräfningen. Kanalen sträcker sig i längd 104 werst och är 9 fot djup. Sjäska-kanalen kallas fortsättningen af Ladoga-kanalen till fl. Wolchows förening med Sjäska-floden. Medelst Wolchow fortsättes Watten-kommunikationen till sjön Zimen, sedan genom Nowogorodska Kanalen till Wlaskofoden från denna flod till Waldajska sjön och sedan genom 2-ne Kanaler, kallade Werchni och Nischnei, wid staden Wischnoi-Wolotichock, till Swertza-fl. från Swertza i Wolgafoden, som faller i Kaspiiska Hafwet. — Den största olägenhet wid denna Watten-kommunikation är, att de Barker som på den komma till Petersburg, till antalet Sfwer 20,000 om året, kunna aldrig återgå, för wattenbrist och andra olägenheter.

Stulle Sfwersfättaren twiisa på denna uppgift, hänwisar jag honom till den Beskrifning derom, som Rysska Kejsrer. Wetenskap-Akad. utgifwit.

Att Sfwersfättaren likwäl Sfwerträffar Hr Castera i mindre grundade anseender, bewises derigenom, att den före sjelf framger bewisen emot sig, då den senare söker att dölja dem. — Sfwersfättaren till'er anför, att den befolkningen är uppenbart falsk, som jag gjort Hr Castera, att han utestutit de intressantaste händelserna under Catharinas senaste Regerings-år, och anför sådant som alldeles icke hör till hennes Historia. Hr Castera uppstår likwäl ofullkomligt det Rysska märkwärdiga kriget mot Perserna och de dermed förenade grusliga händelser. Afasä f. d. Konungens frieri i Petersburg m. m. och i den delen af sin bok Sfwerf. nu lemnat Allmänheten, bestående af 12 ark, uppsöktes de sex första med sådant, som alldeles icke hör till Cat. Historia — i de sista sex hinner han ej ens så Peter 3:die på Thronen. Stulle en rättwis hand ur de återstående 3 Delarna utgalla det som endast hör till Catharinas Historia och Nh. endast det deraf som är sant, stulle säkert lika många ark ur hwar Del kunna utslutas, så mycket mera som en stor del deraf icke ens rör Ryssland. Hade Herr Castera endast sålt janna källor, så hade han icke i sin La Vie de Catherine II. behöft anföra så oriktiga berättelser, att han i sin senare edition den han kallar Histoire de Catherine II. behöft utestuta dem, och desutom sjelf i sitt Företal, ehuru på ett Sfwerskylande sätt, anföra det. Han hade då icke eller riktat den senare med ngn öfanningar, ty ibland annat berättar han, att den Rickliga Generalen Koriakow, som kommenderade i Schweiz emot Fransmännen, war samma Koriakow som är ryktbar för sina dumheter, och som warit Catharinas Gunstling. Denne härkammade af en hel annan Art, och har alldeles warit kommenderande General. Om Sfwersfättaren för dritigt äger de kunskaper han måste hafwa för att kunna försätra Allmänheten att han Sfwersfätter wel sanningar, så skall han åtminstone wid de händelser som röra Swrige uti Catharinas bok, sinna att Castera icke alltid nntiät de säkraste källor.

Att Hr Castera, oaktadt de autoriteter hans Sfwersfättare öberopar, orätt skafwar de sista Rysska namn, de enda hwarSfwer jag med säkerhet tilltrov mig dömma, är något hwilket lika litet ökar Bokens värde som att Sfwersfättaren trogit följer hans exempel.

Detta torde wara nog till en början. — I den mån Sfwersfättaren utgifwer skall jag framdeles upplysa honom om sina misstag.

C. Elmen.

I anledning af Hedernärda Bondeländets uttryckeliga önskan, är jag sinnad jemte fortsättningen af första Bandet, äfwen utgifwa 2:dra Bandet af Ständets Protokoller wid denna Nicksdag, hwilka börjas med den 3 Aug., och till Prenumeranterna utlemnas i ofräkning på den ytterligare Prenumeration som nu blifwit börjad. Stockholm den 24 Oktober 1809.

P. Sohm.

Direktör och Kongl. Sält-Boktryckare.

Andra Bredan utgifwes N:o 45.

Stockholm, tryckt hos Direktören och Kongl. Sält-Boktryckaren Peter Sohm.

N:o 45.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Fredagen den 27 Oktober 1809.

Recension. Historie.

Ryska Kejsarinnan Catharina II:s Historia af J. Castera; Öfversättning. Första Delen. Stockh. 1809. Henr. N. Nordström, 192 sid. i stor 8:o, 32 s. Banco.

Det är lifasom en tröst för den allmänna swaghet som beherrschar vårt slägte, att på närmare håll låra känna dessa mäktiga, för hvilka millioner hafwa bafwat, att utan fruktan för deras hämd fördomma de brott de föröfwat och finna att deras förbehof ofta icke varit annat än ett gylfswerk, framställdt att förwäna en lättrogen folk mängd. Wälfignesse åt minnet af den häfdareknare, som först bestraffade en Förstes fel, under det han gjorde rättwisa åt hans dygder, och lärde dem som blifwit upplöftrade öfwer lagarne, att de likwäl skola dömmas af efterwerlden. Efter sekers bemödade att dölja de brott som fringhwiskas af sjelfwa deras slafwar, skola despoterna en gång låra, att inga murar uteslänga de wittnen som intyga deras misgerneringar, och att deras smickrars beröm icke följer det namn som de lemnat åt historien att förwara.

Castera synes hafwa bemödat sig om owäldighet, han har lika så litet nekaf sin Gjestinna den rättwisa hon förtjenar för sina stora egenstaper, som han sökt att öfwerstyla hennes utswäfningar; hans stil är lätt och behaglig, och efter hans eget påstående, hafwa de handlingar han nyttjat, varit författade af personer, som sjelfwa antingen deltagit i de intriger han beskriwit, eller varit wittnen dertill. Öfversättningen af denna första Del, som likwäl ondast utgör hälften af Casteras första, är nästan bättre än Originalet, emedan Öfversättaren på flera ställen rättat sin Auktors mistag, utan att hafwa förlorat behagen af hans stil.

Denna första Del, som består af två Böcker, innesattar ett sammandrag af Ryska historien till Romanowfska Husets uppstigande på thronen; hwarefter den med mera fullkomlighet fortfar till Elisabeths dö. Castera har likwäl mindre uppehållit sig wid Rikets egenteliga historia, än wid de Regerandes, hwilkas Karakter han noga sökt att utweckla, jemte det att han skildrat deras Gunstlingar.

Det kan emelertid icke nekaf, att Hr Castera i sin Ryska Historia har många oriltigheter. Öfversättaren, som säkert sjelf uppräkt flere än dem han anmärkt, har

känthända icke haft den öfvertygelsen, som af många med enwighet förswaras: att en Öfversättare icke har rått att förbättra sitt Original öfwen då han kan bewisa dess felaktighet, och känthända har han truktat att alltså mycket uppfylla sin bok med noter. Men då många af Casters Swenska läsare kanske icke kunna urskilja hans förseelser, och då Rycka Rikets Historia är så nära förenad med vårt eget Öfverneslands, torde man anså för en skyldighet af Red., att utmärka dem: se här då de viktigaste.

Sid. 21. Det war icke öfwer Swenskarne som Alexander wann den seger hwilken förskaffade honom tillnamnet Newsko, eller Newski; det war icke heller Erik Löfwe, utan Waldemar II. i Dannemark; som, sedan han 1238 förnyat sitt förbund med Hårnästaren af Liffand (Hwitt. sid. 201) stiekade en flotta och troppar till Bröderernas förstärkning. Sweriges eröfringar på öftra sidan låra icke varit betydliga, innan Birger Jarl 1248, gjorde sitt tåg till Finland. Dalin har emedertid på detta ställe också låtit bedraga sig af Rycka Krönikan, som förblandar Swenskar och Danstar.

Sid. 22. Iwan Wasiljewitsch (som Hr Castera kallat Iwan IV, ehuru han hos de bästa Rycka Historiekrifware kallas den Andre) war, icke den förste Storfurste som låt kröna sig. Dmitris son Wasili hade redan före honom wägat detta, under Tatariska öfwerwäldet, nog farliga seg. Efter de bästa kienka undersökningar wi hafwe om Kosakerna *) äro de icke ett så gammalt folkslag, som (sid. 25) föregiwes. De äro sannolikast af Tatariskt ursprung och deras namn betyder en lätt bewäpnad Krigare. De bildade sig till en Nation i 14 seklet, då Kiew förenades med Litthauen; emedan de som bekände sig till Grefskiffa Kyrtan, ledesne wid det Katolska Presterskapets omwändelse öfwer, öfwergåfwo sina förra hemvist och flyttade till de mera öfbliga och nog obefolkade trakterna wid utloppet af Dniiper. Droade af Polackar, Litthauer och Tatarer, måste dessa Rånbyggare skapa åt sig själwa en styrelseform, som blef Militärist. Demokratist. Hwar karl war soldat, och deras anförare, som kallades Ataman eller Herman, waldes af folket. De stodo först under Tatariskt beskydd, och wid detta wäldes fall öfades deras antal af öfkilliga flyktande Tatariska samstjer. Sedan erkände de Konungen af Polen för sin Styddscherre, och gifwo sig sluteligen under Moskland.

Sid. 26. Boris war icke död, (som Hr Castera synes tro) då Ötrepiew, understödd af Polska makten, inböi i Moskland; Han hade sjelf någon framgång emot denna falska Dmitri och Carl den 9 tillböi honom hjelp; men då han såg att folket, förkräckt af en Komet som wisade sig, började att gå öfwer till hans fiende, skall han af förwiflan tagit in förgift. Det war också endast ett swagt parti som walde hans son Fedor till Gzar, och då Arméen erkände Dmitri, kunde detta icke göra betydligt motstånd. Det war icke heller mildhet som störade Ötrepiew, det war det förakt han wisade för Rycka Nationen och dess seder, det war hans kallsinthet för Grefskiffa Religionen, och hans utswäfningar. Schuiskoj (icke Schuisky) blef wisferligen befriad från schawotten af Ötrepiew, men han hade sjelf dömt honom till döden och Schuiskoj hade icke mycket skäl till tackhambet mot en Förste som efter hans öfwestygelse orättwist lemnat honom i bödlets händer.

Sid. 39, 40. Berättelsen om Strelizernas uppror under Chowanstoj (icke Chawanstj) öfwerensstämmar icke med andra Förstatares. Hvad man med säkerhet kan säga, är att Strelizerna blefwo ännu mer uppretade genom Chowanstojis död och det war först sedan de sågo det motstånd de skulle finna wid Treuenighets Klofret,

*) Se Auswahl des Interessantesten und Merkwürdigsten zur Kenntniß der Staaten und ihrer Bewohner, 1 Theil, 1 Band.

som de gifwa sig. — Den resolution som satte Peter I. på Rysska thronen, berättar Hr Castera ganska öredigt, och han dömer alldeles att det war först sedan misshänet emellan honom och Prinsessan Sofia förorsakat en fullkomlig söndring emellan dem (i Juli 1689), som denna Prinsessa förbandt sig med Sverlitzerna.

Sid. 48. Den Lagbok, som Hr Castera tillskrifwer Peter I, blef wäl företagen, men icke fullbordad under hans regering. Sedan den tillsatta Kommissionen arbetat derpå i 5 år, förklarade den 1723, att de gamla grundlagarna woro odugliga. Peter bestod då att nyttja Daniska Lagen till grund; men hann icke att öfwerlefwa detta arbete.

Sid. 61. 62. Herr Castera har, liksom många andra Utlänningar, låtit misshandla sig i anseende till Catharina I:s härkomst. Hon war icke född i Lifstrand utan i Sverige. Wi äga för öfrigt om hennes härkomst en förträffelig afhandling af Friherre S. Rosenhane, insädd i des Konunga Längd, sid. 187 och följande.

Herr Casteras berättelser om Sjuariga Kriget och de händelser som dermed äro förenade, äro förärrade med alltför liten granskning, och man ser tydeligen att han blindt trodt hwad man berättat om de stora segrar Rysska Generalerna wunno öfwer Preussarne. Fjernors seger wid Küstern, eller rättare wid Zorndorf, war likwäl icke större än att han förlorade Krigskassan, en stor del af Artilleriet och en mängd af fångar. Det är santt att han blef mästare af sätet, emedan öredrik låst till förstöra broarna öfwer Oder, så att han icke kunde retirera; men waktadt denna beskrifna framgång, war Fjernor icke i stånd att eröfra Colberg, som han belägrade, och hwars besättning endast bestod af 700 man Landt-milit. Att Fjernor (efter Hr Casteras föregifwande) begärde sitt afsked, af fruktan att Stor-Fursien en dag skulle straffa honom för sina segrar, är så mycket mindre sannolikt, som han sedan tjente under Solतिकow.

De upplifsande Noter öfwerfättaren på flera ställen bifogat sitt Arbete, bewisa att han äger för många kunskaper för att hysa den inbillning om Herr Casteras pålitlighet, som det bifogade företalet synes röja, och som Rec. derföre, för hans egen skull, önskat att han uteskutit. Han beklagar att rummet icke tillåter att här anföra något prof af en öfwerfättning, som så fördelaktigt utmärker sig. Upplagan är wacker och Rec. bör icke underlåta att anmärka det goda pris, hwartill den säljes i en tid då ett tre gånger mindre arktal af wida samre både papper och tryck, säljes till samma pris; och Rec önskar att Hämmanheten måtte göra ett billigt afseende på öfwerfättarens så litet egennyttiga företag.

Dramatik.

Några Reflexioner wid Representationen af L'Intrigo på Kongl. Dramatiska Theatern den 23 October 1809.

Denna Komedi Parade, författad af Marsollier, och Musiken dertill komponerad af den namnkunnige Mehul, uppfördes första gången i Paris i början af år 1803, med sär-eräs bifall.

Hela Piessen utgör en fullkomlig Parodi och karrikatur af Italienska Opera Buffan, liksom Piessen, hwilken likwäl öfwerallt här stämpel af Komposströrens snille och flitighet. Dialogen, hwilken uti Franska Originalen är så rik på fina och skämtsamma uttryck; synes wid öfwerfättningen till Swenskan hafwa förlorat det mesta deraf,

eller åtminstone sänkt sig till den lägre farsen; öfverfättningen tyckes i allmänhet wara värdeslösd, till ex., Stackars den som snafwar, hon står alldrig opp, i stället för fransyska: La pauvrete glisse, et n'en revient pas; med flera ställen.

Utän att wisja bedömma, huruwida denna Wies, äfwen på swenska uppnått Författarens ändamål, nemligen så wäl att wisja Italienska Musikken som Theater Kompositionen från en löslig sida; eller huru stor del af wår Publik ser denna Wies an: norlunda än som en wanlig Fars, såsom Land-Doktorn eller den Döfwe, tror Red. sig åtminstone wäga dömma, att ej alla Aktörerne fullkomligen fattat den rätta esprin af deras roller. I synnerhet tyckes detta inträffa hos Lysander, hvars roll i stället för Karrikatur nu synes nästan naturlig, och på några få ögonblick när, tycktes Aktören endast följa sitt wanliga spel. Den Scenen, då Dakteln tillstånge för honom sitt hus, och Lysander allena öfwerlemnas åt sina betraktelser, hwilken Scen bör uppföras med största fines, för att deråt ge ett rätt komiskt wärde, synes hafwa förlorat all sin effekt.

Med wälwisja syntes Publikken göra rättwisja åt Isabellas wanliga bemödande att med noggrannhet spela sin roll, hwilken också uti Scenen med Doktor Balois uppfylldes med all möjlig naivitet och sinhet. Klädebräkten med Påsverk synes dock mindre passande för det warma Italien, helst Scenen derstädes tilldrager sig, och icke wid 60 graders nordlig latitud. — Den swära rollen af Wandolf gafs ej utan skicklighet, ehuru Aktören wid wisja tillfällen och förnämligast då Lysander tar af honom kappen, syntes glömma det han borde wara ond.

I samma mån som den litterära upplysningen af wår Theater tyckes tilltaga, förminskas den Fysiska, och i samma mån som Scenen riktas med nya och goda Piesser, tyckas Dekorationerne och Salongen närma sig till forntidens mörker. Det kan ej komma under åskådarens granskning, huruwida Theaterns ekonomiska ställning, tillåter en reparation af Salong och Kuliser, men wist är åtminstone, att upplysningen märkeligen astagit, genom det nya användandet af en gammal ljuskrona midt öfwer Amfiteatern, i stället för de fordna lamporna. — Man inwänder säkert här emot, att åskådarnes kläder någon gång skadades genom de wäldsammas rörelser, som från lamporna utspillde osan; och denna goda orsak torde ej tåla motsägelse. Men då kunde åtminstone 2:ne mindre ljuskronor placeras uti Noant-Scenen, i likhet med hwad Söndagen den 22 Oktober nyttjades wid Koncerten, och hwilka under hela representationen säkert skulle göra den bästa werkan. Direktionen torde ej illa upptaga denna wägade anmärkning, föranledd genom den öfvertyggheten att ett stort antal af Åskådarne, isynnerhet af det wackra könet, med dubbelt ändamål bewisja Spelaktarne, nemligen att både se och ses.

At trycket har utkommit och säljes i Utter och Comptis samt Wiborgs Bokhandel för 2 s. Banco: Ömjukt Memorial om Bytes-Drifter. Ingiwit på Riddarhuset den 4 Augusti 1809, af Hof-Intendenten och Riddaren Thom.

At trycket har utkommit och säljes i Wiborgs Boklada: Wisor och Sångstycken, af J. D. Waterius, 1:a Häft., 1 Rtd. N:o.

N:o 46.

JOURNAL

för

Litteraturen och Theatern.

Måndagen den 30 Oktober 1809.

Cicero och Demosthenes.

När Cicero, af klagrar krönt,
Ur talarstolen steg, man klappade i händer
Och ropte: hvad han talar krönt!
När Demosthen gick ned, Athenaren skar tänder
Och roppte med en harm, som ej wet styra sig:
Krig emot Filip! Krig!

Historiska Upplysningar angående Tempel: Serrarna.

Denna namnkunniga Orden började i elfte seklet; des första ändamål war att skydda de Pilgrimar, som besökte Palestina, och wid sin inrättning bestod den icke af mer än Nio personer. De aflade sina löften inför Patriarken i Jerusalem, och underkastade sig St. Augustini regler. Småningon öfres detta antal genom ryktet om deras tapperhet, och redligheten i deras uppsörande. Konungarne af Jerusalem tillåto dem att bo i sitt palats, som war nära intill Salomos tempel. Detta gaf dem anledning att kalla sig Tempelens Riddare. De ägde i början inga besittningar, men Konungen, Patriarken och de stora, försedde dem med hvad de behöfde. Deras Orden bekräftades 1128 af Påfwen Honorius II, och deras första Stormästare war Hugues de Payens.

Riddarnes hjeltmod och dygder wäckte snart en så allmän uppmärksamhet, att deras antal ökades betydligt, och de Kristna Förstarna täflade om att begåfwa dem. Konung Baudouin IV skänkte dem staden Gaza, som blef Ordens hufvudsäte. I nästan alla riken ägde de gods och förlänningar, ofta till och med städer med alla deras inkomster. Häraf gjorde de Commanderier, som Stormästaren utdelte. 1129 undandrog de sig Patriarkens i Jerusalem öfwerinseende, och underkastade sig Påfwen, som derefter bewillade dem stora friheter.

Da de öfriga Kristna Makterna genom Turkarnas segrar blefwo tvungne att öfvergifwa Palestina, måste Tempelherrarne dela samma öde, och sedan de utmärkt sig wid förswaret af Acre, måste de wid des öfvergång (1291), draga sig till ön Cypern.

Daktade dessa motgångar, war Orden ganska rik och mäktig, nästan alla des Kommanderier lägo i Europa, och dessa slego ända till 9000; häraf woro 2000 i Frankrike. Detta rike hade varit likasom en stam, ort för Orden, emedan nästan alla de första Riddarne varit Fransmän. Deras Rytter woro utmärkta för sin rikedom, och för den prakt hwarmed Gudstjensten frades i dem.

Stormästaren hade Förstelig rang, och skref sig, med Guds Nåde. Hans hof war sakrikare och präktigare än många Regenters. Två Kommeddrer woro alltid hos honom, såsom hans råd. I hwarit Rike hade de en General-Bisfödr, Stor-Pröwer och Kommeddrer. Stor-Pröwer i Frankrike bodde i Paris, i ett slott, som efter Orden kallades Le Temple, och som sedan blifwit så namnkunnigt i Franska Revolutions-historien. Det war så präktigt, att Konungarna stundom höllo sitt hof der. Hans inkomst steg till 10,000 Frankö, en summa, som den tiden war många gånger mer, än den nu synes vara.

Utän twifwel hade dessa rikedomar, och den yppighet souer deraf blef en följd, förderwar Tempelherrarnas seder, men mest hade de titwäl wäckt Regenternas afund. Konungen af Frankrike Filip IV, med titnamnet den Stöne, som alltid war i behof af penningar, och icke noggrann om medien att förskaffa sig dem, war desutom misnöjd med Orden för något understödd, hwilket den i hemlighet skulle hafwa gifwit Bonifacius VIII, denne Påfwe, som varit nog djerk att bannlysa Filip. Att hämnas på Tempelherrarna, och med desamma bemäktiga sig deras skatter, sysselsatte länge Philips uppfinningsgäfska; men det war icke möjligt att utan Påfwens tillåtelse upphäfwa en Orden, som lydde omedelbarligen under den heliga Stolen. Han höll således sina affigter hemliga, och wäntade att någon af hans wänner eller kreatur skulle erhålla den Påfweliga Kronan.

Benedikt XI, som efterträdt Bonifacius, lefde icke länge, och efter hans döb uppkom i konstuden en lång twist om hans efterträdare. Man föressog omföder Bertrand Got, Arke Bisföpp i Bourdeaux, och Filip, i hemlighet underrättad derom genom sitt parti, lofwade denne Prelat att uppfärta honom på den heliga Petri stol, om han wille aflägga en ed på hestian, att han skulle upphylla allt hwad Konungen begärde. Bertrand önskade wäl att blifwa underrättad om dessa fordringar, men Filip war för slug att genast upptäcka dem, och Prelaten allför snickrad af den högawårdighet som tillböds honom, aflade eden; Filip lät härpå säga sina wänner i Konstuden, att han förlift sig med Bertrand, som förut varit hans förklarade motståndare, och båda partierna blefwo ense att wälja denne Arke-Bisföpp (1305), som antog namn af Clemens III.

Philips första fordran war, att de Bannlysningss-Bullor, som Bonifacius utgifwit, skulle offentligen fördömmas; eburn ogerna Clemens wanbedrade minnet af en Påfwe, som varit hans wälgörare, måste han samtlycka icke allenast dertill, utan också, att för fem år bewilja Filip kronadelen af alla de andeligas inkomster. Men innan Filip upptäckte den wäntigaste af sina fordringar, Tempel-Ordens affassande, wille han förnäa Påfwen att slotta sit Residens till Avignon, der han hade honom alldeles i sin makt. Clemens lät flera gånger påminna härom innan han samtlyckte; men han trodde att sedan denna begäran war upphöfd, skulle Filip icke påstå något mer. Han bedrog sig. Det war nu först han fick weta Philips plan, och han

hade sjelf satt sig utår stånd att hindra den. Man måste likväl använda mycken försigtighet till deß verkställande.

Jacques Molay war denna tiden Tempelherrarnes Stormästare. Han härstammade från en af de största slågterna i Bourgogne, och han war likaså utmärkt för sin tapperhet, som för renheten i sina seder. Han hade nyss gjort ett lyckligt frigståg emot Sultan af Egypten, som då innehade Palestina, då han erhöit Påfwens befallning att infinna sig i Poitiers. Molay, allt för redlig att misstränka af sigten, begaf sig på wägen, åtföljd af sextie de mest ansedda Riddarne, och förde med sig stora rikedomar, dem han lät förwara i Tempel. slottet i Paris. Han blef emottagen med den aktning hans stånd förjente, och uppehöll sig länge i Frankrike, utan att någon af Orden anade den öfverhängande faran.

På en dag (den 13 Oktober 1307) blefwo alla Tempelherrarne i hela riket fångslade. Innan man ännu hunnit att förklara dem för brottliga, bemäktigade sig Silip de rikedomar de ägde i Tempel. slottet, och tog sjelf detta slott till sitt Residens. Man ansåfde sedan en rättgång, hwaruti man gjorde Riddarne de orimligaste och onaturligaste besyhningar; Hofwar, som för sina brott blifwit förjagade ur Orden, uppträdde som witsnen emot den. En Dominikaner Munk, Konungens Bistfader, och wärdigt kreatur i en tyrans händer, blef utnämnd till Domare öfwer de 140 Tempelherrar, som blifwit fångslade i Paris. Man använde de fästligaste torturer att twinga dem till bekännelse af de brott för hwilka man besyhade dem. Efter många förhör blefwo sextiesien Riddare, ehuru icke på en gång, lefwande frände, wid saktad. Dessa, som man lofwade att få nåd, om de wille erkänna sig brottliga, i hårdade att betypa Ordens oskuld, och gingo till böden, under lossfänger till det högsta Wäsendet.

Folket, som beundrade denna ståndaktighet, ansåg dem för Martyrer, och man trodde sig förekomma ett utbrott af det allmänna misshudet, om man kunde förnå Stormästaren att offentliggen intaga sanningen af anklagelserna. I denna affigt framfördes Molay tillika med tre andre Tempelherrar fångslade, till en ställning, från hwilken Påfwens Legat uppläste Tempelherrarnas dom, och i ett tåt till folket, upprepade deras brott. Molay och en af hans medfångar (Prins Gui Dauphin *) höra med en rättwis barn dessa besyhningar; de kallas Legaten, skaka sina ledjor och begära att blifwa hörde. Stormästaren börjar härpå att tala, och uppstående händerna till himmelen, bedyrar, att alla de upprepade besyhningarne woro ogfundade, swär att alldrig så fästliga brott hade ens orenat hans tankar, tilljuder sig att lagligen eller genom ewig bewisa deras falskhet, och förklarar sig färdig, att med sin död bewittna sin och sin Ordens oskuld. Denna förklaring underhöddes och upprepades af Dauphin. — Legaten bestört af en ståndaktighet, hwilken han icke förmodat, wisste icke hwad utwäg han kulle taga, och lät föra dem tillbaka i fångslat. Men Silip hade icke förer blifwit undermåttad om hwad som förefallit, än han befattte att domen genast skulle verkställas, utåsom det skedd med de förra Riddarne. Stormästaren och Dauphin Gui blefwo i fästet häraf samma dag (den 10 Mars 1314) förda på bålet. Under kånslan af sin lidande oskuld, säges Molay mellan lågorna hafwa kallat Clemens och Silip att swara honom inför Guds domstol; man tillade sedan, att han usatt 40 dagar för Wiswen och ett år för Konungen.

Historien anmärker, att både Clemens och Silip likasom berötrånade efter denna dag. Den förra dog också 40 dagar efter Molay, den senare lefde icke 8 månader längre än Påfwen.

*) tredje Sonen af Humbert 1, Dauphin af Viennois och Ana af Bourgogne.

Smärre Skrifter, utkomna sedan denna Tidnings början. (Fortsätn. från N:o 42.)

Diktamen af Friherre S. G. Wrangel; uppläst hos Söglöf. Ridderskapet och Adeln den 30 Sept. 1809. Stockh. Delén. 1 ark 4:o. 2 s. Banko.

Författaren, som grundar sitt Diktamen på den oemotsägliga sanningen: att såvårste medlet att bibehålla fred, är att sätta sig i stånd till förswar, uppger de utvägar hwilka han anser vara bäst ledande till ändamålet. Han vill skapa en Armé som är rörlig och verksam, ej en som blott kan paradera, och hwars största förtjenst består i gewärens wackra handterande, o. s. w. Emedan de politiska Sanningar som uppfylla denna skick, kunde möjligenwis hafwa förlädi Recensentens öndöme i anseende till hellswa förslaget, anser han sitt eget yttrande deröfwer såsom jäfwiigt; men han kan icke afhålla sig att anföra det spöke hwarmed Friherre W. börjar sitt Diktamen:

"Nationens allmänna önskan har varit Fred, och den är nu uppfylld. Wätte detta lugn ej inföswa oss i förlitande på Allianser, hwilkas biträde wi på så länge håll och i närwarande sakernas skick ej kunna med wisshet påräkna. Wi kämpa för den lilla hellsständigheten wi ännu äga, genom att noga iakttaga Privilegiernas sberkrifter, Grundlagars förbättrande, enskiltas förhållande m. m., som wi inbilla oss bitraga till ett lands bestånd och förföfran. Derunder framställes ofta landets fattigdom på folk och penningar, som säkerligen är ganska stor, efter ett olyckligt och illa förde krig; men hwad års wi mest blottade uppå? Därför det icke. Med smärtande känslor och med den frimodighet man bör wänta af Patriotens hellsständiga och listiga rörelser, yttrar jag det ryssliga ordet brist på energi. Utan den är allt bemödande förgäfwes, samt allt annat en bisak, om, efter yttersta förmåga, denna för en Stats bestånd så nödiga anda ej åter upplifwas".

Af trycket har nyligen utkommit: Ryska Resfarrinnan Catharina II:s Historia, af J. Castera. Swwersättning. Första Delén. — Författaren till denna Historia har haft tillfälle att hemnta sina uppgifter ur de pålitligaste källor. Han har haft enskilt bekantkap med personer i Norden, som ganska noga kände allt hwad som tilldrog sig wid Ryska Hofwet. Han har haft i sina händer depecherne af Grefwe Rantzau Wschberg, som war Dansk Ambassadör i Petersburg och på det närmaste förbunden med Gregorius Orloff. Efter en Memoire af Soltikoff sjelf har han uppsatt berättelsen om denne Kammarherres kälefsabandel med Catharina under de förra åren af hennes äktenkap. Han har nyttjat Franske Ministrarnes wid Ryska Hofwet hemliga memoireer och depecher. Den sisse Franske Ambassadören i Petersburg under Catharinas Regering, Herr Segur, nu mera Kejserslig Franske Swwer-Ceremoni-Mästare, hwilken i många år lesde i Catharinas och Woremfins intimaste societet, har gått Författaren tillhanda med sina råd och uppläsningar, samt förklarad hans Historia i allt tillförlitelig, äfweniom Swwerske Sahare, General Kosciuszko m. m. — Denna Bok sälles hos Bokhandlaerne Uter & Comp. och Mag. Wiborg för 32 s. Banko häftad. — Författningen är redan lagd under präken. — De af Herrar Bokhandlare i Landsorterna, som wisja köpa i parti, erhålla följande rabatt; då 5 exemplar betalas, sås 6; då 10 betalas, sås 13; då 15 betalas, sås 20; då 30 betalas, sås 45 o. s. w.

Nästa Onsdag utgifwes N:o 47.

Stockholm, tryckt hos Direktören och Kongl. Hält. Boktryckaren Peter Sohm.

N:o 47.

JOURNAL

för

Litteraturen och Theateren.

Onsdagen den 1 November 1809.

I anledning af Stats-Rådets och Kommendörens m. m. Friherre G. Adlers
sparres och Fröken Louise Linroths äkta förening *).

In fellez några blad uti den frans,
Som Swea lindade kring Hjeltens hjesa;
Det Mirtens war — och i din milda glans,
Kom Du Louise! — och räckte honom desä.

Föret till hälfsten blott han lycklig war,
Ty hwad är rangen, Titlarne och Stjernan,
Mot namnet Maka, hoppet att bli Far,
Och mot den sköna, älskansvärda Tärnan?

När, stundom trött, han werlden öfwerger,
Och söker huslighetens stilla lycka,
Då är det ljufte att se en mun som ler,
Och skönt att få en hand mot hjertat trycka.

Förtjuserska! — som skänkte, åt hans dar,
Din trogna kärlek med det äkta bandet,
Öör honom säll! — men glöm ej att du har,
En skön Rival — och det är Fosterlandet.

Glöm ej äft för det samma mana godt,
Des tacksamhet för honom ömt förklara,
Och njut den dubbelst afundswärda lott,
Att Skaperskan till begges lycka wara!

*) Inskändt.

Engelska Landstigningen i Holland.

Den Expedition som nyligen blifwit företagen emot Holland, erinrar oss om den som för 10 år sedan gjordes af samma Regering emot samma land, och hwaraf wi först wilja nämna det huswudsaktligaste. Den 3 Aug. 1799 affglade första Divisionen under befäl af Amiral Michel och General Abercombie, och utgjordes af 166 Transportkæpp, 11 Luggers, 50 platta debarkerings-fartyg och 24 Kæpp med Kawalleri. Landstigningen skedde icke utan motstånd i Nord-Holland, wid Texel, på Helder, emellan Calandsboog och Petten. Först i medlet af September anlände andra Divisionen, under Hertigen af York, som också hade under sitt befäl två Kolonner Ryfka troppar, anförde af Generalerna Herrman och Esen. Denna Expedition, som war beräknad på det biträde man skulle få af Landets invånare, fördes med en Kapitulation, som den 18 Oktober undertecknades i Alkmaar. Vitkoren wore, att 8000 krigsfångar, som funnos i England, skulle frigifwas, liksom alla de fångar hvilka på båda sidor blifwit gjorda under denna korta segden, och Holland wara utrymdt till den 30 November. Likwäl föll större delen af Holländska sjömakten i Engelsmännernas händer.

Den Landstignings-flotta som den 27 Julii 1809 affglade ifrån Portsmouth innehade omkring 40,000 man Engelska troppar. Sjömakten bestod af 36 Linieskæpp, 95 Fregatter, Slops och andra fartyg, och 200 Kanonslupar, som hwardera förde en Karonad. Högha befälet öfwer alla tropparna fördes af Lord Chatham, den af sidne Ministern Pitts äldsta bror. Utom krigskäppen hade flottan 130 Transport-fartyg, och den 29 Jult wisade den sig för ön Walcheren.

Denna D utgör en del af departementet Seeland, som består af bara 3 år, bildade genom Scheldens utlopp. Af desu är Walcheren den yttersta och tillika den folkrikaste. Den har 14 byar och 5 städer, hwaribland Middelburg, Blesingen och Veere äro de märkivärdigaste. Middelburg har fordom drifwit stark handel och hafte 24,000 invånare, men har nu ett långt mindre antal. Blesingen wid westra Schelde är en stark fästning, har en förträffelig hamn, som kan romma 80 Linieskæpp, en Skæppdocka och ett förträffligt Warf. Denna stad har genom en traktat af d. 11 November 1807, blifwit aftrådd till Frankrike, som deremot lemnade Zeven och Oost-Friesland till ersättning åt Konungariket Holland. Desu folkmängd räknas till 7 eller 8000 personer. Mindre starkt befäst är staden Veere, som ligger wid utloppet af Oost-Schelde.

Engelsmännernas förnämsta affsat war, att bemäktiga sig eller förstöra Franska flottan som låg i Blesingen, och bestod af 14 Linieskæpp, 8 Fregatter och flera Kutsrar och Kanonbåtar. Men så snart Landstignings-expeditionen wisade sig, seglade Franska Amiralen med Blifvingiska Eskadern uppför Ytter-Schelde, och derigenom att han såt tasta sina största kanoner öfwer bords, kom han lyckligt öfwer alla grunda ställen, till byn Kränningen, hwarifrån han fortsatte sin svåra fart ända till Antwerpen, der Eskadern war betäckt af skansen Lillo.

Alla försvars-anstalter som funnos på Walcheren, blefwo samlade att försvara den viktigaste punkten, som war Blesingen. Denna fästning angreps af den största och starkaste Engelska divisionen; men Generalerna Monnet och Osten försvarade den på det tappreste sätt. General-Lieutenanten Bruce deremot, som hade befälet på Sud-Beveland, lemnade genast batterierna, när Engelsmännerna kommo att landstiga på denna D, och drog sig med tropparna till Bergen op Zoom.

Konung Ludvig, som i Nachen fick underrättelse om landfågningen, sköndade genast till hufvudstaden Amsterdarn, och derifrån till reiden af Antwerpen, för att genom sin närvara gifwa verksamhet åt försvars-anstalterna. Prinsen af Ponte Corvo fick befälet öfver den här som samlades wid Schelden. I Bergen op Zoom öpnades slusarna. I Antwerpen war man beredd på ett kraftigt motstånd, i fall Engelsmännerna wölat utföra sin plan emot denna stad.

Emedelertid gifwo sig Mittelburg, Ter Veere och Konsten Kommekens genom Kapitulation; Mittelburgs Garnison hade förut dragit sig till Blesingen, de andra båda ställenas Garnisoner (tillsammans något öfver 600 man) gaf sig till krigsfångar. Härigenom war Blesingen inspärrad både till sjöss och lands, den utårdade likväl ett swårt bombardement, tills den ändteligen uppgafs genom Kapitulation d. 15 Augusti. Garnisonen, som bestod af mer än 5000 man, friska och bleftrade, blef krigsfångar. Men härmed slutades också det hufvudsakligaste af hela fälttåget, och några smärre försök som gjordes, misslyckades alldeles. Det är emedertid mer än sannoskt, att om ett anfall genast blifwit gjort på Antwerpen, hade icke allenast denna stad utan äfwen Franska flottan fallit i Engelsmännernas händer. Större delen af Engelska Officerarne önskade också detta anfall. Men sedan man lemnat Franska Generalerne tid att samla troppar, blef det wädligt, och då slutdomar mer och mer instälde sig bland Engelska Arméen, blef det angeläget att snart tänka på ett återtåg. Det dröjde icke heller länge innan det verkställdes; de gjorda eröfringarna öfvergifwos efterhand och för det närwarande är endast Blesingen i Engelskt wäld, ehuru den icke länge torde kunna bibehållas. Utgången af denna Expedition har gjort ett obehagligt intryck i England, och allmänna Wad tala högt om det skamliga sätt hwarpå den blifwit verkställd. Det är icke heller trvligt att Lord Chatbam, oaktadt det bestydd han kan äga, skall undgå ett swårt ansvar för sitt uppförande; Engelska Nationen skall misserligen fordra det, emedan denna Nation, som så frisksigt behöwar sina hjeltar, känner ganska wäl att en Stats Krigs-åra endast kan bibehållas genom odugliga Befälhåwares straff.

Smärre Skrifter, utkomna sedan denna Tidnings början. (Fortsättn. från No 46.)
Om Skattläggning på Inkomsterna, af Bell. Öfversättning. Stockholm, Lindb.
83 sid. 2:o. 16 s. Banco.

Denna Afhandling läter wara obekant för få af dem som studera Statshushållningen. Den är i sitt slag förträffelig. Härigenom ämnar Rec. likväl icke medgifwa, hwad Öfversättaren påstår: att Bellis uppgifter äro i så fall lokala; ty man ser af de flesta stöder att han skrifer för ett folk, som samlat sina största rikedomar af sin handel och sina stöder, och bland hwilket det således är nyttigt att uppmuntra luxen. Swerige är misserligen icke i denna belägenhet, och det torde icke wara alldeles afsjorrt om samma system ar i alla afseenden lika användbart i olika länder.

Bref från en Riksdagsman till en Wän, innehållande Betraktelser öfver åtskilliga Rikswärdande anaelägenheter. Stockholm, Delén, 71 sid. 8:o. 12 s. B.fo.

Kännedomen af sakernas ställning, så wäl som mogenhet och wärma i saken utmärka denna Skrift. Att i wisja ämnen uttrycka sina tankar har Författaren för-

eråffeligt använt äffilliga stycken ur Läsning i blandade ämnen. Det förslag som sidan 40 och följande uppgifves, att ersätta dem som blifwa lidande, i fall Säterier skulle underkastas samma beskattning som öfriga Hemman, röjer en opartiskhet, hwilken icke är allmän hos dem som förut gjort samma påståenden.

Yttrande till Protokollet uti Rikets Höglof. Ständers Stats Utskott, den 9 Oktober 1809, af Bergs R. Fr. Rothoff. Stockholm, Delén. 12 sid. 4:0. 3 s. D:o.

Detta Yttrande är en wedertläggning af det Förslag som i N:o 38 af denna Tidning blifwit nämndt, angående ett Rådår för Statsverket. Författaren har på de starkaste grunder bewisat både obilligheten af sjelfwa saken och swärigheten af dess verkställande. Han uppdrager taskan af en Stat och dess sammansättning, wisar de arbetande eller handlande klasernas förhållande till det hela, wisar deras behof af en annan klas, som uppfyller hwad deras egna wärf hindra dem att bestrida, som försjer för inbördes ordning, för allmän säkerhet, för efterkommandes odling, för hela Statens wälfärd och bestånd. Han antager, att en öfwerstöddig syssla bör indragas då den blir ledig, men han tillägger, att: Högst motsatt är det förhållande, att beståndt yrka, det någon medlem i Samhället skall göra något till Samhällets nytta utan motsvarande förmån. Sjelfwa klasverket widkänner icke rättwisan af ett sådant kraf.

Författaren säger sig sluteligen icke kunna inse om det tillhör eller icke tillhör Utskottet att bedömma, huruwida de bibehållna och med bestånda löner försedda Embeterna kunna och böra stå lediga, eller bestridas genom Wikarier.

Tänkar angående Prinsars Uppfostran, för att blifwa gode Regenter. Stockh. S. N. Nordström. 37 sid. 8:o. 12 s. Danko.

Denna Strift innehåller icke någon detaljerad afhandling om det sätt, hwarpå Prinsar böra uppfostras. Författaren gör endast några allmänna anmärkningar deröfwer, och den lilla rymd hans bok innefattar, tillåter icke heller mer. Samnt och listigt wisar han, att den uppfostran man nu förtiden gifwer Prinsar, som äro ämnade att regera, icke syftar till annat än att förderfwa dem. En Prins, (säger han) "För hwilken allt hwad honom omgifwer, talar om makt, höghet och ära — huru lätt säger icke honom egenkärleken, att han är den högste, den förträffeligaste af menniskor, att alla andra äro födde att honom lyda, att de äro swårre warelser än han! o. s. w.

Stilen i denna Strift är ren och behaglig; den äger mera den jemnhet som öfwer tygar, än den wärma som hänför. Likwäl kan Nec. icke erklänna att alla Författarens bewis äro lika goda. Det säges t. e. sid. 30, "att Carl IX i Frankrike, roade sig i sin ungdom, att fånga flugor och insekter, dem han pinade och plögade på tusende sätt. Detta gjorde honom känslöds för mensklighetens lidanden", m. m. Författaren besinnar icke, att de fleste barn hafwa en fallenhet att förstöra, att äfwent de som uppwuxna blifwit de blödigaste, hafwa oftast som barn med ett slags nöje dödat insekter och foglar; detta bewisar således ingen noturklig elakhet, det är endast en följd af barnets verksamhets begär, som finner sitt största utrymme i förstörelsen.

Allt trycker har utkommit och säljes i Wiborgs, Uters & Com:s och Deléns Boklädar: Negator för Ömgången med Gruntimmer, Wendant till: Ömgången med Memistor, af Friherre Knigge. Öfwerfättning. h. 28 s. N:g.

Nååa Fredag utgifwes N:o 48.

Stockholm, tryckt hos Direktören och Kongl. Bålt- och Boktryckaren Peter Sohm.

N:o 48.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Frehdagen den 3 November 1809.

Wisa wid ett Bröllopp.

Sen wid mitt glas jag grubblat på
Hur Mån och Qwinnor danats,
Jag lyckats att en kunnskap få,
Som än af ingen anats:
Ehwad man derom föreger,
De formats ur ett stycke —
Af alabaster eller ler,
Det gör os lika mycke.

Men, häst i Skofvarns Attelier
De stå så Grefligt stöna,
Som Sergels Amor och Psyche
Och Djurens undran röna;
Han på ett oråd föll ännu —
Det wärka man län tänka —
Att säga Grupperna i tu
Och lifwet åt dem slänka.

In mer: Hwärt par, han stilde åt,
Han böd ur salen wandra,
En hit en dit, hwär på sin stråt,
Att söka opp den andra.
Men, hur man sökte af och an,
Man ensam kom tillbaka;
Ty öfwerallt man hålster fann,
Men icke någon mafa.

Ru blef ett knot, ett forl, ett split
I Hymens wida rife,
Der dag från dag fritänkerit
Grep kring sig utan life.
"Nej, Skaparns bud är blott ett swel:
"Wår lydnad — dårars vra;
"We den i Hymens blindbocks lek
"Sitt lugn will åfwentyra"!

Då talte Merkur: "Hymens Thron
"O Gudar! står i fara!
"Ren ser jag en Konspiration
"Mot honom anlagd wara!
"Han, åfwen han, en Ålftor har,
"Som gråfettigen larmar,
"Och honom inför Riksrått drar,
"Om Zeus sig ej förbarmar".

"Han på sitt eget Ridderhus
"Är mål för folks bekräftning,
"Och af hwart Kaput, utan krus,
"Han döms — som en författning.
"Han är ej Bisp, ej President:
"Dock skrifs det: man kan mista'n!
"Ren står hans namn i wackert pränt
"Uppå Indragnings-listan".

Zeus tog: "Wålan! hans Rikes fred
"Af Gudarna är swuren"!
Till Jorden Synpatin steg ned
Wå afurthar buren.
Hon kom — och långst från syd till nord,
Hvem helst des swa rörde,
Han fann den hjälfe, förut ej spord,
Som först till honom hörde.

I sälla Twå! till Er hon smög
En stråle af sin ljusning,
Och hjerta strax mot hjerta stög
I systerlig förtjusning.
Hen Er, som Kärlek blott och Dyd
I Hymens boia knöta,
Ly, Väcken lik i blommons skgd,
Skall Eder lefnad flyta!

Dramatik.

Lördagen den 28 Oktober uppfördes för första gången Tempelherrarne, Tragedi i 5 Akter, af Raynouard, öfversatt af J. D. Valerius.

Scenen är i en af Salarna i Tempel-flottet. Påfwen har bewillat Tempel-Ordens upphäufwande, och denna underrättelse meddelas (i andra Scenen) af Stormästaren. Genom ett samtal emellan Marigni och Rogaret (Filips Ministrar) upplysas sedan de allmänna eller enskilda anledningar, som väckt misshuset emot Orden. Bland de senare äro, att Tempelherrarne hindrat ett giftermål emellan Prinsessan af Bearn, Adelaide och Marignis Son, som af förtrifflan härdröder rest till det heliga landet. Derifrån har unga Marigni likwäl nyligen återkommit, och han visar sig i nästa Scen bland de personer som utgöra Konungens svit. På de frågor som göras honom om Tempelherrarne, ger han dem det högsta berömb; men Filips öfvertygelse om deras brottsfighet ändras icke häraf, ehuru han äfwen i sin hämd icke vill företaga något som kan fläcka hans minne.

Under sin vistelse i Palestina har unga Marigni ingått i Tempel-Orden. Alla de Riddare som varit vittnen till hans löften, hade likwäl omkommit i en strid emot de otrogna, och de handlingar, der hans namn war inskrifwit, hade blifwit uppbrändade. Hans kärlek till Adelaide hade således förmått honom att återvända till Frankrike, i hopp att ännu kunna erhålla hennes hand. Men då han nu blifwit undermåttad att Tempelherrarne äro anlagade, har han beslutit att dela deras öde, och wara dem trogen. När Drottningen således kommer att båda Marigni, att hon utnämnt honom till Ståthållare i Konungariket Navarra, som tillhörde henne, och som blifwit oberoende af Frankrike oaktade hennes giftermål med Filip, kan han hwarken emottaga denna nåd, eller den större som tillbjudes honom genom Adelaides hand. Han upptäcker sin hemlighet för Drottningen, som bestyddar Tempelherrarne och som nu fordrar af Marigni att han återger sig det uppdrag hans far begärt för honom, deras arresterande. Drottningens affigt är att de icke skola falla i händerna på sina fiender, och efter någon twiflan lofwar han att lyda. Följande Scener tjena att visa det hat Konungen och hans Ministrar hysa mot Tempelherrarne, och den öfverhvarmed Connetablen (Châtillon;) tar deras parti.

I tredje Akten underrättar Stormästaren sina Riddare om det öde som wäntar dem. Han uppmanar dem till undergifwenhet och fordrar att de icke göra något motstånd. När Marigni inkommer att verkställa de order han fått, öfverlemnas de genast sina wärjor. Han är rörd af deras öde och lofwar dem sitt bistånd. Molay frågar hans namn och blir besörd då han får weta det, men sanfar sig och förkun- nar med så mycket styrka den wanheder som skall drabba hwar och en Tempelherre, hwilken icke vill dela sina bröders öden, att Marigni upptäcker att han tillhör Orden. Molay wiste det förut, men han återger honom sin hemlighet i sitt och alla Riddarnes namn och ber honom lesna att förswara deras ära. Han önskar helst att ensam dö för sin Orden. Nu inkommer Ministern att påskynda Tempelherrarnas bortförande. Unga Marigni vill följa dem, men på Stormästarens betallning blir han hos sin far, för hwilken han upptäcker sin förbindelse. Denne beswår honom till- gäfwes, att genom flakten undwika den död, som hotar alla Riddarne, han beslutar att uppfylla de löften han beswurit.

I fjärde Akten får man weta att rätttegången emot Tempelherrarna är försad, och så wäl Drottningen som Connetablen äro sorgfällige om deras räddning. Drott-

ningen yttrar också för sin Gemål, sitt misnöje öfver den förbehållsamhet han wisat emot henne, i anseende till sina affigter emot Tempelherrarne, öfver den domstol man tillfäst och den tortur man låter dem undergå. Silip anser det fleg han tagit såsom nödvändigt för Statens säkerhet, och tror att de brott för hvilka de blifvit bestylda, endast kunna dömnas af en Inquisitor. Likväl vill han hvarken deras död eller wanheder; han har förbehållit sig att göra nåd, och väntar Stormästarens för att antingen höra honom rättfärdiga sig, eller förlåta honom om han erkände sig skyldig. — Molay kommer; han urskuldar sig för alla stämplingar emot Konungen; men då Silip förebrår Orden en hemlig ärelystnad och flera ogudaktigheter, väckes Stormästarens harm, och han återoppar, till wedersläggnung deraf, de Riddare som dödt Martyrer för sin tro. Utt öfvertygga honom, infördes Laigneville, som under torturen bekänt sig skyldig; men denne Riddare förklarar, att endast plågorna förmått honom och några flera att göra denna bekännelse; att, så snart en af Riddarne nämnt Stormästarens namn, hade de genast återtagit sitt mod, och önska att genom sin död godtgöra den swaghet de förebrå sig. Denna berättelse, och Molays förklaring att han är färdig att dö, uppretar Silip. Han befäller dem att gå ut; men för sig sjelf öfverlägger han om den fara för hvilken han kunde vara utsatt af en Orden, hvars medlemmar lyda blinde sin Stormästares wink. Han afsbrutes af Nogaret, som skyndat att säga Konungen, att unga Marigni är arresterad såsom en hemlig Tempelherre, hvilken tanhända förbuds skulle undersökja deras anläggningar. Fadren kommer snart derefter att bedja om nåd för sin son, och Konungen går att rådgöra med Inquisitorn.

I början af femte Akten söker unga Marigni att wäcka förhoppning hos de andra Tempelherrarna. Han är säker på Drottningens beskydd, och Stormästaren här inför sina domare förklarar deras oskuld. Stormästaren kommer likwäl sjelf att behåda dem döden; men han förmanar dem att gå emot den med ståndaktighet. Han ämnar att tillika med dem gå ut, då Connetablen möter honom och berättar att Konungen vill göra nåd, men fordrar endast att Molay begär den i alla Riddarnes namn. Dessa tilbud förnyas af Silip sjelf, men werka icke på en man som älskar äran mer än lifwet, och tror sig förlora den om han begär nåd, då han icke är skyldig. Silip wänder sig lika fåfängt till unga Marigni och befäller slutligen Tempelherrarne att gå ut; men ser Drottningen komma och låter Stormästaren stanna qwar. Na tror han sig röra honom genom godhet, och Molay röres werkesigen, men blott för att säga Silip att han förlåter honom, ehuru han förutses Himmelens hämd. Stöte af denna stolthet låter Konungen honom föras till afrättéplatsen. Men hans spådom har gjort ett starkt intryck på Drottningen. Hon anropar åter Konungens mildhet så wäl som hans rättwisa. Slutligen begär hon ett uppstofs, som ber wiljas, och en Officer stिकास att gifwa befällning derom. Detta är likväl för sent. Connetablen kommer at berättas Tempelherrarnes död, hwartill han varit ett vittne. Detta tal wäcker hos Konungen den tankan att de kunde hafwa varit osskyldiga; men han önskar, om han selat, att straffet dersöre måtte träffa honom, och icke hans folk.

(Fortsättin. e. a. g.)

N:o 49.

Journal

för

Litteraturen och Theateren.

Måndagen den 6 November 1809.

Smärre Skrifter, utkomna sedan denna Tidnings början. (Fortsättn. från N:o 47.)

Orsakerna till Sveaborgs öfvergång och Tillståndet under dess belägring, af J. G. Båth, Capiten i Kongl. Swensk tjenst. Stockholm, Cohn; 62 sid. 8:o. 32 s. Banco.

Den händelse som här afhandlas är en af dem som mest bidragit att göra det nyligen slutade kriget till det olyckligaste och skamligaste Sverige nästan fört. Härigenom erhåller den ett intresse, som wäl icke lemnar ett angenämt intryck, men som likwäl fåstar uppmärksamheten genom själwa den harm man känner. Författaren, som själv varit närvarande under belägringen, har uppgifwit äckilliga orsaker som kunnat bidraga till ett wanmägtigt förswar, men werkelige driffjädren till den wanhederliga Kapitulationen, torde man af dessa uppgifter ändå icke kunna uppträcka. Berättelsen om Befälhafvarnes nästan allmänna oduglighet, och de fel som blifwit begångna, skildras ofta med en werkelig wärma; men för öfrigt är stilen i denna skrift på många ställen ganska oredig, och ehuru tryckfelen kanhända förorsaka en del af de omeningar man här träffar, kunna de icke förorsaka alla. Nec. tror att följande profstycke skall wara ett tillräckligt bewis härpå.

"Efterwerlden skall se detta Majestätiska werk som 18:de seklets Aristokrater uppförde, lemnat för kanske alltid i fiendens händer — och sedan tidens wäld förstört allt hwad under förflutna årtal i olika Regioner, mångträdande Herrar byggt, eller mångträdande Herrar försäldt, skall äfwen Sveaborg lemnad till samma förödelse, ändå blifwa ett ewigt wittne till vår wanära. Då våra efterkommande göra walfarter till detta olyckliga bewis af vår kufwade stolthet, skola de bland Sveaborgs ruiner finna orsaken till egna och flere generationers olycka, och blifwa warse handen hwilken ryckte ur minnets tempel, den sköld, som Krigsguden dertill bewis af Swenskarnas bragder fordom öfwerlemnad".

Den liberalitet som Författaren röjer i sina tänkesätt, har likwäl icke blifwit följd af hans Förläggare. Det är oblygt att begära 32 s. Banco för en skrift i wanlig 8:o, som icke innehåller 4 tryckta ark, som på intet fall utmärkes af typografisk prakt, och som wisserligen icke fordrat mycken möda att författa.

Man har i en af Frankrikes bästa litterära Tidningar jemfört denna Tragedi, med ett af gamla Grekiska Theaterns Måsterstycken (Antigone af Sofokles). Det är också så wist att Tempelherrarne äger intet af det som wanligen gifwer största intresset åt Dramatiska arbeten: starka omwexlande passioner, och ett slags öwifshet öfwer utgången, som öarsom wäcker fruktan och förhoppning hos åskådaren. Den undergång som wäntas Stormåstaren och hans Orden, synes likasom wara bestämd genom ett högre beslut, hwilket menckliga föresattser fåfängt motsätta sig; det är oskuldens strid emot Odet, för hwars allmakt den tyckes swigta; en bild af de händelser som åfwiden allmänna lefwernet någon gång kan framwisa. Men det är icke endast den lidande, det är åfwiden den segrande Dygden som här wisar sig. Stödd af en inre styrka, som är större än ödets, möter hon plågorna och döden med ett lugn som vittnar att hon känner sin högre bestämmelse. Det är här icke swärmeriet som under passionens pra är känslolöst för smärtan; det är redligheten som under medwetandet att den uppfyllt sina plikter, anser selskwa lidandet för en af länkarna i händelsernas kedja. Kanste här detta höga ideal af en dygdig man alldrig med mera wärdighet warit framskådat på skådeplatsen, än i Molay.

Ogrundade äro likwäl icke de förebräelser man gjort denna Tragedi, att ingen mer än Molay och unga Marigni äga bestämda karakterer, att Författaren, likasom af skonsamhet emot Silips minne, försummat de fördelar han kunnat draga deraf att han målat honom som en tyrann, en wäntning hwartil historien lemnar tillräckliga anledningar; att åskådaren under de två första Akterna icke får nog upplysning om de steg som tagas emot Tempelherrarne, och åfwiden under det följande af stycket icke kan finna på hwilka stäl Silip och hans Ministrar grunda sitt hat; att ändteligen aktionen är dels ingen, dels utan sannolikhet.

Hwad den ena af dessa påminnelser angår, kan man swara, att de beskylningar som gjordes Tempelherrarne, woro sådana som icke från Theatern kunna upprepas; men i anseende till den sista, ser man tydeligen, att detta fel icke kunnat undwiskas, så snart Författaren gjort det till en lag att iakttaga de så kallade enhetsreglorna. Ouckeligen strider det emot all sannolikhet, att Tempelherrarne, som först i Tredje Akten arresteras, blifwa förhörde, undergå tortur, dömas och dö innan femte Aktens slut; att de under denna tiden fritt komma tillhoppa i samma sal som Konungen, Drottningen och Ministrarna hafwa sina sammankomster; men då hela händelsen nödwändigt skall förefalla på ett ställe och inom ett dygn, kunna dessa olägenheter sållan undwiskas.

Men om åfwiden man hade betydligare påminnelser, att göra emot planen och marschen i stycket; måste man medgifwa, att dessa brister ersättas genom öfwerwälgande skönheter. Scenen inellan Drottningen och Marigni i Andra Akten, inellan Molay, Midbarne och Marigni i Tredje Akten, inellan Silip och Drottningen, Silip, Molay och Laigneville i Fjerde Akten, samt inellan Silip, Molay och Drottningen i Femte Akten, äro utmärkt wackra. Ganska riktigt har Författaren infett, att en Tragedi utan kärlek, sådan t. ex. som Voltaire's *La Mort de César*, åfwiden med all förtienst af stil och plan, icke länge skall intressera, och dersöre genom Drottningens sköna röst, werkligen lyckats att göra saknaden af denna passion mindre känbar, och att tillika gifwa en wif fördelaktig hållning åt sin tassa.

Hwad öfwerförlingen beträffar, är den sådan man bör wänta sig den af Hr V. Med mycken fördel har han följt det godkända efterdöme som Oden gifwer. af

persernes omkastning, hvarigendin det Alexandrinska verslaget förlorar mycket af sin monotoni. — I synnerhet tror Anm. sig förbunden att utmärka Molays roll för den mångd wackra verser, den innehåller.

Anm. förmodar, att ett större antal representationer snart skall sätta honom i tillfälle att stadga sitt omdöme om Aktionen. Molays roll är i hög grad Pathetisk: så mycket frångare äro Publikens fördringar i anseende till den Aktör som föreskaller den. Anm. beklagar, att hans minne så ofta står honom felt. Att midt i en rörande scen, och under illusionens högsta liklighet, genom Sufidrens plörligen erinras om sitt misstag, är alltid obehagligt. Hr Widerbergs föna skallen äro i synnerhet scenerna mod Filip i 4:de och 5:te Akterna; hans swar på det sista stället: Prins! jag förlärer Er, såges med en ton af godhet och sinnesshöghet, som ej låter beskrifwa sig. Unga Marnignis roll kanhända den swåraste i hela pjesen, i anseende till den strid af passioner som den framwisar, föreställes af Hr Åbergssön på ett sätt, som lemnar ingenting att önska. Hans Scen med Drottningen i Andra Akten, äfwen som med Molay och Gadren i den Tredje, hafwa i synnerhet fålat sig i Anm. minne. Konungens och Drottningens roller woro anförtrödde Hr Cederholm och Fru Kuckman — och det kan icke nekas, att de ju spelades med all den talang, som dessa Konstnärer äga. Likwäl önsade Anm. i synnerhet i sista Scenen af 1:sta Akten, wid Chatillons berättelse om Riddarnes död, mindre stelhet hos Filip. Herr Åman spelar Chatillons roll med mycken värma; men Anmärk. tror dock att hans spel skulle winna, om han wid vissa tillfällen mera modererade sin röst. Hr Åsgr en war såsom Marnigni (Gadren) oöfsligen på sitt rätta ställe. Scenen med Filip och unga Marnigni gafs med mycken förtjenst. Likwäl tror icke Anmärk. att gesen af armarnas wådhamme höjning inför Konungen är den rätta, åtminstone på ett så nära afstånd, emedan man liksom seutkar en handgemäng dem imellan. Hurwidå sättet att föreställa sista Scenen är det rätta, wagar Anm. ej afgöra. Han tror dock att en häftigare demarche på Theatern, en blott emot slutet mindre högljudd röst skulle göra mer effekt. Rogarets roll, i sig sielf obetydlig, gafs af Hr Sahlgren med skicklighet.

Sfwersfättaren af Catharina II:s Historia tror, att ingen, som jemför hans Företal med Herr Elméns swar dernå, skall sinna sig mera öfvertygad af detta swar, än af Herr Elméns förra annonser, om Casters oduglighet som Historieförsware. Sfwersfättaren kunde dertill seena friställa sig från alla widare förklaringar; men af aktning för den respektive Almänheten och för sina talrika Båpare, anser han sig skyldig att göra följande anmärkingar wid Herr Elméns nya försök att wanrotta Castera.

Herr Elmén börjar med att neka till sina egna ord. Sfwers. har saqt, att Herr Elmén äro nar grunda sina berättelser endast på egen erfarenhet. Detta förklarar Hr Elmén för en fallt uppgift. Swar och en som har tillgång till Dagb. Allehanda af den 16 September, kan sielf dömma om så är. Orden lyda: "Undertecknad, som flere gånger och flere år hwarje gång varit i Rikskänd, ämnar grunda sina berättelser på egen erfarenhet: och endast följa de trovärdigaste Författare i hwad dermed Sfwersstämmer med hans egen erfarenhet, kan det wäl möjligt förstås på annat sätt, än att han tager sig noga till wara att berätta något, som ej af hans egen erfarenhet är bekräftadt? Att han också framhårdar i denna föresatts ännu, synes dertill, att han uti Inrikes Tidningen för i dag låtit införa samma annons utan att förändra dess ord.

Widare säger Herr Elmén, att Segur alldrig sielf intygat hwad Castera berättat. Men han borde förstå, att Castera alldrig funnat öfentligen öfverge en ännu lefwande och så betydande mans vittnesbörd, utan att för det första wara försäkrad att ej blifwa dementerad af honom, och för det andra äga hans uttryckliga tillstånd dertill.

Herr Elmén medgifwer, att Casters Historia innehåller likwäl någon sanning; men till bewis derpå, att det mesta är osanning, anför han två historiska misstag, och ett Geografiskt; det senare bestående deruti, att en lute af Kanalen, som hafwa hwar sin iärskta benämning, blifwit med ett gemensamt namn kallade Kanalen Wischni-Wolodsoe, och i synnerhet att detta namn blifwit fastwadt så, och icke Wischni-Wolotsa och. Man bör tro, på Herr Elméns försäkran, att den sista sanningen är rättast; men hwad de två föresifna historiska misstagen angår, kunna de alldrig anwäs som sådana, för det Herr Elmén, under sitt wissande i Petersburg hört af wäret berättelser som motsäga Casters. Då det är fråga om hemliga ränker och wåldsgerningar, hwilkas rätta sammanhang af ganska är färdt, och hwilka de wåldsgärningens inträde förbar att dösa, är det naturligt, att många olika berättelser derom frinåda, hwilka alla kunna wära sanna, liksom de alla kunna innehålla någonting i sanning. Hwilket berättelse är då mera pålitlig? den som är utbredd bland folket, eller den som meddelas af en framstående Minister, hwilken har både tillfälle och skicklighet att förskaffa sig de bästa upplysningar om allt?

Men om det också medgifves, att Castera begått flera mistag, om man måste tillstå, att han i synnerhet varit mindre noggrann i Rysslands äldre Historia, och öfwerhufvud i allt som är hämtadt ur allmänna källor; måtte det minskar värdet af de vigtiga upplysningar, som han meddelar ur hemliga förut ofända handskrifter, och som utgöra den egentliga förtjensten och intresset af hans Arbete? måtte dessa handskrifter derigenom blifwit mindre tillförlitliga? åtminstone skall wist all- drig någon annan än Herr Elmén påstå, att Casteras Historia för några så mistags full är en ganz- sa osann Roman. Ingen menniska kan vara ofelbar, och öfwerf. har så mycket mindre ansett Castera att vara det, som han sjelf sunnit i hans Werk flere fel än dem han varit i skänd att rät- ta. Icke en gång de första Historici, såsom Schröderh, Eichhorn, m. s. kunna utgifwa ett widlöftigare Arbete, der ej den stränga gramkaren upptäckt flere, ehuru obetndliga, fel; och likwäl kallar ingen deras Arbeten för Romaner. Ännu mer: till och med den "förtjenstfulle" Makon, som är Herr Elméns orafel, har funnat begå mistag. Herr Elmén säger det sjelf i sitt af trycket utgifna Företal med tillhörande titelblad. Det wore således en orimlighet af Casteras öfwerfättare, om han, som Herr Elmén säger, försäkrat Allmänheten det han öfwersätter idel sanningar. Men till denna orimlighet har öfwerf. alldeles icke gjort sig skyldig. Han säger ingentädes i sitt Företal nå- got dylikt, blott att värdet af Casteras Historia är allmänt erkändt, och att han anser den förtje- na en öfwersättning. Och detta sitt omdöme kan han icke stränga, så länge det är obewist, som wärligen allrig kan bewisas, att Casteras Historia är full af grofwa mistag. De ställen deraf, som röra Sverige, äro också, twert emot hwad Herr Elmén vill låta förstå, särdeles riktiga.

Då Herr Elmén vill förswara sitt påstående, att Castera utelutur en mängd af de mest intress- santa händelser, som timade Catharina under des senare Regerings-år, och deremot anför, ofta orätt en mängd ämnen som alldeles icke höra till Catharinas Historia eller Beswerne, utan endast öka ar- beten till en orimlig mängd; gör han sjelf här, hwad han menar att öfwerf. gjort i sitt Företal: han bewisar ogunden af sina egna påståenden. Ty då han skall säga, hwaruti utelutningarne be- stå, anför han: att Castera upptar ofullkomligt Ryssa Kriget mot Perserne och K. Gust. Adolfs mistände i Petersburg. Castera afhandlar likwäl begge delarne så fullständig, som hans plan med- gifwer, och ingen märkwärdig omständighet wid någondera är förbigången. Men Herr Elmén för- står icke, att en af Historiekrifvarnes första plikter är att weta, öfwerallt instränka sig inom den gräns af utförlighet som han en gång bestämt.

Den senare beställningen, "att Castera anför en mängd ämnen, som alldeles icke höra till Ca- tharinas Historia", är så uppenbart falskt, öfwerf. vågar säga det ännu en gång, att all wedes- läggning deraf kunde vara öfwerföddig. Men på det Hr Elmén icke må tro sig ha munnit spel, för det han funnat berättat, att de första 6 arken af Catharinas Historia icke angå Catharina, torde vara nödigt att genom ett exempel, lika kort som tydligt, taga honom ur den wiffareljen, att allt som icke angår Catharinas person, bör utelutas ur hennes Historia. Af Robertsons Historia om Keiser Carl V, som är allmänt erkänd för ett mästerverk (öfwerf. wet likwäl icke om Herr El- mén anser den så), handlar en hel tredjedel om händelser, som föregingo Carl V:s Regering, och i det mesta till och med hans födelse. Dock har ännu ingen sagt, att Robertson "anför, ofta orätt, en mängd ämnen som alldeles icke höra till Carl V:s Historia eller Beswerne, utan endast öka arktalen till en orimlig mängd".

Då intet annat återstår, söker Herr Elmén förwända Casteras mening i des Företal, men det- ta förstånd är det mest misslyckade af alla. Castera har i den senare utplagan af sin Bok, hwarefter den Swenska öfwersättningen är gjord, ingenting utelutit, utan twertom tillagt ganska mycket, för att göra den till en fullständig Historia om Catharinas Regering, då den förrut endast innehöll henz- nes Beswerne.

Slutligen lofwar Herr Elmén ädelmodigt, att allt efter som fortsättningen af Casteras Historia utkommer på Swenska, upplysa öfwerf. om hans mistag. Wärligen hade det varit ädelmodi- gare att lofwa meddela dessa upplysningar förut. Men som de mesta lära angå Ryssa rammens rätt- stäfning, hwaruti Herr Elmén säger sig synnerligen exellera, äro de nog umbärlige både för öfwerf. och Allmänheten; ty många torde anse för litgilligt, om man skrifer Wischni eller Wysznei. Många torde också tveka, att man bör bibehålla den wanliga, om och orätta, om och o-ryssa, stäfningen af ett bekant namn, heldre än att göra det oförändrat genom en ny stäfning, såsom till er. då Herr Elmén kallar den bekanta Förfinnan Dschhoff för Dschow. Stockholm den 26 Okto- ber 1809.

Nåsta Onsdag utgifwes No 50.

Stockholm, tryckt hos Direktören och Kongl. Bält-Boktryckaren Peter Sohm.

N:o 50.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Onsdagen den 8 November 1809.

Smärre Skrifter, utkomna sedan denna Tidnings början. (Forts. från N:o 49.)

Underdånigt Betänkande och Förslag till en ny Prestwäls Förordning, författad år 1800, af framledne Biskoppen och Ordens Ledamoten Doktor J. Möller, jemte Högwördige Domkapitlets i Hernösand Memorial till S. Herk. Doct. och Årke-Biskoppen, m. m. i samma ämne. På K. U. Hofkansliet tillstyrkan och med Högw. Presterskapets bifall till trycket befordradt. Stockholm, Marquardska Tryckeriet 1809. 2 och 14:delar af 8:o. 8 s. Banko.

Det underdåniga Betänkandet innehåller en så sann och uppriktig talslåda af de oordningar som i allmänhet förelöpa vid Prestwäls, att, den som ej skulle vara tillräckligen öfvertygad derom genom de många, till en del tryckta, högst ansedliga Rättgångarna, ej behöfwer mer än en flyktig genomläsning af detsamma, för att inse behöfvet af en förbättrad Prestwäls Förordning. Allmogens walättighet, anmärker den nitiske Författaren ganska rikligt, har ett ganska stort inflytande på hellska Presters Embeters utöfning. Då en Prestmans framtida befordran beröfveligen beror af Bonden, kan han ej, utan att göra sig missfagen, använda den allvarsamhet, det nit för ordning och det beifrånande emot selskåp, hwartill han känner sig både skyldig och förbunden; och nödgas äfwen eftergifwa mycket i det stränga uppsörande, som anstår och åligger en Lärare. Då tillika, som bekant är, många och snart sagt de flesta wal styras genom förplågningar, detta på Allmogen så mycket verkande medel, blifwer dryckenskapen, denna lika Landöfverdrifweliga som på oraliga andra wägar och brott fruktbara last, snarare befrämjad än motad.

Det förslag som här göres till föreförande af alla dessa olägenheter, är Lottning. Walförättaren har med sig trenne af hårdt tråd eller den fullkownligen lika swarfwade kulor, som kunna strufwas upp och igen, inuti slämplade med Konist. sigill. De miswerades namn skrifwas på hwar sin sedel af lita störel och samma sort papper. Sedlarna hopwas på lika sätt, och sedan de uti ett öfwerhöljde kår blifwit omskakade, uttoges en namnsedel i sänder och inläggdes i sin kula, som tillstrufwas; Kulorna inläggas sedan i samma öfwerhöljda kår och omskatas äfwen, hwar,

uppå ett barn, som emedertid varit på afstånd ifrån bordet framledes och utur kärlet, som alltid förblifwer öfverhöjdt, uttager en af dessa kulor, hwilken genast offentlig öppnas, för att af den inneslutna sedeln utröna hwem lotten fallit uppå. Denna sedel lemnas åt alla närvarande att bese och bewittna, och sedan alla blifwit om riktigheten förwifade, blottas kärlet, de öfriga kulorna öppnas, för att af de der inneslutne sedlarna äfwen utwisa riktigheten af de twennos öfriges rum, som denna gång förlorat.

Konfistorium i Herndsand föreslår Walförättning genom 7 Elektoror, hwilka likwäl icke skulle, som wid andra tillfällen, wälas, utan utorkas ibland Röstägarna. Huruwida en Församling, som består af flera hundra röstågande, skulle äro på sig med 7 personers på detta sätt tillkomne fullmaktigskap för dem alla, lemnar Recensenten derhån; men den som känner wår Allmoges räntesätt och tuktighet i allmänhet, kan ej hoppas det. Skola åter Elektorerna först wälas, som billigheten och allmänna bruket fordrar, så uppkomma derwid samma slagenheter som wid Prestwalen och man har blott skat det onda, i stället för att minska det. Konstit. föreslår tillika, att det för rättade walet bör gälla allenast för tre sjerdedelar, och att Konfistorium må äga den sjerde sjerdedelen att till Säckligheters och förtjenstens förmån utswa. De anförda skälen häröfver, äro wisserligen så grundade, att de förtjena allt afseende. Men, äfwen antagit att Konfistorierna alltid nitiska för Säckligheten och förtjensten, och att dessa Domstolar aldrig äro tillgängliga för hwad man kallar Korruption, för inslytande af släktkap eller wänkap, skulle dock denna rättighet kunna gifwa Lastarenom rum, och äfwen blottställa Konfistorierna för en hop öndiga anbud. De många klagomål, som ske öfwer rum på förslag och utslutanden derifrån; nu, då Konfistorierna ingen delaktighet äga i walen, och följaktligen så mycket mera kunna anses för opartiska befrare af förtjenstens och Säckligheters rätt, bewisa att dessa sednare ofta måne swära att inpå bråket bestänna, och någon gång kunna anses underkastade arbitrage; hwilket då skulle blifwa af ganska wäsentliga följder och föranleda till ännu flera klagomål, och kauhända rättgångar emellan Konfistorier, Prester och Församlingar. Rec. kan derföre icke annat än i hela sin widd gifwa det försnämnda Förslaget, såsom alldeles tillstångande alla wägar för Inrieten och mistänksamheten; och han hoppas äfwen, att Rikets här församlade upplysta Presterkap skall antaga detsamma.

Några ord om nödwändigheten att, utan hinder för Skrå. Författningarne, medgifwa lämpelige utwägar till försörjning för Qwinnsönet, och isynnerhet Embets- och Tjenstemäns samt andre Stånds Personers torstiga Läkfor och oförsörjda Döttrar. Stockholm, Söhm 1 ark 8:o. 8 s. Banco.

Närvarande lilla Skrift, som utmärker sig för en lins äfset af sitt ämne, och en god stil, afhandlar den wiktiga frågan om Nödwändigheten af tillräckliga och lämpliga försörjningsmedel för torstiga personer ibland Qwinnsönet — en fråga, som wid Riksdagens början i en liten Skrifft, kallad: Om Penningbrist och Folkbrist, redan blifwit med wärma utredt. Han wisar, att utom Tipperhandel, Tobakshandel, Ljustillwörkning och Traktörs Wäring, alla medel till en lossig bergning äro genom Skråwänet, förnekade det swagare Könet, ehuru en mängd näringsförg finnas, som med lätthet kunna af detsamma bestridas, såsom Skråddare, Linwäware, och Sockerboare handwerken, wid hwilka Författaren riktigt utmärker slagenheten af Kariars systerättning i ett så folkfattigt land som wårt. Af

den fria Spannmåls-handeln. Härleder Författaren lika riktigt friheten för hvar och en att förädla densamma genom beredning af bröd och dricka, wisar obilligheten af att genom Skråväng utestänga medtåstan i handteringar, som hafwa lifsförnödenheters anskaffande till föremål, och föreslår att de nyssnämnda, såsom i sig sjelfwa genom sin egenkap af Stobhållsgöromål, Fruntimmers. besattningar, äfwen måtte blifwa för sådana förklarade. Sedan erfarenheten wisat, att äfwen finare Skoarbeta med framgång kan tillverkas af Fruntimmer, tillsyrker Författaren äfwen Skråvängets upphäfwande i detta äffende. Det kan icke nekas, att ju ännu flera handteringar finnas, som fordra wida mindre kroppskrafter än till ex. gröfre Klädwätt, hwarmed dock wanligen fattiga Qwinnor sysselsätta sig. Med mycken fördel tror Rec att Fruntimmer kunna sysselsättas wid Boktryckerierna, med sätning, som i sig sjelf är ett både lätt och snyggt arbete. Oberäknadt, att alla dylika arbeten alltid ske med mera noggrannhet af Fruntimmer, skulle äfwen arbetslönerna minskas, emedan Fruntimmer lefwa för mindre och med mera sparsamhet, samt i följde deraf de nu öfwerdrifna trycknings-arkwodena och derifrån härflytande dyra Bokpriserna till största fördel för Litteraturen.

Rec förenar sig med Författaren i denna warma önskan: "Mätte den wanlotade Embets- och Tjenstemannen, hwaras personliga ställning i Samhället är redan så bekymrande, ej tillika som måka och far beröfwas den wisserligen ej afundswärda tröst att hugnas med en äminstone aflägsen utiigt till hopp, att ej nödgas en dag, förr eller senare öfwerlemnna Hustru och oförsojda Döttrar åt oundwiltig nöd och uselhet; måtte i allmänhet den nödsållda, men trefliga och rådgiga qwinnan ej betagas den på naturlig billighet grundade rättighet, att genom eget arbete oförd förskaffa sig en talfsig bergung och under löstiga Råringsomsorger bereda sig ett wärdigt emot armod och förtwiflan; och måtte ändteligen den tid nu wara kommen, då detta beträffa Köns rättmätiga anspråk på beskydd och ömwardnad ej mera skall höras utan det warma deltagande och det ömna behjertande som mencklighet och rättwisfa öwiltforligen fordra"!

Förslag till ändring uti Indelnings-Verket med bibehållande af lika Armées antal som nu, men med besparing för Staten. Stockholm, Söhm. 1 ark 4:o. 2 §. Banks.

Att någon förändring i anseende till vår indesta Armé är nödwändig, derom twiflar ingen, som wet att wid dess inrättning krigsfonten war helt olika emot hwad den nu är. Det är icke nog att Soldaten är oförskräckt i saron, han måste wara hårdad emot de fatiger som åtsöjla hans stånd, han måste wara lätt och rörlig; egenskyper som under Indelnings-Verkets närwarande författningar swärtiligen torde förwärfwas. Hurwidå den plan till ändring, som uppgifwes i närwarande Förslag, är den bästa, tillhör icke Rec. att bedömma, men säkert förtjenar den upmärksamhet, så mycket mer som den med mer än en sjerdedels besparing i omkostnaden löfwar Staten en bättre Armé.

Memorial angående nödwändigheten af en allmän Stadga om Begrafningar; jemte Förslag till Förordningen, af O. Tillæus. Stockholm, Marquardtska Tryckeriet. 1 halst ark 8:o. Banks.

Den föreställningen att menniskor kunna blifwa lefwande begrafna, och att flera hausse werkeligen blifwit det, är i sanning röstlig; likwal har man på så fånåen rott

att förekomma denna olycka genom lag. Författaren till denna Skrift påminner om nödvändigheten af en sådan lag, och denna allmänna påminnelse, som göres för mensklighetens bästa, förtjenar des tacksamhet, äfwen om den föreslagna förordningen icke skulle finnas swarande emot ändamålet.

En förträffelig Författning i detta ämne har redan för länge sedan utkommit i en af Lyslands södra Stater.

Lärda Nyheter.

Den Afdelning af Franska Institutet, som bär namn af De Sköna Konsternas Klas, hade sin offentliga sammankomst den 7 siffledne Oktober, då följande pris utdelles:

I Målning.

Läsings-ämnet war: Priam för Achills fötter. Stora priset tilldeltes Mr Jerome Martin Langlois från Paris, Elev af David.

I Skulpturen.

Till Läsings-ämne war uppgifwit: Marius tankfull bland Kartagos ruiner. Mr. Jean Pierre Cortot från Paris erhöi stora priset.

Architekturen.

Läsings-ämnet: En Kathedral: Kyrka. Mr. André Marie Chatillon från Paris erhöi stora priset.

Gravur i Koppar.

Läsings-ämnen woro: 1) En figur, ritad efter Antiken. 2) En figur, efter Naturen, graverad med grästicket. Mr. Claude Marie François Dien från Paris fick stora priset.

Gravur af Medaljer.

Mr. Jacques Edouard Gatteaux från Paris erhöi stora priset.

I Musik: Komposition.

Största priset tilldeltes Mr. Joseph Dauvoigne, född i Givet, Elev af Conservatoire imperial de Musique.

Alla de stycken som wunnit pris, hafwa denna och de två följande dagarne blifwit utfatta till Allmänhetens granskning. (Mr Monitören.)

¶ Af trycket har utkommit och sålles i Wiborgs, Utter & Comp:s och Delens Bokläder: Reglor för Ömgången med Frantimmer. Pendant till: Ömgången med Wienniskor, af Friherre Rutige. Siversättning; h. 28 s. R. g.

I dag utgifwes till Reis Prenumeranterna 3:die Arket å nya Prenumeration af Söder: Årda Bonde: Ständets Protokoller, hwarmed tryckningen oafbrutet fortfar. Prenumeration erlagges hos Hrr Utter och Wiborg, med 2 R. d. Banko.

Nästa Fredag utgifwes N:o 51.

Stockholm, tryckt hos Direktören och Kongl. Fäkt: Boktryckaren Peter C o h n.

N:o 51.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Fredagen den 10 November 1809.

Smärre Skrifter, utkomna sedan denna Tidnings början. (Fortsättn. från N:o 51.)

Memorial af J. M. Stjernstolpe, uppläst hos Siglof. Ridderskapet och Adeln, den 12 Oktober 1809. Stockholm, Söhm. 1 ark 4:o. 4 s. Banko.

Då detta Memorial angår ett ämne af så stort intresse för Allmänheten, som Projektet till en ny Tryckfrihets-Lag och Gränskningen deraf, torde Rec. böra hoppas sina Läsares tillgift, om han med något mindre korthet, än den han wid sådana Strifter vanligen iakttagit, skulle uppehålla sig wid den närvarande.

Herr Stjernstolpe begynner: Det Tryckfrihets-Sjelfswäld, om jag så får säga, som nu en kort tid gifwit fullt anderum åt alla slags Författare, och satt Bokpressarna i en sådan gång, att wädan af en boköfverswämning ej synes så alldeles otänkbart, borde wäl hafwa wäckt den tanken hos Allmänheten, att det efterlängtrade nya Projektet till en Tryckfrihets-Förordning skulle, såsom en mild Genius, leende nedstiga på Swenska Litteraturens Blomsterfält för att gifwa nytt lif åt des halfwisnade wäxter: så mycket mera skall Allmänheten då förwäntas att se denna förwäntade Genius nalkas i hemmet af en straffande mord-Engel, färdig att slå allt förstfödt inom den litterära kretsen. Tankesfältet af denna Ingång år, i korta ord, sådan: "Emedan Tryckfriheten under den nyss förflutna tiden drifwit ända till öfverswämmande Sjelfswäld, så borde man, just dertill, så mycket mindre wänta sig, att det nya förslaget till en Tryckfrihetsstadga skulle besatta sig med några ordningsmedel emot Sjelfswäldet. Man försättes dertill med skäl i den första förwäning, att finna ett Projekt som innehåller förbud, willkor och waksamhetsmått". Läsaren torde ett ögonblick förundra sig öfwer en så alldeles egen och owäntad tankegång; men han har gjort i sex rader sin bekantskap med Oratorn och hans sätt att uppgöra flutlöjder.

Recensenten lemnar för öfrigt i sitt wärde öfverswämningen, blomsterfältet, det på blomsterfältet nedstigande Projektet till en Tryckfrihets-förordning, de halfwisnade wäxterna, den mildt leende Genius, den straffande mord-Engeln, med flera lika lysande drag af wälsalighet. Han wägar ej tålla med Herr Stjernstolpe i stylens prakt; han håller sig blott wid det han egentligen söker: förnuftet och grunderna.

Att ett exemplar af hwad som tryckes skulle, innan försäljning sker, inslemmas till Hof-Ranslens-Embetet, anser Herr Stpe såsom ett i förwäg lagdt hinder för

utgifningen, och således rakt stridande emot Regeringsformen. Men hindras då Utgifningen af en Skrift, derigendom att någon wiss Embetsman sättes i stånd att wetta Skriftens existens och innehåll? Ty mera hwarken äsytas eller föreskrifwes af den projekterade Lagen. Förordnandet derom är defutom gammalt, ännu i denna stund iakttagit, och har alldrig funnits hindra utgifningen. Har Herr St-pe åter möjligtwis föreskallt sig, att Skriftens utgifwande skulle bero af Hofkanslerens omdöme derom, och böra wänta på dess tillåtelse, så behagade han blott kasta ögonen på hellswa Förordningen: der finnes ej ett ord af sådant innehåll.

Herr St-pe, som tyckes hafwa förefatt sig, att i projektet till den nya Tryckfrihets-Lagen upptäcka stridigheter mot Regeringsformen, tror sig åtminstone hafwa funnit en sådan i de föreskrifna förbehållen wid Protokollets tryckning. Men då Regeringsformen stadgar, att alla Protokoll och Handlingar, (de särskilt nämnda endast undantagna) skola owillkorligen kunna utgifwas, lärer dermed blott böra förstås, att deras utgifwande icke skall kunna, genom maktspråk eller förwändningar af någon Embetsmakt, wägras eller hindras; men wisserligen lärer ordet owillkorligen, som af Herr St-pe återpas, icke böra tydas såsom ett friskallande från de wilkor af rättwisa och ansändighet wid utgifningen, som Lagstiftaren sjelf skulle finna skäligt att i den wäntade Tryckfrihetsförordningen närmare bestämma. Eller skulle det wäl böra wara tillåtit att, t. ex., i trycket wänskälla en Dom, ett Utlag, till och med Konungens eget, genom parenteser och gyllerier insluckna i hellswa texten mellan meningarne; hwilket både möjligtgen kunde ske, och af redan förut existerande Lag verkliigen förhindras? Skulle det böra wara tillåtit för en Part, att genom trycket fringsprida i allmänheten ett enda votum, som wore möjligtwis till hans fördel, med fullkomligt förtigande af de öfriga, hwari orättwisat af hans sak wäghanda med wida starkare skäl sättes i dagen? Skulle det böra wara tillåtit att af undersökningar som röra grofwa smädelsor emot Öfwerheten, eller innehålla de närmare omständigheterna af bedrefna sinliga styggelser, frändraga i allmänt hus, äfwen de afshwärda: se ställen, utan annan nytta eller ändamål än blott det fräcka nöjet att oblygt kungöra dem? Och sådana owärdigheter, påstår Hr. St-pe, skulle ej wara i Lagstiftarens makt att förbjuda, dersför att han förklarar i allmänhet rättigheten att så trycka Protokoll owillkorlig? Hr. St-pe torde wäl böra finna, att han endast profiterar af ett flertydigt uttryck, och missbrukar den dubbla meningen af ordet owillkorlig, hwarmed på detta ställe wäl nödwändigt måste förstås rättighetens utöfning utan alla hinder af Embetsmakten, icke utan alla wilkor af hellswa Lagstiftaren.

Recensenten kommer nu till Hr. St-pes tredje inkast, som angår uppgiften af Författarnes namn insår Domstolen, hwilken han påstår blifwa öfwerföddig om Hofkansleren, (som det heter) skall hafwa rättighet att i förwäg lägga hinder för en hofs utgifwande, emedan fostret quäfwes då i födseln. Menar Hr. St-pe, på detta ställe, Hofkanslerens rätt att med qwarstad belägga wissa skrifter af särdeles wärdig brottlighet, så gäller ju denna för några dagar nämnda mesure, ingenting utan genöfn påföljande stadfästelse af offentlig Domstol, till hwilken målet strog måste hänfsjutas? Det är då verkliigen ej i Hofkanslerens makt, att, som Hr. St-pe behagar uttrycka sig, quäfwa fostret i sin födsel, och bär ej heller för någon del wara det. Denna makt tillhör och måste tillhöra Domaren ensam. Men, i händelse af Uppröfskrift, Smädelse emot Öfwerhet, eller annat af lika grof beskaffenhet, skulle det ej böra finnas en nödtighet, att åtminstone uppehålla utspredningen till dess Domaren förklarar skriften brottslig eller ofskadlig? Och om wid sådana tillfällen, lika som wid andra, fråga om Författarens ansvarighet wäl måste uppkomma, skulle då

möjligheten att weta hwem han är, blifwa så onyttig och öfwerfödig, som Herr St-pe förmenar? Dessa seltillara Sanningar, borde de behöfwa att med denna omständighet utredas och försvaras?

Uter Paragraferne i det under pröfning warande Förordningsprojektet delas i wisa momenter, och att ett moment i 4 §, som angår tryckningen af Rättegångs-handlingar, årföljes af willkoren derwid, punktwis uppräknade, ger Hr. St-pe anledning till flera starka utfall emot hwad han kallat en så Konstig Förordning. Paragrafers indelning i momenter lärer wäl ej böra anses för något oerbördt; men det är ej sannt, — med Herr St-pes tillåtelse sagt, — att hwarje moment åter har flera undantag. Något sådant finnes ej i hela den projekterade Förordningen, utom wid ett enda moment i 4 §. Ordningen och ämnenas rediga afdelning hafwa wäl, förbifrigt, alldrig warit ansedda såsom någon felaktighet. Af detta Förslag, innehåller t. ex. en §, alla Förbuden, punktwis anförda; en annan, de särskilda Tillåtelse, som pröfwats nödiga, med deras willkor och förbehåll; en annan, Waksambetsmåttan; en annan, Rättegångsfätret, o. s. w. Mången förnuftig man torde hålla Kommitterade räkning för en på sådant sätt redigerad Förordning, och kanhända önska att exemplar följdes. Men Hr St-pe deciderar annorlunda, och finner allt sådant bråk med en Ordningöplan öwärdigt den ökonstlade Nationen, för hwilken lagen skall göras. Men skulle den ökonstlade Nationen werkligen finna sig bättre belåten med en Tryckfrihetslag, sådan som wåra hittills wanliga, hwarj stann flumpwis förekomma, efter som de fallit den skrifwande i minnet, och hwarest den låsande nödgas med besvär sammanleta på flera ställen hwad som hör till ett enda ämne och borde finnas på samma ställe tillhopasördt?

Författaren af Memorialet kommer nu till en vigtig och hufvudsaklig punkt, nemligen till beräkningen af den större eller mindre Tanke- och Tryckfrihet, som efter detta Förordningsprojekt skulle komma att tillhöra Nationen. Denna beräkning står, hos Herr St-pe, så ut, att när alla påstådda inskränkingar vederbörligen subtraheras, finner han den återstående frihetssumman, temmeligen lika med det obetydliga facit som utgjorde Swenska Litteraturens non plus ultra, intill den 13 Mars. Om ett sådant yttrande tål att uppläsas i ett Plenum, och kan göra någon effekt på öhörare, som sakna tid till pröfning deras, borde man ej, åtminstone i trycket, respektera den ögonstentiga Sanningen? Huru, Min Herre? En författning som afskaffar för trycket all ännu öfrig temning af Censorial-wälde, (ty den Theologiska Censuren öfwer blott officiella Läroskrifter skulle den wäl ens böra räknas för någon?); som helt och hållet upphäfwer det största och beswärligaste af allt trycktwång, Boktryckarens ansvar; som är den betydligaste delen af Landets läsning, wåra nästan utrotade Wertodiska Arbeten, återställer lif och frihet; en Författning som gör Litteraturen oberoende af allt slags Polit-twång och all enskilt Embetsmakt, under det enda billiga wälför, att en wif Embetsman i Staten följer med sin kunskap hwad som utgiswes, och kan i tre eller fyra fall af ytterlig nödwändighet, på några dagar uppehålla kring-spridningen af en skrift, intill dess Domaren utlätit sig deröfwer; en Författning, som tillägger hwar Swensk Man rättigheten att fritt yttra sig öfwer alla delar af den Allmänna Wälfärden, och allt som rör Landets och Statens tillstånd i allmänhet; som tillåter att granska, utom alla förwaltningsgrenar, och således alla Embetsmäns kända göromål, äfwen alla Lagar, författningar och publika anstalter, de må härlyta från Konungens egna, eller Konungs och Ständers gemensamma beslut; som öfwerlemnar seltillara Regeringsformen till det allmänna förnuftets pröfning, och som till och med för seltillara Religionen icke fordrar annan helgd än blott ansändigheten

att ej i raka ord förneka des hufvudgrunder; en författning ändteligen, af hwilken ingenting förbjödes utan med grund af klar nödwändighet, och efter hwilken ingenting blir straffbart utan genom sin natur af grof brottlighet eller tydelig wåda för Samhället; en sådan författning, är det en *Word Engel*, som kommer att nedslå och förgöra förnuftet och lagarna? Är det möjligt, är det rimligt sagt, att, efter den, *Facit* af vår Tryckfrihet skulle blifwa det samma som före den 13 Mars? Recensenten har trots sig skyldig, att här i ett kort sammandrag framlägga för Läsarens ögon, det hufvudsakliga innehåller af denna projekterade Tryckfrihets-Lag, och då han uppmanar Herr St-pe att säga, om någonting deraf blifwit tillagdt eller förändradt, hänskjuter han till hwarje upplyst och owäldig Mans afsyftande, huruwida en sådan författning mera förtjenar förebräelsen för inkränkningar och förtryck, än kanhända snarare för en till yttersta gränsen utwidgad Tryckfrihet?

Men det wore möjligt, torde någon tänka, att denna föreslagna Författning, genom antalet eller strängheten af sina förbud, motsade eller tillintetgjorde allt hwad den i öfrigt kan innehålla tillåtande och liberalt. Desså angripes den i Herr St-pes Memorial, liksom från dessa dubbla sidor, nemligen genom en absolut tyfina öfwer allt hwad den innehåller till frihetens försvar och utwidgande, och ett oafsättligt upprepande af des påstådda inkränkningar. Men hwilka äro då alla dessa barbariska twångslagar, hwarigenom litteraturen skulle finna sig författ i samma tillstånd som före den 13 Mars? Utom willfören för Protokollers tryckning, innehållas de allsammans i 3 §. Denna § utgör då den egentliga stötestenen; och man måste, påstår Hr. St-pe, wara wäl öfward i warsamhet, för att ej stöta emot des många förbud. Emedlertid medgifwer han gerna, att Tryckfriheten måste hafwa gränser: att den som uppenbart hådar Gud och Religionen, är mogen för Danwiken; — att den som förgriper sig i Skrift emot Majestätets helgd, bör straffas enligt Lag; att Wandrande omdömen om Regering, Ständer och Statsförfattning, eller Skriffter som tydeligen äsyfta uppror, ej böra tillåtas; och att Sedernas fräcka wanhelgd bör beifras. Herr St-pe lärer wäl ej heller påstå att Smådelser emot andra Nationer och deras Öfwerhet; — att utspändandet af Iågaktiga och förkräckande rykten om det Allmännas tillstånd; — att kungörandet af Staters Wärf, som nödwändigt fordra hemlighet, eller angripelser å enkiltas eller hela Klasfers ära och rykte, böra anses såsom löfliga och tillåtna. Men om han wäl således måste intaga dessa punkter ibland sina medgifna nödwändiga gränser för Tryckfriheten, har han då ej self derigenom antagit och stadgat alla de samma förbud, som innehållas i den så barbariska 3 §? Ty hwilka flera finnas der wäl? Recensenten, som trots sig böra wisa den uppenbara inconseqvensen af ett sådant Gränskningsstätt, undwiker gerna att derwid längre uppehålla sig. Han skall btott tillåta sig en enda enkel fråga af följande innehåll: Om det fordrar en så stor öfning i warsamhet för att ej stöta emot 3 §:s många förbud, när de betraktas såsom Kommitterades förslag, hwarigenom blir det nu lättare att ej stöta emot alldeles samma förbud, när det är Hr. Stjernstolpe som uttänker eller erkänner nödwändigheten deraf? (Slutet i morgon.)

Till Respekt. Prenumeranter.

Den nyss, hwarmed Allmänheten behogat omsätta denna Tidning, och hwaremot det skall blifwa *Utsifwarens* heliga beordrande att swara, sätter honom i tillfälle att sådaner för samma *Prenumerat* i en till årets slut utgifwa flera Numrer i wecka, hwarigenom mera utrymme skall winnas för hittebrande ämnen; och sker början dermed i morgon Lördag. Stockholm d. 10 Nov. 1809. *Utsifwaren*.

I morgon Lördag utgifwes No. 52.

Stockholm, tryckt hos Direktören och Kongl. Hålt. Boktryckaren Peter Sohn.

N:o 52

Journal

för

Litteraturen och Theateren.

Lördagen den 11 November 1809.

Memorial af J. M. Stjernstolpe, m. m. (Fortsättning och slut från N:o 51.)

Men om Hr. St-pe således skulle nödgas medgifwa, att Förbuden i den omtalade § verkligen icke äro till antalet flera än de nödwändigt böra, uppkommer likväl en annan fråga om seltwa sättet att uttrycka dem, utom hwaras klara och bestämda beskaffenhet, tydingarnas möjlighet blir mångfaldig, och all säkerhet för de Skrifwande helt och hållet försvinner. Har Lagen således ej i seltwa förbudens uttryck, eller tillika dermed, söjt för den obrottsliga Skribentens trygghet, så har den gjort inret, och äfwen någon ting wärdt än inret. Men skulle ej detta kanhända wara fallet med de tiotaliga momenten af nyssnämnda 3 §, eller tilläfsiventyras med hela Förordningsprojektet i allmänhet? — Att Hr. St-pe så påstår wara, detta tål ej twifwelsmål. Ty är det wäl iwärt, säger han, för det spekulativa förnuftet, att i en bok eller skrift, finna ett innehåll, kanske blott en tanke eller ett uttryck, som genom härdragning kan hänföras till den eller den §, eller som kan anses gå å någons ära, eller skada någons borgerliga namn och arseende, och då har den stackars Förfataren genast öppen usigt å Rättsningen. Hvad af Herr St-pe här anföres om det spekulativa förnuftets härdragningsförmåga är en inwändning som kunde göras emot alla Lagar och Förordningar i allmänhet; särdeles af nu i fråga warande slag; För att den således skulle bewisa någonting särskilt emot Kommitteras des projekt till en Tryckfrihets-Lag, måste af Hr. St-pe nödwändigt påstås, att denna projekterade Lag, mer än alla andra, eller åtminstone på ett särdeles utmärkt sätt, öppnar fältet för wåld och misshandlingar. Såsom bewisande exempel derpå, anföres ur 10 momentet: angripelser, som å ära gå, skador till borgerligt namn och arseende, hwarunder Hr. St-pe tror ej blifwa swårt för det spekulativa förnuftet att föra genom härdragning allt hwad det helst kunde behaga. Och Hr. St-pe skulle äfwen hafwa rätt deri, i fall Lagbudet verkligen inskränktes till dessa allmänna och obestämda uttryck. Recensenten får strax nedanföra tillfälle att wisa huruvida så förhåller sig. Men hwad deförinnan och ifsynnerhet måste wäcka förundran, det är Hr. St-pes deraf härledda påstående, att ingen särskilt Tryckfrihetsförordning borde gifwas, utan alla förbrutelser dömnas efter allmänna Lagen: en slutsats, i sitt slag, i sanning ej mindre owäntad, än den, hwarmed wi sett honom begonna sitt Memorial. Ty då den allmänna Lagen, i afseende på Wdb:rg:res ära och rykte, just innehåller samma nyssnämnda Förbud, i lika allmänna termer uttryckt, så tåckres Hr. St-pe underwisa Recensenten, hwarigenom det spekulativa förnuftets härdragningar deraf skulle bli omöjligare, när detta Förbud läses i den allmänna Lagboken,

än när samma förbud läses öfverflyttadt i Tryckfrihetsförordningen. Men är det verkeligen blott öfverflyttadt dit, utan all vidare omsorg? Detta förkastade förslag förbjuder det blott i nöfnämde allmänna termer, angripelser som å åra gå, eller hwad som skadar någons borgerliga namn och anseende? Tillägger det ej att med angripelser som å åra gå, måste förstås lögnfulla beskylldingar för sådana nesliga gerningar, hwarigenom ett arligt namns rättigheter, antingen efter Lag, eller Allmänt Omdöme förloras? Och kan det spekulativa förnuftet lika lätt hårdraga denna bestämda förklaring? Tillägger det ej på lika sätt äfwen odwändiga bestämmingar af hwad som bör förstås med skador till borgerligt namn och anseende? Och inser ej Hr. St-pe, att ej mindre Domaren får härigenom ett band på sitt sjelfstycke, än den obehörigt anlagade, ett försvarsmedel som de wiserligen ingendera finna i Lagbokens allmänna uttryck? Sök om ett annat exempel, måhända ännu tydligare. Hr. St-pe har den rättvisan, att ibland Tryckfrihetens misförnk, äfwen råfna förolämpande Skrifver emot Regeringen. Wäl. Men Förbudet deremot, huru skall det uttryckas? Skall man bruka den allmänna och wäntliga termen, Lasteligt Skrifwande, eller den, hwaraf Hr. Stjernstolpe sjelf betjenar sig, och hwarwid han påser brottfögheten: Blandrande omdömen? I begge fallen, beklågom den reblige Författare, som under en oblid och om sin myndighet swartssak Regering, utan annat skydd än en sådan Lag, wågade öfwerlemna sig åt sitt nit för den allmänna wälfärden. Ty, hwilken frimodig framställning af något allmännare flagodämne, hwilken wågad påminnelse om gränserna för någon utwidgad rättighet, hwilken utred twekan om tjenligheten af någon anstalt, något förhållande, skulle ej af en nitist å flagore kunna få namn af Lasteligt Skrifwande, och ännu hundrade gånger lättare, af Blandrande omdöme? Skulle Författaren deremot ej böra tacka den Lag, som i detta samma fall fordrade till straffbarhet: att skriften icke allenast utsprider uppretande och förhatliga begrepp om Regeringens göromål; men äfwen, W. sanningslösa; och som derutöfwer ännu tillade, att skriften måste genom betydighetens af sitt innehåll medföra wåda för Samhället eller wara till skrifarten rent af skändelig? Sådana äro till ord eller klar mening, det förkastade projektets bestämmingar. Och icke nog dermed. Det yrkar ännu deriewte särskilt och med den största uttrycklighet: att hwad här endast med affeende på uppenbara och Utb. grofwa förbrytelser stadgas, ingalunda må tydas om sådana den Allmänna ställningen rörande wälfgrundade ånsökt frimodiga påminnelser, hwilka, genom denna författning uttryckligen tillåtna, på intet sätt böra såsom Lagstridiga anses, utan twertom, såsom härskytande från en på ofrividig rätt grundad sorgfällighet om den allmänna wälfärden.

Är det då på sådant sätt som en Lag ger auleddning till hårdragningar af hwar och en tanke, hwar och ett uttryck, och öpnar för Sribenten en beständig utsigte åt fästningen? Kan man utan en werkligt förundranswärd orättwisa påstå detta om ett Lagprojekt, som på flera sätt än någon hittills känd Lag beskriver de skrifwandes säkerhet, och som, utom sorgfälligheten wid sjelfwa förbudens uttryckande, äfwen särskilt stadgar, i affeende på deras tolkning: att föremålen för anklagares åtal och Lagens bestraffning, icke böra wara förselser af ingen eller föga menlig werkan, utan förbrytelser af onetlig och märkbar skada för samhället eller enskilda; — att deröfver hwarken sådana drag af en möjligheds starkare och frimodigare skrifart, som kunna höra till någon nyttig Samnings kraftigare framställande, må såsom anledning till åtal och yrkande af Lagens näpst förbehåras, eller ännu mindre någon sådan ringa ovarsamhet i uttryck som kunde af brist på nogare eftersinande lätteligen hafwa undfallit en författare, ware sig i allswarlig eller skämtande skrifart; — att de åklagade Tryckfrihets brotten böra tillfallo upgå emot de bestämmin-

gat som derå utsättas och ingenting under samma Rubrik dragas, som ej, till förbrytelsens storhet och påtaglighet, fullkomligen svarar deremot; — att brottslighetens bewis böra hämtas ur den åklagade Skriftens egen klara lydelse, och icke genom tolkning och tydning ledas derur; — ändteligen att så ofta fallets natur tillåter, mindre affeende må hafwas på något enda särskilt uttryck eller ställe, än på hela Skriftens allmänna innehåll och beskaffenhet? I sanning, skulle man wäl föreslå sig att detta werkeligen wore samma föreslagna Tryckfrihets-Lag, om hwilken man påstår att den fömmit såsom en straffande Mord-Engel, att den gör de ofskadliga tankar och uttryck farliga, genom gynnande af hårdragningar, och håller våra stackars författare derigenom i en beständig fruktan för Fästningen?

Men låtom oss gå vidare, och nu äfwen komma till Satiren, för hvars fria bruk, Hr. St. pe särskildt, och werkeligen ädelmodigt, ifrå. Huru kan han likwäl utan ögonsekelig orättwisa påstå att den, efter närwarande Lagprojekt, icke skulle kunna användas utan fara för Rättaren? och detta midt insår en Publik som läser i samma Projekt, ej allenast i allmänhet, att ingen skrift får genom tolkning och tydning dömmas brottslig, utan äfwen der särskildt och uttryckeligen stadgade: att under Rubriken af angripelser å Personers ära och rykte, ingalunda må kunna dragas sådana skrifter af Moral-Satiriskt innehåll, hwilka på ett för samhället nyttigt sätt beifra, ware sig menliga fel och dårskaper i allmänhet, eller dem som kunna, hos wisa Stånds- och Samfundsläser, mer eller mindre råja sig. Men icke nog; man läser vidare, och finner: att med orden Smådelig och Småande, hwilka af denna Lag sterksådes nyttjas, ingenting annat skall kunna rätteligen förstås, än hwad antingen genom uttryckets, grofwa och stymsande lydelse, eller genom hufwadtillmålets hårdt kränkande beskaffenhet, samma benämning werkeligen förtjenar; och således dermed icke kunna förblandas, hwarken alle strängare klander i allmänhet, eller hwart och ett ironiskt skämt som möjlig fördenelse medföra kunde. Recens. frågar nu: Efter hwilken bitittills känd författning, har wäl någon sin Satiren warit på detta sätt tagen under hufwadtillmålets hårdt kränkande beskaffenhet, och åtnjutit dess uttryckeliga beskydd?

Men dessa höga böter, dessa fästningsstraff, säger Hr. St. pe, slutligen, gifwa de ej hela Förordningen ett utseende af en Kriminal-Lag? — Dessa böter eller fästningsstraff, äro nästan allesammans mycket lindriga förwandlingar ifrån de wanårande och lifsförstörande straff, som af den allmänna Lagen för samma brott utsättas. Då Hr. St. pe likwäl finner dem ännu ej nog lindriga, och sin gränslaga känsla högetigen särad af deras blotta anblick i Förordningen, hwad gör han? Skulle man förmoda, eller rättare sagdt, skulle man ej strax förmoda det? Jo, han yrkar, att den allmänna Lagens bestraffningar böra återställas i sin kraft, och Författare straffas icke blott med fångelse, utan med fångelse och ihjälswältning.

Att fördröigt Kommitterades projekt, har, som Hr. St. pes ord lyda, utseende af en Kriminal-Lag, härleder sig förmodligen derifrån, att ingenting äger wantigtwis så noga utseende af en sak, som saken self. En Hr. St. pe late underätta sig, att hwar och en Lag som till hufwudsaklig del består af Förbud emot brott och oordningar, och som måste wara rikad emot större eller mindre öfwerträdesser af dessa Förbud, (såljakteligen äfwen hwarje så kallad Tryckfrihetsförordning:) är en Kriminal-Lag, och kan ej wara annat. Eller hwad wille Hr. St. pe att den skulle wara? En mild och leende Genius, har han redan sagt, som nerstiger på Litteraturens blomsterfält. Rätt wackert; men man önskade någon nårmare upplysning. Man erhåller den och emot slutet af Memorialet, hwarest den nedslägs: de milda och leende Genius, förwandlar sig till Hr. Rette Silfwerstolpe med sin Journal, eller någon annan i hans ställe, (t. ex. Hr. St. pe self?) som trotigtwis skulle böra anmodas af Regeringen, att i stället för någon särskildt förordning, dela straffmakten med

den allmänna Lagen och benäget utgåra en Lifswande hälft af Tryckfrihets - Lagen. Hr. Rector Silfwerstolpe är en Man af onelig förtjenst: inblandandet af ett Namn i många afseenden afseendingsvärdt, och äfwen den möjliga nyttan af en sådan Journal, såsom ett enskilt supplement till Tryckfrihets - Lagen, förbjuder Rec. att betrakta Förslaget under den offentliga och sällsamma sida, hvarunder det i Hr. St. - pes Memorial framwisar sig. — Rec. återkommer till hufswandämnet, hwarifrån han för ett ögonblick afsvikit.

Om det bör wara föremålet för en Tryckfrihetslag, isynnerhet efter ett långt och qwäswande twång, att på allt sätt upplifwa Tanke och dess yrken, så hör det ej mindre till samma ändamål, att jemte Frihetens återställande äfwen förja för waraktigheten deraf. Denna sidsändamål del af det stora ändamålet, kan ej winnas, utan genom Tryckfrihetens förening med nödwändig Ordning, och bewarandet af den Allmänna och enskilda trygghetens fordringar: en omsorg, hvarsförutan Lagstiftaren, med allt sitt nit för Literaturens Frihet, aldrig skall hafwa gjort annat än ett öredbart bländwerk, som hesswäld och misbruk hastigt stela omstöta. Att dersere i ett sådant Arbete, sådats af hwad der oändwilligt måste finnas: Förbud och Besträffningar, och tro det böra innehålla ingenting annat än idel utbrutna Frankor, och Frihetsegamman, detta, om det må förlätas det armod på förnuft som betlagligtwis ej är rart att mda, kan likwäl omöjligen wara någon upplifst Mans tänkesatt. Ly då den principen oförenligt förblifwer bestående, att alla hwad i en sådan Lag ej uttrycketligen förbjudes, måste anses såsom wore det twertom uttrycketligen tillåtit, så inser en hwar med lättet hwad som skulle blifwa följden, i fall allt hwad förbud heter, skulle derifrån utestras, eller ens något enda bortlemnas, som Samhällets fredede stielikwäl nödwändigt fördrade. Om alltså till en förfatning af närwarande lustemål å ena sidan omwibekändt her, att allt otillbörligt twång upplifses, att all förtjenst af Tanke och Nit må äga frigt och tryggodt uttrinn; att all fruktan för arbitrage och Domarewäld undarhöjes, och att, till den ändan, stielwa Förbättring, så länge den ännu ej uppnatt en wis grad af stadlighet, må lesinna sig lifasom utom lagens emång: så hör dertill, å andra sidan, wiserligen ej mindre nödwändigt, att ingen grös och Samhälleswände brottslighet må sinna sig oförutsedd eller förgåten af Lagen, och således från des i öst undantagen i hwilket fall, om det ofstare inträffade, alla förnuftigas indignation snart skulle öwa en jaban Friheteslag förhatlig, och des såtra undergång ofelbart wara förhanden. Den möjlige förening af dessa sidsändamål, hwarannan lifasom motiatta fordringar, läwer wäl sål. des böra arnes såsom utparade både swarigheten och förtjensten af en försändig Tryckfrihets - Lag, och har ögonstreligen warit den synpunkt, hwarunder Kommitterade betraktat det fall, som blifwit dem i råder uppdragit. Med den första redlighet och efter yttersta förmoda, swas de äfwen hwar såft att upplifwa det. Och om de troligtwis ej smickrat sig att framlägga ett Arbete af högsta fullomlighet, ett arbete, hwarwid alldeles ingen rättelse skulle blifwa möjlig: om de twertom, med wörd och öfverbringelse om Ständers högre wiset, twisselsutan afswatet och d'fat aka de förbättringar de mid, som det stora ändamålet kunde göra nödwändiga, hafwa de likwäl farhända ej lordt förmoda, att med det irrigaste och deqst karaste i sit för Tanke och Tryckets frihet, agripas i eriska ottranden, såsom uppenbara Märdare deraf, och att sinna deras arbete bedömdt såsom sakande all förtjenst af duglighet, ja, icke ens wärdigt att någon förbättrande mda Dewa redlades. Äfwen med fruktaktning af Arbeitets ringare förtjenst, skulle likwäl ömdunderom, wa detta öst förwarbladit ifrån lugn och wärdig påsting, till stielwa argriffelse, hwar winas, wärdigtiga stielwa förbättringar, som ördwändigt och söga ädelmodigt. Men om ej desmidet sadars wärdeligen är innehållit, icke blott af den unga Mans uslara de, hvars Memorial i detta ämne må ördwändigt af trycket afgifwit, utan, som riket fringsbrider, äfwen af steras: då, och i det faller, återwa ej hwarde hwar tänkar de påjare, än att under twilidit undign, aflida fremtidens upplifning om de orjate, som hwar tillfremtens ej skulle twaka sig tillräckligt igenfina i stielwa den öglifade Tryckfrihets - Lagen.

Rättelste: A sälla No, på sista sidan; rad. 5 här == fö nufret och Logarna läs == fö nufret och Talangerna: samma sida rad. 30 Staters wärf, läs Statens wärf.

Nästa Måndag utgives No 73.

Stockholm, tryckt hos Direktören och Kongl. Fält - Boktryckaren Peter C o h n.

N:o 53.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Måndagen den 13 November 1809.

— Ett nytt Bewis för vår Tids förträfflighet.

— expatiate free o'er all the scene of Man.

POPE.

Länge hafwa de Vårda twiflat om företrädet emellan vår Tid och Fornåldern; man har ömsom upphöjt de gamlas och de nyares upptäckter, man har siridt om uppfinningarnas ära, om konstupernas grundlighet, om sedernas godhet, o. s. w. och sluteligen har man med alla sina bewis endast hanat sig en cirkel-wäg för att stanna mid den punkte hwarifrån man börjat: sin egen öfvertygelse.

Bland de skäl som med minsta fördel blifwit nytjade finner jag likwäl ett af öfvertygande kraft; detta är: Ungdomens tidigare mognad hos oss. Man må säga hwad man behagar om den långsamare utvecklingen, och kalla den Naturens och Erfarenhetens väg. Huru skall en wiskhet, som först börjar att yttra sig sedan passionernas ålder är förbi, wara så sann som den, hwilken frambröter med deras fulla värma? Huru skall mannen, som under stråfwander att winna sin bergning eller fortkomst, berrglömt både ästhetik och dialectik, huru skall han beskåda sakerna med samma lätthet som Unglingen, hwars hjäl ännu är uppfyllt med öfvertygelsen om sitt Jags fullkomlighet, och hwars insigter kunna bewisas med flera färsta laudatur? — Må någon söka att offentligen bestrida dessa skäl; han skall på de flesta ställen höra dem antagas med stor pluralité och ofta med en Acclamation, som icke tål några motsägelser.

Huru oriktigt trodde icke forntiden att Wiskheten endast borde sökas under grånade hjesfor! Der tvingades Unglingen till en lång tynnad; i de äldrigas församlingar war det honom endast tillåtet att wara åhörare, men att öfwerrosta dem skulle warit en verhörd förmätenhet. Hos oss förhåller det sig twertom. Hos oss hafwa Sederna rättat åfwen hwad Lagarne försummat; och om detta stundom förordfakar en underlig motsägelse, har wanan gjort det besynerliga så allmänt, att ingen mer undrar derpå. Några exempel kunna anföras.

Svenska Lagen tillåter ingen Ungling att blifwa myndig före 21 år; men det har likwäl händt, att Domare Embetet blifwit förwaltadt af dem som icke hunnit

denna ålder. Således, innan Ynglingens underskrift är gällande i något privat civilt mål, som rörer honom själv, kan den likväl vara fullkomligt laglig i publika mål, som röra andra människors lif och egendom.

Likafå stadgar Lagen, att ingen får blifwa Förmyndare för ett Barn innan han fyllt 25 år; men enligt senaste Riksdagsordningen af 1778 får han vara Representant, det vill säga, Förmyndare för andra fullmyndiga, oftast äldre människor, blott han hunnit laglig ålder, hvilket man antagit att vara 21 år. — Häraf ser man, huru bruket och tidehvarfwets upplysning hafwa jemkat den öfwerdrifna försigtighet, som Lagstiftarne fordom trodt sig böra iakttaga.

Man är nu icke heller mera sträng i sina fördringar i anseende till Lagstiftarne sjelfwa; man trodde fordom, att till detta embete fordrades owanliga kunskaper och en lång erfarenhet; man trodde att den som skulle rösa öfwer en lags duglighet, borde åtminstone kunna döma med redighet och kannedom öfwer de saker der tillämpningen deraf skulle göras; hvilka betänkligheter hos våra fäder, hwilken enkelhet hos oss!

Sollberg, berättar i ett af sina arbeten om ett Folk, der Sonen wid en wis ålder blef Förmyndare för sin Far. — Wiseligen trodde man icke ens i hans tid, att ett närgränsande Rike skulle på ett halft Sekel Seles hinna så nära detta mål; men upplysningen framkrider med stora steg, och om den så tilltager under följande decennier skall man säkert i framtiden kunna säga, att mängden af våra Lagstiftare varit Ynglingar, likafäm Ppyrhi Sändebud sade, att han tyckte Romerska Senaten endast bestå af Konungar.

Hvilka stora förhoppningar har icke Allmänheten att göra sig om dessa Män, som wänjas att döma öfwer Allmänna Trender, skundom innan de lärt att söka wälta sina egna! Man invänder wäl, att den sedighet som så wäl ansås Ynglingen, kan härigenom gå förlorad; men han winner deremot den fasthet i Karakteren, som icke gerna ger wika för något skäl, och erfarenheten wisar att en sådan fasthet kan uträtta mycket.

Om ett widsträcktare användande af Telegrafer. Insändt.

Telegrafen, denna förträffliga uppfinning, som lärt menniskan att med snar Korttiff förmåga öfwa narr af tid och rum — åtminstone wid meddelandet af sina idéer, detta Götiska förak är wist icke obekant hos oss; iwertom, Sverige har sett en af sina första Wertenstaps Jdkare, Hr. Öfwer Jnt. och Commend. Edelcrantz, med lyckliga re bemödande än någon utlänning, träda i Chappes forspår, och förentla sjelfwa instrumetent, utan skada för dess brukbarhet. Upprättelsen är således naturaliserad här; men wi, som de öfriga Europeern, hafwa hittills merendels ämndt oss med ett ganska inskränkt bruk deraf, nemligen blott till det, hwartill wanliga krigs-signaler förut tjennat. Telegraferna äro likwäl användbara i långt widsträcktare afseende, och det är om utwidgandet af deras bruk jag här ämnar framkasta några flyttiga idéer.

Då Telegrafen är lika nyttig för enkelta, som för Regeringarne, bör wäl dess användande då endast inskränka sig till Statens allmänna behof? Enkelta personers eller familjers hela lycka och lugn, bero de ej ofta på skyndsambeten af wisra underättelser mellan widt aflägsna ställen? Handels-, Freds-, och Krigs-nyheter, huru ofta bestämma de ej tusende individers öde, blott genom några dagars hastigare eller senare ankowst! . . . Ett widsträcktare bruk af Telegraferna skulle således wära oändli-

gen nyttigt för hwar medborgare, hwars intresse wore förenadt med en bysil skynsamhet, och den inkomst postporton för denna correspondence inbringade åt Staten, satte Regeringen i stånd att underhålla hela inrättningen utan den minsta utgift för Statskassan, hwilket wore en ej obetydlig winst för det allmänna.

Följande Utkast till verkställigheten häraf, torde väcka någon sakkunnigares uppmärksamhet, och gifwa anledning till någon mera detaillerad och kanhända riktigare framställning af ämnet i hela sin omfattning.

Mellan alla Rikets Städer upprättas Telegraf-linier och mellanstationerna wäljas för öfrigt så nära postgårdar, hamnar och gästgivariegårdar, som lokalen tillåter. I alla städer, och ätven på tjenliga ställen å landet, inrättas Telegraf-Kontor, hwarest man på samma sätt som på våra Post-Kontor, får inlemnade de underrättelser man önskar öfversända, mot en wiss bestämd afgift för hwar rad. Då icke breswien, utan endast deras innehåll fortskaffas, så är naturligt, att dylika bref ej kunna wara annat än öppna annonser, men detta hindrar icke Correspondenterna att mycket lätt göra sig försäkrade om hemligheten af deras communicationer, genom någon sörut öfwerenskommen chiffre, blott känd för dem. Man antage t. ex. att den wanliga Signalkartans a betecknade o i breswiet, att b betydde I, o. f. w., och innehållet wore outforfligt för hwar och en, som ej kände denna bokstafsörwexling. Likwäl är det klart, att adressen måtte sättas med wanlig, allmänt begriplig skrift. Wiså timmar borde bestämmas hwar dag för inlemnandet af Telegraf-annonser, och Telegrafisterna öwillsforfligen förbindas att fortskaffa dem, i den ordning de inkommit, samt att dagen derefter återlemnna hwar Correspondents handskrift, om han östundade hämta den. Telegrafisten på det stället dit breswiet är adresserad, uppskrifwer det signalerade innehållet bokstaf för bokstaf, hwarest Addresskartan anslås publikt, på samma sätt som wanliga postkartor, till underrättelse för Noticeägare, hwilke mot ett litet Copist arfwode undgå afskrifter af sina bref.

Man torde inwända, att denna anstalt skulle skada den wanliga Postinrättningen, men sådant wore ej att befara, ty först måste allt öfwersändande af annat än ord, och allt som fordrade Correspondenternas handskrift, ske på gamla wiset, och vidare skulle den wid Telegraf-correspondencen nödwändigade laconisme hindra all adyocatur och i allmänhet allt tytt tablatur att passera denna eteriska wäg; till och med Kärlets extaser och romantiska wänksapsförsäkringar skulle finna den för trång, ehuru lätt de annars ha att ta sin retraite genom luften. Med ett ord: Telegrafernas strålskrift blef i allmänhet blott återstenet af mennisko-tanken i sin ursprungliga enkelhet, eller af det wanliga sunda förnuftet; men alla Meteoror — de må ha uppstigit ur smakens ruiner — luntorna, eller sånkt sig från swärmeriets sjelfskapade himlar, följde den lögga jordytan, för att ännu i några sekler öfwerstöddigt försäkra den gamla Postinrättningens bestånd.

En sådan Telegrafisk correspondence som den jag här omtalat, föranstaltad i ett land, skulle snart aldra dolika i hela Europa, och en hastig communication mellan dess aflägsnaste gränser, blef det allmänna resultatet deraf. Statshemligheter skulle fortsändas derigenom, med en skynsamhet, mot hwilken den mest hästslagande Couriers wore en snöckfård: Handflottors ankomst eller anmalkande, laddningar, öden, bestämningsorter, kände Kdrmannen samma dag som hans utländska Correspondenter, och de Lärdas inbördes upplösningar spriddes med en hastighet, som i sannerhet för naturkunskapen och sjeruwettenstapen, wore af en ganska stor, fast ännu oberäknelig nytta.

Ett theatraliskt krig har uppkommit och rasar förfärligt i det nya Theaterhuset Covent Garden i London. Anledningen dertill är att man upphöjt priserna. De missnöjde tillkännage sin harm genom ett beständigt hwistande och skrikande; man sätter upp potenter, hwaruti Allmänheten uppmanas att förswara sina rättigheter; man läser verser och andra skrifna phraser circulerä, och isynnerhet sätter man upp bokstäfverna O. P. Old Prices (de gamla prisen.) Wantigen har likwäl lugnet varit någorlunda bibehållit tills efter tredje Acten, då det är tillåtet att slippa in för hälften emot hwad man eljest betalar, och folkrockningen således blir mycket större; Ägarne af Theatern sökte också att åtminstone förlänga detta lugn dermed, att entréen för half betaltning icke skulle äga rum förr än efter fjerde acten; men om aftenen den 16 siffelade October, då Konung Richard den Tredje uppfördes, uppkom ett stort redan wid slutet af första Acten, som steg, isynnerhet efter tredje Acten, till det allra största owäsende. De fredligt sinnade trodde sig kunna wina ett stillstånd derigenom, att de började sjunga folksången (God save the King); men äfwen denna sång hade nu förlorat sin wantiga effekt. Man höll upp placater dels ifrån Parterren, dels ifrån andra ställen, och lät dem sedan circulerä. Två karlar misade sig, som på sina hastor hade bokstäfverna O. P. utskurna i hwitt papp. Två karlar som tillika med en hop fruntimmer woro i en loge, uppspikade framför den ett placat, hwarpå war måladt en likfästa och dessa ord: Sär hwila de gamla prisen, som dogo i October 1809. Polisbetjeningen, som blef underrättad häröf, wille intränga i logen för att gripa dessa; men de höllo dörren tillstångd. Då de slutligen funno att detta war förgäfwes, togo de den utwägen att radda sig på Parterren, dit de lyckligen kommo utan annan förlust än ett rockstört, och försöunno ibland sina talrika coaliserade, som obekrifweligen roade sig deråt att Polisbetjernerne, då de inkommo i logen icke funno dem de sökte.

Man må likwäl icke tro att dessa owäsenden afslutit blott med skrik. Emedan Theaterns wänner och gynnare också hade sitt parti, skulle naturligtwis uppkomma missögnelse och följaktligen skuffningar och slagsmål. Parterren har stundom liknat hafwet under en storm, och flera personer hafwa blifwit skadade. Den 14 October föreföll en träffning emellan några herrar, som woro i de främsta logerna, och de bullrande på Parterren: de förra, som hade höjden för sig, blifwo segrande; men olyckligtwis blifwo twenne fruntimmer derwid träffade af kappar, och den ena särades så illa att hon måste bäras ut.

(Uttur The Courier och London Chronicle.)

I dag utgifwes till Reso. Prenumeranterna 4:de Arket å nya Prenumeration af Söderwårda Bonde-Ståndets Protokoller, hwarmed tryckningen oafbrutet fortfar. Prenumeration erlägges hos Herr Utter och Wiborg, med 2 R: d. Banco.

Den, som i anledning af annoncen i Dagl. Afhandla för den 1 Nov. till detta Stad inlemnade ett Svar, undertecknad B., behagade, i afseende på en nödig underrättelse, på Tryckeriet afhämta en Billett.

Rättelse: I siffa No: på sista sidan, raden näst den sista, står om de orsaker, som han lds, om de orsaker dertill, som han

Nästa Onsdag utgifwes No 54.

N:o 54.

JOURNAL

för

Litteraturen och Theateren.

Onsdagen den 15 November 1809.

Förslag till en alldeles ny Bewillning.

I en Tidpunkt, då Rikets wädeliga belägenhet synes fördrå hwarje Patriots bidrag till det Allmännas bästa, är det ej underligt, att de, som ej förnä på annat sätt ådagalägga deras nit, söka utmärka sig genom hwariehanda projekter. Jag hörsde nyligen i ett Sällskap ett Förslag göras till beskattning af våra dårskaper, men kunde derwid ej annat än ömka mig öfwer Förslagsmakarens brist, antingen på meniska kannedom eller Religionsnit. — Jag beslöt derföre genast, att, utan vidare granskning, förkasta hela hans plan och wedertägga den i offentligt tryck genom följande betraktelse.

Kan wäl någon erfaren man wara okunnig om den werkan Förbud hafwa i allmänna sammanlesnaden? De reta människans medfödda nyfikenhet och locka henne till förut okända öfwerträdelsor. — Som nu en Taxa eller afgift för fria njutandet af någonting behagligt är i wist afseende ett förbud emot det samma, så måste den ock medföra enahanda följder. Om, till exempel, en föraktad wara, en bok m. m. skall sättas i vogue o: h. anseende, så finnes intet säkrare medel att befördra denna affigt, än att förbjuda waran, boken m. m. — Hade ej Caffé och Brännwin så otaliga gånger blifwit förbudne i Sverige, så skulle des Inbyggare icke heller i så hög grad ålskat dessa drycker och ingen Fricoliff nåsa någonsin emot insundande nederbörd, blifwit i alla gathörn retad till compulsiva rörelser. — Erfarenheten hade bordt lära människorna, att allt ifrån den tid, då Djurens Beherrskarinna och allas wår nyfikna moder Ewa erinrade sin Gemål, att tillgripa det förbudna äpplet, har begäret efter det conspicuabla warit starkare än fruktan för de här daste straff; och hwem wet huru många Wdamer icke, äfwen i dag, för sina Ewors skull kunde blifwa förgjagade ur Paradisen, om Gud self, likasom i wår Stamsfaders tid, wille befatta sig med confiscationen och besalla sina Englar att wara Executores decreti! Wisserligen är det en sanuing, att ju swårare en sak är att erhåna, ju förré och oemotståndligare blifwer åtrån derefter. Detta är ett gammalt Phycos-Moraliskt Problem, som nu mera måste wara förwandlat till ett axiome i Statskonsten. — Då nu dagliga erfarenheten intygat, att förbud endast uppväcka begär

och förantwanda till öfwerträdelse, och hwarje påsaga eller taxa, såsom förut sädes, är att anse för ett slags förbud, huru farligt wore det icke då, att taxera vår tids dårskaper, i synnerhet dem, hvilka liksom grunda sig på en allmänt wedertagen etiquette, och hvilkas röster, under loppet af flere århundraden, blifwit stadgade. Det medgittes gerna, att Skattkammaren snart skulle bli uppfyllt, i fall man kunde hålla kontroll på de för dårskaper taxerade personer; ty jag vill så wad, att deras antal skulle dageligen ökas. Men en årlig Politicus (om ej detta uttryck innefattar en morsägelse) bör hafwa afseende, ej mindre på Riks inbyggarnes moraliska sällhet, än på Rikets winst, så wida han hellre wil bli ansedd för en wis, än för en stor man.

Den djupsinlige Ministern Pitt kände noga hwad werkan Taxor hafwa på Folket; Han förstod att förena Skattkammarens fördel med Underfåtarnes bästa; i det han taxerade Equipager, Periening, Förfier m. m., blefwo dessa nödwändigheter ännu nödwändigare, och i sanning winnes alltid på detta sätt stora fördelar i det hela: de måtrige wända sina tankar från förtroet, och tillredskåta sin ärelystnad i en lysande pratt; de fattigare låtningar finna en önskelig utwäg till bergning; alla slags Handwerkare erhålla i Lyrens sold dubbelt arbete; Städerna decoreras af de rikas öfwerflöd och hyddans infödingar danas till hyllade Medborgare. — Men, torde någon fråga, är allt detta just en naturlig följd af Taxeringar? Ja wisserligen; ty swärigheten att erhålla eller bibehålla en sak, är den mest retande orsaken för vår Själs appetit. Menniskan blef så danad, att det hon har utan omsorg, gagnar hon sällan och njuter det alldrig; men det hon icke har, eller det som hon med möda förwårwar, är alltid ett sårhets ämne för hennes inbillning. — Det ofönda, det oförfäta retar hennes lyfnad, denna lyfnad blir passion och passionens sanna nutning är werksamhet; men werksamhet tillhyndar fördelar, fördelar wäcka andras afund och afunden öfsadkommer råstan. — Se här principen eller eloven till Samfundets menniskans förhållande, och den som bäst förstår denna elov, är äfwen den skickligaste att leda menniskan till utöfning af dygd eller last: hon blir i hans händer en marionett, som spelar sin role efter Styresmannens afsigt. — Men wisom ej för långt irån ämnet! — Jag upprepar än en gång, att swärigheten retar Själens appetit och njutningen dödar den. Huru wången har icke på en tartlig resa äfwentyrat helsa och lif, blott för att en dag kunna säga: Jag har sett Caystens Pyramider, Chinas Siljemur eller St. Peters Kyrka, då slietwa infödingarne knappt weta att dessa saker äro till. — Ja, I tillfridskånde Lycksökare, I upphöjde äretyktne, I efter önskan gifte! sägen mig, om icke swärigheten att erhålla edra föremål, varit egentliga driffsåden till de beundanden, som förskaffat eder dem? Sådant medgittes, men sägen mig vidare, sedan I erhållit hwad I efterkräfwat och ingen mer klandrar er njutningsrätt, sägen mig, om icke edra fördelar blifwit otillfridskållande privilegier och alla edra njutningar ofsmaklige? Om så är, wåsen I ju bisälla min fattis. — Man ser nu orsaken hwarföre lasten allmännare nötsas än dygden, ehuru både förnuft och erfarenhet intoga, att deana senare äro öfles af långt renare och högre nöjen; men — lasten är förbuden och — beskattad; dygden tillåten och anbefald. — I kraft af alla dessa skäl, wore det högst ogudaktigt, att taxera våra hwardagsfel; ty dessa fel skulle då sluteligen taga så öfwerhand, att Regeringen nödgades anse dem lika straffbara med de ärfsta brott.

Sedan jag nu på ett temligen Peremtoriskt sätt bewisat skadligheten af den föreslogne Taxeringsmaximen, skulle jag gerna önska, att här förlagswis så öfwerlemnna några wåghenta tankar angående möjligheten att genom en taxering af

wåra förfallna dygder, åter sätta dem i anseende och göra dem behaglige för hwarjom och enom. — Denna Taxering torde bättre lyckas, än alla andra: och det på grunder, som ofwänföre blifwit anförda. Planen är denna, att hwarje person, som will anses för dygdig, ägde hos en wis Committé annåsa sig till den stadgade afgiftens erläggande för den eller de dygder, han helst önskade utöfwa; men så snart en såunda taxerad befanns efterlätt eller försämlig i utöfningen af de dygder, för hvilka han läte sig anteckna, skulle hans namn genast utströkas i Taxeringslängden och hans friskaffelse från skattens erläggande offentligent på torget eller predikstolen kungöras, dock utan att skams; Hwarefter han icke å nyo borde blifwa taxerad för någon dygd, innan han ådagalagt trenne tydliga prof af densamma. — Ifwen borde Taxeringslängderne offentligent upplåsas för menigheten minst fyra gånger om året. — Men för att i hwarje Stånd eller Embete befordera utöfningen af de huswuddygder, som egentligen erfordras till ett wärdigt och nyttigt förwaltande af ett sådant Embete, borde afgiften för dylika huswuddygder wara anseentligen dryggare än för de allmänna dygderne, hwilkas taxa alltid blifwe densamma. Således måste en Minister hårdast taxeras för Patriotism och Människofärlig, en Krögman för tapperhet, en Domare för owäldighet, en Prest för hellsfärlig, en Läkare för ömhet, en Handlande för ärlighet, en Handwerkare för slit och sparsamhet, en Bonde för wälwilja och medlidande, en rik för oegennytt och wälgörenhet, o. s. w. Ifwen som Ynglingen för arbetsamhet och måttlighet, Glickan för blygsamhet och ofskuld, Gumman för tydlighet m. m. Man bör ej befara att Folket skulle undandraga sig en dylik beskattning: ty ehuru mången i wår uppflotta tid anser dygden för någonting swagt och vedantiskt samt derföre sällan, om icke under känslans härtigaste utbrott, beträdes uppenbarligen med utöfswandet deraf, så har likwäl detta ord i forutiden förwårswat sig ett så allswäldigt och ödödligt anseende, att jemwäl den mest policerade mensiska skulle, på tillrådan om hon ålskade dygden, utan betänkanse swara: Ja! — Dessutom blifwe ju denna Taxering af enahanda natur med wåra andra personella skatter, endast med den skillnad att den förra hade ett högre och ädlare föremål, nemligen menniskans själ och moralité, då de sednare endast erläggas för kroppen och det materiella. — När nu hwar och en willigt betalar för rättigheten att lefwa eller att njuta lifwee, hwarföre skulle han undandraga sig att skatta för egenstaver, hwarigenom man är i stånd att förwårswa himmelen? — Utifrån urminnes tider hafwa beskattnings föremålen varit dyrbara. Oden tog skatt för hwarje nåsa, entedan han wäl wiste att nåsfor ej kunna umbåras, ehuru de sedermera, genom sauset's uppfinning, blifwit nödwändigare; men som Sweriges Inbyggare, under deras ständiga Wardalekar, förmodeligen till större delen förlorade dem, och per bonam consequentiam undandrog sig beskattningen, så blef af sednare Kungar den så kallade Koppskatten eller afgiften för hware huswud kastad, och sedermera kunn ingen undflott; ty ehuru ståtliga än Swenskarne woro i att eludera Bewillningsförordningar, förutstågo dock Konungarne, att ingen skulle låta decapiteras sig för att slipa koppskatten. Denna huswudskatt, som tros anseentligen hafwa stegrat wiser på huswuden här i Landet, har under namn af mantalsafgift bibehållit sig intill våra tider, och då upplysningen nu föråslat allt annat, både i moraliska och fysiska werlden, så wore ju mycket billigt, att ett högre beskattningsämne blifwe antaget, hwilket till äfwen tyres kunde ske, när den gamla Bewillningen, som nu, antingen alldeles eller till en del upphåwes. — En ny skatt, som replacerar en annan, måste nödwändigast hafwa ett nytt namn, om folket skall finna sig derwid, och hwilket wore i sådant fall tjenligt ännu än den allmänt wärdade, ehuru förådna, Dygden. — Hwilken täflan i det goda skulle icke deraf uppkomma, i synnerhet om

Swär och en wore tillåtet, att liksom det sker med Assurancesbrickorna, öfwer sin hus-
 dörr fästa en tassa med de dygders namn, för hwilka han skattade. — Om då, till
 exempel, en Handwerkare hade fyra dygder på sin bricka, måtte ej en Handlande strag
 måste hafwa sex eller åtta på sin, och då denne hade sex eller åtta, huru kunde en
 högre Embetsman hafwa mindre än 12? Fruktan att blifwa utplånad ur Taxerings-
 längden, nödgade nu de taxerade, att i möjligaste måtto utöfwa de dygder, hwar
 med de önskade lyfa för sina likar. — O! hwilket herrligt påfund, till Skattkam-
 marens och Menckligheters gemensamma fördel. — Dygderna skulle dageligen få ett
 högre värde; de skulle stylligen equivalera titlar och characterer, ja till och med blif-
 wa verkliga delar af etiketten. Man skulle så se Petit, Maitrer i dygd, liksom nu
 i sáfånga och laster. — Mången skulle så länge skrymta och skröta med dygder, tills
 de oförmärkt blefwo nödwändiga för hans hjerta. — Alla isjer skulle förswinna och
 Landet icke mer hemsökas af pest, hungernöd och andra Landsplågor, hwilka
 min salig mormor försäkrade alldrig hafwa sin grund i naturen, utan endast och al-
 lenast böra anses för ett syndastraff, och en förtörnad Himmels omedelbara hämd.
 — Men om nu någon af mina Läsare, förtrytsam öfwer mitt djupa Stats-genie,
 skulle påstå att hela min finance-plan är en Chimère, så tröstar jag mig dock dermed,
 att jag ej är den enda, som bygger flott i lusten.

Statsman.

Anecdöt.

Doctor Beadon, som lefde i förtroligt umgänge med Garrick, Foote, och flera
 af den tidens snillen, war Rector i Eltham i Kent. En söndag predikade han der
 öfwer den Texten: So äst du. Under det han flera gånger upprepade detta språk,
 kom en Officer in och stånade wid koregängen. Doctorn hade förmodeligen söstat
 ögonen på den kommande, och denne, som trodde att frågan angick honom, swarade:
 "Jag är Officer wid 16:de Infanteri-Regementet; jag är hitkommen på rekrutering,
 jag har med mig hustru och barn och önskar att göra bekantskap med Herrskoperna
 här omkring". Detta öwäntade swar störde så församlingens andakt och förwirrade
 Presten så, att han med swärighet kunde fullfölja sin predikan.

Den oklanderliga Läkarewården. *) (Insändt.)

Läkarewård kallat jag, att befrämja Läkares trefnad,
 Skänka dem Rang och Merit, ge dem Prebend; Passorat;
 Swad, genom Hygias Nåd, ej då per praxin förunnas,
 Inbringat Lifwets Tyrann, pro sepultura, helt wist.

Asclepiades.

*) Att detta Xenium icke angår den, hos oss, projecterade förbättring af Hälsovården, läret wara
 öfwerflödigt att erinra för dem, som kunna inse det grundeliga i sifswa Projectet och des
 oegennyttiga tendens.

N:o 55.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Fredagen den 17 November 1809.

Sång wid ett Guld-Bröllopp. *)

Här brar ej Gossen med bindel och båga,
Att fångsla två unga och klappande bröst:
Ej endast för Wären han tänder sin låga;
Han wärdar en gnista semwål åt wår Höst;
Ja, äldrige Man! och du äldrige Måka,
Han följer ännu edra wackfande spår
Och gläds åt sitt Werk, då Ni fallen tillbaka
Den seger han gjorde för femtio År.

Ni Gamle, hwad tröstande Minnen I ägen!
Hur friden och trefnaden krönt ert förbund!
Hur, utan att tröttna, Ni gränat på wägen
Och wifligt fördragit en mulnare sund!
Så minns han med nöje hwad rynd han besarit,
Den Seglare, som inåt hamnen sig drar,
Och räknar ej mera de stormar, som warit,
Men räknar blott Seglingens lyckliga dar!

Om ännu åt Gynnen man ägnade tempel
Och tände sitt heliga offer deri,
Med hiesfornas smid och med skrynfornas stämpel
Ni skulle desj såklynta prydnader bli;

*) Uta. hoppas Hr. Författarens tilläist för meddelandet af denna Sång, i händelse det ej med hans wettskap skulle blifwit i sådan affigt insänd.

Och, kunde man digta med forntids-behagen
En lycklig Philemon och Baucis än,
Man bytte blott namn och tog ämnet af dagen —
Och digten blef Sanning som ländes igen.

Men redan till skymningens timma det lider
Och foten mot väster har stupat sin gång —
Wårt Lif är des bild — och i spårena strider
En natt som går slut på all fest och all sång.
Så skyndom att fånga den stund som är inne
Och fyllom den gyllene högtidens mål:
Af slägtkap och wänstkap, med enstämmigt sunne,
Wi helsa Wårt Hallsfeket. Par med wår Skål!

Smärre Skrifter, utkomna sedan denna Tidnings början. (Fortsättn. från N:o 52.)

Memorial, af Gustaf Stabeck, utpläst i Wällof. Borgare: Ständer den 20 October 1809, i anledning af Riksdagsmannen Jonas Erikssöns Dictamen, rörande Bankens öppnande till Lån på Fastigheter. Stockholm, Delén; ett halft ark 4:o. 1 f. Banco.

Det Dictamen här återopas, är i N:o 40 af denna Tidning recenseradt. Författaren till närvarande Memorial fordrar icke allena, att Banken ofördröjeligen öppnas till Lån på Fastigheter å Landet, han will äfwen att Lån skola bewilljas på lds Egendom, han israr emot de beställsamma händerna som öfverforsat wåra fictiva penningar, o. s. w.

Egentligen är detta Memorial ett gensjud af Riksdagsmannen J. Håkansson, och likt alla återfall, är det swagare än den röst som det söker att härma. Författaren tabtologiserar också nog mycket; ty inom 25 rader på första sidan talas 13 gånger om penningebrist, penninge-despotisme, penninge-man, penningar, penninge-tyranni, penninge-ocer och penninge-lån.

Memorial, af Handelsmannen Gustaf Stabeck m. m., innehållande Skäl och Grunder för des tillstyrkan af Allmänna Beswårs- och Economie-Utskottets Betänkande, af den 14 sista September, rörande en beständ Brånwins-Tillsverkning i allmänhet, i förening med Spännmåls-Magasiner och de nuwarande Krono-Brännerier. Stockholm, Delén. 1 ark 4:o. 2 f. Banco.

Då Författaren bewisar att Allmänna Magasins-Jurättningen tillhörer Economie-Utskottets ärgård, genom 53 § i Regeringsformen, som stadgar: ett Allmänt Beswårs- och Economie-Utskott, att anmärka brister i de Allmänna Hushållnings-anstalterna, och förändringar deri föreflå, skulle man, efter wanlig logik kunna tro, att Allmänna Magas. Jurätt. räknades af honom ibland Hushållnings-anstalternas brister, men han underrättar os genast, att detta icke varit hans mening, derigenom, att han nämner sig såsom Auctor till Berättelsen om Swenska Allmänna Magasins-Jurättningens upphof, m. m. (Se N:o 18 af denna Tidning). Han berättar, att flere hundrade exemplar af denna skrift redan från Bokstäderna blifwit utgifna, utan att någon grundad wedersäggning ännu utkommit. I fall detta skall wara ett be-

wis af Skriftens förtjenst, tyfnar Critiken, och nekaf wiserligen icke Hr. S. en ära, hwilken han delar med mer, än nit tiondedelar af de Författare som utgifwit Strökrifter under denna Riksdag.

Författaren har den öfvertygelsen, att en oinskränkt frihet i Brännwinsbrännin- gen, skulle gifwa anledning till Corporationer, som sloga under sig Spaymåtshandeln. Han will låta upprätta Magasiner i alla Provinser, använda den förkända Span- nemålen till Brännwin, o. s. w. Han bewisar således, att han icke har ett högt begrepp om följderna af den allmänna Näringsfriheten.

Memorial af Gustaf Stabeck, uppläst i Rikets Högst. Ständers Allmänna Beswars, och Economie. Utskott, innehållande Anmärkningar mot nämde Utskotts förändrade Beslut, ifrån en beständ Brännwins, tillverkning till en oinskränkt. Stockholm; Delen. 20 sid. 4:o. 8 s. Banco.

Titeln säger innehållat af denna Skrift, som är åtföljd af Tabeller öfwer de pannynder som blifwit tillslagne olika hemmantal, och öfwer de olika förmåner som winnas genom pannornas form.

Anförande till Protocollet uti Rikets Högst. Ständers Stats. Utskott, rörans de Kongl. Secreteraren Ab. Jhees till samma Högst. Utskott ingifna För- slag, m. m. Stockholm; Sohm.

Swenne Skåster, den ena af Theol. Doctorn och Profsten M. Salt ($\frac{1}{2}$ ark), den andra af Theol. Doctorn och Profsten Ab. Renström, (1 ark 4:o) äro under detta namn utkomna, hwilka båda motsäga och wedertägga Hr. J. förslag, (se Journ. för Litt. No 30). Det sednare, såsom widlöftigare än det förra, ingår ihjunerhet i bewis af förslaget's orättwisa och skadlighet.

Recension.

Moral.

Reglor för Umgänget med Feuntimmer. Pendant till Umgänget med Men- ner, af Arherre Knigge. Öfversättning. Stockholm, Marquardska Tryckeriet. 112 sid. 8:o. 18 s. 8 rf. Banco.

Det twetydiga i titeln skulle lätt kunna inbilla någon med Lyfka Litteraturen ober- fant Läsare, att denna Skrift wore författad af den berömda Knigge, eller åtminsto- ne både, i stil eller system, någon likhet med hans arbeten; den är likwäl ingen- ting annat, än en samling af bättre och sämre Författares sentenser och characters- teckningar, men gjord utan urwal och ihjunerhet utan ordning. De som läst La Bruyere, Rochefoucault, Chamfort, eller Pensées sur les femmes träffa här öf- werallt gamla skantskåper, ehuru samlaren ofta genom den mest bombastiska stil sökt att göra dem egenkänneliga, och desutom inblandat andra sentenser på hwilka ingen godkänd Författare skulle wilja göra anspråk. Öfversättningen är wärdig Origina- let, och ganska få sidor äro ren Swenska. Man ser tydeligen, att Öfversättaren med midde efter sökt nya och sällsamma ord, hwilka ihjunerhet göra en löslig werkan, då han will wara wältalig. — Recensenten underkastar sina Läsares omdömen följande profbitar, tagne bland en mängd af samma slag.

"De som särstilla sig från den stora hopen, wärdera sig mer, och tillämpa ej på sig sjelfwa de förspredda teckningar, som hämtas från hwardagsliefwernet. — En

Kärlekskrant känslig flicka är ett ytterst lösligt och tvetydigt ting. . . . In ser man henne, till en människa, som en sum förtruffan i en bildstod, förvandlar, i en melanfolisk ställning fördröja . . . Heta tårar, framvälda ur djupet af hennes själ, darra i hennes öga, . . . Hon har förstunnat, . . . Händerna äro släpade wid hennes bröst. — Från sitt bröst upptar hon ett grånadt papper, som tidens tand genom secler tycks hafwa gnagit. " — Sin öfversvängliga känsla; ledsamhet; förhemliga; affigtlig förolämpning; anordna ett beslut; betacka; afhwila sig; besåta; försynliga; förkallna, med flera.

Recensenten skulle anmärka, att dessa så kallade Reglor icke allenast motsäga hwarannan, utan ofta äro högst oriktiga; men han är öfvertygad, att de söna som skulle kunna förolämpas af orättvisan, ledsna innan de hunnit genomläsa dem.

Theater: Nyheter.

Mademoiselle Vognaire har nyligen debuterat på Théâtre Français; ibland andra roller, har hon isynnerhet spelat Dorine i le Tarrusse; Ginette i le Dissipateur och Lisette i Les Fokies amoureuses.

Man har anmärkt, att dessa tre roller, redan från längre tid tillbaka; blifwit använda till debuter af de Actriser som bestämma sig till soubretter. I dessa roller debuterade M:iselle Beaupré 1608; M:iselle Dubocage 1723; Mademoiselle Armand 1744; M:iselle Desmarais 1756; Mad. Novère, som war gift med den namnkunniga Ballet-Compositören, 1754; Mademoiselle Simiane 1706; M:iselle Durancy 1759; Mademoiselle Dubois 1760; M:iselle Luzy 1763; M:iselle Jannier 1764; M:iselle Dugazon och M:isell Baron, sonsons dotter af den berömda Baron, 1767, o. s. w. Orsaken till det förwåde som gifwes dessa tre rollerna, är, att det icke finnes någon, hwaruti en soubrette kan wisa så mycket talang, som i dessa. Dorine isynnerhet, har en Comiss styrka och en natur, som endast Mottiere kunde måla; en Actris, som alldeles misslyckas deruti, skall alltid blifwa under medelmåttan.

(Courrier des Spectacles.)

Anecdote.

Efter det ryktbara Nantiska Edictets upphäwande, och då Protestanterna försöjdes i alla delar af Frankrike, begärde Engellska Ambassadeuren af Ludvig 14:de, att alla de måtte sättas i frihet, som för sin Religions skull blifwit dömda till Galererna. "Hwad skulle Konungen af Stor-Britannien säga", frågade den stenhellige Monarken, "om jag begärde att alla fångarna i Newgate skulle bli lössläppta?" — "Sir", svarade Ambassadeuren, "Konungen, min Herre, skulle genast bewilja det, om Ederes Majestät bad för dem, icke såsom misshandlare, utan såsom bröder".

I daa utafwies till Resp. Prenumeranterna sitta Arbet å nya Prenumeration af Sederwårda Bonde-Ståndets Protokoller, hwarmed tryckningen oafbrutet fortfar. Prenumeration erlägges hos Her Utter och Wiborg, med 2 Rd. Banco.

I Morgo. Lördag utafwies 2:de 56.

Stockholm, tryckt hos Direktören och Kongl. Högskolestryckaren Peter Sohm.

N:o 56

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Lördagen den 18 November 1809.

Några ord om Embetsmäns giftermål, och om onödigheten af de föreslagna artiklerna till fattiga fruntimmers försörjning. — Dedicerade til Förf. i Dagligt Allehanda, N:o 262.

J anledning af den i detta Blad, N:o 50, recenserade piessen om utvägat till försörjning för Öwinnokönet och isynnerhet Embets- och Tjenstena's, samt andra Ståndspersoners torftiga Enkor och osörjda döttrar, har en witter författare i Dagligt Allehanda — märkligt utrat sig, att all den uselhet hwaröfwer Nyhetsmakaren klagar, skulle upphöra, om Embetsmän togo det kloka par i att antingen icke gifta sig eller ock, om giftermål ändteligen skulle ske, se sig om efter hustrur, med hvilka de erhöles tillräcklig förmodgenhet.

Förf. utgår, som man ser, från den ganska enkla principen, att om man ej gifter sig, efterlämnar man inga Enkor och Barn, och således inga behöfwande, och om inga behöfwande gifwas, så uppkommer ingen uselhet, och om ingen uselhet uppkommer, så behöfwas också inga anstalter till dess afhjelpande, följaktligen ej heller de af Nyhetsmakaren föreslagna. I sanning, M. H. Ni är min Man: Olik mängden af våra Statsmän, projecterar Ni inga palliativer: nej, Ni up söker själwa föllan till det onda, och hämmar det der. Att för framtiden utrota alla fattiga enkor och fruntimmer, för att slippa omsorgen om deras uppehälle är en utväg, säkert lika ofelbar, som den att rycka ut tänderna, för att slippa tandvärk; är ett infall, lika genialiskt, som Columbi, då han krossade sitt ägg för att skälla det på sweden, eller Alexander den Stores, då han med ett sabelhugg upplöste den Gordiska knuten.

Swad Embetsmäns giftermål i allmänhet beträffar, så är jag funklomsigen af Författarens tanka, att de — ej borde äga rum. I naturfilosofien medger jag allt för wäl, att giftermål woro tillåtna utan anseende till Personen; men, sedan menniskan ingick i Samhället, sedan omsorgen för fattiga enkor och barn obilligt nog blef en samhällspligt, upphörde naturligtwis denna rättighet, likasom mången annan, för alla andra än de verkliga rika. Ty alla andra lemna blott Staten odugliga, det vill säga torftiga medlemmar. Som nu de rika eller förmodnare klasserna utgöra det egentliga Samhället (de meddelösa äro blott deras tjenare) — och fattiga Enkors

och barns underhåll hufvudsakligen gäller deras lifsa, så är det naturligt, att ingen utan deras uttryckliga tillstånd borde så gifva sig. Ingen tjenare vågar utan sin Herres tillåtelse taga ett sådant steg — följaktligen borde också icke Statens kunna göra det. Hvad berättigar dem också till en sådan frihet? Männe väl den omskändigheten att de tillbragt sina bästa år wid Skolor, Gymnasier och Akademier, att de genomskafat sina nätter, uppoffrat sin förmögenhet och ofta sin helisa, för att lära en hop saker, som man kallat bokliga konster, och som ändå allesammans uppvägas af den enda lilla konsten att göra stor! Är icke sådant snarare en dårskap, som wäl lindrigast förtjente straffas med ett ewigt Celibat! Eller männe derföre att de, sedermera från morgon till qväll och ofta sent inpå nätterna nedgräfwat sig i Aetor och Inntor, för att förskaffa oss rättwisa eller sörja för vår trygghet till lif och egendom, att wi i fred och lugn må odla våra sätt, göra våra stor, sälja vår peppar och älfva våra husrur? Hvad! då Odet dag från dag uppskjuter Embetsmannens Iycka eller tilldelar den någon annan mindre förtjent, skulle han wäga att bygga sig en egen, oberogende af Ode och förmån, wäga att uppsöka någon warelse, som afördade vår och ett tacklöst fädernestånd skuld, som stödde honom på den törnbeströdda banan, framkallade någon blomma i hans hjär, torkade swetten af hans wanna och wedergwicke honom, med ett ord, som belönade, ensamt hans domare och wittne, hans strider för det goda och rätta, hans misfända bygger, hans obemärkta medbor? Nej! Då en trågen tjenst nekaf honom hwarje sällskaps-nöje, hwarje förfröbelse, bbr ej eller en makas smekningar eller älskade barns joller gifwa honom någon. Denna sällhet tillhör endast oss rika. Ja, hans fall bbr blifwa en Munk. Orden och förses med de strånse reglor, nästan strängare än La Trapp'es. Också hoppas jag att Staten till en del redan först derför. Gasior och tagelskior torde lönerne wist komma att fournera i öfwerfödd: tillkommer förbudet mot giftermål wägar jag trotsa selskwa stora kamars Presterskap i att lifna våra Embetsmän i försakelser. Om det förre då och då ger Skrit på lädret, så sitta dessa senare ständigt krotiga — och den ena exercisen kan wara lika så god som den andra. — Så bbr det ock wara, och jag önskar med författaren, att denna additionuella artikel i Ordens-statuterna snart må göras.

Detta om Embetsmäns giftermål i allmänhet! Se här ännu ett skäl deremot ifsynnerhet, som förf. anför: Det Allmännas tjenst skulle möjligtwis kunna lida igenom den omsorg, som, i likt fall, måste delas mellan Husfrun, Barnen och Hyskan. Förgåswes har Rousseau påstått, att den som gifter sig, ger fäderneståndet en gifslan för sin trohet. Det är ej sant. Man tjena raldrig med mera trohet och nit än då man på intet sätt är belönt derföre. Fråga erfarenheten. En dräng, han nit stå i bod eller bakpå en wagn, är aldrig trognare eller oförtrognare än då han hwarfen är född eller klädd i sin Herres tjenst — och på samma sätt måste det förhålla sig med statens drängar. Skulle de så rundeligen lönas, att de icke allenast kunde åga sin utkomst såsom ogifta utan äfwen med famille, så är det naturligt, att de med häglöshet skulle fullgöra sina skyldigheter. Någon har wäl föregifwit, att den gifte Mannen alltid med mera nit och werksamhet öfwerlemnar sig åt sitta kall än den ogifta, men om så är, så öger det endast rum med dem, som lyfselföta sig med egna löfärer, men är uppenbarligen falskt, då fråga är om Statens, äfwen om de woro lika mycket bidragande till utkomsten. Man har wäl också påstått, förmodligen med anledning af Rousseau's öfwanvända waradox, att en ogift Embetsman ej wore sitt fädernestånd så uppriktigt tillgiffwet, som en gifte, att han ansåge det blott som en principal, hwilken han hwad ögonblick som helst kan ombyta mot en annan, som bättre belönar hans möda; man har anfördt ur alla Tidens och Länders historia, att de män, som djupast

Skakat Samhällets lugn och beredt generationers olyckor, nästan alltid idarit ogifta; Philosopherna hafwa anmärkt, att af alla Passioner, det endast är kärleken, som icke aflägsnar menniskan från sig sjelf, som lik ett solglas samlar alla strålarna af hennes sällhet, innom hennes eget bröst, då deremot de andra beständigt rycka henne utom sig och förwandla hennes sällhet till ett irrblos, som hon aldrig hinner, och som, hunnit, aldrig ger någon värma. Af allt detta har man welat sluta, att en Stat wore lycklig, i samma mån som den gynnade äktenskap, och att den isynnerhet skulle betjenas wäl af gifta Embetsmän. Men allt detta är idel paradoxer. Duru kan man uppfylla sina pligter, som maka, far och hufvader, då man från morgon till qväll måste sitta på sitt Embetsrum? Endast Personer, som sitta på sina kontor, i sina bodar eller sina verkstäder, kunna förena dessa swåra saker.

Churu den grundliga författaren således från alla sidor wisat otillbörligheten af Embetsmäns giftermål, medger han dock ett enda fall, hwari de skulle kunna tillåtas — neml. då de se med flickor af tillräcklig förmögenhet. — Endast derigenom skulle grundläggas till en hel generation af rika enkör och flickor, och den så föraktliga och beswärliga af fattiga kunna förswinna. Hårtill fördrades blott twänne saker 1:0) att weta huru stor en förmögenhet skall wara, som under alla möjliga förändringar af tider och peningwärdet, af tillstånd och lesnadsfatt, werkligen är tillräcklig; 2:0) att förutse och afböja alla de händelser och omständigheter, hwarigenom denna tillräckliga förmögenhet på något sätt skulle kunna antingen helt och hållet förswinna, eller åtminstone blifwa mindre tillräcklig, till ex krig, resolutioner, Handels och rörelsers förfall, o. s. w. Denna fednare omständigheten wore isynnerhet swår. Om man gifter sig med en rik köpmansdotter, hwars far ännu lefwet, behöfwet man kunna förutse och afböja utländska falli sementar, sjöfador och uppbringningar, — om med en rik Bruskaprons, jernets wanpris och Bruskarörelsens förfall; om med en rik Landtmans, Spanmålsprisenas fall och egendomars, i händelse af all jords lka beskattning; — men som allt detta skulle gifwa en Embetsm. mer beswår än den beswärligaste syfla, så wore det rådgäst att icke gifta sig med flickor, hwilkas föräldrar ännu lefwa. Man kunde då — i Landsorterne hos förmyndarne, och här i Stockholm, i Justitie Collegium underrätta sig inpå runstycket om flickans förmögenhet — som också, sedan lång tid tillbaka, är en godkänd utwäg — och således aldrig löpa fara att med henne få mindre än man wäntat. Hwad åter den förstnämnda omständigheten beträffar, så skulle wäl en, å en och en halv million Riksdaler i goda Landegendomar, Diskont och Lullarrende aktier, kunna anses, som en, i alla händelser, tillräcklig förmögenhet; och det wore för öfrigt alltid bäst, att för säkerheten skall taga mer för mindre, desto hellre, som flickor af denna förmögenhet i wårt rika Land ej äro så rara och just icke ha så lätt för att bli gifta. Det är naturligt, att en ung flicka, alltid är förnuftig i samma mån som hon är rik — och att hon således strax skulle wälja en fattig och oansedd Embetsman framför en galonerad Baron, och med nöje försaka ett tillfälle, som erbjudes henne,

Att köpa sig, en wacker qväll,
Till Sennes Nåd — för Fadrens pengar.

Fortsättning e. a. g.

Dramatik.

Förleden måndag den 12 Nov. uppfördes för första gången Kuluff eller Säten i China, Comedi i 3 Acter med sång. Originalet är af Guilbert de Pixérécourt och Musikern af Dalehrac.

Hirkan, Stor-Kalao öfver en Prowins i China, har förskjutit sin älskarinna Zelimä, och denna, uppretad till hämd, har stökat några Tatarer, hvilka skola begagna sig af en fest som Hirkan anställer, för att komma in i hans park, och derifrån, genom en hemlig gång, hwartill hon lemnat dem nyckeln, smyga sig in i hans sängkammare och mördra honom. I denna park bor Kuluff, som är Skogwaktare, och som året förut, på samma ställe, räddat Zallida, en ung Tader, och Moderlös flicka, hwilken blifwit upptagen af Hirkan. Men Zallidas skönhet har wid detta tillfälle gjort en så stark werkan på Kuluff, att hans sinnen blifwit nästan förvirrade. Som han wäl finner att han, i sin närwarande belägenhet, icke kan esterfräwa hennes hand, önskar han att blifwa förnäm och rådfrågar alla spämån om sin tillkommande lycka. Alla lofwa honom hwad han önskar. Hirkan med en af sin suite träffar honom just då han återkommer från en Stjernsydare som änyo bekräftat hwad så många andra förut hade spådt. Man beslutar att roa sig på hans befohning. Han får en sömndryck och föres under sin sömn till Hirkans slott, der han blir klädd i förskellig dragt och lagd i ett präktigt rum. Kuluff är ensam då han wakar; han blir naturligtwis förskräckt och wet icke om han skall tro sina ögon. Att han är i China är det enda han begriper, och detta ser han af Guden Foës bild. Den wördnad Hirkans hof wisar honom ökar hans förwirring; man inbillar honom likwäl snart att han self är Hirkan, och han har icke swårt att tro det; men hwad som icke behagar honom är den underättelsen att han också skulle wara gift, och ha en gammal, arg och swartsjuk hustru. Han bekymras ännu mer då Hirkan, som nu spelar roll af Minister, föres ställer honom Zallida såsom sin kästid. Det har emedertid sidit emot afconen, och Tatarerna smyga sig genom ett galleri ned till sängkammaren. Kuluff, som blifwit lemnad ensam, märker deras ankomst och tar den utwägen att sätta sig framsför bilden af Guden Foë, med hwilken han är lika klädd. I denna ställning skrämmer han Tatarerne. Hirkan och hans hof tro likwäl att allt hwad Kuluff sedan berättar härom är en werkan af hans inbillning; men denna fara, tillika med det Ceremoniel han beständigt måste underkasta sig, har redan gjort Kuluff ledsen wid sin wärdig bet, och han föreslår Hirkan att astråda dem till honom med wilfor att så Zallida. — Ganem, Kuluffs bror, som gått höra Tatarernes första samtal, och derföre blifwit bortförd och bewakad af dem, har emedertid smygt sig bort och kommer att upptäcka deras uppsåt för Hirkan; han blir förd till Kuluff, och denna begriper nu att man welat gåckas med honom. Han will likwäl begagna sig af den dragt och den makt man lemnat honom för att rädda Hirkan från den hotande faran. Häruti har man redan förekommit honom, emedan Ganem icke slupit in i slottet innan han berättat sitt ärende, och på den underättelse han gifwit hafwa Tatarerne blifwit uppsökte och fångslade; men det mod Kuluff wisar wid detta tillfälle, tillika med hwad han förut bidragit till Hirkans räddning, förskaffar honom denne förstes wänskap och Zallidas hand.

Fortsättning e. s. g.

Nästa Måndag utgiswes No 57.

Stockholm, tryckt hos Direktören och Kongl. Hålt. Boktryckaren Peter Cohn.

N:o 57.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Måndagen den 20 November 1809.

Några ord om Embetomåns Giftermål m. m. (Fortf. och slut fr. N:o 56.)

Sedan man således på en gång undanröjt, ända till möjligheten af att i framtiden besväras af fattiga Entor och Barn, synes följakteligen omsorgen för sådana bergning alldeles öfverflödig. Enda frågan är nu, hvar man skall göra af den närvarande generationen af fattiga och wärnlösa Fruntimmer. Då de nu finnas i den här werlden, kan man icke så hufwudsfullt jaga dem in i en annan; men så är man wäl också icke förbunden, att för deras bibehållande widtaga några särskilda utvägar, alldeles sådana, som på något sätt skulle vara hinderliga för Strårättigheterna. Nej! Författaren erinrar med mycket skäl, att om de handteringar, som redan blifwit dem förbehållna, icke skulle finnas nog tillräckliga, så kunna de — tjena, och orka de ej arbeta, så äro ju fattiga Inwåttningar att tillgå för dem: — det vill säga: att de som ej kunna placeras på Krogar, i Snus- och Nippertödar, rymmas såkert på Fattighuset, i fall de ej skulle orka att tjena. Af den mängd hederliga mäns döttrar, som dagligen utbjuda sig i Allehanda till alla inom husföresällande göromål, ofta endast mot födan, ser man ju också, att ingen annan anstalt här i landet behöfs till fattiga Fruntimmers försörjning, än — Dagligt Allehanda; ty det är klart, att en annans der i ögonblicket förhjelper dem till en tjänst — annans intimerade de icke — och en tjänst är det bästa och högsta, hwartill en fattig flicka bdr kunna aspirera. Om föräldrarna rådat att ge henne en bättre uppfostran eller om hufwuda naturen skänkt henne en wis elevation i tänkesätt, huru lycklig skall hon icke vara, att hwarje ögonblick behöfwa lämpa sig efter en annans nycker, än berömma hwad hon inom sig måste ogilla, än ogilla, hwad hon inom sig måste högst och sannast wärdera, att för hwarje liten försunlighet erinras om den lätthet hwarmed hon ersättes! Gouvernanter! Sällskaps- Wamseller, Kammar- Jungfrur och hwad jag allt heten, är icke denna obestridliga sårhet ofta er löst? Jag vill ej nämna den lycka, som wäntrar ett fattigt Fruntimmer, som nödsakas att

taga pigtjenst. Huru låte skall hon icke trötta den opinion, som, ehuru orätt, wid en del lägre hushållsförrättningar fäster en wiß misaktning! I det första wattenåmbar hon bår, skall hon båra en portion af slesswa glömskans flod, som på en gång skall dränka minnet af hwad hon fordom varit och derigenom göra all jemförelse emellan det förflutna och närwarande omöjlig, — en jemförelse, som man påstår utgöra orsaken till människans olycka. — Sedan är wanligen ett tjenande Bruntimmers belägenhet i Ungdomen — och i Alderdomen — o! då först begynner den rätta sårheten! När sinnet nedtryckes, när kroppskrafterna aftaga och hon icke mera kan gagna hwar-ken sig sjelf eller andra. O! då skola dessa ådelmodiga människor, i hwilkas tjenst hon upposerat kroppss- och sinnes-helsa, och förja för hennes bergning och för henne öppna — Gattighuset!

Någon har wäl föregifwit, att i slesswa mennisko-naturen skulle ligga ett begär efter slesswändighet och oberoende, som i längden gjorde Tjenst, yrket swår, om icke odrägligt. Men hwad lägger man icke allt i mennisko-naturen, som man gjorde bättre att utrota derutur! Qwinnan har blott ett begär — det att blifwa maka. Hon winner wäl derigenom ett slags slesswändighet, som hon på intet annat sätt kan winna, men dersöre kan man icke påstå, att hon har begär efter slesswändighet. Dessutom, sedan Lyxen och sedesbrudet dag från dag göra Aktenskapen sällsyntare och i följe deraf de ogifta fruntimmrens antal större, bör allt hopp om en sådan slesswändighet hos dem försvinna, och med det samma allt begär derefter, allt begrepp om en annan bestämmelse än att upposera sig såsom Tjenstehjon åt de förmyndare Elaverna. Det är endast wårt kön, som lifwas af detta begär, och som har rättighet att uppfylla det — till och med på befohning af det andra, om det och skulle understå sig att äfwen äga en summa deraf, — som i sanning wore nog förmåtet. Det kan också icke nekas, att wi ju, äfwen i detta afseende, göra skäl för det namn af Starckare, som wi äga, ty med styrkans rätt — den enda sanna, hafwa wi fatt oss i bestyrning af alla möjliga Utwägar till förtjenst och uppehälle för det andra könet — ur det skenfagra skäl, att wi så mycket bättre skulle blifwa i stånd att för- förja det. Beati Possidentes! Sedan wi en gång fått hwad wi önskat, hafwa wi låtsat glömma willkoret för des erhållande, och skratta nu åt de swaga, som wilja kryska sin skär ur wåra hårdt tillslutna händer. Hwad! de stackars Bruntimmen skulle sättas i tillstånd, icke allenast att försörja sig sjelfwa, utan äfwen sina män, och sålunda återställa Naturens första ordning, som war beqwämlyghet eller lättfinnighet förstört, och upprätta sedlighhet och dygd, på hwars förfall wi så länge arbetat! Hwilken revolution skulle deraf icke följa — ej blott i Dagligt Allihanda, der inga hyagliga Jungfrur mera skulle finnas, som åstundade att hushålla för hederliga Ungkarlar, men wäl, kanske till war skam hyagliga Ungkarlar, som wille komma i tjenst hos hederliga Bruntimmer — utan äfwen och ispinnehet i allmänna lesvernet och i wårt lefnads-sätt. Sedan Captener wid Tylen blifwa förwandlade till Captenster, skola snart wåra Borgare corpser förwandlas till Amazon-corpser, emedan jag förmodar det ingen af wårt kön will tjena under ett sådant befäl. Mera än en gång skulle wi behöfwa annonsera efter Hushållster, och af de femti, sexti, som nu beswara hwarje sådan annons, skulle knappt en göra sig den mödan, om icke någon gammal Skärning. Med ett ord, wi skulle slutligen nödsakas att uppfylla war bestämmelse, och såsom goda och förståndiga Makar blifwa det andra könets wårn och skydd. En hwar ser wäl att sådant icke bår sig, och att man dersöre på allt sätt behöfwer mot- arbeta det nya förslaget.

Det är ock detta, som Ni, min Herre, med så mycken grundlighet gjort, och hwar före Ni förtjenar hela mitt Strås, — Wankbönens, stora tacksamhet. Det är wisst, att Ni skrifer så, att Ni borde vara Nilsbogs, Scribent; och så framt Ni ej redan författat ett dusin Memorialer eller Ströskrifter, hwilket dock är troligt, så för all del, jag besvär er, war icke längre så kort och sententids, utan gif oss åtminstone för en tillskilling af era snillefoster.

Smärre Skrifter, utkomna sedan denna Tidnings början. (Forts. från N:o 55.)

Memorial rörande Frågan om Bytes, Contorets Indragning, af C. S. Stråle; uppläst hos hos Sdglof. Ridderkapet och Weln den 22 September 1809. Stockholm, Cohn; 12 sid. 4:o. 6 s. Banco.

Författaren genomgår i korthet Byteswerkets historia, och wisar den grund hwar på de så kallade Esterräkningarne stöja sig. Han lemnar den underrättelsen, att Contorets bestämmelse är så nära uppfylld, att endast två mål återstå, som icke blifwit företagna, och wisar Kronans förlust, om de företagna målen skulle nedläggas.

Det är onekligt att Kronan icke, utan en uppenbar orättwisa, kan neka att ersätta de skulder hon self erkänt, och i närvarande ställning torde en sådan ersättning icke blifwa möjligt för Stats-Casan, om dess fordringar efterskänkas. De författningar som af Ständer eller en af dem erkänd Regering blifwit utfärdade, kunna icke heller upphöra att gälla, förrän de formligen återkallas, och selfwa detta återkallande, kan icke upphäwa deras laglighet för den förflutna tiden. Allt hwad som således wid Bytes Contoret skulle kunna göras, är förmodeligen att annihilera de mål, som ej äro upptagna. Wisertligen kunde Ständerna också estergifwa fordringarna, och på annat sätt uppfylla Statsbristen; men att upphäwa de förbindelser Staten en gång offentligen gifwit, kan icke ske utan wäld emot ägande rätten, och beflagligen har allmänna förtroendet hos oss icke så säker grund, att det tål några nya stötar.

Några i detta Memorial, oriktigt uppgifna ärtal lära förmodligen wara tryckfel. Sid. 11 står, nödigen, men måste menas omöjligen. Där sid. 4 säges, att Gustaf I uppfötrat sina Arfwegods, och på egna barns befohning, deras gjort Ritet en gåfwa, lärer Författaren wilja säga Gustaf Adolph; men när han (1624) gjorde den stora Donationen till Upsala Academi, ägde han ännu inga barn.

Ödmjukt Memorial om Bytes Brister, ingifwit på Riddarhuset den 4 October 1809. Stockholm, Cohn, 1 ark 4:o. 4 s. Banco.

Detta Memorial skall wara en wedertläggning af det föregående, ehuru Författaren på flera ställen wisar, att han icke med uppmärksamhet läst det, ty då s. ex. Herr S. säger att Landmåteri, Contoret har 4 procent af Esterräkningarna säges här, att det har 5, o. s. w. Hwarken Recensenten, eller förmodeligen någon oparist Läsare lärer likwäl finna Hr. S. wedertlagd häraf; men att hans mening blifwit bestridd, kan icke nekas.

Dramatiskt.

(Fortsättning och slut från N:o 56.)

Intrigen i Kuluff, hwartilf Holberg tyckes wara uppfinnare, har förut warit använd äfwen på franska Theatern. Hr. Pixérécourt har likwäl förökat intresset deraf, genom Catarernas plan, och det tillfälle Kuluff derigenom får både att tjena sin Herre och att bereda sin egen lycka. Pjeseu är full af Action, listig, på flera

ställen qwick, och hwad stycken af detta slag sällan äro, äfwen moralisk. Så mycket representationen tillåter att döma om öfversättningen är den ganska lycklig, och de Coupletter Kuluff hunger om sin hydda, göra ett verkeligen lust intryck. När man nu tillägger Dalebracs Musik, och praktiken och nyheten i Decorationer och Balletter, kan man med skäl kalla detta Spectafel, i ordets egentliga betydelse, Rönt, och wiserligen det första i sitt slag som blifwit uppfördt sedan Operan tillstods.

Då man känner att Musiken till Kuluffs roll blifwit skrifwen för en af Frankrikes första Sångare, wore det obilligt att i detta afseende begära af Actören en fullkomlighet, som det icke beror af honom att förwärfwa. Hwad Actören angår, uppfylles allt hwad åskådaren kan fordra. Kuluff är en person af den mest närba character, med ett godt begrepp och ett verkeligt mod, men förbröklad af kärlek. Hans inbillning har så länge smickrat honom med hoppet att blifwa förnäm, att hon anser sin förwandling såsom ganska naturlig, och nöjd att hans önskan blifwit uppföld, ger han sig icke tid att tänka på möjligheten; detta blir icke heller så osannolikt, då man erinrar sig, att Själwandringen utgör en af Chinesarnes tros-artiklar. Churu hans nya stånd förorsakar honom bryderi, begär han likwäl inga andra fel, än emot etiketten och af öwana wid sin höghet. Mindre ärelysten än kär, finner han sig icke heller road deras, och har nog begrepp för att lått kunna bringas ur sin wllfarelse. Sjellwa den natur hwarmed denna roll spelas, gör förmodeligen, att man icke genast märker swärigheten deruti, och länhända förtjenar Hr. Deland ett ännu större bifall än det han verkeligen erhåller.

De öfrige Rollerna äro alla af mindre betydighet. Emedlertid bör Hr. Åbergs, som nämnas för den jemna wärdighet hwarmed han spelte Hirkan; Hr. Berg för sin naiveret och verkeligen Chinesiska underdånighet, som Ganem; och M:selle Frodelius som Malika. M:selle Fröslind, som Jallida, skall säkert genom mera wana att spela förwärfwa den större listighet som endast winnes genom öfningen, och hwartill hon icke saknar anlag.

De många Chourer som i denna Komedi förefalla, lemna anmärkaren tillfälle att göra rättwisa åt den omsorg som de senare ären blifwit använd att gifwa takt och ordning åt denna del af Sängen. Det wore icke billigt, i anseende till det obetydeliga understödd Theatern nu mera äger, att för det närwarande fordra ett större antal af stämmor; det enda som tyckes saknas. Denna brist sträcker sig likwäl icke endast till Chouren, den röjer sig nästan ännu mer i Orchestern, der blås-instrumenterna, som i allmänhet blifwa förträffeligt spelte, äro accompagnerade af ett allt för litet antal goda Violer.

Balletterna till Kuluff (af Hr. Deland) äro listiga och karakteristiska; isynnerhet är den Musikaliska Balletten af utmärkt god effekt. Det är kanske öfversködigt att nämna det allmänna och odelta bifall M:ll Grönfors erhöi för sin dans. Med ett tilltagande nöje ser Publiken henne mer och mer närma sig till, och hemöda sig att likna den öfswerträffliga Dansös, hvars eleve hon varit. De twenne Chinesarne förtjena äfwen bifall och uppmuntran.

Att en ny Edition af Phädrus, försedd med Swenska Anmärkningar, med första kommer att af trycket utgifwas, har man troit sig, till kollisions undwikande, böra anmäla.

Nåsta Onsdag utgifwes No 58.

Stockholm, tryckt hos Direktören och Kongl. Båls-Boktryckaren Peter Sohm.

N:o 58.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Onsdagen den 22 November 1809.

Smärre Skrifter, utkomna sedan denna Tidnings början. (Fortsätn. från N:o 57.)

Allt Redlige Swenscars Walspråk: Nationen måste frälsas. Stockholm, H. W. Nordström, 40 sid. 8:o. 12 s. Banco.

Denna frälsning består efter Författ. tanka endast deri: att alla Pappersbruk sät-
tas i rörelse, några hundrade Skrifware användas att stämpa och sätta namn på
de förtärdigade lapparna, som få namn, heder och wärdighet af Penningar, och
när dessa titulära penningar blifwit tillverkade i en sådan mängd, att de skulle kun-
na betäcka en stor del af Riket, då skulle frälsningen wara gjord.

En Skrift af detta slag förtjenar ingen wederslägning. Men då den satts som
här utkas, ofta, ehuru med mera sansning, förekommer i utgifna Ströskrifter; då
äfwen wälmenande Medborgare ofta förblanda begreppen om werfeligt och represen-
tativt mynt, då den öfvertygelsen, att Sweriges rörelse-kapital är för litet, derige-
nom, utan granskning tros af de flesta; anser Rec. för nödigt, att något närmare
utreda heltwa frågan, sedan han först lemnat en öfversigt af Författ. planer.

Förf. beklagar, att Sverige icke, på öftra sidan, ägt någon enda Fästning, som
kunnat hindra en inträngande fiende, (hwar en sådan fästning skulle warit belägen,
uppger han icke,) och att är Norrsta sidan funts ingen befäst punkt. Han underrät-
tar oss, att ingen Fästning kunde göras af Götheborg, emedan terrainen hwarken
tillåt riktiga wallar eller grafwar; han tyckes wara misnöjd, att Jönköpings Fäst-
ningswerk blifwit demolerad, och försäkrar, att Christianstad och Landskrona ligga
bägge så åt sidan, att en fiende, utan att fråga efter dem, kan intränga i hjertat
af riket. — Sedan Författ. råjt en så stor kännedom af rikets försvarswerk, och
af försvarskonsten i allmänhet, gör han den öfversködiga bekännelsen, att han ic-
ke är Militair. — Han fruktade wäl icke, att någon skulle tro honom höra till
Corps de Genie?

Från försvarsverket till lands går han till Flottorna, och berättar huru män-
ga Skepp af Linien England årligen bygger, då Sverige på 18 år icke kunnat byg-

ga ett enda. Orsaken till vår försummelse finner han vara Penningbrist, och nu utbryter han i deklamationer emot Penningbristens tappre försvarare, (Det vet icke om de finnas,) som han kallar: wareller utan medborgerlig Fänsla, utan moraliska tänkesätt; personer med omogna begrepp och granit-artade hjertan, m. m.

Naturligtvis, är Förf. en warelse af helt annat slag. För widlyftighetens skull vill han likväl icke inlåta sig i discussioner öfwer de ämnen han afhandlar, ehuru de äro så mycken motsägelse underkastade; han antager som otwifvelaktigt, att, i brist på silfver och guld, måste wi taga vår tillflykt till papper. — I början är han wäl något brydd, att anskaffa en utgifsware till detta nödmynt; men, efter mycken öfwerläggning inom sig sjelf, finner han den i Riksgälds-Contoret. — Författ., som så gerna införer latinska ordspråk, torde ursägta att man härwid erinrar sig det bekanta: Parturiant Montes &c.

Se dan Förf. ändteligen framställt sin plan, yttrar han sig sjelf derom på följande sätt:

"Det farwatten min plan ärnar besegla, är i sanning farligt och fullt af Blindklippor, som wäl utmärkta måste med den yttersta sorgfällighet undwiskas, om ett af stormar illa medfaret, swagt och läckfullt skepp, som nu ej widare tål många stötar, icke i stället att omsider föras i god hamn, skall krosadt och sönderslaget nedfänkas i hafwets djup."

Hvilken wältalighet! och tillika hwilken modesti! Eller kan man tala med mindre inbillhet om sin plan, än då man kallar den ett illa medfaret, swagt och läckfullt skepp, som icke tål många stötar? Eller med mera erfarenhet om den auktorliga banans wädlighet än då man kallar den ett farwatten fullt af blindklippor? Men huru skall man nu förklara, att Författ. likafullt med en sådan farkost ger sig till pris åt wägorna, så framt man icke vill antaga, att han uppfäteligen föresatt sig att förlisa? Sådant hade wäl kunnat ske ändå, äfwen om han lätit köphala förut. I det redlösa sticket, hwari han befann sig, hade han wäl kunnat åtnöjas med att sjunka i sjelfwa hamnen. —

Se då här, Läsare, den bristfälliga planen, och döm, om man icke bör hålla Förf. räkning åtminstone för sin upriktighet. Den består förtr. deri: 1. Att hwar och en erhåller Penninglån, som åstundar och kan sätta säkerhet, derföre. 2. Att Riksgälds-Contoret utgifwer dessa lån i Creditsedlar, hvilka inlösas med silfver, och icke i andra myntsorter. än Riksdalers stycken om 8, 4, och 2 Skillingar Specie, af nu gängbart slag och halt, i fullkomlig likfämnhet med Mynt-ordningen af år 1668. 3. Att Riksgälds-Contoret Ätid har tillräckligt silfver att inlösa de sedlar som uppwisas. Det är således nödwändigt, att Riksgälds-Contoret söker skaffa sig något förråd af silfver, att deraf låta lå de nämnda Myntsorterna. (8, 4 och 2 Skillings Riksdalers stycken efter 1668 års Mynt-ordning, men af nu gängbart slag.)

Swårigheten återstår nu att skaffa silfver. Men detta får Riksgälds-Contoret underkasta sig. Fonden behöfwer icke vara stor; högst 1:5tedel af alla utlåningar-nes totalsumma. Emedan Förf. längre fram ger tillkänna, att han anser 30 eller 40 millioner Riksdaler vara tillräckliga, blir denna femtedel 6 eller 8 millioner i silfver. I fall detta silfver ej kunde fås här hemma, kunde Riksgälds-Contoret söka skaffa det utifrån, antingen genom lån, som icke bör bli swårt för ett verk med stora utgifter till framdeles rikedom, eller påsa på de tillfällen, då wexlar sin-gos till en dräglig cours, och införskrifwa silfver. — Men hypoteket som

Riksgälds-Contoret skulle gifwa för lånet, eller penningarne, som wärlarne skulle köpas för, hwar äro de? Man ser tydeligen, att För:s plan är ett konstwerk, hwilket, för att blifwa ett perpetuum Mobile, icke saknar mer än — kraften som skall åstadkomma rörelsen.

Utlåningarna att skaffa fonden, tycks Förf. hellst wilja lemna till Riksgälds-Contorets egen omtankta, och åberopar i det stället en Engelsk Autor: han sjelf befattar sig endast med utlåningarna. Å fast egendom på landet lånas högst 600 R:dr på ett helt hemman frätt eller skatte, men utan widare wårdering eller caution; på stads-egendom, Bråk och hwarjehanda Järätningar af solid egenkap lånar han 1:3: djedel, och på lös egendom hälften af wårdet. Råntan skall betalas med 4 proC:t, och hälften deraf i silf.wer. Förf. will också att Contoret, så fort ske kan, sätter sig i stånd att kunna betala 1:10:dedel af hwart lån i Specie mynt: en omsorg, som tycks wara onödig, då Låntagaren, om han will, kan genast realisera hela sin summa, enligt hwad som förut blifwit sagt.

Daktadt Förf. finner det wara öfwerflödigt, att Ständerna garantera hans Riksgälds-Contor, antager han likwäl denna garantie som det yppersta inseglet på detta werks fullkomliga säkerhet. Huswubsakeliga skälet röjer han likwäl strax; det är: att Riksgälds-Contorets sedlar skulle i hela den inre rörelsen stadsse antagas som jemngode med Speciemyntet, utan all mellangift, som, wid Capitalets förlust, afwen wid Troppskyldigt, bde wara förbuden (!!!)

Det skulle wäl ingen förmoda, att Förf. genast efter sin plan anför Österrikes nyaste Finans-operation, hwarigenom, efter hans uppgift, 350 millioner Riksdaler blifwit utgifna i Pappersmynt. Han erkänner likwäl sjelf, att dessa Statspapper efter hand försorvat 2:3: djedelar af förra myntwårdet; men orsaken, säger han, war blott att ingen underpant war ställd i solid egendom. Ty då han föreställer sig de förluster en Stat kan lida genom krig, faller det honom ej in, att hemmanen kunde blifwa öde, eller äminstone utan wårde, såsom det werkelige hände med många hös öf, under de sista åren af Carl XII:s regering; det faller honom icke in, att en fiende, som inkråttade en provinns, kunde förklara de solida fordringarna för god pris. Han finner också de 350 millionerna en ofantlig summa för Österrike, ehuru han tycker att 50 millioner icke äro förmycket för Sverige. På det icke heller någon må göra den inwändningen, att för Sverige, med sina så inbyggare, skulle 50 millioner wara långt ofantligare summa, låter han forrt efter förstå, att han will uträkna ett rikets penningebehof efter dess areal, men icke efter dess folkmängd, och han tycks inbillas sig, att Europas capable Finance-Ministrar råkna på det sättet. — Författaren slutar med Anathemer öfwer alla dem som motstå eller wilja hindra hans förslag. Nec skulle likwäl råda honom, att nytrja det i omvänd ordning, det will säga: först förnä de lånsökande att pantsätta sina egendomar, sedan på detta hypothek skaffa det erforderliga silfret, och derefter göra utlåningarna. Förf. som wid inledningen till planen, tycks hafwa för affigt att bygga fästningar och flottor, samt sätta armeen i ordning, aldömmar också snart sitt löfte, och antager som en huswubregel, att hans Riksgälds-Contor måste icke ältas om några bitråden till Publici tjenst, innan den tiden kommer, att sådant kan ske af dess werkelige och redan erhållna winst. Men när kommer då den tiden, och huru länge will han lemna öf försvarslösa? eller har han kanske för ett ögonblick mistänkt hwad hwar och en annan tydeligen ser: att man likaså lätt kan bygga en fästning af papper som med papper?

Detta torde vara tillräckligt att visa Skriftens förtjenst. Res. vill nu yttra sig om sjelfva saken: han erkänner likväl förut, att i detta yttrande är ingen ting nytt för dem som läst Smith och andra godkända Författare, som skrifvit i samma ämne.

Den fråga har ännu icke blifwit undersökt om den penninggebrist, hvaröfver man klagat hos oss, är verkelig eller inbillad. För att upplösa den, måste man lära att skilja emellan penningar och dess representativer. Sverige med en folkmängd, som nu mera icke låter sig öfver 2 millioner, har ett rörelse-capital af omkring 30 millioner Riksdaler Banco *), då Stor-Britannien med sina öfriga Europeiska tillhörigheter, som efter de nyaste Statistikers beräkning äger mer än 16 millioner inbyggare, har till det högsta 30 millioner Pund Sterling i mynt, och söga mer än hälften af denna summa i sedlar, hvaraf de flesta tillhöra Engelska Banken. Antagom dess rörelse-capital till 48 millioner, så utgör denna summa i fördelning icke mer på hvar person än 3 Pund, eller 13 Riksdaler Banco, efter myntets värde; då Sveriges rörelse-capital fördelat emellan 2 millioner inbyggare utgör 15 Riksdaler Banco på personen. Man anmärke ännu, att af Engelska penningstocken är också en stor del löpande i Colonierna, och borde således rätteligen fördelas emellan ännu flera. — Således skulle Sverige, relativt till sin folkmängd, vara rikare än England om pappers-mynt verkeligen wore penningar.

(Forts. e. a. g.)

*) För att finna denna summa behöfwes inga gissningar. — Man antage, att de Bankosedlar som wore i omlopp före Realisation, utgjorde 4 millioner; det minsta hvarmed Rikets Werelshandel kunde drivas. Af Realisationssumman är ännu utelöpande omkring 7 millioner: till försträckning åt Disconterna har Banken utlemnat emellan 5 och 6 millioner; på jern har den utlånt öfver 2 millioner; i följe af Ständernas Creditiv och 45:delns millioner; för Engelska Subsidie-skillett har den gifwit omkring 3 millioner. Dekutom har Riksgälds-Contoret, emot Stats-Contorens Obligationer till friget förskjutit 2 och 5:delns millioner. (Se Kongl. Majeståts Nådiga Proposition, sid. 10, 12, 27, 45, och Bilag. lit. B. jemte Riksgälds-Contorets berättelse och Bergs-Rådet Rothoffs Memorial). Men summan blir wida öfver om man räknat Disconternas 3 procenta obligationer, deras Creditsedlar, och ändeligen deras så wäl som enskiltas Obligationer på Banken. m. m.

Charad.

Så fritt mitt Första i sin wår,
då eljest det är lätt att sela,
åt dig mitt andra bjuda får;
så fritt hon efter fyrti år
kan, utan fara, ge mitt hela.

I daa utgives till Resy. Prenumeranterna öfve Ueket å nya Prenumeration af Sederårda Bonde-Ståndets Protokoller, hvarmed teckningen oafbrutet fortgår. Prenumeration erlägges hos Herr Ulter och Wiborg, med 2 R. d. Banco.

Nästa Fredag utgives No 59.

Stockholm, tryckt hos Direktören och Kongl. Hålt. Boktryckaren Peter Sohm.

N:o 59.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Fredagen den 24 November 1809.

Stofstickarn och Grofsörn.

Från morgon intill qvällen Stofstickarn söng och sydde;
Det war en fröjd att se, hur på sin tresots thron
Han satt, när solen kom och satt där qwar, wid skott,
Emellan säng och sol, ännu när solen stydde.
Hans granne, stor Grofsörn, och rik som den och den,
Och däst och band behängd, så aldrig säg ni maken,
Söng ingen ting, sof mindre än;
Och om han seck en blund så där mot gryningen,
Promt gnolar Mäster Pligg och Herr Grofsörn war waken.
Han fann curieus, att sömnen swel,
Då den likwäl ej swel Stofstickarn och hans drängar
Och att Försynens wård ej håller sömn för pengar
Et ärligt folk, som win och sek;
Grep så en wacker dag sin sängare wid håret
Och sporde: Mäster Pligg, hwad är er winst för året? —
— För året, min Patron? si, det är ej mitt lag
Att råfna; aldrig än jag hopat dag till dag,
Men lefwer öpp mitt år och ingen blir bedragen —
— Nå, men för månaden? — Ja, jag är lika klok,
Jag sömmar bra, för dåligt bol. —
— Wälan, hwad gör er winst för dagen? —
— Hå! mer och mindre, som ni will,
Men bergligt — kunder strömma till,
Och fins en trassig sko i sta'n, så lappar jag'en.
Kort sagt: min syl ger winst och skulle ge den bra,
Om Magistraten (Gud försona'n)
Blott flure christligt till för stadsens onera;
Och sen, förstår ni, kommer kronan. —

Vår Bårprins log så godt, och swarte Stadbraven:
 Hör, jag vill sätta er på fötter, låra nåd,
 Se här en skänk af hundra plåtar
 Som ständig fond, att wiaka på,
 Om kunder tryta er, och nöden fordrar så;
 Gdm dem med omsorg blott och nyttja, när det bätar. —
 Skostickarn trodde se all verdens härtighet,
 Tog den, höll i, smög hem med långa flygga ståt
 Och ner i källarn bums, djupt jordande berinne
 Sin skatt och sitt förnöjda sinne.
 Han söng ej mer; han miste platt
 Den foröna glada sängens gästa;
 Och med sin lumpya ståt, som qwar i källarn satt,
 Han gick till sängs, att aldrig sofwa;
 Hans sällskap gjordes dag och natt
 Af mistankar, belymmer, faror
 För wänners eller tjufwars smaror:
 Han spratt wid minsta knäpp; och prästlade en katt,
 Så war det den, som knep hans skatt. —
 Omföder fyllest lärd, hur man förgäfwes ståt
 På sällheten af stora fång,
 Han sprang till sin Grosför och ropte, fullt i språng:
 Tag åter edra hundra plåtar
 Och gif igen min sönn och säng.

Smärre Skrifter, utkomna sedan denna Tidnings början. (Forts. från N:o 58.)

Alle Redlige Swenskers Walspråk: Nationen måste frälsas, m. m.

(Fortsättning och slut från N:o 58.)

Om en Stat wore utan förbindelse med andra Stater, kunde det wara tillgiltigt hwad slags penningar man der kom öfwerens att nyttja; men det samband handeln knutit emellan alla länder, sätter det ena i nödwändighet att rätta sig efter det andra. Genom myntens olika benämning och halt, uppkommer hwad man kallar cours, och denna är nästan alltid jemkåd efter myntets relativa värde, i de Riken der penningar af de ädla metallerna äro i omlopp. Wisserligen kan Staten med fördel utgifwa pappersmynt, men blott i förhållande till sin rörelse, ty hwad som öfwerligger dess verkliga behof, förwandlas till en vara. Om nu detta pappersmynt är utgitt af en Bank, som förbundet sig att inlösa det emot verkliga penningar, skall hwad som icke nödwändigt behöfwes i rörelsen återkomma attrealiseras. Skulle åter Banken icke vara i stånd att uppfylla sina förbindelser, så förlora dess förlor sin credit och följaktligen en del af sitt värde. På detta sätt har Swenska Bankofedeln redan förlorat 33 procent i jemförelse med utländskt mynt.

I en Stat, der inett slags Skräförfattningar hindra näringsfriheten, kan den verkliga penningestocken aldrig blifwa för stor; deruti har man rätt; men skälet ligger deri, att hwad som är öfwerflödigt, drages likafom af sig-sjelf ur rörelsen, och gagnar ofta samsunder mer derigenom att det exporteras, än det gjorde under sitt omlopp, emedan det tjenar till utbyte emot andra waror. I sådana Stater hafwa

också penningar merendels varit tillätne till utförel. Men pappersmynt, såsom utan värde i sig sjelf, duger icke till wara. När massan här af är större än det capital som är tillräckligt för Statens behof, faller hela massans värde till en jemlikhet med detta capital; så att om ett land t. ex. äger 30 millioner i sedlar, som icke genast kunna realiseras, men 20 millioner woro tillräckliga för dess näringar, stola dessa sedlar blott äga 2/3 delar af det werkelige myntets värde, eller åtminstone snart falla dertill. Öfverskott af ett fictivt mynt förorsakar således en werkelig penningbrist, emedan detta mynt medför en beständig förlust för ägaren, som wid användandet deraf beräknar sin summa efter dess nummeråra belopp.

I en sådan betägenhet bör det icke synas underligt om räntorna äro höga; om lån äro svåra eller nästan omöjliga att erhålla. Eller skulle man rättwist kunna begära, att den som äger ett capital af Bancosedlar borde utlåna det på några månader emot wänlig ränta, då han med sannolikhet bör frukta att samma capital efter dessa månaders förlopp kanste förlorat en åttondedel, eller mer af sitt nu ägande värde? Penningbristen ligger således i myntets osäkerhet och Riket skulle vara wälwäsende, och räntorna drägliga, och penningar tillgängliga, om wi blott ägde twå tredjedelar i reddbart mynt.

Det förslaget att med mer nödmynt, öka den förra massan, skulle onckeligen wara wälkommit för wenglaren, som begagnande de första weckorna då utlåningarna deraf skedde, kunde dertfore köpa egendomar eller blott waror, hwilkas värde nödwändigt borde stiga i samma förhållande som det fictiva myntet föll; Han skulle således inom 5 å 6 månader förtjena 25, köpste 50 procent endast genam penningarnes försämring, emedan, då han efter denna tid återbetalte sitt lån till Bank eller Riksbanks Contor, wore sammans, werkliga värde så mycket mindre, och se der på hwad sätt wara skrikare wilja frälsta Riket.

Recensenten will härigenom icke säga, att Banken handlat lika så wäl emot Riket då den förskräckt 5 å 6 millioner åt Disconterna, som den skulle gjort om dessa penningar varit utlånta till underskott för Jordbruker.

Sanningar eller Wederläggning af *S. Erar S. Tigerhjelm, G. A. Stfwers* stolpes och *Grefwe G. A. Mörners* den 9 och 15 Junii innewarande år ingifne Dictamina emot Riksdagsmannen *Matts Pehrsons* Memorial om all Jordes lika beskattning. Stockholm, N. J. Nordström. 19 sid. 4:o. 8 s. B:co.

Titeln af denna skrift wisar, att den är af samma ämne som det Ansörande, hwilket i No: 42 af denna Tidning blifwit bedömdt; saken och bewisningsgrunderna äro emedertid mycket olika, och efter Recensentens öfwertygelse, ojemförligt mindre tvifliga. Den förtiens i sammanfattning som nästan alltid råder i de Memorialer hwilka det Hederswårda Bondeståndets ledamöter utgifwit, igenfinnes här icke, och hwilken gränsskudom ända till löslighet, såsom då, sid. 8, säges: att ofta, ja ända från Adams tid, har en Bondeson uppfigit till högre embeten. — Recensenten anmärker för öfrigt nu, likasom förra gången, att han icke dömmar öfwer hellska frågan, utan blott öfwer sättet att förswara den.

Konstl. Commerce-Collegii Underdåniga Betänkande angående Fabrikernas Tillstånd, och om nödwändigheten af Visitationer efter Luwendragade Waror. På Fabriks. Societens anhållan utlemnadt till tryckning. Stockholm, Dölen. 1 ark 4:o.

Detta Betänkande, som är undertecknadt den 10 December 1792, wisar, då man jemförer det med Commerce-Collegii sista yttrande, huru de Regrande allid

genom sin vilja bestämna det omdöme deras Embetsmän böra följa i saker som röra det Allmänna; likasom tryckningen deras bewisar huru rådande Skräpprinciperna ännu äro. Att Husvissitationer äro ett brott emot allmänna säkerheten, och borde inbegripas i 20 Cap. af Misshandlings-Balken, nekas af ingen som har begrepp om borgerlig frihet, och icke har ett enskilt intresse att vilja föra den för andra. Hela detta Betänkande stöder sig också på analogien af Skräpmästarnes rättighet att jaga efter de så kallade Fuskare.

Ingen klagan kan göras mera orättwist, än att Fabrikerna icke i Sverige blifwit gynnade genom författningar, ty de hafwa blifwit det både på handelns och andra näringars bekostnad. Snarare har det kanske varit Fabrikernas önska, att de blifwit behandlade såsom barn, hvilka genom för mycken hjelp i barndomen göras officiella att hjelpa sig sjelfwa, då de blifwa äldre.

I anledning af en i detta Blad, N:o 49, Artikeln Dramatik, efter en Franskt Tidning äbes ropad jemförelse emellan Sophocles Tragedi Antigone och Tragedien Tempelherrarna, har Utgifwaren fått emottaga en widlöftig Kritik. Då detta Blad, såsom inkränkt endast till fyra dagar i veckan, icke uran misshandlande af sina Läsares ymest, kan intaga långa stridkrifter i obetydliga och lifgiltiga ämnen, äfwan med den förtjenst af seg och ansändighet i Prissätt, som aktningen för en upplöst Publik, oundgängligen fordrar, kan det ännu mindre lemna rum för sådana, som icke allena sakna denna, utan äfwan förtjensten af läsbarhet i allmänhet — och till detta slag nödgas Utg. beklagligen våtna den ifrågakvarande. Han förmodar, att de författare icke anser denna mågran af des tryckning, såsom ett försök att undandraga sig hans wrede, då så många andra tillfällen gifwas för des offentliga utbrott. Utg. skulle, i sådan händelse sjelf likna Tempelherrarna och Antigone, och blott strida emot ett öde, som, att sluta af bitterheten och orättwisan i Kritiken, troligen redan långt förut synes beslutadt öfwer honom, och som derföre lika säker drabbat honom, antingen han nämt ett ord om dessa Tragediers lifhet eller icke.

Utgifwaren,

Som Professore, Herr Doctor Joh. Lundblad med Kongl. Majeståts Allernådigste Tillstånd till mig öfwerlätit sitt i Lund hafda Boktryckeri, så har jag bordt detta kungöra för dem, som i någor måtto skulle vilja hedra mig med sitt förtroende. Christianstad den 26 October 1809.

J. S. Cedergrén,

Till salu finnes:

På Directeur Cohns Boktryckeri wid Stottsbacken, Huset N:o 7: E. Swedenborgii Opera Philol. & Mineralia, 3 Tomi, innehållande: Principia Rerum Naturalium; Regnum Subterraneum, sive Minerale de Ferro, samt de Cupro & Orichalco &c. Dresdæ & Lipsiæ 1734, in Fol. med Portrait och många Gravurer samt mål conditionerade. Priset blir billigt.

Englands Constitution, jemförd med den Republikanska Styrelsen och andre Europeiska Monarkier, af J. L. de Lolme, 1 och 2 Delen, sålles hos Herrar Utter & Comp., Wjborg och Delen & Comp. å 1 R: d. 8 s. Banco.

Från Byrket har utkommit och sålles uti Kongl. Hof-Bokhandlaren och Direct. Fyrbergs Bokläda: Memorial Recenseradt uti Litteratur-Tidningen N:o 50, angående nödwändigheten af en allmän sadga om Begräfsningar; jemte förslag till förordningen, af D. Tillås, 8 sid. i 8:o, för 6 rsl. B:co exemplaret.

I morgon Lördag utgives N:o 60.

Stockholm, tryckt hos Direktören och Kongl. Fält-Boktryckaren Peter Cohn.

N:o 60.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Lördagen den 25 November 1809.

Utländsk Litteratur.

On the necessity of a more effectual System of national defence and the means of establishing the permanent Security of the Kingdom. By the Earl of SELKIRK. London 1808. 179 sid. 8:0.

Denna afhandling om nödvändigheten af ett kraftigare National Försvars System, författade af Mylord Selkirk, som förledet är utkom i London, förtjenar att nämnas, i anseende till den grundlighet hvarmed det bewisar vundvilligheten af en conscription, så wäl som nyttan deraf. Det allmänna af förslaget är i kortet följande:

Wid en ålder af 18 år, då en yngling ännu knappt bestämt sitt framtida yrke, då han icke har ett försja för en familj, och hans lewadsfakt ännu icke är stadgad genom wanan, bör han uppoffra tre månader af sin tjenst, hwilken hans fädernesland har rätt att fordra af honom. Hwar och en bör wara tillåtet att inskrifwa sig till tjenstgöring i hwad district han behagar, och den tid på året, då den skall werksställas, bestämmas af districtets styresmän, så att hwar och ens beqwänlighet, så långt möjligt är, rådfrågas. Ifrån 19 år fordras endast en årlig tjenstgöring af tre weker, tills ynglingen hunnit 25 år, då han är alldeles fritallad derifrån.

Efter att hafwa ingått i detaljerna af sin plan, gör han sjelf de wanligaste inwändningar deremot, och uppräknar alla de olägenheter som för alla stånd kunna uppkomma härigenom. Om, säger han, det gifwes menniskor som anse dessa olägenheter nog stora att tjena till hinder för sjelfwa saken, wille jag endast fråga, om de också finna dem nog berodliga att jemföras med det förskräckeliga af en eröfning? Med hwar och en, som kan räkna olägenheter för så wigtiga, skall man förgäfwes tala om de följder, som ett felaktigt försvars system skulle förorsaka hela landet. Men, om han anser Nationens frihet som en oberodlighet; må han åtminstone erinra sig hwad han sjelf skall lida genom fiendtliga härars inbrott!"

Förf. påminner sluteligen huru angeläget det är, att den rike icke får sätta en annan i sitt ställe, eller ynglingar af högre härkomst undandraga sig fäderneslandets

gemensamma försvar. Detta missbruk skulle leda till de svåraste följder; menigheten skulle tjena med owilja, och National-characteren förderwas.

Smärre Skrifter, utkomna sedan denna Tidnings början. (Fortsättn. fr. N:o 59.)

Militäriska Paradoxer. Stockholm. H. A. Nordström. 48 sid. 8:o. 8 f. B:co.

J sammanhang med ofwanstående Engellska Skrift, förtjenar denna hos oss nyligen utgifna att här på ett fördelaktigt sätt utmärkas.

Förf. har byggt sina paradoxer (som litwål icke torde hafwa mer än namnet deraf) på den plan Lord Selkirk uppgifwit, och äger den förtjensten att hafwa gjort dem tillämpliga på Sverige. Skriften röjer militäriska kunskaper, och innehåller in om sin lilla rymd mer saker, än mången behöfwer för att skrifwa Bolumer.

Utdrag af ett Recommenderade Bref. Stockholm. Grahn. 19 sid. 8:o. 3 f. B:co.

Om selskwa brefwet icke innehöll någon ting mera redbart än utdraget, tyckes recommendationen hafwa varit öfwerflödig. Det angår huswudfälligast Rikets Financer, hwarom många tro sig wara de stickligaste domare, som icke kånna de första grunderna i statshushållningen. Förf. påstår, att, efter en derom gjord uträkning, bör Sweriges rörelse-kapital wara 52 millioner R:de Riksd. Sånwida här menas mynt, skulle denna summa utgåra omkring 3 och en 4:dedels mark silwer på personen; och wi önska att Förf. wille upplysa, till deras tjenst, som framdeles komma att skrifwa om Financerna, hwilket rike i Europa som har eller nästn har haft ett så stort rörelse-kapital; menas åter sedlar, hwilkas öde kunde blifwa det samma som de francka assignaternas, så torde summan kanske wara för liten. — Nec beklagar, att ingen Law finnes i Sverige; hwad han skulle finna många som wille antaga hans system!

J anseende till de Bankolån, som både i denna Skrift och så många Memorial anses såsom umbärliga för näringarnes och i synnerhet återbrukets föröfring, kan Rec. icke ödhja, att han till en del är af samma tanka. Det skulle kanske icke wara den bästa finance-plan att, äfwen blott till nästa Riksdag, låta hela den summa, som ingår genom Bewillningen, alldeles försäwina ur allmänna rörelsen, och onefeligen kan den aldrig bättre användas än till understöd för Rikets huswudnäringar. Men lika onefeligt är, att den som erhåler ett lån af Banken, är mindre belåren dermed då Bankens sedlar förlora i värde, (hwilket icke kan undwiskas, om sedelstocken för det närwarande ökes), än han skulle blifwa om de tilltogs, så wida hans affigt icke är att genom ett wingleri förtjena på selskwa försämringen. Wiskerligen har återbruket wunnit genom det oerhörda pris, hwartill alla landmannas produkter de senare åren stigit; men dessa waror kunna icke bibehålla sitt höga värde längre, än tills communicationen med andra länder blir obehindrad, då de nödwändigst måste råta sig efter det pris hwartill de kunna erhållas utifrån; och först derefter kunna wi hoppas någon jennwigt i handeln, emedan äfwen sådane waror, som wårt eget land producerar, stola införskrifwas så länge det kan ske med fördel.

Uppfinningar *).

Genom det nya sättet att gravera i sten, kan man erhålla 12 till 15000 aftryck, utan att stenarne blifwa betydligt nötta.

Detta sätt att gravera är icke alldeles nytt; man har äfwen i Paris gjort försök dermed; men de senare resultatet deraf äro så olika mot de förra, att de hafwa ingenting gemensamt mer än stentaflan. Uppfinnaren tyckes wara en tysk kemist, wid namn Senefelder, som i början icke förstod att draga mycken nytta af sin uppfinning. Zwungen, förmodeligen af behöfwet, från hwilket snillet icke kan befria, skyndade han att sälja sin konst. Man började att utöfwa den i Wien, i Rom, i Ofenbach, i Spanien. De som lärt hemligheten, betjente sig deraf för att kopiera Skrift och Musik; och som de sannolikt icke woro Artister, förstodo de icke att använda den till fördel för ritkonsten. Snart glömdes den. Det war förbehållet Hr Manlich, som är flitlig målare och Directeur wid Kongl. Galleriet i München, att fullkomna uppfinningen och utwidga bruket deraf. De aftryck som blifwit öfversända till franska Institutet, äro kopior efter Albert Dürer och den Italienska skolans gamla målare. Ritheten är sådan, att man tror sig se hufwa originalerna. Med denna gravur kan man härma alla särskilda manerer i ritningarna, antingen de äro gjorda med röd, eller svart, krita, eller dagrarne förhöjda med hwitt, eller ritade med penna eller tusch; ändteligen med alla färgor; och till råga på fördelarne, är kostnaden ganska ringa.

Hans Majest Konungen af Bäjern har tillåtit, att de kostbaraste ritningarne i hans galleri bli på detta sätt utiångubblade; med wilkor att man ger efterhärminngen deraf den högsta grad af fullkomlighet som är möjlig. De västen som blifwit insända till Institutet göra det troligt, att denne Förstes affigter skola blifwa uppfylde.

Ett fenomen i döfstummas uppfostran.

I de sköna Konsternas klas i Franska Institutet har nyligen blifwit uppläst en berättelse om ett nytt fenomen i deras uppfostran, som äro födda döfstumma; och om det icke är af dem som mest kunna biveraga att ersätta dessa olyckliga waresfers förlust, är det ärmingsone ett företag som förtjenar uppmärksamhet och till och med erkänsla, emedan det är en ny eröfring som människotårleken och det ihärdiga tålamodet gjort.

Hr Lesageur, Professor i Musiken, hade lärt ett ungt utländskt fruntimmer att spela piano forte, ehuru hon icke förstod ett ord franska, och han förstod lika litet af hennes språk. Detta har gifwit honom anledning att företaga mycket mer: han har försökt att lära musikk och piano åt döfstumma. Hr Sicard har understödt honom med sitt kända nit; och man har lärt klafvens ledamöter dömma om denna förwånande framgång. De hafwa hört två döfstumma, omkring 15 och 16 år gamla, spela åtskilliga stycken med en precision som är nästan obegripelig, när man besinnar att de sakna den organ som ger dem begrepp om toner och takt.

Då Hr Lesageur började deras musikaliska uppfostran, kände han icke ens de tecken hwarigenom man talar med döfstumma. Daktadt alla dessa svårigheter har det lyckats honom, att för sina två elever göra begripligt, att det war en öfwerens.

*) Utur den berättelse i *Moniteur*en som d. 7. följande October upplästes i Franska Institutet af Sekretären i de sköna konsternas klas.

stämme emellan tangenterna på piano't och de musikaliska noternas ställning på et-
ter mellan linierna, att lära dem huru fingrarna skulle föras, och hvad som är än-
nu mer förwånande, att gifwa dem känsla för takt. Detaljerna af Hr Levasseur's
metod kunna icke förkortas, och äro följaktligen icke sådana, att de kunna finna rum
i denna berättelse. Men ehwad förtjenst de kunna hafwa, är det den aftekningswärd-
de Lärarens sålmod, godhet och nit som tycks böra beundras mer än hetswa fram-
gången.

Underrättelse om Spanska Financerna.

Sans katolska Majestäts Finance-minister har nyligen utgifwit en berättelse om
Spaniens Statskulder. Dessa, som dels äro beständiga, dels lifstidsfordringar, st-
ga till 7194,266,839. Realer (en real är i wärde omkring 2 och en 4. delens $\frac{1}{2}$ Pico);
härunder äro likwäl restantier inbegripna, för hwilka ingen ränta betalas. Rätliga
räntorna belöpa sig för den beständiga skulden till 155,682,742 realer, och lifstids-
räntorna till 63,508,730. — Att betala dessa summor, har man likwäl National-
egendomar att sälja, hwilka minst äro värda 9656,147,406 realer.

Lärda Nyheter.

I Paris har man nyligen annonserat ett arbete, kalladt Samling af Franska Kos-
tumer ifrån Clovis till och med Ludvig XIV, (Recueil des costumes français,
depuis Clovis jusqu'à Louis XIV inclusivement.) Mr. Rathier är utgifwars deraf.
Ritningarne äro af Mr. Beaunier. Det kommer att bestå af 25 häften, hwardera
innehållande 6 plancher, 9 tum i högd och 6 i bredd. Hwar planche kommer ofta
att innehålla flera figurer, och ett häfte utgifwes i månaden. Utom kostumerna skola
här äfwen föreställas wapen, hjelmor, instrumenter och möbler, som varit brukliga
under dessa sekler. Subscriptions-priset i Paris är 3 fr. för hwar häfte.

Charade.

Till swar åt en och ann Munnsör,
Som Allhandas-frågor gör,
Mitt Första kanske tjerna tör,
Om saken skulle rätt behandlas.
Mitt Andra, alltid bättre hwäfst
För Skördens än för segrens fest,
Wärderas af de Eldna mest,
När i mitt Sela det förwandlas.

Ordet till Charaden i No 58 är: Måte.

Nästa Måndag utgifwes No 61.

Stockholm, tryckt hos Directeuren och Kongl. Bält-Boktryckaren Peter Sohm.

N:o 61.

Journal

för

Litteraturen och Theateren.

Måndagen den 27 November 1809.

Förslaa till ett sätt att afgöra de nu så mycket ventilerade frågorna om Conscription, National-Representation och Indragning af wissa Embeten och extra Inkomster.

Jag har ej den lycka att äga en röst ibland Sveriges Lagstiftare. Jag är en af dessa Medborgare, som sträfwa till äran af en femhundraedel i en ny femtedel af Swenska Folkets ännu icke fyllest brutna Representation. Under wäntan på denna tillkommande ära söker jag att göra mig deraf wärdig genom mina Patriotiska mödor. Ingen befrånjar med mera outtröttlighet än jag Häderneslandets angelägenheter — på Källare — Spelhus och Klubbbar. Likt månans blygsamma ljus, som klarnar de af stormarna skockade molnen, sprider mitt snille obemärkt sitt sten igenom den medborgerliga tobakens dimmor. Jag skrifer derjemte oupphörligen. Mina törreliga Memorialer, mina djupsinliga Calculer, mina flygande blad, mina i Sanningens Afurdrägt klädda, små afhandlingar hafwa länge varit föremål för de allmänna samtalen. Ännu äro mina lädor och fickor spåda med icke kungjorda Riksgagneliga skrifter. Preßarna nötas dag och natt på mina Sanningar, mina Nägra Ord, mina Grantningar, mina nya Grundlagsförbättrings- försök, och, framför allt, mina Frimodiga Wederläggningar af det förderfliga National- Bewärings-systemet. Men of alla mina arbeten wärderar jag self intet högre än det förslag, hwilket jag nu har den äran öfwerlemana åt Allmänheten.

Man har nyligen i Allmänna papper yrkat, att Embetämån ej borde få gifva sig. Men, som halsmefurer ej äro min sak, håller jag före, att antingen alla eller ingen borde åtnjuta denna förmon, och föreslår derföre en Lag, som upphäfwer alla nu warande och förbjuder alla tillkommande åktenkap. Man skulle tillåfventyras tro, att harmen öfwer några husliga misöden, förtwiflan öfwer något misslyckadt frieri, eller någon förnedrande swaghetskänsla drifwer mig att bilda en Opposition emot Hymens wälde. Men man misstänner mig alltför mycket, om man anser mig kunna föras af sådana ensifsta motiver. Jag har allbrig sökt och således all-

drig gått miste om någon plats i det stora äkta Ståndet; Det är känslan af menlighetens heliga rätt, som allena hos mig verkår.

Jag har med saka varit vittne till ryfliga giftermål; sett hustrur misshandlas af oförnuftiga män, förgås i elände, förlora lifwet, för att gifwa det ätt barn, o. s. w. Efter en grundlig forskning har jag funnit, att alla dessa olyckor icke för en framtid kunna förekommas, utan att deras gemensamma orsak, äktenskapet, nu för ewigt upphäwes. Vidare har jag betänkt, att af äktenkap tillkomma Gosar, hvilka, om de lefwa, blifwa wapensöre Ynglingar; och som jag befarar, att, när tiden hunnit ur Swenska sinnen utplåna det nu lifliga minnet af Landtwärnets misshandlande, skall Rational: Bewårings-systemet kanhända winna bifall och antagas af Sweriges ursprungligen krigiska och tappra folk, så finner jag det wara högst angeläget att, äfwen för framtiden, motarbete detta skadliga system, och dertill anser jag intet medel — icke en gång larm och skrik af landets Fäder — wara kraftigare och gå mera rakt till ändamålet, än det att hindra Gosar södas. Ty om inga Gosar mera södas, skola inom wisa år inga wapensöra Ynglingar finnas; och då måste frågan om deras utskrifning — hwaris afgörande bör emedertid ifrån Riksdag till Riksdag uppstjas — oundwiltigen förfalla.

Efter en så klar och ordningsfull bewisning af mitt förslags stora nytta, torde jag ej behöfwa wederkägga några wäntade inkast deremot. De finnas, jag medgifwer det, dessa grymma Mödrar, som med tillfredsställelse öfwerlemnna sina Döttrar åt alla äktenskapets wådor, som tro att Dwinnan icke förer upplyst sin beslämmelse, än sedan hon blifwit Måka och Mor. Men jag frågar dem, hwarför de åt denna Moralistiska willa känslolöst uppföra sina Döttrar, då de med afsty skulle höra sina Söner i Fäderneslandets fara kallas att fullgöra deras manliga plikt? Eller tänka de det wara mindre swårt, att med Dwinnans retiliga känsla, gå smärtorne och döden till mötes för att framföda en warelse, som armodet oftast wäntar, än att med Ynglingens oförkräckethet wäga lifwet på årens sålt till förswar af sin Fosterjord, af sina Lagar, af sina Förhoppningar, af sina Föräldrars, Unehörigas och Wägners frihet och lugn? Tro de det wara lättare för Dwinnan att uthärda det fortjarande eländet af ett olyckligt äktenkap, än för Ynglingen att trotsa de tillfälliga bristerna och beswären af ett såltåg?

Naturens oemotståndliga Lag, säger man, fordrar Dwinnans och Mannens förening. Men, swarar jag, hon fordrar icke owillkorligen denna förening under äktenskapets opplösliga band. Wåra äldriga seder stämpa med wanheder den färdomsfria sticket, som wägar bryta nöjets blomman innan hon wisnande förwandlar sig till äktenskapets bittra frukt, men hwad betyder wäl denna wanheder hos ett upplyst folk, som wet att wårdera menniskolis och menstliga beqwåmligheter framför en såfånglig åra? Dessa strånga seder höra icke till wårt lena tidehwarf; de bildades i det barbariska, då Sweriges Inbyggare gingo emot Rikets fiender man ur huset.

Jag skulle kunna utbreda mig i en wältalig framställning af min föreslagna Lags aflägsnare wälgörande verkningar, men jag will spara detta till en särskild tillställnings bok. —

Emedertid bör jag nu anmärka, att när inga, åtminstone inga lagligen ärfwande, barn hädanefter södas, skall Sweriges jord snart blifwa så öfwerflödigt tillräcklig för des Inbyggare, att alla twister om äganderätten komma att upphöra; wå dare, att, då de privilegierade Stånden dö ut, alla Privilegier derigenom förswinna; vidare att Rational: Representationen småningom, allt som folkstocken minskas, skall hinna till den fullkomlighet, att slutligen hwarje Swensk man kan deltaga ders

uti; och ändtellig, att då giftermål och barnbop upphöra, man, utan indragningar af Biskopsböner, Prostunnor och Wederlag, skall winna den outfägliga tillfridsstället, att se Presterkapets afundswärda inkomster ausfägligen förminskas.

Lärda Nyheter.

Den Joniska Academien som blifwit inrättad på Corfu *), till Wetenskapernas och Bitterhetens återställande, höll den 15 sistledne Augusti, St. Napoleons Dag, sin andra högtidliga sammankomst, hwarwid man gaf tillkänna, att Academien, efter det gamla Greklands exempel, ämnar hwarjtjerde år utdela Olympiska pris. Se här några stycken af det Program, som till denna ändan är utgifwit.

"Joniska Academiens ledamöter, som alltid erinra sig att de äro Greker, och alltid hafwa för ögonen hwad deras förfäder varit, upplifwas af begäret att se ättlingarna af dylika män göra sig wärdiga att vara deras söner, och hafwa sagt:

"Genom sitt snille hafwa våra fäder upprest en byggnad, som tiden icke kunnat förstöra. De hafwa arbetat för Nationernas sälhet, och långt efter sedan de upphörde att vara, hade Europa dem att tacka för den odling i mennisko, förståndet, som sätter dessa sista steller i bredd med våra fäders tidehwarf.

"För att upplifwa själarne med den eld, som skapar det stora, samlade Grekland sina barn; ibland dem framföllade det Pindarer, Simonider, Herodoter. Under Sång. Gudinnornas beskjdd ansförtrodde det hjeltar:es ära åt efterwerlden; och den enda belöningen för ett mästestycke så wäl som för en ädel gerning, war att krönas med en enkel löfkrans, wid des tolf ätters bifallsrop.

"Ättlingar af dessa män, J, som ännu lefwen på de ställen som tala om deras ära, och J som olyckan har fringspridit på jorden, hören wär röst.

"Våra swaga händer tillbjuda Eder det gamla Greklands belöningar.

"Wi skola icke utdela dem ibland en samling af tvåhundra tusen borgare; wi skola göra långt mer, wi skola utdela dem inför alla Nationer, och framför Bildstoden af den hjelten, som äskar oss.

"Hwarjtjerde år skola wi framskälla för Europa en tassa af det Grekerna hafwa gjort till sin förnyelse, i det wi tillkännagifwa de arbeten som utkommit på wårt språk, under denna korta period. Ännu några Olympiader, och Westerns Inbyggare skola icke mer kalla Grekerna barbariska ättlingar af detta folk, som billigt kunde kalla alla andra utom sig, för barbarer.

"Det skall blifwa skönt att se Europa uppmärksam på ett folk, som nedslaget af olyckan, företager att af egna krafter upplyfta sig ända till sitt första majestä.

"Hwarjtjerde år skola wi gifwa ett pris åt den Författare, som på den renaste nya Grekiska, sammanfatt och utgifwit det bästa arbete; och åt den som med en lifka kännebod af Grekiska språket, har öfversatt och utgifwit ett af de nyare Nationernas wackra arbeten, isynnerhet den Franska.

"J den sal der våra sammankomster hållas, skola wi upphänga den Kroona af wildt Olio hwarmed wi hafwa krönt segerwinnaren; och wi skola skrifa der:

*) Hette fordom Corcyra. Ligger i Joniska hafwet, wid kusten af Epirus. En är 70 Italienska mil i längd, och ifrån 12 till 30 i bredd. Huswudskaden har samma namn som Om.

under, hvarken Olympiad priset är wunnit, namnen på Författaren, hans arbeten, hans fädernesland, och den schola hwari han blifwit bildad; Dessa komma att utgöra Academiens trophéer.

"Det har hänt genom en lycklig synchronism, att Franska Arméen, den 15 Augusti 1807, kom i sigte af dessa stränder, och den 15 Augusti 1812 höll Joniska Academien den första af de högtidliga sammankomster, som hon sjar till sin Wälgörares och Beskyddares ära; ändteligen skulle det varit wid samma tid som Grekerna förnyat sina Olympiska spel för den 647:de gången, om Stater icke hade samma öden som alle annat i menskligheten.

"Börjande dertföre från den tidpunkt då Academien under Frankt beskydd fick sitt upphof, skola våra första pris utdelas den 15 Augusti 1812. Detta skall wara första året i den 648:de Olympiaden.

"Till belöning skola wi gifwa en medaille. Den skall föra Franska Kejsarens emblem, med dessa ord: N A P O L E O N, Wälgörare och Beskyddare; detta är Academiens sigill. På andra sidan skola wi gravera en stjerna, med dessa ord: Ut sni- let, den erkännsamma Academien. Omkring skall skrivas namnen af Författaren och hans arbete, samt Olympiaden. Medaljen blir af jern: det är det Lacedemoniska myntet, det är ärans och dygdens mynt.

"En dag skola våra sammankomster erhålla sin fordna glans: andra Domare skola efterträda oss, och vår ära skall snart utplånas af deras, men sjelfwa deras storhet skall wara vårt werk, och detta skall blifwa den ära, som tiden icke kan beröfwa oss, och som skall göra oss kåra för alla som älska stora och ädla idéer".

P. S. Academien bedömmar inga andra Arbeten än dem, som skickas till hennes Secreterare, (seanquerade) och hon bör hafwa emottagit dem den 1 Maj 1812, för att gifwa sina första Olympiska pris. Wid första tästingen emottager Academien Arbeten från alla lefwande Författare, utan asseende på när de äro skrifna. Corcora, 1:sta året i den 647:de Olympiaden.

(Ur Moniteuren.)

Att hindra Frost att skada Blommor på Frukttrån. (Utur Cours complet d'Agriculture pratique, d'Economie rurale &c. par Abbé Rozier, recenserad i Moniteuren för den 5 October 1809.)

Man gör ett Säg af halm, som går ifrån första delningen af trädets hufvudare- nar, och spiraliskt sänker sig långs efter kammen ända till jorden, eller i ett kärll fullt af watten; eller ock sättas en hop suktigt strö, på en högaffel, wid samma delning. Det är swårt att förklara theorien af detta experiment; men det är wist, att det lyckas, och bewarar Blommorna ifrån frosts äwterkan.

I dag utafwes till Kefo Prenumeranterna 7:de Arket å nya Prenumeration af Hederns Ära Wonde-Ständets Protokoller, hwarmed tryckningen oasbrutet fortfar. Prenumeration erlägges hos Hrr Urter och Wiborg, med 2 R: d. Banco.

Nästa Onsdag utgifwes N:o 62.

Stockholm, tryckt hos Directeuren och Kongl. Bält-Boktryckaren Peter Sohm.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Onsdagen den 29 November 1809.

Anmärkningar öfver National-Bewåring och dess werkan på Allmänna Friheten.

Moralisterna hafwa bewisat, att menniskan under Naturtillståndet lefwer uti ett uppghärligt frig. Men om detta frig är mera dölde i samsundet, wänne det derför är mindre werkeligt der? Huru många medborgare finnas, som icke skulle skaffa sig makt och aufeende framför sina medbröder, och ofta på deras bekostnad, om icke en större styrka gjorde försöket wädligt? Så förträfflig en Grundlag må wara, skall dess bestånd wara ganska swagt, om den endast hwilar på sin naturliga billighet, och det wore att handla emot all mennisko-känedom, om man trodde sig genom föreskrifter tillbakahålla begäret att herrska; detta begär, som så tydligt röjes hos hwar och en som har tillfälle att utöfwa det.

Äf denna orsak har, i alla fria Ståter, hwar medborgare warit soldat. Öfärer om den makt han alldeles lemnade ifrån sig icke skulle misbrukas emot honom sjelf, war han ej allenast färdig att emot utländska fiender förswara sin boning, sin makt och sina Larn, han wakade sjelf öfwer samsundets lagar, och Tyrannen som wägade wäldföra dessa lagar, war säker att erfara hans motstånd, och äfwen då detta kunde öfwerwinnas, hans hämd. Derför se wi, från de äldsta tider tillbaka, att de, hwilkas affigt warit att uppstiga till enwælde, börjat med att skaffa sig en lifwakt, som i småningom antog form af en stående Armée och förtryckte friheten, ehuru den också på flera ställen gjorde sig sjelf despotisk.

Denna medborgerliga plikt, att strida för fäderneslandet, ansågs så hudswud-saklig till frihetens bibehållande, att i alla de länder Gødherna eröfrade, och i hwilka de nedfatte sig, wille de icke tillåta landets gamla Inbyggare att vidare befatta sig med det allmänna förswaret. Under hela feodalwäldet fördes frigen nästan icke med annat än Länsherrarnas betjening, och när Allmogen någon gång tillåts att deltaga i stridens faror, skedde det alltid på ett sätt, som icke lemnade dem tillfälle att känna sin styrka och bryta sina bojor. Regenterna, som i allmänhet icke mindre fruktade än hatade sina Wasaller, funno omfider den utwägen, att genom troppar, som beständigt underhöllas, göra sig oberoende af dem, och hwad som snart blef en följd

deraf, undergräfwä deras wälbe. Således uppkommo Monarkierna. Folfket ombytte Herrar, utan att des tillstånd alltid förbättrades derigenom; men dessa nya Herrar, som oaktra namnen af landets fäder icke ofta regerade faderligt, och som, å ena sidan, hade att underhålla sitt anseende bland Allmänheten, under det de, å den andra, behöfde att wara på wakt emot de flera som de kuswät, ansågo sina besoldade Krigare för sitt säkra försvar, och stående Arméer bleswo, nu som förut, ett flöd för despotismen.

Hwar och en stor förändring i Krigskonsten har haft så wigtiga följder, att äfwen de Riken som minst funnits böjda för nyheter, i detta fall sett sig twungna att antaga samma system som sina grannar. Stående Arméer gånwo de Stater, som först inrättade dem en sådan öfwerwigt, att andra måste af nödwändighet följa deras exempel ehuru det på olika ställen skett på olika sätt.

Svenska Indelningsverket, liksom Städernas bewårnade Borgerskap, grundar sig på den Naturliga Skyldigheten att hwar medborgare bdr försvara sin hembygd. Man ser likwäl att Indelningsverket gjordes under en despotisk Konung, och att planen dermed endast war att hafwa en beständig och talrikare Armée än Riket på annat sätt kunde underhålla. Men, ehuru den Indelte Soldaten på ett wist sätt kan hafwa ett olika intresse med den Skatdragande menigheten, är han likwäl i mer än ett afseende förbunden med den, och härigenom har händt, att regeringsättet hos oss alldrig länge varit enwäldigt, och blott kunnat förblifwa det under populära Regenter. Kanste skulle man också i hellswa inrättningen af vår Armée säkrast finna orsaken till den lätthet hwarmed revolutioner hos oss blifwit verkstända. Emedlertid har wårt Indelningswerk, genom de förändringar Krigskonsten i senare tider undergått, blifwit föga tjänande till sitt egentliga ändamål som borde wara landets försvar.

Att under ett krig uppmåna en öfswad folkmasa till motstånd, då en fiende rycker in i landet, är ett af de omensliga företag, hwartill endast en Tyrant kan strida; att under en djup fred söka förmda den uppwåkande Generationen till en militärisch uppfostran *) är wärdigt en regering, som will förekomma äfwen möjligheten af despotismen. Ty, der hwar och en försår att handtera wapen, skall man hwarken genom en bulstrande pöbel försöka att verka på den lagsiftande Corpsen, eller genom maktspråk påbjuda en egenwilling krigsgård.

Franska Conscriptors systemet ger en så afgörande öfwerwigt emot hwart Rike, som icke antager det, att ett sådant Rike måste blifwa ett rof för angriparen. Innan kort skall också hela Europa erkänna des fördelar. Det skall göra de stående Arméerna öfwerflödiga, ty de kunna då icke mer uppfylla ändamålet af sin inrättning. Det skall med tiden göra alla landtfrig omöjliga, ty man eröfrar icke ett land der hwar hwarmanne kan försvara sig. Andteligen skulle der äfwen blifwa möjligt, att bland en ungdom, som samlas en kort tid på året, utsprida äfkilliga, nyttiga kunskaper, som den icke genom andra medel äger tillfällen att förwärfwa.

*) Sedan man äfwen i Krigskonsten börjat utgöra Bedanteriet, kan med en militärisch uppfostran icke förkås annat än hwad de gamle förfodo dermed: en uppfostran som hårdar Anslagen mot modor och faror, som wänjer honom wid ordning och lydnad för Ordningsslagarna. Den är således, äfwen i moraliskt afseende, nödwändig.

Om Spaniens Politiska förhållande till Frankrike.

Spaniska Makten, så länge Frankrikes Bundsförvärdt, genom en följd af ofbruttedda händelser förvandlad till dess fiende; till en stor del kufwad af Franska wapnen; men ännu med den ringa återstoden af sin fordna styrka, ihärdigt försvarande sin sjelfständighet, har i denna tidpunkt ådragit sig hela Europas blickar, och dess öde, som synes snart böra bestämmas, är ett intressant föremål för alla, men hvarom önsketågarna låra vara nog olika. Utan twifwel finnas ganska många som wille se detta gamla Rike, hwilket genom en långt af seklar bevarat sin oafhångighet, äfwen loctligt genomgå den närwarande swära crisis, och förblifwa hwad det varit. Många andra åter torde anse det lyckligare för detsamma, att blifwa underkufwad, och att en främmande styrelse, sådan som den Franska, den mest kraftfulla man känner, nödwändigt erfordras, för att återgifwa Spanien den wälmakt och ära, som det för trene Secler sedan ägde. Äfwen torde de finnas, som utur flere andra synpunkter betrakta detta ämne, som anse sig ej mindre böra undersöka hwad Spanien varit före denna sista brötning, än hwad det nu är, hwad det skulle blifwa, i händelse det bibehöll sin oafhångighet, och hwad, i händelse det komme att till Frankrike utgöra ett underlydande Land; som öfwerwåga och jemföra inlyttelsen af omständigheterna och följderna i hwarje särskilt fall af dessa, för att derefter sälla ett omdöme, som i ett så inweckladt synes böra blifwa i politiskt affeende det minst mistag underkastade. Dessa undersökningar äro icke lätta, de förutsätta en närmare kannedom af så wäl Spaniens som Frankrikes tillstånd, ej mindre till Politiska relationer, än inwertes tillgångar, styrelsesätt, lagar, författningar, economi, näringar och handel; samt att riktigt bedömma hwad till förmön eller skada i dessa särskilda affeenden, de senast inträffade förändringar werkat, eller i händelse af en utgång på ena eller andra sättet kunna verka. Jag lemnar åt djupare Politici att utreda detta intressanta ämne i hela dess widd. Jag will blott här framställa några anmärkningar, tjenande att upplysa detsamma, hwilka jag hoppas de låra icke finna öwärdiga sin uppmärksamhet.

Man kan med väl säga, att Spanien före utbrottet af närwarande misshällighet med Frankrike, war relativt till dess länders widd, dess läge, dess folkmängd och tillgångar, ett af de mest swaga, om ej det swagaste bland Europas Riken. Med en rymd af Länder i Europa, som fullkomligen uppvågde hwad Frankrike före Revolutionen 1789 ägde, med en folkstyrka som wäl icke uppgick deremot, men dock ej heller kan anses obetydlig (den stiger, enligt nyare Statistikers uppgifter, till mellan 12 och 13 millioner) med besittningen af de mest widsträckt och ypperligaste Colonier i de andra werldsoelarna, hwaraf Mexico och Peru hwardera kunde utgöra särskilda och mäktiga Stater, med de stora tillgångar som endast dess Europeiska Länder erbjuda, dess i allmänhet högst bördiga jordmon, des förträffliga läge för handeln, des af Naturen fördoade gränser genom berg och haf, med så utmärkta och betydande fördelar syntes Spanien på Europas politiska wigtskäl hafwa bordt uppvåga des största Riken. När man också påminner sig hwad Spanien varit under Carl den V:te, skall man billigt förundra sig att det kunnat blifwa hwad det nu är. Det är santt, att en mängd widriga Politiska tillfälligheter nästan i en oafbruten följd alltfredan denna tid werkat till Spaniska maktens förswagande och förfall, men de hafwa dock icke kunnat göra allt. Nederlands uppresning under Philip den 2:dra, Portugalls förlust under Philip den 4:de, olyckliga krig genom hela sextonhundrade talet, ändteligen Successionskriget i början af sista seklet, en följd af swaga, odugliga eller stadli-

ga regeringar, Påswenaktens alltför stora inslytelse, Inquisitionen med alla dess obhyggheter, dessa, jemte flera sammanverkande orsaker hafwa mer och mer undergräfwit Spaniens makt, och beredt detta Rikes förfall. Det saknar ej, och det har wisertigen aldrig saknat styrka inom sig, men man kunde säga, att det på twenne sekkler icke förskänt att nyttja sina krafter, lik en inbillad sjuk, som genom den beständiga föresanningen af en diktad maktlöshet ljuder till att ådraga sig en werklig. Den första men lysande parapsmen under Alberonis ministér wisade att Spanien, ledd af en skicklig hand, ännu kunde uppfylla en betydlig Rol på Europas stådeplats. Man kan icke heller sätta i fråga Spaniska Nationens duglighet dertill, och närwarande period, under alla de inwertes yredor, de förfärliga stakningar hwaraf den gifwit exempel, har dock framställt Spaniska Nationen i en dag, som wisar att den ej urslägtats från sina försäder. Nyss före denna sista brytning, wicktes likwäl Spanien hafwa kommit nära djupet af det största förfall. På en tid af 17 år hade det först zine ganska olyckliga krig; det första med Frankrike, som förswagade dess styrka till lands, och de twenne senare med England, som försörde dess Flottor och dess Handel, och borttog flera af dess Kolonier. Det sista forfor ännu i den stund misshärligheterna med Frankrike utbröt, och gjorde Spaniens stättning så mycket wädligare. Om orsakerna till den sista brytningen är mycket skrifwit på båda sidor, men med nog mycken partiskhet som det synes, och man skall hafwa swårt att med tillräcklig historisk wisheit kunna derom ingå i undersökning. Detta fordrar ej heller mitt ämne. Det synes mig wara nog att anmärka, att i den stättning sakerna då woro, hade swårtligen en brytning kunnat förekommas. På Thronen en swag Monark, styrd af Ministrar som icke ägde Nationens förtroende, och trougen icke förtjente det; wid Thronens sida en ung, tilltaggen och ärelösten Prins, uppbyggad af de misnöide, att söka bemästra sig Kronan; ett krig, som utdömde Statens tillgångar och ökade misnöjet; Franska Maktens, som på en gång ingaf truktan och arund; Franska Troppars marsch genem Landet till Portugall; mistanken af deras planer mot Spanien; denigen heten inom Konungahuset, Hofwet, Ministären och hellska Nationen, som wicktes hafwa kommit till sin höjd — alla dessa sammanströande omständigheter kunde icke annat än bereda en stakning, en omsörtning, sådan wi sett den, och hwaruti en stor nästgränsande Makt, för sitt politiska interese, icke kunde blifwa en stilla åskådare, utan nödwändigt skulle komma att taga den mest werksamma del.

(Forts. e. a. g.)

Till salu finnes:

J Utter & Comp:s Bokläda, Kongl. Hof: Predikanten J. G. Wänmans Arbeten: Carl Gran, eller om en Förnuftig Barna-Uppfostran, Swerjättan.; Om de werksamaste Medel att inlopta Religion hos Barn, Swerjättning; Frågor till Barn, för att utwedla Förståndet och bilda Hjerstat, såsom en Inledning till Religions-Underwisingen; Constant Sällsamma Bden, 2 och 3 Delarne, Swerjättning; Auklapp af Cadmus, eller Lätt Sätt att lära Barn läsa; Presindtes: Predikan; Om den Sanna Friheten, en Skänk af Jesu Religion.

Nästa Fredag utgifwes No 63.

Stockholm, tryckt hos Directeuren och Kongl. Bålt: Boktryckaren Peter Cohn.

N:o 63.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Fredagen den 1 December 1809.

Smärre Skrifter, utkomna sedan denna Tidnings början. (Fortsättn. fr. N:o 60.)

Rikens Sdglof. Ständers Allmänna Beswars, och Economie, Utskotts Betänkande, angående det af Protocolls. Secretararen Borg stiftade Institut för Blinda, Döfstumma och Swagsinta, jemte det i detta ämne hos Utskottet hållne Protocoll. H. Nordström, 1 och ett halft ark 4:o 4 s. Banco.

Om något annat än egen tillfredsställelse kunde belöna det outtröttliga nit, de uppoffringar och den nästan otroliga möda, hwarmed Herr B. lyckats att här i Stockholm organisera ett Institut för Blinda och Döfstumma, så wore det i sanning wår milda och wälgörande Drottning's högtidliga förklaring, att taga hans Inrättning under Sitt särskilda synnerliga hägn, och Rikets här församlade Ständers wid flera tillfällen yttrade wälwilja och benägenhet att understödja hans företag, hwaraf närwarande Skrift är ett så smickrande bewis. Men, så mycket än hwar och en, som hafte tillfälle att taga kännedom af hwad Herr B. gjort för dessa Naturens mest wanlottade warelser, inser detta, så mycket bör han ock hoppas, att dessa på en gång sammantråffande lyckliga omständigheter skola för Herr B. wåra den kraftigaste uppmantran att göra sig än widare förtjent af mensklighetens tacksamhet, då de icke allenast försäkra hans Inrättning om ett fortfarande bestånd, utan äfwen, genom ett rundeligare understöd än Statens enskilda tillgångar i närwarande tidpunkt kanhända skulle medgifwa, sätta honom i tillfälle att oförd uppoffra sig åt sitt hedrande företag och des widare förbättring och utwidgande. Ehuru icke öwanligt i England, är det, så widt Recensenten minnes, för första gången i Sverige, som en Inrättning ad pios usus, blifwit ett föremål för Ständers och derigenom för hela Nationens friskostighet; och detta är twifwelsutan lika hedrande för Rikets Ständer, som hwarwa Inrättningen werketigen är det för Nationen.

Den föreslagna årliga Understödssumman af 6000 R:d. Banco, utgöres, enligt den af Herr B. iwigisne högst lindriga beräkning af följande, Summor, neml.

Till underhåll och beklädnad för 25 meddelösa Barn, 133 R:d. 16 s. för hwardera.

Till afönning för Öfwerläsaren, som tillika har befattning med Werkets både economiska och litterära styrelse, 600 R:d., hwilka af Utskottet widare ölas med 66

Riksdal. 32 fl. För en Underlärare 300 och en Lärarinna för Släkebarnen 200 Riksd.; för fyra tjänstehjon af Qwinkönet 66 R.d. 32 fl. och för 2:ne drängar 96 R.d., allt för hwar person; för Artisters, Handtverfars och Slöjdsbedfars undervisningar af Barnen, då hwar Barn skall lära en närande Slöjd, 300 Riksd.: för Bcker, Skrifmaterialier, Inventioner, Machiner, Instrumenter, samt underhåll af Inventarier, jemte andra, oförsedda nödiga utgifter, 300 R.d., samt slutligen för hyran 400 R.d., oberäknade kostnaderna för wed och ljus m. m., som icke blifwit utförde. — Hvilket allt Utskottet på öberopade grunder, som rummet här icke tillåter att anföra, tillstyrkt.

En del Utskottets Ledamöter af Hederwårda Bonde Ståndet hafwa i ett Betänkandet årefoljande särskilt Ansörande till Proccollet, bestridt Inrättningens understödjande af Allmänna Medel, på grunder dels af Statswerkets nuwarande inkränka tillgångar, dels och isynnerhet af Inrättningens enkfiltare nytta för Huswudstaden och af förmodade anstalters widtagande för samma ändamål i Landsorterna Hårads och Socknewis. Emot det första skålet har Rec. ingenting att inwända. Uro wi werkligen så fattiga, att, då brister af flera millioner skola fyllas, en så obetodlig summa som 6000 R.d. kan förtjena något afseende, isynnerhet när fråga är om någon nyttig och menfligheten hedrande anstalt, — så kan ingenting annat än en Rational-Banqueroute hjelpa of. Då Utskottet föreflär, att af de antagna Pieverne alltid en bör tagas från hwarje Län, och dertill utses de fattigaste Barn af Allmogen på Landet och arbetarne i Städerna, försvinner det andra inkastet. Hwad åter det tredje beträffar, så känner hwar och en huru långt våra Fattigwårds- och Schol-Inrättningar på Landet i allmänhet ännu äro från hwad de werkligen borde wara, för att kunna gagna en så wanlottad mennisko-klass, som den ifrågawarande; äfwen som, att der dylika finnas, de nästan alltid äro en nitif Lärars werk, och frän allmänhetens sida ofta med mycken farghet understödas. Om en gång hos of, som i andra länder, Landskolor blifwa allmänna, kan man af detta Institut wänta mycken nytta, emedan den blifwande Skol-Läraren der skulle på ganska kort tid kunna inhämta det lämpligaste sättet till Döftninnas undervisning.

Då Utskottet med så mycken distinction nämnt Hr. Kammarherren Baron d'Albedyhlis Memorial i detta ämne, har Rec. anledning beklaga, att det ej blifwit Betänkandet bifogadt; men, då Allmänheten bör känna äfwen de olyckligas flermare Wälgörare, må det tillåtas Rec. att till namnen af Örensfejerna och Albedyhl äfwen foga dem af Victorin och Landgren, som med warma understödt denna sak, isynnerhet den sednare, hwilken hemställt "huruwida det icke skulle anses för i någon mån oförenligt, att på ett så omständeligt, ömt och öfwertygande sätt som Betänkandet utwisar, framställa Inrättningens nytta och Upphofsmanuens förtjenst, och likwäl blott med den så knappt tilltagna summan af 6000 R.d. densamma understödja.

För tryckningen af dessa märkwärddiga Bilagor har Allmänheten att tacka Herr Major von Steyers hemställan "att begge de afgifne, wäl författade Ansöranden (af några Bonde Ståndets Ledamöter och Borgmäst Landgren) måtte bifogas Utskottets Betänkande, på det man må kunna se från hwilken olika synpunkt och med hwilka olika känslor för denna menfligheten så nära rörande sak, den blifwit af de särskilte Författarne betraktad.

Om Spaniens Politiska förhållande till Frankrike. (Forts. och slut från N:o 62.)

Sådan war Spaniens belågenhet, då närwarande för detta Land så wärlga crifis utgick. Carl den 4:des affägelse och Ferdinand den 7:des uppsigande på Thronen gaf

signalen till de oroligheter, som nu halstannat är sönderstätt Spanien. Kejsar Napoleon, som icke med liknöjdhet kunde anse den ställning sakerna derstädes fått, be-
slöt att deruti taga en verksam del. Följderna deraf äro werldsbekanta. Både
Carl den 4:de och Ferdinand den 7:de singo affsaga sig Spaniska Kronan, och en sam-
ling af Spaniska Deputerade i Bayonne, walde till Konung Kejsar Napoleons bro-
der Josef. Men Ferdinand den 7:de ägde i landet ett mäktigt parti i största
delen af de Andelige, och dessa verkade på folkmassan. I de flesta provinser ut-
bröt Insurrectionen. De misnöjde skyadade att söka hjälp hos Spaniens vertills
warande fiende, England. Med Franska wapnens biträde ankom wäl Konung Jo-
seph till Madrid och antog Regeringen, men snart fick Insurrectionen, understödd
på allt sätt af England, ett affwarssannare utseende, och den nye Konungen måste
åter lämna sin hufvudstad och större delen af riket. Kejsar Napoleon lät då samman-
draga en betydlig Armée i norra Spanien, hwarmed han i slutet af förra året slog
Insurrectionens tropparne på flera puncter, återtog Madrid och insatte åter sin Broder.
Engelsmännens nedertag och retraite ur Norra Spanien lofwade att sluta detta krig,
då i det samna Kejsar Napoleon af Österrikes rörelser kallades ifrån Spanien, och
måste i Tyskland samla all möjlig styrka att möta en ny fiende. Då fick Insurrectio-
nen i Spanien ny lust. Franska wapnen hade möda att bibehålla hwad som war
eröfradt, men kunde icke vidare utbreda sig. Sedan en betydlig Engelsk Armée an-
kommit till Portugal, och satte sig i förbindelse med Spaniska Insurgenterna, fram-
ryckte denna samlade styrka, och hotade sjelfwa hufvudstaden. De blodiga slagen
d. 26 och 28 Julii hindrade detta företag, och öfverwigten har sedermera mer och mer
återkommit på Franska sidan. De vidare följderne stå att wänta. Man kan lätt föreställa
sig hwad Spanien måste lidit under ett så förfärligt krig, som på en gång rasat i nä-
stan alla des provinser, hwilka stora oredor det måste medfört, hwilken allmän gäsning
i sinna, hwilka sedn det lagt till framtida stora förändringar i detta Rikes ställ-
ning och öde.

De swäraste frågorna återstå nu att afgöra. Hwad skulle Spanien framdeles
blifwa, i fall det lyckades att bibehålla sin oafhångighet: eller hwad, om Franska
Makten komme att beherrska det? — I förra fallet synes det mig böra antagas,
att de häftiga skakningar, hwaraf närwarande period warit utmärkt bland alla de
widriga följder hwilka desamma medfört, åtminstone haft den förmonliga werkan,
att återgifwa Spaniska Nationen en grad af energi och kraft, som den under flera år
hundraden saknat. Man borde deraf kunna wänta, att om Spanien med bibehållen
oafhångighet återwunne fred och inwertes luga, och kunde, utan intrång af främ-
mande Makter, gifwa sig en Styrelse enligt med Nationens önskan, desamma skulle
blifwa till wiss grad kraftfull och för Landet nyttig. Det är sannolikt, att i en så-
dan tidpunkt utrymme skulle winnas för många af Nationens kunnigaste Män, att
dels i sjelfwa förelsen deltaga, dels med sina insikter kunna verksamt gagna Staten.
Många stadliga fördomar, inrättningar, twång af flera slag, och enskilda egenmyt-
tans motstånd, som hittills i så märklig mon hindrat och morarbetat Spaniens upp-
komst, skulle då kunna undanröddas. Det är att förmoda, att Spaniens kultur, all-
männa och enskilda hushållning, näringar och handel skulle i en framtid kunna win-
na ett mycket förbättrade skick. Men å andra sidan wisa sig likwäl bekymmerfulla
omständigheter, som möjligen kunde lägga stora hinder i wägen för detta Rikes fram-
tida lycka. Spaniens ställning relativt till de stora Makterna Frankrike och England
är sådan, att det swäriligen kan undwika att deltaga i deras stridigheter. Om det för-
biader sig med Frankrike, så har det allt att frukta för sin Handel, sina Flottor och

Kolonier. Om det ingår i Engelska Alliansen, så är det blottställt för de wädligaste invasioner från Franska sidan, och möjligen ännu en gång för faran att underkufwas. Men skulle äfwen denna ställning kunna förbytas, och Spanien lyckas att bibehålla fred, och göra sig af främmande Makter respecterad, wänne det deremot med säkerhet skulle kunna i längden påräkna det inwertes lugn, som för des wälgång wore det hufwudsakligaste? Eller är det icke att befara, att den nu uppkomna gäsning i sinnena länge fortwarar, snart åter upptändes, att wanan wid oordningar, skapad under dessa oroligheter, icke kan på lång tid tagas från Nationen, att, oaktadt allt en flok styrelses bemödnande, laglöshet och anarki blifwa frukterna deraf, och att detta olyckliga tillstånd skall så länge råcka, tills främmande Makter finna tillfället att åter blanda sig i Spaniens inre angelägenheter, och med sin wapensstyrka bestämma des tillkommande öde? Skulle detta blifwa den sluteliga utgången på Spaniska Nationens bemödnande för sin oafhångighet, huru mycket hade ej menfligheten att begråta detta wädliga och onyttiga företag, som kostat strömmar af blod utan annan werkan, än att återfatta detta Rike på samma punkt det förut varit?

Man anser det wisserligen för det swåraste misöde för en Stat, att förlora sin sjelfständighet och blifwa underkastad en annans öfwerwælde. Men om detta blifwer Spaniens öde, som för ögonblicket synes nog sannolikt, wänne, i des närwarande ställning, eller i anseende till de redan framställda wådorna af des nu bewarade oafhångighet, desamma kunde sägas för detta Land vara olyckligast? Skall Spanien af någon Makt mottaga Lagar och Form, så tyckes wäl, i politiskt afseende, ingen vara närmare att dem gifwa än den, som i anseende till läge, interesse, styrka och inflytelse är i tillstånd att antingen mest gagna, eller mest skada detta Rike. Utan twifwel inträffar detta förhållande på Frankrike. Men utom detta, framwisa sig här wid flera synpuncter, som förtjena den största uppmärksamhet. Om ett Land har den olyckan att emottaga en fiendes bud, så är det åtminstone en lycka, om denna fiende äger i statsförfatning, i hufvudsak, i upplysning, i des derpå grundade Borgertliga ordning och stic, något förseg för detta Land. Att detta med mycket stål kan sägas om Frankrike relativt till Spanien, lär ingen sätta i twifwelsmål. I alla dessa delar står Spanien wist ett sekel efter Frankrike. Således kunde Spanien, som det synes, möjligen intet förlora, troligen mycket winna derwid, att af Frankrike mottaga en ny form och ett nytt stic. Huruwida de förbättringar i styrelsen, och alla grenar af statshushållningen, som Spanien omwillforligt synes fordra, för att upphjelpas ur sitt förfall, kunde stå att winna, i händelse detta Rike bibehöll sin oafhångighet, har jag wäl ansett möjligt, men alldeles icke säkert. Men om Frankrike kommer att bestämma des öde, om det upphör att vara des fiende, för att blifwa des lagstiftare, så anser jag mig derom förwispad, att Spaniens tillkommande Statsform icke skall blifwa sämre än Frankrikes egen, det will säga, hufwudsakligt förbättrad mot hwad den hittills varit. En Revolution, en omskärning af den bestående, som erfordras att gifwa Spaniska Makten ett nytt stic, synes icke kunna urdras på annat sätt, än genom den öfwerwälgande styrkan och inflyttelsen af en stor och främmande Makt. Om densamma kunde werkas af någon annan Makt, till äfwenlys af England, så ehuru det möjligen kunde vara Spanien fördelaktigt, att efter detta Land antaga Form, så wore dock, i anseende till des läge och politiska förhållanden att befara, det denna sakernas ordning icke kunde winna styrka och waraktighet. Men om Frankrike ästadkommer denna förändring, och om Spanien derigenom liksom införslifwas med denna redan så kolofala Makt, så är otwifwelaktigt att den skall äga bestånd, åtminstone så länge, som icke någon alldeles öfserbedd och nu söga möjlig, brytning i Europas öde, fullkastar ett merf som synes trofna Sekter, och ger åt denna werldsdel ett helt annat utseende.

I morgon Lördag utgifwes N:o 64.

Stockholm, tryckt hos Directeuren och Kongl. Sält- och Boktryckaren Peter Sohm.

N:o 64.

Journal

för

Litteraturen och Theateren.

Lördagen den 2 December 1809.

Utkast till en Afhandling om Krigs Ära.

Fragment.

För att dömma öfwer en sak, är det nödvändigt att man först för sig self söker att bestämma hwad man menar dermed; om denna regel alltid iaktogs, skulle många onyttiga tvister förekommas. Jag börjar således med definitionen af ordet Ära, som efter min tanka betyder: den öfvertygelse som en hel Allmänhet har om någons dygder och talanger, och den aktning som i följe deraf uppkommer. Då denna ära förvärfwas genom sådana militairiska företag, som på något sätt verka på ett fältslags eller ett krigs utgång, kallar man den Krigsära.

Häraf följer, att äran af ett fälttåg ostakt är Anförarens ensak. Beröm för tapperhet, för personligt mod, o. s. w. kan tillhöra äfwen dem som verkställt hans befallningar. Denna anmärkning torde synas obehaglig, men man öppne härderna och säge mig om den icke är sann. Ty så mycket man ock må bemöda sig att fira eller lofsjunga en bedrift, skall en ära som icke fortplantar sig till efterverkden, alldrig blifwa annat än smicker.

En offentlig belöning, eller ett offentligt beröm bewisar desamma i anseende till Anförarens ära, som ett *Te Deum* bewisar i anseende till segern . . .

Man kan bidraga till en seger utan att hafwa någon ära deraf. Gustaf Adolph hade, kanhända, icke wunnit slaget wid Leipzig, om icke hans allierade, Churförsten af Sachsen, bidragit dertill genom — sin flott.

Ett förloradt fältslag minskar icke heller alltid en Anförarens ära. Napoleon har kanske alldrig wifit sig mera stor än under retratten wid Ulpern; Finlands Hjeltar hafwa wid sina återtåg, i sista kriget, förordat likaså wälförtjenta lagrar, som genom sina segrar. —

En Anförare som måste handla efter en wis föreskrift, kan icke vara ansvarig för utgången; han måste ofta följa en plan, som strider emot hans egen öfvertygelse, och får icke alltid nytta de fördelar som tillbjuda sig. —

Det torde i flera's tanka inbefatta en motsägelse, att Allmänheten bestämmer en Anförare's Krigsära, då ibland samma Allmänhet icke finnas många som förstå Krigskonsten; men dessa begripa icke att det gifves wisa allmänna grunder, som ligga för hwar's och ens ögon, och efter hvilka hwar och en med sundt förnuft kan dömma, utan fruktan att wara orättwis. Till ex. om man angriper en öfverlägsen fiende med så utsträckt linie, att den med lätthet kan genombrytas; om man kan wälja sin terrain och håller sig i dalarna, men låter fienden forskansa sig på höjderna; om man så lite förstärker de särskilda troppars operationer, som stå under ens befäl, att fienden kan slå förbi en och sedan en annan; om man anfaller sin fiende utan att förut underrätta sig om hans styrka och ställning, och ändteligen, om man wiv ett anfall blir så slagen, att man icke mer kan anfälla. — Wid alla dessa tillfällen dömmes man af Allmänheten att icke hafwa försjett någon ära, utan emertom förebrädes för och ansvar, och med gansta så undantag torde Allmänheten hafwa rätt.

Man kan äga personligt mod och äfwen wisa militäriska talanger, utan att likwäl wara duglig till Anförare.

Det olyckligaste är, att en Stats trygghet, äfwen under den mest högtidligt beswurna fred, endast beror på dess grannars öfvertygelse att den kan försvara sig om den anfalles. Denna öfvertygelse har ännu aldrig wunnits genom skrytande Proclamationer, då man icke widare wifut någon skicklighet att på säkert måta sig med fienden. Man kan härwid erinra sig Preussiska Manifestet emot Kesar Napoleon, hwilket ännu war under tryckning då Fransmännerna inryckte i Berlin.

Det är billigt att ett land upphöjer en hyste, som antingen besegrat dess fiender, eller åtminstone försvarat dess Krigsära derigenom, att han endast gifwit wifut för en betydlig öfvermakt. Men det är icke öfvermakten som gör förlusten, när en Anförare, i stället för att med samlad styrka angripa sin fiende, gör det endast med en del deraf, och låter slå sig troppwis. — I våra tider, då en träffning sundom afgör ett helt rikes öde, bör äran i synnerhet wara utmärkt för den skicklige Anföraren, men af samma skäl bör också wanhedern wara stor för den ofskicklige . . .

Charader till Julie.

N:o 1.

Ditt segrande Sela förstär jag mig på:
 Att dyrka långt bättre än klandra:
 Nej! wore Du mindre det Första ända!
 Nej! wore Du mera det Andra!

N:o 2.

Jag sade fordom, lugn och fri:
 "Mitt Sela är mitt Andra bara",
 Men lugn och frihet war förbi,
 När af din sköna blick, Julie!
 Jag dömdes att mitt Första wara

N:o 3.

Hur ofta, på mitt Första blick,
 Jag såg i framtids-perspectivet
 Och spädde rörd och roddes nöjd,
 Att Du mig följde genom lifvet!
 Hur ofta jag mitt Andra lagt
 Till allt hvad nänska wackrast heter
 Bland wackra Franska epiterer; —
 Och dock om Dig för litet sagt!
 Men ack! mitt Trede snart skall fela,
 Om med behagens enwäldsmakt
 Du längre pröfwa nåns mitt Sela.

N:o 4.

Du renaste skönaste Andra i werlden!
 Du skulle dock blifwa det Första med mig?
 Och nu — hvad är högberen, lyckan och glården?
 Jag säger förtjusad mitt Sela till Dig.

Ordet till Charaden i N:o 60 är: Strykjern.

Lärda Nyheter.

Italienska Wittenkaps-Societeten i Verona, har uppgifwit följande twenne Prisfrågor, att beswaras inom den 12 September 1810.

En Afhandling, som på det uggaste undersöker och jämförer Newtons och Eulers Läror om hafet.

En Afhandling öfwer den olika werkning, som åstadkommes på mennisko-kroppen genom den Galvaniska stapeln och genom en wanlig elektrisk maschin. Författaren bör bestänna genom noggranna experimenter, om det giswes en positiv skillnad emellan dessa båda werkingar, utmärta hwari den består, och wisa de slutsatser man kan draga af de grunder han uppgifwit, för att wid sjukdomars botande anse bruket af den ena metoden bättre än den andra.

Hwari pris är en Guldbedali af 30 Napoleons.

Anecdoter.

Guerchino.

Giovanni Francesco Barbieri.

Denne ryktbare Målare kallad Guerchino af namnet Guerico (windög), blef född i Cinto, nära Bologna, 1590. Redan i de yngre åren wisade han mycken färdighet för det yrke han utweklade under sin Mästares Caravagios tillsyn, och under det han copierade stora Mästares arbeten. — Sluteligen förenade han med Caravagios maner något af Guido Renis och Albonis smak, öfvertygad, att Coloriten wore det

obwändigaste af en sann mätning. — Desså framställer icke Historien många snitten af denna egenkap, och den sitta, hwarmed Guercino arbetade. —

Utän att beräkna de många Arbeten som han målade åt flere Potentater, finner man äfwen af honom Plafonder, Coupeler, och mer än 100 Altartaflor, hwaribland den i St. Peters Kyrka i Rom, som föreställer St. Petronille, äger första rummet; man anser den vara den skönaste Taffla i denna Kyrka — Ingen Målare arbetade fortare än han. — Guercino målade au Premier Coup. —

Anmodad af Munkarna, att till deras Klosterfest måla Gud Fader, började och fulländade han detta arbete wid facteliken på en enda natt, hwaröfwer den sticlige Bolognesiske Målaren Tiarini förundrad sade: Signor Guercino, ni gör hwad ni will, wi göra hwad wi kunna.

För att gifwa så mycket mera relief åt Figurerna och styrka åt Tafflan, tog han dagen ofwanifrån, hwarigenom han fick tillfäken att samla de första mäsor åt skuggorna. Guercinos Tafflor äga så stor förtjenst, att föga mer än Caravagios dermed måla jemförelse. —

Drottning Christina besökte denne förträffliga Målare under hennes wistande i Bologna; Drottningen tog Mästaren i handen, hwarwid hon uttrade sig wilja röra en hand som alstrade så sköna saker. Guercino lefde godt, och war en middag hedrad af trenne Cardinaler, hwilka han lät servera utaf 12 des sticlige Giewer; dessa gäster smickrade af så utmärkt höflighet, underlåto icke eller att utspilda beröm åt den förtjenstfulle Mästaren.

Konungarne i England och Frankrike, tilbjudo honom att hos någondera af dem antaga tjenst som första Hof-Målare, men Guercino förblef hellre i sitt fädernestånd, hwarest han dog 1666, wid 76 års ålder, och lemnade efter sig ansenlig förmöggenhet. — Så äro de Mästare som hafwa börjat så många arbeten som Guercino, och färre äro de som liknat honom i det att hafwa fulländat dem. —

Critiken will dock påstå, att han litet uraktlåtit expressionen och teckningens noggrannhet, äfwen som att han med ett slags öfwerdrift har welat härma sin Mästares, Caravagios Colorit.

Guercinos disciplar woro: Ercole Gennari, Benedetto Gennari, Cesar Matteo Loves, Sebastian Bombelli, Lucas, Scaramuccia, Mattia Preti m. fl.

En gång, när Kejsar Carl den Vite besökte den namnkunnige Venetianske Målaren Tiziano Vercelli, råkade Konstnären att falla en Pensel af glädje och förlägenhet öfwer sådan ynnest; Kejsaren, utan att tro sig förlora af sitt anseende, upptog Penseln, och sade, att Tizian förtjente vara betjent af César. Den utmärkta Råd hwarmed Kejsaren omfattade Konstnären, medförde ock många afundsmän och det war åt dessa som Kejsaren svarade, att han wäl kunde göra Hertigar och Grefwar, men, att det war endast Gud förbehållit att göra en sådan man som Tiziano.

I dag utgifwes till Reso. Prenumeranterna 3de Arket å nra Prenumeration af Sederwårda Bonde-Ståndets Protokoller, hwarmed teckningen oafbrutet fortsar. Prenumeration erlägges hos Hrr Litier och Wiborg, med 2 R. Banco.

Måsta Måndag utgifwes N:o 65.

Stockholm, tryckt hos Directuren och Kongl. Hålt. Boktryckaren Peter Sohm.

N:o 65.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Måndagen den 4 December 1809.

Grefve T. R. WRANGEL *).

Elegi. (Zusänd).

Åkan tyfstat fring din hjesa, Svea!
Mellan blodmoln går din morgon opp:
Hand i hand med Ceres och Afrea
Nalkas blygsamt bättre dagars hopp.
Åra, Svea! dina fallna hjeltar
Och, fast Segren war på fransar njugg,
I den håu på deras graf du wältar,
Sacksamhetens enkla runa hugg!

Dig jag helsar, olycksfulla Säfwar!
Sista Minne af ett fruktloft mod!
Hvars är fluggan, som omkring mig swäfwar?
Wrangels är det, höljid i stoft och blod.
Ewenfkar, fallna på Ufränfka fälten **),
Sridsmån, hjeltar af hans mod, hans Namn,
Winkade sin ättling här — och Hjelten
Lydde, fired och föll i deras samn.

Lik Frontonen af ett präktigt Tempel
Från en frejdad ålders stöna dar,
Står hans lefnad nu, — ett lust exempel
Af en högre dygd, bland bröder qwar.

*) Oddskjuten i slaget wid Säfwar, den 19 Aug. 1809.

**) Gr. Wrangel stupade för samma sänder, för hwilka hundrade år förut, nemligen i slaget wid Pultawa, 22 af hans namn tillsatte sina lif.

O hur kort war ej hans hjeltebana,
Och hur skon af uppfylld plikt likwäl *)
Låg den, lik en ouppwecklad sana,
Som en trolös hop ur lågret själ.

Han af lyckan tog, med liknöjdt sinne,
Hwad hon nekade och hwad hon gaf,
Och den blindas skuld ännu står inne,
Åldrig fordrad — på den Holes graf.
Sluten stod han i sitt högre wärde,
Blind för glittret af de Storas stånd,
Wänskap, kärlek endast han begärde,
Och blott Dygden war hans afund wård.

O! Jag delar Eder bittra smärta,
J, som förjen eder älskling än!
O! jag gråter honom! — We det hjerta,
Som sig sluter för en pröfwad wän!
Känslofulla! gråt med fosterlandet,
Gråt den Broder, som i striden föll:
Mellan eder stets föreningsbandet,
Ty en engel sista länken höll.

Och du, Hulda! i hwars blyga stöte,
Osedd faller mången Saknans tår,
Gråt! — Ej mera till ett lyckligt möte,
Ledd af Kärleken, din älskling går.
Ej din jord hans kära aska sluter:
Ej hans graf för dig en fristad har **)!
Rys! när blomman här ur wallen stjuter,
Hwilar drifwan på hans grafhöj qwar.

Åstkan tyfnat fring din hjesa, Swea!
Mellan blodmoln går din morgon opp.
Hand i hand med Ceres och Åstrea,
Ralkas, blygsamt, bättre dagars hopp!
Åra, Swea, dina fallna Hjeltar,
Och, fast Segren war på fransar njugg,
I den håll på deras graf du wältar,
Sacksamhetens enkla runa hugg!

*) Sedan Gr. Wrangel under ett tappert förwar lyckligen gått igenom fiendens eld, blef han warse en sin kancrat, Grefw. Schwerin, som låg illa bleferad. För att icke lemna honom till rof åt fienden, bar han honom tillika med en soldat undan Skottgård, och för att se efter, om han war i säkerhet, wände Gr. Wrangel sig om, då en kula träffade honom och han föll död till jorden.

**) Gr. Wrangel och Fändrick Hagerstocht, dödfjuten wid samma tillfälle, lades, på Gr. Schwesins föransskattande, i samma graf, på slagfältet.

Öfversigt af Napoleonska Lagbokens fortplantning, samt de förnämsta Franska och Utländska Arbeten som tolka des esprit. (Utur Moniteuren.)

Fenomenen af förändringarna i ett stort folks borgerliga förhållanden, som från urminnes tider ägt ett mäktigt inslytande på den del af jordklotet, hwilken det bebod, böra med rättwisa räknas bland de mest märkwärdiga händelser.

Efter en hårtig skakning, njuter ändteligen Frankrike, räddadt af en Hjeltes snille, bland mängden af andra lika otvärderliga wälgerningar, den lyckan att se sina käraste fördelar stadgade af en wis och enstämmig Lagstiftning. På förhand mediterad af tidehwarfrets mest namnkunnige lagfarne, uderkastad alla erfarenhetens och de utögna insigtarnas pröfning, undersökt och beslutad i dessa sammankomster, som närwaron af Statens Chef gjort så lysande, har denna nya Lagstiftning wisat sig för Franska Nationen, såsom ett renadt uttryck af alla sunda om lagar satta de begrepp, och som ett fullkomligt mästerverk af en den skönaste fattning, som någonsin lysselatt en stor Monarks själ. Om man på något sätt möter swärigheter att förklara, huru Europas mest upplysta Nationer ända hittills lefwat, och ännu till en del lefwat, under det omwisa wäldet af wanstapliga lagar, några lika ensaldiga, som de råa tider för hwilka de författades, andra lånta af de mest hyfsade forntidens folkslag, andra dikterade under loppet af Prestwäldets usurpationer, eller uppsprungna af feodal-systemets anarki; bör det ännu mera wäcka vår undran, huru den forta tiden af några år warit tillräcklig, att, i stället för en så widunderlig lagstiftning, för den största af Nationer framlägga ett lag-system, hwars wishet besegrat alla hyfsade folkslags opinion. Denna så hastiga och lyckliga förändring, är ännu ett af det tidehwarfs jättestege, åt hwilket upplösningen af alla stora politiska problemes ensamt tyckes wara förbehållen.

Det war omöjligt, att fördelarne af vår nya lagstiftning skulle hwila inskränkte inom Frankrikes område. Napoleons Lagbok war till sitt ursprung, och genoutwerkan af sitt inre wärde, ännad att af nästgränsande Nationer antagas, att sträcka sitt wälde till aflägsna länder, och att mellan folkslagen tillwägabringa de lyckligaste förbindelser. Flere af Stats-Rådets och Tribunatets Salare gjorda predicationer hafwa redan gått i fullbordan *). Hela Italien, en stor del af Tyskland, Holland, Stor-Hertigdömet Warschau styras redan efter dessa lagar. Andra folkslag skola säkert icke dröja att njuta samma wälgerning; och dessa lagar skola knyta det starkaste band mellan Federatif-systemet, hwilket Europa och hela werlden är skyldig sin erkänsla för en waraktig fred och lycksalighet.

Så många idéer, så många nya lagars stiftning, hafwa i våra dagar, på Lagwettenskapen tryckt sin lusa stämpel! Denna Wetenskap skalk, med sin ofskicklighet från tankan, icke längre blotställa sina idkare för formier utan ändamål, för dogmer, utan motiver. Våra Lagar äro resultatet af de djupaste undersökningar; deras lusa framställning framlägger till hela werldens afskådning sin enkla mening; allestädes håra de uttrycket af de wis och menstliga motiver som dikterat dem, och hwilkas Stiftare, afslödande sig hela inslytandet af sin makt, har åt sitt folk welat lemna en noggrann och sanskyldigt faderlig redogörelse. Lifwen utmärker sig den lära, hwilken

*) Se Tal, hållne wid åtskilliga sammankomster i Lagstiftande Corpsen och Tribunatet, af Herr Gremarne Vigor de Préamenu, Meunier de Saint Jean d'Angely, Treillard, Corvetto, Dr. Chabot (de l'Allier) Goupil-Présidu, & Dubé.

blifwit föremål för den nya Lagstifningen, genom alla de fördelar, som härleda sig från en methodisk ordning och rikdom i begreppen, på en gång ljusa och djupa.

En mängd af namnkunnige Lagarne hafwa redan åt tolkningen af den nya Lagboken och de deruti afhandlade olika ämnen, helgat sina wägor. Hrr. Bernadé's, Perreau's, Pigeau's arbeten äro bland de första, som wisat sig. Hr. de Malville's Commentarier och Hr. Locré's Förklaringar, äga så wäl i Frankrike som utomlands en rättwist förtjent autoritet.

(Forts. e. a. g.)

Dramatik.

Förleden Fredag den 1 December uppfördes Wattendragaren och den Döfwe.

De öfverraskningar som beständigt förefalla i den förra af dessa pjecer, gifwa den ett slags intresse då man första gången ser den. Första Acten har också verkelig förtjenst, men sedan är styckets värde i ett jemt aftagande. Cherubinis Musik har emidlertid den egenkapen, att man hwar gång hör den med ett nytt nöje, och musikens behag ersätter således hwad sjelfwa Dramen saknar.

Wattendragarens roll spelades med samning och värma. Detta beröm kan med rättwisa också tilldelas Constance. Blott på de klagande ställena röjdes någon affectation i hennes uttal, och hon torde härwid tillåta oss den påminnelsen, att ordet *acc*, då det icke användes i sång, får ett obehagligt ljud, om tonwigtet lägges så hårdt på vocalen, att den höres likasom mångdubblad. Armand spelade i allmänhet wäl; men icke med all den wärdighet som tyckes tillhöra denna roll. Marcellinas första och sista scener blefwo gifna med förtjenst, endast den scenen der fadren tar ifrån henne passet och säger henne att hon måste blifwa hemma, förfelades. Både Författaren och Compositören tyckas här hafwa welat framställa en verkelig tableau, men hwaras hela effect är beräknad på den värma hwarmed Marcellina uttrycker de omwexlande känslorna af förargelse och sorg. Man föreställa sig en flicka, som är född i ett klimat der passionerna äro starka, som är uppfödd i ett stånd der de mera fritte få utbryta; denna flicka har hopp om ett obeskripligt stort nöje, och, nära att se det uppsydt, tillfages hon att affrå derifrån, och detta för en person som hon alldrig sett. Hennes förargelse bör således nästan likna ursinniglet, hwilken öfvergår till en häftig gråt, då hon hejdas genom fadrens befallande tyst; men äfwen då hon till slut samtlycker att blifwa hemma, bör det ske under halfwäfsda snyftningar. Antonio spelades med verkelig liflighet, och man torde ingenting hafwa att påminna emot de öfriga Karl-rollerne.

Den Döfwe är en farce, som i sig sjelf är utan all förtjenst. Att denna pjecer kunnat bibehålla sig, bewisar att den gifwes ganska wäl. Detta beröm förtjena isomnerhet Swedberg, hwaras swära roll spelas så naturligt som är möjligt, och Wimmerstedt, som med sitt jeu de théâtre framlockar löjet äfwen hos den allwarsammasse.

Sandling: r ur S:s Lrc. m. m. Sr. Friherre v. Engeströms Bibliotek hafwa af trycket utkommit och säljas hos Ulter & Comp., Wiborg och Delén, till 28 s. Riksg. hästade.

Nästa Onsdag utgifwes No 66.

Stockholm, tryckt hos Directören och Kongl. Bått-Boktryckaren Peter Sohm.

N:o 66.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Onsdagen den 6 December 1809.

Smärre Skrifter, utkomna sedan denna Tidnings början. (Fortsättn. fr. N:o 63.)

Kraftiga Medel till Gäderneslandets snara upphjelpande; samlade och utgifne af en Naturforskare. Stockholm, Söhm, 36 Sid. 8:o. 12 f. Banco.

Den, som tror att denna skrift innehåller några stora och wigtiga Statscoupper, något sått att i hast skaffa waluta för allt wårt pappersmynt, att upphjelpa vår försallna Bruförbrelse och återställa vår Handel, o. s. w. skall finna sig ansensigt bedragen. Den lilla Naturforskaren på titelbladet pekar wäl på det rätta innehållet; men han gör det så twetydigt, att man lätt ser, att han will göra dupper. Ty, hwem erinrar sig wäl i hast att ordet Naturforskare äfwen betyder Läkare, och ordet Medel något som tas in? Likwäl äro Presserbedelare af Författarens Kraftiga Medel af denna natur, och hans Skrift hade derföre rätteligen bordt heta: Patriotiskt Kokbok. Som sådan betraktad, är den wäl, sanningen att säga, alltför enformig, ty man söker förgäfwes inom 24 sidor någon enda Kraftsöppa: deremot undfågnas det sjuka Gäderneslandet nästan på hwar sida med gröt, hvars stärkande egenkap för reconvalscenter också icke kan nekas — och får till slut en alltför kostlig desert af löf och löfknoppar, efter behag kofta eller råa, (pag. 30) att förtiga andra läckerheter, såsom extract på tallqwistar, bröd af talkbark, o. s. w. — hwilket allt sammanlagt otwifelaktigt måste bidra till dess snara upphjelpande, så wida det annars kan smältas.

Bland de öfriga Kraftiga Medlen, som Rec. till skillnad från de nyfnända, will kalla Sympatisörere, sätter Görf. med skäl i första rummet — Barn och Lånsbibliothek, och uppgifwer pag. 5 och 6 ett sätt att genom Barnlekare ärligen winna 25 Tunnor guld. Sverige har neml. 400,000 Bondbarn. Swart barn får wid sex års ålder ett stycke jord att odla, af 6 quadratsots rymd, hwilket ärligen vles, och arbetar en timma hwar dag. Häraf uppkommer fem millioner dagswerken, hwarje sådant till 12 timmar räknadt, hwilka åter, endast värderade till en tolfstedels Riks-daler, lemna den omtalade winsten. Rec. hoppas att denna så litet öfwerdrifna be-

räkning af vinsten på Barnlekar skall hafwa det wigtigaste insyttande på populationen.

Men medlet att ännu mer öka vinsten af Barnlekarna är Län-Bibliotek. Enligt Höf. tänkaDDR ett sådant finnas i hvarje socken, bestående af goda ekonomiska skrifter till de landthushållande Barnens tjenst, hvilka deraf skulle lära att uppdrifwa sina jordlappar till den högsta möjlige afkastning. Sverige har omkring 2300 socknar, det skulle härigenom så lita så många Län-Biblioteks Innehafware, hvilka, om de dela de 400,000 Barnen sinns imellan, få hwardera ungefärligen 200 Barn. Om hwart af dessa betala årligen 6 Rd. för enkel läsning, som wisserligen är ganska billigt, uppkommer en summa af 1200 Rd. för hwar Län-Biblioteks-ägare, som i en landsort säkert är tillräcklig ej allenast att underhålla en Läse-ansalt, utan äfwen en familj. Om det nu antages att hwar Länbiblioteks innehafware helt har sex barn imellan 6 och 12 år, (som är det minsta man bör supponera af en så wäl lönt och patriotisk man) så uppkommer åter en tillökning af 14000 Barn, och af deras lekar för fäderneslandet en ny vinst af flera tusen Rd., att förtiga det ett ökad antal Författare, Översättare, Boktryckare och Bokhandlare genom den ökade affättningen på böcker här skola finna sin bergning, och äfwen i sin mån contribuera till statens bestånd, så att vinsten af Barnlekar i alla afseenden synes för lindrigt beräknad.

Öfware räknar Höf. äfwen p. 6 bland krasliga medel till Fäderneslandets snara upphjlpande, att öka Landmannens behof af penningar, på det detta ökade behof måtte förmå honom att föröka sina insigter i Landtbruket och förskaffa sig ökad afkastning af jorden. I sanning, om ingen ting annat behöfs, bör man ej förtwifla om Fäderneslandets räddning. Någon utwäg att sätta öf i större behof af mynt torde wäl kunna utfinnas af Rikens Höglöf. Eränders Bewillnings Utskott; åtminstone böra wi hoppas det bästa. I annat fall skulle Rec. beklaga att war sista friggård inställes. Den syntes förträffeligen afskafad för detta ändamål och skulle således ofelbart upphjlpet öf ansenligen, oberäknad den mängd insigter, som wi derigenom fitt liksom på köpet. (Forts. e. a. g.)

Öfwerligt af Napoleonska Lagbokens fortplantning, m. m.

(Fortsättning från No 65.)

Författarne till de Franska Mandacterne, hafwa i förening med Hr. Bousquet, efter Artiklarnes ordning lemnat öf utförliga förklaringar öfwer den nya Lagboken. Hr. Deloinceurt's satter äro det första elementaira Franska arbete wi äga, och de äro en werkelig methodisk Handbok i våra Civila Lagars system. Hrr. L'Esferme's, Gin's, De la Porte's, Desquiron's och Dupin's arbeten, framlägga alla en ledja af kritiska jemförelser af Romerska Lagarne. I ett arbete af Hr. Dufour finner man en uppställ af källorne till våra nuwarande Lagar med deras förhållanden till de gamla. Dessa uppgifter äro efter en mera widsträckt plan framlagde i Hr. Dard's arbeten, hwaraf flera upptagor redan utkommit. Tillägg till Civil Lagen af en Lagfaren, som bidragit till Lagbokens fullbordan, jemte Hrr. Journeau's och Solons Journaler, wisa öf i en wis ordning till de omåstliga och dyrbara materialier, för hwilka wi hafwa Stats Rådets och Tribunatets undersökningar att tacka. Hr. Breillard, har i ett arbete, kalladt: "Code Napoleon" af honom helt författadt, i samma hand förenat alla öfriga tid Lagen hörande acter och civila reglementen, jemte de enligt samma Lagbok, sålnda Högsta Domstolens utslag. Hrr. Pevreau och Berthelot hafwa genom den möda de använt, att med Romerska Lagen jemföra Code Napoleon, på samma

gång riktat Lagarnes elementära litteratur med 2:ne nya afhandlingar om Justinianska Lagbokens Statuter. Slutligen äga wi öfver vår Civil-Lagfarehetens många enskilda ämnen, ett stort antal Afhandlingar, bland hvilka Hr. Chabot de l'Allier's, Grenier's, äfvensom de i nya editionen af Lagfarehetens Register befintelige artiklar af Hr. Merlin, förtjena att anses såsom klassiska. På samma sätt hafwa af godkända Förfat are Rättegångs och Handels-Balkarne blifwit commenterade och förklarade; äfvensom afskilliga periodiska arbeten, såsom La Jurisprudence de la Cour de Cassation, La Jurisprudence du Code Napoléon, Le Journal du Barreau, Le Journal du Palais genom framläggande af Högsta Domstolens och Appell-Rättens raisonerade analyser oändligen bidraga, att bibringa Allmänheten sunda grundsatser.

Ett nit, så ädelt och värdigt efterföljd, har hos främmande Nationers, isynnerhet Tysklands och Italiens Lagarne, väckt täflan. Man har der varit tvungen att, till en början på deras språk öfversföra de nya Balkarnes innehåll; och det är på sådant sätt, de öfversättningar som efter hwarandra uppträdt i dagen, hafwa blifwit historiska monumenter af Napoleonska Lagarnes fortplantning. Italien har, utom 2:ne af Civil-Lagfareheten gjorda öfversättningar, (af hvilka den ena gjord för Konungariket Italien, war färdig redan wid dess första kungörande, och den andra för begge Sicilierna) ännu deraf sett en på Hans Majestät's Kejsarens och Konungens befallning, verkställd förträfflig Latinsk Öfversättning, sedan adopterad af Konungariket Westphalen, för att i twifvelaktiga mål, wara den officiella öfversättningen följaktig. Urån af första Tyska Öfversättningen af Code Napoleon (efter den i Lag-Bulletinen införda) tillkommer Hr. Daniels, tillförordnad Kejsarlig Rådshudsmän wid Cassations-Domstolen. Nära samma tid hat Hr. Lafauty, ordinarie Professor af Juridiska Faculteren i Coblentz, deraf utgifwit en med upplysande noter beledsagad öfversättning. Dessa äro de 2:ne Öfversättningar, hvilka till Rheins-Departementerna, Tyskland och det nordliga Europa fortplantat kannedomen och studien af wåra nya Lagar. Man har efter denna tid af Code Napoleon sett flera andra tryckta öfversättningar, bland hvilka den, af en i Straßburg warande juridisk Societet utarbetade och af Spielman utgifna, jemte Hrr. Ehard's och Grolmans Öfversättningar äro de märkwärdigaste. Code Napoleon har i Konungariket Westphalen på Konungens befallning blifwit öfversatt, under inseende af Hrr. Etats-Råderna Connix och Leist, hwilkas öfversättning kan anses som ett mönster. Tydlighet, Precision, en oändelig renhet och lyckligt wal af uttryck, utmärka densamma, äfwen så mycket som dess stränga trohet och noggranhet. Tyska språket wisar derstädes hela sin enkelhet med Originalets bibehållna styrka och concision. (Forts. e. a. g.)

Till Recensenten i Litteratur-Tidningen N:o 57.

M. H. har anmärkt en del af de Trycket, hwaraf Memorialet om Bytes-Contoirets uppbäring är uppförd. Jag erkänner riktigheten häraf för det mesta, och tackar att hwarje Tryckeri wore försedt med en ställig Corrector. Det är ej hwarje Skrifställares sak att disponera sin tid åt gbrömål af denna beskaffenhet.

Hwad i mitt Memorial om Gustaf I blifwit anförde, står likwäl där på sitt ställe. Det war denne Konung, som på egne barns befohmad uppoffrade sina Gods åt Riket. Han förordnade år 1560 att alla Godsen skulle stort tillfalla Sönerne, men Weinsönerne ätnöjas med en Brudskatt i Penningar. Sönerne helfwe fågo en mycket inkränkt dispositions-rätt. Af Testamentets lydelse drogs sedermera den påföljd, att desse Gods blefwo Rikets. Af Förstarnes Ösifwor deraf till Enskildte, för

klarades af Kongl. Lag-Commissionen år 1697, såsom en obehörig förlåning, den de ej ägt magt att göra. Konungens egne Donationer till Private hade ej något bättre öde. Det som blef skänkt till Academier, Skolors och Hospitalers underhåll, måtte wäl få namn af en Gåfwa åt Riket?

Äf sijnämnde bestaffenhet är wist icke Bytes-Godsens Donation åt Enskilda Personer, hwarom fråga nu blifwit wäckt. Dessa Gods kallas Kronans i alla Författningar; de erkännas dessöre i Byteshafwarnes egne Reverser. Att eftergifwa Bytesbriffterne, är att skänka dessa Gods åt Bytes-ägare; ty föliden hade eljest blifwit, att dessa Gods gått tillbaka till Kronan, eller att Hon sått andra Hemman i skället, medelst Bytesbrifstens betalning. Detta är en Gåfwa, som Sweriges forndne Konungar och Förstar aldrig ägt magt att göra. Wår Historia wisar, huru liten säkerhet forndna Gåfwores emottagare njutit. Des warning bör ej alltid föraktas.

Att genom Bewillningar ersätta den brist, som Staten lider genom Krono-Godsens Donation, är icke någon ny utwäg. Den har äfwen fordom blifwit erkänd såsom ett förträffligt palliatif; men då Rikstroppen behöft ett kraftigare läkemedel, har äfwen detta mått tillgripas genom Reductioner. Jag tror det är bäst att njuta med måtta, så slipper man medicinera.

Swärje Fullmäktig har ett dyrt äliggande, om ock hans Fullmägt är alldeles in Blanco; det är att efter yttersta förstånd och bästa förmåga bewaka Principalens förman. Men om han utan nöd bortskänker dennes Egendom, hwad kraft af Lag eller billighet bör Emottagaren hoppas? Om för en slik efterskänkning Principalen bringas att göra en wanhederlig banqueroute, eller att pantsätta sine öfrige Gods; hwad tanke will wäl detta wäcka om Fullmäktigens wälwilja emot Principalen?

Swär.

Den historiska uppgiften att Gustaf I på egne barns bekostnad uppförde sina Gods åt Riket, är så wigtig, att Rec. änskar att Förf. också genom handlingar milde uppdaga denna hitintills obekanta nyhet. En, om också ett eller annat Hemman blifwit bortlemnadt för trogna tjenester, betydde det ingen ting, isynnerhet som Gustaf, i likhet med Sweriges äldre Konungar, så länge han lefde, ägde full dispositionsrätt öfwer Kronans Egendomar; och om han af de Andeliga Godsen, som indrogos, tillät en del att tjena till underhåll för Hospitaller och Skolor (Academier funnos inga) war detta icke en gåfwa, emedan Egendomarne woro Statens.

Att Lag-Commissionen 1697 förklarade de gjorda förlåningarna obehöriga, stödde sig på 2 Cap. 1 § Kon. Balk. i Landslagen, emedan Gustaf i de förlåningar han gjorde åt sina Söner, warit lika så friförlig med Kronans Hemman som med sina egna. Det är förmodeligen icke heller af de följder som 1697 drogos af Gustaf I:s Testamente, som Förf. will bewisa hans ädelmod.

Hwad den senare punkten angår, får Rec. anmärka: att då han sagt att Rikens Ständer kunde eftergifwa Statens fördringar och ersätta Statsbristen genom Bewillning, har hans mening aldrig warit att detta wore wisligen handladt; han trodde att denna mening, ehuru icke handgripeligen uttryckt, skulle begripas af hwar Läsare. Förf. torde icke heller hafwa swårt att härom öfvertygga hwar och en, utom dem som hafwa en förre fördel uti bestridandet af denna satts; och tror han wäl att blotta bewis, äfwen om de woro Axiomer, kunna öfvertygga dessa?

N:o 67.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Freldagen den 8 December 1809.

Kraftiga Medel till Säderneslandets snara upphjelpande m. m.

(Fortsättning från N:o 66.)

Liksom i förbigående uppticker Författaren pag. 7, ett sätt att använda de långa vinteraftnarna på landet. "En stor del af den långa vintern, säger han, kan af förmodgna Landbrukare användas till mångfaldig nyttig och nöjsam läsning. Detta tyckes verkligen icke vara omöjligt, äfwen för de mindre förmodgna, och ehuru Författaren icke lemnat någon calcul öfwer den merkantila winsten af denna läsning, tyckes han dock äga skäl till sitt påstående att Städerna derigenom skola få en ömrig affättning på böcker, ehuru detta blott gäller om de Städer der inga Länbibliothek finnas. Men för Stadens wälstånd gör det lika mycket, i hwars hand winsten stannar, i Bokhandlaren eller Länbibliotheks-innehafwarens — och Städernas stor är här Förf. enda ögnamärke, emedan, som han riktigt anmärker, det för utan Landskötsefn ej kan winna sin höjd.

Ibland Medlen att befordra Städernas uppkomst, anföres pag. 7, utom den uppnämnda slitiga Läsningen på Landet, Lustens bibehållande i fullkomlig sundhet. Hvarje stad, som önskar att snart komma till wälstånd, bör genast lägga sig till de skönaste, till en del alltid grönskande lustparker, de rädfaste Citron- och Pomegranans trädgårdar — och mathämtare, emedan i dessa trädgårdar, äfwen som på de allmänna Soppkötshuset, som Författaren förefår, alla slags lifsmedel både rå och tillredda, för billigaste priser böra hållas Inwånarne tillhanda. Härigenom undwikes 1) Stadsboers utflyttning på Landet öfwer Sommaren, som förmodligen hittills skett af den orsak, att man ej ännu känt sättet att flytta landet in i städerna. Sedan detta nu skett, böra Inwånarne alldeles portförbudas, emedan, som Författarens egna ord lyda, Stadens rörelse deraf lider, utant att Landet vinner, när de, som således utflytta, ej med kunskaper i landskötsefn eller Froppsarbete understöddja Landtmannen och ofta nödgas widkännas dryga utgif

ter till sina in- och utflyttningar, för hwilkas skuld de ofta måste hålla åfdon, håstar och större antal tjenstefolk. 2) Den så riksförderfweliga privata matlagningen, hwarigenom onödigtwis mycket tjenstefolk syfsetsattes och mycket brånse åtgår, och som derföre nu borde, liksom Brånwinsbränningen, blifwa ett regale, och endast emot ett drygt arrende afstås af Kronan. Härigenom skulle hon årligen winna en långt betydligare inkomst än af Brånwinsbewillningen, emedan med all Brånwins nödwändighet för Rationen det ej lärer kunna nekas, att ju mat är ändå nödwändigare. Saken tål att tänka på och Rec. recommenderar den till våra Financierers uppmärksamhet.

Författaren har glömt att räkna wistandet i Källare såsom ett ibland de kraftiga medlen till städernas flor. (Wistandet på Källare har länge varit ansedt såsom ett medel, åtminstone till Källarmästarnes). Sedan han wisat, att genom jordfulors beboende af Landmannen årligen flera millioner lag wed skulle besparas, emedan dylika fulor wanligen hålla 8 till 11 graders värma, och man alltför wäl, (isynnerhet med en god pel), kan åtnöjas med denna temperatur, utesluter han, obarmhertigt nog, Städerna ifrån denna förmån, liksom de icke skulle kunna med samma lätthet som Mullwadarnas och Murrmeldjurens, anläggas under jorden, och det är isynnerhet Stockholm, der wedpriserna nu äro så höga, som i flera år ett afseende har skat att beklaga sig öfwer denna orättwisa. Författaren besinnar ej, att, då han nekat des förmögna Inwånare allt nöje af deras Sommarnöjen, han åtminstone borde wara betänkt på någon ersättning för dem i Winternöjen, och att den flyttningsswurm, som wänligen en gång om året öfwerfaller dem, med största fördel kan begagnas, då fråga endast är att flytta — två trappor ned.

Sedan Författaren nu satt Städerna i wälstånd, kommer han ändreligen som en ny Triptolem, till Landet. Förgåfwes, säger han, har man trodt att guld och silfwer äro de dyrbaraste af Naturens skatter under jorden. Författaren har upptäckt ett slags grufwor, som, om de begagnades, icke skulle lemna mindre än 6000 tunnor gulds årlig affästning, ett slags grufwor, rikare än Potosi och mera wärda än alla våra Bergwerk tillsammantagna! — och dessa äro — Gødselgrufworna. Genom denna wigtiga upptäckt gynnar Förf. ometande den fördom, som han säger ännu råda på flera orter här i landet, neml. att brist på tillräcklig gødsel är förnämsta orsaken till åfrens ringa affästning, en fördom, som werfeligen är ett af de största hinder för åkerbruket och hwaras mäktiga inslytande det varit bättre att helt och hållet undanröjda, än att på ett så kraftigt sätt underhålla. Ty åfwen antagit, att gødseln i wisa fall skulle kunna öka åfrens affästning, fordrar den dock, som Författaren riktigt annärker, en mängd kosnader wid transporten, som bättre kunde besparas, i fall man lärde sig att wara den förutan. Men, som den wise i allt far, warligt, har Förf. ej wlat stöta sig med några af våra Swenska Landthushållare. Likwäl må ingen tro att hans gødsel är hwad man egenteligen kallat så, nej, den har blott namn, heder och wärdighet deraf; ty den består af Kärrmylla, Torfmoß, jord, Bottenåfja af sjöar och floder, hafs- och sjögräs, hafsstrand, rutina löf, Skalsjerd, Kalksten, jordmång, o. s. w. Då knappt något torp, ännu mindre by eller hemman gifwes, som icke har ett kärr, en sjö eller ström, o. s. w. i sitt grannskap, ser hwar och en huru allmänt utbredd gødselwälsignelsen är här i landet, och att det self rätteligen utgör blott en enda stor gødselgrop. Wi höra hålla denna upptäckt mycket toft, ty det skulle annars kunna hända, att någon af våra åkerbrukande grannar försatte sig i ett alldeles wattenlöft tilstånd, endast för att komma åt war bottnåfja och till och med skeppade bort hela Swerige.

Utän att vilja mäta sig med Höf. i upptäcktssnitte, kan Rec. wid detta tillfälle icke underlåta att nämna ett sätt att icke allenast utan både dragare och redskap bruka återn; men åfwen att förse den med gödsel, utan att hwarken behöfwa anlita hans grufwor eller hemta den från Ladugården. Det består korteligen deri, att man först på återgårdet planterar potåter och sedan insläpper på detsamma, ett efter det storlek lämpadt antal Ewin. Genom sitt böfande efter de nedfatta potåterna, omwända de jorden bättre än både plog och trådstock, och af deras spillning gödes den tillika, utan allt besvär af både transporter och uttappningar.

(Fortsättning e. a. g.)

Öfversigt af Napoleonska Lagbokens fortplantning m. m.

(Fortsättning från N:o 66.)

Sedan Napoleonska Lagboken nyligen, fast med många förändringar, blifwit utgifwen i Storhertigdömet Baden, har en officiel öfversättning der blifwit gjord, i hwilken man sökt ersätta de af latinen deriverade och genom nya, stundom af province språket hemtade talesätt. Åfwen i Storhertigdömet Warschau och Konungariket Holland har man sett officiella öfversättningar. Hr. Gibault, Professor i Poitiers, har åfwen deraf lemnat oss en latinsk version. I Portugal hafwa i senare tider Hrr. Lopez och Moira sysselsatt sig med öfversättningen af de zine Lagarne. Wi weta åfwen att en Dansk Jurist öfwerlemnadt sig åt ett lika företag, och att det icke länge skall dröja innan en version af Napoleons Lagar läses på modern-Grekiska. Men det är icke inom Öfversättningarnes krets, som aflägsna Nationers Lagarne hafwa inskränkt sig. De mest berömda Professorer wid Tyska Universiteterna, hafwa redan för flera år tillbaka, under loppet af sina allmänna Föreläsningar, förklaradt Napoleons Lagbok, och täfla i utgifwande af lärariska arbeten öfwer de nya Lagarne. — Det är wid Universitetet i Göttingen, ryktbare i alla åldrar för sina lärdomars renhet, sina grundsatsers wisdom och moderation, de redbara tiensjer det rådt åt wettenskaperna samt sin goda sammansättning, som Hr. Professoren Zugo, utmärkt bland Tysklands Lagböke, och som från första tillträdet af sin academiska barna, grundeligen studerat franska Lagarne, -- öppnade öfwer Napoleons Lagbok de första allmänna Föreläsningar som blifwit gifne i Tyskland. Hans exempel har sedan re blifwit följt af andra Universitetets Professorer, isynnerhet i Heidelberg, Storhertigdömet Baden, Slesien och Storhertigens af Hessen Grater. I Wetzlar har på Prins Primas befallning en Lagboka blifwit öppnad efter modell af den franska, i hwilken Napoleons Lagar utgöra en af undervisningens hufwudgrenar.

Bland Tyska arbeten som afhandla wår nya Lagbok, kunna wi i första rummet nämna det af Hr. Seidensticker, Professor i Jena, utgifna under titel af: "Inledning till studerande af Napoleons Lagbok" 1), hwars innehåll swarar fullkomligen mot titeln. Hr. Spangenberg, Juris Dr. i Göttingen, har på latin författat: Inledning till Napoleonska Civil-Lagsarenheten 2), i hwilken han på ett systematiskt sätt och med mycken concision förklarar hela tillämpningen af Civil-Lagen. Hrr. Za-

1) Einleitung in den Codes Napoleon, Göttingen 1808.

2) Institutiones Juris Civilis Napoleonei. Göttingen 1808.

Harlae 3), Bröderne Pfeiffer's 4), Schoeman's 5) och Schmidt's 6) afhandlingar äro wäl skrifne, fulle af mogna undersökningar och jemförelser.

Den sista af dessa Författares arbete, hwaraf ännu icke mer än 1:sta Tomen blifwit synlig, är byggd på en ganska widsträckt plan, och innehåller en grundlig historisk inledning. Den mest fullständiga förklaring, som hittills misat sig på Tyska språket, är likwäl den af Hr. Professor Labault 7), som, i egenkap af en med lagundervisning sysselsatt Lärare, har i sina tolkningar kunnat lemna utvecklingar, hemtade ur alla de handlingar som utgöra källorna och grundämnena för våra nuwarande Civil-lagar, och hwaras Analys tjénar till bas för de grundeliga föreläsningar som lemnas i våra Faculteter. Detta i Frankrike 8) så fördelaktigt kända arbete, är af en stor nytta, och tjénar i likhet med Napoleonska Lagbokens annaler, hwilka af samma författare efter 5 års förlopp periodiskt fortsättas 9), att göra Tyskarnes bekante med våra Lagars egentliga esprit, wår Lagfarenhet och allmänna Landslag. Wi äga äfwen af Hr Brauer, Storhertigens af Baden Stats Råd, ett arbete under titel af: "Tolkning af Storhertigdömet Badens Civil-Lag", och Hrr. Buscher och Bauer, Professorer i Halle och Marburg, hafwa nyligen utgifwit sina Handböcker, för Napoleonska Lagbokens lärosatser 10). Wår Rättegångs-Lagfarenhet har på Tyska blifwit tolkad af Hr von Dalwigk, President wid Hertigens af Nassau Högsa Domstol 11) och Hr Professor Dabeloud 12). Den senare är äfwen utgifware af Journaler, af hwilka den ena är helgad åt Code Napoleon, och den andra åt Rättegångs- och Handels-Lagfarenheten. Herr Goenner, Professor wid Universitetet i Landshut, utger en Journal för Lagstiftning och Lagwettenskapens förändringar, i hwilken, så wäl som i den så kallade Rheinförbunds-Journalen af Hr. Winz Kopp, man möter intressanta artiklar rörande wår nuwarande Lagstiftning. Det för nya Lagbokens införande i de förenta Staterne, mest påsande sätt, finnes lust och transcendent framskållt af Hr. v'Mumendingen, Rådsherre i Hertigens af Nassau Högsa Domstol, ganska fördelaktigt känd genom sina Afhandlingar om Brottmåls- och Rättegångs-Lagarnes theori. (Forts. e. a. g.)

3) Handbuch des Französischen Civil-rechts. Heidelberg 1808.

4) Napoleons Gesetzbuch nach seinen abweichungen von Deutschlands gemeinen Rechte. Göttingen 1808.

5) Erläuterung der civil Gesetzgebung der Franzosen. Gießen und Weylar 1808.

6) Kritische einleitung in das gesammte recht des französichen Reiches. Hildburghausen 1808.

7) Codes Napoleon dargestellt und commentirt von F. Labault. Coblentz 1809.

8) à voir ce qui est dit dans la Bibliotheque du Barreau, première partie N:o 6. de 1809, p. 258.

9) Annalen der Gesetzgebung Napoleons. Coblentz 1804, 1809.

10) Systematische darstellung des Napoleonicchen Civil-rechts. Marburg 1809.

11) Handbuch des Französischen Civil-proceßes. Hadamar 1809.

12) Das Französische Civil-Verfahren. Halle 1809.

I dag utafwies till Resp. Prenumeranterna 9de Arket å nya Prenumeration af Federwårda Bonde-Ståndets Protokoller, hwarmed tryckningen oafbrutet fortsår. Prenumeration erlägges hos Hrr Ulter och Wiborg, med 2 R.d. Wanko.

Sandlingar ur 3:5 Tex. m. m. Fr Siberra v. Engeströms Bibliothek hafwa af trycket utkommit och säljas hos Ulter & Comp. Wiborg och Delén, till 28 s. Riksg. häftade.

I morgon Lördag utafwies N:o 68.

Stockholm, tryckt hos Directeuren och Kongl. Fålt-Boktryckaren Peter Sohar.

N:o 68.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Lördagen den 9 December 1809.

Tal, af Marius, hållet till Folket i Rom *). (Ur Sallustii Bellum Jugurthinum. (Inläsdt.)

Jag wet, Romare! att de fleste iakttaga helt olika uppförande, då de af Eder begära styrelsen, och då de efter upplyhd önskan gå att förwalta den; att de före sin upphjelse wisa sig tacksamma, ödmjuka och måttliga, och derefter genast återgå till sin medfödda högfärd och osiicklighet. Men mig synes det böra wara twertom. Ty i samma mån som hela Republiken är wigtigare än ett Consulat eller Pretors embe-
re, i samma mån bör den förwa styras med större omsorg än dessa senare saks. Jag känner derföre sakkomligt, huru store ansvar och besvär jag åtager mig tillika med emotragandet af Eder oöfverderliga wälgerning. Att tillruska krig och tillika skona Skattekamraren, att till krigstjenst tvinga dem, som man ej will förolämpa, att inom och utom Staden besörja om alle, och det ibland Medborgare, som styras af afsund, intriger och partianda, — detta allt, Romare! är swårare än J föreställden Eder. Körtörigt, om andre sela, så äga de ett säkert beskydd i sitt gamla adelskap, sina föräders stora gerningar, sina slägtningars och närskylsdas makt, sina många Klienter o. s. w.: deremot hwilar allt mitt hopp endast på mig sjelf; och det är nödwän-

*) Detta Tal af den ärelöse och på Romerska Wägen förbittrade Marius framträder här såsom ett märkligt document ur Rom's partitider, i swensk drägt, icke med några anspråk på förtärlighet i öfversättning, utan endast till deras tjänst, som sakna den förmån att kunna läsa det på originalspråket. — Inledningsswis må nämnas följande: Romarnes krig emot Numidiske Konungen Jugurtha, i hvilket twenne Consuler, Bestia och Albinus, hade nedlagt sju åra, fördes ändretligen med framgång af Consulen Metellus, siicklign General och slag Statsman. Såsom befälhafware för ryttieriet åtföljde Marius denna expedition, och wunn genom siicklighet och bravoure, Arméns tillgifwenhet och Generalens aktning och förtroende. Utswad af dessa uppmuntringar, och stödd på en Offer-Prests snådom, yppar han för Generalen sitt beslut att fara till Rom och söka Consuls-Embetet, en plats, till hwars ernående börden endast lemnade ett utelutande företräde. Metellus, oaktadt all sin förtjenst, likwät smitrad af Patriotiskt högmöd, afseder Marius från ett så fruktlöst företag, och slutar med en skymfelig utlåtelse om hans låga härkomst. Marius, hårdswer förbittrad, nödgas Metellus att gifwa sig permission, reser till Rom och emottages med folkets bifall, söker och erhåller Consulatet, och förordnas till befälhafware i Numidien.

dig att underhålla detta hopp genom tapperhet och dygd; ty allt annat är kraftlöst. Och det märker jag, Romare! att allas ögon äro riktade på mig; att det rättwisa och dygdiga Folket gynnar mig, emedan mina goda gerningar gagna Republiken; men att Patricierne söka tillfälle att angripa mig. Med desto större nit bör jag derföre bemöda mig om att uppfylla Eder hopp och göra mina motståndares om intet. Andä ifrån min barndom har jag beständigt så lefwat, att jag är fullkomligen wan wid alla mödor och faror. Och det som jag före Edra wälgerningar, Romare! frivillige gjort, är det icke min tanka att försumma nu, då jag emottagit belöningen. Gör dem, som ärelystnaden twungit att antaga en dygdig yta, är det swårt att i wäldet styra sina passioner; för mig, som alltid hast dygden till ledare, har det godas utöfning öfvergått ifrån wana till natur.

Romare! I hafwen befallt mig att utföra kriget emot Jugurtha; och denna sak hafwa Patricierna med mycket misnöje upptagit. Jag ber Eder derföre på det högsta, öfwerläggen med Eder hellska, om det är bättre att ändra detta beslut, och slika någon af dem i detta eller dylika åreuder, någon af gammal widsträckt famille, många anor och ingen erfarenhet i tjensten, på det han i en så wiktig förrättning må darra, sjästa, och ibland folket taga sig en underwisare i sin systa. Så hånder det merendels, att den, som I anbefallen att föra befälet, söker öfwer sig self en annan besåhlfware. Ja, Romare! jag skall kunna nämna dem, som sedan de blifwit Consuler, börjat att läsa wåra förfäders historia och Grekernes föreskrifter i krigskonsten: Hvilka förwända menniskor! Att förwåta ett embete, är i anseende till tiden senare än att dertill blifwa befordrad; men har det icke i anseende till wigten och nyttan ett onekligt företräde?

Jemfören nu, Romare! mig nyablade med dessa af sin börd upphästa menniskor. Hwad de plåga afhöra och läsa, har jag dels sett, dels self utöfwat; och det de lära ur böcker har jag lärt i tjensten. Dömmen nu, antingen ord eller gerningar äro wigtigare. De förakta mitt nya adelskap, jag deras osticklighet: mig förebrår man att jag gjort lycka, och dem att de genom laster gjort sig dertill öwärdiga. Jag wet, att naturen är en och gemensam hos alla, och jag tror, att den mest förtjente också är den adligaste. Om man nu kunde fråga Bestias och Albini föedaldrar, antingen de welat hafwa mig eller dem till sina barn: hwad tror I de skulle swara, om icke det, att de önskat sig de bästa afkomlingar? Om de derföre med rätta förakta mig, så må de också förakta sina egna förfäder, hos hwilka, likasom hos mig, adelskapet tagit sin början från förtiensten. De afundas min upphöjelse; derföre må de äfwen afundas min dygd, mina utståndna mödor och faror; emedan jag genom dessa medel blifwit upphöjd.

Men dessa af högmöd förderfwade menniskor uppföra sig såsom de äfwen förakta de Edra hedersebemisingar: de söka dem så, som om de fört en hederlig lefnad. Sannerligen äro de icke bedragne, som på lika sätt wilja winna lärtjans wällust och dygdens belöning, dessa så högst olika saker. Och äfwen då de tala inför Eder eller Senaten, uppfylla de nästan hela talet med sina förfäders beröm; de tro sig hellska blifwa namnkunniga genom omtalandet af deras storwerk; hwilket i sanning är twert om. Ty ju mera lysande de föras lefnad varit, desto lastbarare är deras dyglöshet. Förfäders ära är ett ljus för efterkommande, hwilket icke tillåter de senares goda eller onda gerningar att wara i mörkret. Jag saknar denna förman, Romare! men jag äger en, som är ärofullare: jag får omtala mina egna bedrifter. Sen nu, huru obilliga de äro. Det de tillerkänna sig af andras förtienst, medgifwa de icke mig af min egen; och det, emedan jag ej har några anor och mitt adelskap är nytt. Men

är det icke i sanning bättre att förvärfa ett nytt adelskap, än att besätta ett medfödt?

Jag twiflar ej, att, om de nu wille swara mig, man skulle få höra wåttaliga och utstuderade orationer. Men emedan de, i anledning af Eder ynnest emot mig, med snådelser på alla ställen öfwerhoppa mig och Eder, så har jag ej wid detta tillfälle funnit mig wid att tåga, på det att ingen måste råfna blygsambeten till last för mitt samwete. Och efter min tanke kan inret tal skada mig. Ty ett santt måste nödwändigt tala till min fördel; och ett falskt wedertäggas af min lefnad och mina seder. De tadla Eder beslut, då J hafwen tillagt mig den högsta heder och pålagt mig det drygaste ansvar. Eftertanke derföre noga, om J bören ångra det! Jag kan icke, till borgen, uppvisa anor eller förfäders triumpher och höga embeten; men, om saken så fordrar, kan jag för Eder förtreda eröfrade spjut och fanor, heders-rusning och andra frigsbelöningar; och desutom kan jag framwisa ärofulla ärr. Dessa äro mina anor, mitt adelskap, icke genom arf erhållit såsom deras, utan sådant jag genom ganska många mödor och faror det förwärfwat.

Mine ord äro icke utsötta; ty derpå har jag ringa afseende; emedan förtjensten talar tillräckligt för sig sjelf. Nå andra betjena sig af konstler, för att med tal öfwerflösa sina skamliga gerningar. Jag är icke försaren i Grekiska språket: min hög war ringa att lära det, emedan det gifwit ingen fördöfelse i dygd af de lärda. Men jag har lärt det som är mycket nyttigare för Republiken: att slå fiender, intaga lästningar, frukta intet utom ett skamligt rykte, tåla köld och hetta om hwarandra, hwila på blotta marken, och på en gång uthärda brist och möda. Med dessa föreskrifter skall jag uppmuntra soldaterna: jag skall icke underhålla dem sparsamt och mig frukostigt, icke förwandla deras mödor till min ära. En sådan styrelse är både nyttig och medborgerlig. Ty att med straff och hotelser twinga en krigshär, ehuru den med mildhet såkrast kan föras, det är att wara egendomsherre, men icke befälhafware.

Genom dylika handlingar hafwa förfäderne förherrligat sig och Republiken. Och Patricierne, som låna sitt anseende från dessa förfäder, men sjelfwe äro dem olika i seder, förakta oss deras medtäflare: de begära alla hederspostier af Eder, icke i löd af sin förtienst, utan såsom rättmätiga fordringar. Men dessa stolka menniskor, huru mycket bedraga de sig icke? Deras förfäder hafwa lemnat dem allt möjligt i arf, rikedomar, anor och ett lysande minne af sig sjelfwa; men förtjensten stod icke i deras makt att lemna dem: den endast kan hwarken bortskänkas eller ärwäs. De falla mig gemen och ohöfjad, emedan jag söga förstår att tillställa ett kalas, och emedan jag sätter mycket mindre värde på en gyeftare eller en köck, än en gårdeswäde. Och detta! Komare! medgifswe jag gerna. Ty af min far och andra redliga män har jag lärt, att yppighet och grannlåt passa för qwinnor, men arbete för männer, att hwarje hehertig man bör högre värdera äran än rikedomarna, att wapen och icke husgeråd utgöra den sanna prydnaden.

Men hindrom dem likwål icke att alltid göra det, som utgör deras högsta fördöfelse: må de älska och dricka; må de på älderdomen forsfatta sin ungdoms lefnad och i beständiga samwäm öfwerlemna sig åt froseri och utswåningar; mödor, na och uselheten må de lemna åt oss, för hwilka dessa äro behagligare än wållustiga måltider. Men, ty wår, är icke detta det wanliga förhållandet. Ty då dessa föraktliga menniskor i laster och brott blifwit fullkomligt nedslade, gå de att rycka belöningen ur den dygdiges händer. Så äro ganska strättwist wållusten och duglösheten

ten, dessa afgrundens ingifwesser, icke sina ägare till någon skada, men den offhylliga Republiken till förderf.

Sedan jag nu, så mycket mina seder, icke deras laster, fordra, har wederslagt våra Patrieters grundsätter, må jag med så ord tala om det Allmännas angelägenheter. Gåst och främst mistrostens ej, Romare! om sakerna i Numidien. Ty girigheten, okunnigheten, högmödet, alla dessa Jurgurthas ferdna flyddsandar hafwen I derifrån förwifat. För det andra måste jag nämna, att der är en krigshär, som wäl känner localen, men olyckligtwis är mera tappert, än talrik; ty en stor del är försörd genom de förra besätthafwernes girighet och oförsligtighet. Derföre I, som ären i den tjenstbara åldern, följn mig, och åtagen eder med iswer det Allmännas sak. Icke må någon taga sig anledning till fruktan af de gamla soldaternes olycka eller Generalernas högmödet. Jag är med eder i håren, i striden eder rådgifwäre, i faran eder kunnat: wi skole råcka hwarandra handen i alla wigtiga företag. Med Gudarnes hjälpsänd är i sanning seger, byle, ära, allt färdigt att fördras: och om denna winst än wore owis eller långt borta, så tillhör det likwäl hwarje redlig man att understödja Republiken. Jagen har genom owerkksamhet blifwit oddölig; och ingen far har önskat sina barn oupphörlig, utan heldre en dygdig och hederlig lefnad.

Jag skulle tala mera, Romare! om orden kunde ingifwa mod hos de sega: För de tappra tror jag mig redan hafwa talat öfwerföddigt.

Dramatiskt.

Förleden Onsdag den 6 dennes uppfördes på Stora Opera-Theatern, till förmån för Hr Abergss son, Drottning Christina, Dram i 4 Acter med Sång och Balletter, och Balleten i Dag ad, Comedi i en Act, med Sång och Dans.

Då Thalias wänner i dag för första gången efter en lång stilsmeda återlägo sig i hennes tempel, war det naturligt, att glädjen öfwer dess iresliga räddning från alla Grobariska fördr, skulle blifwa deras första känsla. Desså hann Mideaur ej uppå förän hela salen genstjudade af lifliga handklappningar. Wisen Annmärk. sinne bemärktigades i detta ögonblick af en mängd lifliga minnen, och han kunde deraf sluta till hwar äldre åskådare borde känna. Det syntes honom för mycket för ett smukt hjerta, att på en astron återkalla minnet af Christina, Carl Gustaf, Axel Oxenstierna, Torstensson, Gustaf III, och Kellgren.

Då innehåller och marchen af handlingen i de nyssnämnda pjecerna, förmodeligen sedan lång tid tillbaka är känd, får Annmärk. endast uppehålla sig wid Actionen. Han bbr goda den rättwisa berär, att den i allmänhet förtjente det bifall den wann. Annmärk. kunde wäl icke genast försona sig med den persons figur, som föreställde den så wäl wårta, tjuguåriga Drottningen, i hwarhet som hon i början af första Scenen i Andra Acten, framstade sin roll med en wäl predikoton och i snnerhet med förnycken hästighet, hwarigenom den fick all är af Pera, men Annmärk. medgar att den långa berättelsen af icke mindre än 70 verser är, likasom all berättelse från Scenen i allmänhet, en flippa, mot hwilken det är lätt att söda. Hon utplånade i det följande fullkomligen detta mindre behagliga uttryck genom en mera saktad röst och genom fällen af werkligen för förtjenst. Bland dessa kan Annmärk. råtna Scenen med Oxenstierna och Monologen i samma Act, äfwen som Scenen med Oxenstierna i Fjerde Acten, hwilken onefligen sätter den spelandes förtjenst på ett swårt prof.

(Fortsättin. c. a. g.)

I dag utgives till N:o. Prenumeranterna 10de Hftet å nya Prenumeration af G:de: Årda Bonde-Ständets Protokoller, hwarmed tryckningen oafbrutet fortsät. Prenumeration erlägges hos Hr Utter och Wiborg, med 2 R:de. Banko.

Nåsta Måndag utgives N:o 69.

Stockholm, tryckt hos Directören och Kongl. H:lt. Boktryckaren Peter Schw.

N:o 69.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Måndagen den 11 December 1809.

Glickan och Ormen. Sabel.

Ljfwet från asparnas topp i höstens kyliga windar
Hvirflade gulnadt och blekt ned ibland törnen och ris.
Salgoren hackade frost på Herrgårdens målade grindar.
Lakfotens hejdade dropp glänste i koner af is.
Vintren, som Gumma, stod med swepning tillreds åt Naturen,
Hwitken i dödsflummer låg. Björnen, för månader mått,
Sökte sitt ide i lunk, under smäderop utaf djuren,
Men utaf Jforren mest, skogens modernaste sprått.
Ormen i wagnspåret låg så sanslös och stel som en sticka,
Endast igenom en slump skonad af Böndernas hjul.

Kom så en sådan dag en ung och wandrande Glicka:

"Stackare! ropade hon, har du ej warmare skjul?"

"Säkert du fryser till döds! . . . Fast Mamma mot Ormar predikar,

"Kan jag ej se dig dö. Kanste om blott du blef wagn,

"Skulle du quicka wid och bland dina wäntande likar

"Prisa mitt ädelmod. Kom i din skydderskas barm!"

Glickans förbarmande bröst af ömhet innerligt gäste.

Uck, hur hon wäntade glad, att se sin spräckliga gäst

Komma till lifs! Den fiunden kom. I barmen han fräste,

Ringlande wida omkring, ögonen brunno af pest.

Då först blef Glickan försträckt och sökte . . . men just i det samma

Höggs han sin dödade gadd djupt i den jemrandes bröst.

Glickor! hos Ormar bor ingen tack. O tron Eder Mamma,

Följen ej alltför snart känslans Sireniska röst!

Kraftiga Medel till Säderneslandets snara upphjelpand m. m.

(Forsättning och slut från No 67.)

Författaren yttrar pag. 15 den paradox, "att ingenstädes kan så mycket folk föda sig af jordens askastning, som på de orter, der trädens stammar eller frukter kunna nyttjas i stället för bröd". Han tycks således påstå, att ett land aldrig varit folkrikare än då dess Inbyggare täflade med djuren i dess skogar att skala trädstammarna, uppgräfwä deras rötter eller skatta deras ållon. Men han förklarar i det följande, att de böra beredas till bröd och gröt, och uppger äfwen pag. 31, ett sätt att bereda bröd af tallbark. Men wi behöfwä ej fly till så gemen bark, då wi äga Sagu- och Brödträd. Wä läsaren sjelf dömma. "Enligt Forsters uträkning, säger han, kunna öfwer 838,000 människor beständigt winna sin föda inom en Swenskt quadratmil, blott af de inom denna rymd växande Saguträds-stammar — och de på en Swenskt quadratmils jordyta växande Brödträd kunna föda 157,337 människor. Hwilken dyrbar upptäckt! Dess värde minskas dock litet, då man strax derpå läser, "att ett lyckligare snille i en upplysare framtid wäl torde kunna upptäcka något godt medel för att wänja Saguträdet wid — Södra Europas Climat, och att, hwad Brödträdet beträffar, Franska Naturforskare yttra det grundade hopp, att det kan, genom redan kända medel, naturaliseras — i Södra Frankrike! Hwilken skada på dessa kraftiga medel till säderneslandets snara upphjelpande, att de nödwändigt fordra dess transporterande arningen till Södra America eller åtminstone till Södra Europa! Lika med Författaren är Recensenten öfvertygad, att en längre resa utgör en wäsentlig del af en radical-cur, men han tror dock, att denna wore för lång i Patientens närwarande kraftlösa beskaffenhet.

Men i stället för Sagu- och Dadlar erhålla wi af Förf. Bok- och Skålen, och då han af det bekanta ållonstället hemtar ett kraftigt bewis för deras gödande egenkap, inser Rec. icke hwarföre han så länge uppehåller sig med andra, mindre smaktiga anrättningar och icke strax drifwer sig till skoge. Ly att wi ändå slutligen måste dit, är klart af hwad han säger pag. 29, 30, 31. Af förwiltade människors historia läwe wi, att wåra skogar, då marken är höljd af snö, gifwa födoämnen som ätne råa, kunna uppehålla människors lif: Löf och löfknoppar samt barken på späda löfkwistar af wisa träd, torde ensamme och utan tillagning kunna helg år uppehålla lifwet på människor, som want sig derwid. — Ett en fångad wilda människa, sedan hon fick ordentlig mat, förlorade sin hellsa och sina tänder, tycks bewisa, säger Förf., att den mat och dryck hon fick af folk, war mindre stärkande. — Wåra barrträn innehålla ämnen som kunna beredas till föda för människor. — Det synes ej otroligt, att de wilda människor, som öfwer wintrarne uppehållit sig i Europas skogar, äfwen ätit af barrträdens barr och späda kwistar, särdeles granknoppar. — Wåra tall- och granfrön, som kunna samlas i myckenhet, och som ej smaka illa, innehålla wäl tjenligare föda för menniskan, än bå de barr och barr af dessa träd. Strax derpå tillägger Förf., Frön af tall, gran och en äro förmodeligen tjenlige till föda för tama djur, hwaraf tydligen synes, att han räknar människan bland wilda; ty då tall- och granfrön äro en tjenlig föda för människor, men ej för tama djur, kan hon naturligtwis ej räknas bland tama, följaktligen måste hon wara ett wildt djur, ett slags åttelagg af Uroarna, som Förf. dock säger lefwä af Granbarr m. m. och wara stamfäder till wåra Oxar, dem Rec. trodt härkomma från Tjurar och ej kunna lemna någon posteritet. När man förenar detta med hwad Förf. förut sagt om Jordkulor, såsom böningsbrum, finner man tydligen att hans assigt varit att återföra sig till skogarna.

Det felar oss således numera blott Konsten att gå på fyra fötter, men wi torde af Görf. hand kunna förwänta oss den, som en Pendant till de Kraftiga Medlen.

Näst Görf. uppgifter, (som man, i parentes sagdt, snarare skulle tro vara hemtade ur Münchhausens sälsamma resor, än ur Münchhausens Sausvater, som han citerar) är ingenting kostligare än hans parenteser. Exempelwis kunna följande anföras. Som ett bewis på talbarhetsbröders Kraft, nämnes efter Sögström pag. 31, att arbetarne i Lappland genom sådant bröds förtäring ej kunna någon minskning af sin styrka, med följande tillägg i parentes: förmodeligen bör deras styrka då förnämligast tillskrifwas den Kraftiga Kemmjölken. pag. 35 säges om mjölkgräset, att det växer frodigt i starkaste torrka, med denna parentes: kanske i skugga eller på fuktiga ställen, hwilket ungefärligen vill säga desamma som att fuktiga ställen ej äro torra.

Men, så rikt än det fält är, som Rec. öfwerger, nödgas han dock sluta sitt arbete för denna gången, men ber att dessförinnan få samla sin lilla skörd på ett ställe, för att deraf åga en så mycket lättare öfwerfigt. Fäderneslandet winner således 1) genom Barnlekar 25 tunnor Guld; 2) genom Gudsfelgrufworna, 6000 tunnor Guld, 3) genom Inwånarnes wistande i Jordkulor, en årlig besparing af minst 2 millioner Timmertråd och 4 millioner Läs wed, (p. 11, 12) som aldraminst kunna uttagas till 1000 tunnor Guld; 4) genom Oxelträns plantering liksåledes en besparing af en million tunnor Säd, (pag. 19), minst värda 360 tunnor Guld —; 5) genom Barr-risens nyttjande till foder, i skället för hö (pag 32) 1000 tunnor Guld, och 6) genom Sälgrträns plantering (pag. 36) 720 tunnor Guld; Summa Summarum 9105 tunnor Guld; eller 204 millioner Riksd. Som Görf. icke utfatt i hwad mynt hans beräkning skebt, tar Rec. för afgjort att han menar Riksd. Summan blir i alla fall så stor, och så wide öfwerstigande Rikets årliga behof, (som högt kan antagas till 6 å 8 millioner R. d. samma mynt:) att hellska detta mynt innan kort skall blifwa ett ofärdt ord i wåre språk. Hweni ser icke huru stor wår nationela winst skall blifwa, om wi kunna sälja hela wår årliga sådes-production! Men detta blir möjligt, om Sagu- och Brödtråd kunna förmås att tåla wåra wintrar, eller oss wåra Björnar, att taga oss i pension hos sig för att lära oss gå på fyra fötter och lesa af barr och ålson.

Dramatisk.

(Fortsättning från No 68.)

Anmärkaren tror sig ej behöfwa mer än erinra Åskådarne hennes spel under läsningen af det bekanta Brevet, för att bewisa det hon bestod detta prof. Hela den delen af Rollen, hwari hon walar, och i sitt wärdigt tar Öfverstyerna för De la Gardie, war utelluten, och detta minsta: de betydligt rollens swårighet; men onekligen också des effect för Åskådaen. Wid sista Scenen får Anmärk. erinea, att då hon förenar De la Gardie med Maria Eufrosina och derwid säger:

Er sällsamt nått sin höjd — men, då i njuten den,

Åt slömmen icke bort en Syster och en wän,

hon endast med half röst bordt falla sig De la Gardies Syster.

Anmärk. wore orättwis, om han ej erkände den förtjenst hwarmed Hr Cederholm spelade Carl Gustaf. Första Scenen i första Acten, och isynnerhet den södra Apostrophen till Gustaf Adolfs, som han gaf med en sublim rörelse, scenen med Drottningen i Andra Acten, utmärkt af wår dighet och den första kärlekens intressanta blygsambhet, den påföljande med De la Gardie, skänslad af en förmådd tillbedjares hela förtentiambet, woro isynnerhet hans söda ställen. Hr Ahlgren, såsom Öfverstyerna, gaf åt sin roll all den wärma och wårdighet, som den fordrar. Scenen med Drottningen i Andra Acten, der han öfvertalar henne att afstå från sin tillämnade förbindelse med De

la Gardie, den förtäffliga Apostrophen till den af Konungen, som på detta ställe är af en så stor effect, och Tredje Scenen i sjerde Acten, der han lemnar henne det bekanta Brevvet, tillvunno honom i synnerhet Åskådarnes bifall. Hr Abergsson hade, som De la Gardie, ej mycket att declamera, men deskomera att uttrycka genom mimik. Hans monolog i Andra Acten förtjenar bifall. Icke allena näst verkan af 6:te Scenen i Tredje Acten utan äfven af hela sista Acten förfelades derigenom att han läste högt den Billett, som Örensjerna lemnade honom, och om hvars innehåll Åskådaren då bordt vara i ofunnighet. Sedan han läst den, sjente hans pantomim söga; ty förnämnda affigten dermed nemligen att spränna Åskådarens väntan på upplösningen, var förlorad, då han redan wiste den, innan gesterna beoynste; och de singo derigenom i hans ågon ett slags öfwerdrift.

Deremot förådade Hr Abergsson som Kallf i efterspisen, på ett tillfredsställande sätt Allmänhetens bifall och det kan icke nekas att han här war mera på sitt ställe. M:lle Aberg hade i denna pjese sin wänliga roll och utförde den ock med sin wänliga listighet och ledighet, ett heldut af handflappningar, äfwen som M:lle Wäskelius, hvars intagande blygsamhet och naiva kärlek såsom Zelinda, lita mycket som de säng, såte Publikens uppmärksamhet. Fru Sahlgren gaf med tidlighet Örens roll.

Balletterna, i synnerhet Zelindas Kröning, utmärkte sig för sin skönhet, och Anmärkaren begagnar med nöje äfwen detta tillfälle att förklara Hr Deland, M:lle Grönfors och Hr Ekström sin afseing för deras dans.

Till Allmänheten.

Då Utgifwaren af denna Tidning, genom den utmärkte ynnest, hwarmed Allmänheten behagar understödja hans företag, ser sig på ett smickande sätt uppmuntrad att tillfredsställa sin redan från början uttrade önskan, att med nästkommande år 1810 utgifwa den samma alla dagar i weckan, såv han nu, jemte anmälande häraf, äfwen tillkännagifwa, att, utom de öfriga i Planen upptagna ämnen, tillfä ett kort Sammandrag af de med hwarje Post ankommande wigtigaste Utländska Nyheter, i ordning efter Länderna, kommer att deri, men endast på sista sidan, införas. Hwarigenom tror han sig hafwa förenadt deras fördringar, som ögernna sakna denna Artikel och lika ögernna se att den infrätkar för mycket rum seän de öfriga. Utgifwaren skall å sin sida hafwa all kostnad och möda osparad, hwarigenom Allmänhetens nötra och röje på något sätt kan befrämjas, och då, efter en snart återvunnen fred, utländska Tidningar och Journaler obehindradt få infomma, hoppas han derigenom än mera blifwa i stånd att swara emot sin önskan; helst han tillika äger den lyckan att i sitt bemödande understödjas af Fäderneslandets utmärkte Gnillen och Witterateurer. Hvad Prenumerationen beträffar, önsade han wäl, för att å sin sida swara emot det Respekt. Allmännas wälwilja, kunna lemna årgången för samma Prenumeration som de öfriga häre utkommande Tidningar; men då detta skulle förutsätta ett wida större antal Prenumeranter än han till en början wägar påräkna, emottager han Prenumeration endast på nästa års första (alfwa) Årgång med Två Riksdaler Banco, i hopp att kunna på den andra hälften godtgöra de Respekt. Prenumeranterna den uppkommande differencen. Denna Prenumeration erlägges wid alla Post-Contor i Landsorterna, jemte halfwa årets Postarwode, neml. En Riksd. Banco, hwaraf 24 s. för Post-Contoret i Stockholm och 24 s. för Post-Contoret i Orren, enligt Konal. Swer-Post-Directeurs Embetets derom utfärdade Circulaire. För Stockholm emottages den i Hr Magister Wiborgs Bokläda, hwarifrån utdelningen från och med nästa års början kommer att besträas. Af de hittills utkomna Nummer äro ett ganfsa inkränkt antal kompletta exemplar ännu att tillgå, för dem som önska att äga hela Samlingen från början, emot erläggande af En Riksd. 24 s. Banco, i Hre Utter & Comp:s Bokläda. Stockholm den 9 December 1809.

Utgifwaren.

Till saku finnes:

Till förmån för de genom senaste Eldswådan i Upsala mest lidande fattiga, i Utter & Comp:s Bokläda för 12 s. Banco, en af trycket nyligen utkommen skrift under titel: Sistoriskt Sammandrag af den äldre och nyare Tidräkningen.

Nästa Onsdag utgifwes N:o 70.

Stockholm, tryckt hos Directuren och Kongl. Hålt. Boktryckaren Peter Sohm.

N:o 70.

Journal

för

Litteraturen och Theateren.

Onsdagen den 11 December 1809.

Sändebref ifrån Jorden till Månen.

Vår Rådiga Helsing 20. 20. tillförene.

J kraft af den Er i nåder förundte Fullmakt under den 1 Januari År 1, hafwe Wi sunnit för godt att förordna Er till vår Riks-Laternbårare och första Drabant; och Ni har, hwad den senare befallningen beträffar, uppfört Er på ett sätt, som wunnit vårt höga nöje. Men, hwad Riks-Laternbårare-Embetet angår, sänder Eder härmed till nådig efterrättelse, att Ni redan från första början, i våra stater dermed försarit temligen economiskt, att ej nyttja något mindre nådigt uttryck, och ofta låtit ert lins flockna då det som bäst behöfdes, samt derigenom icke sällan gifwit anledning till allehanda slags oredor och i alla fall ett elakt efterdöme. Ehuru wi eder sådant i nåder förehåtit, hafwer ni ändå icke låtit er råta, utan enwist förblifwit wid er gamla wana. I anseende till ert i öfrigt ådagalagda wälförhållande och efter nogare öfwerläggning, hafwe wi dock ännu någon tid låtit derwid bero, och i våra Huswudstäder, genom Lykttändnings-anstalter, så mycket hos oss stått, sökt befrånja den allmänna upplysningen. Men alla dermed förenade kostnader oaktadt, har det hessosamma ändamålet ändå icke kunnat winnas, synnerligen i en af våra Nordiska Huswudstäder, i ty att Lyktorna der ättför ofta följa ert förderliga exempel, och hafwa Ny, när de antingen borde hafwa fullmåne, eller dock åtminstone wara i sista quarteret, som man nu och alla aftnar under hela den mörka årstiden har tillfälle att erfara. — Och hwem undrar wäl derpå? När den stora Rikslykthan så gör, hwad skall man wäl begära af de små? Eller will ni kanhända, att dessa stola brinna beständigt, äfwen då ni behagar lysa? I sanning! Då skulle mörkret blifwa oss ganska dyrt. Det kostar oss mycket nog ändå, fast wi inpå bråket beräkna alla edra Lucida intervalla.

Wi kunna så mycket mindre förklara en sådan er genstråfwichet, som wi wid alla tillfällen sökt smickra er årelystnad. Wi hafwa gjort er till Inspecteur öfwer vår stora Wattenbasin, uppdragit er des dagliga omrörande, och desutom gifwit er sätte och stamma i vårt högsta Wind- och Wåder-Collegium. Nedan för lång tid till

baka erhöft ni en ära, som alla solat kunna afundas er — nemligen att bestämma Påsthögtiden. Churu Wi rådder beslutit att hädanefter som hittills, lemna er i oqwald besittning af denna förmån, suana Wi dock icke dölja, att denna godhet, i anseende till ert uppförande derwid litet ångrat oss. Eller war det ej er skulld, att mina tillgifsaste Barn, de Christna, så när på ett ganska oöfrutligt sätt häröfwer kommit i här på hwarandra? Och, om mina tåra Protestanter, som dock hade rätt, icke gifwit ester, så hade man wäl, synnerhet i Tyskland, fått dubbla Påst- och Påsthögtider — och till och med funnat stieka ett och annat hundra tusen af mina barn i gräswen för att afgöra — när deras Frälsare uppstod derutur. Ut detta ofog oakadt, hafwa wi dock icke tröttnat att wisa er wår Råd, utan upphöft er från det ena ärestället till det andra. Nyligen hafwa Wi, som ni wet, antagit er till wägwisare för våra skepp, och, som ni i denna nya Beställning förhållit er tämligen wäl, låtit af wår första Portrait Målare aftaga ert Kalmuck ansigte och äfwen stieka er i koppar. Ja, ni hinne ej en gång kastat er skugga på Oss, förän wi, genom våra Astronomer och Wertenskaps Academier, låta silhouettera er, för att med ert slugg portrait pryda våra Almanackor och Calendrer, — en ära, som i sanning är rätt stor, och som wi icke tro att ni låter oss wedersaras, ehuru wi bittida och sent wisa er den Råden att stia för er.

Och, som wårt tålmod nu har en ända, så Wi härmed förklara Er, att, i fall ni längre fortfar i denna er inbillighet och genstråfwighet, Wi icke allenast ulla sakas entlediga er ifrån ert Riks Laternbårare Embete, utan äfwen ifrån er Drabant Post. Wi så till den ändan, äfwen underrätta er, att ibland den mängd serslager, som här nedre dagligen kläckas, ett redan blifwit gjordt att transportera er ett godt stycke längre ifrån Oss än Solen, då wi förmoda att ingen Dub end skall kunna upptäcka er lilla förmåtna warelle. Och sådant allt med rätta. Wi besalle Eder ic. Gifwit i Skyttens Lecken den 6 December 5811.

Jorden.

Öfversigt af Napoleonska Lagbokens fortplantning m. m.

(Forts och slut från N:o 68)

Då man på sådant sätt ser de förste Lagarne och Öfwerhetspersoner af ett på upplysta Jurister så fruktbart land, göra ett grundeligt studium af de nya Franska Lagarne, bör man deraf wänta resultat, wärdige att wisa sig för de djupa Tänkare, hwilka wi äro skyldige tillwarelsen af wår nya Lagstifning. Äfwen hafwa dessa förhoppningar blifwit uppfyllda i en stor del af de arbeten, hwilka wi omtalt. Emedlertid tro wi oss wåra berättigade till det uttrande, att dessa Författare icke alla warit lika lyckliga i framställningen, öfversättningen och tolkningen af våra Lagar, och att bland dem gifwas de, hwilkas arbeten nogsamnt gifwa tillkänna, antingen den hast hwarmed de blifwit författade, eller bristande kännedom af språket och wår Lagfarenhets techniska termer, eller äfwen brist på tydliga och rätta begrepp om wår Lagstifning, och de älsfylliga juridiska och administrations inrättningar, på hwilka den samman stöder sig. Det som isynnerhet bör wäckas wår undran, är att flera annars mycket högaftade Tyska Författare, äro af den tankan att Napoleons Lagbok, utan stora swårigheter och utan ett gemensamt antagande af Rättegångs Lagarnes hufwudtillämningar, ensamt och från dem söndrad, låter införa sig. Denna tanka är tillräckligt wedersagd af andra Tyska Lagarne, som wisa sig öfwertygade, att den ej allenast är rakt stridande mot våra nya Lagars anda, som, hwad idéernas

samband beträffar, icke tillåter någon förändring af de begge Lagarne, emedan Rättegångslagen är en följnad till Civil-Lagen och det förnämsta verktyget till dess handhafvande, utan och åsytar, att från de Länder, som ännu bibehålla den så invecklade, så långa och kostsamma Tyska Rättegångs-Lagsfarenheten, utestånga en af de förnämsta fördelarne af den nya Lagbokens adoption. Antagonisterna till denna partiska introduction bewisa tillika, att densamma skulle försädra denna ensformighet i borgerliga organisationen, som genom ett gemensamt band bör förena afslägsna folkslag, och som på en gång warande en lysande historisk epok, är ett stort steg till Nationernas lysning och en aktning, wisad människosläktets wärdighet. För öfrigt, huru skulle det wara möjligt, såga samma Författare, ojt införa nya Lagar för personers tillstånd, handhafvander af Lagar, härledda från ägande rätten och åtskilliga conventionella förbindelser, utan att på samma gång stadga de inrättningar, som böra garantera dessa Lagars execution? Huru skulle man utan en offentlig ministör, utan fredsdomare och mederbörta berjening, utan de till handlingars iaregistrering tillsatte Embetsmän, utan wärdare af panted, kunna införa de nya Lagarne för Dyrindiga, frånwarande, jäfwiga, de Lagar som röra publice och enskilde handlingars authenticitet och försarandet med pantsatt gods? Huru handhafwa Lagen om utsköfning, utan iakttagande af de wisade formaliteter, som på en gång garantera, så wäl borgenärens som skuldärens och tredje mans rättigheter? För att gifwa mera wäl åt dessa iakt, anföra dessa Författare Konungarikerna Italiens, Neapels och Westphalens exempel, hwarest Rättegångslogen med undantag af några lindriga modificationer, wunnit trakt af Lag på samma tid som Civil-Lagen.

För öfrigt kan man icke också säga, att det stora målet af så många Nationers förening under samma organisations skyddande Egid wore förfeladt, från det ögonblick som man aflägsnar sig från den likställighets-princip, som nödwändigt måste styra denna organisation? Men denna likställighet består juft (sielwa ordet ger det redan utskänna) uti formernas enhet, bland hwilka, de som äro föremål för Rättegångs-Lagarne, äro kånhandade de wiktigare. Det är således ett allmänt införande af desamma former, som England har uttöckt för de fördelar, hwilka Civil-Lagarnas likställiga system skola garantera desamma, helst grundwalen till dessa nya Lagar öfwerallt nödwändigt måste wara desamma, såsom kånad uti Romerska Lager; antagen nästan i alla Stater af det moderna Europa.

Denna wiktiga fråga, som kan betraktas under många olika synpunkter, kan utom dess sinna så naturliga upplösning i fortskrifdandet af vårt Tidewarais liberala tänkesätt, mot hwilka ingenting svarar bättre än publiciteten af Rättegångs- och Brottmåls-proceduren. Den tyska Rättegången är deremot hemlig, ledande till en del sitt ursprung ifrån de af Jus Canonieum införda former.

Utslagen äro i densamma hwarken motiverade eller offentligt kånjorda, och dessa brister hindra bildandet af en wis och säker lagarenhet. För öfrigt sker denna Rättegång (hwars inflyancer wariera med de olika Domstolar den är underkastad,) nästan helt och hållet skriftligen, dödar mycket tid, medför mycket kostnad, fordrar mycket arbete så wäl af Domaren som Advocaten, och är desutom ganska osäker och mysteriös för Parterne. Den offentliga och genom wuntligt iöswar skende Rättegången medför deremot de största fördelar derigenom, att den helt och hållet öfwerensstämmer med den höga Characteren af Rättwisans skwande, att den omger Domstolarne med en wis wärdighet och ära, att den upphöjer Domarens och Advocatens yrke, och slutligen skapar ett slags wärdighet, som för talenten och sillet öpnar en ny banna. Wi finna hos Greker och Romare intet annat rättegångsätt; och wi finna

desamma under alla ådrar i Frankrike, Italien, Spanien och England. Man har äfwen anledning att undra hwarföre detta Rättsgångsfätt just öfvergifwits af det Land, hwaruti det fordom utöfwades under den enkla och wärdiga formen af Ling, des af kunniga och erfarne män bestående församlingar (placita, malla, malleberga, judicia rathinbergorum, scabinorum), och hwarifrån det flyttats under de Tyska folkwandringarne, till de Romerska provinser som de eröfrade.

Flera af de här öfwanföre nämnda arbeten, wäcka äfwen den frågan: "om Napoleonska Lagbokens text skall, utan förändringar och jemfningar, under samma form publiceras i alla Rhensförbundets Stater, med undantag af de efter lokalen och omständigheterna lämpade lindriga modifcationer, stadfästade af särskilda i form af Tillägg gjorda Edicter; eller om densamma icke skulle anses annorlunda än en Statut eller Provincial-Lag (Landslag) under olif form i hwarje Land; om följakteligen Tyskland skall på nytt se sig söndradt genom sina Civil-Lagar, och om en särskild Lagbok skall gälla för Baden, en särskild för Hessen, för Nassau och Först Primas's Stater m. m., på samma sätt som man fordom utmärkte länder genom Saxiska och Frankiska Lagen (terra juris Saxonici et Franconici). Denna frågas afgörande, hwilken, liksom den föregående, endast på ett fullkomligt litterairt sätt hittills varit widrörd, tyckes ej länge böra dröja. Italiens och Westfalens exempel, alla de ur de nya Lagarnes esprit hemtade betänkligheter, betraktandet af de obehöfligheter som åtfölja alla lappwerk, öfwerwägandet af de ur en likstämmig, efter Tidshwarf-wet-lämpad Lagstiftning härstylande stora fördelar, kunna ej annat än leda de öfwerläggningar, hwarwid punkterne af en så hög angelägenhet skola fästa sig.

Efter att på detta sätt med omsorg hafwa samlat alla de ämnen som kunna tjena till grund för en Critisk Historia om Napoleons Lagar, skall jag i en annan Ar-tikel, lemna en Öfversigt af utländska Lagarnas arbeten öfwer dessa Lagar, öförgång-liga minneswärdar af vår Store Kejsare, wärdiga att beherrska alla byssade Nationer.

Arnold, Doct. i Lagfarenheten och Professor för Code Napoleon
wid Univers. i Coblentz.

Charad.

Man ständet af mitt första dömmet
i en provins uti vårt land;
mitt andra wisar man ibland,
men merendels försigtigt gömmer.
Man icke alltid den berömmet,
som i mitt hela här ett band.

Orden till Charaderna i N:o 64, åro: till
N:o 1, Skönhet; N:o 2, Kärlek; N:o 3, Tålmod; N:o 4, Själfmod.

Till salu finnes:

Uti Hrr Utter & Comp. och Wiborgs Bokläder: Underdånige Beswår och Ansöranden hos Hans Maj: Konungen af Hederwårda Bondeländet, angående John Hall, samt samma Stånds Memorial till Creditörer och Curatorer i Hr Halls Concurs; 2 B. W:so.

Nåsta Fredag utgifwes N:o 71.

Stockholm, tryckt hos Directeuren och Kongl. Fält-Boktryckaren Peter Schm.

N:o 71.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Frehdagen den 15 December 1809.

Smärre Skrifter, utkomna sedan denna Tidnings början. (Fortsättn. fr. N:o 66.)

Blandade Ämnen N:o 4. Tryckfrihet. Stockholm, Marquardska Tryckeriet. 31 sid. 8:o. 8 f. Banco.

En kort historisk och filosofisk undersökning om Tryckfriheten och dess verkningar utgår ämnet för denna lilla skrift. Författaren har härvid anförde de ställen i vår Lag, hwarefter alla brott emot Tryckfriheten, efter fleras tankar, skulle kunna bedömmas; men han har tillika, genom bifogade exempel, wisat huru obeskämda Lagens uttryck på dessa ställen äro, och huru många tillfällen de lemna att göra målet beroende af Domarens godtycke; hwilket onekeligen skulle wara det wädeligaste som kunde hända för Tryckfriheten.

Blandade Ämnen N:o 5 och 6. Stockholm, Marquardska Tryckeriet. 24 f. Banco.

Dessa båda Nummer, tillsammans något mer än 7 ark, utgöra en särskilt Afhandling, som bär namn af: Undersökning om Skrävättigheters werkan på Samhället. Efter en kort undersökning öfwer upphowet af Skrä, wisar Förf. 1) Skrävättningens werkan på Måstare och Lärningar i Sandtwerkterierna, och 2) Skrävättningens werkan på den öfriga delen af Allmänheten. Bland de hinder som läggas i wägen för hwar och en som ästwen i den ordning Skrälagarna föreskrifwa, söder att blifwa Måstare, uppräknas huru den fattige Sökanden ledes omkring af Rättens betjenter till alla de ställen inom Rådhuset, der han särskilt måste ståtilläggas, och icke mindre än 14 sådana, fördelade i troupper, under anförande af en Divisions-Chef på hwardera stället, förfölja honom med ett högst oförskämt både poel och tiggeri, under den beständiga reslein att man blir icke borgare mer än en gång, m. m. Bland de olägenheter som hindra Sandtwerkterne att blifwa wälmående, och deras yrken att drifwas till någon höjd, wisar han att Skrävättningarna sjelfwa förorsaka de betydligaste, och att detta twång måste föra till allmän fattigdom och leda till brott. — I en kort men listig tassa föreställer han hwad följder som skulle uppkomma om Skräprincipen wore allmän, och anförer som

en följd af den som nu är, ett verkligt fusk i tillverkningarna. Han nämner det steg Regeringen icke långesedan tog, att, som den trodde, förekomma införsel af utländska Fabrikstillverkningar, i affigt att uppmuntra inhemsk industri, och hwar öfwer wederbörande låro få en medaille. Troligen, säger han, har ock denna betalt sig för dem, men på bekostnad af hela den öfriga Allmänheten, ty en sanning är det som kan, äfwen lagligen bewisas, att wåre inhemsk tillverkningar efter den tiden, äro stämpade af en så märkwärdig oduglighet, att behofwet af utländska waror är nu wida större, än det någonsin varit, och man måste wara mycket enfalldig för att sjelf tro, eller låta inbilla sig att det verkligen wora en möjlighet, att, på wår widlyftiga sjökust, kunna hindra införseln.

De skäl som wäntigen göras till Skränärättningens försvar, bliwa hårefter upptagne och wedertagde, hwarwid isynnerhet det bewiset är märkwärdigt, som sid. 179 och följande anføres, att Skränästare äro verkligen mindre beskattade än andra.

Med en gränskande blick har Författaren genomgått sitt ämne, som han synes fullkomligen hafwa kätt, och de fördomar han anfälit, skola här med bestörening finna alla sina gamla grunder förstörda. Stilen är wisertligen icke rhetorisk, hwilket den icke heller borde wara, men den är i allmänhet klar, och ofta kraftfull. Till ett prof häraf will Rec. anföra följande stycken af sista sidan

"Den Regering, som lägger hinder i wägen för Undersåten att så begagna sin natursförmåga, att föda sig, kan icke wänta, att denne förkofrar sig ända till att förmå sig bidraga något till Statens underhållande: ett land med ypperliga förmåner skall långsamt frambringa odlare, och fattigdomen skall grundläggas, då menniskan icke får använda sin wackrafte ålder till stadgande af sitt framtida bestånd".

"Kärfan alla Samhälten hafwa föregått oss uti att afstunda sig detta, både skade siga och nu mera skamliga förtryck; de hafwa, genom att beskydda Näringsfriheten, liwat arbetslösheten och derigenom gifwit Staten nyttiga och säkra resourcer: för oss, som ännu tråna under Skränwånget, är det hög tid att wakna ur denna sömn, innan wi wäckas af dånnet af ett ramlande Samhälle".

Anmärkingar i anledning af en nyligen tryckt Afhandling: Några Ord om Fabriker. Stockholm, Delén, 19 sid. 8:o. 8 s Banco.

Som denna Skrift blifwit utdelat tillika med Dagligt Allihanda, lärer den wara känd af de flesta i Hufwudstaden. Recensenten anmärker således den redighet i bewisningsfättet och den wärma i stil, hwarmed den är författad. För dem som icke löst skriften, torde den underrättelsen behöwas, att Författaren förefår införsel emot wisstull, äfwen af Fabrikswaror. Se här ett prof på skriffättet: (sid. 9.)

"I economien, som i allt annat, gör man bäst att lemna Naturen en ostörd gång, och man bör ej åtaga sig annat förmynderskap för henne, än en negativ åtgärd, som åtnöjer sig med att afwärja, efter möjligheten, hennes synbart skadliga verkningar, om sådana kunna befaras, men alldrig blanda sig i hennes af Skapelsefens Herre oföränderligt bestända lagar, som i alla fall med en jettes krafter gåcka den swåga människans dwärgförsök".

Erindringar wid Anmärkingar i anledning af en nyligen tryckt Afhandling m. m. Stockholm, Sohm. 1 ark 8:o.

Titeln häraf ger tillkänna, att Skriften skulle wara, hwad Allmänheten kallat, en Critik öfwer den föregående. Men en critisk Granskning af de bewis Författaren be-

mödar sig om att vederlägga synes öfwerallt att han hwarken ägt nog sakkännedom eller öwäldighet att göra. Han börjar med den anmärkningen, att det för hwarje rättsklassens Patriot är en öwillskorlig skyldighet, att i sin mån bidraga till sitt Fosterlands bästa; men äfwen de som i ett wift afseende kunna wara af lika tänkesätt, skola medgifwa, om de wilja wara uppriktiga, att den Stråprincip han kallar sitt fosterland icke har mycket stöd af så dåliga försvar.

Dictamen om ofrålse Ståndspersoners begärda Representations-rättighet wid Riksmöten, den 3 Julii 1809, af David von Schulzenheim. Stockholm, Marquardtska Tryckeriet. 1 ark 4:o 4 s. Banco.

Under det Författaren wisar billigheten deraf, att ofrålse Ståndspersoner så deltaga i Riksdags-Beslutet, wisar han tillika, att oreda och söndringar nödwändigt måste uppkomma genom Representanternas fördelning i fyra särskilda Stånd, som hafwa hwardera sitt särskilda öfwerläggningsställe. Han föreslår, att i likhet med Engelska Parlamenterna, inrätta ett Öfwer- och ett Underhus, o. s. w.

Sjelfwa frågan om Representations-rättigheten, har äfwen blifwit wäckt af Hans Excellence m. m. Hr Grewe Ruuth, som i ett ytterligare Dictamen den 14 November förhått samma fråga.

Recension.

Historia.

Kejsarinnan Catharina II:s Leswerne, utgifwit af Carl Elmén. Första Delen, 1:sta och 2:dra Häftet. Stockholm, Delén, 1809. 8:o; i Häftet 118 och det 2:dra 84 sid. utom bifogade Noter. 32 s. Banco.

En Öfwerfattning af denna märkwärdiga Kejsarinnas Historia, författad af Herr Castéra, hwaraf första Delen utkommit, har i denna Journal redan blifwit Recenserad. Hr E. har wiserligen mycket följt Castéra, men också mycket afwitit ifrån honom. Utan att ingå i någon jämförelse emellan dessa båda Leswernebeskrifningar, bör Rec. göra Hr E. den rättwisa, att ehuru han sammandragit händelserna, utbreder han tillräckligt ljus öfwer dem, och widörer endast ganska kort hwad som icke egentligen angår Catharina. Han har derigenom fatt sig i stånd att i denna första Delen följa hennes regering ända till första Turkiska krigets slut.

Stilen är lätt och tydlig. I berättelsen om de händelser som kunna styrkas med offentliga handlingar, har Rec. icke uppräckt något betydligt mistag, och hwad sjelfwa Hof-intrigerna angå och de hemliga drifwedrar som styrkt händelserna, äro dessa af en egenkap, som icke tillåta någon critisk undersökning. Hwad Rec. isynnerhet öfwerallt anmärkt, är en fullkomlig öwäldighet. Hurudpersonernas goda egenkap äro skildrade så wäl som deras fel, och Författaren gör rättwisa åt de förra under det han blottar de senare.

Catharinus Historia innehåller en mängd af omständigheter hwilka, ömsom wäcka medlidande och förtrytelse. Delad emellan dessa känslor, läser man isynnerhet Peter II:s öden. Denne olycklige Förste som blifwit wald till Swenska Thronen, och genom Elisabets beslut utnämnd att beklåda den Rysska, hade icke de egenkap som fördrades att regera; men icke heller de laster som wäcka wår afsty, och göra att wä

anse ett grymt behandlande såsom icke alldeles oförtjent. Wi hvarnas öfwer hans swaghet, öfwer hans obetänksamhet; men wi måste beklaga honom, emedan en wiss characters godhet framlyser emellan hans fel. Deremot skall knappt någon läsare känna högakting för Catharina oaktadt hennes snille, hennes talanger och den lycka som följde henne.

En af de rättelser som wid slutet af första häftet förekomma, är öfwerstöddig. I namnet Biron är ingen oriktighet; han kallas så öfwen i publique handlingar; men hans famille-namn war Biren.

Grodorna och Solen.

Sabel efter Phædrus och Aesop.

Solen beslödt en dag att blifwa sin älskades Waka.

"Hwarföre, sade hon, skall ewigt i Skapelsen jag
"Ensam på Himmelens hwalf af kärlek brinna och waka
"Endast för andras wäl? Brudsångens lufska behag
"Kan också jag ha rätt i molnens bäddar att smaka,
"När jag i sekler ej hwilar en endaste dag!"

Sade. Till Brölloppets fest tillredelser Himlarna börja:

Stjernorna öfwa sig ren i Hymeneisk Ballett.
Men i ett Jordens Tråsk — när Grodorna sådant förspörja,
(Ly de Höghornas wärf spörja de ringare lätt),
Börja de allihop att wäsna, klaga och förja:
Kopa: "Förlorad är hela vår adliga ått!"

Jupiter sporde dem till: "Hwi irren I kring så försträcke!"
"Ack! hörs ett allmänt skrån, Solen i Brudsång will gå! . . .
"Redan hon nu torkar ut vår Republik — wi försmågte —
"Kemne af hetta och törst . . . Hwad skall det hända oss då,
"När hon, som gift, en dag fördrifur sitt törstige släkte
"Och uppå Himmelens hwalf Ung. Solar kring henne stå!" . . .

Sandlingar ur S:s Exc. m. m. Hr Friherre v. Engeströms Bibliothek hafwa af trycket utkommit och säljas hos Utter & Comp., Wiborg och Delén, till 28 s. Riksg. häftade.

Till salu finnes:

Uti Hr Utter & Comp. och Wiborgs Boklädor: Underdånige Besvär och Ansöranden hos Hans Maj:it Konungen af Hederwårda Bondesändet, angående John Hall, samt samma Stånds Memorial till Creditorer och Curatorer i Hr Halls Concur; 2 s. B:o.

I dag utgifwes till Resy. Prenumeranterna i rite Arbet å nya Prenumeration af Hederwårda Bondes Stånds Protokoller, hwarmed tenckningen oasbrutet fortfar. Prenumeration erlägges hos Hr Utter och Wiborg, med 2 R:d. Banco.

I morgon Lördag utgifwes N:o 72.

Stockholm, tryckt hos Directeuren och Kongl. Fält. Boktryckaren Peter Cohn,

N:o 72.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Lördagen den 16 December 1809.

Recension.

Theologi.

Predikningar af Magnus Lehnberg; Första Delen. Stockholm, i Marquardska Tryckeriet, 1809. 352 sid. 8:o. i R:d. 28 s. Banco.

Et år är wid denna tid förflutet, sedan Swenska Wälsaligheten såg sin första stora Sorgedag. Lehnberg gick bort, att, i högre kretsar, blanda sin stamma med de Heltars, han prisat, med de Saligas, han redan mången gång lärt höras på jorden. En tröst återstod: hoppet att få se honom lifsom upstå i sina predikningar. Den är wunnen, och delas lika af Religionens och Witterherens Wänner.

Et propheetande Superstes tecknade hans första arbete, det will säga: hans första Måsterstycke; och, ehuru Lehnberg icke skref detta ord, ej heller sitt clarus post genitis, i en sådan mening, har han dock rätt, den alldrig jäswade Domare, som sagt, att detta enda arbete hade warit nog för hans oddslighet.

Imedertid, om den är helig och dyrbar, hwarje, äfwen den minsta, relik efter en stor Man (bonum Virum facile crederes, magnum libenter *) hwad skall det då wara, detta arbete, detta Galleri af Taffor, som, egnadt åt Religionen, och, ärmisstone i sitt slag, lika owantligt, lika förträffligt, som hans Birger och Gyllenhjelm, skall följa dem till efterwerlden, och med dem dela Swenska Språkets, Smakens och Religionens Oden i Swenska bygder.

Jag nalkas då dessa Religions-Tal, såsom man nalkas en Helgedom, och träffar genast wid ingången twenne Minneswårdar, uppresta åt Lehnberg, af Måstares händer, af Man, som alltid kunna nämnas utan sina titlar, alltid woro till hands, der förtjensten kräfwer ett Lof; det ena i Lehnbergs Leswerne, af Tills von Rosenstein, och det andra i Några Ord om Lehnbergs Predikofäst, af J. Lindblom: Stycken, tryckta främst i denna Samling, och i hwilka Lehnberg är stildrad, som Wänniska, Tänkare och Talare, på ett sätt, det förstår sig, som är Sonom och Dem wärdigt.

*) Lehnbergs Motto till Åreminnet efter Gyllenhjelm.

Då så upplysta Domare reban talat, tror Recensenten sig icke kunna göra något bättre, än anföra några af deras yttranden, som isynnerhet characterisera Lehnberg, som Talare och Andelig Talare. Först då, några ord utur Lehnbergs Lefwernerne: — "Om Lehnberg alldrig är högre och sublimare, än den stora Boffuet, så är han mera jemn och underhållen . . . Med högre flygt, än Flechier; klar, len och rörande, som Masillon; Tänkare, Philosoph och Känslöfull, som Thomas, men med ännu större konst i ställningen af ord och perioder; rik och målande som Fenelon, har Lehnberg, lika med den sistnämnde, varit en bland de få af de nyare, hwilka uppnått Athéns och Roms första Talare i fullkomligheten af alla Talare och Scilens delar, m. m." Och hwad hans Predikningar särskilt angår: "Ingången war alltid tjenlig att väcka uppmärksamhet; ämnet, med urfiskning waldt, i propositionen framställt utan affectation, med tydlighet och enkelhet. Beträffelsen, äfwen öfwer de mest kända Religions-sanningar, hade merendels i utfrändet något nytt; åhörarnes hjertan rördes, lyktes till det Högsta Wäsendet och kallades genom Religionen till dygden och sina pliktens upplysande; allt framfördes med en declamation, som tillhör den rätta känslan af hwad som såges: som vittnade om en öfward Talare, och förhöjdes genom behag och wärdighet i röst och utseende . . . Man skall endast tillägga, att om det ock kunde lyckas att hos dem, som icke varit närvarande wid någon af hans Predikningar, väcka den beundran de åstadkommo, så skulle hans Åhörare säga, som Aeschines till dem, för hwilka han upprepade Demosthens Tal: Hwad hade det då varit, om I sjelfwe hadn hört honom?"

Härmed förenar sig en Lindblom: "Det war icke snillet, det war hjertat, det war icke wältaligheten, det war Christendomen" (Rec. förstår allt detta i förening med hwartannat och med den allrafinaste smak) "hos Lehnberg, som södde hwart enda uttryck, som lefde i hans Predikningar. Man hörde det icke blott, man såg det. Detta brinnande, ofta i glädjens och hoppets ljus, ofta i bekymrets och ömhetens halfwa tårar, till himmelen höjda öga, denna ömsom rena och affwarliga, ömsom milda och bewelände röst, denna utsträckt hand, allt hwad som talade i dessa åtbörder — O du himmelska Madel! du Guds budskap till menniskor! i det ljus der du stod, och wid den kraft som från dina läppar nedträngde i hwarje hjerta, hwem trodde sig icke höra och se en Herrans Engel, nedstigen ifrån himmelen! . . . Och när han länge talat, denne Swenske Fenelon, och från lugnet af en jemn, fortsatt afhandling infaller i sista orden, som hans wana war, med en åskräle af Esaias eller en solstråle af Johannes, då wet man ej annat, än att himmelen öppnat sig öfwer Sinai eller Thabor".

(Forts. e. a. g.)

Smärre Skrifter, utkomna sedan denna Tidnings början. (Fortsättn. från No 71.)

Tryckfrihet och Publicitet. En Religjös Afhandling, af Doctor Joh. J. Stoltz. Öfversättning från Tyskan. Stockholm, Delén. 1 ark 3:o. 4 s. Banco.

Tryckfrihetens fördelar bewisas här igenom theologiska skäl; och texten för Afhandlingen är tagen af Matth. 13: 37: 39. Författaren antager, att många af dem som klaga öfwer Tryckfrihetens misbruk af wälmening skulle wilja inkränka den, utan att begripa, att mycket godt derigenom också skulle förstoras, och det är isynnerhet till dem han wänder sig med den gudomlige Lärarens förwaning, att låta

både hwetet och ogräset växa, på det att det ena icke skall uppryckas med det andra.

Wibehållande af Sjelfständighet fordrar Förswar. Stockholm, Delén. Ett halft ark 8:o. I §. 6 rst. Banco.

Så ögonfenslig den satts tyckes vara, hwilken här yrkas, har den likwäl blifwit hårtigt bestridd och äger ännu pluraliteten emot sig. Det förjente, må hända, en filosofiskt undersökning om orsaken härtill är en likgiltighet för eråldom och frihet; eller en så djup ofunnighet om den rättwisa hwilken Rationerna fins emellan iakttaga, att man tror en grannes eröfringsstyfnad kunna återhållas af annat än hans öwertygelse om det motstånd han skall finna; eller ärdteligen att man anser Swens Karnas gamla mod och frigsåra så förlorade, att de icke ens kunna upplifwas genom nödwändigheten af eget förswar. — Författaren till närwarande lilla skrift widrör sitt ämne ganska kort, men lemnar också derigenom åt Granskaren tillfälle att sjelf ingå i de widsträckt detaljer hwar till det ger anledning. Han nämner endast, i förbigående, den skada förra regeringens inrättning af Landtwärn medfört, hwaraf den wederswilja som uppkommit emot sjelfwa systemet, kanske är störst, emedan den hindrar äfwen de fördomsfriaste att tillsyrka det enda medel som finnes att behålla fosterlandets sjelfständighet; han åberopar exemplet af de flesta Europas Stater, som antagit National-Ärmeringar, och sluteligen Magnus Stenbocks seger öfwer Danckarne 1710, genom en Armé som bestod af ynglingar, hwilka nyss woro utskrifne och endast en kort tid exercerade. Detta sista exempel bewisar likwäl ingenting för sjelfwa saken, och motsäger till en del hwad han förut ganska riktigt yttrat: att det torde vara förenade med många swärigheter, att i farans stund förstärka vår Armé.

Råd- och Riksdagsmannen Elias Polycarpus Stockenboms Politiska Tankar och Reflexioner. Stockholm, H. N. Nordström, 31 sid. 8:o. 8 §.

Characterens målningen af en Man, som går sin bana rätt fram, utan att hwarfen wisa till höger eller wänster, är icke utan ett wist intresse, äfwen om den icke äger alle det skämt hwar till sådane taffor kunna gifwa rik anledning. Författaren har sjelf kallat sin skrift: Ett lärorikt Fragment, och det är onöfeligt, att mer än en klaf af Medborgare finna här äfkilliga nyttiga lärdomar i de reflexioner den innehåller.

Dramatiskt.

Förleden Måndag uppfördes på Kongl. Mindre Theatern De Wegge Arrestanterne och Solke Birgersson till Ringstad.

Desa pjecer äro begge så gamla och så allmänt kända, att en Recension af deras innehåll och värde wore öfwerflödig. Det är här, likasom wid alla äldre Theaterstycken, endast representationen, som utgör Nummärts föremål.

Den första af dessa pjecer utfördes efter wantligheten förträffligt. Ingen Theater-åskare lärer finnas i Stockholm, som ej redan sett och beundrat Fru Kuhlman i Friherrinnan Sablans roll. Hennes action är här så mästertlig, eller rättare, det mästerliga i hennes action är här så ögonfensligt, att den hänför äfwen dem, som hafwa ingen känsla för det ofonstade och fanna, och astwingar Publiken ett bifästuscken, hwilket eljest gifwes oftare kanske åt den som söker än åt den som förtjenar det. Utty hon i denna och äfkilliga andra pjecer synes öfwerträffa sig sjelf, anser likwäl Num-

icke blott för hennes egen, utan ock för dessa pjecers försjensf. I hans tanka spelar Fru Kuhlman i hellska werket aldrig mer och mindre, utan alltid lika wäl; kan hända med undantag af den insigtelse hennes eget tycke eller misshag för någon roll skulle kunna hafwa på actionen. I den pjecen, hwarom här är fråga, har hon för öfrigt mer tillfälle än annars, att ådagalägga sin skicklighet i jeu de physionomie, som onskeligen är det swåraste af den minsta konsten. Hennes hostiga ansigtets förändring, då hon kommer in och får se Baron Coblan i fläket för en frammande Yngling, är werkligen förändranewård. — Baron Coblans roll, som någon gång blifwit förestäld af en Neveu, hwilken på intet sätt passar dertill, speltes nu af Herr Åbergsson, hvars swaga sängrokt man i en pjecen, der ej sängen är huswudsak, gerna förlåter för hans öfriga skicklighet. Detta är en af de roller, som höra till Hr Åbergssons genre, som han alltid spelar bän, och som han skulle spela förträffligt, om hans ansigte hade mera rörlighet. — Commendantens och Fångwaktarens roller gifwos af Hr Brooman och Hr Desand med all dyckelig skicklighet, och det är sällan man på Swenska Theatern får se en pjecen, der ensmblden är så god som i denna.

(Fortsättning s. a. g.)

Till Allmänheten.

Då Utgifwaren af denna Tidning, gerom den utmärkte ynnest, hwarmed Allmänheten behagar understöddja hans företag, ser sig på ett smickande sätt uppmuntrad att tillfredsställa sin redan från början uttræde önskan, att med nästkommande år 1810 utgifwa denamma alla dagar i weckan; för han nu, jemte anmätande häraf, äfwen tillfånragiswa, att, utom de öfriga i Planen upptäta ämnen, tillika ett Fort Sammandrag af de med hwarje Post ankommande wiktigaste Utländska Nyheter, i ordning efter Länderna, kommer att deri, men endast på sista sidan, införas. Häfigenom tror han sig hafwa förerat deras fördrigtiga, som egerna sakna denna Artikel och lika ogerna se att den inkräftar för mycket rum från de öfriga. Utgifwaren stoll å sin sida hafwa all föräd och möda osparad, hwarigenom Allmänhetens litta och råde på något sätt kan beaktas; ja, så då, efter en hwar Åcermannens sed, utskänka Tidrigar och Journer obehindrade så inkomma, hoppas han derigenom än mera blifwa i stånd att swara emot sin önskan; hells han tillika äger den löftan att i sitt hemdande understöddjas af Fäderneslandets utmärkte Enkelt och Witterateuter. Swad Prenumerationen beträffar, önskade han wäl, för att å sin sida swara emot det Respect. Allmännas wälwilska, kunna lemna årgången för samina Prenumeration som de öfriga här utkommande Tidningar; men då deria skulle förutsätta ett wida förre antal Prenumeranter än han till en början wägar påräkna, emottager han Prenumeration endast på nästa års sista sista Årgång med Twå Riksdaler Banco, i hopp att kunna på den andra hälften godtgöra de Respect. Prenumeranterna den uppfommande differencen. Denna Prenumeration erlägges wid allo Post-Contor i Landsorterna, jemte halfwa årets Postarswode, neml. En Riksd. Banco, hwarof 24 s. för Post-Contoret i Stockholm och 24 s. för Post-Contoret i Orten, enligt Konal. Höfwer-Post-Directeurs Embetets herom utfärdade Circulaire. För Stockholm emottages den i Hr Magister Wiborgs Boklåda, hwarifrån utdelningen från och med nästa års början kommer att besörjas. Af de hittills utkomna Numrer äro ett gånst inkräckt antal kompletta exemplar ännu att tillgå. Af de hittills utkomna äro äga hela Samlingen från början, emot erläggande af En Riksd. 24 s. Banco, i Hr Utter & Comp:s Boklåda. Stockholm den 9 December 1809.

Utgifwaren.

Till salu finnes:

Twenne Welsar, diverse Klädningar af Sidensarge, Levantin, och Tost, påhände åt flera Fruntimmer, förfärdigade i Paris, Chawlar, Chaletter, Colletter af slät och broderad Tull, dito af Levantin, brocherad Nettekduk, samt Silkesstrumpor, Wantar, fina Bomullsstrumpor, Goffjedror, Damast-Duktyger, Fruks-Servicer af Sarsitt Postlin, med mycket mera, som är att lese flera förmiddagar efter annonsens utkomst, från kl 10 till 2, i General Horns lilla Hus wid Blasieholm, men, det sista till wensker, No 85, en trappa upp, nedre på gården.

Nästa Måndag utgifwes No 73.

Stockholm, tryckt hos Directeuren och Kongl. Sält- och Boktryckaren Peter Sohm.

N:o 73.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Måndagen den 18 December 1809.

Klostret, af Mathissen.

Tri Översättning *).

I väster sjunka purpur molnen ned,
På Njurhwalfwet nattens blöf sig höja;
Tyf nar vinden öfwer skogens hed,
Och öfwer dalen tunna dimmor dröja.

Från branta klippan, genom daggens flor,
Den höga Gyrens matta lyfta tindrar;
Emellan haf och ether, gränslöst flor,
Lifsom ett moln den hwhite fjällen glindrar.

Här klostrets tomt, swarta murar stå,
Gör wandrarns blickar lika nattens spöken,
Blott stilla wägor emot stranden stå
Och ifrån kofan höjs, rakettlik, röken!

Der, swept i murgrön, syns en Dömsportal:
Kring den sin flugga döstra almar sprida;
Melankolien, följid af tysta qual,
Ibland des grafwar går att krausar wrida.

Och tisteln djupt i tempeldörren gror;
Ur nischen ugglans öppna ögon lysa:

*) Denåget meddelad af Fru Grewinnan ***. Men så när hade Utg. öppat ett namn, hwilket med all den rätt till offentlighet som detta första försök skulle gifwa, ei will synas inför Allmänheten.

Uf mustwadshögar fylles det wida chor,
Och pelarns friser swalans ungar bysa.

Och på en sparad ruta här och der,
I sakristians mörka gluggar lemnad,
En målnings sons, som tidens hand förtår,
Fast till beständigt minne säkert ämnad.

Altaret höljes utaf barr och strån:
Desf steg af knäfall dyupa märken håra:
Han tyinat ewigt, sängen berifrån,
Och intet awe höjs till Jungfruns åra.

Nej! orgeln mer ej, majestätelig,
I dessa hwall med helig andakt brusar.
I cellens stöte klagar nifwen sig,
Och windens stamma blott i dömen susar.

Med dofter glans i detta tempels stöt,
En åldrig lampas flammor fordom swäswat,
Då Runnors lufsiva midnatts chorsång göt
En himmelsk balsam i de bröst som bäsawat.

Rysf fångslade af jordens tunga band,
De här ett ögonblick sig fria drömde;
Högt öfwer flyn de sägo lönens land,
Och jordens nöd för himlens lösten glömde.

Men klockan slog, och tyst blef hwar som bad;
Och skaran, lyst af ingen lampas strimma,
Långs pelargångens hwita grasslens rad
Förswann, som dalens låsta astondimma.

För segfarn när orkaner förestå,
De warnande kring dömens murar slygga
I flammors glans, än rodnande, än blå,
Och stjorna som meteorer flyga!

Ej sällsaps lifwets lufsiva blomsterband
Omkring er fristad, Runnor! sträckta blifwit:
I blomman af er ålder ödets hand
Blott wisnade cypreser Eder gifwit!

Och moderkammret af den spädas röst!
Hwad namn för hwarje oförderfwadt öra
Hwad harmoni, som ej ert unga bröst
Tätt med sin himmelska förtjusning röra!

Allt för er undergång! Till intet dömd,
Den stund I hetswa Er till offer gifwit,
Den ande blef, som i ert sköte gömd,
Kanske en Portia eller Sappho blifwit.

Hur mången eldig Heloisa dog,
Som plikt och kärleksfrid i grafven sänkte!
På hennes suckar Himlen sig bedrog:
Och tog åt sig hwad Abailard hon slänkte.

Bland dessa murar, i sin blomningsdagar,
För werlden gömd, hur mången skönhet fallnat!
Sin gård ej kärlek på dess grafhögar,
Och hon besögs — se'n hennes aska kallnat!

O! likså på Sanct Bernhards wilda topp,
Ses Alpens blomma sig i mofan dössa!
Hon, obemärkt, af stormar ryckes opp,
Och hennes purpur bleks i strömmens bölssa.

Legenden säger, att wid aftons låge
En stamma här, lik Eols harpors höres
Och rosens doft, i Glorians lusa dragt,
Från hwarje graf fring dessa nejder föres.

Smärre Skrifter, utkomna sedan denna Tidnings början. (Fortsätn. fr. N:o 72.)

Memorial, rörande Tullverket, ingifwit till Allmänna Beswärs, och Econo-
mie. Utskottet, af Kongl. Hof. Predikanten och Prosten Doctor O. S. Sjö-
réus. Stockholm, Delén. 1 ark 40. s. Banco.

Detta Memorial innehåller skarpa förebräelser emot Tull-Ärendes-Societetens
Tullmäktige. Författaren påstår, att det Contract de ingingo med Kronan, och som
sedan utwidgades, förkassade dem friheter, hvilka Konungen, äfwen med den makt
han innehade, icke kunde bewilja. Han föreslår likwäl icke, att Ärendet skall alldeles
upphäwas innån de utfatte åren tilländalupit; men han föreslår öfverfliga andra wig-
tiga förändringar, som dels genast, dels efterhand skulle ske. Bland de första äro
Landt-Tullarnas indragande, bland de sednare, alla Warors fria införjel emot mo-
dererade Tullafgifter.

Författaren tyckes anse den så kallade aktiva Utrikes Handeln, såsom mindre
nyttig för ett Land som ej äger Ultramarinska besittningar. Americaniska Staternas
exempel torde likwäl bewisa motsatsen. Widare säger han, att de stora summor, som
nu användas till fartys och Copphaerdi-sjöfart, och som ofta genom sjöfador och
uppbringningar gå förlorade, bättre kunde användas i waror och weklar, o. s. w.
Denna princip tyckes icke öfwerensstämma med den näringsfrihet som strax härsefter
yrkas, och oaktadt den skarpa blick hwarmed Författaren öfwerjer Rikets Economi,
synes han icke hafwa gifwit nog uppmärksamhet på denna del af sitt ämne. Kanske

är det likväl endast vår utrikes sjöfart och den så kallade Transtohandeln som mest kunna bidraga att bibringa våra förvirrade financer i ordning.

Dramatik. (Fors. och slut från No 72.)

Beflagligen kan det samma icke sägas om den senare Pjece, Golke Birgeron, hvilken desutom i allt afseende står efter den förra, om man blott undantager den förträffliga musiken, som är af samma siere Mästare. Ganska få af Accorderne i denna pjece spelte väl. Hr Widerberg gaf Golkes roll med den lifliga känsla som är honom egen; men denna roll är i sig helt mindre betydlig. Carl Golkeson föreställdes af Mademoiselle Fröstind, som äger en ganska skön sängrodt och mycken fallhet för actionen. I första Acten, der Carl Golkeson, hans mor och hans farfar, falla på knä för att anropa det Högsta Väsendet om seger för deras försvarare, war Carl Golkeson, den enda, i hvars ansigte röjdes någon andakt. Mademoiselle Fröstind bör räknas bland dem, som spelte bäst i denna pjece, ehuru Nam. förut sett henne i roller af annat slag, der han tyckt henne spela bättre. Hr Deland war äfwen i denna pjece Fångwaktare, men en Fångwaktare af helt annan character än i den första. Han hade här mera tillfälle att visa sin slicklighet, och gjorde det också; han spelade sin roll så fullkomligt som den möjligen kan spelas. Fångwaktarens barn föreställdes af Mademoiselle Wäselius och Mademois. Richter; af dem spelade den förra, som war Gossen, mycket bättre än den senare. Mademois. Wäselius war Ramfrid, men uppfyldde alldeles icke Fru Ruckmans ställe, af hvilken denna roll förut blifwit spelt.

Med öfriga tillfredsställelse har Utgifwaren af ett nyst utbetet i trenne Delar mottagit en anonym kritisk, innehållande Anmärkingar öfwer de första begge Delarne deraf. Dessa Anmärkingar äro så välgrundade, att äfwen om de varit mindre smickrande än de ofratt äro, skulle arbetets Utgifware anses för en lycka, att icke blott så dem efter löfte bortfatta, utan äfwen att så goda beaktning med deras Författare. Critiker af denna ädla öfverförelse, denna öpartiga och värdiga framställning, desto mer aktningvärda, ju mindre en sådan defikates synes behöfelig för tiden, kunna allramtill sära den, som, med känsla af både sin öfverförelse och sin goda afsett, skall med lita tacksamhet höra både rättelser och uppmuntringar. För det allmänt nyttiga i ändamålet, är heller de nämde författens utgifware, att, så väl wid deras förbättring som möjligen fortsättande, så mera obehindradt begagna dens råd och erfarenhet, hvilken så lifligt och oegentligt rådt sitt nit för samma goda sak. Medlelid nartjar man det enda sättman wer, att beroga sin erkänsla och högaktning.

Till salu finnes:

AF trycket har utkommit och sålles i Magister Wiborgs Bokläda, Protocoll, hållet inför Konungen, på Stockholms Stott, den 23 Nov. 1809. Ett ark. in 4to. Rottar 2 s. Banco.

I Utter & Comp:s Bokläda: Underrättelser om det gamla Sjukhus-Konungariket Finnbyden i Småland, innehållande Histo och Wästo Häradet af Jönköpings, samt Gunnarbo Härad af Skaraborgs Län, jemte Anteckningar öfver de Konungar, Föbyggare och Fornlemningar in i 2 s. Bco. Phosphoriska Elden, utan friction, med resers-slickor och markslurar, påkande till Juktflaxpar för Herrar och Fruantimmer, förskäfas i Handelsmannen Stodstedts Bod wid Gustaf Ad. Borg, uti Dewellka Huset, a 2 Rd. Banco slipet.

Från Kopparprästen har utkommit och sålles i Wiborgs Bokläda för 1 Rd. Nitg. Portraite af s. d. Konungen Gustaf IV Adolph.

I åa utgives till Rejs. Prenumeranterna 12te Afteft å nya Prenumeration af Sederwårda Bonde-Ståndets Protokoller, hwarmed tryckningen oafbrutet fortjar. Prenumeration erlägges hos Herr Utter och Wiborg, med 2 Rd. Banco.

Nåsta Onsdag utgives No 74.

Stockholm, tryckt hos Directören och Kongl. Sält. Boktryckaren Peter C o h m.

N:o 74.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Onsdagen den 20 December 1809.

Recension.

Witterhet.

Äminnelse: Tal öfwer framl. Biskoppen m. m. Doctor Magnus Lehnberg, hållit i Östgöta Gille d. 21 Juli 1809 af Carl Gustaf Casel. Stockholm, Delén, 54 N:o. 8:o 16 s. Boco.

Om bemödan det att i perioder och takt lifna någon wiss författare ofta är en oriflig väg för att hufvud utmärka sig med fördel, kan man icke neka att detta bemödande är en förtejen i ett äminnelse-Tal öfwer hufvud den person man wäljer till sitt mönster. Rättwis har man sagt att Lehnbergs stil i det slag af witterhet, som isynnerhet kavat hans rykte, är oesterhärmlig; men huru skulle den wöra annorlunda? Stilen är ingenting annat än ett framställande af den synpunkt hwarifrån man betractar wissa föremål, af de känslor dessa föremål wäcka; men äfwen i moraliskt afseende äger hwar menniska sin särskitta synpunkt ifrån hwilken hon åskådor saken och händelserna, och denna upptömar af hennes karaktär, hennes särskitta belägenhet i lifwet, af uppfostran och wana. Stilen utgår derför, så till sägandes, en del af författaren hufvud. Man kan wiserligen, genom mycken möda, hinna till en likhet i den yttre formen, men verkningen häraf är den samma som när man i manerer, i gång eller röst bemödar sig att noga härma någon wiss person: man försummar de anlag Naturen kan hafwa gifwit att på ett annat sätt hinna förträffligheten, utan att nämna hinna så långt att icke hwar och en lätt stiger emellan det verkliga och efterhärmingen. — Rec. anhöller att dessa allmänna, kanske hos oss icke alldeles obehöriga, anmärkningar, likwäl icke må anses såsom en kritik öfwer Hr. Casels tal, der äfwen de brister som skulle kunna upptäckas blifwa mångfaldigt erfatta af verkliga skönheter, och der man mera röjer begäret att bilda sig efter en stor man, än ett tråkigt efterhärmande.

Med skäl har Förf. gifwit åt sitt Tal den form Doctor Lehnberg hufvud genom sitt efterdöme stadgat för äreminnen. Han uppehåller sig således mindre wid enskilda lefnadsöden, hwilka wäntligen wid Äminnelse-fester upprepas, han wäljer de märkwär-

digare händelser ämnet tillbjuder. Här bland gifwas äfwen de som gjort en epok i wär-
-litteratur, och hit räknar man billigt det inslytande Lehnbergs wältalighet hade på
predikofättet. — Rec. wäljer en del här af för att låta sina läsare döma öfwer sty-
-lets förtjenst.

"Det gifwes, må hända, ingen konst, som långsamare framfridit i sin odling,
än den andeliga wältaligheten. Denna anmärkning är wisserligen lika sann, som den
wäcker en billig förundran. I en tid, då en allmännare spridd upplysning öppnat
ett widsträckt fält för tankens undersökningar; då i samma förhållande behöfwer blif-
wit starkare hos menniskan att söka ljus för sitt begrepp och grund för sin öfwer-
-gelse, har hon med skäl fordrat af Religionens lärare ett sådant föreställnings-
-fält som
tillfredsstände detta behof och gjorde de himmelska sanningarna bärande för hjertat, i
-stället att inswepa dem i molnsladda bilder, som förändra förståndet och försumma in-
-billningen. Det blinda nitet, som utspridt diktade faror för Religionen, om hennes
-läror förblandades med så kallad werlös wisshet, har ur de sörras föreställning tres-
-get sökt bannlysa denna sednare: duglösheten, som upptäckt sett sig förlorad, har för-
-sigtigt beskritit snillet och smaken all domsrätt i den andeliga talkonsten, för att ej
-wid deras granskning blottställas för faran att röja sitt eget intet. Båda hafwa myn-
-digt gåckat förnustet med den usla dikt, att det fordras en öfwernaturlig kraft att tol-
-ka Himlens lära på jorden, att denna kraft omedelbarligen winnes, och att hwart ord
-ifrån lärarens mun wore Gudomlighetens eget, equadt åt tron och frifalladt ifrån
-pröfningen. Långe hade wårt Gådernesland med rättwisa klagat öfwer det sätt, hwar på
-Religionens läror i allmänhet framställdes. Denna del af talkonsten syntes likasom
-öfwergifwen af snillet och smaken, förskjutet af det förra och otillgänglig för alla reg-
-lor af det sednare. — Till beredande af en lycklig förändring fordrades denna sällsyn-
-ta förmåga, att på en gång lyfta den andeliga talkonsten till dess fullkomlighet: att
-ge åt wisshetens och lycksalighetens läror allt det wärde och behag de böra äga för
-menniskan och genom slesswa föreställningsstättet bibringa dem en ny Gudomlig kraft
-att besegra öfwerlygelsen och känslan. Det fordrades, med ett ord, att Birgers och
-Gyldenhjelm's loftalare skulle i Religionens tjenst lemna sin samtid ett efterdöme,
-huru hennes fördringar och löften böra förkunnas, och genem användande af den
-högsa förmåga till det ädlaste ändamål, återwinna flera hjertan åt Religionen, sta-
-pa nya för dess dyrkan, och öka det inskränkte antalet af hennes segrar på en jord,
-der hon, uppenbarad för wårt släkte i sina wälgerningar, lik en förgåten flyddengel,
-följer menniskans Öden, och i bekomrens stund räcker henne det stöd hon under lyck-
-ligare dagar förskjutit. Se der Lehnbergs bestämmeelse, och Gåderneslandets lärar
-på hans graf vittna huru han uppfyllt den."

Rec. är öfwerlysgad att hwar och en läsare med känsla för det söna, skall i den-
-na tassa upptäcka en sann talang; han behöfwer således endast tillsägga, att detta sty-
-cke innefattar flera tassar af samma förtjenst och att stilen i det hela är jemn, för att
-göra rättwisa åt Hr. Caspel, och att meddela allmänheten de förhoppningar Ewen-
-ska litteraturen bör göra sig om en författare som med så lyckliga anlag fram-
-träder på des bana.

Utländsk Litteratur.

JPhon har nyligen utkommit en Medicinsk skrift, kallad: Essai sur le Téta-
-nos rabien ou recherches et réflexions sur la cause des accidens, qui sont

quelquefois la suite des morsures faites par les animaux dits enragés, suivies de quelques notions sur les moyens de prévenir ou de guérir cette maladie, par Mr G. Girard. III sid. 8:0

Författaren bewisar, att det namn af Galenskaf, Wattensträck eller Sydrophobie, hwarmed man i allmänhet betecknar denna sjukdom, är alltför obestämdt; att galenskafven icke är en wäsentlig sjukdom men blott ett symptom, att hellska Hippokratés war af denna tanke, som ingenstädes nämner denna sjukdom, ehuru man af flere ställen i hans skrifter kan se att han kände alla dess symptom; att saliden af ett rasande djur, genom bettet öfverförd i ett annat djurs kropp, icke förorsakar de olägenheter, som detta senare någon tid derefter erfar, att de snarare böra tillskrivas bettet, som genom hudens och de närliggande delarnes desorganisation, der förer wätskornas omlopp, förorsakar congestioner, ryckningar i nerverna, irritation och spasmer m. m. Skriften är recenserad med mycket beröm i *Moniteur* för den 21 November i år, No 325.

I Paris har nyligen utkommit: *Traité des Maladies, qu'il est dangereux de guérir*, p. M. Raimond, 2:me Edit. i vol. 8:0 6 fr. Detta arbete, hwaraf första Uppslagan länge sedan utgått, är icke, som Titeln tycks gifwa tillkänna, en frukt af en listig inbillning, beherrskad af något wist system eller någon wisi favorit hypotes, men af en 48-årig praktik, och råjer öfwerallt en djupsinlig tänkare och observateur. Första Capitlet afhandlar Morbi cutanei eller hudens Sjukdomar, det andra *Evacuationes spontaneæ*, såsom Blodflöden, uppkastningar, Diarrhéer ic. En kritisk recension af skriften finnes i *Moniteur* s. d. 4 November, No 308.

Dannebrogs, Orden.

(Ur Nordische Miscellen.)

Directuren för Målare-Academien i Köpenhamn, Professor Lorentzen, har nyligen fullbordat en Måling, som föreställer Dannebrogs nedfallande från Himlen, i det fältslag som Konung Waldemar II. lemnade Lisländarne år 1219. Legenderna gifwa, som bekant är, Dannebrog denna härkomst. Konstnären har walt det ögonblick, då Konungen erhöit den underrättelsen, att Danska fanan war förlorad, och att Lisländarne förerode Danskarne att wika. Då Konungen, sittande wid sitt rått, öfwerwäger tidningen, tänkande på medel att afhjelpa det onda, gör i samma ögonblick den på högra sidan stående Biskoppen Andreas af Narhuus, Konungen uppmärksam på Dannebrog, hwilken man ser från lusten nedfalla i Danska Arméen. Underverket ingjuter i densamma nytte mod, och slaget winnes. Ton, plan, colorit och sammansättning utmärka i hög grad detta Konststycke, och gör det samma till ett af denna skickliga Mästares förnämliga arbeten. Man hoppas att snart se denna Konstproduct stucken i Koppar.

Biographiska underrättelser om märkwärdiga Artister.

Carl Voit.

En förträfflig Swensk Emaille-Målare — år 1700 målade han i Wien med mycken listighet den Kejsertliga Familjen på Guldpåse, af 18 tum höjd och 12 tum

bredd, hvaraföre hans arbete blef betalt med 20,000 Gollen: Detta sällsynta stycke är förvaradt i Keiserliga Kongl. Kammaren. — Edermera målade Boit i England. J. Soubracken har i Koppar graverat några af hans arbeten.

Martin Meytens.

Denne berömda Portrait- och Historie- Målare var född i Stockholm 1695, hvarifrån han wid 17 års ålder reste till Holland, der han målade för det Kongl. Swenska Hofwet. 1714 reste Meytens med Konung Georg den I. till England, hwarest han med uppmärksamhet på Van Dycks arbeten fördröfde sticligheten i Miniatur- och Emaill- Måleriet. — 1717 reste Meytens till Paris, der han råfde sin Landsman C. Boit, hvars konstfärd han wiste wäl begagna. Meytens målade för Hertigen Regenten, och 40 Emaill- Portraits af Peter den Store. — Efter wilskaiga resor kom han 1723 till Wenedig, och ändteligen till Rom 1724, hwarest honom anfötröddes att måla Påwens Portrait i stort. Ifrån Rom reste han till Wien, och blef Keiserlig Kammar- Målare, sedermera Directeur för derwarande Künster- Academien i hwilken egenskap han dog 1770.

Meytens tid war så mycket upptagen af Ojemålning, att den icke war öfrig för miniatyren. Hans manér war skönt, Carnationen lifligen utförd genom tunna färgor, möstleust ditbragta af en lätt pensel. Sällsynta äro de Målare som liknade honom, att genom sann teckning och smak förena lif och rörelse hos Figurerna, ledighet åt Drapperier, med den sällsynta förtjenst som war honom egen, att gifwa en wäl studerad fond åt hwarje Tassa, hwaraf några innehölo mer än 15 figurer.

Müller, Stengeln, Faber, Petit, J. G. och J. J. Sayd m. fl. hafwa graverat efter hans arbeten.

Charade.

Mitt första man i jorden gömmer,
Och om mitt andra älskarn drömmar:
Rätt mången sticka än i dag
Mitt hela liknar i behag.

Ordet till Charaden i N:o 70 är: Knapphål.

På Tredje Bandet af Höwärd. Presse- Ståndets Protocolt wid inrewarande Måfåda, emottages prenumeracion i Wiborgs Bokläda med 2 Riksd. Banco. 16 Nummer äro redan utkomne.

Till salu finnes:

Tredje Delen af Berquin's Samlade arbet n, öfversatte af Krutmejer, är från Tricket utkommen, och säljes, tillika med de föregående Delarne, jemte en gravure till hwarje, i Uters & Comp. samt Wiborgs Bokläda för 1 Riksd. Banco hwarje Del, inbunden i Koloreradt pappband. Där finnes äfwen Carl Grandison, eller Ungdomens önskar; af Berquin. Med gravurer 32 s. Banco i b. — Tillflapp för Barn. 16 s. Banco inb. — Nyårs- gifwa för Barn. 16 s. Banco inb. — William Sedley; par Berquin. 16 s. Banco inb. — Sinnbilds- Läran; af Prof. Ramsler. 16 s. rifska. b. — Geometri för Begynnare; af Rector Oerddal. 24 s. rifska. inb. Dessa, jemte flera Böcker för Ungdomen, säljas äfwen under Julmarknaden uti Esmans, Martins, Wabls fröms och Unanders Bokstånd.

Nästa Fredag utgifwes N:o 75.

Stockholm, tryckt hos Directeuren och Kongl. Sält- Boktryckaren Peter Sohm.

N:o 75.

Journal

för

Litteraturen och Theateren.

Fredagen den 22 December 1809.

Om Franska Universiteterna.

Utom Keiserliga Universitetet i Paris; som har en Grandmaitre, swarande emot Academi-Cancelleren hos oss, fjorton Universitets-Råd (Conseillers ordinaires de l'Université) och fem General-Inspecturer (Inspecteurs Generaux) som af Cancelleren nämnas bland Professorerna, räknas för det närvarande i Frankrike följande Läro-anstalter, under namn af Académies: nemligen i Aix, Amiens, Angers, Besançon, Bordeaux, Bourges, Bruxelles, Caen, Cahors, Clermont, Dijon, Douai, Énes, Grenoble, Limoges, Lyon, Metz, Montpellier, Nîmes, Orléans, Pau, Poitiers, Rennes, Rouen, Strasburg, Toulouse, Turin: Endast wid Academierna i Bruxelles, Caen, Dijon, Lyon, Montpellier, Strasburg och Toulouse finnas Lärostolar för de practiska Wetenskaperna eller som de kallas Facultés des Sciences, eller en för den rena Mathematiken, en för den applicerade, en för Naturalhistorien och en för Chemien och Physiken. För begge de senare Wetenskaperna finnas på de flesta ställen Adjuncter (Professeurs A joints) och Academierna i Montpellier, sedan så långliga tider tillbaka berömd för sina Läkare, har utom de 2:ne Professorerna för Mathematiken, en för Zoologien, en för Mineralogien, en för Chemien och en för den allmänna och experimental-Physiken. De hafwa derjenige, så kallade Facultés des Lettres, äfvensom alla de öfriga ofwännande Academierna, eller en Professor i Philosophien, en i Historien, en i Grekiska, en i Latinska och en i Fransyska Litteraturen. På några få ställen äro antingen Latinska och Franska Litteraturen, eller ock Grekiska och Latinska förenade i en Profession.

Något om Saturenhållningen.

(Inlämndt.)

Snarpt hafwa Stockholms Stöna någon öfverleswat sådana Jernveckor, som de nyss förlutna. Ett en Word-Engel höllde den regnaktiga November och December wär annars så sjeraprydda himmel, och beredde så wäl bland dem som redan erhål-

lit nymodiga pelsar och coëffurer, som bland dem, hvilka ännu blott ägde dem i hopen, en wis apathi för alla promenader, all bättre lust än den insångda kammariustent, till största förlust för våra Kram- och Ripperbodas. En ström af gytija, dräggen af rånstenars och reservoirers, öfverflöamade våra gator och hotade att fördränka de så telningarna af den goda smakens plantskola, (jag menar de så mycket omstrifna troctoirerna på Korrbro) som woro öfriga från forna, iuckligare tider. Der emot, hwilken ofkunnighet, hwilken afskyhet för de framsig Satarenhållningen gjort i det öfriga Europa! Andra Nationers metoder woro antingen bortglömda eller ock alldeles obekanta och den beskyllningen syntes nära att blifwa grundad, att Tysslands och Englands clasiska gator woro i Sverige lika ofända som deras clasiska författare.

Detta Renhållningens swära förfall blef isynnerhet märkbart för 3 eller 4 weker sedan, då den nuwarande regnaktiga wäderleken begynte. Gytijan slet då fria tyglar och de så upphjwade stenraderna, som ännu en tid motwäkt fördröfwet, söktes ej mera af några fötter. Wandrare i strumpor och skor ansågos till och med som de största widunder och det war endast med yttersta swårighet och med tillhjelp af knådhöga stöfkor, som några få wettgiriga woro i stånd att wada emellan källare och klubbbar och dymedelt följa Potrifken och Riksdagsärenderna i sin gång.

Men sedan en förnuttia Potts låtit märka sin dafkan för Renhållningens upphjwande i Huswudstaden, upphjwitt det gamla och införde ett nytt reglemente, samt den genom fatt hwar och en i tillfälle att på sitt sätt och i sin mån bidraga till slyggbetens befrämjande, kan man lätt förutse den tänkan, som äfwen i denna gren af medborgerlig werksamhet måste uppkomma. Till en del har den ock redan wifit sig. Bland den mängd till större delen mindre högar, som den gynnande perioden gifwit warelse, äro wiserligen de flesta af den art, att de ej kunna göra anspråk på någon högre förtjenst af slyggbet och renhållningskonst. Men bör wäl sådant förefalla oss underligt? Betraktom dessa första bemödadanden, såsom gytijans första försök att öfwerigifwa gatorna. Redan kan man ju, åttundione midt på ljusa dagen, med iakttagande af mycken skingthet klifwa temligen torrskodd emellan de många små högar? Snart sammanswälda de till några få stora. Ett steg ännu, och äfwen dessa förswinna och slyggbeten och renligheten, dessa för en stor stad, så nödrändiga egenstaper, hafwa hunnit sin efterlångtade höjd.

Men, för att beredas till detta stora steg, måste man upprifwa gatorna, och omlägga dem på grefiska och romerska sättet, det enda som duger. Det moderna är i jemförelse dermed, ett det gråsta fusleri, som låter tänka sig. Man talar om Grefiska och Romerska Snillet och Patriotismen, om Homerer och Virgilier, Timoleoner och Decier och huru will man begära att äga dem, så länge man icke äger Athenens och Roms — gator! Ja, man säge hwad man will: Fötterna meddela njer åt huswudet än man tror. En swär catarr är i stånd att tillintetgöra det pygdigaste beslut och den lyckligaste Epopé. Och hwaras komnta wäl catarrer? — Af wåta fötter — och hwaras wåta fötter? — af wåta gator? Fötterna utgöra den lättaste extremiten af menniskan; derför blef det deras bestämmele att uppbära den tyngsta — som är huswudet. Men hos oss äro fötterna wanligen den tyngsta, och esoter denna princip borde wi rätteligen gå på huswudet. Hwad är wäl orsaken dertill, att den ända, som hos de gamla war i ett beständigt stigande ej allenast från fötterna åt huswudet, utan äfwen långt deröfwer, hos oss tar en alldeles motsatt direction, och om den någon gång förwillar sig ända till höjden af toupen, strax innan wi weta ordet af, sänker sig ned i yttersta tåndan? Ingenting annat än wår tunga thausure. Sif oss, eller som är det samma, sätt oss i stånd att nytt-

ja de lätta, etheriska sandalerna, i stället för de tunga Cumarosstöfverna, med deras tillbehör af utankångor och fallositer, och borsfoter och dylikt mera, och vi skola icke mera sitta fast i gottjan, när vi vilja uppåt, eller likna dessa Julmarnadens så kallade trollgubbar, hvilka, ehuru mycket man än söker att bringa dem ur sin ställning och knuffar dem åt alla sidor, likväl alltid återkomma på sina blafsöfter. — Man hoppas således uttråckligen hafwa bewist, att blott ett enda medel gifwes att upphjelpa den förfallna Swenska Witterheten och Literaturen — och det är — snygga gator.

Men hårtill fordras icke allenast en sträng regim och en kraftig och närande förändring i det hittills brukliga arbetsfattet, som alldeles icke duger. I detta afseende få några Witterhets älskare, lifwade af nya förhoppningar, förestä en Maschin, hwars ändamål blifwer, att,

W. så widt möjligt är,

afhjelpa de hufwudsakligaste bristerna i vår Literatur och renhållning. Denna Maschin, som ibland äldre konstarbeten icke har någon mera liknande föregångare, än den stora Trojanska Tråhåsten, kommer, i anseende till sin förmåga att rensa en stor stad på lika kort tid, som Hercules rensade det stora Dyttallet hos Konung Augias, att kallas den *μυθ*- och *στερκοραγέτιστα* Hercules *), — likväl icke utan all pretension å Uppfinnarnes sida, att dersöre anses, om ej för half Gudar, åtminstone för undergödare. Efter följande bestämde beskrifning kommer den att bestå af tvenne ganska breda och höga Ekplanor, sammansatta i form af en vinkel eller snöplog, hwars basis eller bredaste ända får ungefärligen samma bredd, som gatan inellan rännstenarna. Genom en stark så eller ribba såstes wid inre sidan af hwardera plankan en mängd små qwaslar, så tätt intill hwarandra som möjligt, hwilkas egenförop är att sopa gatan och medtaga hwad plogsdorna ej skulle kunna åtkomma. I förändan är en cylinder, klädd med gråpapper, som torkar gatan och uppsuger all dess fuktighet. Inuti äro twärskärder flera planor anbragta, som på en gång stöda stöfverna och tjena till sären för de åkande.

a) Den *μυθ* och *στερκοραγέτιστα* Hercules kommer att göra sina promenader omkring gatorna på obestämda tider, eller det förråd af ämnen, som der förhanden finnes. Hon skall söka att bringa dem till rolf om året, och hoppas derigenom kunna uppdriwa smyggheten och witterheten till ansenlig höjd. Då han nästan hela Sommaren och wintern får hvila, kan han wara i så mycket jennare rörelse vår och höst, då den också håst behöwes.

b) De ställen, som isynnerhet skola befaras äro 1) Stottsbacken, Skepps- och Munkbron, 2) alla torg, sk- och packartorgen icke ens undantagne, 3) alla de större gatorna (härifrån likväl undantagna de som ingen utgång hafwa, eller så kallade Cul de - sacs; men 4) Små eller tränga gränder, som genom ingenting göra sig förtjente af en mera detalierad rensning, sopas på samma sätt som hittills; åswendå 5) Worgångar och trappor. Witteren måste hwarken föras för fort eller wagra för långt; ty i båda fallen effleureras endast gatan och Literaturen, på det lewara franska wiset, och begges sak fordrar dock här oesterysliwligt att man skyndar långt.

*) Hercules *μυθ* *ἀετός* torde förmödligen wara fänd af Pöfaren. Att han här förenås med Hercules *στερκοραγέτιστα*, hde icke förefalla någon underligt, som läst det föregående. En sådan Polytheism, war dockom bruklig hos de gamle.

samt och går grundeligen tillwaga: i hwilket afseende det är högst nödigt att, liksom fordom den Troyanska hästen, maskinen fullpreppas med åkande, som gifwa den en wis tyngd och ansenlighet. Som tåget kommer att intaga hela gatan och följakteligen icke tåla något annat åkdon jemte sig, har kusten en stor bjeltra eller flocka om hästen, i hwilken han ringer, på det annalkande wagnar må kunna i tid wita af åt gränderna, och de promenerande rådda sig på trappor och i portgångar.

c) Om bårare, som upphinnas och af tåget hindras att fortsätta sig marsch, i åkdonet wilja insätta sina bårdor, så warda de omedelbart till widare fortsätlande emottagne, så framt de ej fordra för mycket plats.

d) Skulle ytterligare någon annan än arbetarna hellska wilja åka, som wäl wore möjligt, så emottages han med öppna armar, men han bör då förut tillsäga Entreprenuren derom, emedan icke hwar och en, som från gatan skulle wilja hoppa opp i den triumferande charen emottages, utan får ställa sig self, om han skulle komma hufwudstupa tillbaka och i fallet efter gammal lofwärd åkarplågsed brännmärkas af en duktig snäll, emedan det beror af Entreprenuren att pröwa huruvida den längre eller kortare tour han wid utförningen sig föresatt, medgifwer en sådan åkning eller icke.

e) Det skall blifwa Entreprenurens ifriga bemödande att under tåget så förbereda massan af sdborna, att hwar husägare bekommer något för sig och icke, som hitills, somliga för mycket och andra alldeles intet.

Epigram.

Med tårar i sin blick, förtwiflan i sin röst,
Går Galla natt och dag fring Mannens graf att waka,
Ephesi Enka lik *) — O ewigt trogna maka!
Må, för så mycken dygd, må du tillflykt finna
den Ephesiska Enkans tröst!

*) Se La Matrone d'Ephèse, af Lafontaine.

Till salu finnes:

Uti Wiborgs Bokha del finnes till salu nyligen inköpte Select British Poets, och Select British Novels af Cookes Pocket-Edition, såsom Pope, Milton, Thompson m. fl. Peregrine Pickle, Roderic Random, Gullivers Travels, Tristram Shandy m. fl.

Af trycket har utkommit: Bondens Läsa; Skaldestycke af Webr E. bom, tillagnadt det Hederswårda Swenska Högskolans, och finnes i Wiborgs Boklåda a s. Banco.

Andra Häftet af Läsa för Fruntimmer, är af trycket utkommit och säljes häftadt för 10 s. Banco, hos Hrr Utzer & Comp. och Wiborg, samt i Julmarknaden.

På Tredje Bandet af Högskolans Presse: Ståndets Protocoll wid inreningar de År 1788, emottages prenumeration i Wiborgs Boklåda med 2 Riksd. Banco. 16 Nummer äro redan utkomne.

I morgon Pårdag utgives No: 76.

Stockholm, tryckt hos Directören och Kongl. Salt- och Boktryckaren Peter Sohm.

N:o 76.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Lördagen den 23 December 1809.

Offet åt Lehnbergs Skugga i ett sällskap af des Wänner, d. 9 Dec. 1809.

I dag och hwarje dag på dina söners graf
Din lott, o Menckligheter! du skäpar och begråter;
I morgon, säger du — och torkar tåren af:
Ett slagte wandrar bort, ett annat kemmer åter.

Men hwålswe dagar till och från,

Och slåtter undan slåtter wile:

Du återfinner mången son,

Men Lehnberg aldrig mer, nej! aldrig Lehnbergs lifte.

O du, som lysar of, när du dig self förtår,
Dödlighetens blifft, du Snillet's Gudastamma!
Skall du till jordens tröst, men utan näring der,
Förgylla blott des moln — och flockna i desamma?

Nej! denna lögas rena glans

Skall meteoriskt ej förswinna!

Des strålar i en helgonkrans

Omkring den Adles namn församla sig och brinna.

De brinna kring ditt namn, du Himlens Pelegrim,
Som i en dödligs hamn så kort besökte jorden,
Och, ljus som Gyllenhjelm, som Birger Jarl sublim,
Wår glädjes ämne war, och är wår saknads worden!

Ewårldligt ware denna dag

En sorgens högtid kring din urna,

Och dina runors gyllne drag

Allt djupare i den med hwarje århwarf skurna!

Stjarg, Flaccus Leopold! en säng, som herran från
Till Ewenska Talaris wård skall werldens undran närma;
Stån, Tullius Rosenstein! i Smitlens Pantheon
Den store Lehnbergs bild, med dina känslors wärma;
Stån lutad, Blom! wid grafwens rand
Till wänuens lof, med blöddigt sinne;
Höj, Lindblom! höj din röst, din hand,
Wälsignande Hans lif! Hans hwila och Hans minne!

Wid edra rösters ljud sitt offer glömskan swar,
Och tiden faller ned, ur wördsam hand, sin glaswen:
Min röst är windens suck, som öfwer grafwen far,
Och lyser blomorna — och genast dörr på grafwen.
Min sänmma skall ej, wärdigt djers,
I edra högre chorer blandas;
Då Smitlens priis Smitlens wärf,
Har jag en känsla blott, som tacksamheten andas.

Du Himmelens Prophet! mitt hjertas offer tag
För hwarje gång du wäckt min ande till bestämning,
Der plikten, tydd af Dig, blef lefwerhets behag,
Försakelsen triumph och wänstligheten winning;
Der, uppenbarad utaf Dig,
Dödligheten mötte hoppet:
Ej Smitlens — den war ej för mig —
Men Dygdens, — winkande med kronan ester loppet.

In stälen i din röst, lik fällans friska språng,
I qwalet wedersicks; än hon sig följa tyckte
En majestätlig flods ohinderliga gång,
Som qwal och fröjd och allt med sig i farten ryckte;
In bäckens fall, som i sitt lopp
Med mängen blomma stranden kläder,
Dock hehre Afermannens hopp
Med frukters gynnighet och stördars mognad gläder.

Du talar — och hur stön står Helgedomens borg!
Från hydda, från palats, nu ila de, nu glömma
De brande sitt fort, de flugande sin sorg,
Att höra Rådens ord från dina läppar strömma.
Du hungar — och de äro fullt;
För HERRENS brud, som allt förtärer,
De höga murar stöta fullt,
I jorden gömma sig de stolta resenärer.

Men åter hwilken tröst! från Eion hwilket ljus
Förspriker Himlens moln och Jordens alädje föder:
"Är Jord och Himmel ej den samma Faderns hus,
"Der oupplösligen de Gode äro bröder?"

"Med kärlek, tålmod och tygd,
"Gullbordom, Vänner! lifwets öden —
"Och hvilom wid Hans milda tygd,
"Med samma tillförsigt i lifwet och i öden!"

Du talte — och förswann; men är ej från oss skild:
Du lefwer Ljusets Lof, Du andas i den Lära,
Som från ditt hjerta flöt så urförnansren och mild,
Hon kom från Ljusets Kar till människans tröst och ära.
Hon före oss till Ljusets hem,
Den väg Du framåt och beredde!
Likt Eternan, som till Bergheden,
Så wäntlig och så klar, de Wisas wandring ledde.

Dramatiskt.

Förleden Lördag d. 16, uppfördes för första gången Pohliska Grufwan, Skådespel i tre Akter med divertissementer. Originalet är Frankt och författadt af Dr. de Pirés recouré. Planen är löslöande.

Zamoski, Woywod af Sandomir, älskar Floresta, som blifwit gift med Edwin
fi, Woywod af Rawa. Wid en anslådd högtid har han funnit tillfälle att röfwa
hört henne tillika med hennes dotter som är endast ett barn. Sedan han länge hållit
lit henne fången i Sandomir, utan att kunna winna hennes tillgifwehet, och seende
de sig oupphörligen blottad för Edwinns hand, beslutar han att föra Floresta
till ett aflägsset Slott bland de Carpatiska bergen. På detta Slott förefalla de händelser
som utgöra denna Pies. Wid början af första Akten förklarar Zamoski sina
planer för Ragozi, Chef för Kosakerna, och Polina, sin dotter. Han har beslutit
att genom godhet beweka Floresta, och till den ändyn återge henne sin dotter.
Han berättar att Edwinns, som förklarar honom frig för att återtaga sin maka, en
gång fallit i hans händer, men att han skänkt honom lifwet och friheten, hwilka han
likväl endast användt till nya anslag. Zamoski har derföre utskickat några som skulle
mörda honom, och utlofwat en stor belöning åt den som upptynde hans önskan. Under
femtalet införes Floresta ofödanad; Zamoski går ut och lemnar henne med Polina
och Ragozi, hwaraf den förra wisar sig obewekelig, ehuru hon genom hemliga tecken
lärer rörliga att hon förstår sig. Ragozi deremot beundrar sig att winna Florestas
förtroende och går att återkalla henne sin dotter. Detta tillfälle begagnar Polina
för att säga Floresta att hon vill bida henne och upgifwer som orsak, att hennes
fars lit och heder blifwit råddade af Florestas far. Ragozi återkommer nu med hennes
dotter, Angela, och en fest anställes för att roa dem. Under festen inkommer
Peters, Polinas brorsson (widare upplysning tar man icke om honom), och gör
en berättelse om landets oblygghet, men befalles till tyfnad af Ragozi, som frågar
honom om hans ärende och slutligen wisar ut honom. Peters har följt till Slottet
en Polack som föregifwer sig hafwa varit ett wicne till Edwinns död och blifwit an-
modad af honom att öfwerlämna åt Floresta hans porträtt: Zamoski kommer self
att bringa denna underättelse, och Polacken, som är ingen annan än Edwinns for-
kladd, införes. Floresta som snart igenkänner honom kan förpälla sig; men Edwinns

Stig ömhet för sin dotter förräder honom. Sedan han fansat sig efter sin bestörtning att hafwa blifwit upptäckt drar han en sabel, som varit dolo under rocken och anfaller Zamoski innan denne hunnit att ropa sin wakt. Edwiniski blir likwäl sjelf skrad och Floressa kastar sig emellan för att rädda hans lif. Wakten inkommer i det samma. Zamoski låter beweka sig att skänka Edwiniski lifwet; men befäller att innessluta både honom och hans maka i en grufwa, ehuru på särskilda ställen.

(Forsf. e. a. g.)

Charader till Julie.

N:o 5.

Ditt första med blyga behag
För mig i ditt Sela Du bäljer,
Till des i min hydda Du bäljer
Wårt bord med det Andra en dag.

N:o 6.

Ät äre det bättre skall bli:
Men nu, då mitt första är inne,
Mitt hjertliga Andra Du finne
Så godt som mitt Sela, Julie!

(Ordet till Charaden i N:o 74 är: Svöja.)

De resp. Prenumeranterna behagade nästa vecka uttaga Treenne Nummer af detta Blad, och till den ändan på sina Prenumerationsjedlar anteckna Nummerna 77, 78 och 79.

Utgifwaren.

Till salu finnes:

I Utter & Comps och Wiborgs Boklädor utgifwes i dag: Bref till en Wän, rdeande den nu så mycket ventilerade Frågan om Bytesbrister och deras ersättning; innehällande en historisk öfversigt af detta ämne, ifrån början till närwarande tid. — 8 s. Banco. häft.

Hos de flesta Bokbindare i Gulmarknaden såljas: Wisor och Sångstycken af J. D. Valerius, häf. 1 N:d.; Läsning för Seuntimmer, 2:ne häft. 32 s.

Uti Wiborgs Bokhandel finnes till salu: Schillers Gesch. d. 30: Nåhrigen Kriegeres 1 u. 2 Th.; Dito 3 und 4 Th. Fortgef. von Woltman, 8 N:d. 16 s. Schillers Geschichte d. Abfalls d. Verein. Niederlandes. 1 Th., Dito 2 und 3 Th. Fortf. von Curtzs, 6 N:d. 12 s. Schillers Gesch. d. Herz. bektionen, 1 N:d. 12 s. Schillers Theat. 3, 4 u. 5 B. a 2 N:d. 36 s. Höltzs Gedichte, 1 N:d. 32 s. Matthissons Gedichte, 1 N:d. 16 s. Parthenais von Waggesen, 2 N:d. Luise von Wob 2 N:d. 24 s. Schillers Gedichte, 2 Th. 3 N:d. 44 s. Schillers Kl. Pros. Schriften, 4 Th. 7 N:d. 12 s.

I dag utgifwes till Resp. Prenumeranterna 13:de Hftet å nya Prenumeration af Söderströms Bonde-Ståndets Protokoller, hwarmed tryckningen afbrutet fortsar. Prenumeration erlägges hos Hre Utter och Wiborg, med 2 N:d. Banco.

Nästa Onsdag utgifwes N:o 77.

Stockholm, tryckt hos Directuren och Kongl. Hålt. Boktryckaren Peter Bohm.

N:o 77.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Onsdagen den 27 December 1809.

Recension.

Theologi.

Predikningar af Magnus Lehnberg. (Fortsättn. från N:o 73.)

Recensenten tror, att Lehnberg, som Talare och Predikant, är i allmänhet tillräckligt characteriserad af det föregående, och vill, under det han i tyfhet framstår tacksamhetens och vördnadens gård åt Minnet af denna owanliga Man, som han för flera år sedan hört — och hvars Predikningar han nu läst med helig förtjusning, låta Lehnberg sjelf bära vittne om sin egen förtjenst, uti några prof, tagna så godt som utan val, (ty det är svårt att wälja, der det sköna icke egentligen flyttar fram i ett och annat drag, utan är gjutit öfwer och sammangjutit med det hela): — affilda blad af en skön blomma i sin fulla mognad.

Det är ofwansföre anmärkt, att L. måstertigen förstod att wäcka uppmärksamhet för sitt ämne. Man finner bewis derpå öfwerallt; men ett kan wara tillräckligt. Det är början af en hans Bördags-Predikan. "Israel, förgåt mig icke. Kunde jag med mitt tal öfwer dessa orden, Wälsk. uppwäcka så lifliga känslor i edra hjertan, som denna erinran är vigtig och rörande i sig sjelf, med hwilken tillfredsställelse skulle jag icke i dag sluta ett arbete, det jag nu begynner med mera ömhet, än styrka, med mera wälmening än förhoppning. Alla werldens Gud sänker sitt öga och sin röst till ett litet antal *) folk på jorden; den Allmänna Fadren ropar till en flock af sina barn, som trotsar honom och stor: Förgåt mig icke. Hvad wäller hos honom detta Ömhetens utbrott? Ser han sitt wälske minskadt genom deras flykt; känner han ett ögonblick af sin egen lycksalighet förlopadt genom deras glömska; eller är det blott den faderliga barmhertigheten, som till sin förening återfallar några swaga, irrande wareller, hwilka ej kunna lefwä utan honom? Hwem kan mistaga sig om hans affigt? Hwem hör ej i detta utrop hans mening och hans hjerta: Israel! förgåt mig icke! —"

Det är ofta nödigt för en Predikant, att förklara sin text, ju kortare, ju min-

*) Ordet Antal är på detta ställe misstänkt. Det är icke troligt att L. sagt det, utan det måste af någon händelse kommit in i texten.

dre lärdt, desto bättre; bäst, om han dermed tillika kan uppge anledningen till sitt ämne eller ock dess delar. L. war mästare åsven i detta. I sin Inrådes Predikan hos Konungen, (med sål berömd i L:s Lefwerne) börjad med Ps 39: 13; föreställer han: Våra af Gud förelagda Werk och Utfigter, under wår styndsamma wandring genom Werlden. Anledningen af Evang. på Söndagen Septuagesima uppgifwer han i följande text-förklaring: "I wår text wisar sig en Hwefader: det är Gud; der talas om en dag; det är det dödliga lifwet; der synas arbetare: det äro människorna; der är en Wingård: det äro deras särskilta kall, och ämnena för deras werksamhet; der äro timmar och stunder: det är lifwets åldrar och år; der förefommer en åstön och en lön: det är grafwen och ett tillkommande". En rättare förklaring har Recensenten aldrig sett; om det ges en rättare, derom är ej här stället att dömma. Äfwenså i en Bönedags-Predikan, öfwer 2 Cor. 13: 11: "Under hwad willkor å wår sida, wi kunna göra oss förnuftig förhoppning om en wälsignande närwarelse af Kärlekens och fridens Gud", framställer han dessa willkor, genom en förklarande paraphras af texten. Fröjder Eder," d. är, njuten med ett förnöjdt och tacksamf sinne det goda Försynen eder redan förunnat"; wärer fullkomne, "det är, arbeten på eders förbättring, på edert fullkommande i tänkesätt och wandel; Tröstet eder," d. w. s. uppmuntren hwarannan till glädje och sålamod, under wandringen på Gudaktighetens wäg"; wärer ens sinnade — fridsamme; "d. å. underhållen i edra hjertan det rätta Christeliga brödralyttet, m. m. — "I sen der, W. H., under hwad willkor — —" Här äro nu alla talets delar, (den 3:de är likwät icke särskilt utförd, utan här och der widrörd; Predikanten fruktade, hwad han likwät alldrig behöfde, att synas tala för länge) utan något 1), 2), 3), hwilket L. sällan eller aldrig brukade. Han war Talare i hwarje Talets del, och behöfde icke arithmetik för att wara tydlig, eller i åhörarens minne sätta sina synpunkter. Han war rik på andra medel dertill, och ägde åsven ett i sitt sätt att declamera allt, såsom det borde.

Man ser åsven häraf huru wät L. förstod att begagna sin Text, när han fann det tjenligt. Men han war lika mästare, att för sin affigt använda andra materialer af den hel. Skrift. Så i en Predikan på 3:de Sönd. i Ado., med ingång: Salige de, som icke se och dock tro, der han med wishet och kärlek söker att tillrättaföra en Twistare, som säger: "Jag wille mera se för att kunna fastare tro", uppsätter han ibland annat Christi Character m. m. såsom ett vittnesbörd för hans Läras samling (sid. 28.) "Se den stora person, som blef en grundläggare till Werldens upplysning, och ett föremål för Werldens motfägelse! Hwilken är wät denne Mannen, så ock tidehwarfswets menniskor, och hvars tänksätt, hvars sinnesförfattning, hvars wandel likwät ädrager sig bopens wördnad och den wises efterföljd — som, ömsom beundrad, ömsom hädad och förföljd, fortsätter sin wäg och sitt ädla systemål; utan högmot och utan nedslagenhet; så stor i sina gerningar, och så ödmjuk i sin lefsad; så blödig för andras lidande, så ståndaktig i egna qwal — som lefde för Sanningen, för Menskligheten, och som dog för dem? Då I sen honom, Christen, der han går och samlar wänner åt himmelen och dogden, kännen I ej någon aning om Gudomlighet uppsätta i Eder själ, m. m." — Läsaren behagade härwid ihogkomma, att L. alluderar till de orden i Evang.: Säger Johanni igen hwad I hafwen hört och sett: De blinde se m. m. Åsven för att finna hwad werkan de ägt, den blinde mannens ord, hvars ögon blifwit öppnade af Kräfsaren: Ett wet jag, att jag war blind född, och att jag nu ser, i samma predikan applicerade på en Christen, som i egen erfarenhet af Religionens werkningar, äger en grund och ett inleget för sin tro. Anna ett prof härpå, och på mycket annat derjemse (sid. 145)

lemnar of hans Predikan på Hiffdagen. Allt är der sammanbundet till ett sköne Helt. Ingången är rörande: Maria gråter wid Jesu graf, och han uppenbarar sig för henne med ett: hvad gråter du? — — "Gyru lyckligt för vårt hjerta, att wid en dykt bedröfwelse, hafwa tillgång till en lika tröst! — men hwilken Engel — hwilken Menstligheters wålgörare skall wid dödens boning, gifwa of en underpant af lif och oddlighet"? Han swarar derpå i Afhandlingen öfwer "en Christens tårar och tröst wid grafwen, efter denna stora fråga, som man ser komma från hans eget hjerta: "Skall jag efter döden" (ännu fortsätta min warelse, säga wi andre, men L. säger:) "finna något rum i den lefwande Naturen, eller skall jag ewigt wara borta ifrån min egen känsla och från allt?" — "Om wi låna vår uppmärksamhet åt det naturliga huset i vår själ, åt aningen och begäret i vårt hjerta, åt wissheten, som blifwit of uppenbarad från Himmelen, åt griften, der Saliggöraren hwilade och uppstod — huru många Englaröster tyckas icke ropa till vår modfälda Menstlighet: "Hvad gråter du"? — Till slut, och sedan han öftrat sig: "Oddlighetens tanke är för stor, att kunna ingå i ett brotteligt hjerta", säger han: — "J det ögonblick jag förenar mig med ordningens Gud — tycker jag mig med wisshet känna något ewigt i min warelse — hör jag med styrka denna lustiga röst i mitt innersta: du skall icke dö — och utslaget af mina undersökningar blir detta: Jag wet på hwem jag tror, och jag är wis att han förmår förwara mitt betrodde gods intill dens dagen".

Fortfätt. e. a. g.

Dramatik.

(Fortfättning från No 76.)
Jandra Acten förefälles denna grufwa. Edwinski hisas ned; man löser bindeln som varit för hans ögon; men han är ännu icke på det ställe, som blifwit bestämdt för honom. Efter den upplysning en Cosak meddelar, nyttjar Zamoski öfra delen af grufwan till ett fångelse för hårdhertade skönheter, och har ifrån slottet en särskild gång dit. Genom ett galler som öppnas, kommer man ned till en annan ort, hwilken beskrifwes såsom ännu ohyggligare, och dit föres Edwinski. Floreska inkommer nu, ledsagad af Polina, som underhåller hennes med och förhoppningar, och strax derefter i hemlighet förer Angela till henne. Ragotzi har emedertid börjat att tycka om Floreska och smickrar sig att småningom winna henne genom den tillgifwenhet han låtsas att wisa. Sedan han sticket hört de Cosaker som följt honom och låst igen galleret som betäcker nedgången till Edwinskis fångelse öfwerlägger han för sig sjelf den plan han bör följa, och lägger, under denna Monolog, nyckeln ifrån sig. Floreska, som gifwit noga aft på honom, ger ett tecken åt sin dotter: denna själ oförmärkt bort nyckeln, låser upp galleret dermed och lägger honom på sitt öftra ställe under det hennes mor uppehåller Ragotzi. Knäppt har denne senare gått att undersöka aflågsnare delar i grufwan innan Edwinski uppkallas. Han berättar att han hade i grannskapet en pålitlig tropp, som skatte understödja hans affigt, att återtaga sin hustru, men fruktar att, sedan han sjelf blifwit upptäckt och fången, skulle den skingras, emedan den icke kunde få någon underrättelse derom. Peters, som synes hafwa öfwerlagt med Polina om medten till deras befrielse, nedkommer nu siungande, men innan man hinmer meddela honom den nödiga upplysningen, är Ragotzi tillbaka, och Edwinski måste gömma sig. Aflynen af Peters väcker misstankar hos Ra-

gotzi, ehuru Peters berättar att han blifwit befalld att möta ett detachement Cosa-
ker, som wäntades till förstärkning, men att han icke kunde komma ut innan han
fått Magotzi's wäp. Magotzi beslutar att utforska sanningen; han befäller Peters att
gå förut och låttar att följa efter, men stadnar under wägen och får höra en del af
Polina's samtal med Floreska. Detta samtal angår deras flykt, som genast skall verk-
ställas, och Polina underrättar dem om sättet dertill. I det samma nedfaller en sten,
hwarwid ett bref är fästadt, ett bref ifrån Peters, som låter dem weta att de äro
upptäckta och att Zamoski skulle strax komma öfwer dem. Polina uppsinner genast en
utwäg att wända beskjutningen emot Magotzi sjelf; hon låter Floreska i sin plånbok
skrifwa ett bref till en af sina wänner om sin besjufelse, och ber Angela wid det tec-
ken hon ger henne, smugga det i Magotzi's ficka. Zamoski kommer, Polina anklagar
Magotzi för att wara kår i Floreska, påstår att han lofwat hjelpa henne ur Zamoski's
wäld och att det är han som fört Angela till henne. Både mor och dotter under-
skåda denna ofanning. Sluteligen ber hon att man skall wistera Magotzi, hvilket
sker, och man finner brefsdet. Zamoski är nu öfwerlygad om Magotzi's förräderi,
han låter afflåda och binda honom wid en pelare och går sjelf med sin wakt ner i
det andra hwalfwet för att se huru hans befallning i anseende till Edwinski blifwit
uppfylld. Denne begagnar sig af tillfället, han tar Magotzi's pels och mössa; Gall-
ret låses, Polina blir på sin begäran fastbounden wid en steg; Floreska och Angela
fliga i tunnan, som på gifwen signal upphissas, och Edwinski går opp på stegen;
huru han råkar wägen och träffar sin hustru, lemnas åt åstfadaren att gifva.

Fortf. e. a. g.

På 170 Nummer af denna Tidning, utgörande första halfwa årgången, 1810, emottages
Prenumeration med Twå Riksdaler Banco, i Mag. Wiborgs Bokläda, i Sto. Fyrkobrincken,
äfwensom på alla Post-Contor i Landsorterna, med Tre Riksdal. samma mynt, hela post-
skwedet inberäknadt.

Till salu finnes:

J Utter & Comp:s Bokläda: Underrättelser om det gamla Sylkes-Konungariket Finnbe-
den i Småland, innesfattande Håbo och Wästbo Häradet af Rönköpings, samt Gunnarbo Härad af Kro-
nobergs Län, jemte Auteckningar öfver de Konungar, Inbyggare och Fornlemningar m. m. 8. Dec.
Från Kopparprästen har utkommit och sålles i Wiborgs Bokläda för 1 R. d. N:o. Portratte
af f. d. Konungen Gustaf IV Adolph.

Hos de flesta Bokbindare i Julmarknaden såljas: Wisor och Sångstycken af J. D. Valerius,
häft. 1 R. d.; Läsning för Fruntimmer, 2:ne häft. 32 s.

I dag utgifwes till N:o. Prenumeranterna 14:de Heftet å nya Prenumeration af Sederwårda
Bonde-Ståndets Protokoller, hwarmed tryckningen oafbrutet fortfar. Prenumeration erlägges
hos Her Utter och Wiborg, med 2 R. d. Banco.

Rättelse:

I sista N:o. Poemet 7:de versen 1:sta raden, står: Än själen i din bröst m. m.; läs — själen
af din bröst m. m.

Nästa Fredag utgifwes N:o 78.

Sto.holm, tryckt hos Directeuren och Kongl. Hält. Boktryckaren Peter Sohm.

N:o 78.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Freldagen den 29 December 1809.

Predikningar af Magnus Lehnberg m. m.

(Fortsättning från N:o 77.)

Bland företag, som fordra en utmärkt sctklighet hos Predikanter, torde man med skäl så råtna det, att wedertlögga praktiska willfarelser, så att det är gjord gering. Nil actum, si quid superesset agendum. L. är deri en stor Måstare. Hela hans Predikan på 2:dra Sönd. efter Trefaldighets, lemnar ett fulländade mönster härpå. Målet är: Wåra Sinnens inwändningar wid Rådens Kallelse, wedertlagde af Samwetets dom. Den första inwändningen mot Rådens kallelse: Kommer, ty all ting äro nu redo, må anföras: "Jag will komma; men finner ej i det ordet, som kallat mig, den Gudomligt wäckande och förbättrande kraft, som det utlofwar". Hwad svarar Predikanten? Han börjar med ett slags medgifwande, som tyckes förstärka inkastet, och således wäcker sörtroende. Han fortgår sedan i en lugn undersökning om orsakerna till Guds ords mindre werkan i wåra, än i fordua tider, då "af ett enda tal ej mindre än tretusende menniskor fördes till trona". Han wisar att skulden dertill icke ligger i Ordet sjelf, ej eller hos Lärarne, — hwad fel ock med skäl eller orsak må tilläggas wisar — utan hos och inom oss sjelfwa. Härpå upptager han inkastet å ny, och nu får det sin sanna tolkning. "Du säger: långt ifrån att med en helig wällust höra — känner jag den wänjelse, — en hemlig wedertwisa. Man talar om Guds hämnande wrede — och jag ryser icke: — om en frälsande Wån — och mitt öga suktes ej af tacksamhetens tår: om en öm Faderns kärlek — men jag känner intet lefwande uppsåt att hasta i hans sann: — om ett himmelskt biträde — jag röner det icke; allt blir kallt, liflös, wannmåktigt — jag kan icke komma". — Härpå Predikanten: "Stulle jag nog kunna beklaga, min Wån, att jag till en wis grad måste gifwa dig rätt! men hwem dömmar du skyldig till din förlust? Låt Samwetet vittna. När du will kallat den Högsstes boningar — har du gjort allt hwad du bort göra? Nej:)" "Du har gått att höra Rådens lära, med sinnet uppsyldt af samma upproriska tänkesätt, af samma werldsliga lyune, som i din wanliga lefnad; och hwad anda har fört dig in i dessa rum —? Kanhända en anda af nyfikenhet, eller af listlighet, eller af werldslig fåfånga — eller, till det bästa, af ten

härmande anständighet. — Men, då med en sådan sinnesförfattning man går att höra Herrans ord, eller — antingen nedfänt till en häglös tröghet, som förtyngar, eller förströdd af flyktiga hugskott, som willa uppmärksamheten, man, så till sagan ges, hör ingenting af hwad man hör — hwad wälsignelse will man då njuta — hwad gästande ursäkt will man hämta deras, att man ej erfarit? — Skall det ej snarare öfa vår dom inför Gud, att — ; och höra wi ej med baksidan anse för en redan beordnad dom öfwer oss, att Han låtit oss förfalla — till en så bortdomnad känsla för Hans salighet? Efter de icke aktat häfwa Gud i känslor, så hafwer Herren öfwer gifwit dem i ett wrängt sinne! — Detta äfslag följes liksom af ett mildt sommarregn, af en till Hörraren stånd och säkert af Samwetet bewittnad, stön och rörelsewäning af den förekommande Rådens verkningar: af "slagen, som ofta wäcka en bortsumrad andakt, och rörelserna af ånger, som för en sund bryta lätt sinnigheten, och tårarna, som öwäntade samla sig från det innersta af själen, och bättringsbeslutet, som någon gång qwidna bland dessa" (säkert hos mången nu flytande) "tårar?" Håraf en slutats till hwad ordet skulle uträtta på bättre beredda och mera andäktiga hjertan — "Wi skulle då icke höra eder klaga öfwer brist på förbättrande kraft i Guds aktighetens lära: wi skulle höra eder lofsjunga den segrande Guds nåd och wälsignade styrka Han förenat med sin kallelse till lifwet."

Recensenten har blott funnat wisa gängen af dessa föresättningar, som för att rätt kännas, höra läsas i oafbrutit sammanhang, och finnas sid. 224, 231. Han lemnar till Läsarens egen känsla att dömma, hwad werkan de skulle gjort, i förening med detta ljungande slut: "Ett enda ord, M. N. återstår mig att nämna af vår Text — ett ord, som wi ej må kunna höra utan baksidan och förkräckelse. Det är den Allsmåttige, som talar det: Jag säger eder, att ingen af dem, som budne woro, skall smaka min Natward. Bröder! under det Råden ännu oupphörligt ropar: Kommer, ty all ting äro nu redo, så kalkas stunden, då rösterna skola tystna som förkunna den — och dess öppnade portar tillslutas för den ohörsamme — och den långa natten inbryta, der ingen bättring bjudes — och den domstol uppresas, der endast rättwisan talar — och ewigheten med sina oföränderliga öden skall emottaga oss till den lott wi oss beredt! — Känner saram, Allsade Medchristne; bortlägg ert edra lamma ursäkter; Kommer, ty all ting äro nu redo!"

Äfwen det mest wanliga får hos L. ett öwäntligt och högtidligt utseende. Det gifwes wäl knappt någon Predikant, som icke på sista eller första Söndagen i Kyrkoåret, sökt wända uppmärksamheten åt detta skifte af Nådadtiden; men hwen har någon sin föresättit det så, som L. "J. vår Christna Församlings enskilda tideräkning," säger han, uti en Predikan om Nittersta Domen, "är ännu ett åralopp förslutit. Det har afwänt en rymd af den Gudomliga Rådeshushållning, för hwars användande wi en gång skole ansvaras, och som, i följe med tiden, sinåningom kalkas till sitt slut. Det har för hwar och en af oss varit en liten lefnadstid för sig self, och denna dagen, som slutar det, kallar oss till redogörelsen. Den Gud, som under detta årets förflutna dagar, i sitt Tempel låtit förkunna oss hwad wi hade att göra, wäcker i dag den wigtiga frågan i vårt hjerta: Hwad har du gjort?" . . .

Höga tankar, wigtiga Betraktelser, träffande anmärkingar, stöna måltningar finner man snart på hwarje sida. Recensionen skulle wida öfwerfluga sina gränser, och det skulle snart likna en plundring, om man wille anföra allt, hwad man antecknat. Man måste göra ett wal; och derwid blott äga afseende på hwad som skall intaga det minsta rummet.

Christendomens verkningar i allmänhet; sid. 38. "Jag återoppar till bewis: des, så ruiner af förgåttna asgudars tempel, som i så många nejder af vår werld, och

Äfwen i detta land, fallit för det framtågande ljusets stråle: — Dessa förnustets lärobyggnader, som efter den Christeliga lärans uppgång, framställa begreppen om Religion och seder i en hos dem fordom okänd, klar och upplysande dag: — dessa enfaldiga menigheter, som utan all annan upplysning än Christendomens, wisat sig äga högre och wärdigare tänkesätt om Gud och hans wägar, än den djupsinnigaste förskäre, som saknat denna læras saliga inslytelse" — och sid. 48, något om dess verkningar i synnerhet: "Se denna tröstande wärd engel, älsölsd af nåden och hoppet, ämsom söka den plågade på sulkfängen, brottslingen i fångelset, och den döende i sin sista, förskräckliga stund. Räkna om du kan, hwarje tröstlig rörelse, hwarje lindrade ögonblick, hwarmed hon uppblandar deras smärta —"

På Nyårsdagen låter han ären tala, och sid. 56 o. f. fårskilt "den spåda äldrens dag — den förflutna ungdomens dag — den mogna älderns dag — sjuksdomens och motgångens förbigångna dag" — (Allt skönt) — om åtnjutna wälgörningar; och derpå denna apostroph till Gud: "O! min Fader, under det jag njuter dina wälsignelser, låt mig icke glömma dig. Låt mina förswunna ögonblick förena sig med de närvarande, att upptända och bewara i mitt hjerta en ewig tacksamhet emot din oförnjenta nåd. Låt dem befästa mig i den tro, att jag, icke eller i mina återstående lefnadsstiften, är handlös kastad åt okända öden, att jag, o. s. w." — och detta sid. 63: "Hör: dagarna ropa i sin flykt: Skynda att wärda din salighets sak: du blir ju längre, ju oförmodnare att den fullbörda. En dag säger det åt den andra".

Påminnelser om döden, m. m. sid. 94. "När du betraktar Naturens fordringar, när du ser löfwen falla för höstwindarna, eller blomstret lifwas af wärens uppriffande kraft, eller solen bergas nedanom synkretsen, eller din like nebbåddas i grafwen — wid dylika tillfällen, tänk äfwen på din egen förwandling, på ditt fall eller din afton i döden, på din morgon och ditt lif i Ewigheten".

Doet det är omöjligt för Recensenten att fullfölja sin plan. Det blir för widlyftigt. Således blott här och der något:

En wälgörande Christen: "Hans werksamma wälgörande tränger sig ända in i den aflägsna hyddan, lik morgonens ljusstråle, som owäntad helsar den ensamme efter en lång och sorglig natt" — sid. 124.

Bekymret för framtiden: "Ofta möter of någon — som Himmelen wälsignat med en tillräckelig, ou icke öfwerflödig lycka. Hans ansigte utwisar ingen frynlichkeit af glädjen; hans tystnad är orolighetens och bekymrets. Hans prydda och rymliga boning synes honom så trång; han ser öfwer sina ansenliga tillhörigheter med så tunga och lifnådiga ögonkast; och märker icke glädigheten hos sina lyckliga barn, som omgifwa honom. — Hwad wäller hans oro? Hafwa händelserna mött honom med något stort och förtrospande slag? Nej; men hans tankar äro djupt nedfänkta i framtiden" — sid. 136. Och detta, jemte påminnelsen om Guds synens wälgörningar: "Hwi höras så många sorgfulla och tröslösa rop ifrån jorden?" — sid. 139. — "O! detta förgångliga lif, som småningom faller — dessa jordiska sågnader, som hwar efter annan förgås. — dessa ögonblickens föränderliga öden, som skola upphöra wid grafwen — förtjena de så stora, så bekymmersamma omsorger? sid. 141. — Och sedan han på ett annat ställe anfört menniskosinnets wanliga klagomål: "Men, min Gud! under det att alla lida, under det att så många söra detta klagande språk, eller hemligen underhålla dessa misnöjen, hwem hafwa de då tillfallit, alla dessa kända wälsignelser, — hwarmed wäret samfund synbarligen blifwit begåfwadt? Är der då ingen, som — är der då ingen, som — o. s. w.? Hwad! min af Himmelen gynnade samfundsbroder, säkerheten omgifwer din boning; lyckan ökar ditt förråd; ditt bord du"

Läs af ymnigheten; helsan ler på ditt anlete, och nöjena wexla dina ögonblick — och du är icke nöjd med Gudslynen!! — sid. 326. f. Och låser någon detta af dem, som lefwa och klaga i matlighet och öfwerflöd, må han och höra "en röst från den fattiga i betryckets koja: "jag har i dag dessa twenne bröden (Pred. på Midfaste, Sönd.) det är sannt; men tillägger han sorgfullt: hwad förslår det ibland så många? — och ser på sina fringskände barn". — Må han höra det, och minnas Lehnberg, och gå med ett offer åt hans flugga till uslingens koja!!!

Affleds-Predikan i Ulricå Eleonora Kyrka (s. 157) är öm, rörande, wärdig en så stor, och dock, må hända, någon gång misskänd Lärare. De sista orden må ansåras: " — så länge J förwären mitt minne, skänken äfwen en öm förbön åt Er Wån! Amen! Jarwål!!" —

Fortf. e. a. g.

Dramatik.

Fortf. fr. N:o 77.

I Tredje Acten synes en af slottets yttre gårdar. Under namn af Ragotzi lyckas det Edwiniski, efter flere hinder, att passera de yttre wakterna; men strax derefter inkommer Zamoski, som med sina Cosakers hjelp sönderbrutit gattret. De äfwen de bli förföljda och Peters bringar snart den nyheten att de blifwit ertappade. I hemlighet låter han likwäl Polina weta att han träffat Edwiniskis wänner, rådt dem att angripa den förstärkning Zamoski wäntar, och som de woro öfwerlägsna, taga dessa Cosakers kläder på sig, och således intränga i slottet. Edwiniski och Floreska införas nu, Zamoski är på det högsta uppretad, men i stället för att genast uppoffra sin fiende eller åtminstone skilja honom från maka och barn, nöjer han sig med att inneslänga dem i ett torn. Han sjelf förwarar nyckeln till ingången, men nyckeln till ett gallerfönster, som wetter åt äfwen, har Polina. Denna lemna hon åt Peters, som genast lägger med en båt intill tornet, antrar opp till fönstret, lemna in nyckeln och emottager Angela, som hisas ned i en sorg. Underrättelsen om Zamoskis ankomst hindrar de andra att rädda sig, och i häpenheten glömma de att stänga fönstret. Zamoski är nu kall och mistänksam. Det öppna fönstret upplyser honom om Polinas brottslighet; han berättar sig, frågar efter nyckeln: den finnes icke, och nu förebrår han Polina sitt förräderi, hotar att låta innesluta henne i grufwan, men låter henne emedlertid gå fri och berättar blott hwad försigtighetsmått han ämnar taga, huru han mistror slottsbesättningen och will lemna alla wakter åt den nya troppen som nu ankommer. Denne består af Edwiniskis wänner, som efter Peters anwising slagit Cosakerna och inkomma i deras kläder. Waken öfwerlemnas åt dem, de Cosaker som äro på slottet inneslängas i en af salarna, Ragotzi bestias, och Zamoski ämnar nu att låta döda Edwiniski i äfwen af hans maka, som förgäfwes ber om nåd för honom. Medan är Edwiniski färdig att dö, men i det ögonblick Zamoski ger de förmenta Cosakerna tecken att lägga an, ser hon dem rusa emot honom sjelf, gripa och afwäpna honom. Edwiniski är likwäl alltför ädelmoddig att sjelf straffa sin fiende, han låter endast öfwerlemla honom åt lagarna för att straffas. Peters inkommer med Angela och han så wäl som Polina få löfte om stora belöningar. (Fortf. e. a. g.)

I dag utgifwes till Resp. Prenumeranterna 17:de Arket å nya Prenumeration af Sederwårda Bonde-Ståndets Protokoller, hwarmed tryckningen oasbrutet fortfar. Prenumeration erlägges hos Hrr Utter och Wiborg, med 2 R.d. Banko.

I morgon Lördag utgifwes N:o 79.

Stockholm, tryckt hos Directeuren och Kongl. Hålt. Boftryckaren P. eter S. o. h. m.

N:o 79.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Lördagen den 30 December 1809.

Saknaden. Efter Pope.

Flyg, Westansläkt, och mina suckar för;
Att Selma såg hur ömt hon saknad blifwer;
Att sielfwa fluggan ingen swalka gifwer,
Att siljan wisnad sunker ner och dör!
Du wärens brud hwars sågning sommarn mördar,
Du sångens tropp, som hösten tystna hörd,
Du park, hwars grönska winterkylan stördar,
Säg är ej saknaden en långsam död!

Flyg, Westansläkt, och mina suckar bär!
We deka fålt, som låta Selma dröja,
Må ingen blomma der sin stängel höja,
Må allt, förutan Selma, wisna der!
Hwad har jag sagt! — Nej, kring min älskarinna
Må wären ewigt falla blommor fram,
Må ambran doftande från törnet rinna
Och rosor pryda Ekens märka stam!

Flyg, Westansläkt, och mina suckar för!
Kom Selma! återkom till våra dalar;
För skog och fålt jag blott om Selma talar,
Från skog och berg jag endast Selma hör.
O Gudar! willas jag af hoppets yra?
Hwad! Selma för min känsla ömhet har!
Hon kommer! Selma kommer! — tystna lyra!
Och, släpper! hållen mina suckar qwar.

Necessentien afbryter här, och går till det öfriga, som hörer till redowisningen för detta arbete. — Det är, som man wet, icke utgifwit af Författaren sjelf, och troligen icke eller af honom bearbetadt för trycket. Lyckligtwis har det kommit i sådana Utgifwares händer, hwilkas blotta namn äro en borgin för dess authenticité. Det är Hr Justitiä. Rådet och Ridd. m. m. Blom, samt Prosten och Hof. Predikanten Herr Doctor Stenhammar, som, med biråde af Grofshandlaren Herr Swen Björck S:son, ombesörja utgifwandet. Företaget är här börjadt på ett sätt, som förtjenar allt lof, ord. Imedertid torde några små pia desideria af Rec. så ytras, i hopp att de ej skola anses för annat, än hwad de äro, önskingar, att se detta arbete, så widt det nu kan blifwa det, äfwen i småsaker, fullkomligt. — Den första wore att, då Predikningarna icke blifwit försedde med Nummer, ett Register öfwer dem ätfälsde hwar del. Den andra, att om det finnes antecknadt, när och hwar hwarje Predikan blifwit hållen, det också, åtminstone i Registeret måtte utfattas; en omständighet, som på en gång skulle sätta Författarens förtjenst i ljusare dag, och hjelpa öf öfriga, att draga full nytta af hans föresyn. Imdeligen hade det och varit till önsandes, att Hufwudde-larna af hwar Predikan kunnat bli mera starkt utmärkta, genom någon särskilt stil, så att Läsaren hade fått för ögat, hwad Åhöraren alltid hade för örat, ett fast stam-håll för tanfen. Wore och detta icke gjort med L:s egen hand, så skulle dock Herr Utgifware icke dermed tråda sin plikt af samwetsgrannhet för nära. Rec. fruktar likwål att detta petitum kommer för sent för närwarande upplaga. Sluteligen önskas, att, om det finnes några Predikningar, enkom författade för mindre bildade åhörare, äfwen de måtte utgifwas, antingen särskilt, eller i förening med dessa. Det är här ihjinnerhet, som wi behöfwa goda mönster, och Rec. wet, att L —, som hans Biograph yttar sig, "med samma framgång tog hwad ton, hwad stil han wille, och ämnet fordrade". —

En ordentlig och fullständig ärgång synes icke wara att påräkna. Ätminstone lemna denna Del blott strödda Predikningar, 22 till antalet, likwål satta efter ordning af Söndagarna. På några finnes 2:ne. Recens. känner icke på hwad grund denna ordning är följd, och kan således icke dömma derom. En annan Författare skulle kunna lida derpå, att flera Predikningar på samma Söndag utgifwas i samma Del; men det kan icke hånda L —, som öfwerallt ny och rik, aldrig upprepar sig sjelf.

Recens. skulle icke uppfylla sin plikt, om han ej med samma uppriktighet, hwar med han beundrar L:s förtjenst, wördar hans minne och begråter hans förlust, äfwen uppgaf det lilla, som synes honom hafwa tärwat L:s egen gränskarnde handläggning wid utgifwandet. I Predikan på 11:te Söndagen efter Hel. Tref. Dag finnes det positift uttryckta ämnet: En Christens sorg efter Guds sinne, i det mesta blott negativt afhandladt. Imedertid har antingen en rättwis handelse, eller Herr Utgifwares omtänka, genom en Söndags Predikan, i denna Del, (sid. 302) om "En Christens wisa och hellsamma åtanke på sina fel", fullkomligt godtgjort denna lilla brist. Den förra Predikan äger för öfrigt det wärde, att Recens. ingalunda wille sakna den. — Ordet Gudalära, som här och der förefommer, torde icke i det Christna Religions-språket gillas af alla. — Uttrycket, sinnen, är i Propositionen: (sid. 222) Wåra sinnens inwändningar wid Wådens kallelse, taget i en nog owanlig mening — Andakter — Rec. underställer kännare, om det kan nyttas i plurali, och det om yttre andakts-öfningar, då det i singulari, utan epitet, wille utmärka den inre Gudsdyrkan: äfwen så, om ej uttrycket synnerlig saknar det eftertryck, som

saken fordrar, (sid. 267): Du bemödar dig ju att göra med synnerligt nit, hvad Gud i sin lära och i ditt samwete med synnerligt eftertryck förefriswit?" — Desså: om tanken är rätt uttryckt, (sid. 312) "är det troligt, att Gud skulle med mera wälbehag se en af sina befallningar öfverträdas, än en annan?" — En period förekommer ock, sid. 153. "När de Huswäre band, som låstat honom wid lifwet. . . . Men wid tanken på dessa bandens upplösning" — der Recens. mistänker något skrif- eller tryckfel, eller, hvad ock kan vara möjligt, att Författaren icke utskrifwit tanken, utan blott tecknat den till vidare muntligt utdrande, — Archaismerna: Gudi, Fadrenom, trona, m. m. anser Rec. då de så sparsamt och så på sina rätta ställen brukas, som hör, icke för några fel. De gifwa talet en ton af högtidlighet, och fordras äfwen skundom af drat.

Inför L:s Wänner, mina Domare, gör jag ingen ursäkt för dessa små Anmärkingar. Jag skulle då tro mig hafwa afsjort något — och något rätt viktigt. Men inför en annan erås af Läsare förklarar jag högtidligt, att jag, med någon liten känedom af Homiletiska Litteraturen, aldrig läst några sådana Predikningar, hwarken på Swenska, Tyska eller Engelska, (de Franska känner jag mindre) — som Lehnbergs.

Hwad nu slutligen Författarens tankesystem angår, så är det Förnuftets och Christendomens, bildadt af Smaken. Han kan läsas af Orthodoxer: han kan läsas af Theologer: han kan läsas af Jurister äfvenså wäl, som af Eudemonister, och jag önskade att han blefwe flitigt läst of alla, och att alla så fattade hans Andä, att de säge hvad han säg, men hwaraf han aldrig gjorde något wäsen, — att bokstafwen är bokstaf. Hvad som war honom eget, är, att det Sanna, Rätta, Goda framstånde sig för honom under bilden af Schönhet, att han säg Dygden self under denna bild, omstrålad af Sällhetens gloria, apotheoserad, om jag så får säga, i Religionen. Förundra Er då icke, att han säger: Här är öf gode att wara! Se der hans Eudemonism. Den står, efter Recensentens begrepp om det ena och det andra, alltför wäl tillsammans med resultatet af en nyare Philisofhi; som Lehnberg likwäl icke läter hafwa warit tillgittwen, och hwilken i sin, ännu fortgående utbildning synes föra till en punkt, der begrepps- disponansen emellan dygd och sällhet upplöser sig i samma stöna harmont, som låg redan i Lehnbergs fina sinnessämning, och som är något mer, än ett blott härmadt ljud af de saligas röster.

Arbetet har ock fått den typographiska riktighet och snygghet, som af Bokpressen kan begäras.

Dramatik.

(Fortsättning och slut från N:o 78.)

Man ser genast att det icke är brist på action, som kan föredras denna pjäs, twertom innehåller den tillräckligt ämne för en wanlig Middare Roman, men för öfrigt skall man swärtligen bland alla de piecer som blifwit gifna på Boulevarden i Paris, finna någon som på en gång mera stöder sannolikhet, smak och moralitet. Det goda som skulle äfhytas verkställes här genast biffref; de lidande personerna wisar intet drag af adelhet; Wolinas uppsdrande är si illa motiveradt, att det är onaturligt, och den enda som förtjenar något werfeligt medlidande är Ragotzi, emedan han är ofskyldig, och synes icke fela i annat än att han tjänar en tyrann. Men denne tyrann äger en wis storhet; han är tapper, eddig, beleswad, och personer af detta slag behöfwa icke gerna att skicka sina älskarinnor ner i djupa grufwor för att beweka dem. Han wisar sig ock i flere asseenden, så mycket öfwer Edwinski, att Florestas

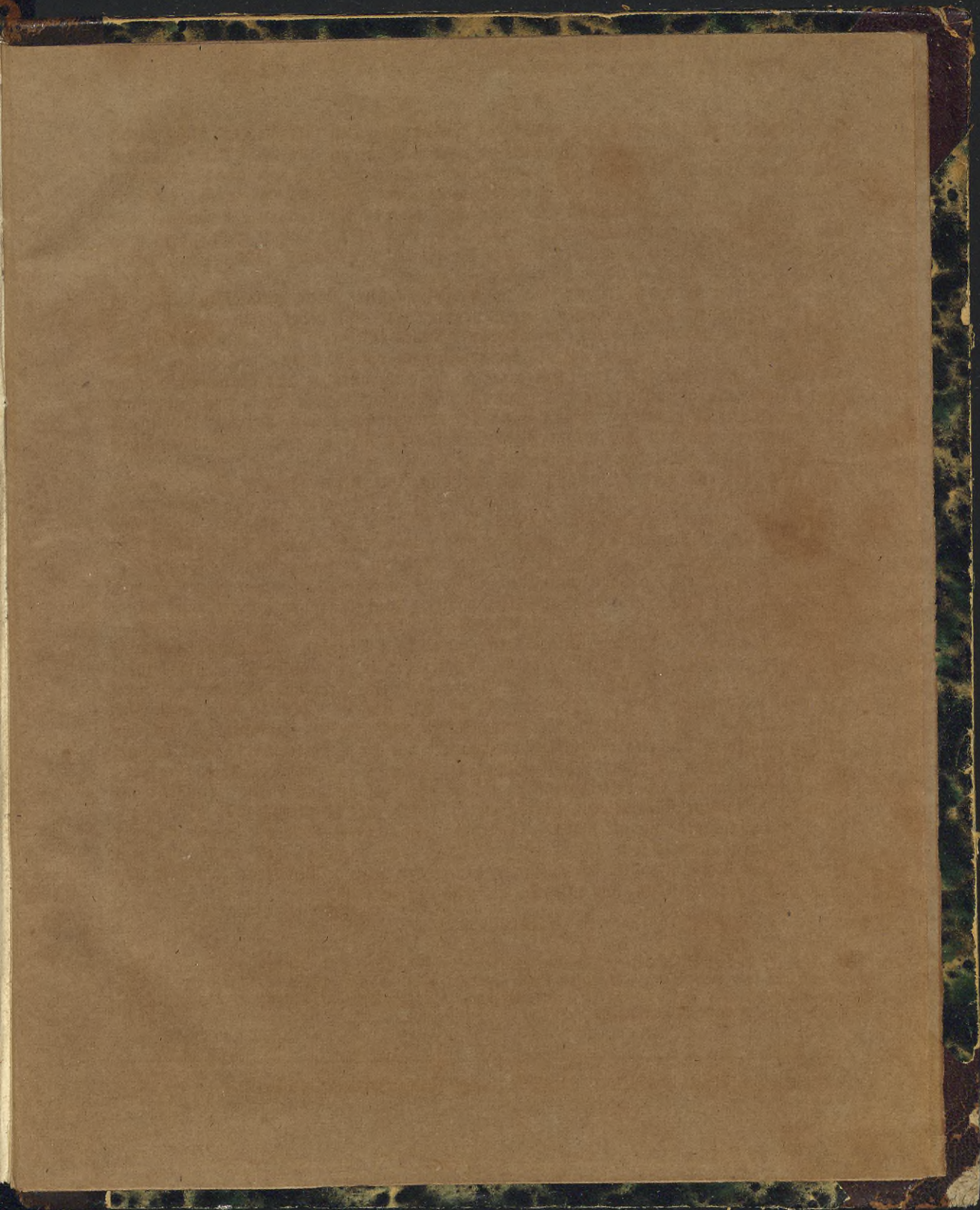

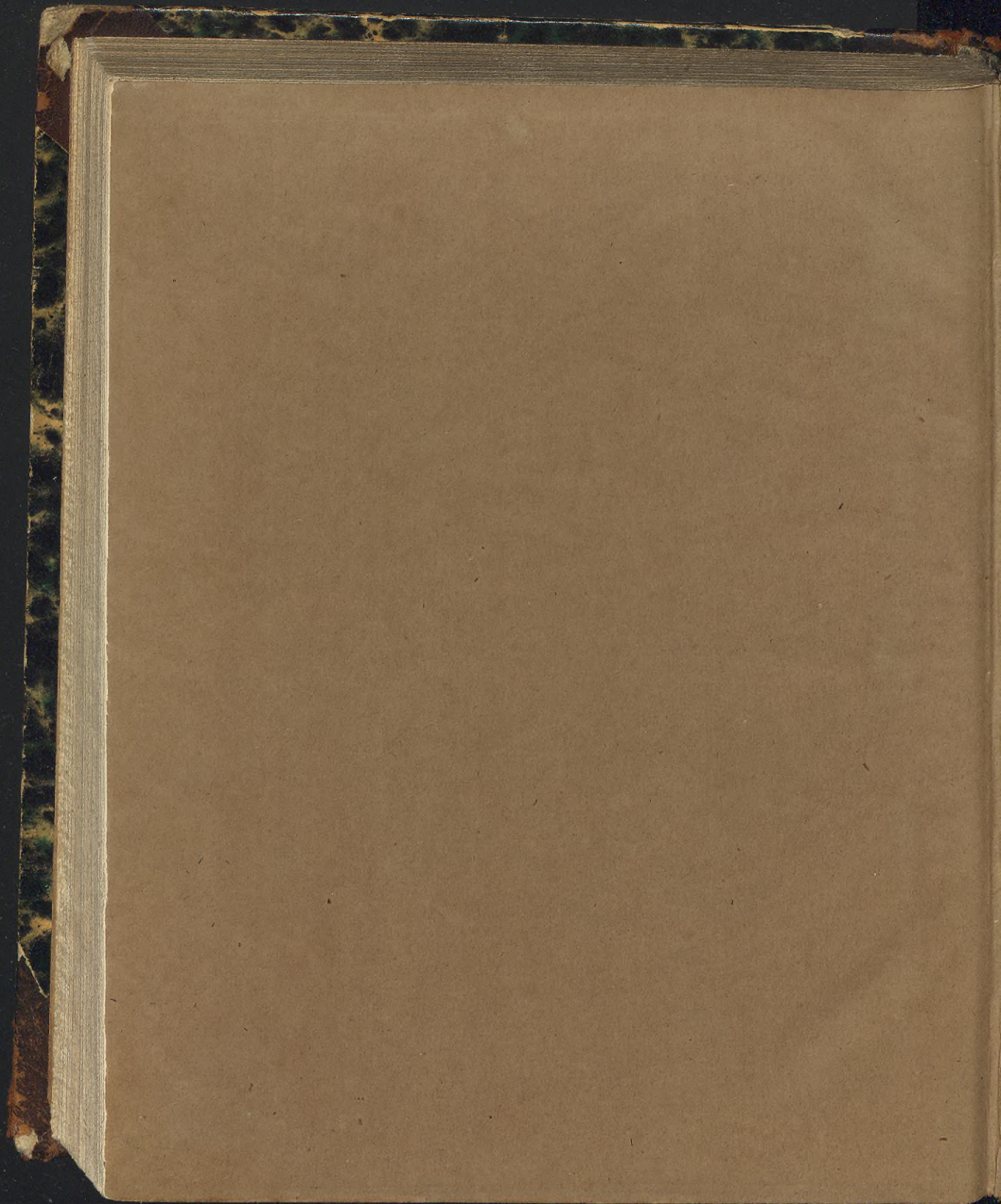
beständighet emot denne sednare endast kan förklarås genom författarens behof deraf. Ingen enda af charactererna är underhållen, och motfågelsen deri sträcker sig ända till den lilla flickan, ty hon talar som hon fått den bästa uppfostran, men handlar som hon blifwit uppfödd af Zigeuner. — Ut författaren gjort af Peters en person, som icke kan tillhöra hvarken det land eller det tidehvarf hwarest händelsen skulle förefalla; att han trodt Cosaker wara det samma som lifwakt, o. s. w.; äro af de misstag som man alltför ofta får ursäktas Franiska författare då det angår mindre kända länder, och på hwilka icke många åskådare gifwa akt.

För öfrigt är det swårt att säga till hwad slag detta stycke egentligen hörer; ty ifrån Tragedien till Farcen finnes knappt något Dramatiskt genre, som man ej skulle kunna tillägna någon del deraf, men deremot finnes intet som helt och hållet kan förklara det för sin tillhörighet, oaktadt det widsträckt område man i våra tider gifwit Dramen. Det synes som Hr Pixérecourt på en gång anropat alla Sång-Gudinnorna och som alla af misnöje med hwarandra öfvergifwit honom; ty äfwen den talang han werkeligen äger, att framställa stöna och omwexlande taster, har här blifwit alldeles onyttig, emedan han wägat sig för långt utom sina gränser. Öfversättningen tyckes icke heller wara den lyckligaste.

Man kan icke neka de spelande den rättwisa, att deras förtjenst till en del öfwerstyldes styckets många brister. Hr Ahlgren gaf åt Zamossis roll den jemna wärma som böe utmärka en person i hwars bröst händnen och en mislyckad kärlek äro råbände. Fru Kuhlman spelade Floresta med alla uttryck af kärlek och moderlig ömhet. Den intelligence hwarmed hon bedömmar naturen af sina roller, wisade sig isynnerhet i första Acten, då hon wakenade. Efter de ord författaren lagt henne i munnen, skulle hon kunna utbryta i en häftig passion; men ett sådant utbrott wore orimligt efter en dänning, förorsakad af maktlöshet, och uttryck af smärtan äro wisertligen rättast. Som Fru Kuhlman hitintills icke wisat sig i Tragiska characterer, lyckönska wi henne att hafwa gjort en så berömtlig början; det är en acquisition för vår theater, hwaraf den är i högsta behof. Hr Åbergsson, som Edwinsti, förtjenar icke mindre bifall; Scenerna då han uppträdde och då han skall dö, äro de som mest wisa hans sticklighet. Fru Sahlgren föreställde Polina med all den sannolikhet, som torde kunna gifwas åt detta onaturliga personage; och Hr Cederholm spelade Ragotzi gansta wäl. Man behöfwer endast nämna att Peters's roll tillhörde Hr Hjortsberg, hwars listiga action och oesterhärmetliga mimik göra att åskådaren knappt märker att Peters i de twenne sista Acterna icke är en så fullkomlig Naturens son, som han i den första annonserar sig att wara. Mademois. Hjortsberg spelade Angela med all den älskwärda nådetet som tillhör hennes ålder, och dansade med ett behag, som förwårnade henne ett odelt bifall, äfwen bland den delen af Publiken, som äger nog liten känsla för det stöna, att uttrycka sitt nöje genom skrif.

På 150 Nummer af denna Tidning, utgörande första halfwa Årgången, 1810, emottages Prenumeration med Twå Riksdaler Banco, i Mag. Wiborgs Bokläda, i Sto: Fyrkobrinken, äfwen som på alla Post-Contor i Landsorterna, med Tre Riksdal. samma mynt, hela half-årets post-årswoode inberäknadt.

6000086070

Göteborgs universitetsbibliotek

